

Ι Σ Α Α Κ Τ Ο Υ Σ Υ Ρ Ο Υ

ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΤΙΚΟΙ

(ΚΖ' - ΞΑ')

Φ Ι Λ Ο Κ Α Λ Ι Α
Τ Ω Ν
Ν Η Π Τ Ι Κ Ω Ν Κ Α Ι Α Σ Κ Η Τ Ι Κ Ω Ν
8 Β

Έπoptης Έκδόσεως

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Καθηγητής Πανεπιστημίου

Έπιμελητής Έκδόσεως

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Πτυχιούχος Θεολογίας

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1991

ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ

ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΤΙΚΟΙ

(ΚΖ' - ΞΑ')

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ

Ἄπὸ τὸν

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ

Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στὸν παρόντα τόμο, δεύτερο κατὰ σειρά τῶν *Ἀσκητικῶν Λόγων* τοῦ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, δημοσιεύονται οἱ ἐπόμενοι τριάντα πέντε Λόγοι (ΚΖ' - ΞΑ'). Οἱ ὑπόλοιποι Λόγοι (ΞΒ'-ΠΣΤ') καθὼς καὶ οἱ Ἐπιστολές (Α' - Δ') θὰ δημοσιευθοῦν στὸν ἐπόμενο τόμο 8Γ, πὸ ἤδη ἐτοιμάζεται καὶ θὰ κυκλοφορήσῃ συντόμως.

Ἡ ἐκδοσις τῶν *Ἀσκητικῶν Λόγων* τοῦ Ἰσαὰκ σὲ τρεῖς τόμοι προτιμήθηκε γιὰ νὰ εἶναι εὐχερέστερη ἡ χρῆσις αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀναγνωστῶν. Ἄλλως θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκδοθοῦν σὲ δύο ὀγκώδεις τόμους τῶν 700 περίπου σελίδων, καὶ θὰ ἦταν δύσκολη ἡ χρῆσις τους.

Π. Χ.

ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΤΙΚΟΙ

(ΚΖ' - ΞΑ')

ΛΟΓΟΣ ΚΖ'

Π Ε Ρ Ι

ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

1 **Η** δὲ κίνησις τῶν κάτω μελῶν τοῦ σώματος, ἢ ἐκτὸς λογισμῶν ὀξυτέρων γινομένη τῆς ἀτόπου ἡδονῆς, ἣτις κινεῖται μετὰ πυρώσεως καὶ ἔλκει τὴν ψυχὴν εἰς ταιλαιπωρίαν ἀπροαιρέτως, ἀδιστάκτως ἐκ τῆς πλησμονῆς τῆς
5 γαστροῦ ἐστίν. Εἰ δέ γε ἴσως ἢ μὲν γαστήρ εὐτακτεῖ ἐν τῇ διαίτῃ, τὰ δὲ μέλη ἀπροαιρέτως εἴτε κἂν ὀπωσοῦν κινουῦνται, γινώθι ὅτι ἐν τῷ σώματι βρῦει τὸ πάθος καὶ ὄπλον ἰσχυρὸν καὶ ἀκαταμάχητον λογίζου εἶναι ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ τὸ ἀπέχεσθαι ἐκ τῆς θεᾶς τῶν γυναικῶν. Διότι ὁ ἐναντίος οὐ δύναται ἐνεργῆσαι ἐν ἡμῖν ἄπερ ἢ φύσις δύναται πράξαι ἐν τῇ δυνάμει αὐτῆς.
10 Μὴ γὰρ νομίσης, ὅτι ἢ φύσις ἐπιλανθάνεται τῶν ἐν αὐτῇ φυσικῶς ἐνσπαρέντων ἐκ τοῦ Θεοῦ πρὸς τεκνογονίαν καὶ δοκιμασίαν τῶν ἐν τῷ ἀγῶνι, ἀλλ' ἢ ἀποχῆ τῶν πραγμάτων νεκροῖ τὴν ἐπιθυμίαν ἐν τοῖς μέλεσι καὶ λήθην καὶ ἀπώλειαν ἐμποιεῖ
15 αὐτοῖς.

2 **Α**λλοὶ εἰσὶν οἱ λογισμοὶ τῶν μακρὰν ἀπεχόντων πραγμάτων καὶ ἀπλῶς παρερχομένων ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ κίνησιν μικρὰν καὶ ἀμυδρὰν ἐμποιοῦντων ἀφ' ἑαυτῶν, ἄλλοι δὲ εἰσὶν οἱ

* Ὁ Λόγος 27 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸ 8 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan, ἀπὸ τὴν σελίδα 292 αὐτῆς (ὅπου σταματᾷ ὁ Λόγος 26) ἔως τὸ τέλος.

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ*

1 **Η** κίνησις τῶν κάτω μελῶν τοῦ σώματος, πού παρατηρεῖται χωρὶς τοὺς σφοδροὺς λογισμοὺς τῆς ἄτοπης ἡδονῆς, συνοδεύεται ἀπὸ πύρωσι καὶ σύρει τὴν ψυχὴν σὲ ἀθέλητη ταλαιπωρία, προέρχεται ἀναμφιβόλως ἀπὸ τὸν ἐμπλησμό τῆς κοιλιᾶς. Ἐὰν ὁμως ἴσως ἡ μὲν κοιλία ἀκολουθῆ εὐτακτη δίαιτα, τὰ δὲ κάτω μέλη τοῦ σώματος κινουῦνται κατὰ κάποιον τρόπο, ἔστω καὶ ἀθελήτως, γνῶριζε ὅτι στὸ σῶμα φωληάζει δυνατὸ τὸ πάθος καὶ ὑπολόγιζε ὅτι ὄπλο ἰσχυρὸ καὶ ἀκαταμάχητο σὲ αὐτὸν τὸν ἀγῶνα εἶναι ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν θεὰ τῶν γυναικῶν. Διότι ὁ ἀντίπαλος δὲν μπορεῖ νὰ ἐνεργήσῃ σ' ἐμᾶς τὰ πράγματα πού μπορεῖ νὰ πράξῃ ἡ φύσις μὲ τὴν δυνάμει τῆς¹. Μὴ νομίσης δηλαδὴ ὅτι ἡ φύσις λησμονεῖ ἐκεῖνα πού ἐσπάρθησαν μέσα σ' αὐτὴν φυσικῶς ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ τὴν τεκνογονία καὶ γιὰ τὴν δοκιμασία μας μὲ τοὺς ἀγῶνες. Ἡ ἀποχὴ ὁμως ἀπὸ τὰ πράγματα νεκρώνει τὴν ἐπιθυμία στὰ μέλη καὶ προκαλεῖ σ' αὐτὴν λήθη καὶ ἀφανισμό.

2 **Α**λλοὶ εἶναι οἱ λογισμοὶ τῶν ἀπομακρυσμένων πραγμάτων πού ἀπλῶς περνοῦν ἀπὸ τὴν διάνοια καὶ προκαλοῦν ἀφ' ἐαυτῶν μιὰ μικρὴ καὶ ἀμυδρὰ κίνησι, καὶ ἄλλοι οἱ

1. Ὁ διάβολος δηλαδὴ δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς προκαλέσῃ τὸν πόθο χωρὶς τὴν φυσικὴ παρουσία τοῦ ἀντικειμένου τοῦ πόθου σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο. Ἡ διὰ τοῦ λογισμοῦ παρουσία γυναικῶν εἶναι ἀσθενὲς ἐρέθισμα.

λογισμοὶ οἱ ἐν ὁράσει τῆς ὕλης βυθίζοντες τὴν διάνοιαν ἀλη-
 5 θαργήτως καὶ ἐκ τοῦ πλησιασμοῦ κινουῦντες τὰ πάθη καὶ τρέ-
 φοντες τὸν ἄνθρωπον, ὡς τὸ ἔλαιον τρέφει τὴν ἔξαψιν τοῦ λύ-
 χνου, καὶ τὸ πάθος τὸ ἤδη νεκρωθὲν καὶ σβεσθὲν ἐξάπτοντες
 καὶ τaráσσοντες τὸ πέλαγος τοῦ σώματος διὰ τῆς κινήσεως
 τοῦ πλοίου τῆς διανοίας.

3 ὅτι δὲ ἡ κίνησις ἡ φυσικὴ, ἡ ἐν ἡμῖν κατοικοῦσα διὰ τὴν
Α προαίρεσιν τaráζει ἐκ τῆς καθαρότητος καὶ ὀχλῆσαι τὴν
 σωφροσύνην οὐ δύναται. Οὐ γὰρ ἔδωκεν ὁ Θεὸς δύναμιν τῇ
 φύσει νικῆσαι τὴν προαίρεσιν τὴν πρὸς αὐτόν, τὴν καλήν, ἀλλ'
 5 ὅταν τις κινήθῃ ἢ ἐκ τοῦ θυμοῦ ἢ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας, οὐχ ἡ φυσι-
 κὴ δύναμις αὐτὸν ἐξελεῖν ἐκ τοῦ ὄρου τῆς φύσεως καὶ γενέ-
 σθαι ἔξωθεν ἐκ τῶν ὀφειλομένων βιάζεται, ἀλλ' ἡ προσθήκη
 ἦν ποιούμεν ἐπὶ τῇ φύσει διὰ τῶν ἀφορμῶν τοῦ θελήματος. Ὅ
 γὰρ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καλῶς καὶ ἐμμέτρως ἐποίησε,
 10 καὶ ὅσον τὸ μέτρον τῆς ἀναλογίας τῶν φυσικῶν ὀρθῶς ἐν ἡμῖν
 φυλάττεται, τοσοῦτον αἱ φυσικαὶ κινήσεις οὐ δύνανται βιάσα-
 σθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐξελεῖν, ἀλλὰ μόνον ἐν εὐτάκτοις κινή-
 σεσι κινεῖται τὸ σῶμα, ὥστε εἰδέναι μόνον, ὅτι ἔστιν ἐν ἡμῖν τὸ
 πάθος τὸ φυσικόν, καὶ οὐκ εἰς τὸ γαργαλίσαι καὶ ὀχλῆσαι, ὥστε
 15 ἐμποδίσαι τὸν δρόμον τῆς σωφροσύνης, ὅτε πάλιν τὸ σκοτῶ-
 σαι τὸν νοῦν ἀπὸ θυμοῦ καὶ ἐκ τῆς εἰρήνης εἰς ὀργὴν κινήσαι.
 Ἐὰν δὲ ἡμεῖς συναπαχθῶμέν ποτε τοῖς αἰσθητοῖς (δι' ὧν τινῶν
 καὶ ὁ θυμὸς παρὰ φύσιν εἴωθε λαβεῖν ὀρμὴν), ἢ ἐν βρώσει ἢ ἐν
 πόσει ἐν ὑπερβαλλούσῃ ποσότητι ἢ ἐν πλησιασμῶ γυναικῶν
 20 καὶ θεωρίᾳ τούτων σχολάσαι ἢ ἐν ταῖς ὀμιλίαις ταῖς περὶ αὐ-
 τῶν, ἐξ ὧν φλόξ ἐπιθυμίας ἀναφλέγεται καὶ σκιρτᾷ ἐν τῷ

2. Ἐννοεῖ τὴν γενετήσια ὀρμὴν ποὺ εἶναι ἐμφυτευμένη στὸν ἄνθρωπο.

λογισμοὶ ποὺ βυθίζουσι τὴν διάνοια μὲ τὴν δρασι μέσα στὴν ὕλη, χωρὶς περίπτωσι νὰ λησμονηθῇ, καὶ μὲ τὸν πλησιασμὸ τῆς ὕλης κινουῦν τὰ πάθη, τρέφουσι τὸν ἄνθρωπο ὅπως τὸ ἔλαιον τρέφει τὴν φλόγα τοῦ λύχνου, ἀνάβουσι πάλι τὸ ἤδη νεκρωμένο καὶ σβησμένο πάθος καὶ ταρασσουσι τὸ πέλαγος τοῦ σώματος διὰ τῆς κινήσεως τοῦ πλοίου τῆς διανοίας.

- 3 **Α**ὕτῃ ἡ φυσικὴ κίνησις², ποὺ εὐρίσκεται μέσα μας, δὲν μπορεῖ νὰ διαταράξῃ τὴν καθαρότητα καὶ νὰ ἐνοχλήσῃ τὴν σωφροσύνη, ὅταν ἡ προαίρεσις μας κατευθύνεται πρὸς τὸν Θεόν. Διότι ὁ Θεὸς δὲν ἔδωκε στὴν φύσιν τὴν δύναμιν νὰ νικᾷ τὴν πρὸς αὐτὸν καλὴν προαίρεσιν. Ἔτσι, ὅταν κινήθῃ κανεὶς ἢ ἀπὸ τὸν θυμὸν ἢ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν, δὲν εἶναι ἡ φυσικὴ δύναμις ποὺ τὸν ἀναγκάζει νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς φύσεως καὶ νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὰ καθήκοντά του, ἀλλὰ ἡ προσθήκη τῆς ὁποίας ἐνεργοῦμε ἐπάνω στὴν φύσιν διὰ τῶν ἀφορμῶν τοῦ θελήματός μας. Βέβαια ὅσα ἐποίησε ὁ Θεός, τὰ ἐποίησε καλῶς καὶ καταλλήλως, καὶ ὅσο φυλάσσεται μέσα μας ὀρθῶς τὸ μέτρο τῆς ἀναλογίας τῶν φυσικῶν κινήσεων, οἱ φυσικὲς κινήσεις δὲν μποροῦν νὰ μᾶς βιάσουν νὰ ἐξέλθωμε ἀπὸ τὴν ὁδόν, ἀλλὰ τὸ σῶμα κινεῖται μόνο μὲ εὐκτακτεσ κινήσεις, ὥστε ἀπλῶς νὰ γνωρίζωμε ὅτι ὑπάρχει μέσα μας τὸ φυσικὸ πάθος, καὶ ὄχι νὰ μᾶς γαργαλίσῃ καὶ ἐνοχλήσῃ, ὥστε νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς σωφροσύνης, οὔτε πάλι νὰ σκοτίσῃ τὸν νοῦν μὲ τὸν θυμὸν καὶ ἀπὸ τὴν εἰρήνην νὰ μᾶς κινήσῃ τὴν ὀργήν. Ἄν ὅμως κάποια φορὰ συναρπαχθοῦμε ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ πράγματα (διὰ τῶν ὁποίων καὶ τὸ θυμικὸ λαμβάνει συνήθως τὴν παρὰ φύσιν ὀρμήν), μὲ φαγητὰ ἢ μὲ ποτὰ σὲ ὑπερβολικὴ ποσότητα, μὲ πλησίασμα γυναικῶν καὶ θεωρίας ἢ μὲ ὁμιλίαις γι' αὐτές, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀνάβει ἡ φλόγα

Χωρὶς ἐξωτερικὸν ἐρέθισμα δὲν μπορεῖ νὰ διαταράξῃ τὴν σωφροσύνη. Τὸ ἴδιον ὅμως ἰσχύει καὶ γιὰ ἄλλες ὀρμές, ὅπως εἶναι ὁ θυμὸς, γιὰ τὸν ὁποῖον γίνεται λόγος παρακάτω.

σώματι, έντεϋθεν τήν πραότητα τήν φυσικήν εἰς ἀγριότητα μεταβάλλομεν, ἢ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ χυμοῦ, ἢ διὰ τὰς διαφορούς ὀράσεις τῶν πραγμάτων.

4 **Ε**στι δέ ποτε ἡ κίνησις τούτων καὶ ἐκ παραχωρήσεως, τῆς διὰ τὴν οἴησιν ἡμῶν γινομένης. Καὶ αὕτη οὐκ ἔστιν ὡς ἐκείνη· ἐκείνους γὰρ τοὺς πολέμους τῆς ἐλευθερίας καλοῦμεν, οἵτινές ἐστιν ὁδὸς τῆς κοινῆς φύσεως, τὸν δὲ πόλεμον τὸν ἐκ
5 παραχωρήσεως, τὸν ἐξ αἰτίας τῆς οἰήσεως ἡμῶν γινόμενον, γινώσκομεν, ὅτε ἐν προσοχῇ καὶ κόποις ἐν πλείονι χρόνῳ γενώμεθα καὶ οἰόμεθά τι κατωρθωκέναι, παραχωρούμεθα πολεμηθῆναι, ἵνα μάθωμεν τὴν ταπείνωσιν. Οἱ δὲ λοιποί, οἱ ἄνευ τῆς αἰτίας ταύτης γινόμενοι ἡμῖν ὑπὲρ τὴν δύναμιν, ἐκ τῆς ραθυμίας
10 ἡμῶν γίνονται. Διότι ἡ φύσις, ὅταν τινὰ προσθήκη τῶν αἰσθητῶν διὰ τῆς γαστριμαργίας δέξηται, οὐ πείθεται λοιπὸν φυλάξαι τὴν τάξιν, τὴν ἐκ τῆς διαπλάσεως αὐτῆς. Ὁ γὰρ τὰς θλίψεις καὶ τὸ ἀπρόϊτον ἀποβαλὼν ἐκουσίως, τὰς ἀμαρτίας ἀγαπᾷ βιάζεται. Ἄνευ γὰρ τούτων χωρισθῆναι ἐκ τῶν κολακευμάτων τοῦ
15 φρονήματος οὐ δυνάμεθα. Ὅσον γὰρ οἱ πόνοι πληθύνονται, οὕτοι ἐλαττοῦνται, ἐπειδὴ αἱ θλίψεις καὶ οἱ κίνδυνοι ἀποκτείνουσι τὴν ἡδυπάθειαν τῶν παθῶν, ἡ δὲ ἀνάπαυσις τρέφει καὶ ἀῤζει αὐτά.

5 **Λ**οιπὸν σαφῶς ἐγνώσθη, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ οἱ Ἄγγελοι αὐτοῦ ἐν ἀνάγκαις χαίρουσιν, ὁ δὲ Διάβολος καὶ οἱ ἐργάται αὐτοῦ ἐν ἀναπαύσει. Εἰ δὲ ἐν θλίψεσι καὶ στενοχωρίαις τελειοῦνται αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ, ἡμεῖς δὲ ταύτας ἐξουδενώσαμεν, λοιπὸν αὐτοῦ τοῦ ἐντειλαμένου τῶν ἐντολῶν καταφρονεῖν μηχανώμεθα. Διὰ τὰ πάθη ἅπερ γεννῶνται ἐκ τῆς ἀναπαύσεως ἡ-

τῆς ἐπιθυμίας καὶ χοροπηδᾶ μέσα στὸ σῶμα, τότε, εἴτε ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν χυμῶν εἴτε ἀπὸ τὶς διάφορες ὁράσεις τῶν πραγμάτων, μεταβάλλομε τὴν φυσικὴ πραότητα σὲ ἀγριότητα.

4 **Μ**ερικὲς φορές μάλιστα ἡ κίνησις τούτων συμβαίνει καὶ ἀπὸ τὴν θεία παραχώρησι πού γίνεται ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερηφανείας μας. Αὐτὴ ὁμως ἡ κίνησις δὲν εἶναι ὅπως ἐκεῖνη· διότι ἐκεῖνα τὰ κτυπήματα τὰ ὀνομάζομε πολέμους τῆς ἐλευθερίας, πού εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς κοινῆς φύσεως· γιὰ τὸν πόλεμο ὁμως πού γίνεται κατὰ παραχώρησι πρέπει νὰ γνωρίζωμε ὅτι, ὅταν λόγῳ τῆς πολυχρόνιας ἐπιδόσεώς μας στὴν προσοχὴ καὶ τοὺς κόπους νομίσωμε ὅτι κάτι ἔχομε κατορθώσει, γίνεται παραχώρησι νὰ πολεμηθοῦμε, γιὰ νὰ μάθωμε τὴν ταπείνωσι. Οἱ ἄλλοι ὁμως πόλεμοι, πού ἐπέρχονται σὲ μᾶς σκληρότατα χωρὶς αὐτὴν τὴν αἰτία, προκαλοῦνται ἀπὸ τὴν ραθυμία μας. Διότι ἡ φύσις, ὅταν δεχθῆ κάποια προσθήκη αἰσθητῶν ἀφορμῶν διὰ τῆς γαστριμαργίας, δὲν πείθεται ἔπειτα νὰ φυλάξῃ τὴν τάξι πού εἶναι καθωρισμένη ἀπὸ τὴν διάπλασί της. Πράγματι, ὅποιος ἀπορρίπτει ἔκουσίως τὶς θλίψεις καὶ τὴν μόνωσι, βιάζεται ν' ἀγαπᾶ τὶς ἁμαρτίες· χωρὶς αὐτὰ τὰ δύο δὲν μπορούμε νὰ ἀποφύγωμε τὶς κολακεῖες τοῦ φρονήματος. Ὅσο πληθύνονται οἱ κόποι, τόσο ἐλαττώνονται οἱ πόλεμοι, ἐπειδὴ οἱ θλίψεις καὶ οἱ κίνδυνοι φονεύουν τὴν ἡδονὴ τῶν παθῶν, ἐνῶ ἡ ἀνάπαυσις τὰ τρέφει καὶ τὰ αὐξάνει.

5 **Ε**ἶναι λοιπὸν φανερὸ ὅτι ὁ Θεὸς καὶ οἱ Ἄγγελοί του χαίρονται στὶς δυσκολίες τῶν ἀνθρώπων, ἐνῶ ὁ Διάβολος καὶ οἱ ἐργάτες του χαίρονται στὴν ἀνάπαυσι του. Ἄν οἱ ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ ἐκτελοῦνται μὲ τὶς θλίψεις καὶ τὶς στενοχώριες, ἐμεῖς ὁμως τὶς ἐξουθενώσαμε, εἶναι σαφὲς ὅτι καταφρονοῦμε τὸν ἴδιο τὸν Νομοθέτη. Μὲ τὰ πάθη πού γεννῶν-

μῶν καταργοῦμεν τὴν αἰτίαν τῆς ἀρετῆς, ἤγουν τὴν στένωσιν καὶ τὴν θλίψιν, καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀναπαύσεως τῆς προσ-
 αγομένης ἡμῖν, κατὰ τοσοῦτον τρόπον ποιοῦμεν τοῖς πάθεσιν ἐν
 10 ἡμῖν. Διότι ἐν σώματι στενοχωρουμένῳ οὐ δύνανται οἱ λογισμοὶ
 μετεωρηθῆναι εἰς τὰ μάταια.

6 **Ο**ταν δέ τις ἐν χαρᾷ ὑπομένη τοὺς κόπους καὶ τὰς θλίψεις,
 καὶ τοὺς λογισμοὺς κραταιῶς χαλινῶσαι δύναται. Διότι
 αὐτοὶ οἱ λογισμοὶ ἀργοῦσιν ἐν κόποις. Ὄταν δὲ ὁ ἄνθρωπος
 μνημονεύσῃ τῶν πρώτων αὐτοῦ ἀμαρτιῶν καὶ κολάσῃ ἑαυτόν,
 5 τότε καὶ ὁ Θεὸς φροντίδα ποιεῖται τοῦ ἀναπαῦσαι αὐτόν. Διότι
 χαίρει ὁ Θεός, ὅτι αὐτὸς ἑαυτῷ τὸ ἐπιτίμιον δέδωκε διὰ τὴν
 παράβασιν τῆς ὁδοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅπερ σημεῖόν ἐστι τῆς μετα-
 νοίας. Καὶ ὅσον αὐτὸς πολλὰ βιάσεται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τοσοῦ-
 τον πληθύνεται ἐκ τοῦ Θεοῦ ἡ τιμὴ αὐτοῦ. Πᾶσα δὲ χαρὰ, ἣτις
 10 οὐκ ἔχει ἐξ ἀρετῆς τὴν αἰτίαν, ἢ τοιαύτη παραυτίκα κινήσεις
 ἐπιθυμιῶν ἐν τῷ εὐρηκότι αὐτὴν διεγείρει. Σύνες δὲ τοῦτο, ὅτι
 ἐπὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἐμπαθῆ, οὐκ ἐπὶ τὴν φυσικὴν τοῦτο εἰρή-
 καμεν.

Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἰπὴ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 15 Ἀμήν.

ται ἀπὸ τὴν ἀνάπαυσι μας καταργοῦμε³ τὴν αἰτία τῆς ἀρετῆς, δηλαδὴ τὴν στένωσι καὶ τὴν θλίψι. Καὶ ὅσο περισσότερο ἐπιδιδόμαστε στὴν ἀνάπαυσι, τόσο περισσότερο παραχωροῦμε τόπο στὰ πάθη μας. Διότι σὲ στενοχωρούμενο σῶμα οἱ λογισμοὶ δὲν μποροῦν νὰ περιπλανηθοῦν στὰ μάταια.

6 **Ο**ταν ὁμως κάποιος ὑπομείνη μὲ χαρὰ τοὺς κόπους καὶ τὶς θλίψεις, τότε μπορεῖ νὰ χαλιναγωγήσῃ ἀποτελεσματικὰ τοὺς λογισμοὺς, διότι αὐτοὶ οἱ λογισμοὶ ἀργοῦν κατὰ τὴν διάρκεια τῶν κόπων. Ὄταν πάλι ὁ ἄνθρωπος μνημονεύῃ τὶς πρῶτες τοῦ ἁμαρτίες καὶ τιμωρήσῃ τὸ ἑαυτὸν του, τότε καὶ ὁ Θεὸς φροντίζει νὰ τὸν ἀναπαύσῃ. Διότι ὁ Θεὸς χαίρεται πὺ αὐτὸς ἔδωσε στὸν ἑαυτὸ του τὴν τιμωρία γιὰ τὴν παράβασι τῆς ὁδοῦ τοῦ Θεοῦ, πράγμα πὺ εἶναι σημεῖο μετανοίας. Καὶ ὅσο περισσότερο αὐτὸς βιάζει τὴν ψυχὴ του, τόσο πληθύνεται ἀπὸ τὸν Θεὸ ἡ τιμὴ του. Καὶ κάθε χαρὰ, πὺ δὲν ἔχει τὴν αἰτία τῆς στὴν ἀρετῆ, αὐτὴ διεγείρει ἀμέσως κινήσεις ἐπιθυμιῶν σ' αὐτὸν πὺ τὴν ἀπέκτησε. Καὶ γνώριζε τοῦτο, ὅτι αὐτὸ τὸ λέγομε γιὰ ὄλες τὶς ἐμπαθεῖς ἐπιθυμίες, ὄχι μόνο γιὰ τὴν φυσικὴ ἐπιθυμία⁴.

Στὸν Θεὸ μας ὡς ἀναπέμπεται δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

3. Ἡ ἀρχαία μετάφρασις ἔχει «καὶ καταργοῦμε», ἀλλὰ νομίζομε ὅτι τὸ «καὶ» προῆλθε εἴτε ἀπὸ κακὴ μετάφρασι, εἴτε μᾶλλον ἀπὸ προσθήκη ἑνὸς ἀντιγραφέως, πὺ ἐστιξε ἐσφαλμένως τὴν ὄλη πρότασι, δηλαδὴ συνέδεσε τὴν φράσι «διὰ τὰ πάθη» μὲ τὸ προηγούμενο «μηχανώμεθα» χωρὶς τελεία στιγμῆ.

4. Ὁ Ἰσαὰκ δίνει μεγάλη σπουδαιότητα σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο· ἡ εὐχαρίστησις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ χαρὰ ἔχει ἀξία ἂν εἶναι ριζωμένη στὴν ἀρετῆ. Ἄν προκαλῆται ἀπὸ τὴν ἱκανοποίησι ἐπιθυμιῶν, εἶναι ἀρνητικὸ φαινόμενο. Ἡ ἐπιθυμία ὁμως δὲν περιορίζεται στὴν λεγομένη ἐδῶ φυσικὴ, δηλαδὴ στὴν γενετήσια· περιλαμβάνει ὄλες τὶς ὀρμέφυτες ἐκδηλώσεις.

ΛΟΓΟΣ ΚΗ'

Π Ε Ρ Ι

ΑΓΡΥΠΝΙΑΣ ΤΩΝ ΝΥΚΤΩΝ

ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΥΤΗΣ

1 **Ο**ταν θελήσης στῆναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς ἀγρυπνίας σου συνεργοῦντός σοι τοῦ Θεοῦ, ποιήσον ὡς λέγω σοι. Κλῖνόν σου τὰ γόνατα κατὰ τὸ ἔθος καὶ ἀνάστα, καὶ μὴ εὐθέως ἄρξῃ τῆς λειτουργίας σου, ἀλλ' ὅταν προσεύξῃ 5 πρῶτον καὶ τελειώσης αὐτὴν καὶ σφραγίσῃς τὴν καρδίαν σου καὶ τὰ μέλη σου ἐν τῷ ζωοποιῶ τύπῳ τοῦ σταυροῦ, στῆθι ὡς ἐν ροπῇ ὥρας σιωπῶν, ἕως ἂν ἀναπαυθῶσιν αἱ αἰσθήσεις σου καὶ οἱ λογισμοί σου γαληνιάσωσι, καὶ μετὰ τοῦτο ὕψωσον τὴν θεωρίαν σου τὴν ἐσωτέραν πρὸς Κύριον καὶ πείσον αὐτὸν ἐν 10 λύπῃ ἐνισχύσαι τὴν ἀσθένειάν σου καὶ γενέσθαι τὴν στιχολογίαν σου καὶ τὰς ἐννοίας τῆς καρδίας σου εὐαρέστους τῷ θελήματι αὐτοῦ τῷ ἀγίῳ. Καὶ εἶπε ἡσύχως ἐν τῇ εὐχῇ τῆς καρδίας σου οὕτω.

Εὐχὴ

2 **Κ**ύριε Ἰησοῦ ὁ Θεός μου, ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν κτίσιν σου, ᾧ δῆλα τὰ πάθη μου καὶ ἡ ἀσθένεια τῆς φύσεως ἡμῶν καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ ἀντιπάλου ἡμῶν, σὺ αὐτὸς σκέπασόν με ἐκ τῆς

* Ὁ Λόγος 28 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 80 κειμένου τῆς συριακῆς ἐκδόσεως (σελ. 546-549), τοῦ ὁποίου τὸ ὑπόλοιπο καὶ μεγαλύτερο μέρος δὲν ἔχει ἀντίστοιχο στὸ ἐλληνικόν.

ΛΟΓΟΣ 28

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΝΥΚΤΕΡΙΝΗΣ ΑΓΡΥΠΝΙΑΣ

ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΗΣ ΤΕΛΕΣΕΩΣ ΤΗΣ*

- 1 **Ο**ταν, με την βοήθεια του Θεού, θελήσης να σταθής στο έργο της αγρυπνίας σου, κάμε ὅπως σου λέγω. Γονάτισε κατὰ τὴν συνήθεια καὶ σήκω· καὶ μὴ ἀρχίσης ἀμέσως τὴν λειτουργία¹ σου, ἀλλὰ, ἀφοῦ πρῶτα προσευχηθῆς καὶ τελειώσης τὴν προσευχή καὶ σφραγίσης τὸ στήθος σου καὶ τὰ μέλη σου διὰ τοῦ τύπου τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τότε μεῖνε σιωπηλὸς γιὰ λίγη ὥρα, ὡς πὺν ν' ἀναπαυθοῦν οἱ αἰσθήσεις σου καὶ νὰ γαληνεύσουν οἱ λογισμοὶ σου· ἔπειτα ἀπ' αὐτὸ ὕψωσε τὴν ἐσώτερη θεωρία σου πρὸς τὸν Κύριο καὶ ζήτησε ἀπ' αὐτὸν μὲ φρόνημα λύπης νὰ ἐνισχύση τὴν ἀσθένειά σου, ὥστε νὰ γίνουν εὐάρεστες στὸ ἅγιο θέλημά του καὶ ἡ στιχολογία σου καὶ οἱ σκέψεις τῆς καρδιάς σου, καὶ εἶπε ἡσυχὰ μὲ τὴν καρδιά σου τὴν ἐξῆς εὐχή.

Εὐχή

- 2 **Κ**ύριε Ἰησοῦ, ὁ Θεός μου, πὺν ἐποπτεύεις τὴν κτίσι σου, καὶ πὺν γνωρίζεις καὶ τὰ πάθη μου καὶ τὴν ἀσθένεια τῆς φύσεώς μας καὶ τὴν ἰσχὺ τοῦ ἀντιπάλου μας, ἐσὺ ὁ

1. Ἡ λέξις ἐδῶ δὲν εἶναι μὲ τὴν κυριολεκτικὴ σημασία τοῦ ὄρου σήμερα, τῆς θείας εὐχαριστίας, ἀλλὰ σημαίνει κάθε ἀκολουθία καὶ κάθε σύστημα προσευχῆς.

κακίας αὐτοῦ. Διότι ἡ δύναμις αὐτοῦ κραταιὰ καὶ ἡ φύσις ἡμῶν
 5 ταλαίπωρος καὶ ἡ δύναμις ἡμῶν ἀσθενής. Σὺ οὖν, ἀγαθέ, ὁ ἐπι-
 στάμενος τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, ὁ καὶ βαστάζων τὴν δυσκολίαν
 τῆς ἀδυναμίας ἡμῶν, φύλαξόν με ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν λογι-
 σμῶν καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ τῶν παθῶν, καὶ ἄξιον ποιήσόν με
 ταύτης τῆς λειτουργίας τῆς ἀγίας, μήπως ἐν τοῖς πάθεσί μου
 10 φθείρω τὴν γλυκύτητα αὐτῆς καὶ εὐρεθῶ ἀναιδῆς ἐνώπιόν σου
 καὶ τολμηρός.

3 **Δ** εἰ δὲ ἡμᾶς ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ πορεύεσθαι ἐν τῇ λειτουρ-
 γίᾳ ἡμῶν, ἐξωθεν πάσης διανοίας νηπιώδους τεταραγμέ-
 νης. Ἐὰν δὲ ἴδωμεν, ὅτι ὥρα οὐκ ἔστι πολλή καὶ ὀρθρίζωμεν
 πρὸ τοῦ τελειῶσαι ἡμᾶς, ἐάσωμεν ἐκουσίως ἐν γνώσει δόξαν
 5 μίαν ἢ καὶ δύο ἐκ τοῦ ἔθους, ἵνα μὴ γένηται τόπος τῇ ταραχῇ,
 ἀφανίσει τὴν γεῦσιν τῆς λειτουργίας ἡμῶν καὶ θολώσωμεν
 τοὺς ψαλμοὺς τῆς πρώτης ὥρας.

4 **Ε** άν, ἡνίκα λειτουργεῖς, προσλαλήση σοι καὶ ψιθυρίση ὁ
 λογισμὸς λέγων σοι, 'Τάχυνον ὀλίγον καὶ πληθύνεσθαι τὸ
 ἔργον, καὶ ἐκλυτρώση ταχέως', μὴ κανονίσῃς σεαυτόν· ἐὰν δὲ
 σφοδροτέρως ὀχλῇ ἐν τούτῳ, στράφηθι εὐθέως εἰς τὰ ὀπίσω
 5 δόξαν μίαν ἢ ὅσον ἐθέλεις, καὶ ἕκαστον στίχον βαστάζοντα τὸν
 τρόπον τῆς εὐχῆς μετὰ κατανοήσεως στιχολόγησον αὐτὸν πολ-
 λὰς βολὰς· καὶ ἐὰν πάλιν ταραξῇ σε ἢ σφίγξῃ κατὰ σοῦ, ἄφες
 τὴν στιχολογίαν καὶ θεῶ τὸ γόνυ εἰς προσευχὴν καὶ εἰπέ· Ἐγὼ
 οὐ ρήματα θέλω μετρήσαι, ἀλλὰ τὰς μονὰς καταφθάσαι. Ἐν

2. Ἐδῶ θὰ ἐννοοῦνται τὰ δοξαστικά. Πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψιν ὅτι τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰσαὰκ οἱ ἀκολουθίες τῆς Νεστοριανικῆς Ἐκκλησίας δὲν ἦσαν ὁμοιες μὲ τῆς Ὁρθοδόξου.

3. Δὲν εἶναι βεβαία ἡ ἐννοια αὐτῆς τῆς προτάσεως. Σημαίνει πιθανῶς ὅτι ὁ πονηρὸς λογισμὸς παρακινεῖ τὸν προσευχόμενον νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν προσευχὴν προσπηδώντας στοιχεῖα τῆς ἀκολουθίας, γιὰ νὰ μείνῃ περισσότερος χρόνος γιὰ

ἴδιος προστάτευσέ με ἀπὸ τὴν κακία του. Διότι ἡ δύναμις του εἶναι κραταιὰ καὶ ἡ δική μας φύσις ταλαίπωρη καὶ ἡ δύναμις μας ἀσθενής. Ἐσὺ λοιπόν, ἀγαθέ, πὺ γνωρίζεις τὴν ἀσθένειά μας καὶ βαστάζεις τὸ βάρος τῆς ἀδυναμίας μας, φύλαξέ με ἀπὸ τὴν ταραχὴ τῶν λογισμῶν καὶ ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ τῶν παθῶν, καὶ κάμε με ἄξιον αὐτῆς τῆς ἁγίας λειτουργίας, μὴ τυχὸν μὲ τὰ πάθη μου φθείρω τὴν γλυκύτητά της καὶ εὐρεθῶ ἀναιδῆς καὶ τολμηρὸς ἐνώπιόν σου.

3 **Π**ρέπει νὰ μεταβαίνωμε στὴν λειτουργία μας μὲ δλη τὴν ἐλευθερία μας, χωρὶς καμμιά ταραγμένη καὶ νηπιακὴ σκέψη. Ἐὰν ἰδοῦμε ὅτι δὲν ὑπάρχει πολλὴ ὥρα καὶ ἐξημερώνει, πρὶν τελειῶσωμε τὴν ἀκολουθία τῆς ἀγρυπνίας, ἄς παραλείψωμε ἐκουσίως καὶ ἐν γνώσει μιὰ δοξολογία² ἢ καὶ δυὸ ἀπὸ τίς συνηθισμένες, γιὰ νὰ μὴ δημιουργηθῇ ταραχὴ πὺ θὰ ἀφανίση τὴν γεῦσι τῆς λειτουργίας μας καὶ διαταράξωμε τοὺς ψαλμοὺς τῆς πρώτης ὥρας.

4 **Α**ν, ὅταν λειτουργῆς, σοῦ ὁμιλήση ψιθυριστὰ ὁ λογισμὸς λέγοντάς σου, "Ἐπιτάχυνε λίγο, ὥστε νὰ γίνῃ περισσότερο ἔργο καὶ ν' ἀπαλλαγῆς γρήγορα", μὴ συμμορφωθῆς³. Ἐὰν ὁμοίως ὁ λογισμὸς σὲ ἐνοχλῇ ἐντονώτερα σ' αὐτό, γύρισε ἀμέσως πρὸς τὰ πίσω μιὰ δοξολογία ἢ ὅσο θέλεις καὶ ἀπάγγειλε πολλὰς φορές μὲ κατανόησι κάθε στίχο πὺ περικλείει τὴν ἐννοια τῆς εὐχῆς· καὶ ἂν πάλι σὲ ταραξῆ ἢ σὲ στενοχωρήσῃ, ἄφησε τὴν ἀπαγγελία, γονάτισε γιὰ προσευχὴ καὶ εἶπέ, "Ἐγὼ δὲν θέλω νὰ μετρήσω λόγια⁴, ἀλλὰ νὰ φθά-

ἐργασία. Σὲ ἀντίθεσι πρὸς αὐτὸν τὸν λογισμὸ ὁ Ἰσαὰκ συνιστᾷ, ὅχι μόνο ἐπιτάχυνσι νὰ μὴ κάμῃ ὁ προσευχόμενος, ἀλλὰ νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἐπανάληψι στιχηρῶν γιὰ νὰ καθυστερήσῃ περισσότερο.

4. Τὸ ἀρχαῖο κείμενο ἔχει «ρήματα μετρήσαι», ἀλλὰ τὸ συριακὸ ἔχει μιὰ ἔκφρασι πὺ μπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ μὲ τὴν φράσι «μίλια μετρήσαι». Ἴσως ἡ μετάφρασις ἀρχικῶς νὰ εἶχε «βήματα μετρήσαι», ἀλλὰ κάποιος ἀντιγραφεὺς ἔγραψε «ρήματα».

10 πάση γὰρ τρίβῳ μου, ἧ ὁδηγήσεις με, ταχέως ἐγὼ ἐν αὐτῇ πο-
 ρεύσομαι. Ἐκεῖνος ὁ λαὸς ὁ χωνεύσας τὸν μόσχον ἐν τῇ ἐρήμῳ,
 τεσσαράκοντα ἔτη ἐπορεύθησαν αὐτὴν διερχόμενοι, ἀνερχόμε-
 νοι καὶ κατερχόμενοι τὰ ὄρη καὶ τοὺς βουνούς, καὶ τὴν γῆν τῆς
 ἐπαγγελίας οὐδὲ μακρόθεν ἐθεάσαντο.

5 **Ε**ὰν δὲ ὅταν ἀγρυπνῆς, ἡ στάσις νικήσῃ σε ἐκ τοῦ μήκους
 τῆς ἐκτάσεως καὶ ἀσθενήσῃς ἐκ τῆς ἀτονίας καὶ εἶπῃ σοι
 ὁ λογισμὸς, μᾶλλον δὲ ὁ κακομήχανος προσλαλήσῃ τῷ λο-
 γισμῷ, καθὼς καὶ τῷ ὄφει, 'Τελείωσον, ἐπεὶ οὐ δύνασαι
 5 στῆναι', εἶπε αὐτῷ, 'Οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καθίσαιμι κάθισμα ἐν
 (καὶ αὐτὸ κρεῖττον τοῦ ὕπνου)'. Καὶ ἐὰν ἡ γλῶσσά μου σιωπᾷ
 καὶ οὐ λέγῃ ψαλμόν, ἡ διάνοιά μου δὲ ἀδολεσχῆ μετὰ τοῦ Θεοῦ
 ἐν τῇ εὐχῇ καὶ τῇ ὁμιλίᾳ τῇ μετ' αὐτοῦ, ἡ ἐγρήγορσις ἐκ παντὸς
 τοῦ ὕπνου ὠφελιμωτέρα ἐστίν.

6 **Ο**ὐχὶ ἡ στάσις δὲ ὄλη ἡ ἀγρυπνία ἐστίν, οὐδὲ πάλιν ἡ στιχο-
 λογία τῶν ψαλμῶν μόνων, ἀλλ' ἐστὶν α', ὁ ἐν ψαλμοῖς
 ἐκφέρων ὄλην τὴν νύκτα· β', καὶ ἐστὶν ὁ ἐν μετανοίᾳ καὶ εὐχαῖς
 κατανούξεως καὶ καταλίσεσιν ἐπὶ τῆς γῆς· γ', καὶ ἐστὶν ὁ ἐν
 5 κλαυθμῷ καὶ δάκρυσιν καὶ θρήνοις ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ παραπτώμα-
 σιν. Ἐρρέθη περὶ τινος τῶν πρώτων ἡμῶν, ὅτι τεσσαράκοντα
 ἔτη εἷς λόγος ἦν ἡ εὐχὴ αὐτοῦ, "Ἐγὼ ὡς ἄνθρωπος ἡμαρτον, σὺ
 δὲ ὡς Θεὸς συγχώρησον'. Καὶ ἤκουον αὐτοῦ οἱ πατέρες μελε-
 τῶντος τὸν στίχον ἐν λύπῃ· ὅτι ἐκλαιε καὶ οὐχ ἡσύχαζε καὶ ἀντι
 10 τῆς λειτουργίας ἦν αὐτῷ αὕτη ἡ εὐχὴ μόνη νυκτὸς καὶ ἡμέρας·

5. Ἰω. 14,2. 14,23.

6. Ἐπειδὴ ὁ Ἀαρών, κατὰ ἀπαίτησιν τοῦ λαοῦ, κατεσκεύασε μόσχον χρυ-
 σὸ γὰρ νὰ τὸν λατρεύσουν οἱ Ἰσραηλῖτες ὡς εἰδωλό, ἐτιμωρήθηκαν ὅλοι οἱ ἐνή-
 λικοι τότε Ἰσραηλῖτες νὰ μὴ εἰσέλθουν στὴν γῆ τῆς ἐπαγγελίας, πλὴν τοῦ Ἰη-
 σοῦ τοῦ Ναυῆ.

σω στις οὐράνιες μονές⁵. Θὰ βαδίσω πρόθυμα σὲ κάθε δρόμο πού θὰ μὲ ὀδηγήσης'. Ἐκεῖνος ὁ λαός, πού κατασκεύασε τὸν μόσχο στὴν ἔρημο⁶, περιπλανήθηκε σ' αὐτὴν σαράντα χρόνια, ἀνεβαίνοντας καὶ κατεβαίνοντας ὄρη καὶ βουνά, καὶ δὲν εἶδε οὔτε ἀπὸ μακριὰ τὴν γῆ τῆς ἐπαγγελίας.

5 **Α** ν πάλι, ὅταν ἀγρυπνῆς, σὲ καταπονήση ἡ στάσις ἀπὸ τὴν μεγάλη διάρκεια καὶ ἀσθενήσης ἀπὸ τὸν κόπο καὶ σοῦ εἶπῃ ὁ λογισμὸς ἢ μᾶλλον σοῦ ψιθυρίση ὁ κακομήχανος στὸν λογισμό σου, ὅπως καὶ στὸν ὄφι⁷, 'Τελείωσε, διότι δὲν μπορεῖς νὰ σταθῆς', ἀπάντησέ του, "Ὁχι, δὲν θὰ τὸ κάμω αὐτό, ἀλλὰ θὰ μείνω ἕνα ἀκόμη κάθισμα⁸ (κι' αὐτὸ εἶναι καλύτερο ἀπὸ τὸν ὕπνο). Διότι, ἀκόμη καὶ ἂν ἡ γλῶσσα μου σιωπᾷ καὶ δὲν λέγῃ ψαλμὸ καὶ ἡ διάνοιά μου ἀσχολῆται μὲ τὸν Θεὸ σὲ προσευχὴ καὶ ὁμιλία μαζί του, ἡ ξαγρύπνια εἶναι ὁπωσδήποτε ὠφελιμώτερη ἀπὸ τὸν ὕπνο'.

6 **Η** ἀγρυπνία δὲν ἀπαιτεῖ σ' ὄλη τὴν διάρκειά της στάσι οὔτε μόνο ἀπαγγελία ψαλμῶν, ἀλλὰ ὑπάρχει διαφοροποίησης⁹. Ἔτσι εἶναι: α) αὐτὸς πού ἀπαγγέλλει ψαλμοὺς ὄλη τὴν νύκτα· β) ἄλλος κάμει γονυκλισίες, εὐχὲς κατανυκτικές καὶ μετάνοιες ἕως τὸ ἔδαφος· γ) ἄλλος περνᾷ μὲ κλαυθμὸ καὶ δάκρυα καὶ θρήνους γιὰ τὰ παραπτώματά του. Ἐχει λεχθῆ γιὰ κάποιον ἀπὸ τοὺς παλαιότερους μας ὅτι ἡ εὐχή του ἦταν μόνο ἕνας λόγος, "Ἐγὼ ὡς ἄνθρωπος ἀμάρτησα, ἐσὺ ὡς Θεὸς συγχώρησέ με", καὶ τὸν ἄκουαν οἱ πατέρες νὰ μελετᾷ στὸν στίχο μὲ λύπη. Πράγματι ἔκλαιε καὶ δὲν ἠσύχαζε καὶ ἀντὶ τῆς λειτουργίας, αὐτὴ ἦταν ἡ μόνη προσευχὴ του νύκτα

7. Γεν. 3,1έε.

8. Κάθισμα βέβαια εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ εἴκοσι τμήματα, στὰ ὁποῖα διαιρεῖται τὸ ψαλτήριον.

9. Στους ἀναχωρητὰς ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ αὐτὴ ἡ ἐλευθερία στὴν προσευχή.

δ', καὶ ἔστιν ὁ ὀλίγα ἐσπέρας στιχολογῶν, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τῆς
 νυκτὸς διατρίβων εἰς τροπάρια· ε', καὶ ἔστιν ὁ εἰς δοξολογίαν
 καὶ ἀνάγνωσιν· στ', καὶ ἔστι πάλιν ὁ τιθεὶς ἑαυτῷ ὄρον μὴ κλι-
 ναι γόνυ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, μεθ' οὗ ἐπολέμει ὁ λογισμὸς
 15 τῆς πορνείας.

Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
 νων. Ἀμήν.

καὶ ἡμέρα· δ) ἄλλος ἀπαγγέλλει λίγους στίχους τὸ βράδυ καὶ περνᾷ τὴν ὑπόλοιπὴ νύκτα μὲ τὴν ψαλμωδία τροπαρίων· ε) ἄλλος διέρχεται μὲ δοξολογία καὶ ἀνάγνωσι· καὶ στ) ἄλλος πάλι θέτει στὸν ἑαυτό του κανόνα νὰ μὴ γονατίσῃ ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, κατὰ τὸν ὁποῖο τὸν πολεμᾷ ὁ λογισμὸς τῆς πορνείας.

Ἄς εἶναι στὸν Θεὸ μας δόξα καὶ κράτος στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΣ ΚΘ'

Π Ε Ρ Ι

ΤΩΝ ΟΔΩΝ ΤΩΝ ΠΛΗΣΙΑΖΕΙΝ ΤΩ ΘΕΩ, ΠΟΙΟΥΣΩΝ
ΚΑΙ ΦΑΝΕΡΟΥΜΕΝΩΝ ΤΩ ΑΝΘΡΩΠΩ ΕΚ ΤΩΝ ΗΛΕΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΤΗΣ ΝΥΚΤΕΡΙΝΗΣ ΑΓΡΥΠΝΙΑΣ. ΚΑΙ ΟΤΙ ΟΙ ΕΝ ΤΗ ΔΙΑΓΩΓΗ
ΤΑΥΤΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΜΕΛΙ ΤΡΕΦΟΝΤΑΙ ΠΑΣΑΣ
ΤΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΑΥΤΩΝ

1 **Μ** ἢ νομίσης, ὦ ἄνθρωπε, ὅτι ἐν πάσῃ τῇ ἐργασίᾳ τῶν
μοναχῶν ἔστι τις διαγωγὴ μείζων τῆς ἀγρυπνίας τῆς
νυκτός. Ἀληθῶς, ἀδελφέ, καὶ μείζον ἔστι καὶ ἀναγκαιότατον τῷ ἐγκρατεῖ. Ἐὰν μὴ γένηται τῷ ἀσκητῇ σκορπι-
5 σμὸς καὶ ταραχὴ ἐν τοῖς σωματικοῖς πράγμασι καὶ ἐν τῇ με-
ρίμνῃ τῶν παρερχομένων, ἀλλὰ παρατηρήσεται ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ
κόσμου καὶ φυλάξῃ ἑαυτὸν μετὰ ἀγρυπνίας, τούτου ὡς διὰ πτε-
ρύγων πέταται ἡ διάνοια ἐν βραχεῖ καιρῷ καὶ ὑψωθήσεται
πρὸς τὴν τερπνότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ ταχέως κα-
10 ταντήσει, καὶ ἐν τῇ γνώσει τῇ ὑπὲρ ἀνθρωπίνην ἔννοιαν νήχεται
διὰ τῆς ἐλαφρότητος καὶ κουφότητος αὐτῆς.

2 **Μ**οναχὸν διαμένοντα ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ μετὰ διακρίσεως νοός,
τούτον μὴ ἴδῃς ὡς σαρκοφόρον· τάξεως γὰρ ἀγγελικῆς
ὡς ἀληθῶς τοῦτο τὸ ἔργον. Ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἐν τῇ διαγωγῇ

* Ὁ Λόγος 29 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 17 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΟΔΩΝ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΠΛΗΣΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ
 ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΑΠΟ ΤΑ ΓΛΥΚΑ ΕΡΓΑ
 ΤΗΣ ΝΥΚΤΕΡΙΝΗΣ ΑΓΡΥΠΝΙΑΣ. ΚΑΙ ΟΤΙ ΟΣΟΙ ΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ
 Σ' ΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙ ΤΡΕΦΟΝΤΑΙ ΜΕ ΜΕΛΙ ΟΛΕΣ
 ΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ*

1 **Ν**ὰ μὴ νομίσης, ἄνθρωπε, ὅτι ἀνάμεσα σὲ ὄλα τὰ ἔργα τῶν μοναχῶν ὑπάρχει κάποια ἄσκησις ἀνώτερη ἀπὸ τὴν νυκτερινὴ ἀγρυπνία. Πράγματι, ἀδελφέ, ἡ ἀγρυπνία εἶναι κάτι τὸ ἀνώτερο καὶ ἀναγκαιότατο στὸν ἐγκρατῆ. Ἐὰν ὁ ἀσκητὴς δὲν ἀπορροφηθῆ ἀπὸ τὰ σωματικὰ πράγματα καὶ τὴν φροντίδα γιὰ τὰ πρόσκαιρα, ἀλλὰ μένει μακριὰ ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια καὶ συγκεντρωθῆ στὴν ἀγρυπνία, ἡ διάνοιά του σὲ λίγο πετᾶ σὰν νὰ ἔχη πτερά· ὑψώνεται πρὸς τὴν ἀπόλαυσι τοῦ Θεοῦ, φθάνει γρήγορα πρὸς τὴν δόξα του καὶ μὲ τὴν ἐλαφρότητα καὶ κουφότητα κολυμβᾷ στὴν γνῶσι πὺ ξεπερνᾷ τὸν ἀνθρώπινο νοῦ.

2 **Τ**ὸν μοναχό, πὺ κατὰ τὴν ἀγρυπνία διαθέτει διάκρισι τοῦ νοῦ, νὰ μὴ τὸν θεωρῆς σαρκοφόρο· διότι ἀληθινὰ τοῦτο εἶναι ἔργο ἀγγελικῆς τάξεως¹. Εἶναι πράγματι ἀδύνα-

1. Βλ. τὸν λόγο τοῦ ἀββᾶ Ἄμμῶη γιὰ τὸν Ἰωάννη τὸν Θηβαῖο, «οὗτος ἄγγελός ἐστι καὶ οὐκ ἄνθρωπος», *Ἀποφθέγματα Γερόντων*, Ἰωάννου Θηβαίου.

ταύτη διαπαντὸς πολιτευομένους ἄνευ χαρισμάτων μεγάλων
 10 παρὰ Θεοῦ ἀφεθῆναι διὰ τὴν νῆψιν αὐτῶν καὶ ἐγρήγορσιν τῆς
 καρδίας, καὶ διὰ τὴν ἐμμέριμον διαγωγὴν τῶν λογισμῶν αὐ-
 τῶν πρὸς αὐτόν. Ψυχὴ ἢ ἐν τῇ διαγωγῇ ταύτης τῆς ἀγρυπνίας
 κοπιῶσα καὶ διαπρέπουσα ὀφθαλμοὺς χερουβικοὺς ἔξει, τοῦ
 διαπαντὸς ἀτενίζειν καὶ κατοπτεύειν τὴν ἐπουράνιον θεωρίαν.

3 **Ε** γὼ μὲν οἶμαι ἀδύνατον εἶναι, τὸν μετὰ γνώσεως καὶ δια-
 κρίσεως ἐκλεξάμενον ἑαυτῷ τοῦτον τὸν κόπον τὸν μέγαν
 καὶ θεῖον καὶ τὸ βάρος τοῦτο προαιρησάμενον βαστάσαι, μὴ
 ἀγωνίσασθαι ἐν τούτῳ τῷ δεδοξασμένῳ μέρει, ᾧ ἐξελέξατο,
 5 καὶ ἐν ἡμέρᾳ διαφυλάξαι ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ταραχῆς τῶν συντυ-
 χιῶν καὶ τῆς τῶν ἔργων μερίμνης, ἵνα μὴ κενὸς γένηται ἀπὸ
 τῆς ἐπικαρπίας τῆς θαυμαστῆς καὶ τῆς μεγάλης τρυφῆς, τῆς
 προσδοκωμένης τρυγηθῆναι ἐξ αὐτῆς. Ὁ μέντοι ἀμελῶν τού-
 του, θαρρῶ λέγειν, ὅτι ἀγονεῖ τίνος χάριν κοπιᾷ καὶ τοῦ ὕπνου
 10 ἀπέχεται, καὶ ἐν τῇ στιχολογίᾳ τῇ πολλῇ καὶ τῷ μόχθῳ τῆς
 γλώττης καὶ τῇ ὀλονύκτῳ στάσει κακοπαθεῖ, μὴ ἔχων τὸν νοῦν
 αὐτοῦ ἐν τῇ ψαλμωδίᾳ αὐτοῦ καὶ τῇ προσευχῇ, ἀλλ' ὡς ἀπὸ
 συνηθείας ἀγόμενος κοπιᾷ ἀδιακρίτως. Καὶ εἰ μὴ ταῦτα οὕτως
 ἐστίν, ὡς ἔφην, πῶς ἂν ἐστέρηται τοῦ θερίζειν ἀπὸ τοῦ διηνε-
 15 κοῦς σπέρματος αὐτοῦ, τοῦ ἐν τῷ κόπῳ, τὰς μεγίστας εὐεργε-
 σίας καὶ ἐπικαρπίας; Εἰ γὰρ ἀντὶ τούτων τῶν φροντίδων ἐξη-
 σχόλει ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν, τὴν ἐνδυ-
 ναμοῦσαν τὸν νοῦν, καὶ μάλιστα οὔσαν ἀρδεΐαν τῆς προσευχῆς
 καὶ βοηθοῦσαν εἰς τὴν ἀγρυπνίαν, καὶ ταύτης μὲν ὁμόζυγον,
 20 φῶς δὲ τῆς διανοίας ὑπάρχουσαν, εὔρεν ἂν αὐτὴν ὁδηγὸν εἰς
 τὴν εὐθειᾶν τρίβον καὶ σπερματικὴν τῆς ὕλης τῆς θεωρίας ἐν τῇ
 προσευχῇ, τὴν δεσμεύουσαν τὰς ἐνθυμήσεις ἀπὸ τοῦ μετεωρι-
 σμοῦ, τοῦ μὴ ρέμβεσθαι καὶ νέμεσθαι ἐν τοῖς ματαίοις καὶ σπεί-

το, αὐτοὶ ποὺ ἐπιδίδονται διαπαντὸς σ' αὐτὴν τὴν ἀσκησι, ν' ἀφεθοῦν χωρὶς μεγάλα χαρίσματα ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ τὴν νῆψι τους καὶ τὴν ἀγρυπνια τῆς καρδιάς των καὶ τὴν ἐπιμελῆ ἀφιέρωσι τῶν λογισμῶν τους πρὸς αὐτόν. Ἡ ψυχὴ, ποὺ ἐπιδίδεται στὴν ἀσκησι αὐτῆς τῆς ἀγρυπνίας καὶ διαπρέπει σ' αὐτὴν, θ' ἀποκτήσῃ χερουβικοὺς ὀφθαλμοὺς, γιὰ νὰ ἀτενίζου διαπαντὸς καὶ νὰ παρατηροῦν τὴν ἐπουράνια θεωρία.

3 **Ε** γὼ βέβαια νομίζω ὅτι, αὐτὸς ποὺ ἐξέλεξε με ἐπίγνωσι καὶ διάκρισι τοῦτον τὸν μεγάλο καὶ θεῖο κόπο καὶ θέλησε νὰ βαστάσῃ τὸ βάρος τοῦτο, εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ ἀγωνισθῆ σὲ τοῦτο τὸ ἐνδοξο ἔργο ποὺ ἐδιάλεξε, καὶ νὰ μὴ προφυλαχθῆ ἀπὸ τὴν ταραχὴ τῶν συμβάντων τῆς ἡμέρας καὶ ἀπὸ τὴν μέριμνα τῶν ὑποθέσεων του, γιὰ νὰ μὴ στερηθῆ τὴν θαυμαστὴ καρποφορία καὶ τὴν μεγάλη ἀπόλαυσι ποὺ ἀναμένεται νὰ τρυγήσῃ ἀπ' αὐτὴν. Ὅποιος τὸ παραμελεῖ αὐτό², τολμῶ νὰ εἰπῶ ὅτι ἀγνοεῖ γιὰ ποιό πρᾶγμα κοπιᾶζει καὶ στερεῖται τὸν ὕπνο, ἀγνοεῖ γιὰ ποιό πρᾶγμα κακοπαθεῖ με τὴν πολλὴ στιχολογία, τὴν κοπιαστικὴ ἀπαγγελία καὶ τὴν ὀλονύκτια στάσι, ἐνῶ δὲν ἔχει τὸν νοῦ του στὴν ψαλμωδία καὶ τὴν προσευχῆ· κοπιᾶζει λοιπὸν παρακινούμενος ἀπὸ τὴν συνήθεια χωρὶς διάκρισι. Καὶ ἂν αὐτὰ δὲν εἶναι ἔτσι, ὅπως τὰ εἶπα, πῶς θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ στερηθῆ τὸν θερισμὸ τῶν μεγάλων εὐεργεσιῶν καὶ ἐπικαρπιῶν ἀπὸ τὸν συνεχῆ σπόρο ποὺ σπείρεται με τόσον κόπο; Ἄν πράγματι, ἀντὶ γι' αὐτὲς τὶς φροντίδες, ἠσχολεῖτο με τὴν ἀνάγνωσι τῶν θείων Γραφῶν, ποὺ ἐνδυναμώνει τὸν νοῦ, καὶ πρὸ πάντων ποτίζει τὴν προσευχῆ, βοηθεῖ τὴν ἀγρυπνία ὡς συνοδὸς τῆς καὶ εἶναι φῶς τῆς διανοίας, θὰ εὗρισκε τὴν ἀνάγνωσι αὐτὴν ὀδηγὸ στὸν εὐθὺ δρόμο καὶ σπερματικὴ ὕλη τῆς θεωρίας κατὰ τὴν προσευχῆ· θὰ εὗρισκε ὅτι δεσμεύει τὶς ἐνθυμήσεις ἀπὸ τὸν μετεωρισμὸ καὶ τὸν ρεμβασμὸ καὶ τὴν ἀπασχόλησι με τὰ μάταια

2. Δηλαδή ὅποιος παραμελεῖ τὴν νυκτερινὴ ἀγρυπνία ποὺ ἐνδυναμώνει καὶ τὴν προσοχὴ κατὰ τὴν ἡμέρα.

ρουσαν τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ψυχῇ ἀδιαλείπτως καὶ τὰς
 25 ὁδοὺς τῶν ἀγίων τῶν εὐαρεστησάντων αὐτῶ, τὴν ἐμποιοῦσαν
 τὸν νοῦν κτήσασθαι λεπτότητα καὶ σοφίαν, εὖρεν ἂν πέπειρον
 τὸν καρπὸν τῶν τοιούτων ἐργασιῶν.

4 **Τ**ίνος οὖν ἔνεκεν, ὦ ἄνθρωπε, οὕτως ἀδιακρίτως διοικεῖς
 τὰ κατὰ σεαυτὸν; Ὅτι νυκτὸς μὲν παννύχιον στάσιν ἐπι-
 τελεῖς καὶ καταπονεῖς σεαυτὸν ἐν τε ψαλμωδίαις καὶ ὕμνωδίαις
 καὶ δεήσεσι, βαρὺ δέ σοι καὶ οὐ μικρὸν φαίνεται, διὰ βραχυτά-
 5 τῆς ἐπιμελείας τῆς ἡμέρας καταξιοθῆναι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ,
 χάριν τῆς σῆς κακοπαθείας ἐν τοῖς ἑτέροις. Τίνος χάριν κατα-
 πονεῖς σεαυτὸν καὶ νυκτὸς μὲν σπείρεις, ἡμέρας δὲ πετάζεις τὸν
 κόπον σου, καὶ εὐρίσκη ἄκαρπος καὶ σκορπίζεις τὴν ἐγρήγορ-
 σιν καὶ νῆψιν καὶ θέρμην, ἣν ἐκτήσω, καὶ ἀπολύεις τὸν κόπον
 10 σου μάτην ἐν ταῖς ταραχώδεσιν ὁμιλίαις τῶν ἀνθρώπων καὶ
 τῶν πραγμάτων, ἄνευ τινὸς εὐλόγου προφάσεως; Εἰ γὰρ τῇ νυ-
 κτερινῇ μελέτῃ ἀκόλουθον ἐποίεις τὴν ἡμερινὴν γεωργίαν καὶ
 τὴν θέρμην τῆς καρδιακῆς ὁμιλίας, καὶ μὴ διάστασιν ἐν τῷ
 μέσῳ ἐτίθεις, ἐν ὀλίγῳ καιρῷ συμπλακῆναι τῷ στήθει τοῦ Ἰη-
 15 σοῦ εἶχες. Ἄλλ' ἐντεῦθεν φανερόν ἐστιν, ὅτι ἀδιακρίτως πολι-
 τεύῃ καὶ οὐκ οἶδας τίνος χάριν χρῆ τοὺς μοναχοὺς ἐγρηγορέναι.

5 **Σ**ὺ μὲν νομίζεις, ὅτι χάριν τοῦ κοπιᾶν σε καὶ μόνον τέθειν-
 ται ταῦτα καὶ οὐ δι' ἕτερόν τι τικτόμενον ἐκ τούτων, ὁ
 δὲ καταξιοθεῖς ὑπὸ τῆς χάριτος μαθεῖν, χάριν ποίας ἐλπίδος
 ἀνθίστανται οἱ ἀγωνισταὶ τῷ ὕπνῳ καὶ ἐκβιάζονται τὴν φύσιν
 5 καὶ διὰ τῆς ἐγρηγόρσεως τῶν σωμάτων αὐτῶν καὶ τῶν ἐνθυ-
 μήσεων προσφέρουσι τὰς ἐντεῦξεις αὐτῶν καθ' ἐκάστην νύκτα,
 ἐκεῖνος ἐπίσταται τὴν δύναμιν, τὴν γινομένην ἀπὸ τῆς ἡμερινῆς

πράγματα, ὅτι σπείρει στὴν ψυχὴ ἀδιαλείπτως τὴν μνήμη τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ὁδῶν τῶν ἀγίων ποῦ εὐαρέστησαν τὸν Θεό, καὶ ὅτι καθιστᾷ τὸν νοῦ ἱκανὸ ν' ἀποκτήσῃ λεπτότητα καὶ σοφία· δηλαδὴ θὰ εὑρίσκε ὄριμο τὸν καρπὸ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ τοῦ εἴδους.

4 **Γ**ιὰ ποιὸ λόγο λοιπόν, ἄνθρωπέ μου, ρυθμίζεις μὲ τέτοιο τρόπο τὶς ἀσχολίες σου, χωρὶς διάκρισι; Διότι, ἐνῶ τὴν νύκτα ἐπιτελεῖς ὀλονύκτια ἀγρυπνία καὶ καταπονεῖς τὸν ἑαυτὸ σου μὲ ψαλμωδίες καὶ ὕμνωδίες καὶ δεήσεις, σοῦ φαίνεται βαρὺ καὶ μεγάλο τὸ νὰ καταξιωθῆς τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ μὲ σύντομη ἐπιμέλεια κατὰ τὴν ἡμέρα, χάριν τῆς κακοπαθείας σου στὰ ἄλλα ἔργα. Γιὰ ποιὸν λόγο καταπονεῖς τὸν ἑαυτὸ σου καὶ τὴν νύκτα μὲν σπείρεις, ἀλλὰ τὴν ἡμέρα πετᾷς τὸν κόπο σου κι' εὐρίσκεσαι ἄκαρπος, σκορπίζεις τὴν ἐγρήγορσι καὶ τὴν νῆψι καὶ τὴν θέρμη ποῦ ἀπέκτησες καὶ καταστρέφεις ματαίως τὸν κόπο σου μὲ τὶς ταραγμένες συναναστροφές τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κοσμικῶν ὑποθέσεων, χωρὶς καμμιά εὐλογία πρόθεσι; Πράγματι, ἂν ἔκαμες σύμφωνη μὲ τὴν νυκτερινὴ μελέτη τὴν ἡμερινὴ καλλιέργεια καὶ τὴν θέρμη τῆς καρδιακῆς ὁμιλίας, καὶ δὲν ἔθετες ἀνάμεσά τους παραπέτασμα, σὲ λίγον χρόνον θὰ εἶχες εὐρεθῆ στὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ. Ἄλλ' ἀπὸ αὐτὸ εἶναι φανερὸ ὅτι ζῆς χωρὶς διάκρισι καὶ ὅτι δὲν γνωρίζεις γιὰ ποιὸν λόγο πρέπει οἱ μοναχοὶ νὰ ἐπαγρυπνοῦν.

5 **Ε**σὺ νομίζεις ὅτι αὐτοὶ οἱ κανόνες ἔχουν τεθῆ γιὰ μόνον τὸν κόπο σου καθ' ἑαυτὸν καὶ ὄχι γιὰ τίποτε ἄλλο, ποῦ γεννᾶται ἀπὸ αὐτούς; ὁποῖος ὁμως καταξιώθηκε ἀπὸ τὴν χάρι νὰ μάθῃ γιὰ ποιά ἐλπίδα πολεμοῦν οἱ ἀγωνισταὶ κατὰ τὸν ὕπνο καὶ ἐκβιάζουν τὴν φύσι, καὶ μὲ τὴν ἐγρήγορσι καὶ τὶς θεῖες ἐνθυμήσεις προσφέρουν τὶς προσευχές των κάθε νύκτα, αὐτὸς γνωρίζει τὴν δύναμι ποῦ ἐπέρχεται ἀπὸ τὴν

φυλακῆς καὶ ὁποῖαν βοήθειαν δίδωσι τῷ νῷ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τῆς
 νυκτὸς καὶ ποῖαν ἐξουσίαν κατὰ τῶν λογισμῶν λαμβάνει καὶ
 10 ποῖαν καθαρότητα καὶ σύννοιαν, καὶ πῶς ὁ ἔσμος τῶν ἀρετῶν
 ἀβιάστως καὶ ἀμάχως αὐτῷ χαρίζεται, καὶ μετὰ ἐλευθερίας
 ποιεῖ ἐννοῆσαι τὴν εὐγένειαν τῶν λογισμῶν.

6 **Ε** γὼ δὲ λέγω, ὅτι, ἐὰν τὸ σῶμα ἀτονήσῃ διὰ τὴν ἀσθένειαν
 αὐτοῦ καὶ μὴ δυνηθῇ νηστεῦσαι, δύναται καὶ μόνη τῇ
 ἀγρυπνία κτήσασθαι ὁ νοῦς τὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς καὶ δοῦ-
 ναι τῇ καρδίᾳ νόησιν, τοῦ καταμαθεῖν τὴν δύναμιν τὴν πνευμα-
 5 τικὴν, μόνον ἐὰν μὴ γένηται αὐτῷ ἀφανισμὸς ἐκ τοῦ πλατυσμοῦ
 τῶν ἡμερινῶν αἰτιῶν.

7 **Δ** ιὸ παρακαλῶ σε τὸν ἐφιέμενον κτήσασθαι νοῦν νηφάλιον
 πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἐπίγνωσιν τῆς καινῆς ζωῆς, ἐν πάσῃ
 τῇ ζωῇ σου μὴ ἀμελήσῃς τῆς ἀγρυπνίας τὴν πολιτείαν· διότι ἐξ
 αὐτῆς ἀνοίγονται σου οἱ ὀφθαλμοὶ εἰς τὸ ἰδεῖν πᾶσαν τὴν δόξαν
 5 τῆς πολιτείας καὶ τὴν δύναμιν τῆς ὁδοῦ τῆς δικαιοσύνης.

8 **Ε** ἂν δὲ γένηταί σοι πάλιν, ὅπερ μὴ γένοιτο, λογισμὸς χαυ-
 νότητος καὶ ἐμφωλεύση σοι τυχὸν ἐκ πείρας τοῦ ἀντιλή-
 πτορός σου, τοῦ συνήθως σε παραχωροῦντος ἀλλοιωθῆναι ἐν
 τοῖς τοιούτοις, εἴτε ἐν θερμότητι εἴτε ἐν ψυχρότητι, ἢ ἐξ αἰτίας
 5 τινὸς ἢ ἀσθενείας σώματος, ἢ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι σε ὑπομεῖναι
 τὸν κόπον τῆς συνήθως παρὰ σοῦ γινομένης πολλῆς ψαλ-
 μωδίας καὶ τῆς εὐτόνου εὐχῆς καὶ τῆς πολλῆς γονυκλισίας, ἃ
 εἴωθες ἀεὶ ἐκτελεῖν, παρακαλῶ σε ἐν ἀγάπῃ, ἐὰν καταληφθῆς
 ἐκ τούτων καὶ μὴ δυνηθῆς αὐτὰ διαπράξασθαι, κἂν καθήμενος
 10 γρηγόρησον καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ πρόσευξαι καὶ μὴ ὑπνώσης, καὶ

3. Τὸ σύνθημα εἶναι «νυκτερινὴ προσευχὴ καὶ ἡμερινὴ προσοχή». Τὰ δύο αὐτὰ εἶναι συνδεδεμένα μαζί τους ἀρρήκτως.

ήμερινή προσοχή³, πόση βοήθεια δίνει αυτή στην ήσυχία της νύκτας, ποιά ἐξουσία παίρνει κατὰ τῶν πονηρῶν λογισμῶν, πόση καθαρότητα καὶ σύνεσι, πόσο ἀβιάστως καὶ εἰρηνικῶς τοῦ χαρίζεται τὸ πλῆθος τῶν ἀρετῶν, καὶ πῶς ἐνεργεῖ, ὥστε νὰ ἐννοήσῃ ἐλεύθερα τὴν εὐγένεια τῶν λογισμῶν.

6 **Ε** γὼ πάντως λέγω ὅτι, ἐὰν τὸ σῶμα, λόγῳ τῆς ἀσθενείας του, ἀτονήσῃ καὶ δὲν μπορέσῃ νὰ νηστεύσῃ, ὁ νοῦς μπορεῖ καὶ μὲ μόνη τὴν ἀγρυπνία νὰ ἀποκτήσῃ τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς καὶ νὰ δώσῃ τὴν καρδιά σύνεσι, ὥστε νὰ γνωρίσῃ τὴν πνευματικὴ δύναμι, ἀρκεῖ νὰ μὴ σκοτισθῇ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἡμερινῶν ἀσχολιῶν.

7 **Γ** ι' αὐτὸ παρακαλῶ, ἄνθρωπε, ἐσένα ποῦ ἐπιθυμεῖς ν' ἀποκτήσῃς νηφαλιότητα τοῦ νοῦ κατὰ Θεὸν καὶ ἐπίγνωσι τῆς νέας ζωῆς, νὰ μὴ παραμελήσῃς σ' ὄλον τὸν βίον σου τὴν ἀσκησι τῆς ἀγρυπνίας· διότι δι' αὐτῆς ἀνοίγονται οἱ ὀφθαλμοί σου γιὰ νὰ ἰδοῦν ὅλη τὴν δόξα τοῦ ἀσκητικοῦ βίου καὶ τὴν δύναμι τῆς ὁδοῦ τῆς δικαιοσύνης.

8 **Ε** ἂν ὅμως σοῦ παρουσιασθῇ πάλι, ὃ μὴ γένοιτο, κάποιος λογισμὸς χαυνότητος καὶ φωλιάση μέσα σου, ἀπὸ ἐνδεχόμενη δοκιμασία τοῦ βοηθοῦ σου⁴, ὃ ὅποιος συχνὰ κάμει τὴν παραχώρησι νὰ μεταβληθῆς μὲ τέτοια μέσα, ὅπως εἶναι ἡ θερμὴ καὶ τὸ ψύχος, ἡ ἄλλη ἀφορμὴ ἢ ἀσθένεια σώματος, ἢ ἡ ἀδυναμία σου νὰ ὑπομείνης τὸν κόπο τῆς πολλῆς κανονικῆς ψαλμωδίας σου καὶ τῆς ἐντατικῆς προσευχῆς καὶ τῆς συχνῆς γονυκλισίας, πράγματα ποῦ συνηθίζεις νὰ ἐκτελῆς πάντοτε, σὲ παρακαλῶ μὲ ἀγάπη, ἂν καταληφθῆς ἀπὸ ἐκεῖνα καὶ δὲν μπορῆς νὰ ἐκτελέσῃς αὐτά, τουλάχιστον ἀγρύπνησε καθισμένος καὶ προσευχήσου ἀπὸ τὴν καρδιά σου, καὶ μὴ

4. Ἐπιλήπτωρ, βοηθός, εἶναι ὁ προνοητὴς Θεὸς ποῦ συχνὰ παραχωρεῖ σὲ δοκιμασίες.

πάση μηχανῇ διεξάγαγε τὴν νύκτα καθήμενος καὶ διαλογιζόμενος ἐννοίας ἀγαθὰς. Καὶ μὴ σκληρύνῃς τὴν καρδίαν σου καὶ σκοτῶσης αὐτὴν ἐν τῷ ὕπνῳ, καὶ πάλιν ἤξει σοὶ διὰ τῆς χάριτος ἡ πρώτη ἐκείνη θέρμη καὶ ἡ ἐλαφρότης καὶ ἡ δύναμις, καὶ
 15 σκιρτήσας χαρήσῃ εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ.

9 **Η** γὰρ ψυχρότης καὶ τὸ τοιοῦτον βάρος, πρὸς πειρὰν καὶ δοκιμὴν παραχωρεῖται τῷ ἀνθρώπῳ. Καὶ ἐὰν διεγείρῃ ἑαυτὸν μετὰ θερμότητος καὶ ἐκτινάξῃ αὐτὰ ἀφ' ἑαυτοῦ μικρὸν ἀναγκασθεὶς, τῆνικαῦτα πλησιάζει αὐτῷ ἡ χάρις, ὡσπερ ἦν,
 5 καὶ ἔρχεται αὐτῷ ἄλλη δύναμις, ἔχουσα πᾶν ἀγαθὸν ἐν ἑαυτῇ κεκρυμμένον καὶ τὰ εἶδη τῆς ἀντιλήψεως. Καὶ θαυμάσει ἐκπληττόμενος ὁ ἄνθρωπος, μνημονεύων τοῦ προτέρου βάρους καὶ τῆς ἐπελθούσης ἐλαφρότητος καὶ δυνάμεως, καὶ τὴν διαφορὰν καὶ ἐλαφρότητα ἐννοῶν, καὶ πῶς αἰφνιδίως τοιαύτην ἐδέξατο
 10 ἀλλοίωσιν. Καὶ ἔκτοτε σοφίζεται, ἵνα, ἐὰν ἐπέλθῃ αὐτῷ τοιοῦτον βάρος, γνωρίσει αὐτὸ ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ πείρας. Ἐὰν γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ καιρῷ μὴ ἀγωνίσῃται ὁ ἄνθρωπος, ταύτην τὴν πειρὰν οὐ δύναται κτήσασθαι. Ὅρας πόσον σοφίζεται ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἐξυπνίση ἑαυτὸν μικρὸν καὶ ὑπομείνῃ ἐν τῷ
 15 καιρῷ τοῦ πολέμου; Μόνον εἰ μὴ ἡ φύσις τοῦ σώματος ἐξησθένησε, καὶ οὐκ ἔστι συμφέρον πολεμῆσαι τὴν φύσιν· ἐν μέντοι τοῖς λοιποῖς καλὸν ἔστι τὸ ἀναγκάσαι τινὰ ἑαυτὸν ἐν πᾶσι τοῖς ὠφελουῖσιν αὐτόν.

10 **Η** διηνεκῆς γοῦν ἡσυχία ἢ μετὰ ἀναγνώσεως καὶ ἢ σύμμετρος τῶν βρωμάτων μετάληψις καὶ ἡ ἀγρυπνία ταχέως τὴν διάνοιαν ἐξυπνίζουσιν εἰς ἐκπληξιν τῶν πραγμάτων, ἐὰν μὴ γένηται τις αἰτία λύουσα τὴν ἡσυχίαν. Αἱ ἐννοιαὶ αἱ κινούμεναι

κοιμηθῆς, ἀλλὰ πέρασε μὲ κάθε τρόπο τὴν νύκτα καθισμένος καὶ διαλογιζόμενος καλὰς ἐννοίας. Μὴ σκληρύνῃς τὴν καρδιά σου καὶ τὴν σκοτίσης μὲ τὸν ὕπνο, καὶ τότε θὰ σοῦ ἐπανεέλθῃ διὰ τῆς θείας χάριτος ἡ παλαιὰ ἐκείνη θέρμη καὶ ἐλαφρότης καὶ δύναμις καὶ θὰ χαρῆς μὲ σκιρτήματα, εὐχαριστώντας τὸν Θεό.

9 **Δ**ιότι ἡ ψυχρότης καὶ τὸ βάρος τοῦτο παραχωρεῖται στὸν ἄνθρωπο γιὰ δοκιμασία. Ἄν διεγείρῃ τὸν ἑαυτό του μὲ θέρμη καὶ μὲ κάποια βία ἐκτινάξῃ μακριὰ του αὐτὰ τὰ ἐμπόδια, τότε τὸν πλησιάζει ἡ χάρις, ὅπως πρὶν, καὶ τοῦ ἔρχεται ἄλλη δύναμις, πού ἔχει μέσα τῆς κρυμμένο κάθε ἀγαθὸ καὶ τὰ μέσα τῆς βοήθειας. Ὁ ἄνθρωπος θὰ θαυμάσῃ μὲ ἐκπληξί, ἐνθουμούμενος τὸ προηγούμενο βάρος, τὴν ἐπελθοῦσα ἐλαφρότητα καὶ δύναμι, ἀντιλαμβανόμενος τὴν διαφορὰ καὶ ἐλαφράδα, καὶ σκεπτόμενος πῶς ἐδέχθηκε ξαφνικὰ τέτοια ἀλλοίωσι. Καὶ ἀπὸ τότε γίνεται συνετός, ὥστε, ἂν τοῦ ἔλθῃ πάλι τέτοιο βάρος, θὰ τὸ γνωρίσῃ ἀπὸ τὴν πρώτη του ἐμπειρία. Διότι, ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀγωνισθῇ τὴν πρώτη φορά, δὲν μπορεῖ ν' ἀποκτήσῃ αὐτὴ τὴν πεῖρα. Βλέπεις πόσο σοφὸς γίνεται ὁ ἄνθρωπος ὅταν ἐξυπνίσῃ λίγο τὸν ἑαυτό του καὶ ὑπομείνῃ τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου; Μόνο, ὅταν εἶναι ἐξασθενημένη ἡ φύσις τοῦ σώματος, δὲν εἶναι συμφέρον νὰ τὴν καταπιέξῃ γιὰ τὴν ἀσκησι· στίς ἄλλες ὁμως περιπτώσεις καλὸ εἶναι νὰ ἀναγκάξῃ κανεὶς τὸν ἑαυτό του μὲ ὅλα τὰ μέσα πού τὸν ὠφελοῦν.

10 **Η**συχία λοιπὸν ἡσυχία μαζί μὲ τὴν ἀνάγνωσι, ἡ σύμμετρη μετάληψις φαγητῶν καὶ ἡ ἀγρυπνία ἐξυπνίζουν γρήγορα τὴν διάνοια πρὸς τὴν ἐκπληξί ἐνώπιον τῶν θείων πραγμάτων⁵, εἰάν δὲν μεσολαβήσῃ καμμιά ἀφορμὴ πού δια-

5. Ἐκστασις εἶναι τὸ ὑψηλότερο σημεῖο τῆς πνευματικῆς τελειώσεως κατὰ τὸν Ἰσαάκ.

5 ἐν τοῖς ἡσυχάζουσιν αὐτομάτως χωρὶς σκέψεως ποιοῦσιν ἀμφοτέρους τοὺς ὀφθαλμοὺς δίκην κολομβήθρας βαπτισμοῦ ἐν τοῖς χεομένοις δάκρυσι καὶ τὰς παρειὰς βάπτουσι τῷ πλήθει ἑαυτῶν.

11 **Ο**ταν δι' ἐγκρατείας δαμασθῇ σου τὸ σῶμα καὶ ἀγρυπνίας καὶ τῇ προσοχῇ τῆς ἡσυχίας καὶ αἰσθάνῃ τοῦ σώματός σου τῇ ὀξύτητι τοῦ πάθους τῆς πορνείας ἐξωθεν τῆς φυσικῆς κινήσεως γινομένου, γίνωσκε ὅτι ἀπὸ λογισμῶν ὑπερηφανίας 5 ἐπειράθης. Καὶ μῖζον τῇ τροφῇ σου σποδὸν καὶ προσκόλλησον τῇ γῆ τὴν σὴν γαστέρα καὶ ἐξερεύνησον τί ἐνενόησας καὶ μάθε τὴν ἀλλοίωσιν τῆς φύσεώς σου καὶ τὰ παρὰ φύσιν σου ἔργα, καὶ ἴσως ἐλεήσει σε ὁ Θεὸς καὶ ἐξαποστείλει σοι φῶς τοῦ μαθεῖν ταπεινωθῆναι, ἵνα μὴ ἀύξηθῇ ἡ κακία σου.

12 **Μ**ὴ οἶν παυσώμεθα ἀγωνιζόμενοι καὶ σπουδάζοντες, ἕως ἂν ἐν ἡμῖν μετάνοιαν ἴδωμεν καὶ εὐρωμεν τὴν ταπεινώσιν καὶ ἐπαναπαύσεται ἡ καρδία ἡμῶν ἐν τῷ Θεῷ.

ᾠ. ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
5 Ἀμήν.

λύει τὴν ἡσυχία. Οἱ ἔννοιες ποὺ κινοῦνται μέσα στοὺς ἡσυχαστὰς κάμουν τοὺς δυὸ ὀφθαλμοὺς αὐτόματα καὶ χωρὶς σκέψι σὰν κολυμβῆθρες βαπτίσματος μὲ τὰ χυνόμενα δάκρυα, ποὺ βαπτίζουν μὲ τὸ πλῆθος τῶν τὰ μάγουλα⁶.

11 **Α** ν, παρ' ὄλο ποὺ τὸ σῶμα σου ἔχει δαμασθῆ διὰ τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς ἀγρυπνίας καὶ διὰ τῆς προσοχῆς τῆς ἡσυχίας, αἰσθάνεσαι ὅτι εὐρίσκεται ἐκτὸς τῆς φυσικῆς κινήσεως ἀπὸ τοὺς νυγμοὺς τοῦ πάθους τῆς πορνείας, γνώριζε ὅτι ἔχεις πειρασθῆ ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς τῆς ὑπερηφανείας. Τότε ἀνάμιξε στὴν τροφή σου στάκτη, κόλλησε τὴν κοιλιά σου ἐπάνω στὸ χῶμα, ἐξέτασε τί ἔννοιες ἔχεις, μάθε τὴν ἀλλοίωσι τῆς φύσεώς σου καὶ τὰ παρὰ φύσι ἔργα σου, καὶ ἴσως ὁ Θεὸς σὲ ἐλέησῃ καὶ σοῦ ἀποστείλῃ φῶς, γιὰ νὰ μάθῃς νὰ ταπεινωθῆς, ὥστε νὰ μὴ αὐξηθῆ ἡ κακία σου.

12 **Α** ς μὴ παύσωμε λοιπὸν ν' ἀγωνιζώμαστε καὶ νὰ προσπαθοῦμε, ἕως ὅτου ἰδοῦμε μέσα μας τὴν μετάνοια καὶ εὐροῦμε τὴν ταπείνωσι, ὅποτε θὰ ἐπαναπαυθῆ ἡ καρδιά μας στὸν Θεό.

Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

6. «Ταῖς τῶν δακρῦν σου ροαῖς τῆς ἐρήμου τὸ ἔδαφος ἐγεώργησας». Ἡ ἔκφρασις τοῦ Ἰσαὰκ περὶ τῶν ὀφθαλμῶν ὡς δύο κολυμβηθρῶν ποὺ βαπτίζουν τὰ μάγουλα μὲ τὰ δάκρυα εἶναι ἀπὸ τίς χαρακτηριστικώτερες τῆς νηπτικῆς γραμματείας.

ΛΟΓΟΣ Α'

Π Ε Ρ Ι

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ ΘΕΟΥ

ΕΝ Ω ΚΑΙ ΚΑΤΗΧΗΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΔΕΙΣ

- 1 **Η** εύχαριστία τοῦ λαμβάνοντος ἐρεθίζει τὸν δίδοντα τοῦ δοῦναι δωρήματα μείζονα τῶν προτέρων.
- 2 **Ο** μὴ εύχαριστῶν ἐπὶ τοῖς μικροτέροις, καὶ ἐπὶ τοῖς μείζοσι ψεύστης ἐστὶ καὶ ἄδικος.
- 3 **Ο** ἀσθενῶν καὶ γινώσκων τὴν ἀρρωστίαν αὐτοῦ, ζητεῖν ὀφείλει τὴν ἰατρούαν, ὁ δὲ ὁμολογῶν τὸν πόνον αὐτοῦ, ἐγγίζει τῇ θεραπείᾳ αὐτοῦ καὶ εύκόλως εύρήσει αὐτήν. Σκληρᾶ καρδίᾳ πληθύνονται οἱ πόνοι αὐτῆς καὶ τοῦ ἀρρώστου τοῦ τῶ
5 ἰατρῶ ἀντιτασσομένου ἢ κόλασις αὐτοῦ περισσεύεται.
- 4 **Ο** ὅκ ἔστιν ἀμαρτία ἀσυγχώρητος, εἰ μὴ ὁ ἀμετανόητος, οὐδὲ δώρημα διαμένει χωρὶς προσθήκης, εἰ μὴ τὸ στερούμενον εύχαριστίας. Τοῦ ἄφρονος τὸ μέρος μικρόν ἐστὶν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ.
- 5 **Μ**νημόνευε ἀεὶ τῶν ὑπερεχόντων σου τῇ ἀρετῇ, τοῦ ἰδεῖν σεαυτὸν λειπόμενον τοῦ μέτρου αὐτῶν διαπαντός, καὶ γενοῦ κατανοῶν ἀεὶ τὰς ἰσχυροτέρας θλίψεις τῶν τεθλιμμένων

* Ὁ Λόγος 30 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 2 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan. Ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρὰς προτάσεις, συνήθως διμερεῖς, τοῦ εἶδους τῶν γνωμικῶν ἢ «κεφαλαίων», σὰν τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὴν μορφή καὶ τὴν βραχύτητά τους. Ἴσως νὰ ἦταν ἑκατό, ἀλλὰ ἡ σημερινή τους κατάστασις δὲν ἐπιτρέπει νὰ τίς ξεχωρίσωμε μὲ τόση ἀκρίβεια.

ΛΟΓΟΣ 30

ΠΕΡΙ

ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΣΤΟΝ ΘΕΟ

ΟΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΙΣ*

- 1 **Η** εὐγνωμοσύνη τοῦ λαμβάνοντος παρακινεῖ τὸν δίδον-
τα νὰ δίνη δωρήματα μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ προηγούμε-
να.
- 2 **Ο** ποιος δὲν εὐχαριστεῖ γιὰ τὰ μικρότερα, εἶναι ψεύτης
καὶ ἄδικος καὶ στὰ μεγαλύτερα.
- 3 **Ο** ποιος ἀσθενεῖ καὶ γνωρίζει τὴν ἀρρώστια του, πρέπει
νὰ ζητῇ τὴν ἰατρεία του, ἐνῶ ὁποιοσ ὁμολογεῖ τὸν
πόνο του, ἐγγίζει τὴν θεραπεία του καὶ εὐκολα θὰ τὴν εὔρη.
Τῆς σκληρῆς καρδιάς οἱ πόνοι αὐξάνονται καὶ ὁ ἄρρωστος
ποὺ ἀντιδρᾷ στὸν ἰατρὸ ὑποφέρει περισσότερο.
- 4 **Δ** ἐν ὑπάρχει ἁμαρτία ἀσυγχώρητη παρὰ μόνο ἡ ἀμετα-
νόητη¹. Οὔτε ὑπάρχει δῶρο ποὺ μένει ἀναύξητο, παρὰ
μόνο ἐκεῖνο ποὺ μένει χωρὶς εὐχαριστία. Τοῦ ἄφρονος τὸ
μερίδιο εἶναι μικρὸ στὰ μάτια του.
- 5 **Μ**νημόνευε πάντοτε αὐτοὺς ποὺ σὲ ξεπερνοῦν στὴν ἀρε-
τή, ὥστε νὰ βλέπης τὸν ἑαυτὸ σου πάντοτε κατώτερον
ἀπὸ τὰ μέτρα τους. Νὰ συλλογίζεσαι πάντοτε τίς δυνατὲς

1. Προφανῶς τὴν βλασφημία κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Ματθ. 12,31έ.)
ὁ Ἰσαὰκ ἐξηγεῖ ὡς ἀμετανοησία.

καὶ κεκακωμένων, ὅπως τὴν προσήκουσαν εὐχαριστίαν ἀπο-
5 δώσης ὑπὲρ τῶν μικρῶν καὶ εὐτελῶν τῶν παρὰ σοὶ εὕρισκο-
μένων καὶ δυνηθῆς μετὰ χαρᾶς ὑπομεῖναι αὐτάς.

6 **Ε**ν τῷ καιρῷ τῆς σῆς ἥττης καὶ χαυνότητος καὶ ὀκνηρίας,
δεδεμένος ὢν καὶ κατεχόμενος ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐν ἐπιπο-
νωτέρῃ ταλαιπωρίᾳ καὶ μοχθηρῷ ἔργῳ τῆς ἀμαρτίας, ἐννόη-
σον ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸν πρότερον καιρὸν τῆς σπουδῆς σου καὶ
5 πῶς ἦσθα φροντίζων ἕως καὶ τῶν λεπτοτέρων, καὶ τὸν ἀγῶνα
ὃν ἐπεδείκνυες, καὶ πῶς ἐν ζήλῳ ἦς κινούμενος ἐξ ἐναντίας
τῶν κωλύσαι θελούντων τὴν ὁδοιπορίαν σου. Πρὸς τούτοις δὲ
λογίζου καὶ τοὺς στεναγμούς, οὓς ὑπὲρ τῶν ἐλαττωμάτων ἐστέ-
ναζες τῶν προσγινομένων σοὶ ἐκ τῆς ἀμελείας σου καὶ πῶς ἐν
10 πᾶσι τούτοις τὸν στέφανον τῆς νίκης ἐλάμβανες. Καὶ γὰρ ἐν
ταῖς τοιαύταις καὶ τηλικαύταις μνήμαις ἐξυπνίζεται ἡ ψυχὴ σου
ὡς ἀπὸ βάθους καὶ ἐνδύεται τὴν φλόγα τοῦ ζήλου, καὶ ὡς ἐκ
νεκρῶν ἀνίσταται ἐκ τοῦ ποντισμοῦ αὐτῆς καὶ ὑψοῦται καὶ
στρέφεται εἰς τὴν ἀρχαίαν τάξιν αὐτῆς, διὰ θερμοῦ ἀγῶνος ἐξ
15 ἐναντίας τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἀμαρτίας.

7 **Μ**νήσθητι τῆς πτώσεως τῶν δυνατῶν, καὶ ταπεινοῦσαι ἐν
ταῖς ἀρεταῖς σου. Μνημόνευε τῶν σκληρῶν παραπτωμά-
των τῶν πάλαι παραπεσόντων καὶ μεταγνόντων, καὶ τοῦ ὕψους
καὶ τῆς τιμῆς, ἧς μετὰ ταῦτα ἠξιώθησαν, καὶ λήψη θάρσος ἐν
5 τῇ μετανοίᾳ σου.

8 **Κ**αταδίωξον σεαυτόν, καὶ καταδιωχθήσεται ὁ ἐχθρός σου
ἀπὸ τῆς ἐγγύτητός σου. Εἰρήνευσον ἐν σεαυτῷ, καὶ εἰρη-
νεύσει σοὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ.

9 **Σ**πούδασον εἰσελθεῖν εἰς τὸ ταμεῖον τὸ ἐνδοθέν σου, καὶ
ὄψει τὸ ταμεῖον τὸ οὐράνιον· ἐν γὰρ ἐστὶ τοῦτο κάκεινο,
καὶ ἐν μιᾷ εἰσόδῳ θεωρεῖς τὰ ἀμφοτέρω. Ἡ κλίμαξ τῆς βασι-

θλίψεις τῶν θλιμμένων καὶ ταλαιπωρημένων, ὥστε ν' ἀποδώσης εὐχαριστία γιὰ τὶς δικές σου μικρές καὶ εὐτελεῖς καὶ νὰ μπορέσης νὰ τὶς ὑπομείνης μὲ χαρά.

6 **Σ** τὸν καιρὸ πού ἔχεις περιπέσει σὲ ἡττοπάθεια, χαινώτητα καὶ ὀκνηρία, ὅταν ὁ ἐχθρὸς σ' ἔχη δέσει καὶ σὲ κρατεῖ σὲ μιὰ κουραστικὴ ταλαιπωρία καὶ στὴν ἐπίμοχθη ὑπηρεσία στὴν ἁμαρτία, συλλογίζου τὸν προηγούμενο καιρὸ τῆς ἐπιμελοῦς διαγωγῆς σου· πῶς ἐφρόντιζες ὅλες τὶς λεπτομέρειες στὸν ἀγῶνα πού διεξῆγες καὶ μὲ ποιὸν ζῆλο ἐκινεῖσο ἐναντίον ἐκείνων πού ἤθελαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ὁδοιπορία σου. Ἐπὶ πλεόν νὰ συλλογίζεσαι τοὺς στεναγμοὺς πού ἐξέβαλλες γιὰ τὰ παραπτώματα στὰ ὁποῖα ὑπέπιπτες ἀπὸ τὴν ἀμέλειά σου, καὶ πῶς μέσα σὲ ὄλα αὐτὰ ἐλάμβανες τὸν στέφανο τῆς νίκης. Πράγματι μὲ τέτοιες καὶ παρόμοιες μνημὲς ξυπνᾷ ἡ ψυχὴ σου σὰν ἀπὸ βαθὺ ὕπνο καὶ ἐνδύεται τὴν φλόγα τοῦ ζήλου· ἀνασταίνεται ἀπὸ τὸν βυθισμό τῆς σὰν ἀπὸ τὸν θάνατο, ὑψώνεται καὶ ἐπιστρέφει στὴν ἀρχαία τῆς τάξι μετὰ ἀπὸ θερμὸ ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας.

7 **Ν** ἄ ἐνθυμῆσαι τὴν πτώσι τῶν δυνατῶν καὶ θὰ ταπεινωθῆς μέσα στὶς ἀρετές σου. Νὰ ἐνθυμῆσαι τὰ βαρεῖα παραπτώματα στὰ ὁποῖα ἔπεσαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιούς καὶ μετενόησαν, καὶ τὸ ὕψος τῆς τιμῆς πού ἀξιώθηκαν ἐπειτα, καὶ θὰ λάβῃς θάρρος στὴ μετάνοιά σου.

8 **Κ** αταδίωξε τὸν ἑαυτό σου, καὶ θὰ καταδιωχθῇ ὁ ἐχθρὸς σου ἀπὸ τὸ πλησίασμά σου. Εἰρήνευσε μέσα σου, καὶ θὰ εἰρηνεύσουν μ' ἐσένα ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ.

9 **Α** γωνίσου μὲ ζῆλο νὰ εἰσέλθῃς στὸ ταμεῖο τῆς καρδιάς σου, καὶ ἐκεῖ θὰ ἰδῆς τὸ οὐράνιο ταμεῖο· διότι τοῦτο κι' ἐκεῖνο εἶναι ἓνα, καὶ μὲ τὴν εἴσοδό σου ἀπὸ τὴν μιὰ πύλη

λείας εκείνης ἔνδοθεν σου ἐστί, κεκρυμμένη ἐν τῇ ψυχῇ σου.

5 Βάπτισον σεαυτὸν ἐν ἑαυτῷ ἐκ τῆς ἁμαρτίας, καὶ εὐρήσεις ἐκεῖ ἀναβάσεις, ἐν αἷς ἀναβαίνειν δυνήση.

10 **Η** Γραφή οὐκ ἐξηγήσατο ἡμῖν, τί εἰσι τὰ πράγματα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, πῶς δὲ τὴν αἴσθησιν τῆς τρυφῆς αὐτῶν δεξόμεθα ἐντεῦθεν, δίχα τῆς φυσικῆς ἀλλοιώσεως καὶ τῆς ἐξόδου τοῦ κόσμου τούτου, εὐκόλως ἐδίδαξεν ἡμᾶς· εἰ καὶ ἐν ὀνόματι ποθεινῶν πραγμάτων καὶ ἐνδόξων, τῶν παρ' ἡμῖν ἡδέων καὶ ἐντίμων, ἔθηκεν ἡμῖν, πρὸς τὸ ἐρεθίσαι ἡμᾶς εἰς τὸν πόθον αὐτῶν, ἐν τῷ λέγειν, «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐ ἤκουσε», καὶ τὰ ἐξῆς, ἀνήγγειλε δὲ ἡμῖν ἐν τούτῳ, ὅτι τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ ἀκατάληπτά εἰσι καὶ οὐκ ἔχουσιν ὁμοιότητά τινος τῶν
10 ἐνταῦθα.

11 **Η** πνευματικὴ τρυφή οὐκ ἐστὶν ἡ χρεία τῶν πραγμάτων τῶν ὑποστατικῶς ἐξωθεν τῆς ψυχῆς τῶν λαμβανόντων εὐρισκομένη. Εἰ δὲ μή, τὸ «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἔνδοθεν ὑμῶν ἐστί», καὶ τό, «ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου», λοιπόν, ὕλην πραγμάτων αἰσθητῶν ἡμεῖς ἐκτησάμεθα ἔνδοθεν ἡμῶν πρὸς ἀρραβῶνα τῆς τρυφῆς τῆς ἐν αὐτοῖς. Ἀναγκαῖον γάρ ἐστιν ὅμοιον εἶναι τὸ κτῆμα τῷ ἀρραβῶνι καὶ τὸ ὅλικόν τῷ μέρει. Καὶ τὸ «ὡς ἐν ἐσόπτρῳ», εἰ καὶ οὐχ ὑποστατικῶς δεικνύει, ἀλλὰ πάντως

2. Βλ. Λουκᾶ 17,21.

3. Ἡ λέξις «βάπτισε» ἔχει ἐδῶ μιὰ ἐξόχως μυστικὴ ἔννοια. Τὸ χωρίο φαίνεται νὰ σημαίνει «ἀντὶ τοῦ ὕδατος βύθισε τὸν ἑαυτό σου μέσα στὸν ἑαυτό σου, συγκεντρώνοντάς τον ἀπ' ἐξω, ἀπὸ τὸν κόσμο τῆς ἁμαρτίας, καθαρισμένον· μέσα σου θὰ εὐρης ἀναβαθμούς, σκαλοπάτια ἀνόδου πρὸς τὴν βασιλείαν».

θά τὰ ἰδῆς καὶ τὰ δύο. Ἡ κλίμακα τῆς βασιλείας ἐκείνης εἶναι μέσα σου, κρυμμένη στήν ψυχή σου². Βάπτισε τὸν ἑαυτὸ σου μέσα σου ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, κι' ἐκεῖ θὰ εὐρης σκαλοπάτια ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ μπορέσης ν' ἀνεβῆς³.

10 **Η** Γραφή δὲν μᾶς ἐξήγησε, τί εἶναι τὰ πράγματα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος⁴, ἀλλὰ μᾶς ἐδίδαξε σαφῶς, πῶς θὰ μπορούσαμε νὰ δεχθοῦμε ἀπὸ ἐδῶ τὴν αἴσθησι τῆς τρυφῆς ἐκείνου τοῦ αἰῶνος, χωρὶς τὴν φυσικὴ ἀλλοίωσι καὶ τὴν ἐξοδο ἀπὸ τοῦτον τὸν κόσμον· ἂν καὶ μὲ τὰ ὀνόματα ἀρεστῶν σ' ἐμᾶς καὶ ἐνδόξων πραγμάτων, πού εἶναι ἀντίστοιχα μὲ τὰ γλυκὰ καὶ πολύτιμα γιὰ μᾶς πράγματα, γιὰ νὰ ἐρεθίσῃ τὸν πόθο μας, ἔθεσε αὐτὰ ἐνωπιόν μας λέγοντας, «ὄσα δὲν εἶδε ὀφθαλμὸς καὶ δὲν ἄκουσε αὐτὸ» καὶ τὰ λοιπὰ⁵, δηλώνοντάς μας μὲ αὐτὸ ὅτι τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ εἶναι ἀκατάληπτα καὶ δὲν ἔχουν καμμιά ὁμοιότητα μὲ τὰ ἐδῶ.

11 **Η** πνευματικὴ ἀπόλαυσις δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τὴν χρῆσι τῶν πραγμάτων πού εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν ψυχή ἐκείνων πού τὴν δοκιμάζουν. Ἀλλιῶς τὸ «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»⁶ καὶ τὸ «ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου»⁷ θὰ ἐσήμαιναν ὅτι ἐμεῖς ἔχομε ἀποκτήσει μέσα μας ὕλη αἰσθητῶν πραγμάτων ὡς ἀρραβῶνα τῆς ἀπολαύσεως ἐκείνων τῶν πραγμάτων. Διότι εἶναι ἀναγκαῖο τὸ κτῆμα νὰ εἶναι ὅμοιο μὲ τὸν ἀρραβῶνα καὶ τὸ συνολικὸ ὅμοιο μὲ τὸ μερικόν. Καὶ τὸ «ὡς ἐν ἐσόπτρῳ»⁸, ἂν καὶ δὲν παριστάνει μιὰ κατάστασι οὐσιαστικῶς, ἀλλ' ὅπωςδῆποτε δηλώνει ὁμοιότητα μὲ τὸ

4. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος μάλιστα ἐχαρακτήρισε ὄσα ἄκουσε κατὰ τὴν ἀρπαγή του στὸν παράδεισο ὡς «ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι», Β' Κορ. 12,4.

5. Α' Κορ. 2,9. Ὁ Ἰσαὰκ θέλει νὰ εἰπῆ ὅτι δὲν ἔδωσε στὰ οὐράνια ἀγαθὰ ὀνόματα πού εἶναι ἐλκυστικὰ γιὰ μᾶς, ἀλλὰ τὰ ἐχαρακτήρισε ἀποφατικῶς.

6. Λουκᾶ 17,21.

7. Ματθ. 6,10.

8. Α' Κορ. 13,12.

κτῆμα ὁμοιώσεως δηλοῖ. Ἐὰν δὲ ὡς ἀληθῆς μαρτυρία τῶν ἐρ-
 10 μινευσάντων τὰς Γραφάς, ὅτι αὕτη ἡ αἴσθησις ἐνέργεια νοερὰ
 τοῦ ἁγίου Πνεύματός ἐστι, καὶ αὕτη λοιπὸν μέρος ἐστὶν ἐκείνου
 τοῦ ὄλου.

12 **Φ**ιλάρετός ἐστιν, οὐχ ὁ ποιῶν τὰ καλὰ ἀγωνιστικῶς, ἀλλ'
 ὁ ὑποδεχόμενος τὰ ἀκολουθοῦντα κακὰ μετὰ χαρᾶς. Οὐκ
 ἔστι μέγα τὸ ὑπομεῖναι τίνα θλίψεις τὰς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, ὡς τὸ
 μὴ ἀπορῆσαι τὸν νοῦν ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ ἀγαθοῦ θελήματος αὐ-
 5 τοῦ, ἐν τῇ κολακείᾳ τοῦ γαργαλισμοῦ.

13 **Π**ᾶσα μεταμέλεια γινομένη μετὰ τὴν τοῦ αὐτεξουσίου ἀφαί-
 ρεσιν οὔτε χαρὰ βρῦει ἐν αὐτῇ οὔτε ψηφίζεται πρὸς ἀμοι-
 βὴν τῶν κτησαμένων αὐτήν.

14 **Σ**κέπασον τὸν πταίοντα, ὅταν οὐκ ἔχῃς ζημίαν ἐξ αὐτοῦ,
 καὶ αὐτὸν μὲν θαρρεῖν παρασκευάζεις, σὲ δὲ βαστάζει τὸ
 ἔλεος τοῦ Δεσπότη σου. Στήριζον τοὺς ἄσθενεῖς καὶ τοὺς λελυ-
 πημένους τῇ καρδίᾳ τῷ λόγῳ καὶ ὅσον ἡ χεὶρ σου εὐπορεῖ, καὶ
 5 ὑποστηρίζει σε ἡ δεξιὰ ἡ βαστάζουσα τὰ πάντα. Γίνου κοινω-
 νὸς μετὰ τῶν τῇ καρδίᾳ λελυπημένων, ἐν τῷ πόνῳ τῆς προσ-
 ευχῆς καὶ τῇ συνοχῇ τῆς καρδίας σου, καὶ ἀνοίγεται ἔμπρο-
 σθεν τῶν αἰτημάτων σου πηγὴ ἐλέους.

15 **Κ**οπίασον σεαυτὸν ἐν ταῖς λιταῖς ἀεὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐν
 καρδίᾳ βασταζούσῃ λογισμὸν καθαρὸν, πεπληρωμένον
 κατανύξεως, καὶ ὁ Θεὸς φυλάττει τὴν διάνοιάν σου ἐκ τῶν
 ἀκαθάρτων τε καὶ ρυπαρῶν λογισμῶν, ἵνα μὴ ἡ ὁδὸς τοῦ Θεοῦ
 5 ἐνυβρισθῇ ἐν σοί. Σχόλασον σεαυτὸν διαπαντὸς ἐν τῇ μελέτῃ
 τῆς ἀναγνώσεως τῶν θείων Γραφῶν, ἐν ἀκριβεῖ κατανοήσει,
 ἵνα μὴ προφᾶσει τῆς ἀργίας τοῦ νοῦ μολυνθῇ ἡ δρασίς σου ἐν
 ἀκολάστοις ἀλλοτρίοις μολυσμοῖς. Μὴ θελήσης πειράσαι τὴν

πρᾶγμα. Ἄν ὁμῶς εἶναι ἀληθινὴ ἡ μαρτυρία τῶν ἐρμηνευ-
τῶν τῶν Γραφῶν, ὅτι ἡ αἴσθησις τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ εἶ-
ναι ἐνέργεια νοερά τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ αὕτη πάντως
εἶναι ἓνα μέρος ἐκείνης τῆς ὀλικῆς πραγματικότητος.

12 **Φ**ιλάρετος εἶναι ὄχι ἐκεῖνος ποὺ πράττει τὰ καλὰ μὲ
ἀγῶνα, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ δέχεται μὲ χαρὰ τὰ ἐπερχό-
μενα κακά. Δὲν εἶναι τόσο μεγάλο πρᾶγμα τὸ νὰ ὑπομένωμε
τις θλίψεις ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, ὅσο εἶναι τὸ νὰ μὴ διστάσῃ ὁ
νοῦς, ἐξ αἰτίας τῶν θελγήτρων τῶν γαργαλιστικῶν πραγμά-
των, νὰ ἐκλέξῃ τὸ ἀγαθὸ θέλημα.

13 **Κ**άθε μετάνοια, ποὺ γίνεται χωρὶς χρῆσι τοῦ αὐτεξου-
σίου, οὔτε χαρὰ προκαλεῖ οὔτε ὑπολογίζεται γιὰ τὴν
ἀμοιβὴ ἐκείνων ποὺ τὴν ἐξεδήλωσαν.

14 **Κ**άλυψε τὸν πταίστη, ὅταν δὲν πρόκειται νὰ ζημιωθῆς
ἀπ' αὐτὸ ἠθικά· ἔτσι αὐτὸν τὸν κάμεις νὰ ἀποκτήσῃ
θάρος, ἐνῶ ἐσένα σὲ βαστάζει τὸ ἔλεος τοῦ Δεσπότη σου.
Στήριζε μὲ τὸν λόγο σου τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς λυπημένους
στὴν καρδιά, ὅσο μπορεῖ τὸ χέρι σου, καὶ θὰ σὲ ὑποστηρίξῃ
ἡ θεία δεξιὰ ποὺ κρατεῖ τὰ πάντα. Γίνε κοινωνὸς ἐκείνων
ποὺ εἶναι λυπημένοι στὴν καρδιά μὲ τὴν ἐντονη προσευχὴ
καὶ τὸ πένθος τῆς καρδιάς σου, καὶ θ' ἀνοιγῇ ἐμπρὸς στὰ αἰ-
τήματά σου πηγὴ ἐλέους.

15 **Α**φιερῶσου ἐκτενῶς στὶς προσευχὲς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ
πάντοτε μὲ καρδιά ποὺ κρατᾷ καθαρὸ λογισμό, γεμᾶτο
κατάνυξι, καὶ ὁ Θεὸς θὰ φυλάξῃ τὴν διάνοιά σου ἀπὸ ἀκα-
θάρτους καὶ ρυπαροὺς λογισμοὺς, γιὰ νὰ μὴ διαστρεβλωθῇ
μέσα σου ἡ ὁδὸς του. Ἐπιδόσου διὰ παντὸς στὴ μελέτη καὶ
τὴν ἀκριβῆ κατανόησι τῶν θείων Γραφῶν ποὺ ἀναγινώ-
σκεις, γιὰ νὰ μὴ μολυνθῇ ἡ δρασίς σου μὲ ξένους ἀκολά-
στους λογισμοὺς ἐξ αἰτίας τοῦ νοῦ. Μὴ θελήσῃς νὰ δοκιμά-

διάνοιάν σου ἐν ἀκολάστοις λογισμοῖς ἢ προσώποις τοῖς πειρά-
 10 ζουσί σε, ἡνίκα νομίζεις μὴ ἠττηθῆναι ὑπ' αὐτῶν. Διότι οἱ σο-
 φοὶ ἐν τούτῳ τρόπῳ ἐσκοτίσθησαν καὶ ἐμωράνθησαν. Μὴ τα-
 μιεύσης τὴν φλόγα ἐν τῷ κόλπῳ σου ἄνευ ἰσχυροτέρων θλίψε-
 ων τῆς σαρκός σου. Δύσκολόν ἐστι τὴν νεότητα χωρὶς γυμνα-
 σίας δεσμευθῆναι ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ἀγιασμοῦ.

16 **Η** ἀρχὴ τοῦ σκοτασμοῦ τοῦ νοῦ (ἡνίκα ὀράται τὸ σημεῖον
 αὐτοῦ ἐν τῇ ψυχῇ) ἐν πρώτοις εἰς τὴν ὀκνηρίαν τῆς λει-
 τουργίας καὶ τῆς προσευχῆς. Ἄλλη γὰρ ὁδὸς τῆς πλάνης τῆς
 ψυχῆς οὐκ ἔστιν, εἰ μὴ πρῶτον ἐκεῖθεν ἐκπέση· ἡνίκα γὰρ τῆς
 5 βοηθείας τοῦ Θεοῦ στερηθῆ, εὐχερῶς ὑποπίπτει εἰς τὰς χεῖρας
 τῶν ἀντιπάλων αὐτῆς. Καὶ ἄλλο· ὅταν ἡ ψυχὴ πάλιν ἀμέριμνος
 γένηται ἐκ τῶν τῆς ἀρετῆς ἔργων, πάντως εἰς τὰ ἐναντία τού-
 των διασύρεται. Ἡ μετάβασις ἐκ ποίου πλαγίου γίνεται, ἀρχὴ
 ἐστὶ τοῦ ἐξ ἐναντίας μέρους. Σὺ πρᾶξε τὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τὰ τῆς
 10 ψυχῆς, καὶ μὴ φροντίσης τῶν ματαίων. Δειξὸν τὴν ἀσθένειάν
 σου ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ διαπαντός, καὶ οὐ μὴ δοκιμασθῆς ὑπὸ
 τῶν ἀλλοτριῶν, ὅποταν μονωθῆς ἀπὸ τοῦ ἀντιλήπτορός σου.

17 **Η** πρᾶξις τοῦ σταυροῦ διπλῆ ἐστὶ, καὶ τοῦτο πρὸς τὸ δι-
 πλοῦν τῆς φύσεως, τὸ διαιρούμενον εἰς δύο μέρη. Καὶ ἡ
 μὲν πρὸς τὸ ὑπομεῖναι τὰς θλίψεις τῆς σαρκός, τὰς πληρουμέ-
 νας τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, ἐστὶ, καὶ καλεῖ-
 5 ται πρᾶξις, ἡ δὲ ἐν τῇ λεπτῇ ἐργασίᾳ τοῦ νοῦ καὶ ἐν τῇ θείᾳ εὐ-
 ρίσκεται ἀδολεσχία, ἔτι δὲ καὶ ἐν τῇ διαμονῇ τῆς προσευχῆς,
 καὶ εἰς τὰ ἐξῆς, ἧτις διαπράττεται ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ μέρει,
 καὶ καλεῖται θεωρία. Καὶ ἡ μία μὲν, ἡγουν ἡ πρᾶξις, τὸ παθητι-

9. Παρμ. 6,27.

10. Ἡ ἀντίστοιχη συριακὴ λέξις σημαίνει ὑπηρεσία, ἐνέργεια· ἡ ἀρχαία

σης τὴν διάνοιά σου μὲ ἀκολάστους λογισμοὺς ἢ μὲ τὴν θεὰ προσώπων ποὺ σὲ σκανδαλίζουν, μὲ τὴν ἰδέα ὅτι δὲν πρόκειται νὰ νικηθῆς ἀπὸ αὐτή. Διότι μὲ τέτοιον τρόπο ἐσκοτίσθηκαν καὶ ἐμωράθηκαν ἀκόμη καὶ σοφοὶ ἄνθρωποι. Μὴ βάλῃς στὸν κόλπο σου τὴν φλόγα⁹ χωρὶς ἰσχυρὲς θλίψεις τῆς σαρκός σου. Εἶναι δύσκολο νὰ δεθῆ ἡ νεότης κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τοῦ ἁγιασμοῦ χωρὶς γύμνασι.

16 **Η** ἀρχὴ τοῦ σκοτισμοῦ τοῦ νοῦ (τὴν στιγμή ποὺ φαίνεται τὸ σημεῖο του στὴν ψυχὴ) εὐρίσκεται στὴν ὀκνηρία ποὺ δείχνεται κυρίως γιὰ τὴν λειτουργία καὶ τὴν προσευχή. Διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλη ὁδὸς πλάνης τῆς ψυχῆς, ἂν δὲν ἐκπέση πρῶτα ἀπὸ ἐκεῖ· ὅταν δηλαδὴ στερηθῆ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, πέφτει εὐκολὰ στὰ χέρια τῶν ἀντιπάλων της. Ἐπίσης, ὅταν ἡ ψυχὴ γίνῃ πάλι ἀμέριμνη γιὰ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, τότε ὅπωςδήποτε σύρεται στὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτά. Τὸ ξεκίνημα ἀπὸ ὁποιαδήποτε πλευρὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀντιθέτου μέρους. Σὺ πρᾶξε τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ψυχῆς, καὶ μὴ φροντίσης γιὰ τὰ μάταια. Δεῖξε τὴν ἀσθένειά σου ἐμπρὸς στὸν Θεὸ διαπαντός, καὶ δὲν θὰ δοκιμασθῆς ἀπὸ ξένους, ὅταν ἀποχωρισθῆς ἀπὸ τὸν βοηθό σου.

17 **Η** ἐνέργεια¹⁰ τοῦ σταυροῦ εἶναι διπλῆ, κι' αὐτὸ λόγῳ τοῦ διπλοῦ τῆς φύσεώς μας, ποὺ διαιρεῖται σὲ δύο μέρη. Καὶ ἡ μία βέβαια συνίσταται στὸ νὰ ὑπομένῃ κανεὶς τὶς θλίψεις τῆς σαρκός ποὺ ἀντιμετωπίζονται μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, καὶ καλεῖται πρᾶξις, ἐνῶ ἡ ἄλλη εὐρίσκεται στὴν λεπτὴ ἐργασία τοῦ νοῦ καὶ στὴν μελέτη τῶν θείων, καθὼς ἐπίσης καὶ στὴν ἐκτενῆ προσευχὴ καὶ τὰ παρόμοια, ποὺ ἐνεργεῖται στὸ ἐπιθυμητικὸ μέρος καὶ καλεῖται θεωρία. Ἡ μία, δηλαδὴ ἡ πρᾶξις, καθαρίζει τὸ παθητικὸ

ὁμως μετάφρασις φέρει τὴν λέξι «πρᾶξις», ποὺ εἶναι ἀνεπιτυχῆς γιὰ τὴν περίπτωσι, ἀφοῦ ἔπειτα ἡ ἐνέργεια διαιρεῖται σὲ πρᾶξι καὶ θεωρία.

κὸν μέρος τῆς ψυχῆς καθαρίζει ἐν τῇ δυνάμει τοῦ ζήλου, ἢ δ' ἄλλη τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀγάπης τῆς ψυχῆς, ἣτις ἐστὶν ἐπιπόθησις φυσική, ἣτις διωλίζει τὸ νοητὸν μέρος τῆς ψυχῆς. Ἐκαστος οὖν πρὸ τῆς τελείας γυμνασίας ἐν τῷ πρώτῳ μέρει διαβαίνων πρὸς ἐκείνην τὴν δευτέραν διὰ τὴν ἡδονὴν αὐτῆς ἐρωτικῶς, ἵνα μὴ λέγω ἐξ ὀκνηρίας, ἢ ὀργῆ ἐπέρχεται αὐτῷ, διὰ τὸ μὴ νεκρῶσαι πρῶτον τὰ μέλη αὐτοῦ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τουτέστι τὸ ἰάσασθαι τὴν ἀσθένειαν τῶν λογισμῶν ἐν τῇ ὑπομονῇ τῆς ἐργασίας τῆς ὑβρεως τοῦ σταυροῦ· ἐτόλμησε γὰρ τοῦ φαντασθῆναι ἐν τῷ νοῦ αὐτοῦ τὴν δόξαν τοῦ σταυροῦ. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ ρηθὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀγίων· ὅτι πρὸ τοῦ ἡσυχάσαι τὰ αἰσθητήρια ἀπὸ τῆς ἀσθενείας, εἰ βουληθῆ ὁ νοῦς ἀναβῆναι ἐπὶ τὸν σταυρόν, ἢ ὀργῆ τοῦ Θεοῦ ἔρχεται ἐπ' αὐτόν.

18 **Η** ἀνάβασις ἢ ἐπιφέρουσα τὴν ὀργὴν τοῦ σταυροῦ, οὐχὶ τῷ πρώτῳ μέρει τῆς ὑπομονῆς τῶν θλίψεων, ἣτις ἐστὶ σταύρωσις τῆς σαρκός, ἀλλὰ τὸ ἀνελθεῖν εἰς τὴν θεωρίαν, ἣτις ἐστὶ δεύτερον μέρος τὸ μετὰ τὴν ἴασιν τῆς ψυχῆς γινόμενον. Οὗτινος ἢ διάνοια μεμολυσμένη ἐν τοῖς τῆς ἀτιμίας πάθεσι καὶ τρέχει τοῦ φαντασθῆναι ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ τὰς φαντασίας τῶν λογισμῶν, ἐπιτιμίῳ ἐπιστομίζεται, διὰ τὸ μὴ πρότερον καθареῦσαι τὴν διάνοιαν ἐν θλίψεσι καὶ ὑποτάξαι τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀκοῆς τῶν ὠτων καὶ τοῦ μέλανος τῶν γραμμάτων ἔδραμε κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ, τοῦ πορευθῆναι ἐν ὁδῷ πεπληρωμένη γνόφων καὶ αὐτὸς τυφλὸς τοῖς ὄμμασι. Καὶ γὰρ οἱ τῇ ὁράσει ὑγιαίνοντες καὶ πεπληρωμένοι φωτὸς καὶ κεκτημένοι ὁδηγοὺς τῆς χάριτος, καὶ αὐτοὶ ἐκ κινδύνῳ εἰσὶ νυ-

μέρος τῆς ψυχῆς με τὴν δύναμι τοῦ ζήλου, ἐνῶ ἡ ἄλλη, δηλαδή ἡ θεωρία, συνιστᾷ τὴν ἐνέργεια τῆς ἀγάπης τῆς ψυχῆς, πού εἶναι φυσικὴ ὄρεξις καὶ διωλίζει τὸ νοητὸ μέρος τῆς ψυχῆς. Ὁ καθένας λοιπὸν πού, πρὶν γυμνασθῆ τελείως στὸ πρῶτο μέρος, μεταβαίνει στὴ δεύτερη ἀπὸ ἔρωτα γιὰ τὴν ἡδονή της, γιὰ νὰ μὴ εἰπῶ ἀπὸ ὀκνηρία, ἐπισύρει τὴν ὀργή τοῦ Θεοῦ, διότι, πρὶν νεκρώσῃ ἐπὶ τῆς γῆς τὰ μέλη του¹¹, δηλαδή πρὶν θεραπεύσῃ τὴν ἀσθένεια τῶν λογισμῶν με τὴν ὑπομονή στὸ ἔργο τῆς ἀτιμίας τοῦ σταυροῦ, ἐτόλμησε νὰ φαντασθῆ με τὸν νοῦ του τὴν δόξα τοῦ σταυροῦ. Τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο πού ἐλέχθη ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς ἀγίους· ὅτι, πρὶν ἡσυχάσουν τὰ αἰσθητήρια ἀπὸ τὴν ἀσθένεια, ἂν θελήσῃ ὁ νοῦς ν' ἀνεβῆ ἐπάνω στὸν σταυρό, ἐπέρχεται σ' αὐτὸν ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ¹².

- 18 **Η** ἀνάβασις τοῦ σταυροῦ, πού ἐπιφέρει τὴν ὀργή τοῦ Θεοῦ, δὲν ὑπάρχει στὸ πρῶτο μέρος τῆς ὑπομονῆς τῶν θλίψεων, πού εἶναι ἡ σταύρωσις τῆς σαρκός, ἀλλὰ στὸ δεύτερο μέρος πού ἀκολουθεῖ τὴν ἴασι τῆς ψυχῆς, δηλαδή στὴν ἄνοδο πρὸς τὴν θεωρία. Ὅποιος, ἐνῶ ἡ διάνοιά του εἶναι μολυσμένη με τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, ἐπιέγεται νὰ φαντασθῆ με τὴν διάνοιά του ἔννοιας λογισμῶν γιὰ τὰ μελλοντικὰ πράγματα, συγκρατεῖται με ἐπιτίμιο, διότι δὲν ἐκαθάρισε πρῶτα τὴν διάνοιά του με θλίψεις καὶ δὲν ὑπέταξε τίς ἐπιθυμίες τῆς σαρκός, ἀλλὰ με βάσι ὅσα ἀπλῶς ἄκουσε καὶ ἐδιάβασε σὲ βιβλία, ἔτρεξε ἐμπρὸς νὰ βαδίσῃ σ' ἓνα δρόμο γεμάτο γνόφο, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι τυφλὸς στὰ μάτια. Ἀκόμα καὶ αὐτοὶ πού ἔχουν ὑγιῆ ὄρασι, πού εἶναι γεμάτοι φῶς κι' ἔχουν τοὺς ὁδηγοὺς τῆς χάριτος, καὶ αὐτοὶ εὐρίσκονται σὲ κίνδυνο

12. Σύμφωνα με αὐτὰ τὰ λόγια ἡ πρᾶξις ἀποτελεῖ ἀτιμία τοῦ σταυροῦ ἢ σταύρωσι τῆς σαρκός· αὐτὸ εἶναι οἱ θλίψεις. Θεωρία εἶναι ἡ ἄνοδος στὸ ὕψος τοῦ σταυροῦ, ἢ δόξα τοῦ σταυροῦ. Ἄν δὲν σταυρώσῃ κανεὶς πρῶτα τὰ πάθη, δὲν μπορεῖ νὰ φθάσῃ στὴν δόξα τοῦ σταυροῦ καὶ νὰ ἰδῆ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ.

κτὸς καὶ ἡμέρας, ἠνίκα οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν πεπληρωμένοι δα-
 15 κρύων καὶ ἐν τῇ προσευχῇ καὶ τῷ κλαυθμῷ ἐξυπηρετῶσιν
 ὄλην τὴν ἡμέραν, κἄν τῇ νυκτί, διὰ τὴν πτόησιν τῆς ὁδοιπορίας
 καὶ διὰ τοὺς κρημνοὺς τοὺς ἰσχυροτέρους τοὺς ἀπαντῶντας αὐ-
 τοῖς, καὶ τὰ σχήματα τῆς ἀληθείας τὰ εὕρισκόμενα μεμιγμένα
 μετὰ τῶν ὑποκρινομένων σχημάτων.

19 **Τ**ὰ τοῦ Θεοῦ, φησὶν, ἀφ' ἑαυτῶ ἐρχονται, σοῦ μὴ αἰσθανο-
 μένου. Ναί, ἀλλ' ἐὰν ὁ τόπος καθαρὸς καὶ οὐ ρυπαρὸς.
 Ἐὰν δὲ μὴ ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς ψυχῆς σου καθαρὰ ἦ, μὴ
 τολμήσης ἀτενίσαι εἰς τὴν σφαιρᾶν τοῦ ἡλίου, ἵνα μὴ στερηθῆς
 5 καὶ αὐτῆς τῆς μικρᾶς αὐγῆς, ἣτις ἐστὶν ἡ ἀπλῆ πίστις καὶ ἡ τα-
 πείνωσις καὶ ἡ ἐξομολόγησις ἡ καρδιακὴ, καὶ τὰ μικρὰ ἔργα τὰ
 κατὰ τὴν δύναμίν σου, καὶ ἀπορριφήση ἐν ἐνὶ χώρῳ τῶν νοη-
 τῶν, ὅς ἐστι τὸ ἐξώτερον σκότος, τὸ ἐξωθεν τοῦ Θεοῦ, τύπον
 φέρον τοῦ ἁδου, ὡς ἐκεῖνος ὁ ἀναισχυντήσας εἰσελθεῖν εἰς τὸν
 10 γάμον ἐν ρυπαροῖς ἱματίοις.

20 **Ε**κ τῶν καμάτων καὶ τῆς φυλακῆς βρῦει ἡ καθαρότης τῶν
 λογισμῶν, καὶ ἐκ τῆς καθαρότητος τῶν λογισμῶν τὸ
 φῶς τοῦ φρονήματος, καὶ ἐντεῦθεν ἐκ τῆς χάριτος ὁδηγεῖται ὁ
 νοῦς εἰς ἐκεῖνο, εἰς ὅπερ οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν αἱ αἰσθήσεις
 5 οὔτε διδάσκουσιν οὔτε διδάσκονται.

21 **Λ**όγισαι παρὰ σεαυτῶ τὴν ἀρετὴν εἶναι σῶμα, τὴν δὲ θεω-
 ρίαν ψυχὴν, τὰ δὲ ἀμφοτέρω εἰς ἄνθρωπος τέλειος ἐν
 Πνεύματι ἠνωμένος, ἐκ δύο μερῶν, αἰσθητῶν καὶ νοητῶν. Καὶ

13. Βλ. π.χ. Ματθ. 24,42, «γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποία ἡμέρα ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται».

14. «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁψονται», Ματθ. 5,8.

νύκτα και ημέρα, ἐνῶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοὺς εἶναι γεμᾶτοι δάκρυα και ἐπιδίδονται στὴν προσευχὴ και τὸν κλαυθμὸ δλη τὴν ἡμέρα και τὴν νύκτα, ἀπὸ τὸν φόβο τῆς ὁδοιπορίας και τῶν ἀποτόμων κρημνῶν ποὺ συναντοῦν, και ἀπὸ τὰ πλασματικά σχήματα ποὺ εἶναι ἀνάμικτα μὲ τὰ σχήματα τῆς ἀληθείας.

19 **Τ** ἃ θεῖα, λέγει, ἔρχονται μόνα τοὺς, χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεσαι ἐσύ¹³. Ναί, ἀλλ' αὐτὸ συμβαίνει, ἀν ὁ τόπος εἶναι καθαρὸς¹⁴ και ὄχι ρυπαρὸς. Ἐὰν ὁμοῦς ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς ψυχῆς σου δὲν εἶναι καθαρὴ¹⁵, νὰ μὴ τολμήσης νὰ ἀτενίσῃς στὴν σφαῖρα τοῦ ἡλίου, γιὰ νὰ μὴ στερηθῆς κι' αὐτὴν τὴν μικρὴ αὐγὴ, ποὺ εἶναι ἡ ἀπλή πίστις, ἡ ταπεινωσις και ἡ ἐξομολόγησις ἡ καρδιακὴ και τὰ μικρὰ κατὰ τὴν δυνάμει σου ἔργα, και στὴν συνέχεια ριφθῆς σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς νοητοὺς χώρους, ποὺ εἶναι τὸ ἐξῶτερο σκότος, τὸ ἐξω ἀπὸ τὴν σφαῖρα τοῦ Θεοῦ, τύπος τοῦ Ἄδη, ὅπως ἐρρίφθηκε ἐκεῖνος ποὺ ἐτόλμησε ἀναίσχυντα νὰ εἰσέλθῃ στὸν γάμο μὲ ρυπαρὰ ἐνδύματα¹⁶.

20 **Α** πὸ τοὺς κόπους και τὴν ἐπιφυλακὴ πηγάζει ἡ καθαρότης τῶν λογισμῶν, ἀπὸ τὴν καθαρότητα τῶν λογισμῶν τὸ φῶς τοῦ φρονήματος, και ἀπ' ἐδῶ ὁ νοῦς ὁδηγεῖται ἀπὸ τὴν χάρι σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅπου οἱ αἰσθήσεις δὲν ἔχουν ἐξουσία οὔτε νὰ διδάσκουν οὔτε νὰ διδάσκωνται.

21 **Υ** πόθεσε ὅτι ἡ πρᾶξις¹⁷ εἶναι σῶμα, ἡ δὲ θεωρία ψυχὴ, και ὅτι τὰ δύο εἶναι ἕνας ἄνθρωπος τέλειος πνευματικός, σύνθετος ἀπὸ δύο μέρη, αἰσθητὸ και νοητό. Και ὅπως

15. Βλ. τὴν ἐντυπωσιακὴ ἔκφρασι τοῦ Θεοφίλου Ἀντιοχείας, Πρὸς Αὐτόλυκον 1,2.

16. Ματθ. 22,11έ.

17. Τὸ ἀρχαῖο κείμενο ἔχει τὸν ὄρο «ἀρετὴ» μὲ τὴν ἐννοια τῆς πράξεως ἐδῶ· ἡ πρᾶξις εἶναι τὸ σῶμα, ἡ θεωρία εἶναι ἡ ψυχὴ. Και τὸ συριακὸ κείμενο ἔχει λέξι ἀντίστοιχη μὲ τὴν ἀρετὴ.

ὡσπερ ἀδύνατον, ἵνα ἔλθῃ ἡ ψυχὴ εἰς γένεσιν καὶ γέννησιν
 5 χωρὶς τελειότητος τῆς διαπλάσεως τοῦ σώματος σὺν τοῖς μέλε-
 σιν αὐτοῦ, οὕτως ἀδύνατον ἐλθεῖν τὴν ψυχὴν εἰς τὴν θεωρίαν
 τὴν δευτέραν, ἣτις ἐστὶ Πνεῦμα τῆς ἀποκαλύψεως, ἡ εἰκονιζο-
 μένη ἐν τῇ γαστρὶ τῆς μήτρας, τῆς δεχομένης τὴν ὕλην τοῦ
 πνευματικοῦ σπέρματος, χωρὶς τελειώσεως τοῦ ἔργου τῆς ἀρε-
 10 τῆς, ὅπερ ἐστὶν οἶκος τῆς διαγνώσεως, τῆς δεχομένης τὰς ἀπο-
 καλύψεις.

22 **Θ**εωρία ἐστὶν αἴσθησις τῶν θείων μυστηρίων τῶν κεκρυμ-
 μένων ἐν τοῖς πράγμασι καὶ ταῖς αἰτίαις.

23 **Ο**ταν ἀκούσης ἀπόστασιν τοῦ κόσμου ἢ κατάληψιν ἢ τὴν
 καθαρότητα τοῦ κόσμου, ἐξ ἀρχῆς χρήσεις μαθεῖν καὶ
 γνῶναι οὐκ ἰδιωτικοῖς, ἀλλ' ἐν ταῖς ἐννοίαις ταῖς νοηταῖς, τί
 ἐστὶν ἡ ἐπωνυμία τοῦ κόσμου καὶ ἐκ πόσων διαφορῶν συνί-
 5 σταται τοῦτο τὸ ὄνομα, καὶ τότε δυνῆσθαι γνῶναι τὴν ψυχὴν σου,
 πόσον ἀπέχει ἀπὸ τοῦ κόσμου, καὶ πόσῃν μίξιν ἔχει πρὸς τὸν
 κόσμον.

24 **Κ**όσμος ἐστὶν ὄνομα περιεκτικὸν ἐπιπίπτον ἐπὶ τὰ εἰρημένα
 πάθη. Ἐὰν γὰρ μὴ πρῶτον γνῶ ὁ ἄνθρωπος τί ἐστὶν ὁ
 κόσμος, οὐδὲ φθάνει γνῶναι εἰς πᾶσα μέλη ἀπέχει ἀπὸ τοῦ κό-
 σμου καὶ εἰς πόσα δέδεται ἐν αὐτῷ. Πολλοὶ εἰσιν οἵτινες ἐν δύο
 5 καὶ τρισὶ μέλεσιν ἀπέστησαν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἐκώλυσαν ἑαυ-
 τοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ ἐνόμισαν ἑαυτοὺς ξένους εἶναι τοῦ κόσμου ἐν
 τῇ διαγωγῇ αὐτῶν, διὰ τὸ μὴ συνιέναι καὶ ἰδεῖν σοφῶς, ὅτι ἐν
 δυσὶ μέλεσι τῷ κόσμῳ ἀπέθανον, καὶ τὰ λοιπὰ μέλη αὐτῶν
 ζῶσιν ἐνδοθεν τοῦ σώματος τῷ κόσμῳ. Ὅμως οὐδὲ εἰς τὰ

εἶναι ἀδύνατο νὰ ἔλθῃ ἡ ψυχὴ στὴν γένεσι καὶ στὴν γέννησι χωρὶς τὴν τελειότητα διαπλάσεως τῶν μελῶν τοῦ σώματος, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο ἡ ψυχὴ νὰ ἔλθῃ στὴ δεύτερη θεωρία, πού εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἀποκαλύψεως, νὰ διαμορφωθῇ στὴν μητρικὴ γαστέρα ἢ ὁποῖα δέχεται τὸ στοιχεῖο τοῦ πνευματικοῦ σπέρματος, χωρὶς νὰ ἔχη τελειωθῇ τὸ ἔργο τῆς ἀρετῆς, ἢ ὁποῖα εἶναι ὁ οἶκος τῆς ἐπιγνώσεως πού δέχεται τὶς ἀποκαλύψεις.

- 22 **Θ**εωρία εἶναι ἡ αἴσθησις τῶν θείων μυστηρίων, πού εἶναι κρυμμένα στὰ πράγματα καὶ στὶς αἰτίες των.
- 23 **Ο**ταν ἀκούῃς ἀπομάκρυνσι ἀπὸ τὸν κόσμον¹⁸ ἢ κατάληψι τοῦ κόσμου ἢ καθαρότητα ἀπὸ τὸν κόσμον, πρέπει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ μάθῃς καὶ νὰ γνωρίσῃς ὄχι μὲ ἀπαίδευτο τρόπο ἀλλὰ μὲ λογικὴ γνῶσι, τί σημαίνει τὸ ὄνομα 'κόσμος' καὶ πόσες διαφορετικὲς ἔννοιες ἔχει, καὶ τότε θὰ μπορέσῃς νὰ γνωρίσῃς πόσο ἀπέχει ἡ ψυχὴ σου ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ πόσο εἶναι ἀναμεμιγμένη στὸν κόσμον.
- 24 **Κ**όσμος εἶναι ὄνομα περιεκτικὸ πού ἀντιστοιχεῖ στὰ πάθη πού ἀναφέρθησαν. Ἐὰν λοιπὸν δὲν γνωρίσῃς πρῶτα ὁ ἄνθρωπος τί εἶναι ὁ κόσμος, δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ σὲ πόσα μέλη ἀπέχει ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ σὲ πόσα εἶναι δεμένος μὲ αὐτόν. Ὑπάρχουν πολλοὶ πού σὲ δύο ἢ τρία μέλη ἀπομακρύνθησαν ἀπὸ τὸν κόσμον, ἐκρατήθησαν ἀπὸ τὰ σχετικὰ πάθη κι' ἐνόμισαν ὅτι εἶναι ξένοι ἀπὸ τὸν κόσμον κατὰ τὴν διαγωγή τους· διότι δὲν ἀντιλήφθησαν καὶ δὲν εἶδαν μὲ σοφία ὅτι σὲ δύο μέλη τους ἐπέθαναν γιὰ τὸν κόσμον, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα μέλη τους ζοῦν κατὰ τὸν κόσμον μέσα στὸ σῶμα. Ἐτσι δὲν κατώρθωσαν οὔτε τὰ πάθη τους ν' ἀντιληφθοῦν,

18. Ὁ ὄρος κόσμος ἐδῶ ἐκλαμβάνεται μόνο μὲ τὴν ἔννοια τῆς διαβιώσεως μέσα στὴν ἐγκόσμιο κοινωνία.

10 πάθη αὐτῶν ἠδυνήθησαν αἰσθηθῆναι, καὶ ὅτι οὐκ ἠσθήθησαν αὐτῶν, οὐδὲ περὶ τῆς θεραπείας αὐτῶν ἐφρόντισαν.

25 **Ο** κόσμος λέγεται ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς θεωρίας καὶ συστάσις τοῦ περιεκτικοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπιπίπτοντος ἐπὶ τὰ πάθη τὰ μεμερισμένα. Καὶ ὅτε θέλομεν ὀνομάσαι ὀλικῶς τὰ πάθη, ὀνομάζομεν αὐτὰ κόσμον. Καὶ ὅτε θέλομεν ἀφορίσαι
5 αὐτὰ εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν ὀνομάτων αὐτῶν, πάθη ὀνομάζομεν αὐτά.

26 **Κ**αὶ τὰ πάθη μέρη εἰσὶ τοῦ δρόμου τῆς διαδρομῆς τοῦ κόσμου, καὶ ὅπου λήγουσι τὰ πάθη, ἐκεῖ ὁ κόσμος ἔσται ἐκ τῆς διαδοχῆς αὐτοῦ. Τὰ δὲ πάθη εἰσὶ ταῦτα· ὁ πόθος τοῦ πλούτου, τὸ συνάξει πράγματα τινα, ἢ τρυφή τοῦ σώματος ἀφ' ἧς τὸ
5 πάθος τῆς συζυγίας, ὁ πόθος τῆς τιμῆς ἐξ ἧς ὁ φθόνος βρῦει, ἢ οἰκονομία τῆς ἀρχῆς, ἢ φυτίωσις τῆς εὐπρεπειᾶς τῆς ἐξουσίας, ἢ κόσμησις καὶ ἢ περπερότης, ἢ ἀνθρωπίνη δόξα, ἣτις ἐστὶν αἰτία τῆς μνησικακίας, ὁ φόβος τοῦ σώματος.

27 **Ο**που ταῦτα παύονται τοῦ δρόμου, ἐκεῖ ἀπέθανεν ὁ κόσμος. Καὶ καθ' ὅσον ἐκεῖ τινα μέρη ὑπολιμπάνεται ἐκ τούτων, κατὰ τοσοῦτον ἔξω μένει ὁ κόσμος, ἀργῶν ἐκ τῆς συστάσεως αὐτοῦ. Καθὼς περὶ τῶν ἀγίων ἔφη τις, ὅτι ὅτε ἔζων, ἦσαν τε-
5 θνηκότες· ζῶντες γὰρ τῇ σαρκί, οὐ σαρκικῶς ἔζων. Καὶ σὺ βλέπε ἐν ποίοις τούτων ζῆς, καὶ τότε γνώσῃ ἐν ποίοις μέρεσι ζῆς τῷ κόσμῳ, καὶ ὅπως τέθνηκας.

28 **Ο**ταν μάθῃς τί ἐστὶν ὁ κόσμος, ἐκ τῆς διαφορᾶς τούτων μαθήσεις ἐν τίσι δέδεσαι ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἐν τίσι λέλυσαι ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ἵνα συντόμως εἴπω, ὁ κόσμος ἐστὶν ἡ διαγωγή ἢ σαρκικὴ καὶ τὸ φρόνημα τῆς σαρκός. Διὰ τὸ ἀπᾶραι δὲ

κι' ἐπειδὴ δὲν τὸ κατώρθωσαν, οὔτε γιὰ τὴν θεραπεία τους δὲν ἐφρόντισαν.

25 **Κ**ατὰ θεωρητικὴ ἐξέτασι κόσμος λέγεται καὶ ἡ ἐπέκτασις ἐνὸς κοινοῦ ὀνόματος στὸ σύνολο τῶν ἐπὶ μέρους παθῶν. Ὅταν θέλωμε νὰ ὀνομάσωμε συνολικῶς τὰ πάθη, τὰ ὀνομάζομε κόσμος, καὶ ὅταν θέλωμε νὰ τὰ ξεχωρίσωμε, τὰ ὀνομάζομε μὲ τὰ ἰδιαίτερα ὀνόματά τους.

26 **Κ**αὶ τὰ πάθη εἶναι μέρη τῆς πορείας τοῦ κόσμου, καὶ ὅπου τελειώνουν τὰ πάθη, ἐκεῖ σταματᾷ ἡ πορεία τοῦ κόσμου. Τὰ πάθη εἶναι τὰ ἀκόλουθα· ὁ πόθος τοῦ πλούτου, ἡ πλεονεξία, ἡ τρυφή τοῦ σώματος, ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται τὸ πάθος τῆς σαρκικῆς ἐνώσεως, ὁ πόθος τῆς τιμῆς, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννᾶται ὁ φθόνος, ἡ φιλαρχία, ἡ ἐπιδίωξις γιὰ τὴν μεγαλωσύνη τῆς ἐξουσίας, ἡ φιλοκοσμία καὶ ἡ κενοδοξία, ἡ ἀνθρωπίνη δόξα, πού εἶναι αἰτία τῆς μνησικακίας, ὁ σωματικὸς φόβος.

27 **Ο**που σταματᾷ ἡ πορεία αὐτῶν τῶν παθῶν, ἐκεῖ ἀπέθανεν ὁ κόσμος. Καὶ ὅσο ἐγκαταλείπονται ἐκεῖ κάποια μέρη ἀπὸ αὐτά, τόσο μένει ἔξω ὁ κόσμος, σταματώντας τὴν ἐνέργειά του. Καθῶς εἶπε κάποιος γιὰ τοὺς ἀγίους ὅτι, ὅταν ἐζοῦσαν, ἦσαν ἀποθαμένοι, διότι, ζῶντας στὴν σάρκα, δὲν ἐζοῦσαν σαρκικῶς¹⁹. Καὶ σὺ βλέπε σὲ ποιά ἀπ' αὐτὰ ζῆς, καὶ τότε θὰ μάθης ὡς πρὸς ποιά μέρη ζῆς στὸν κόσμο καὶ ὡς πρὸς ποιά μέρη ἔχεις πεθάνει γιὰ τὸ κόσμο.

28 **Ο**ταν μάθης τί εἶναι ὁ κόσμος, ἀπὸ τίς διακρίσεις του μαθαίνεις ὡς πρὸς ποιά πράγματα εἶσαι δεμένος μὲ τὸν κόσμο καὶ ὡς πρὸς ποιά πράγματα εἶσαι λυμένος ἀπ' αὐτόν. Καὶ γιὰ νὰ ἐκφρασθῶ σύντομα, ὁ κόσμος εἶναι ἡ σαρκι-

19. Βλ. Β' Κορ. 10,3.

5 *ἑαυτὸν τινα ἐκ τούτων γινώσκεται ὅτι ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ κόσμου. Καὶ τὸ ἀπαλλοτριωθῆναι ἐκ τοῦ κόσμου, ἐκ τῶν δύο τούτων γινώσκεται, ἐκ τῆς καλλίστης διαγωγῆς καὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν νοημάτων αὐτοῦ τοῦ νοός.*

29 **Λ***οιπὸν ἐξ ὧν βλαστάνει ἐν τῇ διανοίᾳ σου περὶ τῶν πραγμάτων, ὑπὲρ ὧν μετεωρίζεται ἡ διάνοια ἐν τοῖς νοήμασιν αὐτοῖς, καὶ ἐκ τούτων φθάνεις τὸ μέτρον τῆς διαγωγῆς σου· ἐν ποίοις ἐπιποθεῖ ἡ φύσις χωρὶς κόπου καὶ ποῖά εἰσι βλαστήματα τὰ ἀδιάλειπτα καὶ ποῖα εἰσι τὰ κινούμενα ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος· καὶ εἴ ἡ διάνοια ἔλαβεν αἴσθησιν τὴν τῶν νοημάτων παντελῶς τῶν ἀσωμάτων καὶ ἔαν ὅλη ὑλικῶς κινῆται, καὶ ταῦτα τὰ ὑλικά, ἐμπαθῆ εἰσὶν. Αἱ σφραγίδες γὰρ τῆς τῶν ἔργων σωματώσεως, ἐν αἷς φαντάζεται ἡ διάνοια ἀκουσίως ἐν πᾶσιν 10 οἷς διαπράττεται, εἰσὶν αἱ ἀρεταί. Καὶ ἐξ αὐτῶν χωρὶς ἀσθενείας λαμβάνει τῆς θερμῆς αἰτίαν καὶ τῆς συναγωγῆς τῶν λογισμῶν ἐν τῷ ἀγαθῷ σκοπῷ τοῦ καμεῖν σωματικῶς διὰ τὴν γυμνασίαν αὐτῆς, ἔαν οὐκ ἐμπαθῶς ἐργάζεται αὐτά· καί, βλέπε, ἔαν οὐκ ἀρρωστῆ ἡ διάνοια ἐν τῇ ἀπαντήσει τῶν σφραγίδων 15 τῶν κρυπτῶν λογισμῶν, διὰ τὴν φλόγα τὴν κρείττονα τὴν κατὰ Θεόν, ἣτις συνήθης ἐστὶ τοῦ κόπτειν τὰς μνήμας τὰς ματαίας.*

30 **Τ***αῦτα τὰ σημεῖα τὰ μικρὰ τοῦ κεφαλαίου τούτου ἄρκοῦσι τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ φωτίσαι αὐτόν, ἔαν ἡσυχάζῃ καὶ ἦ ἀφωρισμένος, ἀντὶ πολλῶν βιβλίων.*

31 **Ο***ὕτω κραταιότερός ἐστιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὁ φόβος τοῦ σώματος, ὥστε πολλάκις ἐκ τῶν ἐνδόξων καὶ ἐντίμων πραγμάτων μένειν ἀπρακτον ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ὅτε παρακύψει ἐπὶ*

κή διαγωγή και τὸ φρόνημα τῆς σαρκός. Μὲ τὸ ν' ἀπομακρυνθῆ κανεὶς ἀπὸ αὐτὰ ἀναγνωρίζεται ὅτι ἐξῆλθε ἀπὸ τὸν κόσμο, καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν κόσμο γίνεται γνωστὴ ἀπὸ τὰ δυὸ αὐτὰ γνωρίσματα· ἀπὸ τὴν βελτίωσι τῆς διαγωγῆς, καὶ ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴ τῶν νοημάτων του.

29 **Ε**πομένως ἀντιλαμβάνεσαι τὸ μέτρο τῆς διαγωγῆς σου ἀπὸ τὰ νοήματα ποὺ βλαστάνουν στὴν διάνοιά σου περὶ τῶν πραγμάτων, γιὰ τὴν κατανόησι τῶν ὁποίων κινεῖται ἡ διάνοια· ποιά πράγματα ποθεῖ ἡ φύσις χωρὶς πίεσι, ποιές τάσεις εἶναι μόνιμες καὶ ποιές κινουῦνται ἀπὸ κάποιο συμβεβηκός· ἂν ἡ διάνοια ἔλαβε καθόλου αἴσθησι τῶν ἀσωμάτων νοημάτων, ἂν ὅλη κινῆται ὑλικῶς, καὶ ἂν αὐτὰ τὰ ὑλικά εἶναι ἐμπαθῆ. Διότι οἱ ἀρετὲς εἶναι σφραγίδες τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων, πίσω ἀπὸ τίς ὁποῖες ἡ διάνοια φαντάζεται ἀκουσίως ὅλα ὅσα ἐνεργεῖ καὶ ἀπὸ τίς ὁποῖες λαμβάνει ἀκόπως ἡ διάνοια ἀφορμὴ γιὰ τὴν θέρμη καὶ τὴν συναγωγή τῶν λογισμῶν, μὲ τὸν ἀγαθὸ σκοπὸ νὰ ἀγωνίζεται σωματικῶς γιὰ τὴν ἀσκησί της, ἂν δὲν ἐκτελῆ ἐμπαθῶς αὐτὰ τὰ ἔργα· καὶ πρόσεχε, ἂν ἡ διάνοια δὲν εἶναι σὲ κατάστασι ἀδυναμίας κατὰ τὴν συνάντησι τῶν σφραγίδων τῶν κρυφῶν λογισμῶν, ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολικῆς φλόγας της κατὰ Θεόν, ἡ ὁποία συνήθως ἀποκόπτει τίς μάταιες μνημεις²⁰.

30 **Α**ὐτὰ τὰ μικρὰ σημεῖα τοῦ κεφαλαίου τούτου ἀρκοῦν στὸν ἄνθρωπο γιὰ νὰ τὸν φωτίσουν περισσότερο ἀπὸ πλῆθος βιβλίων, ἂν ζῆ στὴν ἡσυχία ἀπομακρυσμένος ἀπὸ τὸν κόσμο.

31 **Τ**όσο δυνατὸς εἶναι στὸν ἄνθρωπο ὁ σωματικὸς φόβος, ὥστε ἐξ αἰτίας του πολλὰς φορὲς νὰ μένη ἄπρακτος σὲ ἔνδοξα καὶ ἀξιόλογα πράγματα. Καὶ ὅταν ὁ φόβος τῆς ψυ-

ἀρχαία μετάφρασι καί, ὅπως συμπεραίνω ἐμμέσως, στὸ συριακὸ πρωτότυπο. Ἡ ἀπόδοσις δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ παρὰ μόνον κατ' εἰκασίαν.

τῷ φόβῳ τοῦ σώματος ὁ φόβος τῆς ψυχῆς, τότε ἐξασθενεῖ ὁ
5 φόβος τοῦ σώματος ἀπὸ ἐμπροσθεν τοῦ φόβου τῆς ψυχῆς, ὡς
κηρὸς ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς φλογὸς τῆς ἐν αὐτῷ.

**Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἰη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἄμήν.**

χῆς σκύψη ἐπάνω στὸν φόβο τοῦ σώματος, τότε ὁ φόβος τοῦ σώματος παραλύει ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν φόβο τῆς ψυχῆς, ὅπως τὸ κερὶ ἀπὸ τὴν δύναμι τῆς φλόγας του²¹.

Ἄς εἶναι δοξασμένος ὁ Θεὸς μας στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων.
Γένοιτο.

21. Ψαλμ. 67,2.

ΛΟΓΟΙ ΛΑ'-ΛΒ'

ΠΕΡΙ

ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΕΝ ΗΣΥΧΙΑ, ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ

ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΟΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΧΡΙ ΤΙΝΟΣ ΕΧΕΙ
ΤΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΝ ΤΟΥ ΚΙΝΗΣΑΙ ΤΑΣ ΙΔΙΑΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΔΙΑΦΟΡΑ, ΤΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ. ΚΑΙ
ΤΙΣ Ο ΤΗ ΦΥΣΕΙ ΔΕΔΟΜΕΝΟΣ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΚΑΙ
ΤΙΝΟΣ ΜΕΧΡΙ ΕΞΟΥΣΙΑΖΕΙΣ ΕΝ ΑΥΤΗ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣΘΑΙ· ΚΑΙ ΟΝ
ΔΙΑΒΑΙΝΟΥΣΗΣ ΟΡΟΝ, ΜΗ ΕΙΝΑΙ ΤΑΥΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗΝ, ΕΙ ΚΑΙ
ΠΡΟΣΗΓΟΡΙΑ, ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΛΕΓΕΤΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΥΜΕΝΟΝ

1 **Δ** όξα τῷ ἐκχέαντι πλουσίως τὰς ἑαυτοῦ δωρεὰς ἐν τοῖς
ἀνθρώποις, ὅτι, σαρκικοὺς ὄντας, ἐποίησεν αὐτοὺς λει-
τουργεῖν αὐτῷ ἐν τάξει τῶν ἀσωμάτων φύσεων καὶ
κατηξίωσε τὴν τῶν χοϊκῶν φύσιν λαλῆσαι περὶ τοιούτων μυ-
στηρίων, καὶ μάλιστα ἀμαρτωλοὺς, καθ' ἡμᾶς, τοὺς μὴ ὄντας
ἀξίους, μήτε ἀκοῦσαι τοιούτων λόγων, ἀλλὰ τῇ χάριτι αὐτοῦ δι-
ήνοιξε τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας ἡμῶν, τοῦ κατανοῆσαι ἐκ τῆς
θεωρίας τῶν Γραφῶν καὶ διδαχῆς τῶν μεγάλων Πατέρων.

2 **Ο** ὅ γὰρ ἠξιώθην ἐξ οἴκειου ἀγῶνος ἔχειν πειρὰν ἐνὸς ἐκ χι-
λίων, ὧν ἐν ταῖς ἑμαῖς χερσὶ διεθέμην, καὶ μάλιστα ἐν
τῷδε τῷ συγγράμματι, ὅπερ μέλλω ἐκθέσθαι, πρὸς ἐρεθισμὸν

* Ὁ Λόγος 31 ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἓνα μικρὸ μέρος τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 22 κει-
μένου τῆς συριακῆς ἐκδόσεως (σελ. 163-165), τὸ ὁποῖο συνεχίζεται διὰ τοῦ Λό-
γου 32. Οἱ δύο αὐτοὶ Λόγοι ἀποτελοῦν μιὰ πραγματεία, ἡ ὁποία διασπάσθηκε σ'
ἓνα σημεῖο τῆς παραδόσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου.

ΠΕΡΙ

ΠΟΙΚΙΛΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ ΣΤΗΝ ΗΣΥΧΙΑ
 ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΤΟΥ ΝΟΥ ΚΑΙ ΕΩΣ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΤΗΝ
 ΔΥΝΑΜΙ ΝΑ ΚΙΝΗ ΤΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΟΥ ΣΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΧΗ-
 ΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ. ΠΟΙΑ ΕΙΝΑ ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ
 ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΚΑΙ ΩΣ ΠΟΙΟ ΣΗΜΕΙΟ ΜΠΟΡΕΙΣ ΝΑ ΠΡΟΣΕΥ-
 ΧΕΣΑΙ, ΤΟ ΟΠΟΙΟ ΑΝ ΔΙΑΒΗ ΑΥΤΗ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗ,
 ΕΣΤΩ ΚΑΙ ΑΝ ΤΟ ΤΕΛΟΥΜΕΝΟ ΦΕΡΕΙ ΤΟ ΟΝΟΜΑ
 ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ*.

1 **Δ** όξα σ' αὐτὸν ποὺ ἔχυσε πλούσια τὶς δωρεές του
 στοὺς ἀνθρώπους. Διότι, ἐνῶ εἶναι σαρκικοί, ᾤρισε
 νὰ λειτουργοῦν σ' αὐτὸν κατὰ τὴν τάξι τῶν ἀσωμά-
 των φύσεων¹ καὶ καταξίωσε τὴν φύσι τῶν χοϊκῶν νὰ ὁμιλῇ
 γιὰ τέτοια μυστήρια, καὶ μάλιστα τὴν φύσι ἀμαρτωλῶν σὰν
 ἐμᾶς ποὺ δὲν εἴμαστε ἄξιοι οὔτε ν' ἀκούσωμε τέτοιους λό-
 γους. Ἄλλ' αὐτὸς μὲ τὴν χάρι του ἀνοιξε τὴν πωρωμένη
 καρδιά μας, γιὰ νὰ κατανοήσωμε τὰ μυστήρια ἀπὸ τὴν θεω-
 ρία τῶν Γραφῶν καὶ τὴν διδαχὴ τῶν μεγάλων Πατέρων.

2 **Ε** γὼ βέβαια δὲν ἀξιώθηκα μὲ τοὺς ἀγῶνες μου νὰ λάβω
 ἐμπειρία οὔτε τὸ ἓνα χιλιοστὸ ἀπὸ ὅσα ἔγραψα μὲ τὰ
 χέρια μου, καὶ μάλιστα ἀπὸ ὅσα πρόκειται νὰ ἐκθέσω σὲ

1. Βλ. Ἰω. Χρυσοστόμου, *Περὶ Ἱερωσύνης* 3,4, ἀν καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐξομοιώνει τοὺς ἱερεῖς μὲ τοὺς ἀγγέλους, ὄχι ὄλους τοὺς ἀνθρώπους.

καὶ φωτισμὸν τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ τῶν ἐντυγχανόντων αὐτῶ,
 5 ἴσως ἂν ἐξυπνισθῶσι προσεγγίσει τῇ ἐργασίᾳ ἐξ ἐπιθυμίας
 τούτου.

3 **Α**λλο ἐστὶν ἡ ἡδονὴ τῆς προσευχῆς καὶ ἕτερόν ἐστὶν ἡ θεω-
 ρία τῆς προσευχῆς, τιμιωτέρα δὲ τῆς πρώτης ἢ δευτέρα,
 ὅσον ὁ τέλειος ἄνθρωπος τοῦ ἀτελοῦς παιδίου. Ἐνίοτε ἐφηδύ-
 νονται οἱ στίχοι ἐν τῷ στόματι καὶ στιχολογία ἀναρίθμητος γί-
 5 νεται ἐνὸς στίχου ἐν τῇ προσευχῇ, μὴ συγχωροῦσα ἐπ' ἄλλον
 στίχον δραμεῖν καὶ κόρον οὐκ οἶδεν.

4 **Ε**νίοτε δὲ ἐκ τῆς προσευχῆς τίκτεται θεωρία τις καὶ τὴν
 προσευχὴν τῶν χειλέων ἐκκόπτει καὶ γίνεται ἐκεῖνος τῇ
 θεωρίᾳ σῶμα ἄπνουν, ἐκπεπληγμένος. Τὸ τοιοῦτον λέγομεν
 τὴν τῆς προσευχῆς θεωρίαν, καὶ οὐχὶ καθὼς οἱ ἄφρονες λέγου-
 5 σιν, εἶδός τινος καὶ μορφὴν ἢ σχῆμα φαντασθέν.

5 **Κ**αὶ πάλιν ἐν τῇ θεωρίᾳ ταύτης τῆς προσευχῆς μέτρον ἐστὶ
 καὶ διάκρισις χαρισμάτων καὶ μέχρι τούτου προσευχὴ
 ἐστὶ. Διότι οὐπω διέβη ἡ διάνοια, τοῦ μὴ εἶναι προσευχὴν, ὅπερ
 ἐστὶν ὑψηλότερον αὐτῆς. Αἱ γὰρ κινήσεις τῆς γλώττης καὶ τῆς
 5 καρδίας ἐν προσευχῇ κλειδές εἰσι, τὰ μέντοι μετὰ ταῦτα, εἴσο-
 δος εἰς τὰ ταμεῖα. Πausάσθω ἐνταῦθα πᾶν στόμα καὶ πᾶσα
 γλῶσσα καὶ καρδία, ἢ τῶν λογισμῶν ταμειοῦχος, καὶ νοῦς ὁ
 τῶν αἰσθήσεων κυβερνήτης, καὶ ἡ διάνοια, τὸ ταχυπετεὺς ὄρνε-
 ον καὶ ἀναιδέστατον, καὶ πᾶσα τούτων μηχανὴ παυσάσθω.
 10 Κάνταῦθα μενέτωσαν οἱ ζητοῦντες, διότι παρέστη ὁ οἰκοδεσπό-
 της.

τοῦτο τὸ σύγγραμμα, γὰρ τὴν παραΐνεσι καὶ τὸν φωτισμὸ τῶν ψυχῶν ἐμοῦ καὶ τῶν ἀναγνωστῶν του, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἴσως παρακινήθουν νὰ ἔλθουν στὴν ἐφαρμογὴ τῶν προτροπῶν ἀπὸ ἐκτίμησι πρὸς αὐτό.

3 **Α**λλο εἶναι ἡ ἡδονὴ κατὰ τὴν προσευχὴ καὶ ἄλλο εἶναι ἡ θεωρία κατὰ τὴν προσευχή. Ἡ δευτέρη εἶναι ἀξιολογώτερη ἀπὸ τὴν πρώτη τόσο, ὅσο εἶναι ὁ τέλειος ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ ἀτελὲς παιδί. Μερικὲς φορές οἱ στίχοι γλυκαίνουν τὸ στόμα καὶ ἕνας στίχος ἐπαναλαμβάνεται ἄπειρες φορές στὴν προσευχή, μὴ ἐπιτρέποντας στὸν νοῦ νὰ προχωρήσῃ σὲ ἄλλο στίχο, διότι δὲν ἔχει χορτασμὸ.

4 **Μ**ερικὲς φορές ἀπὸ τὴν προσευχὴ γεννᾶται κάποια θεωρία, πού διακόπτει τὴν προσευχὴ στὰ χεῖλη κι' ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν θεωρία γίνεται σῶμα ἄψυχο, ἀπόπληκτος. Αὐτὸ ὀνομάζομε θεωρία κατὰ τὴν προσευχή, καὶ ὄχι, ὅπως λέγουν οἱ ἄφρονες, ἕνα εἶδος κάποιου πράγματος καὶ μορφῆ ἢ σχῆμα φανταστικό.

5 **Ε**πίσης στὴν θεωρία κατὰ τὴν διάρκεια τῆς προσευχῆς αὐτῆς ὑπάρχουν βαθμοὶ καὶ διακρίσεις χαρισμάτων, καὶ ἕως τὸ σημεῖο τοῦτο ὑπάρχει προσευχή. Διότι ἡ διάνοια δὲν ἐπέρασε σὲ χῶρο ὅπου δὲν ὑπάρχει προσευχή καὶ πού εἶναι ὑψηλότερος ἀπὸ τὴν προσευχή. Κλειδιὰ στὴν προσευχὴ εἶναι οἱ κινήσεις τῆς γλώσσας καὶ τῆς καρδιάς, ἐνῶ τὰ μετέπειτα ἀποτελοῦν εἴσοδο στὰ ταμεῖα. Ἐδῶ ἄς παύσῃ κάθε στόμα καὶ κάθε γλῶσσα, ἡ καρδιά πού εἶναι ταμειούχος τῶν λογισμῶν, ὁ νοῦς πού εἶναι κυβερνήτης τῶν αἰσθήσεων, ἡ διάνοια πού εἶναι τὸ ταχύπτερο καὶ τολμηρὸ πτηνὸ, καὶ ἄς παύσουν ὅλα τὰ μηχανεύματά τους. Ἐδῶ ἄς μείνουν οἱ ἀναζητοῦντες τὰ ἐπέκεινα· διότι παρέστη ὁ οἰκοδεσπότης².

Ἐδῶ ἐμπειρίες, ἀκόμη καὶ ἡ προσευχὴ· ἐκεῖ ἀναζητοῦνται τὰ ἐπέκεινα καὶ θεωρεῖται ὁ Κύριος. Αὐτὸ ἐρμηνεύεται παρακάτω.

[ΛΟΓΟΣ ΑΒ' ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΑΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ]

6 **Κ** αθώσπερ πᾶσα ἡ δύναμις τῶν νόμων καὶ τῶν ἐντο-
 λῶν τῶν δοθεισῶν τοῖς ἀνθρώποις παρὰ Θεοῦ μέχρι
 τῆς καθαρότητος τῆς καρδίας διορίζεται κατὰ τὸν λό-
 γον τῶν Πατέρων, οὕτω καὶ πάντες οἱ τρόποι καὶ τὰ σχήματα
 5 τῆς προσευχῆς, ἅτινα τῷ Θεῷ προσεύχονται οἱ ἄνθρωποι, μέ-
 χρι τῆς καθαρᾶς προσευχῆς διορίζονται. Οἷ τε γὰρ στεναγμοὶ
 καὶ οἱ γονυπετήσεις καὶ αἱ καρδιακαὶ δεήσεις καὶ οἱ γλυκύτατοι
 κλαυθμοὶ καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ προσευχῇ σχήματα, καθὼς ἔφην,
 ἕως τῆς καθαρᾶς εὐχῆς τὸν ὄρον κέκτηνται καὶ ἐξουσίαν ἔχει
 10 κινεῖσθαι.

7 **Α** πὸ δὲ τῆς καθαρότητος τῆς προσευχῆς καὶ μέχρι τῶν ἐν-
 δον, ἠνίκα τὸν ὄρον τοῦτον διαβῆ, οὐκ ἔτι ἔξει ἄδειαν ἢ
 διάνοια, οὔτε εἰς προσευχὴν οὔτε εἰς κίνησιν οὔτε κλαυθμοὺς
 οὔτε ἐξουσίαν οὔτε αὐτεξουσιότητα οὔτε δέησιν οὔτε ἐπιθυμίαν,
 5 ἢ τινος ἡδονὴν τῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἐλπίζομένων ἢ τῶν ἐν τῷ
 μέλλοντι αἰῶνι. Καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν καθαρὰν προσευχὴν
 ἄλλη προσευχὴ οὐκ ἔστι. Καὶ πᾶσα ταύτης κίνησις καὶ πάντα
 τὰ σχήματα ἕως ὧδε τὸν νοῦν ἀπάγουσι τῇ ἐξουσίᾳ τῆς αὐτε-
 ξουσιότητος· διὰ τοῦτο ἀγὼν ἐν αὐτῇ. Μετὰ δὲ τοῦτον τὸν ὄρον
 10 ἐκπληξίς ἐσται τότε καὶ οὐχὶ προσευχὴ· διότι πέπαιται τὰ τῆς
 προσευχῆς, καὶ θεωρία τίς ἐστι, καὶ οὐχὶ προσευχὴν προσεύχε-
 ται ὁ νοῦς.

3. Σύμφωνα με τοὺς λόγους τοῦ Ἰσαὰκ τὰ τρία στάδια ἐδῶ ἀποδίδονται μετὰ τὴν ἐξῆς ὀρολογία: α) καθαρότης καρδιάς δι' ἀπαλλαγῆς τῶν παθῶν. Σ' αὐ-

[ΛΟΓΟΣ 32, ΠΕΡΙ ΚΑΘΑΡΑΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ]

6 **Ο**πως ὅλη ἡ δύναμις τῶν νόμων καὶ τῶν ἐντολῶν ποῦ ἐδόθησαν στοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν Θεὸ περιορίζεται ἕως τὴν καθαρότητα τῆς καρδιάς, κατὰ τὸν λόγο τῶν Πατέρων, ἔτσι καὶ ὅλοι οἱ τρόποι καὶ τὰ σχήματα τῆς προσευχῆς, μὲ τὰ ὁποῖα ἀπευθύνονται πρὸς τὸ Θεὸ οἱ ἄνθρωποι, περιορίζονται ἕως τὴν καθαρὰ προσευχή. Πράγματι τόσο οἱ στεναγμοὶ καὶ ὁ γονυκλισίης, οἱ καρδιακὲς δεήσεις καὶ οἱ γλυκύτετοι κλαυθμοί, ὅσο καὶ ὅλα τὰ ἄλλα σχήματα τῆς προσευχῆς, ὅπως εἶπα, ἔχουν ὄρια καὶ ἐξουσία νὰ κινουῦνται ἕως τὴν καθαρὰ προσευχή.

7 **Ο**ταν ἡ διάνοια περάσῃ τὰ ὄρια ἀπὸ τὴν καθαρὰ προσευχή πρὸς τὰ μέσα³, δὲν ἔχει πλέον τὴν ἄδεια οὔτε γιὰ προσευχή οὔτε γιὰ κίνησι, οὔτε γιὰ κλαυθμὸ οὔτε γιὰ ἐξουσία, οὔτε γιὰ αὐτεξουσιότητα οὔτε γιὰ δέησι, οὔτε γιὰ ἐπιθυμία οὔτε γιὰ ἀπόλαυσι κάποιου ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἐλπίζονται εἴτε στὸν παρόντα εἴτε στὸν μέλλοντα αἰῶνα. Ἐπομένως μετὰ τὴν καθαρὰ προσευχή δὲν ὑπάρχει ἄλλη προσευχή καὶ ὅλες οἱ κινήσεις καὶ ὅλα τὰ σχήματά της ἕως ἐδῶ ὀδηγοῦν τὸν νοῦ μὲ τὴν δύναμι τῆς αὐτεξουσιότητος, καὶ γι' αὐτὸ ὑπάρχει ἀγὼν σ' αὐτήν. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὄριο ὑπάρχει ἔκστασις πλέον καὶ ὄχι προσευχή· διότι τότε παύει ἡ ἐνέργεια τῆς προσευχῆς, ὑπάρχει θεωρία καὶ ὁ νοῦς δὲν ἀπευθύνει προσευχή.

τὴν ταιριάζει ἡ τυπικὴ προσευχή. β) Ἡ καθαρὰ προσευχή. γ) Πέρα τῆς προσευχῆς, στὰ εὐδόμυχα. Ἐδῶ ὁ νηπτικός μας πατήρ ἔχει ὑπ' ὄψιν τὸ «εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖον σου» (Ματθ. 6,6), μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι τώρα πλέον ὑπάρχει ἔκστασις καὶ θέα, ὄχι προσευχή.

- 8 **Π** ἄς τρόπος προσευχῆς γινόμενος διὰ κινήσεων γίνεται. ἤνικα δὲ ὁ νοῦς εἰσέλθη εἰς τὰς πνευματικὰς κινήσεις, ἐκεῖ προσευχὴν οὐκ ἔχει. Ἄλλο ἐστὶν ἡ προσευχή καὶ ἄλλο ἡ ἐν αὐτῇ θεωρία, εἰ καὶ ἐξ ἀλλήλων τὰς ἀφορμὰς λαμβάνουσιν.
- 5 Ἐκείνη μὲν γὰρ σπόρος, αὕτη δὲ δραγμάτων ἄρσις, ἔνθα θεὰ ἀνεκλαλήτω ἐξίσταται ὁ θερίζων, πῶς ἐξ ἐλαχίστων καὶ γυμνῶν κόκκων, ὧν ἔσπειρε, τοιοῦτοι ἀνθηροὶ στάχυες ἐνώπιον αὐτοῦ ἐξαίφνης ἐβλάστησαν. Οὗτος μένει ἐν τῇ ἰδίᾳ γεωργίᾳ ἐκτὸς πάσης κινήσεως.
- 9 **Δ** ιότι πᾶσα προσευχή γινομένη δέησις ἐστὶν ἡ αἴτησις ἢ εὐχαριστία ἢ αἴνεσις. Ἐξερεύνησον εἰ ἔστι μία τούτων ἢ τινος αἴτησις, ὅταν διαβῇ ὁ νοῦς τὸν ὄρον τούτου καὶ εἰσέλθη εἰς τὴν χώραν ἐκείνην. Τὸν γὰρ εἰδότα τὴν ἀλήθειαν ἐγὼ ἐρωτῶ·
- 5 διότι οὐ πᾶσιν αὕτη ἡ διάκρισις, ἀλλ' ἐκείνοις τοῖς θεαταῖς καὶ λειτουργοῖς τούτου τοῦ πράγματος γεγεννημένοις ἢ παιδευθεῖσιν ὑπὸ τοιούτων πατέρων καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν τὴν ἀλήθειαν δεδιδασμένοις καὶ ἐν ταύταις καὶ ταῖς τοιαύταις ζητήσεσι διαπεράσασιν τὸν βίον αὐτῶν.
- 10 **Ω** σπερ μόλις ἐκ μυριάδων ἀνθρώπων εἷς εὐρίσκεται πληρώσας τὰς ἐντολὰς καὶ τὰ νόμιμα μικρὸν ἐνδεῶς, καὶ φθάσας εἰς τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα, οὕτως εἷς ἐκ χιλίων εὐρίσκεται καταξιωθείς φθάσαι μετὰ πολλῆς παραφυλακῆς εἰς
- 5 τὴν καθαρὰν προσευχὴν καὶ διαρρηῆξαι τὸν ὄρον τούτου καὶ τυχεῖν ἐκείνου τοῦ μυστηρίου. Διότι πολλοὶ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς οὐδαμῶς ἠξιώθησαν, ἀλλ' ὀλίγοι. Πρὸς δὲ τὸ μυστήριον

4. Μετὰ ἀπὸ τὴν παράγραφο αὕτη ἡ ἀρχαία μετάφρασις φέρει ὑπότιτλο

- 8 **Κ**άθε τρόπος προσευχῆς ἐνεργεῖται διὰ κινήσεων, ὅταν ὁμοῦς ὁ νοῦς εἰσέλθῃ στίς πνευματικές κινήσεις, ἐκεῖ δὲν ἔχει προσευχή. Ἄλλο εἶναι ἡ προσευχή καὶ ἄλλο ἡ θεωρία κατ' αὐτήν, ἂν καὶ λαμβάνουν τίς ἀφορμές ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἐκείνη δηλαδὴ εἶναι σπόρος, ἐνῶ αὐτὴ εἶναι δεμάτια θερισμοῦ, ὅπου ὁ θεριστὴς καταλαμβάνεται ἀπὸ ἀνεκφραστη ἔκστασι, πῶς ἀπὸ τοὺς μικροὺς γυμνοὺς κόκκους ποὺ ἔσπειρε ἐβλάστησαν ἑξαφνικὰ τέτοια ἀνθηρὰ στάχυα ἐνώπιόν του, καὶ μένει αὐτὸς ἀκίνητος ἐμπρὸς τὴν καλλιέργειά του.
- 9 **Κ**άθε προσευχὴ ποὺ γίνεται εἶναι ἢ δέησις ἢ αἴτησις ἢ εὐχαριστία ἢ αἴνεσις. Ἐρεῦνησε, ἂν ὑπάρχη κάποιον ἀπὸ αὐτὰ τὰ εἶδη ἢ ὁποιαδήποτε αἴτησις, ὅταν περάσῃ ὁ νοῦς τὰ ὄρια τοῦτα καὶ εἰσέλθῃ σ' ἐκεῖνον τὸν χῶρο. Ἐρωτῶ βέβαια ἐκεῖνον ποὺ γνωρίζει τὴν ἀλήθεια· διότι δὲν ἔχει δοθῆ σὲ ὄλους αὐτὴ ἢ διάκρισις, ἀλλὰ μόνο σ' ἐκείνους ποὺ ἔγιναν θεαταὶ καὶ λειτουργοὶ τούτου τοῦ πράγματος ἢ ἐκπαιδεύθησαν ἀπὸ ἀρμοδίους πατέρες κι' ἐδιδάχθησαν τὴν ἀλήθεια ἀπὸ τὰ στόματὰ τους κι' ἐπέρασαν τὸν βίον τους σὲ τέτοιες καὶ παρόμοιες συζητήσεις⁴.
- 10 **Ο**πως ἀνάμεσα ἀπὸ μυριάδες ἀνθρώπων μόλις εὐρίσκεται ἓνας ποὺ ἐφάρμοσε τίς ἐντολές καὶ τοὺς νόμους, καὶ μάλιστα ἀτελῶς, κι' ἔφθασε στὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς, ἔτσι μόλις εὐρίσκεται ἓνας στοὺς χιλίους ποὺ καταξιώθηκε νὰ φθάσῃ μὲ μεγάλη ἐπιμέλεια στὴν καθαρὰ προσευχὴ καὶ νὰ διασπάσῃ τοῦτο τὸ ὄριο καὶ νὰ ἐπιτύχῃ ἐκεῖνο τὸ μυστήριον. Δὲν εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀξιώθηκαν τὴν καθαρὰ προσευχὴ, ἀλλὰ λίγοι. Στὸ μυστήριον ὁμοῦς ἐκεῖνο ποὺ εὐρίσκεται μετὰ τὴν προσευχὴ, μόλις εὐρίσκεται μὲ τὴν χάρι

«Κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν περὶ ἀληθείας». Οἱ ἐρωταποκρίσεις ἀρχίζουν παρακάτω ἀπὸ τὴν παράγραφο 19.

ἐκεῖνο καὶ μετ' ἐκείνην, καίπερ ἂν ὁ φθάσας μόλις εὐρίσκει-
ται γενεὰ καὶ γενεὰ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ.

11 **Π**ροσευχὴ ἐστὶ δέησις καὶ φροντὶς καὶ τινος ἐπιθυμία, ἢ λυ-
πρώσεως τῶν ἐνθάδε πειρασμῶν ἢ τῶν μελλόντων ἢ
ἐπιθυμία τῆς τῶν Πατέρων κληρουχίας, δέησις δὲ δι' ἧς ὑπὸ
Θεοῦ βοηθεῖται ἄνθρωπος. Ἐντὸς τούτων τῶν κινήσεων πε-
5 ριορίζονται αἱ τῆς ψυχῆς κινήσεις.

12 **Η** μέντοι καθαρότης αὐτῆς καὶ ἢ μὴ καθαρότης οὕτως ἔχει.
Ὅταν ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ εὐτρέπισται ὁ νοῦς προσενέγ-
και μίαν τῶν κινήσεων αὐτοῦ, ᾧν εἶπομεν, συμμιγῇ αὐτῷ ἐν-
νοιὰ τις ξένη ἢ ρεμβασμὸς ἐν τινι, τότε οὐ καθαρὰ λέγεται ἐκεί-
5 νη προσευχῇ. Διότι ἐκ τῶν μὴ καθαρῶν ζώων ἀνήνεγκεν ἐπὶ τὸ
θυσιαστήριον Κυρίου, ὅπερ ἐστὶν ἡ καρδιά, τὸ νοητὸν Θεοῦ θυ-
σιαστήριον.

13 **Ε**ὰν δέ τις μνήμην ἄγῃ ἐκείνης τῆς ὑπὸ τῶν Πατέρων κα-
λουμένης πνευματικῆς προσευχῆς καὶ μὴ συνιῶν τὴν δύ-
ναμιν τῶν λογίων τῶν Πατέρων καὶ εἶποι, αὕτη ἐκ τῶν τῆς
πνευματικῆς προσευχῆς ὄρων ἐστίν, ἐγὼ μὲν οἶμαι, εἰ πρὸς τὴν
5 τῆς κατανοήσεως ἔρευναν ἔλθῃ, βλασφημία ἔσται τὸ λέγειν τινὰ
τῶν κτισμάτων, ὅτι ἢ πνευματικὴ προσευχὴ ὄλως κλίνει. Ἡ
γὰρ κλίνουσα κάτωθεν ἐστὶ τῆς πνευματικῆς, πᾶσα δὲ πνευμα-

5. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖο στὸ συριακὸ ὑπάρχει μιὰ σημαντικὴ παρά-

τοῦ Θεοῦ ἕνας ἄνθρωπος σὲ κάθε γενεά, ἂν ὑπάρχει κι' αὐτός.

11 **Π**ροσευχὴ εἶναι αἴτησις καὶ φροντίδα καὶ ἐπιθυμία γιὰ κάτι· εἴτε ἐπιθυμία γι' ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοὺς παρόντας πειρασμοὺς ἢ ἀπὸ τὶς μελλοντικὲς κολάσεις, εἴτε ἐπιθυμία γιὰ τὴν κληρονομία τῶν Πατέρων, εἴτε δέησις γιὰ νὰ βοηθηθῆ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Θεό. Μέσα σ' αὐτές τὶς κινήσεις περιορίζονται οἱ ἐνέργειες τῆς ψυχῆς.

12 **Η**καθαρότης ὅμως καὶ μὴ καθαρότης τῆς προσευχῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰ ἐξῆς. Ὅταν τὴν ὥρα ποὺ ὁ νοῦς ἔχει ἐτοιμασθῆ νὰ προσφέρῃ μιὰ ἀπὸ τὶς κινήσεις του, ποὺ εἶπαμε, εἰσέλθῃ σ' αὐτὸν κάποια ξένη σκέψις ἢ κάποιος ρεμβασμὸς, τότε ἐκείνη ἡ προσευχὴ δὲν εἶναι καθαρὰ. Διότι προσέφερε στὸ θυσιαστήριον τοῦ Κυρίου ἀπὸ τὰ μὴ καθαρὰ ζῶα, δηλαδὴ στὴν καρδιά, ποὺ εἶναι τὸ νοητὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ⁵.

13 **Ε**ὰν ὅμως κάποιος ἀναφέρῃ ἐκείνην ποὺ ἀπὸ τοὺς Πατέρες ὀνομάζεται πνευματικὴ προσευχὴ καί, μὴ ἀντιλαμβανόμενος τὴν ἔννοια τῶν λογίων τῶν Πατέρων, εἰπῆ ὅτι αὐτὴ ἡ ἀνάμικτη προσευχὴ εἶναι μέσα στὰ ὅρια τῆς πνευματικῆς προσευχῆς, ἐγὼ νομίζω ὅτι, ἂν φθάσῃ κανεὶς στὴν σωστὴ κατανόησι, θὰ εὔρη ὅτι εἶναι βλασφημία νὰ λέγῃ κάποιο κτίσμα, ὅτι διεξάγεται πνευματικὴ καθόλου προσευχή· διότι ἐκείνη ποὺ διεξάγεται εἶναι κατώτερη ἀπὸ τὴν πνευματικὴ, ἐνῶ κάθε πνευματικὴ εἶναι ἀπελευθερωμένη ἀπὸ τὴν κίνησι. Καὶ ἂν μόλις καὶ μὲ δυσκολία μπορεῖ κα-

γραφὸς ποὺ συνεχίζει τὸ νόημα κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπο. Ἄν ὁ ὀφθαλμὸς τῆς πίστεως ἀποκρούσῃ αὐτὸν τὸν ξένο λογισμὸ, τότε ἡ προσφορὰ γίνεται δεκτὴ, δηλαδὴ εἶναι καθαρὰ προσευχή.

τικὴ κινήσεως ἠλευθέρωται. Καὶ εἰ μετὰ καθαρότητος μόλις τις προσεύχεται, τί εἶπώμεν περὶ τῆς πνευματικῆς;

14 **Δ** ἰότη ἐθος ἦν τοῖς ἀγίοις Πατράσι πάσας τὰς ἀγαθὰς κινήσεις καὶ τὰς πνευματικὰς ἐργασίας τῷ τῆς προσευχῆς ὀνόματι προσαγορεύειν. Οὐ μόνοις δὲ τούτοις, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς πεφωτισμένοις τῇ γνώσει, τὰς καλὰς ἐργασίας παραπλη-
5 σίως τῇ προσευχῇ λογίζεσθαι εἶωθε, καὶ τούτου φανεροῦ ὄντος ὅτι ἕτερόν ἐστι προσευχὴ καὶ ἕτερά ἐστι τὰ ἐκτελούμενα πράγματα. Ἐνίοτε δὲ ταύτην τὴν λεγομένην πνευματικὴν προσευχὴν, ἐν τισιν ὁδὸν προσαγορεύουσι, καὶ ἐν ἄλλοις γνώσιν, ἐν ἑτέροις δὲ ὀπτασίαν νοεράν. Ὅρᾳς πῶς διαλλάσσουσιν οἱ Πατέρες τὰς
10 προσηγορίας ἐν τοῖς πνευματικοῖς πράγμασιν; Αὕτη γὰρ ἡ ἀκρίβεια τῶν ὀνομάτων τοῖς ἐνταῦθα συνίσταται πράγμασιν, ὑγιᾶς δὲ ἢ ἀληθινὸν ὄνομα τοῖς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος πράγμασιν οὐδαμῶς, ἀλλὰ μία γνώσις ἀπλῆ ὑπεράνω πάσης προσηγορίας καὶ παντὸς στοιχείου καὶ μορφῆς καὶ χροιάς καὶ σχήματος καὶ
15 συνθέτων ὀνομάτων. Διὰ τοῦτο, ἡνίκα ὑψωθῆ ἡ γνώσις τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ ὀρατοῦ κόσμου, ὡς βούλονται οἱ Πατέρες χρῶνται τοῖς δηλωτικοῖς αὐτῆς, καθότι τὰ ὀνόματα αὐτῆς ἐν ἀκριβείᾳ οὐδεὶς ἐπίσταται. Ἄλλ', ἵνα ἐπιστηρίζωσιν αὐτῇ τοὺς ψυχικοὺς διαλογισμοὺς, προσηγορίαις χρῶνται καὶ παραβολαῖς,
20 κατὰ τὸ λόγιον τοῦ ἐν ἀγίοις Διονυσίου εἰπόντος, ὅτι ἐν παραβολαῖς καὶ συλλαβαῖς καὶ ὀνόμασιν ἐνδεχομένοις, καὶ ῥήμασι χρώμεθα τῶν αἰσθήσεων ἕνεκα. Ἡνίκα δὲ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Πνεύματος κινήθῃ ἡ ψυχὴ πρὸς ἐκεῖνα τὰ θεῖα, περιττὸν ἡμῖν ἐστι τότε αἰ τε αἰσθήσεις καὶ αἰ δι' αὐτῶν ἐνέργειαι. Ὡσπερ αἰ
25 δυνάμεις τῆς ψυχῆς τῆς πνευματικῆς περιτταὶ εἰσιν, ἡνίκα ἡ

6. Δὲν ὑπάρχει δηλαδὴ πνευματικὴ προσευχὴ, ἀλλὰ πνευματικὴ θεωρία.

7. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ μετάφρασις ἔχει: «οὐ μόνοις δὲ τούτοις (= τοῖς Πατράσι), ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς πεφωτισμένοις τῇ γνώσει». Τὸ

νεις νά ἐπιδοθῆ σέ καθαρά προσευχή, τί θά εἰποῦμε γιά τήν πνευματική;⁶

14 **Β** έβαια συνήθιζαν οἱ Πατέρες νά ὀνομάζουσαν προσευχή ὅλες τίς ἀγαθές κινήσεις καί τίς πνευματικές ἐργασίες. Καί ὄχι μόνο αὐτοί, ἀλλά καί ὄλοι οἱ φωτισμένοι ἀπό γνῶσι⁷ συνήθιζαν νά θεωροῦσαν παραπλήσιες μέ τήν προσευχή τίς καλές ἐργασίες, παρ' ὄλο πού εἶναι φανερό ὄτι ἄλλο εἶναι προσευχή καί ἄλλο εἶναι τὰ ἐκτελούμενα πράγματα. Μερικές φορές μάλιστα αὐτήν τήν λεγομένη πνευματική προσευχή τήν ἀποκαλοῦσαν ὄδό, ἄλλοτε γνῶσι, ἄλλοτε νοερά θεωρία. Βλέπεις πῶς παραλλάσσουν οἱ Πατέρες τίς ὀνομασίες στα πνευματικά πράγματα; Αὐτό συμβαίνει, διότι ἡ ἀκρίβεια τῶν ὀνομάτων προσιδιάζει στα ἐπίγεια πράγματα, ἐνῶ στα πράγματα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος δέν ἀρμόζει ἀκριβές ἡ ἀληθινῶ ὄνομα, ἀλλά μιὰ ἀπλή γνῶσις ἐπάνω ἀπό κάθε ὀνομασία καί κάθε σημεῖο καί μορφή καί χρῶμα καί σχῆμα καί σύνθετο ὄνομα. Γι' αὐτό, ὄταν ἡ γνῶσις τῆς ψυχῆς ὑψωθῆ ἀπό τόν ὄρατό κόσμο πρὸς τὰ ἄνω, οἱ Πατέρες χρησιμοποιοῦσαν κατὰ βούλησι τὰ δηλωτικά τῆς σημεῖα, ἐφ' ὄσον τὰ ὄνόματά τῆς δέν γνωρίζει κανένας μέ ἀκρίβεια. Ἄλλά, γιά νά στηρίξουσαν ἐπάνω σ' αὐτήν τοῦς ψυχικούς διαλογισμούς, χρησιμοποιοῦσαν ὄνόματα καί παραβολές κατὰ τὸ λόγο τοῦ ἀγίου Διονυσίου⁸, πού εἶπε ὄτι χάριν τῶν αἰσθήσεων χρησιμοποιοῦσε παραβολές καί συλλαβές, συμβατικά ὄνόματα καί λέξεις. "ὄταν ὄμως μέ τήν ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος κινήθῆ ἡ ψυχή πρὸς ἐκεῖνα τὰ θεῖα, μᾶς εἶναι περιττές καί οἱ αἰσθήσεις καί οἱ δι' αὐτῶν ἐνέργειες, ὄπως εἶναι περιττές οἱ πνευματικές δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ὄταν ἡ ψυχή καταστῆ ὄμοία μέ τήν θεότητα διὰ τῆς ἀκατάληπτης ἐνότη-

πρωτότυπο συριακό τοῦ Ἰσαάκ ἀντι αὐτῆς τῆς φράσεως ἔχει: «καί ὄ μακάριος ἐρμηνευτής», ἐννοῶντας τόν Θεόδωρο Μοψουεστίας. Οἱ μεταφρασταί ἐκαθάρισαν τὸ ὄνομα, ἀφοῦ ὄ Θεόδωρος εἶναι ὄ πρόδρομος τοῦ Νεστορίου.

8. Διονυσίου Ἄρεοπαγίτου, *Περὶ θεῖων ὀνομάτων*, κεφ. 1.

ψυχὴ ὁμοία τῇ θεότητι κατασταθῆ τῇ ἀκαταλήπτῳ ἐνότητι καὶ φωτισθῆ τῇ ἀκτῖνι τοῦ ὑψηλοῦ φωτὸς ἐν ταῖς ἑαυτῆς κινήσεσι.

15 **Λ**οιπόν, ἀδελφέ, πίστευε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει διακρίνειν ὁ νοῦς τὰς ἑαυτοῦ κινήσεις, ἕως τοῦ τόπου τῆς ἐν προσευχῇ καθαρότητος, ὅταν δὲ φθάσῃ ἐκεῖ καὶ μὴ στραφῆ εἰς τὰ ὀπίσω ἢ καταλείψῃ τὴν προσευχήν, τότε γίνεται ἡ προσευχὴ ὡσπερ
5 τις μεσίτις μεταξὺ τῆς ψυχικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς. Ὅταν μὲν κινήθῃ, ἐν τῇ ψυχικῇ χώρᾳ ἐστίν, ὅταν δὲ εἰς ἐκείνην τὴν χώραν εἰσέλθῃ, παύεται τῆς προσευχῆς.

16 **Ο**ἱ γὰρ ἅγιοι ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι οὐ προσευχῇ προσεύχονται, ὅταν ὁ νοῦς αὐτῶν καταποθῆ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ μετὰ καταπλήξεως ἐναυλίζονται ἐν τῇ εὐφραινούσῃ δόξῃ. Οὕτω καὶ ἐν ἡμῖν· ἡνίκα ἀξιωθῆ ὁ νοῦς αἰσθάνεσθαι τῆς μελ-
5 λούσης μακαριότητος, καὶ ἑαυτοῦ ἐπιλανθάνεται καὶ πάντων τῶν ἐνθάδε καὶ οὐκ ἔτι ἔξει κινήσιν ἐν τισι.

17 **Τ**ούτου ἕνεκεν μετὰ πεποιθήσεως θαρρεῖ τις λέγειν, ὅτι πᾶσαν ἀρετὴν γινομένην καὶ πᾶσαν τάξιν προσευχῆς, εἴτε ἐν σώματι εἴτε ἐν διανοίᾳ, τὸ αὐτεξούσιον τοῦ θελήματος ὀδηγεῖ καὶ κινεῖ, καὶ αὐτὸν τὸν νοῦν τὸν ὄντα βασιλέα τῶν παθῶν
5 διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ἡνίκα δὲ τοῦ Πνεύματος ἡ διοίκησις καὶ ἡ οἰκονομία κυριεύει τοῦ νοός, τοῦ τῶν αἰσθήσεων καὶ λογισμῶν οἰκονόμου, ἀφαιρεῖται τὸ αὐτεξούσιον ἀπὸ τῆς φύσεως, καὶ ὀδηγία ὀδηγεῖται τότε καὶ οὐχ ὀδηγήσει. Καὶ ποῦ τότε ἔσται ἡ προσευχή, ἡνίκα ἡ φύσις μὴ ἰσχύῃ ἐξουσίαν ἔχειν καθ' ἑαυτῆς,
10 ἀλλ' ἑτέρα δύναμις ὀδηγεῖται ἔνθα οὐ γινώσκει, οὐδὲ τὰς κινή-

τος και φωτισθῆ με την ακτινα του ὑψιστου φωτος στις κινήσεις της.

15 **Λ**οιπόν, ἀδελφέ, πίστευε ὅτι ὁ νοῦς ἔχει ἐξουσία νὰ κάμῃ διάκρισι τῶν κινήσεων του μόνο μέχρι τοῦ σημείου τῆς καθαρᾶς προσευχῆς. Ὅταν ὁ νοῦς φθάσῃ ἐκεῖ, καὶ δὲν στραφῆ πρὸς τὰ πίσω οὔτε ἐγκαταλείψῃ τὴν προσευχή, τότε ἡ προσευχή γίνεται σὰν μεσίτις μεταξύ τῆς ψυχικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως. Ὅταν κινήται, εὐρίσκεται στὸν ψυχικὸ χῶρο, ὅταν ὁμοῦς εἰσέλθῃ στὸν πνευματικὸ χῶρο, σταματᾷ τὴν προσευχή⁹.

16 **Ο**ἱ ἅγιοι κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ὅταν ὁ νοῦς των καταποθῆ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, δὲν ἐπιδίδονται στὴν προσευχή, ἀλλὰ βιώνουν μὲ κατάπληξι στὴν εὐφρόσυνη δόξα. Ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ μᾶς· ὅταν ὁ νοῦς ἀξιοθῆ νὰ αἰσθανθῆ τὴν μελλοντικὴ μακαριότητα, λησμονεῖ καὶ τὸν ἑαυτό του καὶ τὰ ἐδῶ πράγματα καὶ δὲν ἔχει πλέον κίνησι σὲ τίποτε.

17 **Γ**ι' αὐτὸ μπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῆ μὲ πεποίθησι ὅτι τὸ αὐτεξούσιο τοῦ θελήματος εἶναι ἐκεῖνο ποὺ κινεῖ κάθε ἀρετὴ καὶ κάθε κατηγορία προσευχῆς, εἴτε μὲ τὸ σῶμα εἴτε μὲ τὴν διάνοια· κινεῖ ἀκόμη καὶ τὸν νοῦ ποὺ εἶναι ὁ βασιλεὺς τῶν παθῶν διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ὅταν ὁμοῦς κυριαρχήσῃ στὸ νοῦ, τὸν ρυθμιστὴ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν λογισμῶν, ἡ δύναμις καὶ οἰκονομία τοῦ Πνεύματος, ἡ φύσις χάνει τὸ αὐτεξούσιο καὶ τότε ὁ νοῦς ὁδηγεῖται ἀπὸ ὁδηγὸν καὶ δὲν ὁδηγεῖ. Ποῦ ὑπάρχει τότε ἡ προσευχή, ὅταν ἡ φύσις δὲν ἔχη πλέον ἐξουσία στὸν ἑαυτό της, ἀλλὰ ὁδηγεῖται ἀπὸ ξένη δύναμι, ὅπου δὲν γνωρίζει, οὔτε κατορθώνει νὰ κατευθύνῃ

9. Ἐφ' ὅσον σταματᾷ κάθε κίνησις καὶ ὁ ἄνθρωπος, παραδιδόμενος στὸ πνεῦμα, χάνει τὸ αὐτεξούσιο.

σεις τῆς διανοίας κατορθῶσαι δυνηθῆ ἔν οἷς ἂν βούληται, ἀλλ' αἰχμαλωσίᾳ κατακρατεῖται ἔν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ καὶ ὑπ' αὐτῆς ὀδηγεῖται ἔνθα οὐκ αἰσθάνεται; Ἄλλ' οὐδὲ θέλησιν ἔξει τηνικαῦτα, οὔτε εἰ ἔν σώματί ἐστίν ἢ ἔκτος τοῦ σώματος
15 οἶδε, κατὰ τὴν τῆς Γραφῆς μαρτυρίαν. Λοιπὸν ἔσται ἄρα τῷ οὕτως αἰχμαλωτισθέντι καὶ ἑαυτὸν μὴ εἰδότι προσευχή;

18 **Δ**ιὰ τοῦτο μηδεὶς βλασφημεῖτω καὶ λέγειν θαρρεῖτω, δυνατόν εἶναι προσεύχεσθαι τὴν πνευματικὴν προσευχήν. Ταύτη γὰρ τῇ τόλμῃ καταχρῶνται οἱ μετὰ ἀλαζονείας Προσευχόμενοι καὶ ἰδιῶται τῇ γνώσει καὶ ἑαυτοῖς καταψεύδονται, ὅτι,
5 ὅταν βούλωνται, προσεύχονται τὴν πνευματικὴν προσευχήν. Οἱ δὲ ταπεινόφρονες καὶ νοήμονες συγκαταβαίνουσι μαθεῖν παρὰ τῶν Πατέρων καὶ γινῶναι τοὺς ὅρους τῆς φύσεως, καὶ ταύτη τῇ τόλμῃ τὰς ἑαυτῶν διανοίας δοῦναι οὐκ ἀνέχονται.

19 **Ε**ρωτησις. Καὶ τίνος ἔνεκεν, ἐπεὶ οὐκ ἔστι προσευχή, τῇ τῆς προσευχῆς ἐπωνυμία προσαγορεύεται αὕτη ἢ ἀνεκλάλητος χάρις;

Ἄποκρισις. Τὸ αἷτιον οὕτως εἶναι λέγομεν· διότι ἔν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς δίδοται τοῖς ἀξίοις καὶ ἐκ τῆς προσευχῆς ἔχει τὴν ἀφορμὴν. Καθότι οὐκ ἔστι ταύτη τῇ ἐπιδόξῳ τόπος ἐπιφοιτήσεως, ἀλλ' ἢ τὸν τοιοῦτον καιρὸν κατὰ τὴν τῶν Πατέρων μαρτυρίαν. Διὰ τοι τοῦτο τῇ ἐπωνυμία τῆς προσευχῆς προσαγορεύεται, διότι ἐκ τῆς προσευχῆς ὀδηγεῖται ὁ νοῦς πρὸς ἐκείνην τὴν μακαριότητα, καὶ διὰ τὸ τὴν προσευχὴν ταύτης εἶναι αἰτίαν καὶ ἔν ἄλλοις καιροῖς χώραν οὐκ ἔχειν, ὡς δηλοῦσι
10

δπου θέλει τις κινήσεις τῆς διανοίας, ἀλλὰ ἐκείνη τὴν ὥρα εἶναι αἰχμάλωτη καὶ ὀδηγεῖται δπου δὲν αἰσθάνεται; Ἀλλὰ οὔτε θέλησι δὲν θὰ ἔχη τότε, οὔτε γνωρίζει, ἂν εὐρίσκεται μέσα στὸ σῶμα ἢ ἐκτὸς τοῦ σώματος, κατὰ τὴν μαρτυρία τῆς Γραφῆς¹⁰. Ὑπάρχει λοιπὸν προσευχὴ σ' αὐτὸν ποὺ αἰχμαλωτίσθηκε μὲ τέτοιον τρόπο καὶ δὲν γνωρίζει τὸν ἑαυτό του;

18 **Γ**ι' αὐτὸ κανεῖς νὰ μὴ βλασφημῇ καὶ νὰ μὴ τολμᾷ νὰ εἰπῇ ὅτι μπορεῖ νὰ προσεύχεται τὴν πνευματικὴ προσευχῇ. Τέτοιαν τόλμη παρουσιάζουν οἱ Μεσσαλιανοί¹¹, οἱ ἀλαζόνες μέσα στὴν ἀμάθειά τους, ποὺ ἰσχυρίζονται ψευδῶς ὅτι, ὅταν θέλουν, προσεύχονται τὴν πνευματικὴ προσευχῇ. Οἱ ταπεινόφρονες καὶ νοήμονες ὁμως καταδέχονται νὰ μάθουν ἀπὸ τοὺς Πατέρες καὶ νὰ γνωρίσουν τὰ ὅρια τῆς φύσεως καὶ δὲν δέχονται νὰ παραδώσουν τὴν διάνοιά τους σ' αὐτὴν τὴν τολμηρότητα.

19 **Ε**ρώτησις. Γιὰ ποιὸν ὁμως λόγο, ἐνῶ δὲν εἶναι προσευχή, χαρακτηρίζεται μὲ τὸ ὄνομα τῆς προσευχῆς αὐτὴ ἡ ἀνέκφραστη χάρις;

Ἀπόκρισις. Τὸ αἶτιο, λέγομε ἐμεῖς, εἶναι τοῦτο, ὅτι αὐτὸ τὸ δῶρο δίδεται στοὺς ἀξιούς τὸν καιρὸ τῆς προσευχῆς καὶ ἔχει τὴν ἀφετηρία του ἀπὸ τὴν προσευχῇ· διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλος καιρὸς γιὰ τὴν ἐπιφοίτησι αὐτῆς τῆς περιδοξῆς χάριτος, παρὰ ὁ καιρὸς τῆς προσευχῆς, κατὰ τὴν μαρτυρία τῶν Πατέρων. Γι' αὐτὸ μάλιστα χαρακτηρίζεται μὲ τὸ ὄνομα τῆς προσευχῆς, διότι ὁ νοῦς ὀδηγεῖται σ' ἐκείνην τὴν μακαριότητα ἀπὸ τὴν προσευχῇ, αἰτία της εἶναι ἡ προσευχῇ καὶ σὲ ἄλλη εὐκαιρία δὲν πραγματοποιεῖται, ὅπως δηλώνουν τὰ

11. Οἱ Μεσσαλιανοὶ (μεσάλ = προσευχῇ), ἐλληνικὰ λεγόμενοι Εὐχῖτες καὶ Προσευχόμενοι, ἰσχυρίζονταν ἀλαζονικὰ ὅτι προσεύχονται σὲ μιὰ ἐξαλλη κατάστασι καὶ ἐνώνονται μὲ τὸν Θεό. Προφανῶς λοιπὸν ὅλη αὐτὴ ἡ μακρηγορία κατὰ τῆς ιδέας τῆς πνευματικῆς προσευχῆς ἀπευθύνεται στοὺς Μεσσαλιανούς.

τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων. Εἶδομεν γὰρ πολλοὺς τῶν ἀγίων, ὡς καὶ ἐν τοῖς βίοις αὐτῶν ἐστίν, ἰσταμένους εἰς προσευχὴν καὶ ἀρπαγέντας τὸν νοῦν.

20 **Α**λλ' ἐάν τις ἐρωτήσῃ, Τίνος χάριν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ μόνον γίνονται ταῦτα τὰ μεγάλα καὶ ἀνεκκλάλητα χαρίσματα; Ἐροῦμεν· Διότι ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ πλεον παντὸς καιροῦ ὁ ἄνθρωπος ἠὺτρεπισμένος καὶ συνηγμένος τυγχάνει τοῦ προσέχειν 5 τῷ Θεῷ καὶ ἐπιθυμῶν καὶ ἐκδεχόμενος παρ' αὐτοῦ τὸ ἔλεος. Καὶ συντόμως εἰπεῖν, καιρός ἐστι στάσεως τῆς ἐπὶ τοῦ βασιλέως πύλης εἰς τὸ δέεσθαι. Καὶ ἡ αἴτησις τοῦ δεομένου καὶ παρακαλοῦντος ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ πρέπει δοθῆναι. Ποῖος γὰρ ἄλλος καιρός ἐστίν, ἐν ᾧ ὁ ἄνθρωπος ἠὺτρεπισμένος καὶ ἐν πα- 10 ραφυλακῇ τυγχάνει, ὡς ὁ καιρὸς ἐν ᾧ προσεύχεσθαι μέλλει; Ἡ πρόβλεπον ἐστὶν ἴσως ἐν τῷ καιρῷ ἐν ᾧ καθεύδει ἢ ἐργάζεται τι ἢ πεφυρμένος τὸν νοῦν γίνεται, τυχεῖν ἐνός τῶν τοιούτων; Ἴδου γάρ, εἰ καὶ οἱ ἅγιοι καιρὸν ἀργίας οὐ ἔχουσι, διότι ἐν πάσῃ ὥρᾳ ἡσχολημένοι εἰσὶν ἐν τοῖς πνευματικοῖς, ἀλλ' οὐδ' ἐστὶν ὅταν μὴ 15 ἐν ἐτοιμασίᾳ τῆς προσευχῆς ἰστάμενοι ὧσι· πολλάκις γὰρ ἢ μελετῶσιν ἐν τισὶ τῶν ἐν τῇ βίβλῳ ἢ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν κτισμάτων, μετὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ὄντων ἐπωφελῶν.

21 **Α**λλ' ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς, τῷ Θεῷ μόνῳ προσέχει τοῦ νοῦς ἢ θεωρία καὶ πρὸς αὐτὸν τείνει πάσας τὰς κινήσεις αὐτοῦ καὶ δεήσεις ἐκ καρδίας μετὰ σπουδῆς καὶ θέρμης διηνεκοῦς προσάγει αὐτῷ. Καὶ διὰ τοῦτο ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ, ἐν 5 ᾧ μονωτάτη φροντὶς ἔγκειται τῇ ψυχῇ, πρόβλεπον ἐστὶν ἐξ αὐτοῦ

12. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο οἱ Ἕλληνες μεταφρασταὶ (ἢ τὸ πρότυπο ποῦ εἶχαν στὰ χέρια τους) ἔκαμαν «κάθαρσι». Τὸ συριακὸ πρότυπο ἔχει πράγματι «κατὰ τὴν μαρτυρία τοῦ ἀββᾶ Εὐαγρίου καὶ ἄλλων», ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Εὐάγριος εἶχε καταδικασθῆ γιὰ αἵρεσι τὸ ὄνομά του ἀπαλείφθηκε. Βλ. τὸ σύγγραμμα τοῦ Εὐαγρίου *Περὶ εὐχῆς*, ποῦ παραδίδεται ἐλληνιστὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Νείλου.

συγγράμματα τῶν Πατέρων¹². Είδαμε πράγματι πολλούς αγίους, ὅπως ἀναφέρεται καὶ στοὺς βίους των, νὰ στέκωνται σὲ προσευχή, ἐνῶ ὁ νοῦς των εἶχεν ἀρπαγῆ¹³.

20 **Α**λλά, ἐὰν ἐρωτήση κανεὶς, Γιὰ ποιό λόγο αὐτὰ τὰ μεγάλα καὶ ἀνείπωτα χαρίσματα συμβαίνουν μόνο σ' αὐτὸν τὸν καιρό; Θὰ εἰποῦμε· διότι περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη στιγμή αὐτὴν τὴν ὥρα ὁ ἄνθρωπος εἶναι προετοιμασμένος καὶ συγκεντρωμένος, ὥστε νὰ προσβλέπη πρὸς τὸν Θεό, καὶ ἐπιθυμεῖ καὶ περιμένει τὸ ἔλεός του. Μὲ λίγα λόγια, ἡ προσευχὴ εἶναι καιρὸς στάσεως στὴν πύλη τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων γιὰ ὑποβολὴ αἰτήματος¹⁴, καὶ ἡ αἴτησις τοῦ δεομένου καὶ παρακαλοῦντος αὐτὸν τὸν καιρὸ εἶναι εὐλογο νὰ ἰκανοποιηθῆ. Ποιὸς ἄλλος καιρὸς ὑπάρχει, κατὰ τὸν ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος εἶναι προετοιμασμένος καὶ προῖδεασμένος, ἀπὸ τὸν καιρὸ πού προσεύχεται; Ἡ μήπως κατάλληλη ὥρα εἶναι ὁ καιρὸς κατὰ τὸν ὁποῖο κοιμᾶται κανεὶς ἢ ἐργάζεται ἢ εἶναι συγκεχυμένος στὴν σκέψι, νὰ ἐπιτύχη κάποιο ἀπὸ αὐτὰ τὰ δῶρα; Πράγματι, ἀκόμη καὶ οἱ ἅγιοι, ἂν καὶ δὲν ἔχουν καιρὸ ἀργίας, διότι εἶναι ἀπασχολημένοι μὲ τὰ πνευματικά, μερικὲς φορές δὲν εἶναι ἔτοιμοι γιὰ τὴν προσευχὴ. Πολλὲς φορές ἢ μελετοῦν θέματα τῆς Βίβλου ἢ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν θεωρία τῶν κτισμάτων ἢ μὲ ἄλλα ἐπωφελῆ πράγματα.

21 **Α**λλὰ στὸν καιρὸ τῆς προσευχῆς ἡ θεωρία τοῦ νοῦ προσέχει μόνο στὸν Θεὸ καὶ πρὸς αὐτὸν κατευθύνει ὅλες τὶς κινήσεις του καὶ προσφέρει σ' αὐτὸν δεήσεις ἀπὸ τὴν καρδιά μὲ ζῆλο καὶ συνεχῆ θέρμη. Γι' αὐτὸ τοῦτον τὸν καιρὸ, κατὰ τὸν ὁποῖο στὴν ψυχὴ ὑφίσταται μιὰ μοναδική

13. Βλ. γιὰ τὸν Ἀντώνιο, Ἀθανασίου, *Βίος Ἀντωνίου* 14.

14. Τὴν παλαιὰ ἐποχὴ ὅσοι δὲν εἶχαν ὑψηλοὺς προστάτες γιὰ νὰ ὑποβάλουν αἰτήματα στὸν βασιλέα ἐπερίμεναν τὴν εἴσοδο ἢ ἐξοδὸ τοῦ στὴν πύλη τῶν ἀνακτόρων.

βρύειν θείαν εὐμένειαν. Ἴδου γὰρ βλέπομεν, ὅτι ἡνίκα ὁ ἱερεὺς εὐτρεπισθῆ καὶ εἰς προσευχὴν στῆ, ἐξευμενιζόμενος τὸ θεῖον καὶ δεόμενος καὶ συνάγων τὸν νοῦν, τότε ἐπιφοιτᾷ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ τῷ ἄρτῳ καὶ τῷ οἴνῳ τῷ ἐπιτεθειμένῳ
10 ἐπὶ τῷ θυσιαστηρίῳ.

22 **Κ**αὶ τῷ Ζαχαρίᾳ δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς ὤφθη ὁ ἄγγελος καὶ τὸν Ἰωάννου τόκον προεσηγγελίσατο. Ὁμοίως καὶ τῷ Πέτρῳ ἐπὶ τῷ δωματίῳ προσευχομένῳ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἕκτης ὥρας ὤφθη ἡ ὄπτασία ἡ ὀδηγήσασα ἐπὶ τὴν
5 τῶν ἐθνῶν πρόσκλησιν, διὰ τῆς κατενεχθείσης οὐρανόθεν ὀθόνης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ζώων. Καὶ τῷ Κορνηλίῳ προσευχομένῳ ὤφθη ἄγγελος καὶ εἶπεν αὐτῷ τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα. Καὶ πάλιν Ἰησοῦ, τῷ υἱῷ Ναυῆ, ἐπὶ πρόσωπον κεκυφότεν ἐν προσευχῇ, ἐλάλησεν αὐτῷ ὁ Θεός. Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἱλαστηρίου
10 τοῦ ἄνωθεν τῆς κιβωτοῦ, ἐξ οὗ ὁ ἱερεὺς ἐμυεῖτο θεόθεν τὰς ὀπτασίας ἐκάστου τῶν ὀφειλομένων ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ ὁ ἀρχιερεὺς ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰσῆρχετο ἐν τῷ φρικῶδει καιρῷ τῆς προσευχῆς, τῶν φυλῶν πασῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ συνηγμένων καὶ ἐν τῇ ἐξωτέρᾳ ἵσταμένῳ σκηνῇ εἰς προσευχὴν, ἡνίκα
15 εἰσῆρχετο ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ ἔρριπτεν ἑαυτὸν ἐπὶ πρόσωπον, ἤκουε τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ δι' ὀπτασίας φοβερᾶς καὶ ἀνεκλαλήτου. Ὡς τί φοβερὸν ἐκεῖνο τὸ μυστήριον, ὃ ἐλειτουργεῖτο ἐν ἐκείνῳ τῷ πράγματι! Οὕτω καὶ πᾶσαι αἱ ὀπτασίαι αἱ ἐν τοῖς ἁγίοις φανεῖσαι ἐν τῷ καιρῷ τῆς εὐχῆς γίνονται.
20

15. Λουκᾶ 1,5ἐέ.

16. Πράξ. 10,10ἐέ.

φροντίδα, ἀρμόζει νὰ ἀναβρύη ἀπὸ τὸν Θεὸ θεία εὐμένεια. Πράγματι, βλέπομε ὅτι, ὅταν ὁ ἱερεὺς προετομασθῆ καὶ σταθῆ σὲ προσευχή, ἐξευμενίζοντας τὸ Θεῖο καὶ προσευχόμενος καὶ συνάζοντας τὸν νοῦ, τότε ἐπιφοιτᾷ τὸ ἅγιο Πνεῦμα στὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο πού εἶναι τοποθετημένα ἐπάνω στὸ θυσιαστήριο.

22 **Α**λλὰ καὶ στὸν Ζαχαρία κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς ἐφανίσθηκε ὁ ἄγγελος κι' εὐαγγελίσθηκε τὴν γέννησι τοῦ Ἰωάννη¹⁵. Ἐπίσης καὶ στὸν Πέτρο, ὅταν προσευχόταν στὸ δωμάτιο κατὰ τὴν ἕκτη ὥρα, ἐφανίσθηκε ἡ ὄπτασία πού ὠδήγησε στὴν πρόσκλησι τῶν ἐθνῶν διὰ τῆς ὀθόνης πού κατεβάσθηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ διὰ τῶν ζώων πού ἦσαν ἀπεικονισμένα σ' αὐτήν¹⁶. Καὶ στὸν Κορνῆλιο ὁ ἄγγελος ἐφανίσθηκε καθὼς προσευχόταν καὶ τοῦ εἶπε ὅσα εἶναι γραμμένα γι' αὐτόν¹⁷. Ἐπίσης καὶ στὸν Ἰησοῦ τὸν υἱὸ τοῦ Ναυῆ ὁ Θεὸς ὠμίλησε τὴν ὥρα πού αὐτὸς ἦταν σκυμμένος γιὰ προσευχή¹⁸. Προσέτι ἀπὸ τὸ ἱλαστήριο πού ἦταν ἐπάνω ἀπὸ τὴν κιβωτὸ ὁ ἱερεὺς ἐμυεῖτο μὲ θεία ἀποκάλυψι κάθε πρᾶγμα πού ἐχρειαζόταν· τὸν καιρὸ πού ὁ ἀρχιερεὺς εἰσερχόταν μιᾷ φορὰ τὸ χρόνο στὰ ἅγια τῶν ἁγίων, τὴν φρικτὴ ὥρα τῆς προσευχῆς, ἐνῶ ἦσαν συναγμένες ὅλες οἱ φυλές τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἐστέκονταν στὴν ἐξωτερικὴ σκηνὴ σὲ προσευχή· τὴν ὥρα δηλαδὴ πού ὁ ἀρχιερεὺς εἰσερχόταν στὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ ἔπεφτε μὲ τὸ πρόσωπο στὸ ἔδαφος, ἄκουε τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ μὲ μιὰ φοβερὴ καὶ ἀνέκφραστη ὄπτασία¹⁹. Ὡ, τί φοβερὸ ἦταν ἐκεῖνο τὸ μυστήριον πού ἐτελεῖτο σ' ἐκείνη τὴν περίστασι! Ἔτσι ὅλες οἱ ὄπτασιες, πού παρουσιάσθησαν στοὺς ἁγίους, ἐμφανίζονται τὸν καιρὸ τῆς προσευχῆς.

17. Πράξ. 10,1έέ.

18. Βλ. Ἄρ. 27,18έέ. καὶ ἄλλου.

19. Λευϊτ. 16,1έέ. Κριτ. 20,27έέ.

23 **Π**οῖος γὰρ καιρὸς ἕτερος ἅγιος καὶ τῷ ἁγιασμῷ πρέπων ἐν
 τῇ εἰσδοχῇ τῶν χαρισμάτων, ὡς ὁ τῆς προσευχῆς καιρὸς,
 ἐν ᾧ συνδιαλέγεται τις τῷ Θεῷ; Ἐν τούτῳ γὰρ τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ
 αἱ πρὸς Θεὸν λιταὶ καὶ δεήσεις καὶ αἱ μετ' αὐτοῦ συντυχίαι γί-
 5 νονται, πάσας τὰς κινήσεις καὶ ἐνθυμήσεις πανταχόθεν μετὰ
 βίας συνάγει ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐν τῷ Θεῷ μόνῳ διαλογίζεται
 καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐμπιπλαμένην ἐξ αὐτοῦ ἔχει, κἀντεῦθεν
 συνήσῃ τὰ ἀκατάληπτα· τὸ γὰρ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ τὸ μέ-
 τρον ἐκάστου κινεῖται ἐν αὐτῷ, καὶ ἐξ ὧν τις προσεύχεται ὕλην
 10 λαβῶν, κινεῖται ἐν αὐτῷ. Ὡστε ἐν τῇ προσοχῇ ἢ προσευχῇ ἐκ-
 κόπτεται τῆς κινήσεως καὶ ἐν τῇ ἐκπλήξει καταπλήττεται καὶ
 καταποθεῖται ὁ νοῦς καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἰδίου αἰτήματος ἐπι-
 λανθάνεται. Καὶ ἐν βαθείᾳ μέθῃ βαπτίζονται αἱ κινήσεις αὐτοῦ
 καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, καὶ τότε οὐκ ἔσται ἐκεῖ δια-
 15 φορᾶ ψυχῆς οὐδὲ σώματος οὔτε τινὸς μνήμη. Καθὼς ἔφη ὁ
 θεῖος καὶ μέγας Γρηγόριος·

«Προσευχὴ ἐστὶ καθαρότης νοός, ἣτις μόνῃ ἐκ τοῦ
 φωτὸς τῆς ἁγίας Τριάδος μετ' ἐκπλήξεως τέμνεται».

Ὁρᾷς πῶς τέμνεται ἡ προσευχὴ διὰ τῆς ἐκπλήξεως τῆς κατα-
 20 νοήσεως ἐκείνων τῶν ἐξ αὐτῆς τικτομένων ἐν τῷ νοῖ, καθὼς
 προέφη ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ συγγράμματος καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς
 τόποις; Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἔχει.

«Καθαρότης νοός ἐστὶ μετεωροπορία τῶν νοητῶν,
 ἣτις ἀμιλλᾶται τῇ οὐρανίῳ χροιά, ἐφ' ἣ διαυγάζει ἐν
 25 τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς τὸ φῶς τῆς ἁγίας Τριάδος».

20. Ἐντὶ τοῦ «ὁ θεῖος καὶ μέγας Γρηγόριος» τὸ συριακὸν ἔχει «ὁ Εὐά-

23 **Π**ράγματι, ποιός άλλος καιρός είναι τόσο άγιος και κατάλληλος για την εισδοχή τῶν χαρισμάτων, όσο ο καιρός τῆς προσευχῆς, κατά τὸν ὁποῖο συνδιαλέγεται κανεὶς μετὸν Θεό; Αὐτὸν τὸν καιρό, κατά τὸν ὁποῖο τελοῦνται οἱ ἰκεσίες και δεήσεις πρὸς τὸν Θεὸ και οἱ συνομιλίες μετὰ αὐτὸν, ὁ ἄνθρωπος συνάζει βιαστικὰ ἀπὸ παντοῦ ὄλες τὶς κινήσεις και ἐνθυμήσεις και διαλογίζεται μόνο τὸν Θεὸ και ἔχει τὴν καρδιά του γεμάτη ἀπ' αὐτὸν μόνο, και ἀπ' αὐτὸ γνωρίζει τὰ ἀκατάληπτα· διότι τὸ ἅγιο Πνεῦμα κινεῖται μέσα στὸν καθένα κατά τὰ μέτρα του, και ὁ καθένας ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τῶν προσευχῶν του λαμβάνει ὑλικά και κινεῖται σ' αὐτό. Ἔτσι ἀπὸ τὴν ἐντονη προσοχή διακόπτεται ἡ κίνησις τῆς προσευχῆς, ἀπὸ τὴν ἐκπληξι ὁ νοῦς ἀπορροφᾶται σὲ ἔκστασι και λησμονεῖ τὸ ἐπιθυμητὸ αἴτημά του. Οἱ κινήσεις του βυθίζονται σὲ βαθειὰ μέθη και δὲν εὐρίσκεται πλέον σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, και τότε δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ διάκρισις ψυχῆς και σώματος οὔτε μνήμη κάποιου πράγματος. Ὅπως εἶπε ὁ θεῖος και μέγας Γρηγόριος²⁰.

«Προσευχὴ εἶναι καθαρότης τοῦ νοῦ, ἡ ὁποία τερματίζεται μόνο ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἁγίας Τριάδος διὰ τῆς ἐκπλήξεως».

Βλέπεις πῶς διακόπτεται ἡ προσευχή, ὅταν οἱ ἐννοίες ποὺ γεννῶνται ἀπὸ αὐτὴν στὸν νοῦ καταλαμβάνονται ἀπὸ ἔκστασι, ὅπως εἶπα στὴν ἀρχὴ τοῦ συγγράμματος τούτου και σὲ πολλοὺς ἄλλους τόπους;²¹ Λέγει ἐπίσης ὁ ἴδιος.

«Καθαρότης τοῦ νοῦ εἶναι μετεωροπορία τῶν νοητῶν ποὺ ὁμοιάζει μετὰ τὸ οὐράνιο χρῶμα στὸ ὁποῖο ἀστράφτει τὸ φῶς τῆς ἁγίας Τριάδος τὸν καιρὸ τῆς προσευχῆς».

γριος»· πράγματι δὲ τὸ χωρίο προέρχεται ἀπὸ τὰ κεφάλαια *Περὶ εὐχῆς* τοῦ Εὐαγγρίου, διατηρούμενα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Νείλου.

21. Ὡς σύγγραμμα ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν παροῦσα πραγματεία, βλ. Λόγο 31,3.

24 **Ε** ρῶτησις. Καὶ πότε ἀξιοῦται τις ταύτης τῆς χάριτος δλης;
Ε Ἀπόκρισις. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς, φησὶν, ὅταν ὁ
 νοῦς ἀποδύηται τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνδύηται τὸν νέον
 τῆς χάριτος, τότε τὴν ἑαυτοῦ καθαρότητα ὁψεται ὁμοίαν τῇ
 5 ἐπουρανίῳ χροιά, ἣτις Θεοῦ τόπος ὑπὸ τῆς γερουσίας τῶν υἱῶν
 Ἰσραὴλ ὠνόμασται, ἡνίκα ὤφθη αὐτοῖς ἐν τῷ ὄρει. Οὐκοῦν, ὡς
 εἶπον, οὐχὶ πνευματικὴν προσευχὴν δεῖ καλεῖν ταύτην τὴν δωρε-
 ἄν τὴν χάριν, ἀλλὰ τοκετὸν τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, τῆς διὰ τοῦ
 ἀγίου Πνεύματος καταπεμπομένης. Τότε ὁ νοῦς ἐκεῖσε ὑπεράνω
 10 τῆς προσευχῆς γίνεται καὶ ἐν τῇ εὐρέσει τῆς κρείττονος, ἢ προσ-
 ευχῆ καταλείπεται. Καὶ τότε οὐ προσευχῆ προσεύχεται, ἀλλ' ἐν
 ἐκστάσει γίνεται ἐν τοῖς ἀκαταλήπτοις πράγμασι, τοῖς ὑπερκει-
 μένοις τοῦ τῶν θνησκόντων κόσμου, καὶ σεσίγηται ἐν ἀγνοίᾳ
 πάντων τῶν ἐνθάδε. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγνοια, ἡ ὑπερτέρα τῆς
 15 γνώσεως, ἣτις εἶρηται. Αὕτη ἐστὶ περὶ ἧς εἶρηται, μακάριος ὁ
 καταλαβὼν τὴν ἀγνοίαν, τὴν τῆς προσευχῆς ἀχώριστον, ἧς
 ἀξιοθεῖμεν χάριτι τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

ῚΩ. πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

24 **Ε**ρώτησις. Καὶ πότε ἀξιῶνεται κανεὶς αὐτὴν τὴν χάρι
ὀλόκληρη;

Ἄποκρισις. Κατὰ τὸν καιρὸ τῆς προσευχῆς, λέγει, ὅταν ὁ
νοῦς ἐκδύεται τὸν παλαιὸ ἄνθρωπο καὶ ἐνδύεται τὸν νέον
ἄνθρωπο τῆς χάριτος²², τότε θὰ ἰδῆ τὴν καθαρότητά του
ὁμοια μὲ τὸ ἐπουράνιο χρῶμα, τὸ ὁποῖο ἀπὸ τὴν γερουσία
τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὀνομάζεται τόπος Θεοῦ, ὅταν ἐμφανίσθη-
κε σ' αὐτοὺς στὸ ὄρος²³. Ἐπομένως, ὅπως εἶπα, αὐτὴν τὴν
δωρεὰ δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀποκαλοῦμε πνευματικὴ προσευ-
χῆ, ἀλλὰ καρπὸ τῆς καθαρῆς προσευχῆς ποὺ κυοφορεῖται
ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Τότε ὁ νοῦς φθάνει ἐπάνω ἀπὸ τὴν
προσευχῆ καί, ἀφοῦ εὔρη τὴν ἐξοχώτερη κατάστασι, ἐγκα-
ταλείπει τὴν προσευχῆ. Καὶ τότε δὲν προσεύχεται μὲ προ-
σευχῆ, ἀλλὰ εἰσέρχεται μὲ ἔκστασι στὰ ἀκατάληπτα πράγ-
ματα, ποὺ ὑπέρκεινται τοῦ κόσμου τῶν θνητῶν, καὶ σιγᾶ μὲ
ἄγνοια ὅλων τῶν ἐδῶ πραγμάτων. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἄγνοια, ἡ
ἀνώτερη ἀπὸ τὴν γνῶσι, ὅπως ἔχει λεχθῆ²⁴. Αὐτὴ εἶναι ἐκεί-
νη γιὰ τὴν ὁποία ἔχει λεχθῆ²⁵, «μακάριος εἶναι αὐτὸς ποὺ
ἔφθασε στὴν ἀγνωσία», τὴν ἀχώριστη τῆς προσευχῆς, τὴν
ὁποία ἀξιωθήκαμε μὲ τὴν χάρι τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ
Θεοῦ.

Στὸν ὁποῖο πρέπει κάθε δόξα, τιμῆ καὶ προσκύνησις τώρα
καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

22. Κολ. 3,9έ.

23. Βλ. Ἐξ. 19.

24. Ἄπὸ τὸν Διονύσιο Ἀρεοπαγίτη. Βλ. τὴν ἔκφρασι «κρυφιόμυστος
σιγή», *Μυστ. Θεολογία* 1.

25. Τὸ συριακὸ προσθέτει «ἔχει λεχθῆ ἀπὸ τὸν Εὐάγριο», ἀλλὰ οἱ μετὰ-
φρασταὶ παρέλειψαν τὸ ὄνομα ἄλλη μιὰ φορά.

ΛΟΓΟΣ ΛΓ'

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΤΗΣ ΕΥΧΗΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΟΠΩΝ ΤΩΝ ΕΞ ΑΝΑΓΚΗΣ ΖΗΤΟΥΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΔΙΗΝΕΚΟΥΣ ΜΝΗΜΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΥΜΕΡΩΣ ΩΦΕΛΟΥΜΕ-
ΝΩΝ, ΕΑΝ ΤΙΣ ΕΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΩΝ
ΦΥΛΑΤΤΗ ΑΥΤΑ

1 **Τ**ὸ βεβαιωθῆναι τινα ἐν τῇ αἰτήσει τῆς εὐχῆς αὐτοῦ ἐν
τῇ ἐλπίδι τοῦ Θεοῦ, τοῦτο μέρος ἄριστον τῆς χάριτος
τῆς πίστεως. Βεβαίωσις δὲ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως οὐκ
ἔστιν ἡ ὑγεία τῆς ὁμολογίας, εἰ καὶ μήτηρ ἐστὶ τῆς πίστεως,
5 ἀλλὰ ψυχὴ ἡ θεωροῦσα τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς τῆς πο-
λιτείας δυνάμεως. Ὅταν εὐρῆς ἐν ταῖς ἀγίαις Γραφαῖς τὴν πί-
στιν μεμιγμένην ταῖς πολιτείαις, οὐχὶ περὶ τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας
θήσεις τὴν περὶ αὐτῆς θεωρίαν. Οὐδέποτε γὰρ καταλαμβάνεται
ἡ πίστις, ἡ παρέχουσα πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος, ἐκ τῶν ἀβα-
10 πτίστων ἢ ἐκ τῶν ἐφθαρμένων τὴν διάνοιαν ἐκ τῆς ἀληθείας.
Πληροφορία γὰρ τῆς πίστεως ἀποκαλύπτεται τοῖς ὑψηλοῖς ἐν
τῇ ψυχῇ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν τρόπων τῶν προσεχόντων
εἰς τὴν διαγωγὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου.

* Ὁ Λόγος 33 ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ πρῶτο μέρος τοῦ Λόγου 53 τοῦ συριακοῦ κειμένου, κατὰ τὴν ἔκδοσι Bedjan. Τὸ δεύτερο μέρος τοῦ συριακοῦ 53 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν Λόγο 3 τοῦ ἑλληνικοῦ.

ΛΟΓΟΣ 33

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΟΥ ΑΠΑΙΤΟΥΝΤΑΙ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΣΥΝΕΧΗ ΕΝΘΥΜΗΣΙ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥΤΡΟΠΩΣ
ΩΦΕΛΙΜΑ, ΑΝ ΚΑΝΕΙΣ ΤΑ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΗ ΜΕ ΔΙΑΚΡΙΣΙ
ΚΑΙ ΤΑ ΦΥΛΑΣΣΗ*

1 **Τ**ὸ νὰ ἔχη κανεὶς πεποίθησι στὸ αἴτημα τῆς προσευ-
χῆς του διὰ τῆς ἐλπίδος στὸν Θεὸ εἶναι τὸ ἄριστο
μέρος τοῦ δώρου τῆς πίστεως. Ἐπιβεβαίωσις ὁμως
τῆς πίστεως στὸν Θεὸ δὲν εἶναι ἡ ὀρθὴ ὁμολογία, ἀν καὶ
αὐτὴ εἶναι ἡ μητέρα τῆς πίστεως, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ ποὺ ἀντικρύ-
ζει τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ μὲ ὄλη τὴν δύναμι τῆς διαγωγῆς
της. Ὅταν εὐρῆς στὴν ἀγία Γραφή τὴν πίστι ἀνάμικτη μὲ τὸ
ἦθος, νὰ μὴ τὴν ἐκλάβης μὲ τὴν ἐννοια τῆς ὀρθῆς ὁμολο-
γίας¹. Ἡ πίστις, ποὺ παρέχει τὴν βεβαιότητα τῆς ἐλπίδος,
δὲν καταλαμβάνεται ποτὲ ἀπὸ τοὺς ἀβαπτίστους ἢ ἀπὸ ἐκεί-
νους ποὺ ἔχουν διεφθαρμένη τὴν διάνοια γιὰ νὰ οἰκειωθοῦν
τὴν ἀλήθεια. Ἡ βεβαιότης τῆς πίστεως ἀποκαλύπτεται στὶς
ψυχὰς ποὺ ἔχουν ἀνεβῆ ψηλὰ ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπιμέλεια
στὴν ἐκτέλεσι τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου.

1. Δηλαδή ἄλλη εἶναι ἡ πίστις ποὺ ἐκφράζεται μὲ τὴν ὀρθὴ ὁμολογία καὶ
ἄλλη ἡ πίστις ποὺ ἀποκαλύπτει στὴν ψυχὴ τὴν βεβαιότητα τῆς ἐλπίδος.

2 **Η** διηνεκῆς μελέτη ἐν τῇ Γραφῇ τὸ φῶς ἐστὶ τῆς ψυχῆς. Ἄδτη γὰρ ἐνσημαίνει τῇ ψυχῇ μνήμας ὠφελίμους, τοῦ παραφυλάξασθαι ἐκ τῶν παθῶν, τοῦ διαμένειν τε ἐν τῷ πρὸς Θεὸν πόθῳ, ἐν τῇ ἀγνεΐα τῆς προσευχῆς, ἀλλὰ καὶ κατευθύνει
5 ἔμπροσθεν ἡμῶν ὁδὸν εἰρήνης τῶν ἰχνῶν τῶν ἀγίων. Ὅμως μὴ διστάσης εἰς τὰς εὐχὰς ἡμῶν τῶν στίχων, ὅτε οὐκ ἀκολουθεῖ αὐταῖς πολὺ ἐξυπνισμὸς καὶ κατάνυξις διηνεκῆς, ἢ ἐν ταῖς εὐχαῖς ἢ ἐν τῇ ἀναγνώσει κατὰ πᾶσαν ὥραν.

3 **Λ** ὄγους ἀπὸ πείρας λεγομένους ἐξ ἀνάγκης δέχου, εἰ καὶ ὁ λαλῶν αὐτοὺς ἰδιώτης ἐστί. Διότι οἱ θησαυροὶ τῶν βασιλέων οἱ μεγάλοι τῶν ἐπὶ τῆς γῆς οὐ καταφρονοῦσι δέξασθαι προσθήκην ὀβολοῦ ἀπαιτητοῦ καὶ ἐκ τῶν ρυάκων τῶν μικρῶν
5 πλημμυροῦνται οἱ ποταμοὶ καὶ μεγαλύνονται ἐν τῇ ρύσει αὐτῶν.

Περὶ φυλακῆς μνημῶν

4 **Ε** ἂν γὰρ ἡ μνήμη τῶν ἀγαθῶν ἀνακαινίζῃ ἐν ἡμῖν τὴν ἀρετήν, ὅταν ταῦτα διαλογιζώμεθα, δῆλον ὅτι καὶ ἡ μνήμη τῆς ἀκολασίας ἀνακαινίζει ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν ἐπιθυμίαν αἰσχροάν, ὅταν αὐτῆς μνημονεύσωμεν. Διότι ἡ ἐκάστου τούτων
5 μνήμη διαφορὰν τῶν πραγμάτων ἐνσημαίνει καὶ διαγράφει ἐν τοῖς διαλογισμοῖς ἡμῶν καὶ δεικνύει ἡμῶν ὡσπερ ἐν δακτύλῳ, ἢ τῶν λογισμῶν ἡμῶν αἰσχροτότητα ἢ τὸ τῆς πολιτείας τῆς ἡμετέρας ὑψηλόν, καὶ κραταιοῖ ἐν ἡμῖν τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰς κινήσεις, ἥτοι τῶν δεξιῶν ἢ τῶν ἀριστερῶν. Καὶ γινόμεθα μελε-
10 τῶντες ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς διανοίας ἡμῶν, καὶ εἰκονίζεται ὁ μερισμὸς τῆς πολιτείας ἡμῶν ἐν τῇ μελέτῃ τῆς διανοίας ἡμῶν, ἵνα ἐξ ἀνάγκης θεωρῶμεν ἑαυτοὺς διαπαντός.

2 **Η** διαρκής μελέτη τῆς Γραφῆς εἶναι τὸ φῶς τῆς ψυχῆς. Διότι αὐτὴ ἐντυπώνει στὴν ψυχὴ μνημεις ὠφέλιμες, γὰρ νὰ τὴν προφυλάξῃ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ νὰ διαμένῃ σταθερὰ στὸν πόθο πρὸς τὸν Θεὸ μὲ τὴν καθαρότητα τῆς προσευχῆς, ἀλλὰ καὶ διευθυτεῖ ἐμπρὸς μας τὴν ὁδὸ εἰρήνης ποὺ ἐχάραξαν τὰ βήματα τῶν ἁγίων. Ὅμως νὰ μὴ καταληφθῆς ἀπὸ δισταγμό, ὅταν τὴν ἀπαγγελία τῶν στίχων μας δὲν ἀκολουθῆ μεγάλη ἐγρήγορσις καὶ συνεχῆς κατάνυξις, εἴτε στίς εὐχὲς εἴτε στὴν ἀνάγνωσι, κατὰ τὴν διάρκεια ὅλων τῶν ὥρῶν προσευχῆς.

3 **Ν** ἂ δέχεσαι ὅπωςδῆποτε τὰ λόγια ποὺ λέγονται ἀπὸ πεῖρα, ἔστω καὶ ἂν ὁ ὁμιλῶν εἶναι ἀπαίδευτος. Διότι καὶ τὰ μεγάλα θησαυροφυλάκια τῶν ἐπιγείων βασιλέων δὲν ἀπαξιώνουν νὰ αὐξηθοῦν ἀπὸ τὸν ὀβολὸ ἑνὸς ζητιάνου· καὶ οἱ ποταμοὶ μεγαλώνουν κατὰ τὴν πορεία τους ἀπὸ τὰ μικρὰ ρυάκια καὶ πλημμυρίζουν.

Περὶ προφυλάξεως τῶν μνημῶν

4 **Α** ν ἡ ἐνθύμησις τῶν ἀγαθῶν ἀνανεώσῃ μέσα μας τὴν ἀρετὴν, ὅταν τὰ διαλογιζώμαστε, εἶναι φανερὸ ὅτι καὶ ἡ ἐνθύμησις τῆς ἀκολασίας ἀνανεώνει στὴν διάνοιά μας τὴν αἰσχροὺν ἐπιθυμίαν, ὅταν τὴν μνημονεύωμε. Αὐτὸ συμβαίνει, διότι ἡ μνήμη τοῦ καθενὸς ἀπὸ αὐτὰ ἐντυπώνει καὶ καταγράφει στοὺς διαλογισμοὺς μας τὴν διαφορὰ τῶν πραγμάτων καὶ μᾶς τὴν δείχνει σὰν μὲ τὸ δάκτυλο, ἢ τὴν αἰσχροτήτα τῶν λογισμῶν μας ἢ τὸ ὕψος τῆς διαγωγῆς μας, καὶ δυνάμει μέσα μας τοὺς λογισμοὺς καὶ τίς κινήσεις, εἴτε τῶν δεξιῶν εἴτε τῶν ἀριστερῶν πραγμάτων², τὰ ὅποια μελετοῦμε μέσα στὰ κρύφια τῆς διανοίας μας. Ἡ μελέτη τῆς διανοίας μας ἐξεικονίζει τὴν ὑψηλὴν ποιότητα τῆς διαγωγῆς μας, ποὺ ἐπιτρέπει νὰ θεωροῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας διαπαντός.

2. Δηλαδή εἴτε τῶν ἀγαθῶν εἴτε τῶν κακῶν.

5 **Λ**οιπόν, οὐχὶ ἡ μελέτη μόνη βλάπτει τὸν ἔχοντα αὐτήν, ἀλλὰ σὺν αὐτῇ καὶ ἡ θεωρία καὶ ἡ μνήμη πάλιν ἡ ταῦτα ἀναπληροῦσα. Καὶ οὐ μόνη ἡ ἐργασία τῆς ἀρετῆς βοηθεῖ τῷ τελειοῦντι αὐτήν μεγάλως, ἀλλὰ καὶ ἡ φαντασία τῆς διανοίας, ἡ
5 εἰκονιζομένη ἐκ τῆς μνήμης τῶν προσώπων τῶν ἐργασαμένων αὐτήν.

6 **Κ**αὶ ἐκ τούτου γνωστόν ἐστίν, ὅτι οἱ πλεῖστοι, οἱ τὴν τάξιν τῆς καθαρότητος φθάσαντες πρὸς θεωρίαν τινῶν ἁγίων, ἀξιοῦνται ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς νυκτὸς πάντοτε, καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ κατὰ πᾶσαν ὥραν ὕλη αὐτοῖς χαρᾶς ἐγγίνεται ἐν τῇ τῆς διανοίας
5 νοητῇ ἀδολεσχίᾳ ἢ τούτων θεωρία σφραγισθέντων ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν. Καὶ τούτου χάριν ἐν θερμότητι προσέρχονται τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἀρετῶν καὶ φλόξ περισσὴ ἐμπίπτει ἐν αὐτοῖς εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν.

7 **Κ**αὶ λέγουσιν ὅτι οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι λαμβάνουσι τὰ ὁμοιώματα τινῶν ἁγίων, τῶν τιμίων καὶ ἀγαθῶν, καὶ δεικνύουσιν αὐτὰ ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ ὕπνου τῇ ψυχῇ ἐν τῷ μετεωρισμῷ τῶν διαλογισμῶν αὐτῆς, εἰς χαρὰν καὶ περιποίησιν καὶ
5 ἀγαλλίαμα. Καὶ ἐν ἡμέρᾳ κινουῦσιν αὐτὰ ἀεὶ ἐν τῇ τῶν λογισμῶν αὐτῶν θεωρίᾳ, καὶ ἐλαφρύνεται ἡ ἐργασία αὐτῆς ἐκ τῆς χαρᾶς τῶν ἁγίων.

8 **Ο**ὕτω καὶ ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν πολέμων. Ὁ ἔχων συνήθειαν μελετᾶν ἐν τοῖς κακοῖς, ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἐν τῇ ὁμοιότητι ταύτῃ φαντάζεται. Λαμβάνουσι γὰρ ὁμοίωσιν καὶ δεικνύουσιν τῇ ψυχῇ φαντασίας πτοούσας αὐτήν, πλέον ἐν τῇ μνήμῃ τῇ
5 ἡμερινῇ ἐν τούτοις μεσάζοντες. Καὶ ποτὲ μὲν ἐν τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ τῇ φοβερᾷ, τῇ πτοούσῃ τὴν ψυχὴν, ἀσθενεῖν αὐτήν ποιοῦ-

5 **Δ** ἐν εἶναι λοιπὸν μόνο ἡ μελέτη τῶν πονηρῶν ἐκεῖνη ποὺ βλάπτει ὅποιον ἐπιδίδεται σ' αὐτήν, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ ἡ θεωρία καὶ ἡ μνήμη τῶν προσώπων ποὺ ἐκτελοῦν τὰ πονηρὰ. Καὶ ἐπίσης δὲν εἶναι μόνο ἡ ἄσκησις τῆς ἀρετῆς ποὺ βοηθεῖ σημαντικὰ ἐκεῖνον ποὺ τὴν ἐκτελεῖ, ἀλλὰ καὶ ἡ φαντασία τῆς διανοίας, ποὺ διαμορφώνεται ἀπὸ τὴν μνήμη τῶν προσώπων ποὺ τὴν ἐπιτελοῦν.

6 **Α** πὸ αὐτὸ εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔφθασαν στὴν τάξι τῆς καθαρότητος ἀξιῶνονται νὰ βλέπουν διαρκῶς μερικοὺς ἀγίους σὲ νυκτερινὲς ὄπτασιες, καὶ ἡ θεωρία τους, ἐντυπωμένη μέσα στὶς ψυχές των, γίνεται γι' αὐτοὺς ἀφορμὴ χαρᾶς ὅλη τὴν ἡμέρα διὰ τῆς νοερᾶς μελέτης στὴν διάνοιά τους. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ προσέρχονται στὴν ἐκτέλεσι τῶν ἀρετῶν μὲ ζῆλο καὶ ἀνάβει μέσα τους περίσσεια φλόγα γι' αὐτές.

7 **Λ** ἐγεται ὅτι οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι λαμβάνουν τὶς μορφές κάποιων ἀγίων, τιμίων καὶ ἀγαθῶν, καὶ παρουσιάζονται στὴν ψυχὴ σὲ ὄπτασιες κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ὕπνου, ὅταν οἱ διαλογισμοὶ τῆς μετεωρίζονται, καὶ τὴν γεμίζουν χαρὰ, ἱκανοποίησι καὶ ἀγαλλίασι· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἡμέρα δὲν παύουν νὰ κινοῦν αὐτές τὶς μορφές μὲ τὴν θεωρία τῶν λογισμῶν τους, κι' ἐλαφρύνεται τὸ ἔργο τῆς ἀπὸ τὴν χαρὰ γιὰ τοὺς ἀγίους ἀνθρώπους.

8 **Τ** ὁ ἴδιο συμβαίνει καὶ κατὰ τὴν διάρκεια τῶν πολέμων. Ὅποιος συνηθίζει νὰ μελετᾷ τὰ πονηρὰ, ἐπηρεάζεται ἀπὸ τοὺς δαίμονες μὲ τέτοιες εἰκόνες· διότι οἱ δαίμονες λαμβάνουν κάποια μορφή καὶ δείχνουν μὲ αὐτὴν στὴν ψυχὴ φαντασίες ποὺ τὴν τρομοκρατοῦν, παρουσιάζοντας σ' αὐτοὺς συνήθως στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἀνάμνησι τῆς ἡμέρας. Μερικὲς φορὲς μὲ τέτοια φοβερὴ θεωρία ποὺ τρομοκρατεῖ τὴν ψυχὴ τὴν κάμουν ἀσθενῆ· ἄλλοτε πάλι τῆς παριστάνουν τὴν

σι, ποτὲ δὲ πάλιν δεικνύουσιν αὐτῇ τὴν δυσχέρειαν τῆς πολιτείας, τὴν ἐν τῇ ἡσυχίᾳ καὶ τῇ μονώσει καὶ ἕτερα ἅτινα.

9 **Κ**αὶ ἡμεῖς οὖν, ἀδελφοί, περὶ τοῦ προσέχειν ταῖς μνήμαις καὶ τούτων τεκμαιρεσθαι τὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς, λάβωμεν ἄρτι τὸ διακρίνειν ἀεὶ ἐν ταῖς μνήμαις τῆς μελέτης ἡμῶν, ποίαις ὁμιλοῦμεν αὐτῶν καὶ ποίαις ἀποδιώκομεν ἀφ' ἡμῶν ταχέως, ὅταν προσεγγίσωσι τῷ φρονήματι ἡμῶν, ἐὰν ταῖς ἐκ τῆς προνοίας διαμόνων τῶν ριπτόντων τὴν ὕλην τοῖς πάθεσιν, εἴτε ταῖς ἐκ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυμοῦ, ἢ ταῖς ἐκ τῶν ἀγίων Ἀγγέλων τῶν παρεχόντων τὸ νεῦμα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς γνώσεως, τὰς μνήμας τε τὰς ἐν τοῖς λογισμοῖς τὰς ἐξυπνι-
10 ζούσας ἡμᾶς ἐν τῷ πρὸς ἡμᾶς αὐτῶν πλησιασμῷ, ἢ ταῖς ἐκ τῶν προλήψεων τῶν προλαβουσῶν ἐν αἰσθήσει, ἐξ ὧν κινουῦνται ἐν τῇ ψυχῇ οἱ λογισμοί, οἱ ἀρπάζοντες ἐν τῷ μέρει τῷ ἐνὶ ἐξ αὐτῶν. Τὴν δὲ πείραν τῶν δύο τούτων ἐν τῇ διαγνώσει τῆς διακρίσεως κτησόμεθα, τὴν θεωρίαν τε αὐτῶν καὶ τὴν ὁμιλίαν
15 καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ ἐκάστη ἐξ αὐτῶν ἀκολουθεῖν ποιήσομεν εὐχὴν ἀφωρισμένην.

Περὶ διαφορᾶς τῆς ἀγάπης

10 **Η** ἀγάπη, ἢ ἐκ τινων γινομένη πραγμάτων, ὡς λαμπὰς ἐστὶ μικρὰ ἐκ τοῦ ἐλαίου ἐκτρεφομένη, καὶ οὕτω συνίσταται τὸ φῶς αὐτῆς· ἢ καὶ ὡς χεῖμαρρος ρέων ἐκ τοῦ ὑετοῦ, οὐπερ ἢ ρεῦσις καταπαύεται, τῆς συνιστώσης αὐτὸν ὕλης λεῖψιν παθούσης. Ἡ ἀγάπη δέ, ἢ τὸν Θεὸν αἴτιον ἔχουσα, ὡς πηγὴ ἐστὶ βρύουσα καὶ οὐδέποτε τὰ ρεύματα αὐτῆς ἀνακόπτεται· αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶ τῆς ἀγάπης πηγὴ καὶ ἀνελλιπῆς ἢ ὕλη αὐτῆς.

3. Οἱ μνήμες καθορίζουν τὴν κατάστασι τῆς ψυχῆς ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος

δυσχέρεια τῆς ζωῆς στήν ἡσυχία καί τὴν μόνωσι καὶ ἄλλα παρόμοια.

9 **Κ**ι' ἐμεῖς λοιπόν, ἀδελφοί, πρέπει νὰ προσέχωμε τὶς μνηήμες³ καὶ μὲ βάσι αὐτὲς νὰ ἐκτιμήσωμε τὴν κατάστασι τῆς ψυχῆς· ἅς ἀναλάβωμε ἀπὸ τῶρα γιὰ πάντα τὴν προσπάθεια νὰ διακρίνωμε τὶς μνηήμες κατὰ τὴν μελέτη μας, καὶ νὰ ἀποφασίσωμε, ποιὲς θὰ δεχθοῦμε καὶ ποιὲς θὰ ἀποδιώξωμε γρήγορα, ὅταν πλησιάσουν στὸ φρόνημά μας, ἀφοῦ διαπιστώσωμε, ἂν προέρχονται ἀπὸ τὴν ἐνέργεια δαιμόνων ποὺ ρίπτουν ὑλικά στὰ πάθη ἢ στὶς ἐπιθυμίες καὶ τὸν θυμό· ἂν προέρχονται ἀπὸ τοὺς ἀγίους Ἀγγέλους ποὺ μᾶς προσφέρουν τὸ νεῦμα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς γνώσεως καὶ πλησιάζοντάς μας ἀφυπνίζουν τὶς μνηήμες τῶν λογισμῶν· ἂν προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀνάμνησι τῶν προηγουμένων ἐμπειριῶν μας, ἀπὸ τὶς ὁποῖες κινοῦνται στήν ψυχὴ οἱ λογισμοὶ ποὺ τὴν ἀρπάζουν εἴτε πρὸς τὴν μιὰ εἴτε πρὸς τὴν ἄλλη κατεύθυνσι. Τὴν πείρα γιὰ τὶς δυὸ αὐτὲς καταστάσεις θ' ἀποκτήσωμε μὲ τὴν διακριτικὴ γνῶσι, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν θεωρία, τὴν συναναστροφή καὶ τὴν ἐκτέλεσί τους, καὶ τὴν καθεμιὰ τους πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσωμε μὲ ἰδιαίτερη εὐχή.

Περὶ τῆς ἀγάπης

10 **Η** ἀγάπη ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ ἐξωτερικὰ πράγματα εἶναι ὡς ἂν μιὰ μικρὴ λάμπα ποὺ τρέφεται ἀπὸ τὸ ἔλαιο καὶ ἔτσι συντηρεῖται τὸ φῶς της· ἢ καὶ ὡς ἂν χεῖμαρρος ποὺ σχηματίζεται ἀπὸ τὴν βροχὴ, τοῦ ὁποῖου τὸ ρεῦμα σταματᾷ μόλις ἐκλείψῃ ἡ πηγὴ ποὺ τὸν συντηρεῖ. Ἡ ἀγάπη ὅμως ποὺ ἔχει αἷτιον τὸν Θεό, εἶναι ὡς ἂν πηγὴ ἀέναη, ποὺ ποτὲ δὲν διακόπτεται τὸ ρεῦμα της· διότι αὐτὸς ὁ μόνος εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἀγάπης καὶ ἡ ὕλη της εἶναι ἀνελλιπής.

των. Οἱ μνηήμες ἐδῶ εἶναι οἱ ἀναμνήσεις ὄλων τῶν περασμένων παραστάσεων καὶ ἐμπειριῶν, ποὺ διακρίνονται σὲ ἀγαθὲς καὶ πονηρές.

Πῶς ὀφείλεις εὐχεσθαι ἀρεμβάστως

11 **Θ** ἔλεις τρυφῆσαι ἐν τῇ στιχολογία τῆς λειτουργίας σου καὶ λαβεῖν αἰσθησιν τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος τῶν ὑπὸ σοῦ λεγομένων; Τελείως τὴν ποσότητα ἄφες καὶ τὴν γνῶσιν τῶν μέτρων τῶν ἐν αὐτοῖς μὴ στήσης καὶ τοὺς στίχους ἵνα λέγῃς ὡς
5 ἐν τοῖς τρόποις τῆς εὐχῆς, καὶ τὸν ἐκστηθισμὸν τὸν συνήθη κατάλειψαι, καὶ νόησον ὅπερ σοι λέγω. Καὶ ὅπερ ἱστορικῶς εἴρηται, ὡς ἐν ἀναγνώσει τινὸς τῶν ὑπὸ Θεοῦ κυβερνωμένων, ἔστω ἡ διάνοιά σου θεωροῦσα ἐν τῇ μελέτῃ αὐτῶν, ἕως ἂν εἰς τὰς κατανοήσεις αὐτῶν τὰς μεγάλας ἐξυπνισθῇ σου ἡ ψυχὴ τῇ
10 ἐκπλήξει τῆς οἰκονομίας καὶ ἐκ τούτου κινηθῆναι ἢ εἰς δοξολογίαν ἢ εἰς λύπην ἐπωφεληθῇ. Καὶ εἴ τί ἐστιν εἰς εὐχὴν, καθ' ἑαυτοῦ λάβε. Καὶ ὅταν βεβαιωθῇ ἡ διάνοια ἐν τούτοις, ἡ σύγχυσις ἔκτοτε δίδωσι τόπον καὶ ἀπέρχεται.

12 **Ο** ὑκ ἔστι γὰρ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῇ δουλικῇ εἰρήνη τῆς διανοίας, οὐδὲ ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τῶν τέκνων σύγχυσις τῆς ταραχῆς. Ἔθος γὰρ ἔχει ἡ σύγχυσις ἀφαιρεῖν τὴν γεῦσιν τῆς συνέσεως καὶ τῆς κατανοήσεως καὶ σκυλεῦσαι τὰ νοήματα τὰ ἐν αὐτοῖς, κα-
5 θάπερ βδέλλα ἢ συμπίνουσα τὴν ζωὴν τῶν σωμάτων ἐν τῷ αἵματι τῶν μελῶν αὐτῶν. Καὶ γὰρ ὄχημα διαβόλου, εἰ δυνατόν, πρέπει ὀνομάζεσθαι τὴν σύγχυσιν. Διότι ὁ Σατανᾶς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ἡνιόχου ἔθος ἔχει ἐπιβαίνειν τῷ νῷ καὶ λαμβάνειν τὸ ἄθροισμα μετ' αὐτοῦ τῶν παθῶν καὶ εἰσέρχεσθαι εἰς τὴν τα-
10 λαίπωρον ψυχὴν καὶ καταποντίζειν αὐτὴν ἐν συγχύσει

13 **Κ** αὶ τοῦτο δὲ ἐν διακρίσει νόησον. Μὴ γίνου ἐν τοῖς στίχοις τῆς ψαλμωδίας σου ὡς παρ' ἄλλου δεχόμενος τοὺς λό-

4. Κάθε ἀκολουθία ἐδῶ ὀνομάζεται λειτουργία, ἀφοῦ ὁ ἀπλὸς μοναχὸς οὔτε κἂν μπορεῖ νὰ τελέσῃ λειτουργία.

5. Στὴν συριακὴ ἐκκλησιαστικὴ ποίησι, ποὺ εἶχε ἐγκαινισθῆ ἀπὸ τὸν Ἀρμόνιο στὶς ἀρχές τοῦ τρίτου αἰῶνος, διατηροῦσαν τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ με-

Πῶς όφείλεις νά προσεύχεσαι χωρίς ρεμβασμό

11 **Θ** έλεις νά έντρυφήσης στήν άπαγγελία τής λειτουργίας σου⁴ και νά νοιώσης τά λόγια του Πνεύματος που άπαγγέλλεις; Ξέχασε τελείως τήν ποσότητα, άγνόησε τά μέτρα τών στίχων⁵, άπάγγειλέ τους κατά τόν τρόπο τής εύχής κι' έγκατάλειψε τήν συνήθη έκφώνησι. Κατανόησε ό,τι σου λέγω. Ός προς τά ιστορικά κείμενα, άφησε τήν διάνοιά σου νά διαβάξη κάποια άπό τις προνοητικές πράξεις του Θεού, έως ότου άπό τά βαθειά νοήματα τους άφυπνισθῆ ή ψυχῆ σου σέ θαυμασμό τής Προνοίας, και άπό αυτό κινηθῆ σέ δοξολογία ή σέ έπωφελῆ λύπη. Τις εύχες όμως νά τις διαβάξης άπό μέσα σου⁶. Όταν ή διάνοια άποκτήση πεποίθησι με αυτά, ή σύγχυσις ύποχωρεϊ και άπομακρύνεται.

12 **Π** ράγματι στήν δουλική έργασία ή διάνοια δέν ειρηνεύει, ούτε στήν έλευθερία τών τέκνων⁷ ύπάρχει ταραχή τής συγχύσεως. Η σύγχυσις έχει τήν συνήθεια νά άφαιρῆ τήν γεϋσι τής συνέσεως και τής κατανοήσεως και νά λεηλατῆ τά νοήματα που εϊναι σ' αυτά, καθώς ή βδέλλα που άπομυζᾷ τήν ζωή τών σωμάτων διά του αίματος τών μελῶν τους. Η σύγχυσις δηλαδή πρέπει νά όνομάζεται, αν εϊναι δυνατό, όχημα του διαβόλου. Διότι ό Σατανᾶς, όπως ό ήνίοχος, έχει τήν συνήθεια νά έπιβαίνη πάντοτε στον νοϋ, φέροντας μαζί του πλῆθος παθῶν· έτσι εισέρχεται στήν ταλαίπωρη ψυχῆ και τήν καταποντίζει με σύγχυσι.

13 **Κ** ατανόησε και τουτο με διάκρισι. Κατά τήν άπαγγελία τών ψαλμῶν νά μη φαίνεσαι σαν νά δέχεσαι τά λόγια τριική, είτε όταν έψαλλαν είτε όταν άπήγγελλαν. Ό Ίσαακ ζητεϊ νά έγκαταλείψουν τήν έκφωνητική άπαγγελία τών ποιητικῶν μερῶν, όχι μόνο τών βιβλικῶν, αλλά και τών λειτουργικῶν.

6. Σε καμμιά μετάφρασι δέν έχει λογικό ειρμό αυτή ή παράγραφος, εξ αίτίας τής άποτυχίας νά κατανοηθοϋν οι όροι ποσότης, μέτρο, ιστορία, εύχῆ. Όλα αυτά εϊναι στοιχεϊα λειτουργικά. Νομιζω ότι έδωσα λογικό ειρμό.

7. Βλ. Γαλ. 4,30ε. 5,1ε.

γους, ἵνα μὴ οἰηθῆς τὸ ἔργον τῆς μελέτης πληθύνειν ἀδιαλείπτως, καὶ τῆς κατανύξεως καὶ τῆς χαρᾶς τῆς ἐν αὐτοῖς παρέλθης
 5 τελείως· ἀλλ' ὡς ἐξ ἑαυτοῦ, ἵνα λέγῃς τοὺς λόγους σου ἐν τῇ δεήσει σου ἐν κατανύξει καὶ κατανοήσει τῆς διακρίσεως, ὡς ὁ συνιῶν τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀληθῶς.

Σημείωσαι πόθεν τίκτεται ἡ ἀκηδία καὶ πόθεν ὁ μετεωρισμὸς

14 **Η** ἀκηδία ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ τῆς διανοίας, καὶ οὗτος ἐκ τῆς τῶν ἔργων ἀργίας καὶ τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς ματαιίας συντυχίας· ἢ γίνεται, τῆς γαστρὸς πεπληρωμένης.

**Ὅτι οὐ δεῖ ἀντιλέγειν τοῖς λογισμοῖς, ἀλλὰ παραρριπτεῖν
 5 ἑαυτὸν τῷ Θεῷ**

15 **Ο** μὴ ἀντιλέγων τοῖς ἐν ἡμῖν ὑποσπειρομένοις ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ λογισμοῖς, ἀλλὰ διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἰκεσίας τὴν πρὸς αὐτοὺς ὁμιλίαν ἐκόπτων, τοῦτο σημεῖόν ἐστιν, ὅτι εὖρεν ὁ νοῦς σοφίαν παρὰ τῆς χάριτος καὶ ἐκ πολλῶν ἔργων
 5 ἠλευθέρωσεν αὐτὸν ἢ γνῶσις αὐτοῦ ἢ ἀληθινή. Καὶ ἐν τῇ εὐρέσει τῆς συντόμου τρίβου, ἣν ἔφθασε, τὸν πολὺν μετεωρισμὸν τῆς μακρᾶς ὁδοῦ ἐξέκοψε. Διότι οὐκ ἐν παντὶ καιρῷ ἔχομεν δύναμιν ἀντιλέγειν πᾶσι τοῖς λογισμοῖς, τοῖς ἀντικειμένοις ἡμῖν, ὥστε παῦσαι αὐτούς, ἀλλὰ πολλάκις λαμβάνομεν πληγὴν ἐξ
 10 αὐτῶν, τὴν μὴ θεραπευομένην ἐν πολλῷ καιρῷ. Ἐξ ἐναντίας γὰρ τούτων τῶν ἐχόντων ἐξακισχιλίους χρόνους εἰσφέρει ἑαυτὸν δογματίσαι. Καὶ γίνεται τοῦτο αὐτοῖς παρασκευή, ἐν ἣ δυνήσονται πληζαί σε ὑπέρμετρα τῆς σοφίας σου καὶ τῆς φρονή-

8. Οἱ δαίμονες εἶναι ἕξι χιλιάδων ἐτῶν· ἄρα τὸ τεμάχιο τοῦτο πρέπει νὰ ἐγράφηκε γύρω στὸ 500 μ.Χ., ἀφοῦ ἡ δημιουργία τοποθετεῖται ἀπὸ τοὺς χρονο-

ἀπὸ ἄλλον, γὰρ νὰ μὴ νομίσης ὅτι τὸ ἔργο τῆς μελέτης σου αὐξάνεται ἀδιαλείπτως καὶ παραβλέψης τελείως τὴν κατάνυξι καὶ τὴν χαρὰ πού περικλείουν· νὰ λέγῃς τὰ λόγια σου κατὰ τὴν δέησί σου σὰν νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου, μὲ κατάνυξι καὶ κατανόησι τῆς διακρίσεως, σὰν ἄνθρωπος πού καταλαβαίνει ἀληθινὰ τί κάνει.

Σημείωσε ἀπὸ ποῦ γεννᾶται ἡ ἀκηδία καὶ ἀπὸ ποῦ ὁ μετεωρισμὸς

- 14 **Η** ἀκηδία γεννᾶται ἀπὸ τὸν μετεωρισμὸ τῆς διανοίας, καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἀποφυγὴ τῶν κόπων καὶ τῆς ἀναγνώσεως καὶ ἀπὸ τὴν μάταιη συνάντησι· ἢ προέρχεται ἀπὸ τὴν ὑπερπλήρωσι τῆς κοιλιᾶς.

Ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀντιλέγωμε στοὺς λογισμοὺς, ἀλλὰ νὰ ἐμπιστευώμαστε τὸν ἑαυτό μας στὸ Θεὸ

- 15 **Τ**ὸ νὰ μὴ συζητῆ κανεὶς μὲ τοὺς ὑποσπειρομένους μέσα μας ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ λογισμοὺς, ἀλλὰ ν' ἀποκόπτη τὴν συναναστροφὴ μὲ αὐτοὺς διὰ τῆς ἰκεσίας πρὸς τὸν Θεό, τοῦτο εἶναι σημεῖο ὅτι ὁ νοῦς εὐρῆκε σοφία ἀπὸ τὴν χάρι καὶ ὅτι ἡ γνῶσις του ἡ ἀληθινὴ τὸν ἐλευθέρωσε ἀπὸ τοὺς πολλοὺς κόπους καὶ μὲ τὴν ἀνεύρεσι τοῦ συντόμου δρόμου περιέκοψε τὴν περιπλάνησι μιᾶς μακρᾶς ὁδοῦ. Διότι δὲν ἔχομε τὴν δύναμι νὰ ἀντικρούωμε κάθε καιρὸ ὄλους τοὺς λογισμοὺς πού ἀντιτίθενται σ' ἐμᾶς, ὥστε νὰ τοὺς παύσωμε, ἀλλὰ πολλὰς φορὰς δεχόμεστε ἀπ' αὐτοὺς πληγὴ πού μένει γιὰ πολὺν καιρὸ ἀθεράπευτη. Διότι προσέρχεσαι νὰ ἀνταγωνισθῆς μὲ αὐτοὺς πού εἶναι ἕξι χιλιάδων ἐτῶν⁸. Ἡ ἀντιλογία σου γίνεται γι' αὐτοὺς ἀφορμὴ προετοιμασίας, μὲ τὴν ὁποία θὰ μπορέσουν νὰ σὲ κτυπήσουν, ἀφοῦ εἶναι δυνατώτεροι

γράφους γύρω στὸ 5508. Εἶναι ἓνα ἐνδεικτικὸ στοιχεῖο γιὰ τὸν χρόνον ἀκμῆς τοῦ Ἰσαάκ, τὸ ὁποῖο ὁμως δὲν ἐκτιμοῦν οἱ νεώτεροι κριτικοὶ πού τοποθετοῦν τὸν χρόνον του ἀρκετὰ ἀργότερα.

σεώς σου. Ἀλλὰ καὶ ὅτε νικήσεις αὐτοὺς σύ, ὁ ρύπος τῶν λογι-
 15 σμῶν μολύνει τὴν διάνοιάν σου καὶ ἡ ὀσμὴ τῆς δυσωδίας αὐ-
 τῶν πολλὴν ἐναπομένει καιρὸν τῇ ὀσφρήσει σου. Ἐν τῷ
 πρώτῳ δὲ τρόπῳ ἐκ τούτων ἀπάντων μετὰ τοῦ φόβου γίνῃ
 ἐλεύθερος. Διότι οὐκ ἔστι βοήθεια ἄλλη, ὡς ὁ Θεός.

Περὶ δακρῶν

16 **Τ**ὰ δάκρυα τὰ ἐν τῇ εὐχῇ σημεῖόν ἐστι τοῦ ἐλέους τοῦ
 Θεοῦ, οὐπὲρ ἠξιώθη ἡ ψυχὴ ἐν τῇ ἐαυτῆς μετανοίᾳ, καὶ
 ὅτι προσεδέχθη καὶ ἤρξατο εἰσέρχεσθαι εἰς πεδιάδα τῆς καθα-
 ρότητος ἐν τοῖς δάκρυσιν. Ἐὰν γὰρ μὴ ἀρθῶσιν οἱ λογισμοὶ
 5 τῶν παρερχομένων καὶ ρίψωσιν ἐξ ἑαυτῶν τὴν ἐλπίδα τοῦ κό-
 σμου καὶ κινηθῇ ἐξ αὐτῶν ἡ καταφρόνησις αὐτοῦ καὶ ἄρξωνται
 ἀγαθὰ ἐφόδια τῆς ἐξόδου αὐτῶν παρασκευάζειν καὶ ἄρξωνται
 ἐν τῇ ψυχῇ λογισμοὶ κινεῖσθαι τῶν ὄντων ἐκεῖσε, οὐ δύνανται
 οἱ ὀφθαλμοὶ δακρῦειν. Τὰ δάκρυα γὰρ ἐκ τῆς ἀκραιφνοῦς ἀδο-
 10 λεσχίας καὶ ἀμετεωρίστου, τῶν λογισμῶν τε τῶν πολλῶν καὶ
 συνεχῶν καὶ ἀκλινῶς γινομένων, καὶ ἐκ μνήμης τινὸς λεπτοῦ
 γινομένου ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ λυποῦντος τὴν καρδίαν ἐκ τῆς
 μνήμης αὐτοῦ. Καὶ ἐκ τούτων τὰ δάκρυα πληθύνονται καὶ ἐπὶ
 πλέον αὐξάνονται.

Περὶ ἐργοχείρου καὶ φιλαργυρίας

17 **Ο**ταν στραφῆς εἰς τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ἐν τῇ διαμονῇ τῆς
 ἡσυχίας σου, μὴ θήσης τὴν ἐντολὴν τῶν Πατέρων κά-
 λυμμα τῆς φιλαργυρίας σου. Ἔργον μικρὸν ἔστω σοι χάριν τῆς
 ἀκηδίας σου, τὸ μὴ ταράσσον τὸν νοῦν. Ἐὰν δὲ διὰ τὴν ἐλεημο-

ἀπὸ τὴν σοφία σου καὶ τὴν φρόνησί σου. Ἀλλά, ἀκόμη καὶ ἂν τοὺς νικήσης, ὁ ρύπος τῶν λογισμῶν τοὺς μολύνει τὴν διάνοιά σου καὶ ἡ ὀσμὴ τῆς δυσωδίας τοὺς διατηρεῖται πολὺν καιρὸ τὴν ὄσφρησί σου. Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ ἀπὸ τὸν φόβο θὰ ἐλευθερωθῆς μὲ τὸν πρῶτο τρόπο⁹. διότι ἄλλη βοήθεια δὲν ὑπάρχει σὰν τὸν Θεό.

Περὶ δακρῶν

16 **Τ**ὰ δάκρυα ποὺ παρουσιάζονται κατὰ τὴν προσευχὴ εἶναι σημεῖο τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο ἀξιώθηκε ἡ ψυχὴ μὲ τὴν μετάνοιά της, καὶ σημεῖο τοῦ ὅτι ἡ μετάνοια ἔγινε δεκτὴ καὶ ἄρχισε νὰ εἰσέρχεται μὲ τὰ δάκρυα τὸ πεδίο τῆς καθαρότητος. Ἄν δὲν ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα πράγματα οἱ λογισμοὶ καὶ δὲν ἀπορρίψουν ἀπὸ ἐπάνω τοὺς τὴν ἐλπίδα τοῦ κόσμου, ἂν δὲν ἐπικρατήσῃ σ' αὐτοὺς ἡ περιφρόνησις γιὰ τὸν κόσμον καὶ δὲν ἀρχίσουν νὰ ἐτοιμάζουν ἀγαθὰ ἐφόδια γιὰ τὴν ἐξοδὸν τοὺς ἀπὸ τοῦτον τὸν κόσμον, ἂν δὲν ἀρχίσουν νὰ κινοῦνται στὴν ψυχὴ λογισμοὶ γιὰ τὰ ἐκεῖ πράγματα, οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν μποροῦν νὰ δακρῦσουν. Διότι τὰ δάκρυα προέρχονται ἀπὸ τὴν καθαρὴ καὶ ἀμετεώριστη μελέτη, ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς πολλοὺς λογισμοὺς ποὺ δὲν παρεκκλίνουν, καὶ ἀπὸ τὴν μνήμη κάποιου λεπτοῦ πράγματος στὴν διάνοια ποὺ λυπεῖ τὴν καρδιὰ μὲ τὴν ἀνάμνησί του. Ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν πληθύνονται καὶ αὐξάνονται τὰ δάκρυα.

Περὶ ἐργοχείρου καὶ φιλαργυρίας

17 **Ο**ταν ἐπιδίδεσαι στὸ ἐργόχειρό σου, στὴν ἡσυχαστικῇ σου διαμονῇ, νὰ μὴ μεταβάλης τὴν ἐντολὴ τῶν πατέρων γιὰ ἐργασία σὲ κάλυμμα τῆς φιλαργυρίας σου. Νὰ ἐπιδίδεσαι σὲ ἕνα μικρὸ ἔργο χάριν τῆς ἀκηδίας σου, τέτοιο

9. Πρῶτος τρόπος εἶναι ἡ ἀποκοπὴ τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἀπὸ τὴν ἀρχή.

5 σύνην τῷ ἔργῳ χρήσασθαι πλέον ἐπιθυμῆς, γνῶθι, ὅτι ἡ εὐχὴ ἀνωτέρα ταύτης ἐστὶν ἐν τῇ τάξει αὐτῆς. Ἐὰν δὲ διὰ τὴν χρεῖαν τοῦ σώματός σου, εἰ μὴ ἄπληστος ἦ, ἀρκεῖ σοι εἰς πλήρωσιν τῆς χρεῖας σου ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ Θεὸς οἰκονομεῖ σοι. Οὐδέ ποτε γὰρ ἀφῆκεν ὁ Θεὸς τοὺς ἐργάτας αὐτοῦ ἐνδεεῖς γενέσθαι τῶν
10 παρερχομένων. «Ζητεῖτε γὰρ πρῶτον», εἶπεν ὁ Κύριος, «τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν», πρὸ τοῦ αἰτήσασθαι ὑμᾶς.

18 **Ε**ἶπε γὰρ τις τῶν ἀγίων, ὅτι οὐχὶ αὕτη ἐστὶν ἡ τάξις τῆς πολιτείας σου, τοῦ κορέσαι τοὺς πεινῶντας καὶ γενέσθαι τὸ κελλίον σου ξενοδοχεῖον τῶν ξένων. Αὕτη γὰρ ἡ πολιτεία τῶν κοσμικῶν ἐστὶ καὶ μᾶλλον αὐτοῖς πρέπει ὡς καλόν, οὐχὶ
5 τοῖς ἀναχωρηταῖς καὶ ἐλευθέροις τῶν ὀρωμένων καὶ φυλάττουσι τὸν νοῦν αὐτῶν ἐν τῇ προσευχῇ.

πὸ νὰ μὴ σοῦ ταραάσση τὸν νοῦ. Ἐὰν ὁμοῦς χάριν τῆς ἐλεημοσύνης ἐπιθυμῆς νὰ ἐκτελέσης περισσότερη ἐργασία, γνώριζε ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι ἀνώτερη τῆς ἐλεημοσύνης κατὰ τὴν τάξι. Ἐὰν θέλῃς νὰ ἐργασθῆς περισσότερο γιὰ τὴν ἀνάγκη τοῦ σώματός σου, ἂν δὲν εἶσαι ἄπληστος, ἀρκεῖ γιὰ τὴν ἀνάγκη σου ἐκεῖνο ποῦ σοῦ οἰκονομεῖ ὁ Θεός. Ὁ Θεὸς δὲν ἄφησε ποτὲ τοὺς ἐργάτες του σὲ στέρησι τῶν προσκαιρῶν ἀγαθῶν. Διότι ὁ Κύριος εἶπε· «ζητεῖτε πρῶτα τὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνη του, καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ σᾶς δοθοῦν»¹⁰, πρὶν τὰ ζητήσετε.

18 **Κ**άποιος ἀπὸ τοὺς ἀγίους εἶπε¹¹, ὅτι ὁ κανόνας τῆς διαγωγῆς σου δὲν εἶναι αὐτός, νὰ χορτάσης τοὺς πεινασμένους καὶ νὰ γίνῃ τὸ κελλί σου φιλανθρωπικὸ ἴδρυμα γιὰ τοὺς ξένους. Αὐτὴ ἡ διαγωγή εἶναι ἔργο τῶν κοσμικῶν καὶ σ' αὐτοὺς μᾶλλον ταιριάζει σὰν ἀγαθό, ὄχι στοὺς ἀναχωρητάς, ποῦ πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθεροι ἀπὸ φροντίδες γιὰ τὰ ὀρῶμενα πράγματα καὶ νὰ ἀφιερώνουν τὸν νοῦ τους στὴν προσευχή.

10. Ματθ. 6,33.

11. Προφανῶς ἐννοεῖται ὁ Εὐάγγελος, ποῦ σὲ ἄλλα συριακὰ κείμενα φέρεται νὰ λέγῃ κάτι τέτοιο.

ΛΟΓΟΣ ΛΔ'

Π Ε Ρ Ι

ΜΕΤΑΝΟΙΩΝ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΙ ΛΟΓΟΙ

1 **Μ**ή ψηφίσης ἀργίαν τὴν ἕκτασιν τῆς εὐχῆς τῆς ἀμετεωρί-
στου, τῆς συνηγμένης καὶ μακρᾶς, διὰ τὸ καταλειψαί
σε τοὺς ψαλμούς. Πλέον δὲ τῆς μελέτης τῆς στιχολο-
γίας, τὰς μετανοίας ἐν τῇ προσευχῇ ἀγάπησον. Ὅτε δώσει σοι
5 χεῖρα αὐτῆ, τὸν τόπον τῆς λειτουργίας ἀναπληροῖ, καὶ ὅτε ἐν
αὐτῇ τῇ λειτουργίᾳ δοθῇ σοι τὸ χάρισμα τῶν δακρῦων, μὴ
ψηφίσης τὴν ἐν αὐτοῖς τρυφὴν ἀργίαν ἐξ αὐτῆς. Πλήρωμα γὰρ
τῆς εὐχῆς ἢ χάρις ἢ τῶν δακρῦων.

2 **Ε**ν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ ἡ διάνοιά σου ἐσκορπισμένη ἐστί,
πλέον τῆς εὐχῆς τῇ ἀναγνώσει ἔμμεινον. Οὐ πᾶσα δὲ
γραφὴ ὠφέλιμος, καθὼς ἐρρέθη. Πολὸν πλέον τῶν ἔργων τὴν
ἡσυχίαν ἀγάπησον. Τίμησον τὴν ἀνάγνωσιν, εἰ δυνατόν, κρεῖτ-
5 τον τῆς στάσεως. Αὐτὴ γὰρ πηγὴ ἐστὶ τῆς καθαρᾶς εὐχῆς. Μὴ
οὖν ἀμελήσης παντελῶς, νῆφε δὲ ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ. Τῆς γὰρ
πολιτείας ρίζα ἢ ψαλμωδία. Ὅμως καὶ τοῦτο γινώθι, ὅτι τῆς

* Ὁ Λόγος 34 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 65
συριακοῦ κειμένου κατὰ τὴν ἕκδοσιν τοῦ Bedjan, σελ. 446-464.

ΠΕΡΙ

ΜΕΤΑΝΟΙΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ*

1 **Μ**ή θεωρήσης τὴν ἐπέκτασι τῆς ἀμετεώριστης προσευχῆς, τῆς συγκεντρωμένης καὶ μακρᾶς, ὡς ἀργοσχολία, ἐπειδὴ παραλείπεις τοὺς ψαλμούς. Ἀγάπησε τις μετάνοιες κατὰ τὴν προσευχὴν περισσότερο ἀπὸ τὴν ἐπίδοσι στὴ στιχολογία. Ὅταν σὲ ἐνισχύη τέτοια προσευχή¹, εἶναι κατάλληλη ἀναπλήρωσις τῆς λειτουργίας. Καὶ ὅταν μέσα στὴν λειτουργία σοῦ δοθῇ τὸ χάρισμα τῶν δακρῶν, νὰ μὴ θεωρήσης τὴν εὐχαρίστησι πού ὑπάρχει σ' αὐτὰ ὡς κατάπαυσι τῆς λειτουργίας². Διότι ἡ χάρις τῶν δακρῶν εἶναι ὀλοκλήρωσις τῆς προσευχῆς.

2 **Τ**ὴν ὥρα πού ἡ διάνοιά σου εἶναι σκορπισμένη, ἐπιδόσου περισσότερο στὴν ἀνάγνωσι, παρὰ στὴν προσευχή. Ὅπως ἔχει λεχθῆ, δὲν εἶναι ὠφέλιμο κάθε βιβλίο. Τίμησε τὴν ἀνάγνωσι, ἂν εἶναι δυνατό, περισσότερο ἀπὸ τὴν ὀρθοστασία· διότι αὐτὴ εἶναι πηγὴ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς. Νὰ μὴ τὴν ἀμελήσης καθόλου, ἀλλὰ νὰ εἶσαι προσεκτικὸς ἀπὸ τὸν μετεωρισμό. Ρίζα τῆς καλῆς ἀσκήσεως εἶναι ἡ ψαλ-

1. Ὅταν ἡ προσευχὴ μὲ μετάνοιες χωρὶς λόγια καὶ ὕμνους βοηθῆ, εἶναι καλὸ ὑποκατάστατο τῆς ἀκολουθίας.

2. Μὲ ἄλλους λόγους ὅταν κατὰ τὴν διάρκειά τῆς ἀκολουθίας ἐπέλθουν δάκρυα στὸν μοναχὸ καὶ σταματήσῃ τὴν στιχολογία, νὰ μὴ τὸ θεωρήσῃ αὐτὸ ὡς διακοπὴ τῆς· τὰ δάκρυα εἶναι ὀλοκλήρωσις τῆς προσευχῆς.

στιχολογίας τῆς μετὰ τοῦ μετεωρισμοῦ, τὰ ἔργα τοῦ σώματος πλέον ὠφελοῦσι, τὸ δὲ λυπεῖσθαι κατὰ διάνοιαν, τὸν κόπον
10 ὑπερβάλλει τοῦ σώματος.

3 **Ε**ν τῷ καιρῷ τῆς ἀμελείας νῆφε καὶ κίνησον μικρὸν τὸν τὸν ζῆλον· μέγαν γὰρ ἐξυπνίζει τὴν καρδίαν καὶ διαθερμαίνει τὰ νοήματα τῆς ψυχῆς. Ἐξ ἐναντίας τῆς ἐπιθυμίας ἐν τῷ τῆς ἀμελείας καιρῷ, τῇ φύσει ὁ θυμὸς βοηθεῖ· λύει γὰρ τὴν ψυ-
5 χρότητα τῆς ψυχῆς. Ἐκ τούτων γὰρ τῶν αἰτίων εἶωθεν ἔρχεσθαι καθ' ἡμῶν ἢ ἀμέλεια· ἢ ἐκ τοῦ βάρους τῆς γαστρὸς ἢ ἐκ τῶν πολλῶν ἔργων.

4 **Η** εὐταξία τῆς ἐργασίας τὸ φῶς ἐστὶ ἐπὶ τοῦ φρονήματος. Οὐκ ἔστιν ἄλλο τι, ὡς ἡ γνῶσις. Πᾶσα εὐχή ἦν προσφέ-
ρεις ἐν τῇ νυκτί, πασῶν τῶν τῆς ἡμέρας πράξεων ἔστω ἐν ὀφθαλμοῖς σου τιμιωτέρα. Μὴ βαρύνῃς τὴν γαστέρα σου, ἵνα μὴ
5 συγχυθῇ ἡ διάνοιά σου καὶ ἔση τεταραγμένος ἐν τῷ μετεωρισμῷ, ὅταν ἀναστῆς νυκτὸς καὶ ἐκλυθῶσι τὰ μέλη σου καὶ αὐ-
τὸς εὐρεθῆς γυναικῶδους πεπληρωμένος χαυνώσεως, οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ σου ἐσκοτισμένη καὶ τὰ νοήματά σου τεθλο-
λωμένα καὶ οὐ δύνῃ συνάξει αὐτὰ παντελῶς ἐν τῇ στιχολογίᾳ
10 διὰ τὴν σκότωσιν, καὶ μωραίνηται ἐν σοὶ ἢ τῶν πάντων γεῦσις, καὶ οὐ γλυκαίνηταί σοι ἢ στιχολογία τῆς ψαλμωδίας, ἧς διὰ τῆς ἐλαφρότητος καὶ λαμπρότητος τῆς διανοίας ὁ νοῦς εἶωθε γεύε-
σθαι μεθ' ἡδονῆς τῆς ἐν αὐτῇ διαφορᾶς.

5 **Ο**ταν γὰρ ἡ εὐταξία τῆς νυκτὸς ταραχθῇ, τότε καὶ ἐν τῇ ἡμε-
ρινῇ ἐργασίᾳ γίνεται ὁ νοῦς συγκεχυμένος, καὶ ἐν σκοτώ-
σει διαπορευόμενος καὶ ἐν τῇ ἀναγνώσει, καθὼς εἶωθεν, οὐ

3. Ὁ μεταφραστὴς ἐδῶ – ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο – μεταφράζει τὸν συριακὸ

μωδία· γνώριζε όμως και τοῦτο, ὅτι ἀπὸ τὴν στιχολογία πού συνοδεύεται ἀπὸ μετεωρισμὸ περισσότερο ὠφελοῦν τὰ σωματικὰ ἔργα, ἐνῶ ἡ λύπη τῆς διανοίας εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὸν κόπο τοῦ σώματος.

3 **Τ**ὸν καιρὸ τῆς ἀμελείας³ νὰ εἶσαι ἄγρυπνος καὶ νὰ κινῆς κάπως τὸν ζῆλο σου· διότι ἀφυπνίζει έντονα τὴν καρδιά καὶ διαθερμαίνει τὰ νοήματα τῆς ψυχῆς. Κατὰ τὸν καιρὸ τῆς ἀμελείας ἐπίσης ὁ θυμὸς βοηθεῖ τὴν φύσι ἐναντίον τῆς ἐπιθυμίας, διότι λύνει τὴν ψυχρότητα τῆς ψυχῆς. Ἡ ἀμέλεια μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὰ ἐξῆς δύο αἷτια· ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ στομάχου ἢ ἀπὸ τὴν πολλῆ σωματικὴ κόπωση.

4 **Η** τάξις τῆς ἀκολουθίας εἶναι τὸ φῶς τοῦ φρονήματος. Τίποτε δέν εἶναι σὰν τὴν γνώσι. Κάθε εὐχὴ πού προσφέρεις τὴν νύκτα νὰ τὴν θεωρῆς τιμιώτερη ἀπὸ ὅλες τίς πράξεις τῆς ἡμέρας. Νὰ μὴ ἐπιβαρύνῃς τὴν κοιλιὰ σου, γιὰ νὰ μὴ συγχυθῆ ἡ διάνοιά σου καὶ ταραχθῆς ἀπὸ τὸν μετεωρισμὸ, ὅταν σηκωθῆς τὴν νύκτα· γιὰ νὰ μὴ παραλύσουν τὰ μέλη σου καὶ γεμίσης ἀπὸ γυναικεία χαυνότητα· γιὰ νὰ μὴ σκοτισθῆ ἐπίσης ἡ ψυχὴ σου καὶ θολώσουν οἱ σκέψεις σου, ὥστε νὰ μὴ μπορῆς νὰ τίς συνάξῃς έντελῶς κατὰ τὴν στιχολογία ἐξ αἰτίας τοῦ σκοτισμοῦ, νὰ ἐξασθενήσῃ μέσα σου ἡ γεῦσις ὅλων τῶν πραγμάτων καὶ νὰ μὴ σοῦ εἶναι γλυκεῖς οἱ στίχοι τῆς ψαλμωδίας, τῶν ὁποίων τὴν ἐξοχότητα ὁ νοῦς συνήθιζε νὰ δοκιμάζῃ μὲ ἡδονὴ κατὰ τὴν ἐλαφρότητα καὶ λαμπρότητά του.

5 **Ο**ταν ἡ εὐταξία τῆς νυκτερινῆς ἀκολουθίας διαταραχθῆ, τότε ὁ νοῦς συγχύζεται καὶ σκοτίζεται καὶ κατὰ τὴν ἡμερινὴ ἐργασία, ὥστε νὰ μὴ μπορῆ νὰ έντρυφήσῃ στὴν

τρυφᾶ. Ἐπιπίπτει γὰρ ὡς καταγιγίς ἐπὶ τὰ νοήματα, καὶ ἐὰν εἰς
5 εὐχὴν κινηθῆ καὶ ἐὰν εἰς μελέτην. Ἡ ἡδονὴ γὰρ ἢ ἐν ἡμέρᾳ διδο-
μένη τοῖς ἀσκηταῖς ἐκ τοῦ φωτὸς τῆς ἐργασίας τῆς νυκτὸς βρῦει
ἐπὶ τῷ νῶ τῷ καθαρῷ.

6 **Ε**καστος ἄνθρωπος, ὃς οὐ ἔλαβε πεῖραν τῆς ἡσυχίας τῆς
μακρᾶς, μὴ προσδοκῆσθαι μαθεῖν ἐξ ἑαυτοῦ τι πλεον ἐν
τοῖς ἀγαθοῖς τῆς ἀσκήσεως, εἰ καὶ μέγας ἐστὶ σοφὸς καὶ διδά-
σκαλος, ἔχων πολλὰ κατορθώματα.

7 **Π**αραφύλαξαι, μὴ ἐπὶ πλεον ἐξασθενήσῃ τὸ σῶμά σου, ἵνα
μὴ ἐνδυναμωθῆ κατὰ σοῦ ἢ ἀμέλεια καὶ ψυχράνη τὴν ψυ-
χὴν σου ἐκ τῆς γεύσεως τῆς ἐργασίας αὐτῆς. Ὡς ἐν ζυγῷ ἀρμό-
ζει σταθμίσαι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ πολιτείαν. Ἐν τῷ καιρῷ, ἐν
5 ᾧ κορέννυσαι, παραφύλαξαι ὀλίγον ἐκ τῆς πρὸς ἑαυτὸν παρρη-
σίας. Ἐν σωφροσύνῃ ἔστω τὸ κάθισμά σου καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς
χρείας σου. Μάλιστα δὲ γίνου σώφρων καὶ καθαρὸς ἐν τῇ ὥρᾳ
τοῦ ὕπνου σου, καὶ παρατετηρημένος, οὐ μόνον ἐν τῷ λογισμῷ
σου, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς μέλεσί σου. Φυλάττου ἐκ τῆς οἰήσεως ἐν
10 τῇ ὥρᾳ τῶν καλῶν ἀλλοιώσεων. Τὴν ἀσθένειάν σου καὶ τὴν
ιδιωτείαν σου πρὸς τὴν λεπτότητα αὐτῆς τῆς οἰήσεως ἐν προ-
σευχῇ σπουδαίως δεῖξον τῷ Κυρίῳ, ἵνα μὴ καταλειφθῆς πειρα-
θῆναι ἐν τοῖς αἰσχροῖς. Ἡ πορνεία γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ ὑπερηφα-
νίᾳ καὶ τῇ οἰήσει ἢ πλάνῃ.

8 **Ε**ν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν σου πρὸς τὴν χρείαν σου ἔργα-
σαι, μᾶλλον δὲ πρὸς δεσμὸν τὸν ἐν τῇ ἡσυχίᾳ σου. Μὴ
ἀσθενήσῃς ἐν πεποιθήσει σου πρὸς τὸν προνοητὴν σου. Οἰκο-
νομίαι γὰρ θαυμασταὶ γίνονται ἐν τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ. Διότι ἐν

4. Ἀκολουθεῖ μιά σειρά ἀπὸ παραινέσεις ποὺ εὐρίσκονται ἀνάμεσα στὴν

ανάγνωσι ὅπως συνήθως. Διότι εἶναι σὰν νὰ ἐπιπίπτη στὰ νοήματα καταιγίδα, ὅπου καὶ ἂν κινηθῆ, εἴτε στὴν προσευχὴ εἴτε στὴν μελέτη. Πράγματι, ἡ ἡδονὴ ποὺ δίδεται κατὰ τὴν ἡμέρα στοὺς ἀσκητὰς ἀπὸ τὴν ἐργασία τῆς νύκτας χύνεται ἐπάνω στὸν καθαρὸ νοῦ.

6 **Κ**άθε ἄνθρωπος, ποὺ ἔλαβε πείρα τῆς μακρᾶς ἡσυχίας, νὰ μὴ ἐλπίσῃ ὅτι θὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τίποτε περισσότερο γιὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀσκήσεως, ἔστω καὶ ἂν εἶναι μέγας σοφὸς καὶ διδάσκαλος μὲ πολλὰ κατορθώματα.

7 **Π**ροφυλάξου, ὥστε νὰ μὴ ἐξασθενήσῃ τὸ σῶμα σου περισσότερο, γιὰ νὰ μὴ σὲ καταβάλῃ ἡ ἀμέλεια καὶ ψυχράνῃ τὴν ψυχὴ σου ἀπέναντι στὴν γεῦσι ἀπὸ τὴν ἐργασία της⁴. Ὁ καθένας πρέπει νὰ σταθμίσῃ τὴν διαγωγὴν του σὰν μὲ ζυγαριά. Ὅταν τρώγῃς, προφυλάξου λίγο ἀπὸ τὴν παρρησία πρὸς τὸν ἑαυτό σου. Νὰ κάθῃσαι μὲ σωφροσύνη ἀκόμα καὶ τὴν ὥρα τῆς ἀνάγκης σου. Πρὸ πάντων ὅμως νὰ εἶσαι σῶφρων καὶ καθαρὸς τὴν ὥρα τοῦ ὕπνου σου, προσεκτικὸς ὄχι μόνο στοὺς λογισμοὺς σου, ἀλλὰ καὶ στὰ μέλη σου. Νὰ προφυλάγῃσαι ἀπὸ τὴν ὑπεροψία κατὰ τὴν ὥρα τῶν καλῶν ἐμπειριῶν. Δεῖξε στὸν Κύριο μὲ ζῆλο κατὰ τὴν προσευχὴ τὴν ἀσθένειά σου καὶ τὴν ἀμάθειά σου σὲ ἀντιστάθμισμα τῆς ὑπεροψίας, γιὰ νὰ μὴ ἐγκαταλειφθῆς στὸν πειρασμὸ ἀπὸ αἰσχροτήτες. Διότι τὴν ὑπερηφάνεια ἀκολουθεῖ ἡ πορνεία καὶ τὴν ὑπεροψία ἡ πλάνη.

8 **Ν**ὰ κάμῃς τὸ ἐργόχειρό σου γιὰ τὶς ἀνάγκες σου, μᾶλλον ὅμως νὰ τὸ ἔχῃς ὡς σύντροφο τῆς ἡσυχίας σου. Νὰ μὴ μειωθῆ ἡ πεποίθησίς σου στὸν προνοητὴ σου, διότι ἐνεργεῖ θαυμαστὰς οἰκονομίες γιὰ τοὺς δικούς του· ἀκόμη καὶ στὴν

5 ἐρήμῳ ἀοικεῖτω οἰκονομεῖ τοὺς ἐν πεποιθήσει αὐτοῦ καθημέ-
 νους οὐκ ἐν χερσὶν ἀνθρώπων. Ἐὰν ἐπισκέψηται σε ὁ Κύριος
 ἐν τοῖς σωματικοῖς χωρὶς ἔργου, ὅτε σὺ ἀγωνίζῃ ἐν τῇ ἐπιμε-
 λείᾳ τῆς ψυχῆς σου, κινεῖται τότε ἐν σοὶ καὶ λογισμὸς ἐκ τῆς
 10 μηχανῆς τοῦ διαβόλου, τοῦ φονευτοῦ, ὅτι ἡ αἰτία τῆς προνοίας
 ταύτης ἀπάσης πάντως ἐκ σοῦ ἐστὶ. Καὶ τότε συνάμα τούτῳ τῷ
 λογισμῷ παύεται ἐκ σοῦ καὶ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτῇ τῇ
 ὥρᾳ βρῦουσι κατὰ σοῦ πλεῖστοι πειρασμοί, εἴτε ἐκ τῆς ἀμε-
 λείας τοῦ προνοητοῦ εἴτε ἐκ τῶν ἀνακαινισμῶν τῶν πόνων καὶ
 τῶν νοσημάτων τῶν κινουμένων ἐν τῷ σώματί σου. Οὐκ ἐκ
 15 μόνης δὲ τῆς κινήσεως τοῦ λογισμοῦ ἀμελεῖ ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ
 ἐκ τοῦ διαμεῖναι τὴν διάνοιαν ἐν αὐτῇ. Ἐκ τῆς κινήσεως γὰρ
 τῆς ἀκουσίου οὐ παιδεύει καὶ κρίνει ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον,
 οὐδὲ ἐὰν πρὸς ὥραν συμφωνήσωμεν αὐτῇ. Καὶ ἐὰν αὐτῇ τῇ
 ὥρᾳ κεντήσωμεν τὸ πάθος καὶ ἡ κατάνυξις φθάσῃ ἡμᾶς, οὐ λο-
 20 γοθετεῖ ὁ Κύριος εἰς τὴν τοιαύτην ἀμέλειαν ἡμᾶς, ἀλλ' εἰς ἐκεί-
 νην, ἣν ἡ διάνοια ἀληθῶς ἐδέξατο καὶ ἀνεπαισθήτως προσβλέ-
 πει αὐτῇ καὶ ὡς καθήκουσαν καὶ ὠφελουσαν ἐδέξατο αὐτήν,
 καὶ οὐκ ἐλογίσατο αὐτὴν φροντίδα δεινήν.

9 **Η**μεῖς ἀεὶ τοῦτο προσευζώμεθα τῷ Κυρίῳ. Χριστὲ τὸ
 πλήρωμα τῆς ἀληθείας ἀνατειλάτω ἡ ἀλήθειά σου ἐν
 ταῖς καρδίαις ἡμῶν καὶ κατὰ τὸ θέλημά σου γινώμεν πορευθῆ-
 ναι ἐν τῇ ὁδῷ σου.

10 **Ο**τε λογισμὸς τις πονηρὸς ἐνσπαρεῖ σοι, εἴτε τούτων τῶν
 ἀπὸ μακρὰν ὄντων εἴτε τῶν προλήψεων, καὶ συνεχῶς
 δεικνύει ἑαυτὸν τῷ νοῖ, γινῶθι ἀληθῶς, ὅτι παγίδα κρύψει σοι·
 ἀλλ' ἐξυπνίσθητι καὶ νῆφε ἐν καιρῷ. Εἰ δὲ ἐστὶν ἐκ τούτων

5. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὴ ἡ χρῆσις προσηγορικῶν ἀντὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων, δηλαδή «προνοητῆς» ἀντὶ τοῦ «Θεός», «φονευτῆς» ἀντὶ τοῦ «διάβο-

ἀκατοίκητη ἔρημο προνοεῖ γιὰ τοὺς ἀναχωρητὰς ποὺ ἔχουν πεποίθησι σ' αὐτόν, χωρὶς τὴν μεσολάβησι ἀνθρωπίνων χειρῶν. Ἐὰν ὁ Κύριος σὲ ἐφοδιάσῃ μὲ τὰ ἀναγκαῖα στὸ σῶμα χωρὶς ἐργόχειρο, ἐνῶ ἐσὺ ἀγωνίζεσαι γιὰ τὴν ἐπιμέλεια τῆς ψυχῆς σου, τότε κινεῖται μέσα σου κάποιος λογισμὸς ἀπὸ ραδιουργία τοῦ διαβόλου, τοῦ φονευτοῦ, ὅτι δηλαδὴ ἡ αἰτία γιὰ ὅλη τούτη τὴν πρόνοια εὐρίσκεται μέσα σου, καὶ τότε ἀμέσως μαζί μὲ τοῦτον τὸν λογισμὸ διακόπτεται ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιὰ ἐσένα. Καὶ αὐτὴν τὴν ὥρα ἐπιπίπτουν ἐναντίον σου ἄφθονοι πειρασμοί, εἴτε ἀπὸ τὴν ἀμέλεια τοῦ προνοητοῦ⁵ εἴτε ἀπὸ τὴν ἐπανάληψι τῶν πόνων καὶ τῶν νοσημάτων ποὺ ὑποκινουῦνται στὸ σῶμα σου. Καὶ δὲν εἶναι μόνο ὁ ἐρχομὸς τοῦ λογισμοῦ γιὰ τὸν ὁποῖο σὲ παραμελεῖ ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐμμονὴ τῆς διανοίας σ' αὐτόν. Ὁ Θεὸς δὲν παιδεύει καὶ δὲν κρίνει τὸν ἄθρωπο ἀπὸ τὴν ἀκούσια κίνησι, οὔτε καὶ ἂν γιὰ μιὰ στιγμὴ συμφωνήσαμε μὲ αὐτὴν. Ἄν αὐτὴν τὴν ὥρα κεντρίσωμε τὸ πάθος καὶ μᾶς καταλάβῃ ἡ κατάνυξις, ὁ Κύριος δὲν θὰ μᾶς κρίνῃ γι' αὐτὴν τὴν ἀμέλεια, ἀλλὰ γιὰ ἐκείνην, ποὺ ἡ διάνοια ἐδέχθηκε πραγματικά, σὰν νὰ εἶναι ἀζήμια, σωστὴ καὶ ὠφέλιμη, καὶ ὄχι σὰν φοβερὸ κακό.

9 **Ε** μείς πρέπει νὰ προσευχώμαστε πάντοτε σ' αὐτόν ὡς ἐξῆς. Χριστέ, τὸ πλήρωμα τῆς ἀληθείας, ἃς ἀνατείλῃ ἡ ἀλήθειά σου στὶς καρδιές μας, ὥστε νὰ μάθωμε νὰ βαδίζωμε στὴν ὁδὸ του.

10 **Ο** ταν σπαρῆ μέσα σου κάποιος πονηρὸς λογισμὸς, εἴτε ἀπὸ μακρινὰ εἴτε ἀπὸ κοντινὰ πράγματα καὶ ἐμφανίζεται συνεχῶς στὸ νοῦ σου, γνώριζε πραγματικά ὅτι θὰ σοῦ στήσῃ παγίδα. Γι' αὐτὸ ἀφυπνίσου καὶ ἀγρύπνα ἐγκαίρως.

λος», καθ' ὅσον μάλιστα λίγο παραπάνω στὸ συριακὸ πρωτότυπο ὑπάρχει μόνο τὸ προσηγορικὸ φονευτῆς καὶ ἐπομένως τὸ διάβολος ἐμπῆκε στὸ ἐλληνικὸ ὡς γλώσσημα.

5 τῶν τοῦ μέρους τῶν δεξιῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν, γινῶθι ὅτι τρόπον
 τινὰ ζωῆς θέλει ὁ Θεὸς δοῦναί σοι, καὶ διὰ τοῦτο ἀεὶ ἐξωθεν
 τοῦ ἔθους κινεῖται ἐν σοί· ἐὰν δὲ σκοτεινὸς λογισμὸς ἦ καὶ δι-
 στάζης ἐν αὐτῷ, ὅτι οὐ δύνη τηλαυγῶς φθάσαι, ἐὰν τε οἴκειος ἦ
 κλέπτῃς ἢ, ἢ ἀντιλήπτωρ ἢ ἐνεδρευτής, ὃς ἐν σχήματι ἀγαθῷ
 10 ἐκρύβῃ, ἐν εὐχῇ ἐκτενεῖ καὶ ὄξυτάτῃ, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν
 ἀγρυπνία πολλῇ παρασκευασθῶμεν κατ' αὐτοῦ. Μὴ ὠθήσης
 αὐτόν, μηδὲ συμφωνήσης αὐτῷ, ἀλλ' εὐχὴν ἐν σπουδῇ καὶ θερ-
 μότητι ποιήσον ὑπὲρ αὐτοῦ. Καὶ μὴ σιωπῆσης ἐπικαλέσασθαι
 τὸν Κύριον, καὶ αὐτὸς δεικνύει σοι αὐτὸν πόθεν ἐστίν.

Περὶ τῆς σιωπῆς

11 **Υ**πὲρ πάντα τὴν σιωπὴν ἀγάπησον, ὅτι προσεγγίζει σοι
 πρὸς καρπὸν· ἡ γλῶσσα γὰρ ἀσθενεῖ πρὸς τὴν ἐξήγησιν
 αὐτοῦ. Πρῶτον μὲν βιασώμεθα ἑαυτοὺς σιωπᾶν, καὶ τότε ἐκ
 τῆς σιωπῆς γεννᾶται ἡμῖν τι ὁδηγοῦν ἡμᾶς εἰς αὐτὴν τὴν σιω-
 5 πῆν. Δῶν σοι ὁ Θεὸς αἰσθηθῆναί τινος γεννωμένου ἐκ τῆς σιω-
 πῆς. Ἐὰν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πολιτείᾳ ἄρξῃ, οὐκ ἐπίσταμαι ἐγὼ πό-
 σον φῶς ἀνατελεῖ σοι ἐντεῦθεν. Μὴ λογίσῃ, ὧ ἀδελφέ, ὅτι ὄπερ
 ἐρρέθη ἐπὶ τοῦ θαυμασίου ἐκείνου Ἀρσενίου, ὅτε παρέβαλον
 αὐτῷ οἱ πατέρες καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ἐρχόμενοι τοῦ θεάσασθαι αὐ-
 10 τόν, καὶ ἐκαθέζετο μετ' αὐτῶν σιωπῶν καὶ ἐν τῇ σιωπῇ ἦν
 ἀπολύων αὐτούς, ἐν θελήματι μόνον τοῦτο ἐποίει, ἀλλ' ἐπεὶ ἐξ
 ἀρχῆς εἰς τοῦτο ἑαυτὸν ἐβιάσατο.

12 **Η**δονὴ τις τίκτεται ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκ τῆς γυμνασίας τῆς ἐρ-
 γασίας ταύτης μετὰ καιρὸν καὶ ἐν βίᾳ ὁδηγεῖ τὸ σῶμα
 ὑπομεῖναι ἐν τῇ ἡσυχίᾳ, καὶ πλῆθος δακρύων τίκτεται ἡμῖν ἐν
 ταύτῃ τῇ πολιτείᾳ. Καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῇ θαυμαστῇ αἰσθάνεται

Ὅταν ἐμφανισθῆ κάποιος ἀπὸ τοὺς δεξιούς λογισμούς, γνώριζε ὅτι ὁ Θεὸς θέλει νὰ σοῦ δώσῃ ἓνα τρόπο ζωῆς καὶ γι' αὐτὸ ὁ λογισμὸς τοῦτος κινεῖται πάντοτε ἀσυνήθιστα μέσα σου. Ἄν ὁμως ὁ λογισμὸς εἶναι ἀβέβαιος καὶ διστάζῃς γι' αὐτόν, διότι δὲν μπορεῖς νὰ διακρίνης ἂν εἶναι οἰκεῖος ἢ ξένος, βοηθὸς ἢ ἐχθρικός, πὺ ἔχει κρυβῆ μὲ σχῆμα ἀγαθό, τότε ἄς προετοιμάζῃσαι ἐναντίον του μὲ εὐχὴ ἐκτενῆ καὶ ἐντατική, νύκτα καὶ ἡμέρα, καὶ μὲ πολλὴ ἀγρυπνία. Μὴ τὸν ὠθῆσῃς καὶ μὴ συμφωνήσῃς μαζί του, ἀλλὰ κάμε γι' αὐτὸν εὐχὴ μὲ ζῆλο καὶ θέρμη, καὶ μὴ παύσῃς νὰ ἐπικαλῆσαι τὸν Κύριον. Αὐτὸς θὰ σοῦ δείξῃ ἀπὸ ποῦ ἔρχεται ὁ λογισμὸς.

Περὶ τῆς σιωπῆς

11 **Π**ερισσότερο ἀπὸ ὅλα ἀγάπησε τὴν προσευχὴν, διότι σὲ φέρει πλησίον τοῦ καρποῦ, πὺ ἡ γλῶσσα ἀδυνατεῖ νὰ τὸν ἐξηγήσῃ. Πρῶτα, νὰ πιέσωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας νὰ σιωπήσωμε, καὶ τότε ἀπὸ τὴν σιωπὴν θὰ γεννηθῆ μέσα μας κάτι πὺ μᾶς ὀδηγεῖ σ' αὐτὴν τὴν σιωπὴν. Εἶθε νὰ σοῦ δώσῃ ὁ Θεὸς νὰ αἰσθανθῆς κάτι πὺ γεννᾶται ἀπὸ τὴν σιωπὴν. Ἄν ἀρχίσῃς αὐτὴν τὴν ἄσκησι, ἐγὼ δὲν ξέρω πόσο φῶς θὰ σοῦ ἀνατεῖλῃ ἀπὸ αὐτό. Λέγουν γιὰ τὸν θαυμάσιο ἐκεῖνο Ἀρσένιο, ὅτι τὸν ἐπισκέφθησαν οἱ πατέρες καὶ οἱ ἀδελφοὶ πὺ ἔρχονταν νὰ τὸν ἰδοῦν, καὶ καθόταν μαζί τους σιωπηλὸς καὶ τοὺς ἀπέλυε σιωπηλός⁶· νὰ μὴ νομίσης, ἀδελφέ, ὅτι τὸ ἔκαμε τοῦτο μὲ ἀπλῆ θέλησι, ἀλλὰ τὸ ἔκαμε, ἀφοῦ ἐπίεσε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὸν ἑαυτό του γιὰ τοῦτο.

12 **Ε**πειτα ἀπὸ λίγον καιρὸ γεννᾶται στὴν καρδιὰ κάποια ἡδονὴ ἀπὸ τὴν ἄσκησι αὐτῆς τῆς ἀρετῆς, ἡ ὁποία ἐκβιάζει τὸ σῶμα νὰ παραμείνῃ στὴν ἡσυχία. Πλῆθος δακρῶν γεννῶνται ἀπ' αὐτὴν τὴν ἄσκησι καὶ μέσα σ' αὐτὰ ἡ καρ-

6. Βλ. Ἀποφθέγματα Γερόντων, Ἀρσένιος 7,31.

5 τινος ἐν αὐταῖς ἡ καρδία διακριτικῶς ἐν καιρῷ μετὰ πόνου καὶ ἐν καιρῷ ἐκ τοῦ θαύματος. Σμικρύνεται γὰρ ἡ καρδία καὶ γίνε-
ται ὡς νήπιον, καὶ ὅτε ἄρξεται ἐν τῇ εὐχῇ, προεπιρρέουσι τὰ
δάκρυα.

13 **Μ**έγας ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ ἐν τῇ ὑπομονῇ τῶν μελῶν ἑαυτοῦ
συνήθειαν κτώμενος θαυμαστὴν ἔσω ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ.
Ὅτε πάντα τὰ ἔργα τῆς πολιτείας ταύτης εἰς ἓν μέρος θήσεις
καὶ τὴν σιωπὴν ἐν ἄλλῳ, εὐρίσκεις αὐτὴν ὑπερβάλλουσαν ἐν
5 σταθμῷ. Παραινέσεις εἰσὶ πολλαὶ τῶν ἀνθρώπων· ὅτε ἡνίκα
τῇ σιωπῇ τις προσεγγίσει, περισσὴ αὐτῷ ἡ ἐργασία τῆς φυλα-
κῆς αὐτῶν. Καὶ εὐρίσκονται γενόμεναι περισσαὶ αἱ ἐργασίαι,
καὶ αὐτὸς εὐρίσκεται ὑπερυψωθεὶς αὐτῶν, ὅτι τῇ τελειότητι
προσῆγγισε. Καὶ γὰρ βοήθειά ἐστι τῇ ἡσυχίᾳ.

14 **Π**ῶς δὲ τοῦτο; Ὅτι ἀδύνατον, ἐν τῇ τῶν πολλῶν κατα-
σκηνώσει ὄντων ἡμῶν, μὴ ἀπαντηθῆναι ἡμᾶς ὑπὸ τινος.
Οὐδὲ γὰρ ὁ ἰσάγγελος Ἀρσένιος, ὃς ὑπὲρ ἅπαντας ἠγάπησε τὴν
ἡσυχίαν, ἠδυνήθη ἀποστῆναι τούτων. Τὸ γὰρ συναντηθῆναι
5 ἡμᾶς ὑπὸ τῶν πατέρων καὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ὄντων μεθ'
ἡμῶν καὶ ἡ ἀπάντησις αὐτῶν ἡ ἀπροσδοκῆτως γινομένη καὶ τὸ
ἀπέρχεσθαι αὐτὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἢ ἀλλαχοῦ, ταῦτα πάντα ὅτε
εἶδεν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ ἀξιομακάριστος, ὅτι οὐ δυνατόν
ἐστὶν ἀποστῆναι τούτων, ὅσον ἐστὶ πλησίον τῆς κατοικήσεως
10 τῶν ἀνθρώπων, ἡνίκα δὲ ἦν πολλάκις, μὴ δυνάμενος μακρυν-
θῆναι ἐν τόπῳ τῆς ἑαυτοῦ κατοικίας ἐκ τοῦ πλησιασμοῦ τῶν
ἀνθρώπων καὶ ἐκ τῶν μοναστῶν τῶν κατοικούντων ἐν ἐκεί-
νοις τοῖς τόποις, τοῦτον τὸν τρόπον ἔμαθεν ἐκ τῆς χάριτος, τὴν
διηνεκῆ σιωπὴν. Καὶ εἴ ποτε ἐξ ἀνάγκης ἤνοιγε τὴν θύραν ἑαυ-

διὰ αἰσθάνεται κάποια θαυμαστή θεωρία, ἄλλοτε μὲ πόνου καὶ ἄλλοτε μὲ θαυμασμό· διότι ἡ καρδιά μικραίνει καὶ γίνεται σὰν νήπιο, καὶ ὅταν ἀρχίσῃ τὴν προσευχή, τὸν περιρρέουν τὰ δάκρυα.

13 **Μ**έγας εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ μαζί μὲ τὴν ὑπομονὴ τῶν μελῶν τοῦ σώματος τοῦ ἀποκτὰ θαυμαστὲς συνήθειες στὴν ψυχὴ του. Ὅταν βάλῃς ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά ὅλα τὰ ἔργα αὐτῆς τῆς ἀσκήσεως⁷ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν σιωπὴ, θὰ εὔρησ ὅτι ἡ σιωπὴ εἶναι βαρύτερη. Ὑπάρχουν πολλὲς παραινέσεις γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλά, ὅταν προσεγγίσῃ κανεὶς τὴν σιωπὴ, περιττὴ εἶναι ἡ φύλαξις ἐκείνων τῶν παραινέσεων· ὅσες ἐργασίες ἔγιναν εἶναι περιττῆς, καὶ αὐτὸς ποὺ ἀπέκτησε τὴν σιωπὴ εἶναι ὑπεράνω αὐτῶν, διότι προσήγγισε τὴν τελειότητα. Διότι ἡ σιωπὴ εἶναι βοηθὸς τῆς ἡσυχίας.

14 **Π**ῶς τοῦτο; Διότι εἶναι ἀδύνατον, ὅταν ζοῦμε σὲ κατοικημένο μέρος, νὰ μὴ μᾶς συναντήσῃ κάποιος. Ἄλλωστε οὔτε ὁ ἰσάγγελος Ἀρσένιος⁸, ποὺ ἀγάπησε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον τὴν ἡσυχία, δὲν μπόρεσε νὰ τοὺς ἀποφύγῃ. Διότι εἶναι ἀναπόφευκτο νὰ συναντιώμαστε μὲ τοὺς πατέρες καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ποὺ εἶναι μαζί μας ἢ καὶ μὲ τοὺς ἄλλους κατὰ τὴν μετάβασιν στὴν Ἐκκλησία ἢ ἄλλου. Αὐτὰ ὅλα, ὅταν εἶδε ὁ ἀξιομακάριστος ἐκεῖνος ἄνθρωπος καὶ κατάλαβε ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς ἀποφύγῃ, ὅσο εἶναι πλησίον τῶν κατοικημένων τόπων ἀπὸ ἀνθρώπους, ἀφοῦ πολλὰ φορὲς δὲν μπορούσε ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν κατοικία του λόγῳ τῆς γειτνιασεως τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν μοναχῶν ποὺ κατοικοῦσαν σ' ἐκείνους τοὺς τόπους, τοῦτον τὸν τρόπο ἔμαθε ἀπὸ τὴν θεία χάρι, τὴν συνεχῆ σιωπὴ. Καὶ ὅσες φορὲς ἀπὸ ἀνάγ-

8. Βλ. *Ἀποφθέγματα Γερόντων*, ἔκδοσις Φιλοκαλία, Π. Χρησίου, σ.66-102. Ὁ Ἀρσένιος εἶχε τὸ κελλί του 32 μίλια μακριὰ ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς Σκήτεως.

15 τοῦ τισιν αὐτῶν, ἐν τῇ θεωρίᾳ αὐτοῦ μόνον ἐνηυφραίνοντο, ἡ δὲ ὁμιλία τοῦ λόγου καὶ ἡ χρεία αὐτοῦ περιττὴ ἐγίνετο μεταξὺ αὐτῶν.

15 **Π**ολλοὶ τῶν Πατέρων ἐν τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ ἦλθον εἰς κατάστασιν, εἰς τὸ παραφυλάξασθαι ἑαυτούς, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς προσθήκην τοῦ πλούτου τοῦ πνευματικοῦ ἐκ τῆς μαθήσεως, ἧς ἐδέξαντο ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ μακαρίου. Καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ἐν λίθῳ ἢ ἐν σχοινίῳ ἐδέσμων ἑαυτούς, ἢ ἐν λιμῶ ἔτηξαν ἑαυτούς, ἐν τῷ καιρῷ, ἡνίκα ἤθελον πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐξελθεῖν. Διότι ἡ πείνα πολὺ ὠφελεῖ εἰς τὴν συστολὴν τῶν αἰσθήσεων.

16 **Π**ολλοὺς Πατέρας εὗρον, ἀδελφέ, μεγάλους καὶ θαυμαστούς, πλεῖον τῶν ἔργων εἰς τὴν εὐταξίαν τῶν αἰσθήσεων πρόνοιαν ποιουμένους καὶ εἰς τὸ ἦθος τοῦ σώματος· ὅτι ἐξ αὐτῶν γεννᾶται ἡ εὐταξία τῶν λογισμῶν. Αἰτίαι πολλαὶ ἔξωθεν τοῦ θελήματος συναντῶσι τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ποιῶσιν αὐτὸν ἐξελθεῖν ἔξωθεν τοῦ ὄρου τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ. Καὶ εἰ μὴ εὐρεθεῖ παραφυλαττόμενος ἐν τοῖς ἑαυτοῦ αἰσθήσεσιν ἐν τῇ ἀδιαλείπτῳ συνηθείᾳ, τῇ προηγησαμένη ἐν αὐτῷ, εἶχον ποιῆσαι αὐτὸν ἐν πολλῷ χρόνῳ μὴ ἐλθεῖν εἰς ἑαυτὸν καὶ εὐρεῖν τὴν
10 πρῶτην εἰρηνικὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν.

17 **Π**ροκοπὴ τῆς καρδίας ἀδολεσχία ἐστὶν ἐν τῇ ἑαυτῆς ἐλπίδι. Προκοπὴ τῆς πολιτείας, ἡ ἐκ πάντων λύσις. Ἡ μνήμη τοῦ θανάτου δεσμός ἐστὶν ἀγαθὸς τῶν μελῶν τῶν ἔξωθεν. Δέλεαρ ψυχῆς ἐστὶν ἡ χαρά, ἡ ἐκ τῆς ἐλπίδος τῆς ἐξανθούσης ἐν
5 τῇ καρδίᾳ. Αὐξήσις τῆς γνώσεως αἱ διηνεκεῖς δοκιμασίαι εἰσὶν,

κη ἄνοιγε τὴν θύρα του σὲ κάποιους ἀπὸ αὐτούς, αὐτοὶ εὐφραίνονταν μόνο μὲ τὴν θεά του, ἐνῶ ἡ χρῆσις τοῦ λόγου ἦταν περιττὴ μεταξύ τους.

15 **Π**ολλοὶ πατέρες ἀπὸ αὐτὴν τὴν θεά ἦλθαν σὲ θέσι νὰ προσέξουν τοὺς ἑαυτοὺς των, ὥστε νὰ ἀποκτήσουν ἄφθονον πνευματικὸ πλοῦτο μὲ τὴν διδασκαλία ποὺ ἐδέχθησαν ἀπὸ τὴν θεά τοῦ μακαρίου τούτου. Καὶ μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔδεναν τοὺς ἑαυτοὺς των μὲ λιθάρι⁹ ἢ μὲ σχοινὶ ἢ διέλυαν τὸν ἑαυτό τους μὲ τὴν νηστεία, ὅταν ἠθελαν νὰ ἐξέλθουν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους· διότι ἡ πεῖνα πολὺ ὠφελεῖ στὴ συστολὴ τῶν αἰσθήσεων.

16 **Π**ολλοὺς πατέρες εὐρῆκα, ἀδελφέ, μεγάλους καὶ θαυμαστοὺς, ποὺ ἐφρόντιζαν περισσότερο γιὰ τὴν εὐταξία τῶν αἰσθήσεων καὶ τὸ ἦθος τοῦ σώματος, παρὰ γιὰ τὰ ἄλλα ἔργα· διότι ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο, τὴν εὐταξία καὶ τὸ ἦθος, γεννᾶται ἡ εὐταξία τῶν λογισμῶν. Πολλὲς αἰτίες ἐκτὸς τοῦ θελήματος εὐρίσκουν τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ἀναγκάζουν νὰ βγῆ ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς ἐλευθερίας του. Καί, ἂν δὲν προφυλάξη τις αἰσθήσεις του μὲ τὴν κανονικὴ συνήθεια ποὺ εἶχε προηγουμένως, θὰ τὸν κάμουν γιὰ πολὺν καιρὸ νὰ μὴ ἔλθῃ στὸν ἑαυτό του καὶ νὰ μὴ εὐρῆ τὴν πρῶτη του εἰρηνικὴ διάθεσι.

17 **Π**ροκοπὴ τῆς καρδιᾶς εἶναι ἡ ἀσχολία μὲ τὴν ἐλπίδα της. Προκοπὴ τῆς ἀσκήσεως εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ πάντα. Ἡ μνήμη τοῦ θανάτου εἶναι καλὸς δεσμὸς τῶν ἐξωτερικῶν μελῶν τοῦ σώματος. Δόλωμα τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ χαρά, ποὺ ἀνθίζει ἀπὸ τὴν ἐλπίδα στὴν καρδιά. Αὐξήσις τῆς

9. Ὁ ἀββᾶς Ἀγάθων, γιὰ ν' ἀποκτήσῃ τὴν συνήθεια τῆς σιωπῆς ἐπέρασε τρία ἔτη μ' ἓνα λιθάρι στὸ στόμα, *Ἀποφθέγματα Γερόντων*, Ἀγάθων 15. Π. Κ. Χρήστου, σ. 110. Εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον ὅτι ὁ Vensinck στὴν μετάφρασί του, *Mystic treatises by Isaac of Nineveh*, 1923, σ. 303, λέγει σὲ ὑποσημείωσι ὅτι τὸ λόγιον τοῦτο ἀποδίδεται στὸν Χαλίφη Ἀμποῦ Μπάκρ ἀπὸ τὸν Γκαζαλί καὶ ὁ ἴδιος φαίνεται νὰ τὸ ἀποδέχεται (!), ἀφοῦ ἀγνοεῖ τελείως τὴν παράδοσι τῶν Ἀποφθεγμάτων.

ἄς ἐκ τῶν δύο ἀλλοιώσεων λαμβάνει ὁ νοῦς ἔσωθεν καθ' ἡμέραν. Ἐὰν γὰρ καὶ ἀκηδία ἡμῖν κατὰ καιρὸν ἐγγένηται διὰ τὴν μόνωσιν (καὶ τοῦτο ἴσως οἰκονομικῶς παραχωρεῖται γενέσθαι), ἀλλ' ἔχομεν παράκλησιν τῆς ἐλπίδος ὑπερβάλλουσαν τὸν
10 λόγον τῆς πίστεως, ὃν ἔχομεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

18 **Κ** αὶ καλῶς εἶπέ τις τῶν θεοφόρων, ὅτι ἱκανοῖ ὁ πόθος τοῦ Θεοῦ τῶ πιστῶ γενέσθαι παράκλησις καὶ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς. Τί γάρ, φησί, βλάπτουσιν αἱ θλίψεις τὸν τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν καταπεφρονημένας ἔχοντα διὰ τὰ
5 μέλλοντα ἀγαθά;

19 **Κ** αὶ τοῦτο δέ, ἀδελφέ, παραγγέλλω σοι· ἔστω ἐν σοὶ ἀεὶ ἐκνικῶν ὁ τῆς ἐλεημοσύνης σταθμὸς ἕως ἂν αἰσθηθῆς ἐν ἑαυτῷ ἐκείνου τοῦ ἐλέους, οὗ ἔχεις πρὸς τὸν κόσμον. Ταῦτα γὰρ τὰ ἡμέτερα ἔσοπτρα γενέσθω, τοῦ ἰδεῖν ἐν ἑαυτῷ τὴν
5 ὁμοιότητα καὶ τὸν τύπον τὸν ἀληθινόν, τὸν τῇ φύσει ὑπάρχοντα καὶ τῇ οὐσίᾳ ἐκείνη τοῦ Θεοῦ. Ἐν τούτοις καὶ τοιούτοις φωτισθῶμεν κινηθῆναι κατὰ Θεὸν ἐν διαυγεῖ προαιρέσει. Καρδία ἀπότομος καὶ ἀνηλεὴς οὐδέποτε καθαίρεται. Ἄνθρωπος ἐλεήμων ἰατρός ἐστὶ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς· τὴν σκότωσιν γὰρ τῶν πα-
10 θῶν, ὡς ἐν πνεύματι βιαίῳ καταδιώκει ἐκ τῶν ἔνδον ἑαυτοῦ. Χρέος ἀγαθὸν πρὸς τὸν Θεὸν τοῦτό ἐστι, κατὰ τὸν εὐαγγελικὸν λόγον τῆς ζωῆς.

20 **Ο** ταν προσεγγίσης τῇ στρωμνῇ σου, εἶπε αὐτῇ· Ὡστρωμνή, ἴσως ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ τάφος μοι γίνῃ· καὶ οὐ γινώσκω, μήπως ἀντὶ τοῦ προσκαιροῦ ὕπνου, ἐκεῖνος ὁ αἰώνιος ὁ μέλλων εἰσέλθῃ ἐν ἐμοὶ ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ.

10. «Τοῦ ἐλέους τοῦ Κυρίου πλήρης ἡ γῆ», Ψαλμ. 32,5. Ἀπόκτησις αὐτοῦ τοῦ ἐλέους εἶναι ὁμοίωσις μετὰ τὸν Θεό.

11. Τοῦτο εἶναι μιὰ ἀπόδοσις τῆς διδασκαλίας περὶ εἰκόνας καὶ ὁμοιώσεως. Γεν. 1,26.

γνώσεως εἶναι οἱ συνεχεῖς δοκιμασίες, τὶς ὁποῖες ὁ νοῦς λαμβάνει ἐσωτερικὰ καθημερινῶς ἀπὸ τὶς δύο ἀλλοιώσεις, τὴν καλὴ καὶ τὴν ἀγαθὴ. Κι ἂν μᾶς ἐμφανισθῆ καμμιὰ φορὰ ἀκηδία λόγῳ τῆς μονώσεως (καὶ τοῦτο ἴσως μᾶς παραχωρεῖται κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν), ἀλλ' ἔχομε τὴν παρηγοριὰ τῆς ἐλπίδος ποὺ ξεπερνᾷ τὸν λόγο τῆς πίστεως, τὸν ὁποῖο ἔχομε μέσα στὶς καρδιές μας.

18 **Κ** αλῶς εἶπε κάποιος ἀπὸ τοὺς θεοφόρους, ὅτι ἀρκετὴ εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ σὰν παρηγοριὰ στὸν πιστό, ἀκόμη καὶ ὅταν χάνη τὴν ζωὴ του. Διότι, λέγει, ὡς πρὸς τί βλάπτουν οἱ θλίψεις τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔχει καταφρονήσει τὴν τρυφή καὶ τὴν ἀνάπαυσι γιὰ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ;

19 **Κ** αὶ τοῦτο σοῦ παραγγέλλω, ἀδελφέ· νὰ ὑπερνικᾷ πάντοτε μέσα σου ἡ πλάστιγγα τῆς ἐλεημοσύνης, ὡς ποὺ νὰ αἰσθανθῆς ἐκεῖνο τὸ ἔλεος ποὺ ὀφείλεις πρὸς τὸν κόσμον¹⁰. Ἡ κατάστασίς μας ἄς γίνη καθρέπτῃς, γιὰ νὰ βλέπουμε μέσα μας τὴν ὁμοιότητα καὶ τὸ ἀληθινὸ πρότυπο, ποὺ ὑπάρχει στὴν φύσι καὶ τὴν οὐσία ἐκείνη τοῦ Θεοῦ¹¹. Μὲ τέτοια καὶ παρόμοια μέσα θὰ φωτισθοῦμε, ὥστε νὰ κινηθοῦμε κατὰ μίμησι τοῦ Θεοῦ μὲ διαυγῆ προαίρεσι. Ἡ ἀπότομη καὶ σκληρὴ καρδιά δὲν καθαρίζεται ποτέ. Ὁ ἐλεήμων εἶναι ἰατρός τῆς ψυχῆς του, διότι διώχνει ἀπὸ μέσα του τὸ σκοτάδι τῶν παθῶν σὰν μὲ δυνατὸ ἄνεμο. Τοῦτο εἶναι χρέος δυνατὸ πρὸς τὸν Θεό, κατὰ τὸν εὐαγγελικὸν λόγο¹².

20 **Ο** ταν πλησιάζης τὸ στρῶμα σου, λέγε του· Στρῶμα μου, ἴσως μοῦ γίνης τάφος τούτῃ τῇ νύκτα, καὶ δὲν γνωρίζω μήπως, ἀντὶ τοῦ προσκαίρου ὕπνου, αὐτὴν τὴν νύκτα μοῦ ἔλθει ἐκεῖνος ὁ αἰώνιος, ὁ μελλοντικός.

12. Στὸ συριακὸ κείμενο ὑπάρχει ἐδῶ τὸ χωρίο Ματθ. 5,7. «μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται». Πάντως ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ ἔχει ἐκπέσει ἢ παραλειφθῆ ἓνα μεγάλο τεμάχιο κειμένου, στὸ ὁποῖο ἀπαντᾶται ἐπωνύμως καὶ ἓνα χωρίο τοῦ Εὐαγγρίου περὶ ἐλεημοσύνης.

21 **Ε**ν ὄσῳ οὖν ἔχεις πόδας, δράμε ὀπίσω τῆς ἐργασίας, πρὸ τοῦ δεσμευθῆναι ἐν ἐκείνῳ τῷ δεσμῷ, τῷ μὴ ἐνδεχομένῳ πάλιν λυθῆναι. Ἐν ὄσῳ ἔχεις δακτύλους, σταύρωσον ἑαυτὸν ἐν προσευχῇ, πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὸν θάνατον. Ἐν ὄσῳ ἔχεις 5 ὀφθαλμούς, πλήρωσον αὐτοὺς δακρύων, πρὸ τοῦ σκεπασθῆναι αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ κονιορτοῦ. Καθάπερ γὰρ τὸ ρόδον, τὸ ὑπ' ἀνέμου ἐκπνεόμενον καὶ μαραινόμενον, οὕτως ἔσωθέν σου ἐν τῶν στοιχείων τῶν ἐν σοί, καὶ ἀποθνήσκεις. Θεοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ σου τοῦ ἀπελθεῖν, ὦ ἄνθρωπε, ἐν τῷ λέγειν σε αἰεὶ, Ἴδε ἔφθασε τὴν 10 θύραν ὁ ἀπόστολος, ὁ ἐρχόμενος ὀπίσω μου. Τί κάθημαι; ἀποδημία ἐστὶν αἰώνιος, μὴ ἔχουσα πάλιν ἐπάνοδον.

22 **Ο** ἀγαπῶν τὴν ὁμιλίαν τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀγαπᾷ γενέσθαι μοναστικός, ὁ δὲ ἀγαπῶν ὑπολειφθῆναι μετὰ τῶν πολλῶν, οὗτος φίλος τοῦ κόσμου τούτου. Ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν μετάνοιαν, ἀγάπησον καὶ τὴν ἡσυχίαν. Ἐξωθεν γὰρ τῆς ἡσυχίας 5 οὐ τελειοῦται ἡ μετάνοια. Καὶ ἐὰν τις ἀντιλέγῃ ἐν τούτῳ, μὴ φιλονεικήσῃ μετ' αὐτοῦ. Ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν ἡσυχίαν, τὴν μητέρα τῆς μετανοίας, ἀγάπησον ἐν ἡδονῇ καὶ τὴν μικρὰν ζῆμίαν τοῦ σώματος καὶ τὰς βρυούσας μέμψεις καὶ τὰς ἀδικίας τὰς ὑπὲρ αὐτῆς. Ἐκτὸς γὰρ ταύτης τῆς παρασκευῆς ζῆσαι ἐν ἡσυχίᾳ μετ' 10 ἐλευθερίας ἀταράχως οὐ δυνήσῃ. Ἐὰν δὲ τούτων καταφρονήσῃς, μέτοχος γενήσῃ τῆς ἡσυχίας κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ μενεῖς καθήμενος ἐν αὐτῇ, ὡς θέλει ὁ Θεός.

23 **Π**όθος ἡσυχίας ἐστὶ προσδοκία διηνεκῆς τοῦ θανάτου. Ὁ ἐκτὸς ταύτης τῆς μελέτης εἰσερχόμενος ἐν τῇ ἡσυχίᾳ, οὐ δύναται βαστάξαι ἄπερ ὀφείλομεν καρτερεῖν καὶ βαστάζειν ἐκ παντὸς τρόπου.

13. Ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου.

14. Εἶναι ἡ «μελέτη θανάτου». Βλ. Ἀποφθέγματα Πατέρων, Εὐάγγελος 1, κᾶ.

15. Στὸ σημεῖο τοῦτο ὑπῆρχε ἡ πρότασις «τοῦ προσεγγίζειν τὸν νοῦν

21 **Ο**σον καιρό λοιπόν έχεις πόδια, τρέχε πίσω από την άσκησι, πρὶν δεθῆς μ' ἐκεῖνον τὸν ζυγὸ πού δὲν μπορεῖ νὰ λυθῆ πάλι. Ὅσον καιρὸ έχεις δάκτυλα, κάμε τὸν σταυρὸ σου σὲ προσευχή, πρὶν ἔλθῃ ὁ θάνατος. Ὅσον καιρὸ έχεις ὀφθαλμούς, γέμισέ τους δάκρυα, πρὶν σκεπασθοῦν ἀπὸ τὴν ἀχλύ. Σὰν τὸ ρόδο πού μαραίνεται καὶ σκορπίζεται ἀπὸ τὸν ἄνεμο, ἔτσι εἶναι καὶ κάθε στοιχεῖο πού ὑπάρχει μέσα σου, μαραίνεται καὶ ἀποθνήσκει. Καὶ ὅταν ἔρχεται ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως, εἶπε μὲ τὴν καρδιά σου συνεχῶς, ἄνθρωπε· ἰδού, ἔφθασε στὴν θύρα ὁ ἀπεσταλμένος πού μὲ ἀκολουθεῖ¹³. Τί κάθομαι; Εἶναι μιὰ αἰώνια ἀποδημία, πού δὲν ἔχει ἐπάνοδο.

22 **Ο**ποιος ἀγαπᾷ τὴν συνομιλία μὲ τὸν Χριστό, ἀγαπᾷ τὴν μόνωσι, καὶ ὅποιος ἀγαπᾷ νὰ μένει μὲ τοὺς πολλούς, αὐτὸς εἶναι φίλος τοῦ κόσμου τούτου. Ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν μετάνοια, ἀγάπησε καὶ τὴν ἡσυχία· διότι ἡ μετάνοια δὲν πραγματοποιεῖται χωρὶς ἡσυχία. Ἐὰν κανεῖς ἀντιλέγη σ' αὐτό, μὴ φιλονεικήσης μαζί του. Ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν ἡσυχία, τὴν μητέρα τῆς μετανοίας, τότε ἀγάπησε εὐχαρίστως καὶ τὴν ἑλαφρὴ παραμέλησι τοῦ σώματος καὶ τὶς στενοχώριες καὶ ἀδικίες πού προέρχονται ἀπ' αὐτήν. Χωρὶς αὐτήν τὴν προετοιμασία δὲν θὰ μπορέσης νὰ ζήσης ἀδιατάρακτα σὲ ἡσυχία μαζί μὲ ἐλευθερία. Ἐὰν καταφρονήσης αὐτὰ τὰ κοσμικὰ πράγματα, θὰ γίνῃς κάτοχος τῆς ἡσυχίας, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ παραμείνης σ' αὐτήν, ὅπως θέλει ὁ Θεός.

23 **Π**όθος τῆς ἡσυχίας εἶναι ἡ διαρκὴς ἀναμονὴ τοῦ θανάτου¹⁴. Ἐκεῖνος πού ἔρχεται στὴν ἡσυχία χωρὶς αὐτήν τὴν μελέτη, δὲν μπορεῖ νὰ βαστάσῃ αὐτὸ πού μὲ κάθε τρόπο ὀφείλομε νὰ ὑπομένωμε καὶ καρτεροῦμε¹⁵.

ἡμῶν τῇ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐνώσει, λέγει ὁ Εὐάγριος», ἡ ὁποία ἀντικατεστάθη ἀπὸ τὴν τελευταῖα πρότασι στὴν μετάφρασι. Ἡ παραπομπὴ ἀναφέρεται πιθανῶς στὸ προηγούμενο χωρίο τοῦ Εὐαγρίου.

24 **Κ** αὶ τοῦτο δὲ γινῶθι, ᾧ διακριτικέ, ὅτι οὐχὶ διὰ τὰ ἔργα τὰ
περισσὰ τῶν κανόνων, ὅπως ταῦτά γε ἐργασώμεθα, τὴν
κατοίκησιν μοναστικῶς μετὰ τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ τὴν ἡσυ-
χίαν καὶ τὸν ἐγκλεισμόν ποιούμεν. Γνώριμον γάρ ἐστιν, ὅτι
5 μᾶλλον ἢ μετὰ τῶν πολλῶν κοινωνία χεῖρα παρέχει εἰς τοῦτο,
διὰ τὴν προθυμίαν τοῦ σώματος. Καὶ εἰ ἦν ἀναγκαῖον τοῦτο,
οὐκ ἦσάν τινες τῶν πατέρων τὴν συντυχίαν καὶ τὴν κοινωνίαν
τῶν ἀνθρώπων ἐάσαντες καὶ ἄλλοι ἐν τάφοις οἰκήσαντες, τινὲς
δὲ τὸν ἐγκλεισμόν ἐκλεζάμενοι ἐν οἴκῳ μοναστικῶ, ἐν ἐκείνῳ
10 μάλιστα τὸ σῶμα ἐκλύοντες καὶ ἀφιέντες αὐτό, μὴ δυνάμενον
πληρῶσαι τοὺς κανόνας ἑαυτοῦ, σὺν πάσῃ ἀσθενείᾳ καὶ μόχθῳ
σωματικῶ· ἀλλὰ καὶ τὰ βαρῆα νοσήματα τὰ φθάνοντα αὐτοὺς
ἐν ἡδονῇ ὑπέφερον ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτῶν, ἐξ ὧν οὔτε κἂν
στῆναι ἐν τοῖς ποσὶν ἑαυτῶν ἢ τὴν προσευχὴν τὴν συνήθη προσ-
15 φέρειν ἢ δοξολογεῖν ἐν τῷ ἑαυτῶν ἡδύναντο στόματι, ἀλλ'
οὐδὲ ψαλμὸν οὔτε ἄλλο τι τῶν ἐν σώματι τελουμένων ἐποίουν.
Καὶ ἤρκεσεν αὐτοῖς μόνη ἡ τοῦ σώματος ἀσθένεια καὶ ἡ ἡσυχία
ἀντὶ πάντων τῶν κανόνων, καὶ οὗτος ὁ τρόπος ἐν πάσαις ταῖς
ἡμέραις τῆς ζωῆς αὐτῶν. Καὶ ἐν ταύτῃ πάσῃ τῇ νομιζομένη
20 ἀργίᾳ, οὐδεὶς ἐπεθύμησεν ἐξ αὐτῶν καταλειῖναι τὸ κελλίον ἑαυ-
τοῦ καὶ διὰ τὴν ἀργίαν τῆς ἐργασίας τῶν κανόνων αὐτοῦ ἔξω
που περιάγειν ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐνευφραίνεσθαι ταῖς φωναῖς
καὶ ταῖς λειτουργίαις τῶν ἄλλων.

25 **Ο** αἰσθηθεὶς τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν κρείττων ἐστὶ τοῦ ἐγεί-
ροντος τοὺς νεκροὺς ἐν τῇ ἑαυτοῦ προσευχῇ, ὅταν εὔρεθῇ
ἢ κατοίκησις αὐτοῦ ἐν μέσῳ πολλῶν. Ὁ στενάζων μίαν ὥραν

24 **Κ** αὶ τοῦτο γνώριζε, διακριτικὲ ἀναγνώστα, ὅτι δὲν ἀκολουθοῦμε τὴν μοναστικὴ ἐγκαταβίωσι καὶ τὴν ἡσυχία καὶ τὸν ἐγκλεισμό, γιὰ νὰ ἐκτελέσωμε περισσὰ ἔργα ποὺ ἐπιβάλλει ὁ κανὼν· διότι εἶναι γνωστὸ ὅτι μᾶλλον ἢ διαβίωσις στὴν κοινωνία μὲ τοὺς πολλοὺς ἐπιτρέπει αὐτὰ τὰ ἔργα λόγω τῆς καλύτερης καταστάσεως τοῦ σώματος. Καὶ ἂν ἦταν ἀναγκαῖα ἢ ἐκτέλεσις κοινωνικῶν ἔργων, δὲν θὰ ὑπῆρχαν πατέρες ποὺ ἄφησαν τὴν συναναστροφή καὶ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἄλλοι ποὺ κατοίκησαν σὲ τάφους, μερικοὶ ποὺ ἐδιάλεξαν τὸν ἐγκλεισμό σὲ μοναχικὸ κελλί, λειώνοντας μάλιστα καὶ ἀφήνοντας σ' ἐκεῖνο τὸ σῶμα τους, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἐκπληρώσῃ τοὺς κανόνες του, μὲ κάθε εἶδους ἀσθένεια καὶ σωματικὸ μόχθο· ποὺ ἐπίσης ὑπέμειναν μὲ εὐχαρίστησι σ' ὅλη τους τὴν ζωὴ τὰ βαριὰ νοσήματα ποὺ τοὺς εὑρισκαν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν μπορούσαν οὔτε νὰ σταθοῦν στὰ πόδια τους ἢ νὰ προσφέρουν τὴν συνηθισμένη προσευχὴ ἢ νὰ δοξολογήσουν μὲ τὸ στόμα τους, ἀλλὰ οὔτε ψαλμὸ ἀπήγγειλλαν οὔτε ἔκαμαν τίποτε ἀπὸ ὅσα τελοῦνται μὲ τὸ σῶμα¹⁶. Τοὺς ἀρκοῦσε μόνη ἢ ἀσθένεια τοῦ σώματος καὶ ἡ ἡσυχία ἀντὶ γιὰ ὅλους τοὺς κανόνες. Αὐτὸς ἦταν ὁ τρόπος διαβιώσεως ὅλες τις ἡμέρες τῆς ζωῆς των. Σὲ ὅλην αὐτὴν τὴν νομιζόμενη ἀργία κανένας τους δὲν ἐπεθύμησε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ κελλί του καί, λόγω τῆς ἀδυναμίας ἐκτελέσεως τῶν κανόνων, νὰ περιφέρεται κάπου ἔξω ἢ νὰ εὐφραίνεται μὲ τὶς φωνές καὶ τὶς λειτουργίες τῶν ἄλλων στὶς ἐκκλησίες.

25 **Ο** ποιος αἰσθάνθηκε τὶς ἁμαρτίες του εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἐγείρει νεκροὺς μὲ τὴν προσευχὴ του μέσα στὴν κοινωνία τῶν πολλῶν. Ὅποιος στενάζει μιὰ ὄρα

16. Δηλαδή μετάνοιες, προσκυνήσεις, σημεῖο τοῦ σταυροῦ.

ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἑαυτοῦ, κρείττων ἐστὶ τοῦ ὠφελοῦντος ὅλον
 5 τὸν κόσμον ἐν τῇ θεωρίᾳ ἑαυτοῦ. Ὁ ἀξιοθεὶς ἰδεῖν ἑαυτόν, αὐ-
 τὸς κρείττων ἐστὶ τοῦ ἀξιοθέντος ἰδεῖν τοὺς Ἀγγέλους. Οὗτος
 γὰρ ἐν τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς κοινωνεῖ, ἐκεῖνος δὲ ἐν τοῖς
 ὀφθαλμοῖς τῆς ψυχῆς. Ὁ ἀκολουθῶν τῷ Χριστῷ ἐν πένθει μο-
 ναστικῷ, οὗτος κρείττων ἐστὶ τοῦ ἐπαινοῦντος αὐτὸν ἐν ταῖς
 10 συναγωγαῖς. Καὶ μηδεὶς ἐνέγκῃ εἰς μέσον τὸ τοῦ Ἀποστόλου,
 «τὸ ἀνάθεμα εἶναι ἐγώ», φησὶν, «ἠνύχομην ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ
 ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου». Τῷ γὰρ λαβόντι τὴν δύναμιν τοῦ
 Παύλου, καὶ ἐκεῖνο ποιῆσαι ἐπιτάττεται. Παῦλος δὲ ἐκ τοῦ
 Πνεύματος τοῦ ἐν ἑαυτῷ ἐλαμβάνετο εἰς ὠφέλειαν τοῦ κόσμου,
 15 καθὼς αὐτὸς ἐμαρτύρησεν. Ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἑαυτοῦ θελήματι
 τοῦτο ἐποίει. «Ἀνάγκη γάρ μοι», φησὶν, «ἐστί, καὶ οὐαί μοι ἐὰν
 μὴ εὐαγγελίζωμαι». Καὶ ἡ ἐκλογή τοῦ Παύλου, οὐ τῆς ἑαυτοῦ
 μετανοίας ἐθεώρει τὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸ εὐαγγελίσασθαι τῇ ἀν-
 θρωπότητι, καὶ δύναμιν περισσὴν ἔλαβεν.

26 **Ο** μως τὴν ἡσυχίαν ἀγαπήσωμεν ἡμεῖς, ἀδελφοί, ἕως ἂν νε-
 κρωθῆ ὁ κόσμος ἐκ τῆς καρδίας ἡμῶν. Καὶ μνημονεύ-
 σωμεν τοῦ θανάτου ἀεὶ καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ μελέτῃ προσεγγίσω-
 μεν τῷ Θεῷ ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν καὶ καταφρονήσωμεν τῆς μα-
 5 ταιότητος τοῦ κόσμου καὶ περιφρονηθῆ ἡ ἡδονὴ αὐτοῦ ἐν τοῖς
 ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, καὶ ὑπομείνωμεν ἐν ἡδονῇ ἐν σώματι νο-
 σηρῷ τὴν ἀργίαν τὴν διηνεκῆ, τὴν ἐν τῇ ἡσυχίᾳ, ὅπως ἀξιοθῶ-
 μεν τῆς τρυφῆς, μετὰ τῶν ἐν σπηλαίοις καὶ ὀπαῖς τῆς γῆς προσ-

17. Στὰ Ἀποφθέγματα Γερόντων, Ἰωάννης Κολοβός 40 (Π. Χρήστου σ. 318-322), ὑπάρχει ἡ διήγησις περὶ μιᾶς νεαρᾶς πόρνης, ἡ ὅποια μετενόησε καὶ

για την ψυχή του, είναι ανώτερος από εκείνον που ωφελεί όλον τον κόσμο με την εμφάνισί του¹⁷. "Οποιος αξιώθηκε να ιδῆ τὸν ἑαυτό του, αὐτὸς εἶναι ανώτερος ἀπὸ ἐκεῖνον πὸν ἀξιώθηκε νὰ ιδῆ τοὺς ἀγγέλους· διότι ὁ τελευταῖος ἐπικοινωνεῖ μὲ τοὺς σωματικούς ὀφθαλμούς, ἐνῶ ἐκεῖνος βλέπει μὲ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς. "Οποιος ἀκολουθεῖ τὸν Χριστὸ μὲ πένθημη διάθεσι στὴν ἀναχώρησι, αὐτὸς εἶναι ανώτερος ἀπὸ ἐκεῖνον πὸν τὸν ἐπαινεῖ στίς συναθροίσεις. Καὶ ἄς μὴ ἐπικαλεσθῆ κανεὶς τὸν λόγο τοῦ Ἀποστόλου, πὸν λέγει: «ἐγὼ θὰ εὐχόμεον νὰ εἶμαι ἀναθεματισμένος ἀπὸ τὸν Χριστὸ χάριν τῶν ἀδελφῶν μου»¹⁸. Ἐκεῖνος πὸν ἔλαβε τὴν δύναμι τοῦ Παύλου διατάσσεται νὰ πράξῃ καὶ τοῦτο. Ὁ Παῦλος ὁμως καταλαμβάνοταν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα πὸν εἶχε μέσα του γιὰ τὴν ὠφέλεια τοῦ κόσμου, ὅπως ἐμαρτύρησε ὁ ἴδιος, διότι δὲν ἔπραττε τοῦτο ἀπὸ τὸ θέλημά του· διότι λέγει, «μοῦ ἐπιβάλλεται ὡς ἀνάγκη, καὶ ἀλλοίμονο ἂν δὲν κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιο»¹⁹. Ἐξ ἄλλου ἢ ἐκλογὴ τοῦ Παύλου δὲν ἦταν ἀποτελεσμα τῆς μετανοίας του, ἀλλὰ ἐνέργεια πὸν ἀπέβλεπε στὸν εὐαγγελισμό τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ γι' αὐτὸ ἔλαβε περισσὴ δύναμι.

26 **Ο**μως ἐμεῖς, ἀδελφοί, ἄς ἀγαπήσωμε τὴν ἡσυχία, ἕως ὅτου νεκρωθῆ ὁ κόσμος τῆς καρδιάς μας. Ἄς μνημονεύωμε πάντοτε τὸν θάνατο καὶ μὲ αὐτὴν τὴν μελέτη ἄς προσεγγίζωμε τὸν Θεὸ μὲ τὴν καρδιά μας· ἄς καταφρονήσωμε τὴ ματαιότητα τοῦ κόσμου καὶ ἄς περιφρονηθῆ στὰ μάτια μας ἡ ἡδονὴ του· ἄς ὑπομείνωμε εὐχάριστα μὲ ἐξασθενημένο σῶμα τὴν συνεχῆ ἀργία μέσα στὴν ἡσυχία. Ἔτσι θὰ ἀξιοθοῦμε τὴν τρυφή, μαζὶ μὲ ἐκείνους πὸν μέσα στὰ

ἐπέθανε σὲ λίγο· μιὰ ὥρα μετανοίας ἤρκεσε γι' αὐτὴν, ὥστε ἡ ψυχὴ της νὰ ὀδηγηθῆ ἀμέσως στοὺς οὐρανούς μὲ μιὰ φωτεινὴ κλίμακα.

18. Ρωμ. 9,3.

19. Α' Κορ. 9,16.

δοκῶντων τὴν ἀποκάλυψιν τὴν ἐπαινετὴν τοῦ Κυρίου τὴν ἐξ
10 οὐρανοῦ.

Ὅτι αὐτῷ καὶ τῷ Πατρὶ αὐτοῦ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἡ δόξα
καὶ ἡ τιμὴ καὶ τὸ κράτος καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

σπήλαια και τις τρύπες τῆς γῆς²⁰ ἀναμένουν τὴν ἔνδοξη ἀποκάλυψι τοῦ Κυρίου ἀπὸ τὸν οὐρανὸ.

Διότι σ' αὐτόν, καὶ τὸν Πατέρα του καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα του ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ τὸ κράτος καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

20. Ἐβρ. 11,38. Ἐδῶ ἡ ἔκφρασις μπορεῖ νὰ ἀναφέρεται καὶ στοὺς ἐρημίτες καὶ στοὺς νεκρούς.

ΛΟΓΟΣ ΛΕ'

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΔΙΑΤΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΟΙ ΨΥΧΙΚΟΙ ΕΝ ΤΗ ΓΝΩΣΕΙ
ΠΕΡΙΒΛΕΠΟΥΣΙΝ ΕΙΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΤΙΝΑ ΚΑΤΑ
ΤΗΝ ΤΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ ΠΑΧΥΤΗΤΑ
ΚΑΙ ΠΩΣ ΔΥΝΑΤΑΙ ΥΨΩΘΗΝΑΙ Η ΔΙΑΝΟΙΑ ΕΚ ΤΑΥΤΗΣ. ΚΑΙ
ΤΙΣ ΕΣΤΙΝ Η ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΜΗ ΕΛΕΥΘΕΡΩΘΗΝΑΙ ΕΞ ΑΥΤΗΣ.
ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΚΑΙ ΕΝ ΠΟΙΩ ΔΥΝΑΤΟΝ ΕΜΜΕΙΝΑΙ ΤΗΝ
ΔΙΑΝΟΙΑΝ ΕΚΤΟΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ ΕΝ ΤΗ ΩΡΑ ΤΗΣ ΛΙΤΗΣ

1 ὕλογημένη ἢ τιμὴ τοῦ Κυρίου, τοῦ ἀνοίγοντος θύραν
Ε ἔμπροσθεν ἡμῶν, ἵνα μὴ σχῶμεν αἴτησιν, εἰ μὴ τὴν εἰς
αὐτὸν ἐπιθυμίαν. Οὕτω γὰρ καταλιμπάνομεν πάντα
καὶ εἰς τὴν καταδίωξιν αὐτοῦ μόνον ἐξέρχεται ἡ ψυχὴ, ὥς μὴ
5 ἔχειν τινὰ μέριμναν κωλύουσαν αὐτὴν κατέναντι τῆς θεωρίας
ἐκείνης τοῦ Κυρίου. Καθ' ὅσον γάρ, ἀγαπητοί, ἀφήσιν ἡ διά-
νοια τὴν μέριμναν τούτων τῶν ὁρατῶν καὶ φροντίζει ἐν τῇ ἐλ-
πίδι τῶν μελλόντων κατὰ τὸ μέτρον τῆς ὑψώσεως αὐτῆς ἐκ
τῆς μερίμνης τοῦ σώματος καὶ τῆς μελέτης αὐτῆς ἐν ἐκείνῃ,
10 κατὰ τοσοῦτον λεπτύνεται καὶ γίνεται διαυγῆς ἐν τῇ εὐχῇ. Καὶ
καθ' ὅσον ἐλευθεροῦται τὸ σῶμα ἐκ τῶν δεσμῶν τῶν πραγμά-

ΛΟΓΟΣ 35

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΟΙ ΨΥΧΙΚΟΙ ΚΑΤΑ
ΤΗΝ ΓΝΩΣΙ ΑΝΤΙΚΡΥΖΟΥΝ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΜΕ
ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΠΑΧΥΤΗΤΑ

ΚΑΙ ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙ Η ΔΙΑΝΟΙΑ ΝΑ ΥΨΩΘΗ ΑΠ' ΑΥΤΗΝ.
ΕΠΙΣΗΣ ΓΙΑ ΠΟΙΑ ΑΙΤΙΑ ΔΕΝ ΕΛΕΥΘΕΡΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΑΥΤΗΝ
ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΚΑΙ ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙ Η ΔΙΑΝΟΙΑ ΝΑ ΜΕΙΝΗ ΧΩΡΙΣ
ΦΑΝΤΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΩΡΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ*

1 **Ε**ὐλογημένη εἶναι ἡ μεγαλειότης τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἀνοίγει ἐμπρός μας τὴν θύρα, ὥστε νὰ μὴ ἔχωμε καμμιά ἄλλη ἀπαίτησι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία γι' αὐτόν. Διότι ἔτσι ἐγκαταλείπομε τὰ πάντα καὶ ἡ ψυχὴ μας ἐξέρχεται πρὸς καταδίωξι αὐτοῦ μόνο, χωρὶς νὰ ἔχη καμμιά φροντίδα ποῦ νὰ τὴν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὴν θεωρία τοῦ Κυρίου. Ὅσο, ἀγαπητοί, ἡ διάνοια ἀφήνει τὴν φροντίδα γιὰ τοῦτα τὰ ὀρατὰ πράγματα καὶ φροντίζει γιὰ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, κατὰ τὸ μέτρο τῆς ἀνυψώσεώς της ἐπάνω ἀπὸ τὴν μέριμνα τοῦ σώματος καὶ ἀπὸ τὴν ἐνασχόλησι μὲ αὐτήν, τόσο γίνεται λεπτότερη καὶ διαυγέστερη κατὰ τὴν προσευχὴν. Καὶ ὅσο ἐλευθερώνεται τὸ σῶμα ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, τόσο ἐλευθερώνεται καὶ ἡ διά-

* Ὁ Λόγος 35 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 63 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

των, κατὰ τοσοῦτον καὶ ἡ διάνοια. Καὶ καθ' ὅσον ἡ διάνοια τῶν δεσμῶν τῶν φροντίδων ἐλευθεροῦται, κατὰ τοσοῦτον τηλαυγῆς γίνεται. Καὶ καθ' ὅσον τηλαυγῆς γίνεται, λεπτύνεται
 15 καὶ ὑψοῦται ἐκ τῶν νοημάτων τοῦ αἰῶνος τούτου, τοὺς βαστάζοντος τοὺς τρόπους τῆς παχύτητος. Καὶ τότε γινώσκει ἡ διάνοια θεωρεῖν ἐν Θεῷ κατ' αὐτόν, καὶ οὐ καθῶς ἡμεῖς.

2 **Ε** ἂν γὰρ μὴ πρῶτον ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀποκαλύψεως ἄξιος γένηται, οὐ δύναται γινῶναι αὐτήν. Καὶ εἰ μὴ ἔλθῃ εἰς καθαρότητα, οὐ δύναται εἶναι τὰ νοήματα τηλαυγῆ, τοῦ θεωρῆσαι τὰ κρυπτά. Καὶ ἕως ἂν ἐλευθερωθῇ ἐκ πάντων τῶν ὀρα-
 5 τῶν τῶν ὀρωμένων ἐν τῇ κτίσει αὐτῶν, οὐκ ἐλευθεροῦται ἐκ τῶν νοημάτων τῶν περὶ αὐτῶν, οὐδὲ ἀργὸς γίνεται ἐκ τῶν λογισμῶν τῶν σκοτεινῶν. Καὶ ἔνθα ἡ σκοτία καὶ ἡ πλοκὴ τῶν λογισμῶν, καὶ τὰ πάθη ἐκεῖ. Ἐὰν γὰρ μὴ ἐλευθερωθῇ ὁ ἄνθρωπος ἐκ τούτων, ὧν εἶπομεν, καὶ τῶν αἰτιῶν αὐτῶν, οὐ μὴ
 10 θεάσεται ἐν τοῖς κρυπτοῖς ἡ διάνοια.

3 **Δ** ιᾶ τοῦτο πρὸ πάντων τὴν ἀκτημοσύνην ἐκέλευσεν ὁ Κύριος κρατῆσαι καὶ ἀποστῆναι τῆς ταραχῆς τοῦ κόσμου καὶ λυθῆναι ἐκ τῆς μερίμνης πάντων τῶν ἀνθρώπων, «ὅστις», λέγων, «οὐκ ἀποτάσσεται πάση τῇ ἀνθρωπότητι καὶ πᾶσι τοῖς
 5 ἑαυτοῦ, καὶ ἀρνεῖται ἑαυτόν, οὐ δύναται μοι εἶναι μαθητής». Ἴνα γὰρ μὴ ἡ διάνοια ἐν πᾶσι βλαβῆ, ἐν θεωρίᾳ, ἐν ἀκοῇ, ἐν μερίμνῃ τῶν πραγμάτων, ἐν ἀφανισμῷ αὐτῶν, ἐν αὐξήσει αὐτῶν, ἐν ἀνθρώπῳ, καὶ διὰ τὸ δεσμῆσαι αὐτήν ἐν τῇ ἐλπίδι μόνῃ τῇ πρὸς αὐτόν, ἔτρεψε πᾶσαν μέριμναν τῶν λογισμῶν καὶ ἐν
 10 ἑαυτῷ πᾶσαν μέριμναν ἐδέσμησε τοῦ φρονήματος ἐν τῇ λύσει πάντων, ἵνα ἐκ τούτου ὀρεγώμεθα τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ ἐν τῇ διαμονῇ τῆς μερίμνης ἡμῶν τῆς περὶ αὐτόν.

νοια· και ὅσο ἡ διάνοια ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὶς φροντίδες, τόσο λαμπρότερη γίνεται. Καὶ ὅσο λαμπρότερη γίνεται, τόσο λεπτύνεται καὶ ὑψώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὰ νοήματα τοῦ αἰῶνος τοῦτου, πού φέρει τὴν σφραγίδα τῆς παχύτητος. Τότε ἡ διάνοια μαθαίνει νὰ θεωρῇ τὸν Θεό, ὅπως εἶναι αὐτός καὶ ὄχι ὅπως εἴμαστε ἐμεῖς.

2 **Α**ν ὁ ἄνθρωπος δὲν γίνῃ πρῶτα ἄξιος τῆς ἀποκαλύψεως, δὲν μπορεῖ νὰ τὴν γνωρίσῃ. Καὶ ἂν δὲν φθάσῃ στὴν καθαρότητα, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τὰ νοήματά του φωτεινά, ὥστε νὰ θεωρῇ τὰ κρυπτά. Καὶ ὡς πού νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ ὅλα τὰ ὀρατὰ πού ἐμφανίζονται στὴν κτίσι, δὲν ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὶς σκέψεις γι' αὐτὰ οὔτε μένει ἀργός ἀπὸ σκοτεινοὺς λογισμοὺς. Καὶ ὅπου ὑπάρχει σκοτάδι καὶ περιπλοκὴ λογισμῶν, ἐκεῖ εἶναι καὶ τὰ πάθη. Ἄν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐλευθερωθῇ ἀπὸ αὐτὰ πού εἶπαμε καὶ ἀπὸ τὰ αἰτιά τους, ἡ διάνοιά του δὲν θὰ θεωρήσῃ τὰ κρυπτά.

3 **Γ**ι' αὐτὸ ὁ Κύριος παρήγγειλε νὰ ἐφαρμόσωμε πρὸ πάντων τὴν ἀκτημοσύνη, νὰ ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ τὴν ταραχὴ τοῦ κόσμου καὶ νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὴ συνηθισμένη μέριμνα ὄλων τῶν ἀνθρώπων, λέγοντας· «ὅποιος δὲν ἀρνεῖται ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ του καὶ δὲν ἀρνεῖται τὸν ἑαυτό του, δὲν εἶναι μαθητῆς μου»¹. Γιὰ νὰ μὴ βλάπτεται ἡ διάνοια ἀπὸ τὰ πάντα, ἀπὸ τὴν ὄρασι, τὴν ἀκοή, τὴν μέριμνα τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, τὸν ἀφανισμό ἢ τὴν αὔξησίν τους, τὸν ἄνθρωπο, καὶ γιὰ νὰ τὴν δεσμεύσῃ μὲ μόνη τὴν ἐλπίδα πρὸς αὐτόν, μετέστρεψε ὅλην τὴν φροντίδα τῶν λογισμῶν καὶ ἐδέσμευσε μέσα του ὅλην τὴν φροντίδα τοῦ νοῦ κατόπιν ἀπελευθερώσεώς του ἀπὸ τὰ πάντα, ὥστε νὰ ποθοῦμε τὴν συναναστροφή μὲ αὐτόν, ἀφοῦ ἡ φροντίδα μας θὰ παραμένῃ πάντοτε σ' αὐτόν.

1. Λουκᾶ 14,33. Ἐλεύθερη ἀπόδοσις τοῦ χωρίου ἀπὸ τὸν Ἰσαάκ.

4 **Π** λλά καὶ γυμνασίας πάλιν χρήζει ἡ εὐχή, ἵνα διὰ τοῦ μα-
 κροῦ χρόνου τοῦ ἐν αὐτῇ σοφισθῇ ἡ διάνοια. Μετὰ γὰρ
 τὴν ἀκτημοσύνην τὴν λύουσαν τὰ νοήματα ἡμῶν ἐκ τῶν δε-
 σμῶν, διαμονὴν θέλει ἡ εὐχή. Ὅτι ἐκ τῆς διαμονῆς τοῦ καιροῦ
 5 λαμβάνει ἡ διάνοια τὴν γυμνασίαν καὶ γινώσκει ἀποδιῶξαι τὸν
 λογισμὸν ἀπ' αὐτῆς καὶ μανθάνει ἐκ τῆς πολλῆς πείρας ἅπερ
 παρ' ἄλλου δέξασθαι οὐ δύναται. Ἐκάστη γὰρ πολιτεία γινομέ-
 νη αὐξήσιν λαμβάνει ἐκ τῆς πολιτείας τῆς πρὸ αὐτῆς καὶ τὰ πρὸ
 αὐτῆς ζητεῖται εἰς εὐρεσιν τῶν μετ' αὐτήν. Τὴν εὐχήν, προλαμ-
 10 βάνει ἀναχώρησις, καὶ αὕτη ἡ ἀναχώρησις, διὰ τὴν εὐχήν, καὶ
 αὕτη ἡ εὐχή, ἵνα κτησώμεθα τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐξ αὐτῆς
 εὐρίσκονται αἱ αἰτίαι, ἵνα ἀγαπήσωμεν τὸν Θεόν.

5 **Κ** αὶ τοῦτο δὲ πρέπον γινῶναι ἡμᾶς, ἀγαπητοί, ὅτι ἐκάστη
 ὁμιλία ἐν κρυπτῷ γινομένη καὶ πᾶσα μέριμνα ἀγαθῆς
 διανοίας ἐν Θεῷ καὶ πᾶσα τῶν πνευματικῶν μελέτη ἐν τῇ εὐχῇ
 ὀρίζεται καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τῆς εὐχῆς ψηφίζεται καὶ ἔσωθεν
 5 τοῦτου συνάγεται τοῦ ὀνόματος. Εἴτε ἀναγνώσεων εἴποις δια-
 φοράς, εἴτε φωνὰς στόματος εἰς δοξολογίαν Θεοῦ, εἴτε λυπηρὰν
 ἐν Κυρίῳ φροντίδα, εἴτε σώματος προσκυνήσεις, εἴτε ψαλ-
 μωδίαν στιχολογίας, εἴτε τὰ λοιπὰ ἄλλα, ἐξ ὧν ἡ διδαχὴ ἐπιγί-
 νεται τῆς εὐχῆς τῆς εἰλικρινοῦς, ἐξ ἧς ἡ ἀγάπη γεννᾶται τοῦ
 10 Θεοῦ. Ἡ γὰρ ἀγάπη ἐκ τῆς εὐχῆς, καὶ ἡ εὐχὴ ἐκ τῆς διαγωγῆς
 τῆς ἀναχωρήσεως. Ταύτης δὲ τῆς ἀναχωρήσεως εἰς τοῦτο
 χρήσομεν, εἰς τὸ ἔχειν ἡμᾶς τόπον ἀδολεσχῆσαι μόνους μετὰ
 τοῦ Θεοῦ, τῆς δὲ ἀναχωρήσεως προηγεῖται ἡ τοῦ κόσμου ἀπο-
 ταγή.

6 **Ε** ἂν γὰρ ὁ ἄνθρωπος μὴ ἀποτάξῃται τῷ κόσμῳ πρῶτον
 καὶ εὐκαιρήσῃ ἐκ πάντων τῶν αὐτοῦ, οὐ δύναται μονω-
 θῆναι. Καὶ οὕτω πάλιν τῆς ἀποταγῆς τοῦ κόσμου προηγεῖται ἡ
 ὑπομονή, καὶ τῆς ὑπομονῆς τὸ μῖσος τοῦ κόσμου, καὶ τοῦ μί-

4 **Α**λλὰ καὶ ἡ προσευχὴ χρειάζεται ἀσκησι, ὥστε διὰ τῆς πολυχρονίας σ' αὐτὴν νὰ σοφισθῆ ἡ διάνοια. Μετὰ τὴν ἀκτημοσύνη δηλαδή, πού λύνει τὶς σκέψεις μας ἀπὸ τὰ δεσμά, χρειάζεται ἐμμονὴ ἢ προσευχὴ· μετὰ τὴν ἐμμονὴ γιὰ πολὺν καιρὸ ἡ διάνοια γυμνάζεται στὸ νὰ γνωρίζη πῶς νὰ διώχνη τὸν λογισμό ἀπ' αὐτὴν καὶ μαθαίνει μετὰ τὴν πολλὴ ἐμπειρία τοῦ πράγματα πού δὲν μπορεῖ νὰ δεχθῆ ἀπὸ ἄλλον. Κάθε ἀσκησις ἀναπτύσσεται ἀπὸ τὴν προηγουμένη ἀσκησι, καὶ τὰ προηγούμενα εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ὑπαρξὶ τῶν ἐπομένων. Τῆς προσευχῆς προηγεῖται ἡ ἀναχώρησις καὶ ἡ ἀναχώρησις γίνεται γιὰ τὴν προσευχὴ, καὶ ἡ προσευχὴ γίνεται γιὰ ν' ἀποκτήσωμε τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, διότι στὴν προσευχὴ εὐρίσκονται τὰ κίνητρα γιὰ ν' ἀγαπήσωμε τὸν Θεό.

5 **Ε**πίσης, ἀγαπητοί, πρέπει νὰ γνωρίζωμε καὶ τοῦτο· ὅτι κάθε συνομιλία, κάθε ἀγαθὴ σκέψι γιὰ τὸν Θεὸ καὶ κάθε μελέτη τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν ὀρίζονται διὰ τῆς προσευχῆς, μετὰ τὸ ὄνομα τῆς προσευχῆς χαρακτηρίζονται καὶ περικλείονται μέσα σ' αὐτὸ τὸ ὄνομα, ὅ,τι καὶ ἂν εἶναι· εἴτε τὰ διάφορα εἶδη τῶν ἀναγνώσεων εἰπῆς εἴτε μελωδικές δοξολογίες τοῦ Θεοῦ εἴτε λυπηρὴ μελέτη γιὰ τὸν Θεὸ εἴτε προσκυνήσεις μετὰ τὸ σῶμα εἴτε ἀπαγγελία ψαλμικῶν στίχων εἴτε ὅλα τὰ ἄλλα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχεται ἡ διδασχὴ γιὰ τὴν εἰλικρινῆ προσευχὴ καὶ ἀπὸ τὴν ὁποῖα γεννᾶται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, διότι ἡ ἀγάπη προέρχεται ἀπὸ τὴν προσευχὴ καὶ ἡ προσευχὴ ἀπὸ τὴν ἀναχωρητικὴ σκέψι. Κι' αὐτὴν τὴν ἀναχώρησι τὴν χρειάζομαστε ὡς πρὸς τοῦτο, στὸ νὰ ἔχωμε τόπο νὰ ἀσχολούμαστε μόνοι μετὰ τὸν Θεό. Τῆς δὲ ἀναχωρήσεως προηγεῖται ἡ ἀποταγὴ τοῦ κόσμου.

6 **Π**ράγματι, ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀποταγῆ πρῶτα ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ δὲν ἐγκαταλείψη ὅλα τὰ πράγματά του, δὲν μπορεῖ νὰ μονάσῃ. Μετὰ τὴν σειρὰ πάλι, τῆς ἀποταγῆς τοῦ κόσμου προηγεῖται ἡ ὑπομονή, τῆς ὑπομονῆς προηγεῖται τὸ

5 σους τοῦ κόσμου ὁ φόβος καὶ ὁ πόθος. Ἐὰν γὰρ μὴ ἐκφοβήσῃ τὴν διάνοιαν ὁ φόβος τῆς γεέννης καὶ εἰς ἔφεσιν τῶν μακαρισμῶν ἐλθεῖν ὁ πόθος ποιήσῃ, οὐ κινήσεται ἐν αὐτῷ τὸ μῖσος τούτου τοῦ κόσμου. Καὶ ἐὰν μὴ μισήσῃ τὸν κόσμον, οὐχ ὑπομενεῖ ἐκτὸς εἶναι τῆς ἀναπαύσεως αὐτοῦ. Καὶ ἐὰν μὴ προηγήσεται ἢ ὑπομονὴ ἐν τῇ διανοίᾳ, οὐ δύναται ἐκλέξασθαι τόπον πε-
10 πληρωμένον ἀγριότητος καὶ κενὸν τῶν ἐν αὐτῷ οἰκούντων. Καὶ ἐὰν μὴ ἐκλέξῃται ἑαυτῷ ζωὴν ἀναχωρήσεως, οὐ δύναται διαμεῖναι ἐν τῇ εὐχῇ. Καὶ ἐὰν μὴ μείνῃ ἀδολεσχῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ διαμείνῃ ἐν τούτοις τοῖς διανοήμασι τοῖς μεμιγμένοις
15 ἐν τῇ εὐχῇ καὶ ἐν τοῖς εἶδεσι τῆς διδαχῆς, ἧς εἰρήκαμεν, οὐ μὴ αἰσθανθῇ τῆς ἀγάπης.

7 **Λ**οιπὸν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς μετ' αὐτοῦ ὁμιλίας, ἡ δὲ ἀδολεσχία καὶ ἡ μελέτη τῆς εὐχῆς διὰ τῆς ἡσυχίας, καὶ ἡ ἡσυχία ἐν τῇ ἀκτημοσύνῃ, ἐν τῇ ὑπομονῇ καὶ ἐν τῷ μίσει τῶν ἐπιθυμιῶν. Καὶ τὸ μῖσος τῶν ἐπιθυμιῶν, ἐκ τοῦ φόβου τῆς
5 γεέννης καὶ τῆς τῶν μακαρισμῶν προσδοκίας. Μισεῖ δὲ τὰς ἐπιθυμίας ὁ γινώσκων τὸν καρπὸν τὸν ἐξ αὐτῶν, τί εὐτρεπίζει αὐτῷ καὶ ἐκ ποίου μακαρισμοῦ κωλύεται δι' αὐτάς.

8 **Ο**ὕτως ἐκάστη πολιτεία ἐν τῇ πρὸ αὐτῆς δεδεμένη ἐστὶ καὶ ἐξ αὐτῆς λαμβάνει προσθήκην καὶ μεταβαίνει εἰς ἄλλην ὑψηλοτέραν αὐτῆς. Καὶ ἐὰν μία ἐξ αὐτῆς ὑπολείπηται, οὐ δύναται στήναι τὸ ὀπίσω αὐτῆς καὶ ὁρᾶσθαι. Ὅτι πάντα λύονται
5 καὶ ἀπόλλυνται. Τὸ δὲ πλεόν τούτων, μέτρον ἐστὶ τῶν λόγων.

Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας.
Ἀμήν.

2. Γιὰ νὰ φθάσῃ κανεὶς στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ ἐπιδιοθῇ προηγουμένως στὴν μελέτη τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν συνομιλία μαζί του.

μῖσος τοῦ κόσμου, καὶ τοῦ μίσους τοῦ κόσμου ὁ φόβος καὶ ὁ πόθος. Ἐὰν δηλαδὴ δὲν ἐκφοβίση τὸν νοῦ ὁ φόβος τῆς γέεννας καὶ δὲν τὸν κινήσῃ ὁ πόθος στὴν ἐπιθυμία τῶν μακαριστῶν ἀγαθῶν, δὲν θὰ κινήθῃ στὸν ἄνθρωπο τὸ μῖσος τοῦ κόσμου τούτου. Καὶ ἂν δὲν μισήσῃ τὸν κόσμο, δὲν θὰ ὑπομείνῃ νὰ εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσί του. Καὶ ἂν δὲν προηγηθῇ ἡ ὑπομονὴ στὴν διάνοια, δὲν μπορεῖ νὰ ἐκλέξῃ τόπο ἄγριο καὶ ἔρημο ἀπὸ κατοίκους· καὶ ἂν δὲν ἐκλέξῃ γιὰ τὸν ἑαυτό του τὴν ἀναχωρητικὴ ζωὴ, δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιδοθῇ στὴν προσευχή. Καὶ ἂν δὲν ἐπιδοθῇ στὴν μελέτη τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν μείνῃ σ' αὐτὲς τὶς σκέψεις πὺ εἶναι ἐμπεπλεγμένες μὲ τὴν προσευχὴ καὶ μὲ τὰ εἶδη τῆς διδαχῆς, πὺ εἶπαμε παραπάνω, δὲν θὰ αἰσθανθῇ τὴν ἀγάπη².

7 **Η** ἀγάπη λοιπὸν τοῦ Θεοῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν συνομιλία μὲ αὐτόν. Ἡ ἐπίδοσις στὴν μελέτη τῆς εὐχῆς ἀπὸ τὴν ἡσυχία, ἢ ἡσυχία ἀπὸ τὴν ἀκτημοσύνη, ἢ ἀκτημοσύνη ἀπὸ τὴν ὑπομονὴ καὶ ἀπὸ τὸ μῖσος τῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ τὸ μῖσος τῶν ἐπιθυμιῶν ἀπὸ τὸν φόβο τῆς γέεννας καὶ ἀπὸ τὴν προσδοκία τῶν μακαριστῶν ἀγαθῶν. Τὶς ἐπιθυμίες μισεῖ ὁποῖος γνωρίζει τὸν καρπὸ τους, δηλαδὴ τί τοῦ ἐτοιμάζουν καὶ ἀπὸ ποῖο ἀγαθὸ τὸν ἐμποδίζουν αὐτὲς.

8 **Ε** τσι κάθε ἄσκησις εἶναι δεμένη μὲ τὴν πρὶν ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἀπὸ αὐτὴν λαμβάνει τὴν ἀνάπτυξι καὶ μεταβαίνει σὲ ἄλλην ὑψηλότερὴ τῆς. Ἐὰν μιὰ ἀπὸ τὶς ἀκήσεις ἀποτύχῃ, δὲν μπορεῖ νὰ σταθῇ καὶ νὰ φανῇ ἡ ἐπομένη· διότι ὅλα διαλύονται καὶ καταστρέφονται³. Τὰ περισσότερα γι' αὐτὸ τὸ θέμα ξεπερνοῦν τὸ μέτρο.

Στὸν Θεὸ μας ἀνήκει δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

3. Ἡ ἠθικὴ διαγωγὴ, κατὰ τὴν ἀποψὶ τοῦ Ἰσαάκ, εἶναι μιὰ ἀλληλουχία ἀρετῶν καὶ ἠθικῶν καταστάσεων, μιὰ ἀλυσίδα· ἂν ἓνας κρῖκος σ' αὐτὴν καταστραφῇ, διαλύεται ἡ ἀλυσίδα.

ΛΟΓΟΣ ΛΣΤ'

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΜΗ ΔΕΙΝ ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΕΠΙΘΥΜΕΙΝ
Η ΕΠΙΖΗΤΕΙΝ ΣΗΜΕΡΑ ΤΙΝΑ ΦΑΝΕΡΑ ΕΧΕΙΝ
ΕΝ ΤΑΙΣ ΧΕΡΣΙΝ ΗΜΩΝ

1 **Ε**ν παντὶ καιρῷ, ἐν ᾧ ὁ Κύριος ἐγγὺς εἰς ἀντίληψιν τῶν
ἑαυτοῦ ἀγίων, χωρὶς ἀνάγκης οὐ δεικνύει τὴν δύναμιν
ἑαυτοῦ φανερώς ἐν ἔργῳ τινὶ καὶ σημείῳ αἰσθητῷ, ἵνα
μὴ μωρανθῇ ἡ ἀντίληψις ἡμῶν καὶ εἰς βλάβην παρασκευασθῇ
5 ἡμῶν. Καὶ τοῦτο ποιεῖ, πρόνοιαν τῶν ἀγίων ποιούμενος, θέλων
δειῖσαι αὐτοῖς, ὅτι οὐδὲ πρὸς ὥραν λήγει ἐξ αὐτῶν ἡ κρυπτὴ αὐ-
τοῦ ἐπιμέλεια, ἀλλ' ἐν παντὶ πράγματι ἀφήσιν αὐτοὺς κατὰ τὴν
ἑαυτῶν δύναμιν ἀγῶνα ἐνδείξασθαι καὶ ἐν τῇ προσευχῇ κοπιᾶ-
σαι.

2 **Ε**ὶ δέ ἐστι πρᾶγμα νικῶν ἐκ τῆς δυσκολίας αὐτοῦς, ὅταν
ἀσθενήσωσι καὶ ἀπολειφθῶσιν ἐξ αὐτοῦ, διὰ τὸ μὴ ἰκα-
νὴν εἶναι τὴν φύσιν πρὸς αὐτό, τελειοῖ αὐτοὺς κατὰ τὸ μέγεθος
τοῦ ἑαυτοῦ κράτους, κατὰ τὸ ὀφειλόμενον καὶ ὡς γινώσκει, ὅτι
5 βοηθοῦνται. Καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἐν κρυπτῷ ἐνισχύει αὐτοὺς,
ἕως οὗ ἐνδυναμωθῶσι κατέναντι τῆς θλίψεως αὐτῶν. Ἐν
γνώσει γὰρ τῇ δωρουμένη αὐτοῖς ὑπ' αὐτοῦ ποιεῖ λυθῆναι τὸ
πολύπλοκον τῆς θλίψεως αὐτῶν, καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ αὐτῆς ἐξυ-
πνίζει αὐτοὺς εἰς δοξολογίαν ὠφελοῦσαν κατ' ἀμφοτέρους τοὺς

* Ὁ Λόγος 36 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 60 κείμενο τῆς συριακῆς
ἐκδόσεως τοῦ Bedjan

ΛΟΓΟΣ 36

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΓΚΗ ΝΑ ΕΠΙΘΥΜΟΥΜΕ Ἡ ΝΑ ΕΠΙΖΗΤΟΥΜΕ ΝΑ ΕΧΩΜΕ ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ ΜΑΣ ΦΑΝΕΡΑ ΣΗΜΕΙΑ*

1 **Ε** νῶ ὁ Κύριος εἶναι πάντοτε κοντᾶ στοὺς ἁγίους του ἔτοιμος νὰ τοὺς βοηθήσῃ, ὅμως δὲν δείχνει χωρὶς ἀνάγκη τὴν δύναμί του φανερὰ μὲ αἰσθητὰ ἔργα καὶ σημεῖα, γιὰ νὰ μὴ ἀχρηστευθῇ ἡ ἐπέμβασις πρὸς χάριν μας καὶ ἀποβῇ σὲ βλάβη μας. Τὸ κάμει αὐτὸ προνοώντας γιὰ τοὺς ἁγίους, θέλοντας νὰ τοὺς δείξῃ ὅτι ἡ κρυφὴ του φροντίδα γι' αὐτοὺς δὲν σταματᾶ οὔτε στιγμῇ, ἀλλὰ σὲ ὅλα τὰ θέματα τοὺς ἀφήνει νὰ καταβάλουν ἀγῶνα κατὰ τὴν δύναμί τους καὶ νὰ κοπιᾶσουν στὴν προσευχή.

2 **Α** ν ὅμως ὑπάρχῃ κάποιο πρᾶγμα ποὺ εἶναι τόσο δύσκολο, ὥστε νὰ τοὺς καταβάλῃ, ὅταν ἐμφανίσουν ἀδυναμία καὶ ἀποκάμουν λόγῳ τῆς ἀσθενείας τῆς φύσεώς τους γι' αὐτό, τότε ἐνεργεῖ ὁ ἴδιος κατὰ τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεώς του, ὅπως πρέπει καὶ ὅπως γνωρίζει ὅτι εἶναι ἐπωφελὲς γι' αὐτούς. Κατὰ τὸ δυνατόν τοὺς βοηθεῖ κρυφὰ, ὡς ποὺ νὰ ἐνδυναμωθοῦν ἐνώπιον τῆς θλίψεώς των· μὲ τὴν γνῶσι δηλαδή ποὺ τοὺς χαρίζει ἐπιτρέπει νὰ λυθῇ ἡ πολύπλοκη θλίψις των καὶ μὲ τὴν θεωρία τοὺς διεγείρει σὲ δοξολογία ποὺ ὠφελεῖ καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους. Ἄν πάλι ἡ περίπτωσις

10 τρόπους. Εἰ δὲ φανερωθῆναι τὸ ἔργον δέεται καὶ τὸ πρᾶγμα, τότε ἐξ ἀνάγκης ποιεῖ τοῦτο. Οἱ τρόποι αὐτοῦ σοφώτατοί εἰσι καὶ ἐν τῇ ἐνδείᾳ καὶ ἀνάγκῃ διαρκοῦσι, καὶ οὐχ ὡς ἔτυχεν.

3 **Ο** χωρὶς ἀνάγκης κατατολμῶν ἐν τούτῳ ἢ παρακαλῶν τὸν Θεὸν καὶ ἐπιθυμῶν θαυμάσια καὶ δυνάμεις γενέσθαι ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ γελοιαστοῦ εὐρίσκεται δαίμονος ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ καὶ καυχώμενος καὶ ἀσθενῶν ἐν 5 τῇ συνειδήσει αὐτοῦ. Ἐν τῇ θλίψει γὰρ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ αἰτεῖσθαι ἡμᾶς δέον. Χωρὶς ἀνάγκης πειρᾶσαι τὸν Θεόν, κίνδυνος, καὶ οὐκ ἔστιν ἀληθεῖα δίκαιος ὁ ἐφιέμενος τούτου. Ἐκεῖνο δέ, ὅπερ ὁ Κύριος οὐκ εὐδοκῶν ἐποίησε, τοῖς πολλοῖς τῶν ἀγίων εὐρίσκεται, ὁ δὲ θέλων καὶ ἐπιθυμῶν τοῦτο ἐν τῷ ἑαυ- 10 τοῦ θελήματι, μὴ οὔσης ἀνάγκης, πτώμα πίπτει ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ ὀλισθαίνει ἐκ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας. Ἐὰν γὰρ ἐν τούτῳ εἰσακουσθῇ ὁ αἰτῶν, καθὼς κατατολμᾷ πρὸς τὸν Θεόν, εὐρίσκει ἐν αὐτῷ τόπον ὁ πονηρὸς καὶ εἰς μείζονα τούτων μεταφέρει αὐτόν. Οἱ γὰρ ἀληθινοὶ δίκαιοι οὐ μόνον οὐκ ἐπιθυμοῦ- 15 σι τούτων, ἀλλὰ καὶ διδομένων αὐτοῖς ἀποστρέφονται. Καὶ οὐ μόνον ἐν τοῖς ἀνθρώπων ὀφθαλμοῖς τοῦτο οὐ θέλουσιν, ἀλλὰ καὶ κρυπτῶς ἐν ἑαυτοῖς.

4 **Ι** δού γάρ τις τῶν πατέρων τῶν ἀγίων, ἐκ τῆς καθαρότη-
τος ἑαυτοῦ, ἔλαβε πρὸς τῆς χάριτος χάρισμα τοῦ προγι-
νώσκειν τοὺς ἐρχομένους πρὸς αὐτόν, καὶ ἤτήσατο τὸν Θεόν,
εὐχομένων καὶ ἄλλων ἀγίων, δεηθέντων πρὸς τοῦτο παρὰ τοῦ
5 γέροντος, ὅπως ληφθεῖη τὸ χάρισμα ἀπ' αὐτοῦ. Εἰ δέ τινες ἐξ
αὐτῶν ἐδέξαντο χαρίσματα, ἐξ ἀνάγκης ἐδέξαντο ἢ ἐξ ἀπλότη-
τος αὐτῶν. Ἐν τοῖς λοιποῖς δὲ τὸ νεῦμα τὸ θεῖον οὐκ ἐκίνει,
ἀλλ' οὐχ ὡς ἔτυχε παντελῶς.

ἀπαιτῆ φανερῆ ἐπέμβασι, τότε κατ' ἀνάγκη προχωρεῖ σ' αὐτήν. Οἱ τρόποι του εἶναι σοφώτατοι καὶ ἐκδηλώνονται σὲ περίπτωσι ἐλλείψεως καὶ ἀνάγκης, ὄχι τυχαίως.

3 **Ο**ποιος ἐπιχειρεῖ τοῦτο χωρὶς ἀνάγκη, παρακαλώντας τὸν Θεὸ καὶ ἐπιθυμώντας νὰ γίνουν γιὰ χάρι του θαύματα καὶ δυνάμεις, εὐρίσκεται θῦμα τῶν πειρασμῶν τοῦ ἀπατεῶνος δαίμονος στὴν διάνοιά του, καυχησιάρης καὶ ἀσθενῆς στὴν συνείδησι. Διότι εἶναι πρέπον νὰ ζητοῦμε τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ κατὰ τὶς θλίψεις μας, ἀλλὰ τὸ νὰ πειράζωμε τὸν Θεὸ χωρὶς ἀνάγκη εἶναι ἐπικίνδυνο. Ὅποιος ἐπιθυμεῖ τοῦτο, δὲν εἶναι πραγματικὰ δίκαιος¹. Ἐκεῖνο ποὺ πράττει ὁ Κύριος χωρὶς παράκλησι ἀναφέρεται σὲ ὄλους τοὺς ἁγίους, ἐνῶ ὁποιος θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ τοῦτο μὲ τὸ θέλημα του, χωρὶς νὰ ὑπάρχη ἀνάγκη, πέφτει ἀπὸ τὴν παραφύλαξι καὶ ὀλισθαίνει ἀπὸ τὴν γνῶσι τῆς ἀληθείας. Διότι, ἂν αὐτὸς ποὺ ζητεῖ εἰσακουσθῆ, καθὼς ἀποτολμᾷ ἀπέναντι στὸν Θεό, ὁ Πονηρὸς εὐρίσκει τόπο μέσα του καὶ τὸν ὀδηγεῖ σὲ σοβαρώτερα ἄτοπα. Οἱ ἀληθινοὶ δίκαιοι ὄχι μόνο δὲν ἐπιθυμοῦν τέτοια πράγματα, ἀλλὰ καὶ ὅταν τοὺς δίδονται, τὰ ἀποστρέφονται. Καὶ ὄχι μόνο φανερὰ δὲν τὰ θέλουν αὐτά, ἀλλὰ οὔτε κρυφὰ μέσα τους δὲν τὰ ἐπιθυμοῦν.

4 **Κ**άποιος ἀπὸ τοὺς ἁγίους πατέρες λόγῳ τῆς καθαρότητός του ἔλαβε ἀπὸ τὴν θεία χάρι χάρισμα νὰ προγινώσκη ποιοὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν καὶ ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Θεό, μὲ τὶς προσευχὰς καὶ ἄλλων ἁγίων ποὺ τοὺς παρακάλεσε γι' αὐτὸ ὁ γέρον, νὰ τοῦ ἀφαιρεθῆ τὸ χάρισμα. Ἄν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐδέχθησαν χαρίσματα, ἀπὸ ἀνάγκη τὰ ἐδέχθησαν ἢ ἐξ αἰτίας τῆς ἀπλότητος. Στους ἄλλους ὁμως δὲν ἐνεργοῦσε τὸ θεῖο βούλημα, ἀλλὰ ὄχι ἐντελῶς τυχαῖα.

1. Βλ. Ματθ. 12,39, «γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ζητεῖ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ».

5 **Ο** μακάριος ἐκεῖνος ὁ Ἀμμοῦν ὁ ἅγιος, ὅτε ἀπῆλθε πρὸς τὸν ἀσπασμὸν τοῦ ἀγίου μεγάλου Ἀντωνίου καὶ ἐπλανήθη τὴν ὁδόν, βλέπε τί εἶπε πρὸς τὸν Θεόν, καὶ πάλιν, τί ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Θεός. Καὶ μνήσθητι καὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου καὶ τῶν
 5 λοιπῶν. Οἱ δίκαιοι οἱ ἀληθινοὶ ἀεὶ τοῦτο λογίζονται ἐν ἑαυτοῖς· ὅτι οὐκ εἰσιν ἄξιοι τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐν τούτῳ δοκιμάζονται, ὅτι ἀληθινοὶ εἰσιν, ὅτι ταλαιπώρους ἔχουσιν ἑαυτοὺς καὶ οὐκ εἰσιν ἄξιοι τῆς ἐπιμελείας αὐτοῦ· καὶ τοῦτο ἐξομολογοῦνται κρυπτῶς καὶ φανερῶς καὶ τοῦτο σοφίζονται ἐκ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἵνα
 10 μὴ ἀπολείφθωσιν ἐκ τῆς πρεπούσης αὐτοῖς φροντίδος καὶ τοῦ ἐργάσασθαι ὅσον εἰσιν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ. Τὸν καιρὸν δὲ τῆς ἀναπαύσεως ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐτήρησε, καὶ οἱ ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς τὸν Κύριον οἰκοῦντα, διὰ τοῦτο οὐκ ἐπιθυμοῦσιν εἶναι ἐν ἀναπαύσει καὶ ἀπαλλαγῆναι τῶν θλίψεων, εἰ καὶ παράκλη-
 15 σις κατὰ καιρὸν αὐτοῖς δίδοται ἐν τοῖς πνευματικοῖς μυστικῶς.

6 **Κ** αὶ οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ ἀρετὴ, ἵνα ὅταν φθάσῃ αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος, ἀπολειφθεῖ τῆς μερίμνης καὶ τοῦ κόπου αὐτῆς, ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ σκῆνωμα τοῦ Πνεύματος, ὅπως ἀεὶ ὑποτάσσειν ἑαυτὸν βιάζεται, εἰ καὶ τρόπος ἐστὶ ποιῆσαι τὸ πρᾶγμα
 5 ἐν ἀναπαύσει· ὅτι τοῦτο τοῦ Πνεύματος θέλημα ἐν οἷς κατοικεῖ, μὴ τῇ ὀκνηρίᾳ ἐνεθίζειν αὐτούς, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἀνάπαυσιν ζητεῖν προτρέπεται αὐτούς, ἀλλὰ μᾶλλον τῇ ἐργασίᾳ καὶ ταῖς περισ-
 10 σαῖς ἐκδοῦναι ἑαυτοὺς θλίψεσι. Καὶ ἐν τοῖς πειρασμοῖς κρατῶναι αὐτοὺς καὶ τῇ σοφίᾳ προσεγγίσει ποιεῖ. Τοῦτο τὸ θέλημα τοῦ Πνεύματος, ἵνα ἐν κόποις γένωνται οἱ ἀγαπητοὶ αὐτοῦ.

2. Ἀποφθέγματα Γερόντων, Ἀμμωνᾶς 7, Π. Χρήστου σ. 126. Ὁ Ἀμμωνᾶς δὲν εἶπε στὸν Θεὸ νὰ τὸν μεταφέρει θαυματουργικῶς στὸν τόπο τοῦ Ἀντωνίου, ἀλλ' ἀπλῶς, «δέομαί σου, Κύριε ὁ Θεός μου, μὴ ἀπολέσης τὸ πλάσμα

5 **Ο** μακάριος ἐκεῖνος ἅγιος Ἀμμωνᾶς, ὅταν μετέβαινε γιὰ νὰ ἀσπασθῆ τὸν ἅγιον μεγάλο Ἀντώνιο καὶ περιπλανήθηκε στὸν δρόμο, πρόσεχε τί εἶπε πρὸς τὸν Θεό, καὶ ἐπίσης τί τοῦ ἔκαμε ὁ Θεός². Ἐνθυμήσου ἐπίσης τὸν ἀββᾶ Μακάριο καὶ τοὺς λοιπούς. Οἱ ἀληθινοὶ δίκαιοι συλλογίζονται πάντοτε τοῦτο μέσα τους, ὅτι δὲν εἶναι ἄξιοι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦτο ἐπιβεβαιώνεται ὅτι εἶναι ἀληθινοί, ἀπὸ τὸ ὅτι θεωροῦν τοὺς ἑαυτούς των ταλαιπώρους καὶ ἀναξίους τῆς φροντίδος τοῦ Θεοῦ· τοῦτο ἐξομολογοῦνται κρυφὰ καὶ φανερὰ καὶ τοῦτο σοφίζονται ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, γιὰ νὰ μὴ στερηθοῦν τὴν πρέπουσα σ' αὐτοὺς φροντίδα καὶ τὴν ἐργασία, ὅσον καιρὸ εὐρίσκονται στὴν παροῦσα ζωὴ. Τὸν καιρὸ τῆς ἀναπαύσεως ἐκράτησε ὁ Θεὸς γιὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα, καὶ γι' αὐτὸ ὅσοι ἔχουν μέσα τους ἔνοικο τὸν Κύριο δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ εἶναι ἐδῶ σὲ ἀνάπαυσι καὶ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὶς θλίψεις, ἂν καὶ κατὰ καιροὺς τοὺς παρέχεται παρηγοριὰ σὲ πνευματικὰ πράγματα μυστικῶς.

6 **Α**ρετὴ δὲν εἶναι τὸ νὰ σταματήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν μέριμνα καὶ τὸν κόπο γι' αὐτήν, ὅταν τὴν φθάσῃ, ἀλλὰ τοῦτο σημαίνει κατοικητήριο τοῦ Πνεύματος, τὸ νὰ βιάζῃ κανεὶς τὸν ἑαυτό του στὸ ἔργο, ἀκόμη καὶ ἂν ὑπάρχῃ τρόπος νὰ τὸ ἐκτελέσῃ μὲ ἄνεσι· διότι θέλημα τοῦ Πνεύματος εἶναι τοῦτο, νὰ μὴ συνηθίζῃ στὴν ὀκνηρία αὐτοὺς στοὺς ὁποίους κατοικεῖ· οὔτε τοὺς συνιστᾶ νὰ ζητοῦν ἀνάπαυσι, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἐπιδίδωνται στὸ ἔργο καὶ στὶς περίσσειες θλίψεις, καὶ στὴν ὥρα τῶν πειρασμῶν τοὺς ἐνισχύει καὶ τοὺς κάμει νὰ πλησιάσουν τὴν σοφία. Τοῦτο εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Πνεύματος, νὰ εὐρίσκωνται σὲ κόπους οἱ ἀγαπητοὶ του.

σου». Καὶ τότε τοῦ ἐδόθηκε τὸ σημεῖο· ἓνα χέρι ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τοῦ ἔδειξε τὸν δρόμο. Στὸ συριακὸ κείμενο τὸ ὄνομα παρουσιάζεται μὲ τὴν μορφή τοῦ Ἀμμων καὶ στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ μετάφρασι Ἀμμούν.

7 **Ο** ὑ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ ἐν τοῖς ἐν ἀναπαύσει διά-
 γουσιν, ἀλλὰ τὸ τοῦ διαβόλου, καθὼς τις τῶν ἀγαπών-
 των τὸν Θεὸν εἶπεν· «ᾧμοσα, ὅτι καθ' ἐκάστην ἡμέραν
 ἀποθνήσκω». Ἐν τούτῳ ἀφορίζονται οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν
 5 λοιπῶν, ἵνα αὐτοὶ μὲν ἐν θλίψεσι ζῶσιν, ὁ δὲ κόσμος ἐν τρυφῇ
 καὶ ἀναπαύσει λαμπρύνηται. Οὐκ ἠυδόκησε γὰρ ὁ Θεός, ἵνα
 ἀναπαυθῶσιν οἱ ἀγαπητοὶ αὐτοῦ, ἕως οὔ εἰσιν ἐν τῷ σώματι,
 ἀλλὰ μᾶλλον ἠθέλησεν εἶναι αὐτούς, ἐν ὅσῳ εἰσὶν ἐν τῷ
 κόσμῳ, ἐν θλίψει, ἐν βάρει, ἐν μόχθοις, καὶ ἐν ἐνδείᾳ καὶ γυ-
 10 μνώσει καὶ μονώσει καὶ χρεῖᾳ καὶ ἀρρωστίᾳ καὶ ἐξουδενώσει
 καὶ κολαφισμοῖς καὶ καρδίας συντριβῇ καὶ σώματι κατακόπῳ
 καὶ ἀποταξίᾳ τῶν συγγενῶν, ἐν φρονήματι λυπηρῶ καὶ παρηλ-
 λαγμένη θεωρίᾳ πάσης τῆς κτίσεως καὶ καθίσματι ἀνομοίῳ
 τῶν ἀνθρώπων καὶ σκηνώματι μοναστικῶ καὶ ἡσυχαστικῶ
 15 καὶ τῇ θεωρίᾳ τῶν ἀνθρώπων μὴ φαινομένῳ, ἀπηλλαγμένῳ
 ἀπὸ παντὸς πράγματος εὐφραίνοντος ἐνταῦθα.

8 **Α**ὐτοὶ κλαίουσι, καὶ ὁ κόσμος γελᾷ· αὐτοὶ στυγνάζουσι, καὶ
 ὁ κόσμος ἰλαρύνεται· αὐτοὶ νηστεύουσι, καὶ ὁ κόσμος
 τρυφᾷ. Ἐν ἡμέρᾳ μοχθοῦσι, καὶ νυκτὸς εἰς ἀγῶνας ἑαυτοὺς
 προτρέπονται ἐν στενοχωρίᾳ καὶ κόποις, τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἐν
 5 ἐκουσίαις θλίψεσιν· ἄλλοι ἐν κόποις τῶν παθῶν αὐτῶν, ἕτεροι
 διωκόμενοι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἄλλοι ἐν κινδύνοις παθῶν,
 ὑπὸ τε δαιμόνων καὶ τῶν λοιπῶν. Καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἐδιώχθη-
 σαν, οἱ δὲ ἐφονεύθησαν· ἄλλοι περιῆλθον ἐν μηλωταῖς καὶ τοῖς
 λοιποῖς. Καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἐπληρώθη ἐν αὐτοῖς, ὁ λέγων,
 10 ὅτι «ἐν τῷ κόσμῳ θλιψὶν ἔξετε, ἀλλ' ἐν ἐμοὶ χαρήσεσθε». Γι-

3. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ποὺ γράφει πρὸς τοὺς Κορινθίους, «καθ' ἡμέ-
 ραν ἀποθνήσκω, νῆ τὴν ὑμετέραν καύχησιν», Α' Κορ. 15,31.

7 **Σ** αὐτοὺς ποὺ ζοῦν μὲ ἄνεσι δὲν κατοικεῖ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τοῦ διαβόλου, ὅπως εἶπε κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀγαποῦν τὸν Θεό· «ὀρκίζομαι ὅτι ἀποθνήσκω καθημερινῶς»³. Κατὰ τοῦτο διακρίνονται οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, κατὰ τὸ ὅτι αὐτοὶ μὲν ζοῦν μέσα στὶς θλίψεις, ἐνῶ ὁ κόσμος διασκεδάζει στὴν τρυφή καὶ τὴν ἀνάπαυσι. Διότι ὁ Θεὸς δὲν εὐδόκησε ν' ἀναπαυθοῦν οἱ ἀγαπημένοι του ὅσον καιρὸ εἶναι τὸ σῶμα, ἀλλὰ μᾶλλον θέλησε γι' αὐτούς, ὅσον καιρὸ εὐρίσκονται στὸν κόσμο, γὰ εἶναι μέσα στὴν θλίψι, τὸ βάρος καὶ τοὺς μόχθους, μέσα σὲ πτωχεία, γυμνότητα, μόνωσι, ἀνάγκη, ἀρρώστια, ἐξουθένωσι, σὲ κτυπήματα καὶ συντριβὴ καρδιάς, μὲ σῶμα κατάκοπο, μακριὰ ἀπὸ συγγενεῖς, μὲ λυπημένο φρόνημα, μὲ πρόσωπο ξένο σὲ ὅλα τὰ κτίσματα, σὲ διαμονὴ ἀπόκοσμη, σὲ κατοικία μοναστικὴ καὶ ἡσυχαστικὴ, ἄφαντοι ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων, ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ κάθε πρᾶγμα ποὺ εὐφραίνει ἐδῶ.

8 **Α**ὐτοὶ κλαίουں καὶ ὁ κόσμος γελά· αὐτοὶ δυσαναχετοῦں καὶ ὁ κόσμος χαίρεται· αὐτοὶ νηστεῦουν καὶ ὁ κόσμος διασκεδάζει. Τὴν ἡμέρα μοχθοῦں καὶ τὴν νύκτα ἐτοιμάζονται σὲ ἀγῶνες γεμάτους στενοχώρια καὶ κόπους· μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς σὲ ἐκούσιες θλίψεις, ἄλλοι μὲ κόπους προκαλουμένους ἀπὸ τὰ πάθη τους, ἄλλοι διωκόμενοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἄλλοι ἀπὸ τοὺς κινδύνους τῶν παθῶν, τῶν δαιμόνων καὶ τῶν παρομοίων· μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐδιώχθησαν καὶ μερικοὶ ἐφονεύθησαν· ἄλλοι περιπλανήθησαν ντυμένοι μὲ δέρματα προβάτινα καὶ τὰ λοιπά⁴. Καὶ ἐκπληρώθηκε σ' αὐτοὺς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ποὺ λέγει· «μέσα στὸν κόσμο θὰ ἔχετε θλίψι, ἀλλὰ σὲ μένα θὰ χαρῆτε»⁵. Γνωρίζει ὁ Κύριος

4. Βλ. κάτι σχετικὸ στὴν Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή, κεφάλαιο 11.

5. Ἰω. 16,43.

νώσκει ὁ Κύριος, ὅτι οὐκ ἔστι δυνατόν, ἐν ἀναπαύσει τοῦ σώματος ὄντας, ἐμμεῖναι ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἐκώλυσεν αὐτοὺς ἐκ τῆς ἀναπαύσεως καὶ τῆς ἡδονῆς αὐτῆς.

Ὁ Χριστὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, οὕτινος ἡ ἀγάπη αὐτοῦ ὑπερισχύει ¹⁵ ὑπὲρ θανάτους τοὺς σωματικούς, αὐτὸς φανερώσει ἡμῖν τὴν ἰσχὺν τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. Ἀμήν.

ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ μείνουν στὴν ἀγάπη του, ἐφ' ὅσον εὐ-
ρίσκονται σὲ σωματικὴ ἀνάπαυσι, καὶ γι' αὐτὸ τοὺς ἀπέτρε-
ψε ἀπὸ τὴν ἀνάπαυσι καὶ τὴν ἡδονὴ της.

Ὁ Χριστὸς ὁ Σωτὴρ μας, τοῦ ὁποίου ἡ ἀγάπη ὑπερνικᾷ
τοὺς σωματικοὺς θανάτους, αὐτὸς θὰ φανερώσῃ σὲ μᾶς καὶ
τὴν δύναμι τῆς ἀγάπης του. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΣ ΛΖ'

Π Ε Ρ Ι

ΤΩΝ ΕΓΓΙΣΤΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΖΩΝΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝ
ΤΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ ΤΑΣ ΗΜΕΡΑΣ
ΑΥΤΩΝ ΔΙΑΓΟΝΤΩΝ

1 **Γ** έρων τις έγραψεν εις τα τείχη του κελλίου αυτού λό-
γους και έννοίας πολυτρόπους και ήρωτήθη, τί έστι
ταυτα;

Και ειπεν·

5 Ουτοι εισιν οι λογισμοι της δικαιοσύνης, οι έρχόμενοι υπό
του Άγγέλου του παραμένοντός μοι, και οι διαλογισμοι της
φύσεως οι εύθεις, οι κινούμενοι έν έμοι. Και διαγράφω αυ-
τους έν τω καιρω αυτών της κινήσεως, όπως έν τω
καιρω της σκοτώσεώς μου άδολεσχήσω έν αυτοις και λυ-
τρώσωνται με της πλάνης.

2 **Α** λλος γέρων μακαριζόμενος υπό των έαυτου λογισμών,
δι,

Άντι του παρερχομένου κόσμου ήξιώθης της μη άφανιζο-
μένης έλπίδος,

5 Άπεκρίθη ό γέρων·

Άκμην έν δσω ειμι έν τη όδω, μάτην επαινεϊτέ με. Άκ-
μην ούκ έτελείωσα την όδόν.

3 **Ε** αν ποιήσης άρετην καλην και μη αισθανθής της γνώσεως
της άντιλήψεως αυτής, μη θαυμάσης. Έως γάρ αν τα-
πεινωθῆ ό άνθρωπος, ού λαμβάνει τον μισθόν της έαυτου έργα-

* Ο Λόγος 37 άντιστοιχει προς το ύπ' αριθμό 58 κείμενο της συριακής
έκδόσεως του Bedjan με πολλές περικοπές.

ΛΟΓΟΣ 37

ΠΕΡΙ

ΕΚΕΙΝΩΝ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟΝ ΘΕΟ ΚΑΙ ΠΕΡΝΟΥΝ ΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ ΤΩΝ ΣΤΗΝ ΖΩΗ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ*

1 **Ε**νας γέρον έγραψε στους τοίχους του κελλιού του λόγια και σκέψεις παντός είδους. Κι' έρωτήθηκε· Τί είναι αυτά;

Και άπάντησε·

Αυτά είναι λογισμοί της δικαιοσύνης που έρχονται από τον Άγγελο ό οποίος είναι μαζί μου και όρθοι διαλογισμοί της φύσεως που κινούνται μέσα μου. Την ώρα που μου έπέρχονται τους καταγράφω, ώστε ν' άσχοληθώ με αυτούς τον καιρό του σκοτους, για να με λυτρώσουν από την πλάνη.

2 **Α**λλος γέρον που οί λογισμοί του τον καλοτύχιζαν λέγοντας,

“Αντί του πρόσκαιρου κόσμου αξιώθηκες την έλπίδα που δεν άφανίζεται’,

Είπε στους λογισμούς του·

“Όσο άκόμη είμαι στον δρόμο, ματαίως με επαινεíte· δεν έτελείωσα άκόμη τον δρόμο”¹.

3 **Α**ν έπιτελέσης αξιόλογη άρετή, χωρίς να αισθανθής την γεϋσι της ώφελείας της, να μη θαυμάσης. Διότι, ως που να ταπεινωθή ό άνθρωπος, δεν παίρνει τον μισθό για

1. Βλ. Β' Τιμ. 4,7.

σίας, ἢ δὲ ἀμοιβὴ οὐ τῇ ἐργασίᾳ δίδοται, ἀλλὰ τῇ ταπεινώσει.
 5 Ὁ ἀδικῶν τὴν δευτέραν, τὴν πρώτην ἀπόλλυσιν. Ὁ προλαβὼν
 καὶ λαβὼν τὴν ἀμοιβὴν τῶν ἀγαθῶν, οὗτος ὑπερέχει τὸν ἔχον-
 τα τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς. Ἡ ἀρετὴ μήτηρ τῆς λύπης ἐστὶ καὶ
 ἐκ τῆς λύπης γεννᾶται ἢ ταπεινώσις καὶ τῇ ταπεινώσει δίδοται
 ἢ χάρις. Λοιπὸν ἢ ἀνταπόδοσις οὐ τῇ ἀρετῇ οὐδὲ τῷ ὑπὲρ αὐτῆς
 10 πόνῳ, ἀλλὰ τῇ τικτομένη ἐξ αὐτῶν ταπεινώσει ἐστίν. Ἐὰν δὲ
 αὕτη ὑστερηθῇ, τὰ πρῶτα ματαίως γίνονται.

4 **Η** ἐργασία τῆς ἀρετῆς, ἢ φυλακὴ τῶν ἐντολῶν ἐστὶ τοῦ Κυ-
 ρίου. Ἡ περίσσεια τῆς ἐργασίας, αὕτη ἐστὶν ἢ ἀγαθὴ κα-
 τασκευὴ τῆς διανοίας, ἣτις συνίσταται ἐκ τῆς ταπεινοφροσύνης
 καὶ ἐκ τῆς φυλακῆς. Ὅταν ἢ τῶν πρῶτων δύναμις ὑστερηθῇ,
 5 αὕτη ἀντ' αὐτῶν ἀπόδεκτος γίνεται. Ὁ Χριστὸς δὲ οὐ τὴν ἐργα-
 σίαν τῶν ἐντολῶν, ἀλλὰ τὴν διόρθωσιν ἀπαιτεῖ τῆς ψυχῆς, δι'
 ἦν τὰς ἐντολὰς τοῖς νομικοῖς ἐνομοθέτησε. Τὸ μὲν σῶμα ἐργά-
 ζεται ἐν τοῖς δεξιοῖς καὶ τοῖς ἀριστεροῖς ἐπίσης, ἢ δὲ διάνοια,
 καθὼς θέλει, ἢ δικαιοῦται ἢ πλημμελεῖ. Ἔστιν ὁ ἐν τοῖς πρά-
 10 γμασι τοῖς ἀριστεροῖς ἐργαζόμενος τὴν ζωὴν ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ
 Θεοῦ, καὶ ἔστιν ὁ τὴν ἀμαρτίαν πραγματευόμενος ὡς ἐν προ-
 σῶπῳ τῶν θεϊκῶν.

5 **Τ**ὰ ἐλαττώματα ἐν τισὶ τοῖς φυλάττουσιν ἑαυτοὺς φύλακές
 εἰσι τῆς δικαιοσύνης. Χάρισμα ἄνευ πειρασμῶν, ἀπώλεια
 τῶν δεχομένων αὐτό ἐστίν. Ἐὰν ἐργάζῃ ἀγαθὸν ἐνώπιον τοῦ
 Θεοῦ καὶ δῶ σοι χάρισμα, πείσον αὐτὸν δοῦναί σοι ἐπίγνωσιν,
 5 πῶς ἀρμόζει σοι ταπεινωθῆναι ἢ στῆσαι σοι φρουρὸν ὑπὲρ αὐ-

2. Εἶναι προφανῶς αὐτὰ ποῦ ὁ ἀπόστολος καλεῖ «ὄπλα τῆς δικαιοσύνης, δεξιὰ καὶ ἀριστερά», Β' Κορ. 5,6. Κατὰ λέξιν ἢ ἔκφρασις σημαίνει ὄπλα ἐπιθε-
 τικά (μὲ τὸ δεξιὸ χέρι) καὶ ἀμυντικά (μὲ τὸ ἀριστερό), ἀλλὰ μερικὲς φορές στοὺς
 ἀσκητικούς σημαίνει τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ πονηρὰ μέσα.

τὴν ἐργασία του. Ἡ ἀμοιβὴ δὲν δίδεται γιὰ τὴν ἐργασία, ἀλλὰ γιὰ τὴν ταπείνωσι. Ὅποιος καταφρονεῖ τὴν δεύτερη, χάνει τὴν πρώτη. Ὅποιος προλάβῃ νὰ πάρῃ τὴν ἀμοιβὴ γιὰ τὰ ἀγαθὰ ποὺ ἔκαμε, ὑπερέχει ἐκείνου ποὺ ἔχει τὸ ἔργο τῆς ἀρετῆς. Ἡ ἀρετὴ εἶναι μητέρα τῆς λύπης, ἀπὸ τὴν λύπη γεννᾶται ἢ ταπείνωσις καὶ στὴν ταπείνωσι δίδεται ἢ χάρις. Ἐπομένως ἢ ἀνταπόδοσις δὲν ἀνήκει στὴν ἀρετὴ οὔτε στὸν κόπο γι' αὐτὴν, ἀλλὰ στὴν ταπείνωσι ποὺ γεννᾶται ἀπ' αὐτὴν. Ἄν αὐτὴ λείψῃ, τὰ προηγούμενα γίνονται ματαίως.

4 **Ε** κτέλεσις τῆς ἀρετῆς εἶναι ἢ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου. Περίσσεια τῆς ἐργασίας εἶναι ἢ εὐδοκίμησις τῆς διανοίας ποὺ ἐξασφαλίζεται ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ τὴν προφύλαξι. Ὅταν λείψῃ ἢ δύναμις γιὰ τὴν ἐκτέλεσι τῶν πρώτων, γίνεται δεκτὴ ἢ τελευταία ἀντὶ γι' αὐτές. Ὁ Χριστὸς δὲν ἀπαιτεῖ τὴν ἐκτέλεσι τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ τὴν διόρθωσι τῆς ψυχῆς, γιὰ χάρι τῆς ὁποίας ὄρισε τὶς ἐντολές γιὰ τοὺς τηρητὰς τῶν νόμων. Τὸ σῶμα ἐργάζεται μὲ ἴση ἀπόδοσι καὶ στὰ δεξιὰ καὶ στὰ ἀριστερά², ἢ διάνοια ὁμῶς κατὰ τὴν θέλησί της ἢ δικαιώνεται ἢ κατακρίνεται· κάποιος κατὰ τὴν σοφία τοῦ Θεοῦ ἐργάζεται τὴν ζωὴ μὲ τὶς ἀριστερές ἀσχολίες καὶ κάποιος ἄλλος ἀποκτᾶ τὴν ἁμαρτία μὲ πρόσχημα τὰ θεῖα πράγματα.

5 **Σ** ἐ μερικοὺς ἀνθρώπους ποὺ προφυλάσσουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν τὰ ἐλαττώματα εἶναι φύλακες τῆς δικαιοσύνης. Ἐνα χάρισμα ποὺ προσφέρεται χωρὶς πειρασμοὺς³ εἶναι καταστροφὴ ἐκείνων ποὺ τὸ δέχονται. Ἄν ἐργάζεσαι τὸ ἀγαθὸ στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸς σοῦ δώσῃ χάρισμα, πείσε τον νὰ σοῦ δώσῃ ἐπίγνωσι, πῶς ἀρμόζει νὰ ταπεινω-

3. Διότι «τὸ σημεῖον τοῦ μοναχοῦ ὁ πειρασμὸς ἐστίν», Ἀποφθέγματα Γερόντων, Ποιμὴν 13, Π. Χρήστου σ. 532.

τοῦ ἢ λαβεῖν αὐτὸ ἀπὸ σοῦ, ἵνα μὴ πρόξενος ἀπωλείας σοι γένηται. Οὐ πάντων γάρ ἐστι τὸ φυλάξαι τὸν πλοῦτον ἐκτὸς βλάβης.

6 **Ψ**υχὴ ἢ λαβοῦσα μέριμναν τῆς ἀρετῆς καὶ ἐν ἀκριβεῖα καὶ φόβῳ ζῶσα Θεοῦ, οὐ δύναται εἶναι χωρὶς λύπης καθ' ἡμέραν. Διότι συμπεπλεγμένας ἔχουσιν αἱ ἀρεταὶ τὰς λύπας ἐν αὐταῖς. Ὁ ἐξερχόμενος ἐκ τῶν θλίψεων, πάντως καὶ τῆς ἀρε-
5 τῆς ἀδιστάκτως χωρίζεται. Ἐὰν ἐπιθυμῆς τὴν ἀρετὴν, παράδος ἑαυτὸν εἰς πᾶσαν θλίψιν. Αἱ γὰρ θλίψεις γεννῶσι τὴν ταπεινώ-
σιν. Οὐ θέλει ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν εἶναι δίχα μερίμνης, καὶ ὁ θέλων ἀμεριμνεῖν, ἔξωθεν τοῦ θελήματος εὐρίσκεται τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ ἑαυτοῦ φρονήματι. Μέριμναν δὲ οὐ τὴν περὶ τῶν σωματι-
10 κῶν λέγομεν, ἀλλὰ τὴν περὶ τῶν καταπονούντων, τῶν ἀκολουθούντων τοῖς ἔργοις τοῖς ἀγαθοῖς. Ἔως ἐὰν φθάσωμεν τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν, ἣτις ἐστὶν ἡ ἀποκάλυψις τῶν μυστηρίων, ἐν πειρασμοῖς προσεγγίζομεν τῇ ταπεινώσει. Τῷ ἄνευ θλίψεως ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἀρετῇ εὐρισκομένῳ, θύρα ὑπερηφανίας ἠνοίχθη
15 αὐτῷ.

7 **Κ**αὶ τίς ἐστι λοιπὸν ὁ ἐπιθυμῶν ἄλυπος εἶναι ἐν τῷ ἑαυτοῦ φρονήματι; Οὐ δύναται ἢ διάνοια χωρὶς αἰτίας τῶν κολαφισμάτων ἐν τῇ ταπεινώσει ἐμμεῖναι, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῇ ἀδολεσχία τῆς δεήσεως πρὸς τὸν Θεὸν καθαρῶς, ἐκτὸς ταπεινοφρο-
5 σῦνης. Πρῶτον μὲν ἐκ τῆς καθηκούσης μερίμνης μακρύνεται ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ ἑαυτοῦ φρονήματι καὶ μετὰ ταῦτα προσεγγίζει ἑαυτῷ τὸ πνεῦμα τῆς ὑπερηφανίας καί, ἐμμένοντος αὐτῇ τοῦ ἀνθρώπου, τότε ὁ Ἄγγελος τῆς προνοίας μακρύνεται ἀπ' αὐτοῦ, ὃς ἐστι πλησίον αὐτοῦ κινῶν ἐν αὐτῷ τὴν μέριμναν τῆς δι-
10 καιοσύνης. Καὶ ὅτε ἀδικήσῃ τοῦτον καὶ ἐξ αὐτοῦ μακρυνθεῖη,

θῆς, ἢ νὰ σοῦ βάλει φρουρὸ ἀπὸ πάνω σου ἢ νὰ σοῦ πάρη τὸ χάρισμα πίσω⁴, γιὰ νὰ μὴ σοῦ ἀποβῆ πρόξενο ἀπωλείας. Διότι δὲν εἶναι ὅλοι σὲ θέσι νὰ φυλάξουν τὸν πλοῦτο χωρὶς βλάβη.

6 **Η** ψυχὴ, ποὺ ἔλαβε φροντίδα γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ ζῆ μὲ ἀκρίβεια καὶ φόβο Θεοῦ, δὲν μπορεῖ νὰ μείνη χωρὶς λύπη καθημερινῶς· διότι οἱ ἀρετὲς ἔχουν μέσα τους συμπλεγμένες τὶς λύπες. Ὅποιος ἐξέρχεται ἀπὸ τὶς θλίψεις, ὅπωςδῆποτε χωρίζεται ἐντελῶς καὶ ἀπὸ τὴν ἀρετὴ. Ἄν ἐπιθυμῆς τὴν ἀρετὴ, παράδωσε τὸν ἑαυτὸ σου σὲ κάθε θλίψι· διότι οἱ θλίψεις γεννοῦν τὴν ταπείνωσι. Δὲν θέλει ὁ Θεὸς νὰ εἶναι ἡ ψυχὴ ἀμέριμνη, καὶ ὁποῖος θέλει νὰ μένη ἀμέριμος, εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ μέσα στὸ δικό του θέλημα. Μέριμα βέβαια δὲν ἐννοοῦμε τὴν ἀναφερόμενη στὶς σωματικὲς ἀνάγκες, ἀλλὰ τὴν σχετικὴ μὲ τοὺς πόνοους ποὺ ἀκολουθοῦν τὰ ἀγαθὰ ἔργα. Πρὶν φθάσωμε στὴν ἀληθινὴ γνῶσι, δηλαδὴ στὴν ἀποκάλυψι τοῦ μυστηρίου, πρέπει νὰ προσεγγίζωμε τὴν ταπείνωσι μὲ πειρασμούς. Ὅποιος εὐρίσκεται στὴν ἀρετὴ του χωρὶς θλίψι, ἔχει ἐμπρὸς τοῦ ἀνοικτῆ τὴν θύρα τῆς ὑπερηφάνειας.

7 **Π**οιὸς λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι ἄλυπος στὸ φρόνημά του; Ἡ διάνοια δὲν μπορεῖ νὰ μείνη στὴν ταπείνωσι χωρὶς ἀφορμὴ κτυπημάτων, ἀλλὰ οὔτε στὴν δέησι πρὸς τὸν Θεὸ μπορεῖ νὰ ἐπιμείνη καθαρὰ χωρὶς ταπεινοφροσύνη. Πρῶτα ὁ ἄνθρωπος ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἀπαραίτητη μέριμα μὲ τὴν σκέψι του, κι ἔπειτα τὸν πλησιάζει τὸ πνεῦμα τῆς ὑπερηφάνειας. Καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος ἐμμένῃ σ' αὐτὴν, τότε ὁ Ἄγγελος τῆς προνοίας ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτόν, ὁ Ἄγγελος ποὺ εἶναι πλησίον του καὶ κινεῖ μέσα του τὴν φροντίδα τῆς δικαιοσύνης. Καὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀδικήσῃ τὸν Ἄγγελο καὶ ἐκεῖνος ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ αὐτόν, τότε

4. Παραδείγματα σχετικὰ ὑπάρχουν στὰ Γεροντικά.

τότε ὁ ἀλλότριος προσεγγίζει αὐτῷ, καὶ ἔκτοτε οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ μία μέριμνα δικαιοσύνης.

8 **Π**ρὸ τῆς συντριβῆς, ὑπερηφανία, λέγει ὁ σοφός, καὶ πρὸ τοῦ χαρίσματος, ἢ ταπεινώσις. Κατὰ τὸ μέτρον τῆς ὑπερηφανίας τῆς ἐν τῇ ψυχῇ ὀρωμένης, κατὰ τὸ μέτρον τῆς συντριβῆς τῆς παιδείας τῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ γινομένης αὐτῇ.

9 **Υ**περηφανία ἐστὶν οὐχ ὅταν ἐν τῇ διανοίᾳ ὁ ταύτης περάση λογισμός, οὐδὲ ἐὰν νικᾶται τις ἐξ αὐτῆς κατὰ καιρόν, ἀλλ' ἐκείνη ἢ διαμένουσα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ἐκείνῳ μὲν τῷ πρώτῳ ἢ κατάνυξις ἀκολουθεῖ, οὗτος δέ, ὅτε αὐτὴν ἀγαπήσειεν, οὐκ οἶδε κατάνυξιν.

Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἶη δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

πλησιάζει σ' αὐτὸν ὁ ξένος⁵, καὶ ἀπὸ τότε δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὸν ἡ παραμικρὴ φροντίδα δικαιοσύνης.

8 **Π**ρὶν ἀπὸ τὴν συντριβὴ ἔρχεται ἡ ὑπερηφάνεια», λέγει ὁ σοφός⁶, καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ χάρισμα ἔρχεται ἡ ταπείνωση, κατὰ τὸ μέτρο τῆς ὑπερηφάνειας ποὺ παρατηρεῖται στὴν ψυχὴ, καὶ κατὰ τὸ μέτρο τῆς συντριβῆς ἀπὸ τὴν παιδεῖα ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὸν Θεό.

9 **Υ**περηφάνεια δὲν εἶναι ὅταν περάση ἀπὸ τὴν διάνοια ὁ λογισμὸς τῆς οὔτε ὅταν ἡττᾶται κανεὶς ἀπὸ αὐτὴν προσκαίρως, ἀλλὰ ἐκείνη ποὺ διαμένει μονίμως στὸν ἄνθρωπο. Σ' ἐκεῖνον τὸν πρῶτο, ποὺ ἔχει τὴν πρόσκαιρη προσβολὴ ὑπερηφάνειας, ἀκολουθεῖ ἡ κατάνυξις, ὁ ἄλλος ὅμως, ὅταν ἀγαπήσῃ τὴν ὑπερηφάνεια, δὲν γνωρίζει κατάνυξι.

Στὸν Θεό μας ἃς ἀναπέμπεται ἡ δόξα καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

5. Ὁ διάβολος.

6. Παρμ. 16,18, «πρὸ συντριβῆς ἡγεῖται ὕβρις».

ΛΟΓΟΣ ΛΗ'

Π Ε Ρ Ι

ΤΟΥ ΣΥΝΙΕΝΑΙ ΕΝ ΠΟΙΩ, ΜΕΤΡΩ, ΙΣΤΑΤΑΙ
ΤΙΣ ΕΚ ΤΩΝ ΚΙΝΟΥΜΕΝΩΝ ΕΝ ΑΥΤΩ,
ΛΟΓΙΣΜΩΝ

1 **Α**νθρωπος ὅσον ἐστὶν ἐν ἀμελείᾳ, ἐκ τῆς ὥρας τοῦ θανάτου φοβεῖται, ὅτε δὲ ἀπαντήσῃ τῷ Θεῷ, ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τῆς κρίσεως, ὅταν δὲ ὀλοτελῶς ἔλθῃ εἰς τοῦμπροσθεν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ταῦτα τὰ δύο καταπίνονται. Πῶς δὲ
5 τοῦτο; Ὅτι, ὅτε ἐν τῇ γνώσει καὶ τῇ πολιτείᾳ τοῦ σώματος ἴσταται τις, ἐκ τοῦ θανάτου πτοεῖται, καὶ ὅταν ἐν τῇ γνώσει τῇ ψυχικῇ καὶ τῇ ἀγαθῇ πολιτείᾳ γένηται, ἐν τῇ μνήμῃ τῆς κρίσεως τῆς μελλούσης κινεῖται ἢ διάνοια αὐτοῦ ἐν πάσῃ ὥρᾳ. Διότι
ἐν αὐτῇ τῇ φύσει ὀρθῶς ἴσταται καὶ ἐν τῇ τάξει τῇ ψυχικῇ
10 νεῖται καὶ ἀναστρέφεται ἐν τῇ γνώσει ἑαυτοῦ καὶ τῇ πολιτείᾳ, καὶ πρὸς τὸν πλησιασμὸν τοῦ Θεοῦ καλῶς καθίσταται. Ὅταν δὲ φθάσῃ τὴν γνώσιν ἐκείνην τῆς ἀληθείας ἐν τῇ κινήσει τῆς αἰσθήσεως τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῇ στερεώσει τῆς ἐλπίδος τῶν μελλόντων, ἐν τῇ ἀγάπῃ καταπίνεται.

2 **Ε**κεῖνος ὁ σωματείος καὶ καθ' ὁμοιότητα τοῦ ζώου φοβούμενος τὴν θυσίαν, ὁ λογικὸς δὲ ἐκ τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ φοβεῖται, ὁ δὲ γενόμενος υἱός, εἰς τὴν ἀγάπην καλλωπίζε-

* Ἄντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 62 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

ΛΟΓΟΣ 38

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΠΩΣ ΔΙΑ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΜΩΝ ΠΟΥ ΚΙΝΟΥΝΤΑΙ ΜΕΣΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΚΑΝΕΙΣ ΣΕ ΠΟΙΟ ΜΕΤΡΟ ΕΥΡΙΣΚΕΤΑΙ*

1 **Ο**σον καιρό ο άνθρωπος εύρίσκεται στην άμέλεια, φοβεΐται την ώρα του θανάτου, όταν πλησιάση τὸν Θεὸν φοβεΐται τὴν ἔλευσι τῆς κρίσεως, καὶ ὅταν ἔλθῃ ἐντελῶς ἐμπρὸς σ' αὐτὸν μετὴν ἀγάπῃ, τότε οἱ δύο φόβοι ἐξαφανίζονται. Πῶς συμβαίνει αὐτό; Ὅταν κανεὶς στέκεται στὴ γνῶσι καὶ τὸ ἦθος τοῦ σώματος, τρομάζει ἀπὸ τὸν θάνατο, ἀλλὰ ὅταν φθάσῃ στὴν ψυχικὴ τάξι, συμπεριφέρεται μετὴν ψυχικῇ γνῶσι καὶ ἦθος καὶ προετοιμάζεται καλὰ γιὰ τὸν πλησιασμὸ τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δὲ φθάσῃ σ' ἐκείνη τὴν γνῶσι τῆς ἀληθείας μετὴν κίνησι τῆς καταλήψεως τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ καὶ μετὴν στερέωσι τῆς ἐλπίδος τῶν μελλόντων, καταπίνεσθαι ἀπὸ τὴν ἀγάπῃ¹.

2 **Ε**κεῖνος ὁ σωματικὸς ἄνθρωπος φοβεΐται, ὅπως τὸ ζῶο φοβεΐται τὴν σφαγὴν, ὁ λογικὸς φοβεΐται ἀπὸ τὴν κρίσι τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ ἐγένε υἱὸς σεμνύνεσθαι στὴν ἀγάπῃ

1. Εὐρίσκομε ἐδῶ τὴν τριμερῆ ὁδὸ τοῦ Ἰσαάκ, καὶ μάλιστα ὡς πρὸς τὴν γνῶσι συνδυασμένη μετὸ ἦθος: α) σημαντικὴ γνῶσις καὶ πολιτεία, β) ψυχικὴ γνῶσις καὶ πολιτεία, γ) ἀληθινὴ (δηλαδὴ πνευματικὴ) γνῶσις καὶ πολιτεία.

ται καὶ οὐκ ἐν τῇ πτοούσῃ ράβδῳ παιδαγωγεῖται. «Ἐγὼ δὲ καὶ
5 ὁ οἶκος τοῦ πατρός μου τῷ Κυρίῳ δουλεύσωμεν».

3 **Ο** φθάσας τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐτι πάλιν ἐπιθυμεῖ
διαμεῖναι ἐνταῦθα. Ἡ ἀγάπη γὰρ καταργεῖ τὸν φόβον.
Ἀγαπητοί, διότι γέγονα μωρός, οὐχ ὑπομένω φυλάξαι τὸ μυσ-
στήριον ἐν σιωπῇ, ἀλλὰ γίνομαι ἄφρων, διὰ τὴν τῶν ἀδελφῶν
5 ὠφέλειαν. Διότι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη ἡ ἀληθινή, ἣτις οὐ δύναται
ὑπομεῖναι ἐν τινι μυστηρίῳ ἐκ τῶν ἀγαπητῶν αὐτῆς.

4 **Π** ολλάκις ὅτε ταῦτα ἔγραφον, ὑπελείποντό μου οἱ δάκτυ-
λοι ἐπὶ τὸν χάρτην, καὶ οὐχ ὑπέφερον κατέναντι τῆς ἡδο-
νῆς τῆς ἐμπιπτούσης ἐν τῇ καρδίᾳ μου καὶ τὰς αἰσθήσεις κατα-
σιγαζούσης. Ὅμως μακάριος, οὗ ἡ ἀδολεσχία ἐν τῷ Θεῷ αἰεὶ
5 καὶ ἑαυτὸν ἐκ πάντων κατέσχε τῶν κοσμικῶν καὶ πρὸς αὐτὸν
μόνον γέγονεν ἐν τῇ ὁμιλίᾳ τῆς γνώσεως αὐτοῦ, καί, εἰ μακρο-
θυμήσειεν, οὐ βραδύνει μακρὸν ιδέσθαι καρπὸν.

5 **Η** χαρὰ ἡ ἐν Θεῷ ἰσχυροτέρα ἐστὶ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, καὶ ὁ
εὐρὼν αὐτήν, οὐ μόνον εἰς τὰ πάθη οὐ περιβλέπεται, ἀλλ'
οὐδὲ ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν ἐπιστραφήσεται, οὐδὲ αἰσθησις ἕτερα
γενήσεται ἐκεῖθεν, εἰ ἐξ ἀληθείας γέγονεν αὕτη. Ἡ ἀγάπη γλυ-
5 κυτέρα τῆς ζωῆς καὶ γλυκυτέρα ἢ κατὰ Θεὸν σύνεσις, ἐξ ἧς ἡ
ἀγάπη τίκτεται ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον. Οὐκ ἔστι λύπη τῇ ἀγάπῃ
δέξασθαι ὑπὲρ τῶν ἀγαπώντων αὐτήν μέγαν θάνατον.

6 **Η** ἀγάπη γέννημά ἐστὶ τῆς γνώσεως, καὶ ἡ γνῶσις γέννημά
ἐστὶ τῆς ὑγείας τῆς ψυχῆς. Ἡ ὑγεία τῆς ψυχῆς ἐστὶ δύνα-
μις, ἣτις ἐκ τῆς ὑπομονῆς τῆς μακρᾶς γέγονεν.

2. Ἰησοῦ Ναυῆ 24,15.

3. Α' Ἰω. 1,18.

4. Ὁ Ἰσαὰκ ἐδῶ, ὅπως καὶ σὲ ἄλλα σημεῖα, μιμεῖται τὸν ἀπόστολο Παῦ-
λο, Β' Κορ. 12,11.

καὶ δὲν παιδαγωγεῖται μὲ τὴν ἐκφοβιστικὴν ράβδο. «Ἐγὼ καὶ ἡ πατρικὴ μου οἰκογένεια θὰ ὑπηρετήσωμε τὸν Κύριον»².

3 **Ο** ποῖος ἔφθασε στὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐπιθυμεῖ πλέον νὰ μείνῃ ἐδῶ, διότι ἡ ἀγάπη καταργεῖ τὸν φόβον³. Ἀγαπητοί, ἐπειδὴ ἔγινα μωρός, δὲν μπορῶ νὰ φυλάξω τὸ μυστήριον σὲ σιωπὴν, ἀλλὰ γίνομαι ἄφρων γιὰ τὴν ὠφέλεια τῶν ἀδελφῶν⁴. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη, αὐτὴ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ κρατηθῆ μυστικὴ ἀπὸ τοὺς ἀγαπημένους.

4 **Π** ολλὲς φορές, ὅταν ἔγραφα αὐτὰ τὰ πράγματα, σταματοῦσαν στὸ χαρτὶ τὰ δάκτυλά μου· δὲν ὑπέφερα τὴν ἡδονὴν ποὺ ἔπεφτε στὴν καρδιά μου καὶ κατεσίγαζε τίς αἰσθήσεις. Ὅμως μακάριος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ εἶναι πάντοτε ἀφωσιωμένος στὸν Θεόν, ποὺ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ ὅλα τὰ κοσμικὰ καὶ ἔφθασε σ' αὐτὸν μὲ συνομιλία βασιζόμενη στὴν γνῶσιν του. Καὶ ἂν ἐπιμείνῃ σ' αὐτό, δὲν θὰ βραδύνη πολὺ νὰ ἰδῆ τὸν καρπόν.

5 **Η** χαρὰ δίπλα στὸν Θεόν εἶναι ἰσχυρότερη ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴν, καὶ ὁποῖος τὴν εὖρη, ὅχι μόνον δὲν θὰ ταλαιπωρηθῆ ἀπὸ τὰ πάθη του, ἀλλ' οὔτε στὴν ζωὴν του δὲν θὰ περιστρέφεται οὔτε ἄλλη αἴσθησι δὲν θὰ ἔχη ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνην, ἂν βέβαια αὐτὴ ἡ χαρὰ εἶναι ἀληθινή. Ἡ ἀγάπη εἶναι γλυκύτερη ἀπὸ τὴν ζωὴν, καὶ ἡ κατανόησις τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννᾶται ἡ ἀγάπη, εἶναι γλυκύτερη ἀπὸ μέλι κηρήθρας. Γιὰ τὴν ἀγάπην δὲν εἶναι λυπηρὸν νὰ δεχθῆ ἕναν φοβερό θάνατον χάριν τῶν ἀγαπημένων της⁵.

6 **Η** ἀγάπη εἶναι γέννημα τῆς γνῶσεως, καὶ ἡ γνῶσις εἶναι γέννημα τῆς υἰείας τῆς ψυχῆς. Ἡ υἰεία τῆς ψυχῆς εἶναι δύναμις ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν πολύχρονη ὑπομονή.

5. Γενικὰ ἡ ἀγάπη περιφρονεῖ καὶ τὸν θάνατον ἀκόμη, ὅπως γιὰ παράδειγμα χάριν τῶν «προβάτων», Ἰω. 10,11. 10,17. Ἐδῶ ὁμοίως πρόκειται ἰδιαιτέρως περὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν.

7 **Κ** αὶ τί ἐστὶν ἡ γνῶσις; Αἰσθησις τῆς ζωῆς τῆς ἀθανάτου.

8 **Κ** αὶ τί ἐστὶν ἡ ζωὴ ἡ ἀθάνατος; Αἰσθησις ἐν Θεῷ. Ὅτι ἐκ τῆς συνέσεως ἡ ἀγάπη. Ἡ δὲ κατὰ Θεὸν γνῶσις βασιλεύς ἐστὶ πασῶν τῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ τῇ δεχομένη καρδίᾳ αὐτῆν, πᾶσα ἐν τῇ γῆ γλυκύτης περισσὴ ἐστὶ. Τῇ γὰρ γλυκύτητι τῆς
5 ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστὶν οὐδὲν ὁμοιον.

9 **Ε** ὑχή. Κύριε, πλήρωσον τὴν καρδίαν μου ζωῆς αἰωνίου.

10 **Ζ** ωὴ αἰώνιος ἐστὶ παράκλησις εἰς Θεόν, καὶ ὁ εὐρὼν παράκλησιν ἐν Θεῷ, περιττὴν ἡγεῖσθαι τὴν κοσμικὴν.

11 **Π** ὅθεν αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ἐδέξατο σοφίαν ἐκ τοῦ Πνεύματος; Ἐξ ἐκείνης τῆς διδασκούσης αὐτὸν ἐν τῷ κρυπτῷ αὐτοῦ καὶ ἐν ταῖς αἰσθήσεσι τοὺς τρόπους τῆς ταπεινώσεως. Καὶ ἀποκαλύπτεται αὐτῷ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, πῶς
5 δεχθήσεται ἡ ταπείνωσις.

12 **Π** ὅθεν δὲ αἰσθάνεται τις, ὅτι ἔφθασεν αὐτῆν; Ἐξ ὧν ἀηδίζεται ἀρεσθῆναι τῷ κόσμῳ ἐν ταῖς ἀναστροφαῖς αὐτοῦ ἢ τῷ λόγῳ, καὶ μισητὴ ἐστὶν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἡ δόξα τοῦ κόσμου τούτου.

13 **Κ** αὶ τί εἰσι τὰ πάθη; Προσβολαὶ εἰσιν, αἵτινες ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ κόσμου τούτου ἐτέθησαν, κινεῖσαι τὸ σῶμα πρὸς τὴν χρείαν αὐτοῦ τὴν ἀναγκαστικὴν καὶ οὐ παύονται προσβάλλουσαι, ὅσον οὗτος ὁ κόσμος ἐστίν. Ἄνθρωπος δὲ ἀξιωθείς τῆς χάριτος τῆς θείας καὶ γευσάμενος καὶ αἰσθηθεὶς τινος
5 ὑπερέχοντος τούτων, οὐκ εἰσέρχεται ταύτας εἰς τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἀφήσιν. Ὅτι ἐν τῷ τόπῳ τῶν προσβολῶν κατεκράτησεν ἄλλη ἐπιθυμία κρείττων αὐτῶν. Καὶ οὕτε δὲ αὐταὶ προσ-

- 7 **Τ**ί είναι γνώσις; Αἴσθησις τῆς ἀθάνατης ζωῆς.
- 8 **Τ**ί είναι ἡ ἀθάνατη ζωή; Αἴσθησις ἐν τῷ Θεῷ· διότι ἡ ἀγάπη προέρχεται ἀπὸ τὴν σύνεσι, ἡ δὲ γνώσις κατὰ Θεὸν εἶναι βασίλισσα ὄλων τῶν ἐπιθυμιῶν· ἡ καρδιά πού τὴν δέχεται ἔχει κάτι περισσότερο ἀπὸ ὅλην τὴν γλυκύτητα τῆς γῆς. Τίποτε παρόμοιο μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ δὲν ὑπάρχει.
- 9 **Ε**ὐχή. Κύριε, γέμισε τὴν καρδιά μου μὲ αἰώνια ζωή.
- 10 **Α**ἰώνια ζωή εἶναι ἡ παρηγοριὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁποῖος εὖρη παράκλησι κοντὰ στὸν Θεό, θεωρεῖ περιττὴ τὴν κοσμικὴ παρηγοριὰ.
- 11 **Α**πὸ ποῦ αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἐδέχθηκε τὴν σοφία τοῦ Πνεύματος; Ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ σοφία τὸν διδάσκει στὰ κρύφια του καὶ στίς αἰσθήσεις του τοὺς τρόπους τῆς ταπεινώσεως. Τότε ἀποκαλύπτεται στὴν διάνοιά του πῶς πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ ταπείνωσις.
- 12 **Α**πὸ ποῦ αἰσθάνεται κανεὶς ὅτι ἔφθασε σ' αὐτὴν τὴν ταπείνωσι; Ἀπὸ τὸ ὅτι ἀηδιάζει τὸν κόσμον μὲ τίς συναναστροφές του καὶ τὸν λόγο καὶ ὅτι ἡ δόξα τοῦ κόσμου τούτου εἶναι μισητὴ στὰ μάτια του.
- 13 **Κ**αὶ τί εἶναι τὰ πάθη; Εἶναι προσβολές, πού ἐτέθησαν στὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου, γιὰ νὰ κινοῦν τὸ σῶμα πρὸς τὴν ἀναγκαστικὴν χρεία, καὶ δὲν παύουν νὰ προσβάλλουν ὅσον καιρὸ ὑπάρχει τοῦτος ὁ κόσμος. Ὁ ἄνθρωπος ὁμως, πού ἀξιώθηκε τὴν θεία χάρι καὶ ἐγεύθηκε καὶ ἐδοκίμασε κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τούτα τὰ ἐγκόσμια, δὲν ἐπιτρέπει νὰ εἰσέλθουν αὐτὲς οἱ προσβολές στὴν καρδιά του· διότι ἀντὶ τῶν προσβολῶν ἐκυριάρχησε ἄλλη ἐπιθυμία ἀνώτερη ἀπ' αὐτὲς. Τότε οὔτε αὐτὲς οἱ προσβολές οὔτε τὰ γεννήματά

εγγίζουσι τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ οὔτε τὰ τικτόμενα ἐξ αὐτῶν, ἀλλ'
 10 ἴστανται ἐξω ἀργαί, οὐχ ὅτι προσβολαὶ οὐκ εἰσι τῶν παθῶν,
 ἀλλ' ὅτι ἡ καρδία ἢ δεχομένη αὐτὰς νεκρά ἐστὶν ἐν αὐταῖς καὶ
 ζῆ ἐν τινὶ ἄλλῳ· οὐχ ὅτι ἔληξεν ἐκ τῆς φυλακῆς τῆς διακρίσεως
 καὶ τῶν ἔργων, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐστὶν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ ὄχλησις
 15 τινος. Ἐκορέσθη γὰρ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀπὸ τρυφῆς ἄλλου τι-
 νός.

14 **Κ**αρδία ἢ δεξαμένη αἰσθησιν τῶν πνευματικῶν καὶ τῆς θε-
 ωρίας τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἐν ἀκριβείᾳ, ἐν τοιούτῳ
 τρόπῳ γίνεται τῇ συνειδήσει ἐν τῇ μνήμῃ τῶν παθῶν, οἷω ἂν
 κεκορεσμένος ἄνθρωπος τροφῆς τιμίας γένοιτο ἐπὶ τροφῇ ἄλλῃ
 5 μὴ τοιαύτῃ παρακειμένη ἐνώπιον αὐτοῦ, μὴ προσέχων αὐτῇ τὸ
 παράπαν, μηδὲ ἐπιθυμῶν, ἀλλὰ μᾶλλον βδελυττόμενός τε καὶ
 ἀποστρεφόμενος· οὐ μόνον διὰ τὸ ἑαυτῆς βδελυρόν τε καὶ ἔμμου-
 σον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν κόρον τῆς προτέρας καλλίστης, ἧς ἐτρά-
 φη τροφῆς. Οὐχ ὡσπερ ὁ σκορπίσας τὸ μέρος αὐτοῦ καὶ ἐπιθυ-
 10 μήσας τῶν κερατίων, διὰ τὸ προφθάσαι σκορπίσαι τὸν πατρι-
 κὸν πλοῦτον ὃν εἶχε.

15 **Κ**αὶ πάλιν οὐκ ἐστὶν, ὁ ἐμπιστευθεὶς θησαυρόν, καθεύδων.
 Ἐὰν φυλάζωμεν τὸν νόμον τῆς νήψεως καὶ τὸ ἔργον τῆς
 διακρίσεως ἐν γνώσει, ἐξ ὧν καρποῦται ἡ ζωὴ, παντελῶς ὁ
 ἀγὼν τῶν προσβολῶν τῶν παθῶν τῇ διανοίᾳ οὐ προσεγγίζει.
 5 Οὐκ ἐκ τοῦ ἀγῶνος δὲ κωλύονται εἰς τὴν καρδίαν εἰσελθεῖν,
 ἀλλ' ἐκ τοῦ κόρου τῆς συνειδήσεως καὶ ἐκ τῆς γνώσεως τῆς
 ψυχῆς, ἧς ἐπληρώθη, καὶ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τῶν θεωριῶν τῶν
 θαυμασιῶν τῶν εὕρισκομένων ἐν αὐτῇ. Ταῦτα ἐκώλυσαν τὰς
 προσβολάς, μὴ προσεγγίσει αὐτῇ· οὐχ ὅτι ἐχωρίσθη ἐκ τῆς φυ-
 10 λακῆς, καθῶς εἶπον, καὶ τῶν ἔργων τῆς διακρίσεως, ἅπερ φυ-

6. Οἱ προσβολές τῶν παθῶν ἀχρηστεύονται ὅταν ὁ ἄνθρωπος δεχθῇ τὴν
 χάρι τοῦ Θεοῦ καὶ ἐντρυφήσῃ στὰ πνευματικά, ὅταν χορτασθῇ ἢ συνείδησις τοῦ
 «ἀπὸ τρυφῆς ἄλλου τινός».

τους πλησιάζουν τὴν καρδιά, ἀλλὰ σταματοῦν ἀπ' ἔξω ἀργές, ὄχι διότι οἱ προσβολές τῶν παθῶν δὲν ὑπάρχουν πλέον, ἀλλὰ διότι ἡ καρδιά ποὺ τις δέχεται εἶναι νεκρὴ γι' αὐτὲς καὶ ζῆ γιὰ κάτι ἄλλο· ὄχι διότι ἔπαυσε τὴν προφύλαξι καὶ τὴν ἐργασία τῆς διακρίσεως, ἀλλὰ διότι δὲν ὑπάρχει καμμιά ἐνόχλησις στὴν διάνοιά του. Ἡ συνείδησίς του ἐχώρτασε ἀπὸ τὴν τρυφή κάποιου ἄλλου πράγματος⁶.

14 **Η** καρδιά ποὺ ἐδέχθηκε τὴν αἴσθησι τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν θεωρία τοῦ μέλλοντος αἰῶνος μὲ ἀκρίβεια, ἔχει στὴν συνείδησί της τέτοια διάθεσι μὲ τὴν μνήμη τῶν παθῶν, ὅποια ἔχει ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶναι χορτᾶτος ἀπὸ πολυτελῆ φαγητὰ ἀπέναντι στὰ εὐτελῆ φαγητὰ ποὺ εἶναι ἐνώπιον του, τὰ ὅποια δὲν προσέχει καθόλου καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ βδελύσσεται καὶ τὰ ἀποστρέφεται· ὄχι μόνο ἐξ αἰτίας τῆς ἀκαθαροσύνης τους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν χορτασμὸ τῆς προηγούμενης πολυτελοῦς τροφῆς ποὺ ἐδοκίμασε. Καὶ μάλιστα ὄχι ὅπως ἐκεῖνος ποὺ ἐσκόρπισε τὸ μερίδιό του καὶ ἐπεθύμησε τὰ ξυλοκέρατα, ἀφοῦ εἶχε σκορπίσει προηγουμένως τὸν πατρικὸ πλοῦτο ποὺ διέθετε⁷.

15 **Κ** αὶ πάλι· δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ποὺ τοῦ ἐμπιστεύθηκαν θησαυρὸ κι' αὐτὸς κοιμᾶται. Ἐὰν φυλάξωμε γνωστικὰ τὸν νόμο τῆς νήψεως καὶ τὸ ἔργο τῆς διακρίσεως, ἀπὸ τὰ ὅποια γεννᾶται ἡ ζωὴ, ὁ ἀγὼν τῶν προσβολῶν τῶν παθῶν δὲν πλησιάζει τὴν διάνοια καθόλου. Δὲν ἐμποδίζονται πάντως νὰ εἰσέλθουν στὴν καρδιά μὲ τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ μὲ τὸν χορτασμὸ τῆς συνειδήσεως καὶ μὲ τὴν γνῶσι ποὺ γεμίζει τὴν ψυχὴ καὶ μὲ τὴν ἐπιθυμία τῶν θαυμασίων θεωριῶν ποὺ εὐρίσκονται μέσα της. Αὐτὰ εἶναι ποὺ ἐμπόδισαν τὶς προσβολές, γιὰ νὰ μὴ τὴν πλησιάσουν· ὄχι διότι ἐστερήθηκε, ὅπως εἶπα, τὴν προφύλαξι καὶ τὰ ἔργα τῆς διακρίσεως, ποὺ

7. Ὑπονοεῖται ὁ ἄσωτος υἱός, Λουκᾶ 15,12έε.

λάττουσι τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας καὶ τὸ φῶς τὸ ψυχικόν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔχει ἀγῶνα ἢ διάνοια, διὰ τὰς αἰτίας, αἷς προείπομεν.

16 **Τ**ὸ βρῶμα γὰρ τῶν πτωχῶν τοῖς πλουσίοις βδελυκτόν ἐστιν, ὁμοίως καὶ τὸ βρῶμα τῶν ἀρρώστων τοῖς ὑγιαίνουσιν. Ἀλλ' ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ὑγεία ἐκ τῆς νήψεως καὶ τῆς ἐπιμελείας συνίσταται. Ὅσον γὰρ ζῆ τις, χρήζει τῆς νήψεως καὶ τῆς ἐπιμελείας καὶ τοῦ ἐξυπνισμοῦ, τοῦ φυλάξαι τὸν ἑαυτοῦ θησαυρόν, εἰ δὲ τὸν ὄρον αὐτοῦ καταλείψῃ, νοῆσαι ἔχει καὶ κλαπῆναι. Οὐ μέχρι δὲ τοῦ τὸν καρπὸν ιδέσθαι δέον ἐργάζεσθαι, ἀλλ' ἕως τῆς ἐξόδου χρεῶν ἀγωνίζεσθαι. Πολλάκις γὰρ τὸν καρπὸν πεπανθέντα, καταβάλλει ἐξάπινά χάλαζα.

17 **Ο**μισγόμενος ἐν πράγμασι καὶ λύων ἑαυτὸν εἰς ὀμιλίαν, οὐκ ἔτι πιστεύεται, ὅτι ἡ ὑγεία αὐτοῦ προσμεῖναι ἔχει ἐν αὐτῷ. Ὅταν προσεύχῃ, ταύτην τὴν προσευχὴν εἶπέ.

Κύριε, ἀξιώσόν με νεκρωθῆναι τῇ συνομιλίᾳ τοῦ αἰῶ-

5 νος τούτου ἐν ἀληθείᾳ.

18 **Κ**αὶ γίνῃ, ὅτι πᾶσαν δέησιν συνήγαγες. Ἀγωνίσαι δὲ τὸ ἔργον τοῦτο πληρῶσαι ἐν σοί. Ἐὰν γὰρ τὸ ἔργον ἀκολουθήσῃ τῇ εὐχῇ, ἀληθῶς ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ ἔστηκας τοῦ Χριστοῦ.

19 **Ν**έκρωσις δὲ τοῦ κόσμου ἐστίν, οὐ τὸ ἀποστῆναι τῆς κοινωνίας τῆς ὀμιλίας τινὰ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ τὸ μὴ ἐπιθυμῆσαί τινος τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ ἐν τῇ ὀμιλίᾳ τῆς διανοίας αὐτοῦ.

20 **Ε**ὰν ἐν τῇ μελέτῃ τῇ ἀγαθῇ ἐθίσωμεν ἑαυτούς, αἰσχυρόμεθα ἐκ τῶν παθῶν, ὅταν αὐτοῖς ἀπαντήσωμεν. Καὶ γινώσκουσι τοῦτο οἱ κτησάμενοι πειραν ἐν ἑαυτοῖς. Ἀλλὰ καὶ ἐκ

διαφυλάττουν τὴν γνῶσι τῆς ἀληθείας καὶ τὸ ψυχικὸ φῶς, ἀλλὰ διότι δὲν ἔχει ἀγῶνα ἢ διάνοια γιὰ τοὺς λόγους ποὺ εἶπαμε.

16 **Η** τροφή τῶν πτωχῶν εἶναι ἀηδιαστικὴ στοὺς πλουσίους, ὁμοίως καὶ τὸ φαγητὸ τῶν ἀρρώστων στοὺς ὑγιεῖς, ἀλλὰ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ὑγεία συγκροτοῦνται ἀπὸ τὴν νῆψι καὶ τὴν ἐπιμέλεια. Πράγματι, ὅσο ζῆ κανεῖς, χρειάζεται τὴν νῆψι καὶ τὴν ἐπιμέλεια καὶ τὴν ἀγρύπνια, γιὰ νὰ φυλάξῃ τὸν θησαυρό του, ἂν ὅμως ἀφήσῃ τὸν τόπο του, θὰ ἀρρωστήσῃ καὶ θὰ τὸν κλέψουν. Καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐργάζεται μόνο ἕως ὅτου ἰδῇ τὸν καρπὸ, ἀλλὰ ἔχει χρέος νὰ ἀγωνίζεται ἕως τὴν ἐξοδὸ του. Διότι πολλὰ φορὲς, ἀφοῦ ὁ καρπὸς ὠριμάσῃ, τὸν καταρρίπτει ξαφνικὰ τὸ χαλάζι.

17 **Κ**^{α/β}ποιος ἀνακατεύεται σὲ κοσμικὰ πράγματα καὶ διαλύεται σὲ συνανατροφές, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι βέβαιος, ὅτι ἡ ὑγεία του θὰ διατηρηθῇ. Ὅταν προσεῦχεσαι, εἶπέ τούτην τὴν εὐχή:

Κύριε, ἀξίωσέ με νὰ νεκρωθῶ πραγματικὰ γιὰ τὴν συναναστροφή τοῦ αἰῶνος τούτου.

18 **Κ**αὶ εἶναι σὰν νὰ συμπεριέλαβες σ' αὐτὴν κάθε δέηση. Ἀγωνίσου δὲ γιὰ νὰ ὀλοκληρώσῃς τοῦτο τὸ ἔργο μέσα σου. Ἄν τὸ ἔργο ἀκολουθήσῃ τὴν εὐχή, τότε στέκεσαι στὴν ἐλευθερία τοῦ Χριστοῦ⁸.

19 **Ν**έκρωσις γιὰ τὸν κόσμον δὲν εἶναι τὸ νὰ κρατηθῇ κανεῖς ἀπλῶς μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐπαφή μὲ τὰ πράγματά του, ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ ἐπιθυμῇ μὲ τὴν σκέψι του κανένα ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ.

20 **Α**ν συνηθίσωμε στὸν καλὸ διαλογισμό, θὰ ἐντραποῦμε ἀπὸ τὰ πάθη ὅταν τὰ συναντήσωμε. Ὅσοι ἔχουν ἀποκτήσει πείρα, τὸ γνωρίζουν αὐτό. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τίς αἰτίες

των αἰτιῶν τῶν παθῶν αἰσχυρῆναι ἔχομεν προσεγγίσει αὐ-
 5 τοῖς. Ὅταν εἰς ἔργον τινὸς ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἀκολου-
 θῆσαι ἐπιθυμῆς, δὸς κατὰ τῆς ἐπιθυμίας αὐτοῦ τὸν ὄρον τοῦ
 θανάτου, καὶ οὕτως ἐν τῷ πράγματι εἰς τὸν βαθμὸν τῆς μαρτυ-
 ρίας ἀξιοθήσῃ ἀναδραμεῖν ἐφ' ἕκαστον πάθος καὶ βλάβην τινᾶ
 τῶν ἀπαντῶντων σοι ἔσωθεν ἐκείνου τοῦ ὄρου οὐ μὴ κατα-
 10 λάβῃς, ἂν μέχρι τέλους ὑπομείνης καὶ μὴ χαυνωθῆς. Ἡ μελέτη
 τοῦ ἀσθενοῦς λογισμοῦ ἀσθενῆ ποιεῖ τὴν ἰσχὺν τῆς ὑπομονῆς, ἡ
 δὲ στερεὰ διάνοια καὶ τὴν δύναμιν, ἣν οὐκ ἔχει ἡ φύσις, παρέχει
 τῷ ἀκολουθοῦντι τῇ μελέτῃ αὐτῆς.

Εὐχὴ

21 **Κ** ὦριε, ἀξιώσόν με μισῆσαι τὴν ζωὴν μου, διὰ τὴν ζωὴν
 τὴν ἐν σοί.

22 **Η** πολιτεία τοῦ κόσμου τούτου ὁμοία ἐστὶ τοῖς σχεδιάζουσι
 τίνα γράμματα τῶν ἐν σχεδίοις ἀκμὴν ὑπαρχόντων καὶ
 ὅτε θέλει τις καὶ ἐπιθυμεῖ, προστίθῃσιν ἐν αὐτοῖς καὶ ἀφαιρεῖται
 καὶ ποιεῖ ἐναλλαγὴν ἐν τοῖς γράμμασιν. Ἡ πολιτεία δὲ τῶν μελ-
 5 λόντων ὁμοία ἐστὶ τοῖς χειρογράφοις τοῖς γραφεῖσιν ἐν σωμα-
 τίοις καθαροῖς καὶ σφραγισθεῖσιν ἐν τῇ σφραγίδι τῇ βασιλικῇ,
 ἐν οἷς οὔτε προσθήκη οὔτε ἔλλειψις. Ὅσον οὖν ἐσμεν ἐν μέσῳ
 τῆς ἀλλοιώσεως, προσέχωμεν ἑαυτοῖς, καὶ ἡνίκα ἐξουσιάζομεν
 εἰς τὸ χειρόγραφον τῆς ζωῆς ἡμῶν, ὅπερ διὰ τῶν χειρῶν ἡμῶν
 10 γεγραφήκαμεν, ἀγωνισώμεθα ποιῆσαι ἐν αὐτῷ προσθήκην ἐν
 πολιτεία ἀγαθῇ, καὶ ἀπαλείψωμεν ἐξ αὐτοῦ τὰ ἐλαττώματα τῆς
 πρώτης πολιτείας. Ὅσον γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐσμέν, οὐ
 τίθησιν ὁ Θεὸς τὴν σφραγίδα, οὔτε ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς οὔτε ἐπὶ

9. Θὰ ἔλεγα ὅτι ἡ ἀναφορὰ σὲ «βασιλική» σφραγίδα ἀναφέρεται εἴτε
 στὴν περσικὴ εἴτε στὴν βυζαντινὴ, ἀλλ' ὅπωςδήποτε ὄχι στὴν σφραγίδα τοῦ

τῶν παθῶν θὰ ἐντραποῦμε ὅταν τὶς προσεγγίσωμε. Ἐπιθυμῆς νὰ ἐπιδοθῆς σὲ ἓνα ἔργο ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, βάλε τὸν θάνατο ὡς ὄριο τῆς ἐπιθυμίας του· ἔτσι κατὰ τὴν πραγματοποίησι θ' ἀξιωθῆς νὰ φθάσης στὸν βαθμὸ τοῦ μαρτυρίου μὲ κάθε πάθος καὶ δὲν θὰ δοκιμάσης καμμιά βλάβη ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ θὰ σὲ συναντήσουν μέσα σ' αὐτὸ τὸ ὄριο, ἂν ὑπομείνης ἕως τὸ τέλος καὶ δὲν χαινωθῆς. Ἡ μελέτη τοῦ ἀσθενοῦς λογισμοῦ καθιστᾷ ἀσθενικὴ τὴν δύναμι τῆς ὑπομονῆς, ἀλλὰ ἡ σταθερὴ διάνοια προσφέρει καὶ τὴν δύναμι, ποὺ δὲν ἔχει ἡ φύσις, σ' αὐτὸν ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν μελέτη της.

Εὐχή

21 **Κ** ὦριε, ἀξίωσέ με νὰ μισήσω τὴν ζωὴ μου γιὰ χάριν τῆς ζωῆς μέσα σ' ἐσένα.

22 **Τ** ὁ σύστημα τοῦ κόσμου τούτου ὁμοιάζει μὲ γραπτὰ ποὺ εὐρίσκονται ἀκόμη σὲ σχέδια, καὶ ὅποτε θέλει κανεὶς καὶ ἐπιθυμεῖ, προσθέτει σ' αὐτὰ καὶ ἀφαιρεῖ καὶ κάμει μεταβολὲς στὰ γράμματα. Τὸ σύστημα τῶν μελλόντων πραγμάτων εἶναι ὅμοιο μὲ τὰ κείμενα ποὺ εἶναι γραμμένα σὲ καθαρὲς περγαμηνὲς καὶ σφραγισμένα μὲ βασιλικὴ σφραγιδα, ὅπου δὲν χωρεῖ οὔτε προσθήκη οὔτε ἔλλειψις⁹. Ὅσον καιρὸ λοιπὸν εὐρισκόμαστε στὴν κατάστασι τῆς ἀλλοιώσεως, ἃς προσέχωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας· καὶ ἕως ὅτου ἐξουσιάζομε τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς μας, ποὺ ἔχομε γράψει μὲ τὰ χέρια μας, ἃς ἀγωνισθοῦμε νὰ προσθέσωμε σ' αὐτὸ μὲ τὴν ἀγαθὴ διαγωγή καὶ ἃς ἀπαλείψωμε ἀπ' αὐτὸ τὶς ἐλαττωματικὲς πράξεις τῆς παλαιᾶς πολιτείας. Διότι, ὅσον καιρὸ εἴμαστε στὸν κόσμον τοῦτον ὁ Θεὸς δὲν τοποθετεῖ τὴν σφραγιδα, οὔτε στὰ ἀγαθὰ οὔτε στὰ κακά, ἕως τὴν ὥρα τῆς ἐξόδου, κατὰ τὴν ὁποία τε-

χαλίφη. Ἐπομένως αὐτὸ τὸ σημεῖο, καθὼς καὶ μερικὰ ἄλλα ἀκόμη, δὲν εὐνοοῦν τὴν ὑπόθεσι ὅτι ὁ Ἰσαὰκ ἤκμασε μετὰ τὴν ἀραβικὴ κατάκτησι τῆς Περσίας.

τοῖς κακοῖς, ἕως τῆς ὥρας τῆς ἐξόδου, ἐν ἧ τελειοῦται τὸ ἔργον
 15 τῆς πατρίδος ἡμῶν καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἀποδημίαν.

23 **Κ** αὶ καθὼς εἶπεν ὁ ἅγιος Ἐφραῖμ· Πρέπει λογίζεσθαι ἡμᾶς,
 ὅτι ὁμοία ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἡμῶν πλοίῳ ἐτοιμῷ, μὴ γινώ-
 σκοντι πότε ἐπέρχεται αὐτῷ ὁ ἄνεμος, καὶ στρατῷ, μὴ εἰδῶτι
 πότε σαλπίζει ἡ πολεμικὴ σάλπιγξ. Καὶ ἐὰν ταῦτά φησι διὰ τὴν
 5 διαφορὰν τὴν μικρὰν οὕτως, ἃ καὶ ἴσως στρέφονται πάλιν, πό-
 σον δέον ἄρα ἡμᾶς εὐτρεπίζεσθαι καὶ προπαρασκευάζεσθαι
 πρὸ ἐκείνης τῆς ἡμέρας τῆς ἀποτόμου καὶ γεφύρας καὶ θύρας
 τοῦ καινοῦ αἰῶνος;

Δώη ἡμῖν ὁ Χριστὸς ὁ μεσίτης τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐτοιμασίαν, ἐπε-
 10 ρεῖδεσθαι ἐκείνη τῇ ἀποφάσει τῆς προσδοκίας, ὁ ἔχων τὴν δόξαν
 καὶ τὴν προσκύνησιν καὶ τὴν εὐχαριστίαν εἰς αἰῶνας τῶν αἰώ-
 νων. Ἀμήν.

λείωνει τὸ ἔργο τῆς ἐπίγειας πατρίδος μας καὶ φθάνομε στὴν ἀποδημία.

- 23 **Ο**πως εἶπε ὁ ἅγιος Ἐφραίμ, πρέπει νὰ σκεπτόμαστε ὅτι ἡ ψυχὴ μας ὁμοιάζει μὲ πλοῖο ἔτοιμο γιὰ ταξίδι πὸ δὲν γνωρίζει πότε θὰ τοῦ πνεύση κατάλληλος ἄνεμος, καθὼς καὶ μὲ στρατὸ πὸ δὲν γνωρίζει πότε θὰ σαλπίσῃ ἢ σάλπιγγα τοῦ πολέμου. Καὶ ἂν λέγῃ αὐτὰ τὰ πράγματα γιὰ περιπτώσεις τόσο μικρῆς ἀπουσίας, ἀφοῦ θὰ ἐπιστρέψουν ἴσως πάλι, πόσο περισσότερο πρέπει ἑμεῖς νὰ ἐτοιμαζώμαστε καὶ νὰ προπαρακευαζώμαστε ἐνώπιον ἐκείνης τῆς ἡμέρας τῆς ἀπότομης, πὸ ἀποτελεῖ γέφυρα καὶ θύρα τοῦ νέου αἰῶνος;

Εἶθε ὁ Χριστός, ὁ μεσίτης τῆς ζωῆς μας, νὰ μᾶς δώσῃ κατάλληλη ἐτοιμασία, ὥστε νὰ βασιζώμαστε στὴν προσδοκώμενη ἐκείνη εὐμενῆ ἀπόφασι. Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ προσκύνῃσις καὶ ἡ εὐχαριστία στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΙ ΛΘ' - Μ'

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΠΡΟΚΟΠΗΝ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙΣ
ΔΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΞΥΠΝΙΖΟΜΕΝΗΣ ΕΝ ΗΜΙΝ

⟨ΠΕΡΙ ΠΡΩΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΝ Τῷ ΑΝΘΡΩΠῶ⟩

1 **Π**ρώτη ἔννοια ἢ ἐκ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ ἐμπί-
πτουσα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ ὀδηγοῦσα τὴν ψυχὴν εἰς
τὴν ζωὴν, περὶ τῆς ἐξόδου τῆς φύσεως ταύτης ἐμπί-
πτει τῇ καρδίᾳ. Τούτῳ τῷ λογισμῷ ἀκολουθεῖ φυσικῶς ἢ κα-
5 ταφρόνησις τοῦ κόσμου, καὶ ἐκ τούτου ἔρχεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ
πᾶσα κίνησις ἀγαθῆ, ἢ ὀδηγοῦσα αὐτὸν εἰς τὴν ζωὴν. Καὶ
ὡσπερ θεμέλιόν τινα τίθησιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἢ θεϊκὴ δύναμις
ἢ ἀκολουθοῦσα αὐτῷ, ὅτε θελήσει φανερωῦσαι ἐν αὐτῷ τὴν
ζωὴν. Ταύτην τὴν ἔννοιαν, ἣν εἰρήκαμεν, ἐὰν μὴ σβέση αὐτὴν ὁ
10 ἀνθρωπος ἐν ταῖς συμπλοκαῖς ταῖς βιωτικαῖς καὶ τῇ ματαιολο-
γίᾳ, ἀλλὰ αὐξήσῃ ταύτην τὴν ἔννοιαν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ διαμένη ἐν
αὐτῷ θεωρῶν καὶ σχολάζων ἐν αὐτῇ, πρὸς τὴν θεωρίαν τὴν
βαθεῖαν τὴν μὴ δυναμένην ἐκφρασθῆναι ὑπὸ τινος ἄγει αὐτόν.

* Ὁ Λόγος 39 ἀποτελεῖ ἐνιαῖο κείμενο μαζί με τὸν Λόγο 40 ποὺ ἀντι-
στοιχεῖ συνολικὰ στὸ ὑπ' ἀριθμὸν 47 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bed-
jan. Ἡ διάσπασις τοῦ κειμένου τῆς ἐλληνικῆς μεταφράσεως ἔγινε σ' ἓνα στάδιο
τῆς χειρόγραφης παραδόσεως, μετὰ τὴν ἐκπόνησι τῆς μεταφράσεως, βάσει ἐνὸς
ὑποτίτλου «περὶ δευτέρας ἐργασίας ἐν τῷ ἀνθρώπῳ», ποὺ ὑπάρχει ἐπίσης καὶ
στὸ συριακό.

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΠΟΥ ΔΙΕΓΕΙΡΕΤΑΙ ΜΕΣΑ
ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΡΟΚΟΠΗ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΣΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ*

« ΠΡΩΤΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ »

1 **Η** πρώτη έννοια που έμπίπτει στην καρδιά του ανθρώπου από την φιλανθρωπία του Θεού είναι ή περι του προσωρινού χαρακτήρος της φύσεως αυτής¹, που οδηγεί την ψυχή προς την ζωή. Τοῦτον τὸν λογισμό ἀκολουθεῖ φυσικῶς ή καταφρόνησις του κόσμου, και έτσι ἔρχεται στον ἄνθρωπο κάθε ἀγαθή κίνησις που τὸν οδηγεί στην ζωή. Καί ή θεϊκή δύναμις που τὸν ἀκολουθεῖ τοποθετεῖ σ' αὐτὸν ἓνα εἶδος θεμελίου, ὅταν θελήση νὰ φανερώση σ' αὐτὸν τὴν ζωή. Αὐτὴν τὴν έννοια που εἶπαμε, ἂν δέν τὴν σβήση ὁ ἄνθρωπος μέ τις ἐμπλοκές στα βιωτικά και τὰ μάταια πράγματα, ἀλλὰ τὴν ἀξήση στην ήσυχία και συνεχίση νὰ τὴν θεωρῆ μέσα του και νὰ ἀσχολῆται μέ αὐτὴν, οδηγεῖται πρὸς τὴν βαθειὰ θεωρία που δέν μπορεῖ νὰ ἐκφρασθῆ ἀπὸ κανένα.

1. Τὸ ἀρχαῖο κείμενο ἔχει τὴν ἐκφρασι «ἐξοδος τῆς φύσεως». Ὅπως διαφαίνεται ἀπὸ τὴν παράγραφο 3 ή λέξις «ἐξοδος» δέν σημαίνει ἐδῶ ἀκριβῶς τὸν θάνατο, ἀλλὰ τὸν τερματισμὸ τῆς φύσεως ἀπὸ θεωρητικὴ ἄποψι. Ὁ λογισμὸς περὶ τοῦ θανάτου εἶναι σωματικὸς, ὁ λογισμὸς περὶ τῆς ἐξόδου τῆς φύσεως εἶναι πνευματικὸς.

2 **Τ** οὔτον τὸν λογισμὸν ὁ σατανᾶς πολλὰ μισεῖ καὶ ἐν πάσῃ
 δυνάμει αὐτοῦ πολεμεῖ ἐκτίλαι αὐτὸν ἐκ τοῦ ἀνθρώπου,
 καὶ εἰ δυνατὸν ἦν, ἐδίδου αὐτῷ τὴν βασιλείαν ὅλου τοῦ κόσμου,
 μόνον ἵνα τῷ περισπασμῷ ἀπαλείψῃ ἐκ τῆς διανοίας τοῦ ἀν-
 5 θρώπου τὸν τοιοῦτον λογισμὸν. Καὶ εἰ ἐδύνατο, ὡς εἴρηται,
 ἐποίει τοῦτο προθύμως. Γινώσκει γὰρ ὁ δόλιος, ὅτι, ἐὰν ὁ λογι-
 σμὸς οὗτος διαμεῖνῃ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, οὐκ ἔτι ἡ διάνοια αὐτοῦ
 ἐν τῇ γῆ ταύτῃ τῆς πλάνης ἴσταται, καὶ αἱ μηχαναὶ αὐτοῦ πρὸς
 αὐτὸν οὐκ ἐγγίζουσι.

3 **Ο** ὑχὶ περὶ τοῦ πρώτου ἐκείνου λογισμοῦ τοῦ κινουῦντος ἐν
 ἡμῖν τὴν μνήμην τοῦ θανάτου ἐν τῇ ὑπομνήσει αὐτοῦ λο-
 γισόμεθα τοῦτον, ἀλλὰ περὶ τοῦ πληρώματος τοῦ πράγματος
 τούτου, τοῦ ἐντιθεμένου ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν μνήμην αὐτοῦ
 5 ἀχωρίστως καὶ ἐν τῇ ἄδολεσχίᾳ αὐτοῦ εἰς τὸ θαυμάσαι αὐτὸν
 συνιστῶντος αὐτὸν πάντοτε. Ἐκεῖνος γὰρ ὁ λογισμὸς ἐστὶ
 σωματικός, οὗτος δὲ θεωρία ἐστὶ πνευματικὴ καὶ χάρις θαυμα-
 στή. Καὶ ἐννοίαις λαμπραῖς ἡ θεωρία αὕτη ἐνδεδυμένη ἐστί, καὶ
 ὁ ἔχων αὐτήν, τὸν κόσμον τοῦτον πάλιν οὐκ ἐξετάζει καὶ πρὸς
 10 τὸ σῶμα αὐτοῦ οὐκ ἐμμένει.

4 **Α** ληθῶς ὄντως, ὡ ἄγαπητοί, εἰ ἄφηκεν ὁ Θεὸς τὴν ἀληθῆ
 ταύτην θεωρίαν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὀλίγον καιρὸν, εἶ-
 χεν ἂν ὁ κόσμος οὗτος διαμεῖναι ἀδιάδοχος. Αὕτη ἡ θεωρία δε-
 σμὸς ἐστίν, οὗτινος ἐμπροσθεν ἡ φύσις οὐ δύναται στηῆναι, καὶ
 5 τῷ λαμβάνοντι ταύτην τὴν ἀδολεσχίαν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, χάρις
 ἐστὶν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἰσχυροτέρα πασῶν ἐργασιῶν τῶν ἰδικῶν, ἥτις
 δίδοται τοῖς ἐν τῇ τάξει τῇ μέσῃ οὖσι, τοῖς ἐν εὐθύτητι καρδίας
 ἐπιθυμοῦσι τὴν μετάνοιαν. Καὶ δίδοται ἀκριβῶς οἷς γινώσκει ὁ
 Θεός, ὅτι πρέπει αὐτοὺς ἀναχωρῆσαι ἀληθῶς ἐκ τοῦ κόσμου

2. Ἡ διάκρισις τῶν δυὸ λογισμῶν παίρνει ἐδῶ φιλοσοφικὴ χροιά· ὁ δεύ-
 τερος λογισμὸς εἶναι ἓνα ὀλοκλήρωμα κινήσεως, ὁ πρῶτος εἶναι μερικὸς καὶ
 ἀποσπασματικὸς.

- 2 **Τ** οὔτον τὸν λογισμό μισεῖ πολὺ ὁ Σατανᾶς καὶ ἀγωνίζεται με ὄλη του τὴν δύναμι νὰ τὸν ἐκριζώση ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Καὶ ἂν ἦταν δυνατό, θὰ τοῦ ἔδινε ὄλου τοῦ κόσμου τὴν βασιλεία, ἀρκεῖ με τὸν περισπασμὸ νὰ ἀπαλείψη ἀπὸ τὴν διάνοιά του αὐτὸν τὸν λογισμό· ἂν μπορούσε, ὅπως εἶπα, θὰ τὸ ἔκαμε προθύμως. Διότι γνωρίζει ὁ δόλιος, ὅτι, ἂν αὐτὸς ὁ λογισμὸς παραμείνη στὸν ἄνθρωπο, ἡ διάνοιά του δὲν θὰ παραμείνη πλέον σ' αὐτὸν τὸν χῶρο τῆς πλάνης καὶ οἱ μηχανορραφίες του δὲν θὰ τὸν ἐγγίζουν.
- 3 **Δ** ἐν πρέπει νὰ θεωρήσωμε ὅτι τὰ λεγόμενα ἀναφέρονται σ' ἐκεῖνον τὸν ἀρχικὸ λογισμό πού κινεῖ μέσα μας τὴν μνήμη τοῦ θανάτου, ἀλλὰ στὸ πλήρωμα² αὐτοῦ τοῦ κινήματος πού ἐμβάλλει στὸν ἄνθρωπο τὴν μνήμη τοῦ θανάτου ἀδιαχωρίστως καὶ με τὴν μελέτη τοῦ ὑποβάλλει νὰ τὸν θαυμάζη πάντοτε. Διότι ἐκεῖνος ὁ ἀρχικὸς λογισμὸς εἶναι σωματικός, ἐνῶ αὐτὸς ἐδῶ εἶναι πνευματικὴ θεωρία καὶ θαυμαστὴ χάρις. Ἡ θεωρία αὐτὴ εἶναι ἐνδεδυμένη με λαμπρὲς ἔννοιες καὶ ὅποιος τὴν ἔχει δὲν ἀσχολεῖται πλέον με τὸν κόσμον τοῦτον καὶ δὲν παραμένει στὸ σῶμα του.
- 4 **Α** ληθινά, ἀγαπητοί μου, ἂν ὁ Θεὸς ἄφηνε αὐτὴν τὴν ἀληθινὴ θεωρία στοὺς ἀνθρώπους γιὰ ἀρκετὸν καιρὸ, ὁ κόσμος αὐτὸς θὰ ἔμενε ἀμετακίνητος³. Αὐτὴ ἡ θεωρία εἶναι δεσμὸς, ἐμπρὸς στὸν ὅποιο ἡ φύσις δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ, καὶ ὅποιος λαμβάνει αὐτὴν τὴν μελέτη στὴν ψυχὴ του δέχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ χάρι ἰσχυρότερη ἀπὸ ὅλες τὶς δικῆς του ἀσκήσεις· εἶναι χάρισμα πού δίδεται σ' αὐτοὺς πού εὐρίσκονται στὴν μέση τάξι, σ' αὐτοὺς πού ἐπιθυμοῦν τὴν μετάνοια με εἰλικρινῆ καρδιά. Καὶ δίδεται ἀκριβῶς σ' αὐτοὺς πού γνωρίζει ὁ Θεὸς ὅτι τοὺς ἀξίζει ν' ἀναχωρήσουν ἀπὸ

3. Ἄδιάδοχος, λέγει τὸ ἀρχαῖο κείμενο, πού σημαίνει αἰώνιος, ἀλλὰ προτίμησα τὴν λέξι ἀμετακίνητος.

10 τούτου πρὸς τὴν κρείττονα ζωὴν, διὰ τὸ θέλημα αὐτῶν τὸ ἀγαθόν, ὅπερ εὗρεν ἐν αὐτοῖς, αὐξάνει δὲ καὶ διαμένει πρὸς αὐτοὺς ἐν τῇ οἰκῆσει τῇ ἀναχωρητικῇ καὶ ἰδιαζούσῃ.

5 **Τ** αὐτὴν ἐν εὐχαῖς αἰτησώμεθα, ὑπὲρ τούτης ἀγρυπνίας μακρὰς ποιήσωμεν, καὶ ὡς χάριν μὴ ἔχουσαν ὁμοίωσιν, μετὰ δακρῦων παρὰ τοῦ Κυρίου, ἵνα παράσχη αὐτὴν ἡμῖν αἰτήσωμεν, καὶ οὐκ ἔτι πάλιν ἀτονήσωμεν ἐν τῷ μόχθῳ τοῦ κόσμου τούτου. Ἀδτη ἡ ἀρχὴ τῶν λογισμῶν τῆς ζωῆς, ἡ τελειοῦσα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ πλήρωμα τῆς δικαιοσύνης.

[ΛΟΓΟΣ Μ']

ΠΕΡΙ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΝ Τῷ ΑΝΘΡΩΠῳ

6 **Ε** ργασία ἑτέρα μετὰ ταύτην, ὅτε πορεύεται ἄνθρωπος καλῶς ἐν πολιτείᾳ ἀγαθῇ καὶ φθάσει ἀνελθεῖν τὸν βαθμὸν τῆς μετανοίας καὶ ἐγγίσει γεύσασθαι τῆς θεωρίας καὶ τῆς ἐργασίας αὐτῆς, ὅταν καταλάβῃ αὐτὸν χάρις ἀνωθεν γεύσασθαι τῆς ἡδύτητος τῆς γνώσεως τοῦ Πνεύματος. Ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἐντεῦθεν.

7 **Π** ροηγουμένως περὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ τῆς ἐπὶ τῷ ἀνθρώπῳ βεβαιοῦται καὶ ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ τῇ πρὸς τὸν κτίστην φωτίζεται καὶ τῇ συστάσει τῶν λογικῶν καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ αὐτοῦ τῇ πολλῇ περὶ αὐτῶν ὁμοῦ θαυμάζει. Ἐντεῦθεν ἀρ-
5 χεται ἐν αὐτῷ ἡ ἡδύτης τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ πύρωσις τῆς ἀγάπης

4. Τὸ σχῆμα ἐδῶ εἶναι διμερές, ἀλλ' ἀναφέρεται στὸ ὑψηλότερο μόνο ἐπίπεδο, στὴν θεωρία. Ἐτσι ἡ πρώτη ἐργασία εἶναι ψυχικὴ. Ἡ δευτέρη ἐργασία τώρα εἶναι ἡ γεῦσις τῆς γλυκύτητος τοῦ Πνεύματος, ἡ μέθη καὶ ὁ θεῖος ἔρωσ. Ὁ

τὸν κόσμον τοῦτον γιὰ τὴν ἀνώτερη ζωὴ, λόγῳ τοῦ ἀγαθοῦ
 τους θελήματος, ποὺ εὐρῆκε μέσα σ' αὐτοὺς καὶ ποὺ αὐξάνει
 καὶ παραμένει σ' αὐτοὺς κατὰ τὴν ἀναχωρητικὴ καὶ μονα-
 στικὴ τους διαβίωσι.

- 5 **Α**ὐτὴν τὴν χάρι ἅς ζητήσωμε μὲ προσευχάς, γι' αὐτὴν ἅς
 τελέσωμε μακρὲς ἀγρυπνίες καὶ ἅς ζητήσωμε μὲ δά-
 κρυα ἀπὸ τὸν Κύριο νὰ μᾶς τὴν παράσχη ὡς χάρι ποὺ δὲν
 ἔχει ὁμοιά της. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸ δὲν χρειάζεται νὰ στενο-
 χωρηθοῦμε γιὰ τὸν μόχθο τούτου τοῦ κόσμου. Αὐτὴ εἶναι ἡ
 ἀρχὴ τῶν λογισμῶν τῆς ζωῆς ποὺ πραγματοποιεῖ μέσα στὸν
 ἄνθρωπο τὸ πλήρωμα τῆς δικαιοσύνης.

[ΛΟΓΟΣ 40]

ΠΕΡΙ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

- 6 **Μ**ετὰ ἀπὸ αὐτὴν θὰ ἀρχίσῃ μιὰ ἄλλη ἐργασία⁴, ὅταν ὁ
 ἄνθρωπος πορεύεται σωστὰ τὴν ἀγαθὴ διαγωγὴ καὶ
 κατορθώσῃ ν' ἀνεβῆ στὸν βαθμὸ τῆς μετανοίας καὶ
 πλησιάσῃ τὴν γεῦσι τῆς θεωρίας καὶ τῆς ἐργασίας της, ὅταν
 τοῦ χορηγηθῇ ἀπὸ ἐπάνω ἡ χάρις νὰ γευθῇ τὴν γλυκύτητα
 τῆς γνώσεως τοῦ Πνεύματος Ἡ ἀρχὴ αὐτῆς εἶναι ἡ ἐξῆς.
- 7 **Α**ρχικὰ βεβαιώνεται περὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν
 ἄνθρωπο καὶ μὲ τὴν ἀγάπη του πρὸς τὸν κτίστη φωτί-
 ζεται καὶ συγχρόνως τὸν θαυμάζει γιὰ τὴν σύστασι τῶν λο-
 γικῶν ὄντων καὶ τὴν μεγάλη του φροντίδα γι' αὐτὰ. Ἐπειτα
 προκαλεῖται σ' αὐτὸν ἡ γλυκύτης τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ πύρωσις

⁴Ἰσαὰκ ἐδῶ διενεργεῖ κάποια ἐκλαϊκευσι καὶ ἀπλούστευσι τῆς διδασκαλίας τοῦ
 Διονυσίου Ἀρεοπαγίτη συνδυασμένης μὲ τὴν Εὐαγγελιανή.

αὐτοῦ, τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ καιομένης, τῆς καιούσης τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Καὶ ταύτης τῆς δυνάμεως αἰσθάνεται τις, ὅτε ἐν πάσαις φύσεσι τῆς κτίσεως καὶ ἐν παντὶ πράγματι συναντῶντι αὐτῷ ἀδολεσχήσει συνετῶς καὶ ἐξετάσει καὶ δια-
10 κρίνει ἐν αὐτοῖς πνευματικῶς.

8 **Ο**θεν διὰ πολλῆς καὶ θείας τοιαύτης ἐπιμελείας καὶ ἀγαθῆς συνειδήσεως, τότε ἄρχεται ὁ ἄνθρωπος κινεῖσθαι εἰς θεῖον ἔρωτα καὶ ἅπαξ μεθύσκειται ἐν αὐτῇ ὡς ἐν οἴνῳ, καὶ διαλύονται αὐτοῦ τὰ μέλη, καὶ διαμένει ἡ διάνοια αὐτοῦ ἐκπληττο-
5 μένη, καὶ αἰχμαλωτίζεται ἡ καρδία αὐτοῦ ὀπίσω τοῦ Θεοῦ. Καὶ γίνεται οὕτω, καθὼς εἶπον, ὥσπερ τις μεθυσκόμενος ἀπὸ οἴνου. Καὶ ὅσον ἐνδυναμοῦνται αἱ αἰσθήσεις αἱ ἐσωτικάι, τοσοῦτον ἐνδυναμοῦται καὶ αὕτη ἡ θεωρία. Καὶ ὅσον ἀγωνίζεται πολιτεύεσθαι καλῶς καὶ φυλάξαι καὶ ἐργάζεσθαι ἐν τῇ ἀναγνώσει
10 καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς, τοσοῦτον στερεοῦται καὶ βεβαιοῦται ἐν αὐτῷ ἡ δύναμις αὐτῆς. Ὅντως ἀληθῶς, ὦ ἀδελφοί, τοῦτο ἔρχεται ἐν καιρῷ τοῦ μνημονεῦσαι ἑαυτοῦ, οὐ γινώσκει ὅτι φορεῖ τὸ σῶμα τοῦτο καὶ ὅτι ἐστὶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

9 **Α**ὕτη ἡ ἀρχὴ τῆς θεωρίας τῆς πνευματικῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ αὕτη ἡ ἀρχὴ πασῶν τῶν ἀποκαλύψεων τῆς διανοίας, καὶ ἐν αὐτῇ ἡ διάνοια ἀυξάνεται ἐν τοῖς κρυπτοῖς καὶ ἐνδυναμοῦται, καὶ ἐν αὐτῇ ἐκβιβάζεται πρὸς τὰς ἄλλας τὰς
5 ὑπερβαινούσας τὴν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην. Καὶ συντόμως λέγω, ὅτι ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς μετανίστανται πρὸς τὸν ἄνθρωπον πᾶσαι αἱ θεῖαι θεωρίαι καὶ ἀποκαλύψεις τοῦ Πνεύματος, ἃς δέχονται οἱ ἅγιοι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ ἅπερ ἡ φύσις γινῶναι δύναται ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ χαρίσματα καὶ ἀποκαλύψεις.

τῆς ἀγάπης του ποῦ φλέγεται μέσα στὴν καρδιά καὶ κατακαίει τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Αἰσθάνεται κανεὶς αὐτὴν τὴν δύναμι, ὅταν ἀσχοληθῆ μὲ σύνεσι καὶ ἐξετάση ὅλα τὰ εἶδη τῶν ὄντων καὶ ὅλα τὰ πράγματα ποῦ συναντᾶ καὶ διακρίνη σ' αὐτὰ τὶς πνευματικὲς ἀφορμὲς των.

8 **Τ** ὅτε λοιπόν, διὰ τῆς πολλῆς αὐτῆς θείας ἐπιμελείας καὶ τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως, ἀρχίζει ὁ ἄνθρωπος νὰ κινῆται στὸν θεῖο ἔρωτα καὶ κάποτε σ' αὐτὴν τὴν πορεία μεθ' ἅσαν ἀπὸ κρασί· παραλύουν τότε τὰ μέλη του, ἡ διάνοιά του παραμένει γεμάτη ἐκπληξι, ἡ καρδιά του σύρεται αἰχμάλωτη πίσω ἀπὸ τὸν Θεό, καί, ὅπως εἶπα, γίνεται ἅν μεθυσμένος ἀπὸ κρασί. Καὶ ὅσο δυναμώνουν οἱ ἐσωτερικὲς αἰσθήσεις, τόσο ἐνδυναμώνεται καὶ αὐτὴ ἡ θεωρία. Καὶ ὅσο ἀγωνίζεται νὰ πολιτευθῆ καλὰ καὶ νὰ προφυλαχθῆ καὶ νὰ ἐπιδοθῆ στὴν ἀνάγνωσι καὶ τὶς προσεύχες, τόσο στερεώνεται καὶ βεβαιώνεται σ' αὐτὸν ἡ δύναμις αὐτῆς. Πραγματικά, ἀδελφοί, ὅταν σὲ τέτοια περίστασι ἐνθυμηθῆ τὸν ἑαυτό του, δὲν γνωρίζει ὅτι φορεῖ τὸ σῶμα τοῦτο καὶ ὅτι εὐρίσκεται σὲ τοῦτον τὸν κόσμ⁵.

9 **Α**ὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς πνευματικῆς θεωρίας στὸν ἄνθρωπο καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ ὅλων τῶν ἀποκαλύψεων τῆς διανοίας· μὲ αὐτὴν τὴν δύναμι αὐξάνεται ἡ διάνοια καὶ ἐνδυναμώνεται μυστικὰ καὶ μὲ αὐτὴν ἀνυψώνεται πρὸς τὰ ἄλλα πράγματα ποῦ ξεπερνοῦν τὴν ἀνθρώπινη φύσι. Μὲ λίγα λόγια, μέσω αὐτῆς μεταφέρονται στὸν ἄνθρωπο ὅλες οἱ θεωρίες καὶ ἀποκαλύψεις τοῦ Πνεύματος, ποῦ δέχονται οἱ ἅγιοι σὲ τοῦτον τὸν κόσμ^ο, καὶ ὅλα τὰ χαρίσματα καὶ οἱ ἀποκαλύψεις ποῦ μπορεῖ ἡ φύσις νὰ γνωρίσῃ σὲ τούτῃ τὴν ζωή.

5. Βλ. τὸ τοῦ Παύλου «εἶτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἶτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα», Β' Κορ. 12,2.

10 ὅτι ἡ ρίζα τῆς αἰσθήσεως ἡμῶν, ἢ παρὰ τοῦ δημιουργοῦ
 ἡμῶν ἐν ἡμῖν τιθεμένη. Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς ἐφύλαξε
 τοῦτον τὸν σπόρον τὸν ἀγαθὸν ὅταν πέσῃ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, καὶ
 ἠῤῥξῆσεν αὐτὸν καὶ οὐκ ἐσκόρπισεν αὐτὸν ἐξ ἑαυτοῦ ἐν τοῖς μα-
 5 ταίοις καὶ ἐν τῷ μετεωρισμῷ τῶν παρερχομένων.

Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἶη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

10 **Α**ὕτη εἶναι ἡ ρίζα τῆς αἰσθήσεώς μας πού ἐνέβαλε μέσα μας ὁ Δημιουργός μας. Μακάριος εἶναι ὁ ἄνθρωπος, πού φυλάσει τοῦτον τὸν σπόρο τὸν ἀγαθό, δταν πέση στὴν ψυχὴ του, τὸν αὐξάνει καὶ δὲν τὸν σκορπίζει μακριὰ του στὰ μάταια πράγματα καὶ στὴν ἐνασχόλησι μὲ τὰ πρόσκαιρα⁶.

Ἄς ἀναπέμπεται δόξα στὸν Θεό μας στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

6. Ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὴν παραβολὴ τοῦ σπορέως, Λουκᾶ 8,5έε.

ΛΟΓΟΣ ΜΑ'

ΠΕΡΙ

ΑΜΑΡΤΙΩΝ ΕΚΟΥΣΙΩΝ ΚΑΙ ΑΚΟΥΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ
ΑΠΟ ΤΙΝΟΣ ΣΥΜΒΕΒΗΚΟΤΟΣ ΓΙΝΟΜΕΝΩΝ

1 **Ε**στιν ἀμαρτία ἀπὸ ἀσθενείας γινομένη, εἰς ἣν ἀκουσίως ὁ ἄνθρωπος ἀνθέλκεται, καὶ ἔστιν ἀμαρτία ἐκουσίως γινομένη καὶ ἀπὸ ἀγνοίας, συμβαίνει δὲ πάλιν ἀπὸ τῆς διαμονῆς καὶ τῆς ἐν τῷ κακῷ ἐξέως. Οὗτοι δὲ πάντες οἱ τρόποι
5 καὶ τὰ εἶδη τῶν ἀμαρτιῶν, εἰ καὶ πάντες ἄξιοι μομφῆς εἰσιν, ἀλλ' οὖν εὐρίσκεται κατὰ σύγκρισιν τὴν πρὸς ἐκδίκησιν εἰς μείζων τοῦ ἑτέρου.

2 **Κ**αί τινος μὲν ἡ μέμψις μεγίστη καὶ μετὰ κόπου προσδέχεται τούτου ἡ μετάνοια, τινὸς δὲ ἐγγυτέρα ἔστιν ἡ ἀμαρτία τῆς συγχωρήσεως. Καὶ ὡσπερ ὁ Ἄδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ καὶ ὁ ὄφις, πάντες μὲν ἐδέξαντο παρὰ Θεοῦ τῆς ἀμαρτίας τὴν ἀμοιβήν, δια-
5 φορᾶ δὲ πολλῇ τὴν κατάραν ἐκληρώσαντο, οὕτω καὶ ἐν τοῖς υἱοῖς αὐτῶν, ἐκάστω κατὰ τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ καὶ τὸν πόθον τὸν εἰς τὴν ἀμαρτίαν, οὕτω καὶ τὸ σφοδρὸν τῆς κολάσεως. Ἐὰν δέ τις μὴ βουλόμενος μὲν ἀκολουθῆσαι τῇ ἀμαρτίᾳ, ὑπὸ δὲ τῆς ἀμελείας τῆς εἰς τὴν ἀρετὴν ἀνθέλκεται πρὸς ἐκείνην, ἐκ τοῦ μὴ
10 σχολάσαι ταύτη, εἰ καὶ βαρὺ ἔστιν αὐτῷ συνεῖναι τῇ ἀμαρτίᾳ,

* Ὁ Λόγος 41 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 9 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

ΛΟΓΟΣ 41

ΠΕΡΙ

ΑΜΑΡΤΙΩΝ ΕΚΟΥΣΙΩΝ ΚΑΙ ΑΚΟΥΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΥΧΑΙΩΝ*

1 **Υ**πάρχει άμαρτία που διαπράττεται από άσθένεια, στην όποία ό άνθρωπος σύρεται άκουσίως· υπάρχει άμαρτία που διαπράττεται έκουσίως, από άνοησία· υπάρχει πάλι άμαρτία ή όποία διαπράττεται περιστασιακώς ή συνεχώς ή από την έξι στο κακό. Αυτόι οί τρόποι και τὰ είδη τών άμαρτιών, άν και όλοι είναι αξιόμεμπτοι, κατά σύγκρισι εύρίσκονται ό ένας μεγαλύτερος του άλλου ως προς την τιμωρία τους.

2 **Τ**οῦ ένός είδους ή άμαρτία υπέχει σοβαρή μομφή και δύσκολα γίνεται δεκτή ή μετάνοια· του άλλου ή άμαρτία είναι κοντά στην συγχώρησι. Και όπως ό 'Αδάμ και ή Εῦα και ό όφις, όλοι έδέχθησαν από τον Θεό την άνταπόδοσι τής άμαρτίας, αλλά έκληρονόμησαν την κατάρα με μεγάλη διαφορά¹, έτσι και τὰ παιδιά τους· ή σφοδρότης τής τιμωρίας είναι στον καθένα σύμφωνη με την πρόθεσι και τον πόθο του για την άμαρτία. Δηλαδή άν κάποιος, ένω δέν θέλει ν' ακολουθήση την άμαρτία, σύρεται όμως προς εκείνην από άμέλεια για την άρετή, διότι δέν επιδίδεται σ' αυτήν, άν και του βαρυφαίνεται νά συνευρίσκειται με την άμαρτία, άλλ'

1. Γεν. 3,14έέ.

ἀλλ' οὖν ἡ κόλασις αὐτοῦ ἐπιβαρῆς. Ἐὰν δὲ συμβῆ τινι ἐπιμελουμένῳ τῆς ἀρετῆς πειρασθῆναι ἐν τινι πλημμελήματι, ὁμοίως τὸ ἔλεος ἐγγύς ἐστι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτοῦ ἀδιστακτως.

3 **Α** λλη ἐστὶν ἡ ἀμαρτία ἡ γινομένη, ὅταν εὐρεθῆ ὁ ἄνθρωπος ἐπιμελούμενος τῆς ἀρετῆς καὶ ἐμμένων τῇ ἐργασίᾳ καὶ νυκτὸς μὲν οὐ καθεύδει, φροντίζων μηδὲν ζημιωθῆναι, ὧν ἐπιμελεῖται, ἡμέρας δέ, περιερχόμενος καὶ βαστάζων τὸ βᾶρος, καὶ
5 πᾶσα ἡ φροντις αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρετῇ. Καὶ ἐν ὅσῳ ἐστὶν ἐν τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις, ἢ διὰ τινὰ ἄγνοιαν ἢ ἀπὸ τῶν πραγμάτων τῶν ἐναντιουμένων ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ, ἢτοι τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν κυμάτων τῶν ὑψουμένων ἐν παντὶ καιρῷ ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτοῦ ἢ διὰ τὴν ἐκκλισιν τὴν ἐνδεχομένην εἶναι ἐν αὐτῷ εἰς τὸ δοκι-
10 μάζεσθαι αὐτοῦ τὸ αὐτεξούσιον, κλίνει ἢ πλάστιγξ τοῦ ζυγοῦ αὐτοῦ μικρὸν εἰς τὰ ἀριστερά, καὶ ἀνθέλκεται ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τοῦ σώματος εἰς ἐν εἶδος τῆς ἀμαρτίας, ἐν οἷς λυπεῖται καὶ ἀδημονεῖ καὶ στενάζει μετὰ πόνου κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, διὰ τὴν ταλαιπωρίαν τὴν ἐπισυμβᾶσαν αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἐναν-
15 τίων.

4 **Ε** τέρα δέ, ὅταν εὐρεθῆ ὁ ἄνθρωπος χαῖνος καὶ ἀμελῆς εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς καὶ παντελῶς τὴν ὁδὸν ἐγκαταλιπὼν καὶ δραμῶν δουλικῶς εἰς τὴν ὑπακοὴν πάσης ἡδονῆς τῶν ἀμαρτημάτων καὶ ζῆλον ἐνδεικνύμενος, μηχανὰς εὐρῆσαι
5 εἰς ὀλοκληρίαν αὐτῆς, καὶ ὧν ἔτοιμος, ὥσπερ τις δοῦλος, εἰς τὸ ἐπιμελῶς ποιῆσαι τὸ θέλημα τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ καὶ ἐτοιμάσαι τὰ μέλη αὐτοῦ ὅπλα τῷ διαβόλῳ ἐν πάσῃ ὑπακοῇ αὐτοῦ, καὶ μηδαμῶς βουλόμενος προσέχειν τῇ μετανοίᾳ μήτε προσεγγίσει τῇ ἀρετῇ μήτε ποιῆσαι ἐκκοπὴν καὶ τέλος τῆς ὀλεθρίας ὁδοῦ
10 αὐτοῦ.

ὁμως ἡ τιμωρία του εἶναι βαρειά. Ἐάν ὁμως συμβῆ σέ κάποιον πού φροντίζει γιά τήν ἀρετή νά πειρασθῆ σέ κάποιο ἀμάρτημα, τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι πλησίον του γιά νά τόν καθαρίσῃ χωρὶς ἀμφιβολία.

3 **Α** λλη εἶναι ἡ ἀμαρτία πού γίνεται σέ περίπτωσι πού ὁ ἄνθρωπος ἐπιμελεῖται τῆς ἀρετῆς καὶ ἐπιδίδεται στήν ἀσκησι· τὴν νύκτα δὲν κοιμᾶται, φροντίζοντας νά μὴ ἀστοχήσῃ σέ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού ἐκτελεῖ, καὶ τὴν ἡμέρα περιέρχεται βαστάζοντας τὸ βάρος της, καὶ δείχνοντας ὀλη τὴν φροντίδα του γιά τὴν ἀρετή. Καὶ ἐνῶ μὲ αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια ἀσχολεῖται, κλίνει ἢ πλάστιγγα τῆς ζυγαριᾶς του λίγο πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἢ ἀπὸ κάποια ἀγνοία ἢ ἀπὸ πράγματα πού ἐναντιώνονται στὸν δρόμο του, δηλαδὴ στὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς, καὶ ἀπὸ τὰ κύματα πού ὑψώνονται σέ κάθε περίστασι μέσα στὰ μέλη του ἢ ἀπὸ τὴν παρέκκλισι πού εἶναι ἐνδεχόμενη σ' αὐτὸν γιά νά δοκιμάζεται τὸ αὐτεξούσιο· ἀπ' αὐτὰ λοιπὸν κλίνει ἢ σάλπιγγα καὶ παρασύρεται ἀπὸ τὴν ἀσθένεια τοῦ σώματος σ' ἓνα εἶδος ἀμαρτίας, γιά τὸ ὁποῖο λυπεῖται καὶ ἀδημονεῖ καὶ στενάζει μὲ πόνο κατὰ τῆς ψυχῆς του λόγῳ τῆς ταλαιπωρίας πού τοῦ συμβαίνει ἀπὸ τὶς δυσχέρειες.

4 **Κ** αὶ ἄλλη εἶναι ἡ ἀμαρτία πού γίνεται σέ περίπτωσι πού ὁ ἄνθρωπος εἶναι χαῦνος καὶ ἀμελῆς στήν ἐκτέλεσι τῆς ἀρετῆς, ὅταν ἐγκαταλείπη ἐντελῶς τὸν δρόμο καὶ τρέχῃ νά ὑποταγῆ δουλικῶς σέ ὅλες τὶς ἡδονές τῶν ἀμαρτημάτων, γεμᾶτος ζῆλο στὸ νά ἐπινοήσῃ μηχανές γιά τὴν ὀλοκλήρωσι τῆς ἀπολαύσεως, ἔτοιμος σὰν δοῦλος νά ἐκτελέσῃ πιστῶς τὸ θέλημα τοῦ ἐχθροῦ του καὶ νά καταστήσῃ τὰ μέλη του ὄπλα ἐξυπηρετήσεως τοῦ διαβόλου, σέ ὅλα ὑποτακτικὸς· καὶ δὲν θέλει καθόλου νά σκεφθῆ τὴν μετάνοια οὔτε νά πλησιάσῃ τὴν ἀρετή οὔτε νά διακόψῃ καὶ τερματίσῃ τὸν ὀλέθριο δρόμο του.

5 **Κ** αὶ ἄλλη μὲν ἐστὶν ἡ ἐξ ὀλισθήσεων καὶ ἐκπτώσεων τῶν ἐνδεχομένων γενέσθαι ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἀρετῆς καὶ ἐν τῇ τρίβῳ τῆς δικαιοσύνης, κατὰ τὰ τῶν Πατέρων λόγια τὰ φάσκοντα, ὅτι εὐρίσκονται ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἀρετῆς καὶ ἐν τῇ τρίβῳ
5 τῆς δικαιοσύνης ἐκπτώσεις καὶ ἐναντιώσεις καὶ ἀναγκασμοί, καὶ τὰ αὐτοῖς ὅμοια.

6 **Ε** τέρα δέ ἐστὶν ἡ πτώσις τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ὀλόκληρος ἀπώλεια καὶ ἡ τελεία ἐγκατάλειψις.

7 **Κ** αὶ φανερός ἐστὶ τις ἐκ τούτων, ὅταν πέση, μὴ ἐπιλάθῃται τῆς ἀγάπης τοῦ οἰκείου πατρός, ἀλλ', ἐὰν συμβῇ αὐτῷ ποικίλοις ἐμπεσεῖν παραπτώμασιν, ἔσται μὴ ἀμελῶν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ δρόμου αὐτοῦ στάσιν μὴ ποιῶν, ἀλλὰ καὶ νικώμενος,
5 πάλιν ἀνίσταται πρὸς ἀγῶνα τὸν κατὰ τῶν ἐναντίων αὐτοῦ καὶ τῆς καταλυθείσης οἰκοδομῆς καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀρχὴν θεμελίων ἐμβάλλει, τὸ προφητικὸν λόγιον κατὰ στόμα ἔχων, μέχρι τῆς ἐξόδου αὐτοῦ ἀπὸ τοῦδε τοῦ κόσμου· «μὴ ἐπιχαρῆς μοι ὁ ὑπεναντίος μου, ὅτι πέπτωκα. Πάλιν γὰρ ἐγὼ ἀναστήσο-
10 μαι. Καὶ ἐὰν ἐν τῷ σκότει καθήσω, ὁ Κύριος ἐπιλάμψει μοι».

8 **Κ** αὶ μηδαμοῦ τοῦ πολέμου παύσῃται μέχρι τοῦ θανάτου καὶ οὐ μὴ προδῶ τῇ ἡττῇ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐν ὅσῳ ἐστὶν αὐτῷ πνοὴ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἡττῇ αὐτός. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν καθ' ἡμέραν κλασθῇ αὐτοῦ τὸ σκάφος καὶ ναυαγήσῃ τὰ ἀγώγιμα αὐτοῦ,
5 οὐ μὴ παύσῃται περιποιούμενος καὶ φροντίζων, ἅμα δὲ καὶ δανειζόμενος καὶ εἰς ἕτερα πλοῖα ἀναβαίνων καὶ ἐπ' ἐλπίδι πλέων, ἕως ἂν ὁ Κύριος κατιδῶν αὐτοῦ τὸν ἀγῶνα καὶ σπλαγχνισθεὶς ἐπὶ τῇ συντριβῇ αὐτοῦ, καταπέμψῃ ἐπ' αὐτὸν τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ δῶ αὐτῷ κινήσεις ἰσχυράς, εἰς τὸ ὑπομεῖναι καὶ

2. Εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον τὸ σχετικὸ μὲ ἕνα περιδεῆ μοναχὸ ποῦ ἐπλησίασε τὸν ἀββᾶ Σισώη καὶ τοῦ εἶπε, 'Τί νὰ κάμω, ἀββᾶ, ποῦ ἔχω πέσει;' Ἡ ἀπάντησις ἦταν, 'Σήκω πάλι'. "Ἐσηκώθηκα, ἀλλὰ ἔπεσα πάλι. 'Σήκω πάλι καὶ πάλι'. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀσκητοῦ εἶναι γεμάτη ἀνατροπές καὶ ἀνυψώσεις. Ἀποφθέγμα-

5 **Α**λλη εἶναι ἡ ἁμαρτία ποῦ γίνεται ἀπὸ ὀλισθήματα καὶ πτώσεις ποῦ συμβαίνουν συνήθως στὴν ὁδὸ τῆς ἀρετῆς καὶ στὸν δρόμο τῆς δικαιοσύνης κατὰ τὰ λόγια τῶν πατέρων ποῦ λέγουν, ὅτι στὴν ὁδὸ τῆς ἀρετῆς καὶ τὸν δρόμο τῆς δικαιοσύνης ὑπάρχουν ἀνατροπές καὶ ἐμπόδια καὶ ἐκβιασμοὶ καὶ τὰ παρόμοια.

6 **Ε**πίσης ἄλλη εἶναι ἡ πτώσις τῆς ψυχῆς καθ' ἑαυτὴν καὶ ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἀπώλεια καὶ ἡ πλήρης ἐγκατάλειψις.

7 **Α**πὸ αὐτὸ εἶναι φανερὸ ὅτι, ὅταν πέση κανεὶς, δὲν πρέπει νὰ λησμονῆ τὴν ἀγάπη τοῦ Πατρός του· ἔτσι, ἂν συμβῆ νὰ πέση σὲ ποικίλα παραπτώματα, δὲν ἀμελεῖ τὸ ἀγαθὸ καὶ δὲν σταματᾷ τὸν δρόμο του, ἀλλὰ καὶ νικῶμενος, πάλι σηκώνεται γιὰ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ἀντιπάλων του² καὶ καθημερινῶς βάλλει νέα θεμέλια τῆς κατεδαφισμένης οἰκοδομῆς του, ἔχοντας στὸ στόμα του τὸ προφητικὸ λόγιον συνεχῶς ἕως τὴν ἐξοδὸ τοῦ ἀπὸ τοῦτον τὸν κόσμον· «μὴ χαίρεισαι σὲ βάρος μου, ἀντίπαλέ μου, ποῦ ἔπεσα· διότι πάλι θ' ἀναστηθῶ· καὶ ἂν καθήσω στὸ σκότος, ὁ Κύριος θὰ μοῦ φέξῃ»³.

8 **Κ**αὶ δὲν θὰ παύσῃ νὰ πολεμᾷ μέχρι τοῦ θανάτου καὶ ὅσο ὑπάρχει σ' αὐτὸν πνοή, δὲν θὰ παραδεχθῆ τὴν ἥττα του, καὶ θὰ εἶναι ὁ ἴδιος καὶ στὴν ἥττα του ἀκόμη. Ἀκόμη καὶ ἂν συντριβεται τὸ σκάφος του καθημερινῶς καὶ βυθίζονται τὰ ἐμπορεύματα του, δὲν θὰ παύσῃ νὰ ἐμπορευέται καὶ νὰ φροντίζει, νὰ δανείζεται μάλιστα καὶ νὰ φορτώνῃ ἄλλα πλοῖα καὶ νὰ πλέῃ μὲ ἐλπίδες, ἕως ὅτου ὁ Κύριος, βλέποντας τὸν ἀγῶνα του καὶ εὐσπλαγχνιζόμενος γιὰ τὴν συντριβή του, στείλῃ σ' αὐτὸν τὸ ἔλεός του καὶ τοῦ δώσῃ κινήσεις

τα πατέρων, Σισώης 8. Βλ. ἐπίσης Π. Χρήστου, Ἐκ τῆς μοναχικῆς ζωῆς τῆς αἰγυπτιακῆς Σκήτεως, Θεσσαλονίκη 1988, 256-261. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὴν Κληρονομία.

3. Μιχ. 7,8.

10 ἀπαντῆσαι τοῖς καυστικοῖς βέλεσι τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ δεδομένη σοφία παρὰ Θεοῦ. Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ σοφὸς ἄρρωστος, ὁ μὴ ἐκκόψας τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ.

9 **Κ** ρεῖσον κατακριθῆναι ἡμᾶς ἐν ἐνίοις τῶν πραγμάτων καὶ μὴ ἐπὶ τῇ καταλείψει τῶν πάντων. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἀββᾶς Μαρτινιανὸς παρεγγυᾶ, μὴ ραθυμῆσαι πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἀγώνων καὶ πρὸς τὸ ποικίλον τοῦ πολέμου καὶ συνεχῆς τὸ ἐν 5 τῇ ὁδῷ τῆς δικαιοσύνης, καὶ μὴ στραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω καὶ παραδοῦναι τῷ ἐχθρῷ τὴν καθ' ἡμῶν νίκην ἐν ἐνὶ τῶν αἰσχυρῶν τρόπων. Ὡσπερ γάρ τις φιλότεκνος πατὴρ εὐτάκτως καὶ στοιχηδὸν διορίζων, ταῦτα λέγει.

Παραίνεσις τοῦ ὁσίου Μαρτινιανοῦ.

10 **Τ** ἔκνα, εἴ ἐστε ἐν ἀληθείᾳ ἀγωνισταὶ προσέχοντες τῇ ἀρετῇ «**Τ** καὶ ἔστιν ὑμῖν ἐπιμέλεια ψυχικὴ, παραστῆσαι θελήσατε τὸν νοῦν ὑμῶν τῷ Χριστῷ καθαρὸν καὶ ἐργάζεσθε πρᾶξιν τὴν οὖσαν αὐτῷ εὐάρεστον. Δέον γὰρ ὑμᾶς πάντως ἀναδέξασθαι 5 ὑπὲρ τούτου πάντα πόλεμον ἐγειρόμενον ὑπὸ τῶν παθῶν τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθολκῆς τοῦ κόσμου τούτου καὶ τῆς διαμονῆς, τῆς τε συνεχείας τῶν κακιῶν τῶν δαιμόνων, ἐν οἷς εἰώθασι προσαπαντᾶν ὑμῖν καὶ πάσης τούτων ἐνέδρας. Καὶ μὴ φοβηθῆτε διὰ τὸ συνεχῆς καὶ ἐπίμονον τῆς σφοδρότητος τοῦ πολέμου 10 καὶ μὴ διστάσητε διὰ τὸ διαρκὲς τοῦ ἀγωνίσματος καὶ μὴ ὀκλάσητε, μήτε τρομάξητε ἀπὸ τῶν στρατευμάτων τῶν ἐχθρῶν, καὶ μὴ ἐμπέσητε εἰς βόθυνον ἀνελπιστίας, εἰ συμβῆ ὑμῖν ἴσως ὀλισθῆναι πρὸς καιρὸν καὶ ἀμαρτῆσαι. Ἄλλ' ἂν τι πάθητε ἐν τούτῳ τῷ μεγίστῳ πολέμῳ καὶ κατὰ πρόσωπον ἂν λάβητε καὶ 15 τραυματισθῆτε, μηδαμῶς ἐμποδίσῃ ὑμᾶς τοῦτο τοῦ ἀγαθοῦ σκοποῦ ὑμῶν, μᾶλλον δὲ ἐν τῇ ἡρετισμένη ὑμῖν ἐργασίᾳ διαμεί-

4. Τὸ συριακὸ κείμενο λέγει στὸ σημεῖο τοῦτο «διὰ τοῦτο ὁ μακάριος ἐρμηνευτὴς παρεγγυᾶ», ἐννοῶντας, ὅπως πάντοτε σχεδόν, μὲ τὴν λέξι ἐρμηνευτῆς τὸν Θεόδωρο Μοψουεστίας. Οἱ μεταφρασταὶ στὴν ἑλληνικὴ ἀπέδωσαν τίς

ισχυρές, γὰ νὰ ὑπομείνη καὶ ἀπαντήση στὰ καυστικά βέλη τοῦ ἐχθροῦ. Αὐτὴ εἶναι ἡ σοφία ποὺ ἐδόθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ σοφὸς ἄρρωστος, αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχασε τὴν ἐλπίδα του.

- 9 **Π**ροτιμότερο εἶναι νὰ κατακριθοῦμε γιὰ μερικὰ πράγματα, παρά γιὰ τὴν πλήρη ἐγκατάλειψη. Γι' αὐτὸ ὁ ἀββᾶς Μαρτινιανὸς⁴ παραγγέλλει νὰ μὴ ραθυμοῦμε ἐμπρὸς στὸ πλῆθος τῶν ἀγώνων καὶ στὴν ποικιλία καὶ διάρκεια τοῦ πολέμου στὸν δρόμο τῆς δικαιοσύνης, καὶ νὰ μὴ γυρίζωμε πίσω παραδίδοντας στὸν ἐχθρὸ τὴν εὐκαιρία νίκης ἐναντίον μας μὲ ἓνα αἰσχρὸ τρόπο. Λέγει λοιπὸν τὰ ἐξῆς σὰν φιλότεκνος πατέρας, ταξινομώντας καὶ ὀρίζοντας στὴν σειρά.

Παραίνεσις τοῦ ὁσίου Μαρτινιανοῦ

- 10 **Τ**έκνα, ἂν εἴσθε ἀληθινοὶ ἀγωνισταί, καταγινόμενοι μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν ἐπιμέλεια τῆς ψυχῆς, θελήσατε νὰ παρουσιάσετε τὸν νοῦ σας καθαρὸ στὸ Χριστὸ καὶ ἐκτελέσατε τὰ ἔργα ποὺ εἶναι εὐάρεστα σ' αὐτόν. Πρέπει ὅπωςδήποτε γι' αὐτόν τὸν σκοπὸ νὰ ἀναλάβετε ὄλον τὸν πόλεμο ποὺ ἐγείρεται ἀπὸ τὰ φυσικὰ πάθη καὶ τὰ θέλγητρα τούτου τοῦ κόσμου καὶ ἀπὸ τὶς μόνιμες καὶ συνεχεῖς πονηρίες τῶν δαιμόνων, μὲ τὶς ὁποῖες συνηθίζουν νὰ σᾶς ἀντιμετωπίζουν, καὶ ἀπὸ ὅλες τὶς ἐνέδρες των. Καὶ νὰ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τὴν συνεχῆ καὶ ἐπίμονη σφοδρότητα τοῦ πολέμου, νὰ μὴ διστάσετε λόγῳ τῆς διαρκείας τοῦ ἀγωνίσματος, νὰ μὴ τρομάξετε ἀπὸ τὰ στρατεύματα τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ μὴ πέσετε στὸν λάκκο τῆς ἀπελπισίας, ἂν ἴσως κάποτε συμβῆ νὰ γλιστρήσετε καὶ ἀμαρτήσετε. Ἄλλ' ἂν πάθετε κάτι σὲ τοῦτον τὸν μεγάλο πόλεμο, ἂν κτυπηθῆτε στὸ πρόσωπο καὶ τραυματισθῆτε, αὐτὸ νὰ μὴ σᾶς ἐμποδίσῃ καθόλου ἀπὸ τὸν ἀγαθὸ σας

συμβουλὲς στὸν ἀββᾶ Μαρτινιανό, γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἐπανειλημμένως ἀναφέραμε.

νατε καὶ κτήσασθε τοῦτο τὸ ἐπιθυμητὸν καὶ ἐπαινετόν, τὸ φανῆναι, λέγω δὴ, ἐν τῷ πολέμῳ ἐδραῖοι καὶ ἀμετακίνητοι καὶ τῷ αἵματι τῶν τραυματισμῶν ὑμῶν πεφοινιγμένοι, καὶ μὴ παύση-
 20 σθε παντελῶς ἀπὸ τῆς μετὰ τῶν ἀντιδίκων ὑμῶν παλαίστρας». Αὐταὶ εἰσιν αἱ παραινέσεις τοῦ μεγάλου γέροντος.

11 **Ω**στε οὐ χρῆ ὑμᾶς χαννοῦσθαι ἢ ραθυμῆσαι, δι' οὓς τρό-
 πους ἔφημεν. Οὐαὶ δὲ τῷ μοναχῷ ἐκείνῳ ψευδομένῳ ἐν
 τῇ ὑποσχέσει αὐτοῦ καὶ προτείνουντι χεῖρα τῷ διαβόλῳ ἐν τῷ
 καταπατεῖν τὴν συνείδησιν αὐτοῦ, τοῦ ἐπαρθῆναι αὐτὸν κατ'
 5 αὐτοῦ ἐν τινι μικρῷ ἢ μεγάλῳ τῶν τῆς ἁμαρτίας τρόπων καὶ
 μὴ δυναμένῳ πάλιν στήναι κατ' ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἐν
 τῷ διερρωγῶτι μέρει τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ἐν ποίῳ ἄρα προσώπῳ
 μέλλει ὑπαντῆσαι τῷ κριτῇ, ἡνίκα οἱ ἐταῖροι αὐτοῦ καθηγνισμέ-
 νοι προσυπαντήσουσιν ἀλλήλοις, ἐκεῖνοι, ἀφ' ὧν τὴν ὁδὸν αὐ-
 10 τοῦ ἀφώρισε καὶ τὴν τρίβον τῆς ἀπωλείας ἐβάδισε καὶ τῆς
 παρρησίας ἐκπέπτωκεν, ἧτις ἐστὶ τοῖς ὁσίοις πρὸς τὸν Θεόν,
 καὶ τῆς προσευχῆς τῆς ἀνιούσης ἀπὸ τῆς καθαρᾶς καρδίας καὶ
 ὑψουμένης καὶ διαπερώσης τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις καὶ μὴ
 κωλυομένης, ἕως ἂν τεύξῃται τῆς αἰτήσεως αὐτῆς καὶ ὑπο-
 15 στρέψῃ μετὰ χαρᾶς πρὸς τὸ ἐκπέμψαν αὐτὴν στόμα; Καὶ τὸ δὴ
 φοβερώτερον πάντων, ὅτι, ὥσπερ αὐτὸς ἐνταῦθα τὴν ὁδὸν αὐ-
 τοῦ ἀπ' αὐτῶν ἀφώρισεν, οὕτως ἀφορίσει αὐτὸν ἀπ' αὐτῶν ὁ
 Χριστὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἡνίκα βαστάζει ἡ φωτεινὴ νεφέλη
 ἐπὶ νῶτα αὐτῆς τὰ διαστίλβοντα σώματα ἀπὸ τῆς καθαρότητος
 20 καὶ εἰσάξει εἰς τὰς οὐρανίους πύλας.

12 **Δ**ιὰ γὰρ τοῦτο «οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει», διότι
 ἀπ' ἐντεῦθεν ἡ πρᾶξις αὐτῶν κέκριται, «οὐδὲ ἀμαρτωλοὶ
 ἐν βουλῇ δικαίων» ἐν τῇ ἀναστάσει τῆς κρίσεως.

5. Ἐντὶ τοῦ «μεγάλου γέροντος» στὸ συριακὸ ὑπάρχει πάλι «τοῦ μακαρίου ἑρμηνευτοῦ».

6. Βλ. Α' Θεσσ. 4,17.

7. Ψαλμ. 1,5έ.

σκοπό· ἀντιθέτως πρέπει νὰ ἐπιμείνετε στὴν ἐργασία ποὺ προτιμήσατε καὶ νὰ ἀποκτήσετε τοῦτο τὸ ἐπιθυμητὸ καὶ ἐπαινετὸ, τὸ νὰ φανῆτε δηλαδὴ ἐδραῖοι καὶ ἀμετακίνητοι στὸν πόλεμο καὶ κοκκινοβαμμένοι ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν τραυμάτων σας, καὶ νὰ παύσετε ἐντελῶς τὴν πάλη μὲ τοὺς ἀντιδίκους σας».

Αὐτὲς εἶναι οἱ παραινέσεις τοῦ μεγάλου γέροντος⁵.

11 **Ω**στε δὲν πρέπει νὰ ἀποχαυνῶνεσθε ἢ νὰ ραθυμῆτε γιὰ τοὺς λόγους ποὺ εἶπαμε. Ἀλλοίμονο στὸν μοναχὸ ἐκεῖνο ποὺ προδίδει τὶς ὑποσχέσεις του καὶ προτείνει τὸ χέρι του στὸν διάβολο, καταπατῶντας τὴν συνείδησί του, ὥστε νὰ ἐπιβληθῆ σ' αὐτὸν ὁ διάβολος μὲ ἓνα μικρὸ ἢ μεγάλο εἶδος ἁμαρτίας καὶ αὐτὸς νὰ μὴ μπορῆ νὰ σταθῆ ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν του μὲ τὸ διεσπασμένο μέρος τῆς ψυχῆς του. Μὲ ποιό πλεόν πρόσωπο θὰ συναντήσῃ αὐτὸς τὸν Κριτῆ, ὅταν οἱ σύντροφοί του θὰ συναντηθοῦν μεταξὺ τους ἐξαγνισμένοι, ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐξεχώρισε τὴν ὁδὸ τους κι' ἐβάδισε στὸν δρόμο τῆς ἀπωλείας καὶ ἐξέπεσε ἀπὸ τὴν παρρησία, ποὺ διαθέτουν οἱ ὅσοι πρὸς τὸν Θεό, καὶ ἀπὸ τὴν προσευχὴ ποὺ ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴν καθαρὴ καρδιὰ καὶ ὑψώνεται καὶ διαπερᾶ στὸν χῶρο τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων καὶ δὲν παρεμποδίζεται, ἕως ὅτου ἐπιτύχῃ τὴν αἴτησί της κι' ἐπιστρέψῃ μὲ χαρὰ πρὸς τὸ στόμα ποὺ τὴν ἐξέπεμψε; Καὶ τὸ φοβερώτερο ἀπὸ ὅλα εἶναι ὅτι, ὅπως αὐτὸς ἐδῶ ἐχώρισε τὴν ὁδὸ του ἀπ' αὐτοὺς, ἔτσι θὰ τὸν χωρίσῃ καὶ ὁ Χριστὸς ἀπ' αὐτοὺς κατὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη, ὅταν ἡ φωτεινὴ νεφέλη, βαστάζοντας στὰ νῶτα της τὰ στίλβοντα ἀπὸ τὴν καθαρότητα σῶματα, θὰ τὰ εἰσαγάγῃ στὶς οὐράνιες πύλες⁶.

12 **Γ**ι' αὐτὸ «δὲν θ' ἀναστοῦν οἱ ἀσεβεῖς κατὰ τὴν κρίσι», ἐφ' ὅσον ἡ πρᾶξις των ἔχει κριθῆ ἀπὸ ἐδῶ, «οὔτε οἱ ἁμαρτωλοὶ στὴν βουλή τῶν δικαίων»⁷ κατὰ τὴν ἀνάστασι τῆς κρίσεως.

ΛΟΓΟΣ ΜΒ'

ΠΕΡΙ

ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΚΑΚΙΩΝ

ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ

ΥΠΟ ΤΙΝΩΝ ΣΥΝΙΣΤΑΝΤΑΙ ΚΑΙ ΥΠΟ ΤΙΝΩΝ ΠΑΥΟΝΤΑΙ

1 **Ε**ως ἂν μὴ ἐκ καρδίας ἀληθῶς μισήσῃ τις τὴν αἰτίαν τῆς ἁμαρτίας, ἐκ τῆς ἡδονῆς τῆς ἐνεργείας αὐτῆς οὐκ ἐλευθεροῦται. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀγὼν ὁ σφοδρότατος, ὅστις ἀντικαθίσταται τῷ ἀνθρώπῳ μέχρις αἵματος, ἐν ᾧ δοκιμάζεται αὐτοῦ τὸ ἀντεξούσιον ἐν τῇ ἐνάδι τῆς ἀγάπης αὐτοῦ τῶν ἀρετῶν.

2 **Α**ὕτη ἐστὶν ἡ δύναμις, ἣν τινα καλοῦσιν ἐρεθισμὸν καὶ παράταξιν, ἀφ' ὧν τινῶν τῆς ὁσμῆς ἐξασθενεῖ ἡ ψυχὴ ἢ ταλαίπωρος χάριν τῆς ἀπαραιτήτου παρατάξεως τῆς οὔσης ἐν αὐτῇ.

3 **Α**ὕτη ἐστὶν ἡ δύναμις τοῦ μεγέθους τῆς ἁμαρτίας, ἐν ἣ τὰς ψυχᾶς τῶν σωφρόνων ὁ ἐχθρὸς συμφύρει εἴωθε καὶ τὰς καθαρὰς κινήσεις ἀναγκάζει πείραν λαβεῖν, ὧν ὅλως οὐδέποτε εἰλήφασιν.

4 **Ε**νταῦθα δεικνύομεν τὴν ὑπομονὴν ἡμῶν, ᾧ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, καὶ τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν σπουδὴν· οὗτος γὰρ ἐστὶν

* Ὁ Λόγος 42 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ πρῶτο μέρος τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 30 κειμένου τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan, σελ. 208–211, τοῦ ὁποίου τὸ ὑπόλοι-

ΛΟΓΟΣ 42

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ.

ΑΠΟ ΠΟΙΑ ΑΙΤΙΑ ΣΥΝΤΗΡΟΥΝΤΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟ ΠΟΙΑ ΠΑΥΟΝΤΑΙ

- 1 **Π**ροτοῦ κανεῖς μισήση ἀπὸ τὴν καρδιά του καὶ ἀληθινὰ τὴν αἰτία τῆς ἀμαρτίας δὲν ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν ἐνέργειά της. Αὐτὸς εἶναι ὁ σφοδρότατος ἀγὼν ποὺ ἀντιτίθεται στὸν ἄνθρωπο μέχρις αἵματος, στὸν ὁποῖο δοκιμάζεται τὸ αὐτεξούσιό του διὰ τῆς μοναδικότητος τῆς ἀγάπης του πρὸς τὶς ἀρετές.
- 2 **Α**ὕτῃ εἶναι ἡ δύναμις ποὺ ὀνομάζουν ἐξόρμησι καὶ σύγκρουσι, ἀπὸ τὴν ὀσμὴ τῶν ὁποίων ἐξασθενεῖ ἡ ταλαίπωρη ψυχὴ ἐξ αἰτίας τοῦ ἀναποφεύκτου πολέμου ποὺ διεξάγεται.
- 3 **Α**ὕτῃ εἶναι ἡ μεγάλη δύναμις τῆς ἀμαρτίας, μὲ τὴν ὁποία ὁ ἐχθρὸς συνηθίζει νὰ συγχύζη τὶς ψυχὰς τῶν σωφρόνων ἀνθρώπων καὶ ἀναγκάζει τὰ καθαρὰ αἰσθήματα νὰ λαμβάνουν πείρα πραγμάτων ποὺ ποτὲ δὲν εἶχαν δοκιμάσει ἕως τότε.
- 4 **Ε**δῶ, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, δεικνύομε τὴν ὑπομονὴν μας, τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν ζῆλον μας· διότι αὐτὸς εἶναι ὁ και-

πο ἀντιστοιχεῖ στὸν Λόγο 55 τῆς ἐλληνικῆς μεταφράσεως.

ὁ καιρὸς τῆς ἀθλήσεως, δι' ἧς λέγεται, ὅτι ἡ τάξις τῶν μοναχῶν νικᾷ. Τῇ προσαπαντήσει τούτου τοῦ πολέμου ταχέως συμφύρεται ὁ εὐσεβῆς νοῦς, ἐὰν μὴ μέγਾਲως παρατάξῃται.

Εὐχή

- 5 **Δ**υνατὸς εἶ, Κύριε, ἡ πηγὴ τῆς πάσης βοηθείας, ὑποστηρίξαι ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς, οἵτινες εἰσι μαρτυρίας καιροί, τὰς νυμφευσαμένας σοι ἑαυτὰς μετὰ χαρᾶς ψυχὰς τῶ οὐρανίῳ νυμφίῳ καὶ δεδωκυίας τὰς συνθήκας τῆς ἀγιότητος ἐν σὺνέσει μετὰ εἰλικρινείας κινήσεων, καὶ οὐ μετὰ πανουργίας. Διὸ δώρησαι αὐταῖς δύναμιν μετὰ παρρησίας καθελεῖν ὄχυρωμένα τεῖχη, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς ἀληθείας, ἵνα μὴ τοῦ ἰδίου σκοποῦ ἀστοχήσωσι βία ἀνυποίστω καὶ ἀνυπομονήτῳ ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ περὶ αἵματος ἀνταγώνισμα γίνεται.
- 6 **Ο**ὐ πάντοτε δὲ γίνεται ἀγώνισμα σωφροσύνης ἐν τούτῳ τῷ σφοδρῷ πολέμῳ. Γίνεται γὰρ ἐγκατάλειψις καὶ πρὸς δοκιμασίαν. Οὐαὶ δὲ τῷ δοκιμαζομένῳ ἐν τούτῳ τῷ διακριτικῷ πολέμῳ. Διότι μεγίστην ἰσχὸν κέκτηται οὗτος ὁ πόλεμος ἐκ τῆς σὺνηθείας, ἧς ἔλαβεν ἐξ ἐκείνων τῶν παραδεδωκότων ἑαυτοὺς τῇ ἡττῇ, ἐν συγκαταθέσει τῶν ἰδίων λογισμῶν.
- 7 **Π**αραφυλάττεσθε, ὡ ἀγαπητοί, ἀπὸ τῆς ἀργίας, διότι ἐγκέκρυπται ἐν αὐτῇ ἐγνωσμένος θάνατος· καθότι χωρὶς αὐτῆς ταῖς χερσὶ τῶν αἰχμαλωτίσαι τὸν μοναχὸν σπευδόντων ἐμπίπτειν οὐκ ἔστιν. Οὐ περὶ ψαλμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ κατακρινεῖ ἡμᾶς ὁ Θεός, οὐδὲ περὶ τῆς ἐκ τῆς προσευχῆς ἀργίας, ἀλλ' ὅτι τῇ καταλείψει τούτων εἴσοδος γίνεται τοῖς δαίμοσιν.

ρὸς τοῦ ἀοράτου πολέμου, μὲ τὸν ὁποῖο λέγεται ὅτι ἀναδεικνύεται νικήτρια ἡ τάξις τῶν μοναχῶν. Μὲ τὴν ἀντιμετώπισι τούτου τοῦ πολέμου γρήγορα συγχύζεται ὁ εὐσεβῆς νοῦς, ἀνδρὸν ἀγωνισθῆ γενναῖα.

Εὐχή

5 **Κ**ύριε, πού εἶσαι παντοδύναμος καὶ πηγὴ κάθε βοήθειας, ὑποστήριξε σ' αὐτοὺς τοὺς καιροὺς τοῦ μαρτυρίου τίς ψυχὲς πού ἐνυμφεύθησαν μὲ χαρὰ ἐσένα τὸν οὐράνιο νυμφίο κι' ἔδωσαν τὴν ὑπόσχεσι τῆς ἀγιότητος μὲ σύνεσι καὶ εἰλικρινῆ αἰσθήματα καὶ ὄχι μὲ πανουργία. Δώρησέ τους γι' αὐτὸ δύναμι, γιὰ νὰ καταλύουν τὰ ὠχυρωμένα τεῖχη καὶ κάθε ὕψωμα πού ἐγείρεται κατὰ τῆς ἀληθείας¹, γιὰ νὰ μὴ ἀποτύχουν τὸ σκοπὸ τους ἀπὸ ἀνυπόφορη καὶ ἀβάστακτη βία τὸν καιρὸ πού γίνεται ἀγὼν αἵματος².

6 **Δ**ὲν γίνεται ὅπως πάντοτε ἀγὼν σωφροσύνης στὸν σφοδρὸ τοῦτο πόλεμο· διότι μερικὲς φορές παρατηρεῖται ἐγκατάλειψις γιὰ δοκιμασία. Κι' ἀλλοίμονο στὸν ἀσθενῆ πού δοκιμάζεται σ' αὐτὸν τὸν ἀποφασιστικὸ πόλεμο· ὁ πόλεμος αὐτὸς ἔχει πολὺ μεγάλη δύναμι πού ὑποδαυλίζεται ἀπὸ ἐκείνους πού παραδόθηκαν στὴν ἥττα μὲ τὴν συγκατάθεσι τῶν λογισμῶν τους.

7 **Ν**ὰ προφυλάσσεσθε, ἀγαπητοί, ἀπὸ τὴν ἀργία, διότι μέσα σ' αὐτὴν εἶναι κρυμμένος ὁ νοερὸς θάνατος. Χωρὶς αὐτὴν δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ πέση ὁ μοναχὸς στὰ χέρια αὐτῶν πού σπεύδουν νὰ τὸν αἰχμαλωτίσουν. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὁ Θεὸς δὲν θὰ μᾶς κατακρίνη γιὰ τὴν παράλειψι τῶν ψαλμῶν καὶ τῆς προσευχῆς, ἀλλὰ γιὰ τὸ ὅτι μὲ τὴν ἐγκατάλειψι αὐτῶν διευκολύνεται ἡ εἴσοδος τῶν δαιμόνων. Ὅταν

2. Τὰ δάκρυα καὶ οἱ θλίψεις τοῦ μοναχοῦ ἀντικαθιστοῦν τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων καὶ ἀναδεικνύουν τοὺς ἀσκητὰς σὲ μάρτυρες τῆς συνειδήσεως.

Ἦνίκα δ' ἂν εἰδῶσι χώραν καὶ εἰσέλθωσι καὶ συγκλείσωσι τὰς θύρας τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, τότε πληρώσουσιν εἰς ἡμᾶς τυραννικῶς καὶ ἀκαθάρτως ἅτινα ὑπὸ τὴν θείαν ἀπόφασιν συνέ-
 10 χουσι τοὺς ἐργάτας αὐτῶν μετὰ ἐκδικήσεως σφοδροτάτης. Καὶ γινόμεθα ὑποχείριοι, χάριν τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν μικρῶν τούτων, ἅτινα διὰ τὸν Χριστὸν φροντίδος ἀξιοῦνται, ὡς γέγραπται παρὰ τῶν σοφωτάτων.

8 **Ο** μὴ ὑποτάσσωσιν τῷ Θεῷ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, ὑποταγήσεται τῷ ἀντιδίκῳ αὐτοῦ. Ὡστε ταῦτα τὰ μικρὰ σοι φαινόμενα, ὡς τεῖχη σοι λογισθήσονται κατέναντι τῶν αἰχμαλωτιζόντων ἡμᾶς, ὧντινων ἢ τελείωσις ἔνδοθεν τοῦ κελλίου ὑπὸ τῶν
 5 κρατούντων τὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας σοφῶν τέθεται, πρὸς φυλακὴν τῆς ἡμετέρας ζωῆς ἐν Πνεύματι ἀποκαλύψεως, ὧν ἢ κατάλειψις ὑπὸ τῶν ἀσόφων μικρὰ λογίζεται. Τὴν δὲ ὑπ' αὐτῶν ζημίαν μὴ λογιζομένων τούτων, ἢ τε ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ καὶ ἢ μεσότης, ἐλευθερία ἀπαίδευτος, ἢ τις ἐστὶ μήτηρ τῶν παθῶν.
 10 Κρεῖσσον γὰρ ἀγωνίσασθαι μὴ ἐγκαταλεῖψαι τὰ μικρὰ, ἢ τόπον δοῦναι τῇ ἀμαρτίᾳ ἐν τῷ πλατυσμῷ αὐτῶν. Ταύτης γὰρ τῆς ἀκαίρου ἐλευθερίας, δουλεία τὸ τέλος ἀπότομος.

9 **Ε** ν ὄσω τὰς αἰσθήσεις ζώσας ἔχεις πρὸς ἀπάντησιν τῶν συμβεβηκότων, νεκρὸν σαυτὸν ὑπολάμβανε. Διότι οὐ μὴ τοι λείψῃ ἔκκαυσις ἀμαρτίας ἐν πᾶσι τοῖς μέλεσί σου καὶ οὐ μὴ δυνήσῃ κτήσασθαι σεαυτῷ σωτηρίαν. Ἐάν τις τῶν μοναχῶν
 5 εἶπῃ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ὅτι παραφυλάττεται ἐκ τούτων, οὗτος οὐ θέλει μαθεῖν πότε ραπίζεται.

9 **Ο** στις ἀπατήσῃ τὸν ἑαυτοῦ ἑταῖρον, τῆς κατάρας ἠξίωται τοῦ νόμου, ὁ δὲ ἑαυτὸν ἐξαπατήσας, ποίας τεύζεται ἐκδικήσεως; Διότι, ἐπιστάμενος τὴν κακίαν τοῦ πονηροῦ ἔργου,

αὐτοὶ εὗρουν τόπο νὰ εἰσέλθουν καὶ κλείσουν τὶς θύρες τῶν ὀφθαλμῶν μας, τότε θὰ μᾶς γεμίσουν τυραννικῶς μὲ τὰ ἀκάθαρτα ἐκεῖνα πράγματα, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν θεία, ἀπόφασι ὀδηγοῦν τοὺς ἐργάτες των σὲ σκληρότατη τιμωρία. Καὶ γινόμεσθε ὑποχείριοι, ἐξ αἰτίας τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν μικρῶν τούτων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα γιὰ χάρι τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἄξια κάθε φροντίδος, ὅπως ἔχουν γράψει οἱ σοφώτατοι ἄνδρες.

8 **Ο** ποιος δὲν ὑποτάσσει στὸν Θεὸ τὸ θελημὰ του, θὰ ὑποταγῆ στὸν ἀντίπαλό του. Ὡστε αὐτά, ποὺ σοῦ φαίνονται μικρὰ, πρέπει νὰ τὰ θεωρήσης σὰν τεῖχη ἀπέναντι σ' αὐτοὺς ποὺ μᾶς πολιορκοῦν. Αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἢ ἐπιτέλεσις ἔχει ὀρισθῆ, κατ' ἀποκάλυψι τοῦ Πνεύματος, ἀπὸ τοὺς σοφοὺς, ποὺ εἶναι ἀθηντίες στὴν τάξι τῆς Ἐκκλησίας, νὰ γίνεται μέσα στὸ κελλί, γιὰ τὴν φύλαξι τῆς ζωῆς μας, ἐνῶ ἡ ἐγκατάλειψις των θεωρεῖται ἀσήμαντη ἀπὸ τοὺς ἀσόφους. Καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν ὑπολογίζουσι τὴν ζημιὰ τους, ἢ ἀρχὴ καὶ ἡ μέση τῆς ὁδοῦ εἶναι ἀπαίδευτη ἐλευθερία, ποὺ εἶναι ἡ μητέρα τῶν παθῶν. Διότι εἶναι προτιμότερο νὰ ἀγωνισθῆ κανεὶς νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ τὰ μικρὰ, παρὰ νὰ δῶσῃ εὐκαιρία στὴν ἀμαρτία μὲ τὸν παραμερισμὸ τους. Τὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἄκαιρης ἐλευθερίας εἶναι σκληρὴ δουλεία.

9 **Ο** σον καιρὸ ἔχεις τὶς αἰσθήσεις σου ζωντανές γιὰ νὰ ὑποδέχωνται ὅλα τὰ συμβάντα, νὰ θεωρῆς τὸν ἑαυτὸ σου νεκρόν. Διότι τότε δὲν θὰ σοῦ λείψῃ ἡ φλόγα τῆς ἀμαρτίας ἀπὸ τὰ μέλη σου καὶ δὲν θὰ μπορέσης ν' ἀποκτήσης σωτηρία. Ἄν κάποιος μοναχὸς εἰπῆ μέσα του ὅτι προφυλάσσεται ἀπὸ αὐτές, αὐτὸς δὲν θέλει νὰ μάθῃ πότε θὰ κτυπηθῆ.

10 **Ο** ποιος ἀπατᾷ τὸν σύντροφό του εἶναι ἄξιος τῆς κατάρας τοῦ νόμου³, ὁποῖος ὅμως ἐξαπατήσῃ τὸν ἑαυτὸ του, ποιά τιμωρία θὰ λάβῃ; Διότι, ἐνῶ γνωρίζει τὴν κακία

ἄγνοιαν προσποιεῖται. Ὅτι δὲ ἐπίσταται, δείκνυσιν ὁ ἔλεγχος
5 τοῦ συνειδότος. Καὶ τοῦτο δύσκολον αὐτῷ φαίνεται, διότι ἐπί-
σταται ὁ ἀγνοεῖν προσποιεῖται.

Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἶη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

τοῦ πονηροῦ ἔργου, προσποιεῖται ἀγνοία. Τὸ ὅτι βέβαια τὴν γνωρίζει ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως. Καὶ τοῦτο τοῦ φαίνεται δύσκολο, διότι γνωρίζει ἐκεῖνο πὺ προσποιεῖται ὅτι ἀγνοεῖ.

Ἄς εἶναι δοξασμένος ὁ Θεός μας στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

ΠΕΡΙ

ΦΥΛΑΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΡΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚ ΤΩΝ
ΧΑΥΝΩΝ ΚΑΙ ΑΜΕΛΩΝ

ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΗΣΙΑΣΜΟΥ ΑΥΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΕΙ ΕΠΙ ΤΩ ΑΝ-
ΘΡΩΠΩ Η ΑΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ Η ΧΑΥΝΟΤΗΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΥΤΑΙ ΑΠΟ
ΠΑΝΤΟΣ ΠΑΘΟΥΣ ΑΚΑΘΑΡΤΟΥ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΥΛΑΞΑΣΘΑΙ
ΕΑΥΤΟΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΓΓΥΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ, ΙΝΑ ΜΗ
ΜΟΛΥΝΘΗ Ο ΝΟΥΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΚΟΛΑΣΤΟΙΣ ΛΟΓΙΣΜΟΙΣ

1 **Ο** κωλύων τὸ στόμα αὐτοῦ ἐκ τῆς καταλαλιᾶς, φυλάττει
τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐκ τῶν παθῶν. Ἐν πάσῃ ὥρᾳ θεω-
ρεῖ τὸν Κύριον, οὐτινος ἡ μελέτη διαπαντός ἐστὶν ἐν
τῷ Θεῷ, φυγαδεύει τοὺς δαίμονας ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐκριζοῖ τὸ
5 σπέρμα τῆς κακίας αὐτῶν. Ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν ἑαυτοῦ ψυ-
χὴν ἐν πάσῃ ὥρᾳ, εὐφραίνεται ἐν ταῖς ἀποκαλύψεσιν ἡ καρδία
αὐτοῦ, καὶ ὁ συνάγων τὴν θεωρίαν τοῦ νοῦς αὐτοῦ ἔσωθεν αὐ-
τοῦ ἐν αὐτῷ, θεωρεῖ τὴν αὐγὴν τοῦ Πνεύματος. Ὅστις ἐβδελύ-
ξατο πάντα μετεωρισμόν, θεωρεῖ τὸν Δεσπότην αὐτοῦ ἔσωθεν
10 τῆς καρδίας αὐτοῦ. Ἐὰν ἀγαπᾷ τὴν καθαρότητα, ἐν ἧ καθο-
ρᾶται ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης, μὴ καταλαλήσης τινός, μηδὲ

* Ὁ Λόγος 4 δὲν ἔχει ἀντίστοιχο κείμενο στὴν συλλογὴ τοῦ P. Bedjan, *Mar Isaacus Ninivita de perfectione religiosa*, Paris 1909. Διατηρεῖται ὁμοίως σὲ ἄλλες συλλογές, ὅπως εἶναι ἡ τοῦ χειρογράφου ποῦ περιγράφει ὁ Assemani, *Bi-*

ΠΕΡΙ

ΠΡΟΦΥΛΑΞΕΩΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΥΓΗΣ ΤΩΝ ΧΑΥΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΜΕΛΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

ΚΑΙ ΟΤΙ ΑΠΟ ΤΟ ΠΛΗΣΙΑΣΜΑ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ Ο
ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΑΠΟ ΑΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΧΑΥΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΤΑ
ΚΑΘΕ ΑΚΑΘΑΡΤΟ ΠΑΘΟΣ. ΕΠΙΣΗΣ ΠΕΡΙ ΠΡΟΦΥΛΑΞΕΩΣ
ΑΠΟ ΤΟ ΠΛΗΣΙΑΣΜΑ ΤΩΝ ΝΕΑΡΩΝ, ΓΙΑ ΝΑ ΜΗ ΜΟ-
ΛΥΝΘΗ Ο ΝΟΥΣ ΑΠΟ ΑΚΟΛΑΣΤΟΥΣ ΛΟΓΙΣΜΟΥΣ¹

- 1 **Ο**ποιος ἐμποδίζει ἀπὸ τὸ στόμα του τὴν καταλαλιά¹, φυλάσσει τὴν καρδιά του ἀπὸ τὰ πάθη. Θεωρεῖ κάθε ὥρα τὸν Κύριο, ἀφοῦ ἡ μελέτη του εἶναι διαπαντὸς ἐπάνω στὸν Θεό, φυγαδεύει τοὺς δαίμονες ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καὶ ξερριζώνει τὸ σπέρμα τῆς κακίας των. Ὁ περιποιούμενος τὴν ψυχὴ του κάθε ὥρα εὐφραίνεται μὲ τὴν καρδιά του γιὰ τὶς ἀποκαλύψεις καὶ ὁποῖος συνάγει ἀπ' ἐξω μέσα του τὴν θεωρία του νοῦ του θεωρεῖ τὴν αὐγὴ τοῦ Πνεύματος. Ὅποιος ἀποστράφηκε κάθε μετεωρισμό, θεωρεῖ τὸν Δεσπότη του μέσα στὴν καρδιά του. Ἄν ἀγαπᾷς τὴν καθαρότητα, μέσα στὴν ὁποία καθορᾶται ὁ Δεσπότης τῶν ὄλων, νὰ μὴ καταλαλήσης κανένα, οὔτε ν' ἀκούσης κανένα

bibliotheca Orientalis, I, 436 (Λόγος 1). Ἡ πραγματεία αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἐγράφηκε ἑλληνικὰ κι' ἔπειτα μεταφράσθηκε στὰ συριακά.

1. Ἡ καταλαλιά στὴν καθημερινὴ γλῶσσα ἀποδίδεται μὲ τὴν λέξι κουτσομπολιό.

ἀκούσης τινὸς καταλαλοῦντος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Καὶ ἐὰν διαμάχωνται τινες ἔμπροσθέν σου, κλειῖσον τὰ ὠτά σου καὶ φεῦγε ἐκεῖθεν, ἵνα μὴ ἀκούσης ρημάτων ὀργῆς καὶ ἀποθάνῃ ἡ ψυχὴ σου ἐκ τῆς ζωῆς. Καρδία θυμώδης διάκενός ἐστιν ἐκ τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ πραῦς καὶ ταπεινόφρων πηγὴ ἐστὶ τῶν μυστηρίων τοῦ καινοῦ αἰῶνος.

2 **Ι** δού, ὁ οὐρανὸς ἔσωθέν σου, εἰ καθαρὸς ἔσῃ, καὶ ἐν σεαυτῷ ὄψει τοὺς Ἀγγέλους σὺν τῷ φωτὶ αὐτῶν, καὶ τὸν Δεσπότην αὐτῶν μετ' αὐτῶν τε καὶ ἔσωθεν αὐτῶν. Ὁ ἐπαινούμενος δικαίως, οὐ ζημιοῦται, ἀλλ' ἐὰν ἠδυνθῇ αὐτῷ ὁ ἔπαινος, 5 ἐργάτης ἐστὶν ἄμισθος. Ὁ θησαυρὸς τοῦ ταπεινόφρονος ἔσωθεν αὐτοῦ ἐστὶν, ὃς ἐστὶν ὁ Κύριος, καὶ ὁ τηρούμενος τῇ γλώσση αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα οὐ συληθήσεται ἐξ αὐτῆς. Στόμα σιωπηλὸν ἐρμηνεύει τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ ταχύλαλος μακρύνεται ἀπὸ τοῦ πλάσαντος αὐτόν. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀγαθοῦ λάμπει ὑπὲρ τὸν 10 ἥλιον καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν ἀποκαλύψεων ἐν πάσῃ ὥρᾳ εὐφραίνεται. Καὶ ὁ ἀκολουθῶν τῷ ἀγαπῶντι τὸν Θεόν, πλουτήσῃ ἐκ τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ ἀκολουθῶν τῷ ἀδίκῳ καὶ ὑπερηφάνῳ μακρυνθήσεται ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ τῶν φίλων αὐτοῦ μισηθήσεται. Ὁ τῇ γλώσση σιγηλός, ἐν πᾶσι τοῖς σχήμασιν 15 αὐτοῦ κτήσεται τάξιν ταπεινόφρονα, καὶ οὗτος χωρὶς κόπου ἐξουσιάσει τῶν παθῶν. Τὰ πάθη ἐκριζοῦνται καὶ φυγαδεύονται ἐν τῇ ἀδιαλείπτῳ ἐν Θεῷ μελέτῃ, καὶ τοῦτό ἐστὶ τὸ ξίφος τὸ ἀποκτεῖνον αὐτά. Καθάπερ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ καὶ γαλήνῃ τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης κινεῖται καὶ νήχεται ὁ δελφίς, οὕτω καὶ ἐν τῇ 20 ἡσυχίᾳ καὶ γαλήνῃ τῆς θαλάσσης τῆς καρδίας ἐκ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὀργῆς ἐν παντὶ καιρῷ κινεῖται ἐν αὐτῇ τὰ μυστήρια καὶ αἰθεῖται ἀποκαλύψεις, πρὸς εὐφροσύνην αὐτῆς.

3 **Ο** θέλων ἰδεῖν τὸν Κύριον ἐντὸς αὐτοῦ, μηχανᾶται καθαρῖσαι ἑαυτοῦ τὴν καρδίαν ἐν ἀδιαλείπτῳ μνήμῃ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτως ἐν τῇ λαμπρότητι τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας αὐτοῦ

πού καταλαλεῖ τὸν ἀδελφό του. Καὶ ἂν κάποιοι διαμάχονται ἐνώπιόν σου, κλειῖσε τὰ αὐτιά σου καὶ φύγε ἀπὸ ἐκεῖ, γιὰ νὰ μὴ ἀκούσης λόγια ὀργῆς καὶ χάση ἢ ψυχὴ σου τὴν ζωὴ. Ἡ θυμώδης καρδιὰ εἶναι ἄδεια ἀπὸ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ὁ πραῦς καὶ ὁ ταπεινόφρων εἶναι πηγὴ τῶν μυστηρίων τοῦ νέου αἰῶνος.

2 **Ι** δού, ὁ οὐρανὸς εἶναι μέσα σου, ἂν εἶσαι καθαρὸς, καὶ θὰ ἰδῆς τοὺς ἀγγέλους μὲ ὄλο τὸ φῶς μέσα σου καὶ τὸν Δεσπότη τους μαζί μὲ αὐτοὺς καὶ μέσα σ' αὐτούς. Ὁ ἐπαινούμενος δικαίως δὲν ζημιώνεται, ἀλλὰ ἂν τοῦ φανῆ γλυκὺς ὁ ἔπαινος, εἶναι ἐργάτης ἄμισθος. Ὁ θησαυρὸς τοῦ ταπεινόφρονος εἶναι μέσα του, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριος. Ὅποιος συγκρατεῖ τὴν γλῶσσα του δὲν θὰ λεηλατηθῆ ἀπὸ αὐτήν. Τὸ σιωπηλὸ στόμα ἐρμηνεύει τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ὁ πολυλογᾶς ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν πλάστη του. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀγαθοῦ λάμπει περισσότερο ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ μὲ τὴν θεωρία τῶν ἀποκαλύψεων εὐφραίνεται κάθε ὥρα. Ὅποιος ἀκολουθεῖ τὸν θεοφιλῆ θὰ πλουτήσῃ ἀπὸ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ὁποῖος ἀκολουθεῖ τὸν ἄδικο καὶ ὑπερήφανο θὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ θὰ μισηθῆ ἀπὸ τοὺς φίλους του. Ὁ σιγηλὸς στὴν γλῶσσα θὰ ἀποκτήσῃ τάξι ταπεινόφρονος σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις του, καὶ θὰ ἐξουσιάσῃ τὰ πάθη του χωρὶς κόπο. Τὰ πάθη ξερριζώνονται καὶ φυγαδεύονται μὲ τὴν ἀδιάλειπτη μελέτη τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ξίφος πού τὰ φονεύει. Ὅπως στὴν ἠσυχία καὶ γαλήνῃ τῆς αἰσθητῆς θάλασσας κινεῖται καὶ κολυμβᾷ τὸ δελφίνι, ἔτσι καὶ στὴν ἠσυχία καὶ γαλήνῃ τῆς θάλασσας τῆς καρδιάς, μακριὰ ἀπὸ τὸν θυμὸ καὶ τὴν ὀργή, κινουῦνται διαρκῶς γιὰ εὐφροσύνη τῆς τὰ μυστήρια καὶ οἱ θεῖες ἀποκαλύψεις.

3 **Ο** ποῖος θέλει νὰ ἰδῆ τὸν Κύριο μέσα του εὐρίσκει τρόπο νὰ καθάρῃ τὴν καρδιά του² μὲ τὴν ἀδιάλειπτη μνήμη τοῦ Θεοῦ, κι' ἔτσι μὲ τὴν λαμπρότητα τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας του θὰ βλέπῃ κάθε στιγμὴ τὸν Κύριο. Ὅ,τι συμ-

ἐν πάσῃ ὥρᾳ ὄψεται τὸν Κύριον. Ὅπερ συμβαίνει τῷ ἰχθύϊ
 5 ἐξεληλυθότι ἐκ τοῦ ὕδατος, τοῦτο καὶ τῷ νοῖ συμβαίνει ἐξελη-
 λυθότι ἐκ τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ καὶ μετεωριζομένῳ ἐν τῇ
 μνήμῃ τοῦ κόσμου. Ὅσον μακρύνεται ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῆς συν-
 ομιλίας τῶν ἀνθρώπων, τοσοῦτον ἀξιοῦται τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ
 παρρησίας ἐν τῷ νοῖ αὐτοῦ, καὶ καθ' ὅσον κόπτει ἐξ αὐτοῦ τὴν
 10 παράκλησιν τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τοσοῦτον ἀξιοῦται τῆς
 χαρᾶς τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ Πνεύματι τῷ ἀγίῳ. Καὶ καθάπερ ἀπόλ-
 λυνται οἱ ἰχθύες ἐκ τῆς λείψεως τοῦ ὕδατος, οὕτω καὶ ἐκ τῆς
 καρδίας τοῦ μοναχοῦ αἱ νοεραὶ κινήσεις, αἱ διὰ τοῦ Πνεύματος
 βλαστάνουσαι, τοῦ συνεχῶς μετὰ τῶν κοσμικῶν ἀναστρεφομέ-
 15 νου καὶ διάγοντος.

4 **Κ** ρείσσων κοσμικὸς τάλαιπωρῶν ἐν τοῖς κοσμικοῖς καὶ
 τοῖς βιωτικοῖς κακοπαθῶν, μοναχοῦ τοῖς βιωτικοῖς κα-
 κοπαθοῦντος καὶ τοῖς κοσμικοῖς συνδιάγοντος. Φοβερὸς ἐστὶ
 τοῖς δαίμοσι καὶ ποθητὸς τῷ Θεῷ καὶ τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ ὁ
 5 μετὰ θερμοῦ ζήλου ἐκζητῶν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὸν Θεὸν ἐν
 νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ καὶ ἐκριζῶν ἀπ' αὐτῆς τὰς προσβολὰς τὰς ὑπὸ
 τοῦ ἐχθροῦ φνομένας. Τοῦ καθαροῦ ἐν τῇ ψυχῇ ἢ χώρα ἢ νοητῇ
 ἐνδοθεν αὐτοῦ ἐστὶ, καὶ ὁ ἥλιος ὁ λάμπων ἐν αὐτῷ, τὸ φῶς τῆς
 ἀγίας Τριάδος ὑπάρχει, καὶ ὁ ἀήρ, ὃν πνέουσιν οἱ οἰκήτορες αὐ-
 10 τῆς, τὸ παράκλητον καὶ πανάγιον Πνεῦμά ἐστίν, οἱ δὲ συγκάθε-
 δροι αὐτοῦ, αἱ ἄγιοι καὶ ἀσώματοι φύσεις. Καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ
 χαρὰ καὶ ἡ εὐφροσύνη αὐτῶν, ὁ Χριστὸς ἐστὶ, τὸ ἐκ φωτὸς τοῦ
 Πατρὸς φῶς.

5 **Ο** τοιοῦτος καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐν πάσῃ ὥρᾳ
 εὐφραίνεται καὶ ἐν τῷ κάλλει ἑαυτοῦ θαυμάζει, τηλαυγε-
 στέρῳ ὄντι ἑκατονταπλασίως τῆς τοῦ ἡλίου λαμπρότητος.

βαίνει με τὸν ἰχθὺ πού ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ νερά, τοῦτο συμβαίνει καὶ με τὸ νοῦ πού ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν ἐνθύμησι τοῦ Θεοῦ καὶ μετεωρίζεται στὴν ἐνθύμησι τοῦ κόσμου. Ὅσο ἀπομακρύνεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν συναστροφὴ τῶν ἀνθρώπων, τόσο ἀξιῶνεται τῆς παρρησίας πρὸς τὸν Θεὸ διὰ τοῦ νοῦ του. Καὶ ὅσο κόβει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τὴν παρηγοριὰ τοῦ κόσμου τούτου, τόσο ἀξιῶνεται τὴν χαρὰ τοῦ Θεοῦ μέσα στὸ ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ ὅπως χάνονται τὰ ψάρια ἀπὸ τὴν ἐπλειψι τοῦ ὕδατος, ἔτσι χάνονται καὶ οἱ νοερές κινήσεις πού βλαστάνουν διὰ τοῦ Πνεύματος ἀπὸ τὴν καρδιά τοῦ μοναχοῦ πού συναναστρέφεται καὶ ζῆ συνεχῶς με τοὺς κοσμικούς.

4 **Ε** ἵναι ἀνώτερος ὁ κοσμικός πού ταλαιπωρεῖται μαζί με τοὺς κοσμικούς καὶ κακοπαθεῖ στὰ βιωτικά, ἀπὸ τὸν μοναχὸ πού κακοπαθεῖ στὰ βιωτικά καὶ συζῆ με τοὺς κοσμικούς. Ὅποιος ἀναζητεῖ τὸν Θεὸ με θερμὸ ζῆλο καὶ με ὅλη τὴν καρδιά του νύκτα καὶ ἡμέρα καὶ ξερριζώνει ἀπ' αὐτὴν τίς προσβολές πού φυτεύονται ἀπὸ τὸν ἐχθρό, εἶναι φοβερὸς στοὺς δαίμονες καὶ ποθητὸς στὸν Θεὸ καὶ τοὺς Ἀγγέλους του. Ἡ νοητὴ χώρα τοῦ καθαροῦ στὴν ψυχὴ εἶναι μέσα του, ὁ ἥλιος πού λάμπει σ' αὐτὸν εἶναι τὸ φῶς τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁ ἀέρας πού ἀναπνέουν οἱ κάτοικοι αὐτῆς τῆς χώρας εἶναι τὸ παράκλητο καὶ πανάγιο Πνεῦμα, οἱ συγκάθεδροι αὐτοῦ εἶναι οἱ ἅγιες καὶ ἀσώματες φύσεις, καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐφροσύνη αὐτοῦ εἶναι ὁ Χριστός, τὸ φῶς ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Πατρός³.

5 **Τ** ἔτοιος ἄνθρωπος εὐφραίνεται πάντοτε με τὴν θεωρία τῆς ψυχῆς του καὶ θαυμάζει τὸ κάλλος τοῦ ἑαυτοῦ του⁴, πού εἶναι ἑκατονταπλασίως φωτεινότερο ἀπὸ τὴν λαμ-

4. Ὅποιος συγκεντρώνει τὸν νοῦ του μέσα του, ὅποιος τὸν συνελίσσει, θαυμάζει τὸ κάλλος του τὸ ἴδιο πού εἶναι ἀντανάκλασις τοῦ θείου κάλλους, ἐφ' ὅσον ἀποτελεῖ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ.

Αὕτη ἐστὶν ἡ Ἱερουσαλήμ καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ βασιλεία, ἐντὸς ἡμῶν
5 κεκρυμμένη, κατὰ τὸ τοῦ Κυρίου λόγιον. Αὕτη ἡ χώρα, νεφέλη
ἐστὶ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, εἰς ἣν μόνοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ
εἰσελεύσονται, τοῦ θεάσασθαι τὸ πρόσωπον τοῦ ἰδίου Δεσπότη
καὶ καταυγασθῆναι τοὺς νόας αὐτῶν διὰ τῆς ἀκτίνος τοῦ φωτὸς
αὐτοῦ.

- 6 **Ο** δὲ θυμώδης καὶ ὁ ὀργίλος καὶ ὁ φιλόδοξος καὶ ὁ
πλεονέκτης καὶ ὁ γαστρίμαργος καὶ ὁ κοσμικοῖς συνανα-
στρεφόμενος καὶ ὁ τὸν ἴδιον θέλημα στῆσαι θέλων καὶ ὁ ὀξύχο-
λος καὶ ὁ παθῶν πλήρης, οἱ τοιοῦτοι ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ διάγου-
5 σι καὶ σκότος ψηλαφοῦσιν, ἔξωθεν ὄντες τῆς χώρας τῆς ζωῆς
καὶ τοῦ φωτός· ἐκείνη γὰρ ἡ χώρα τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ταπεινό-
φροσι καὶ τοῖς καθάρισασι τὰς ἐαυτῶν καρδίας κεκλήρωται.
- 7 **Ο** ὁ δύναται ἄνθρωπος θεάσασθαι τὸ κάλλος τὸ ἐνδοθεν
αὐτοῦ, πρὶν ἢ ἀτιμάσει καὶ βδελύξηται πᾶν κάλλος ἔξω-
θεν αὐτοῦ. Καὶ οὐ δύναται ἀτενίσαι γνησίως πρὸς τὸν Θεόν,
ἕως ἂν ἀπαρνήσῃται τελείως τὸν κόσμον.
- 8 **Ο** ἐξευτελίζων καὶ σμικρύνων ἑαυτόν, ὑπὸ τοῦ Κυρίου σο-
φισθήσεται, καὶ ὁ νομίζων ἑαυτὸν εἶναι σοφόν, τῆς τοῦ
Θεοῦ σοφίας ἀποπεσεῖται.
- 9 **Ε** ν ὄσῳ ἡ γλῶττα τῆς πολυλογίας ἀπέχεται, ἐν τοσοῦτῳ
καταυγάζεται τοῦ διαιρεῖν τὰ διανοήματα· ἐκ γὰρ τῆς πο-
λυλογίας συμφύρεται καὶ ὁ λογικώτατος νοῦς.
- 10 **Ο** πτωχέων ἐκ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, πλουτήσῃ ἐν
τῷ Θεῷ, καὶ ὁ φίλος τῶν πλουσίων, πτωχεύσῃ ἐκ τοῦ
Θεοῦ.

5. Λουκᾶ 17,21.

6. Ἀποκ. 14,14ε.

πρότητα τοῦ ἡλίου· αὐτὴ εἶναι ἡ Ἱερουσαλήμ καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἡ κρυμμένη μέσα μας, κατὰ τὸν λόγο τοῦ Κυρίου⁵. Αὐτὴ ἡ χώρα εἶναι νεφέλη τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ⁶, στὴν ὁποία θὰ εἰσέλθουν μόνοι οἱ καθαροὶ στὴν καρδιά⁷, γιὰ νὰ ἰδοῦν τὸ πρόσωπο τοῦ Δεσπότη των καὶ νὰ καταυγασθοῦν στὸν νοῦ τους ἀπὸ τὴν ἀκτῖνα τοῦ φωτός του.

6 **Α**ντιθέτως ὁ θυμώδης, ὁ ὀργίλος, ὁ φιλόδοξος, ὁ πλεονέκτης, ὁ γαστρίμαργος, ὁ συναναστρεφόμενος μετὰ τοὺς κοσμικοὺς, ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ ἐπιβάλη τὸ δικό του θέλημα, ὁ ὀξύχολος, ὁ γεμᾶτος πάθη· τέτοιοι ἄνθρωποι ζοῦν σ' ἓνα εἶδος νυκτομαχίας καὶ ψηλαφοῦν τὸ σκότος, εὐρισκόμενοι ἔξω ἀπὸ τὸν τόπο τῆς ζωῆς καὶ τοῦ φωτός· διότι ἡ χώρα ἐκείνη τῆς ζωῆς ἔχει κληροδοτηθῆ στοὺς ἀγαθοὺς καὶ ταπεινόφρονες, ποὺ ἔχουν καθαρίσει τὶς καρδιές των.

7 **Ο** ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ ἰδῆ τὸ κάλλος ποὺ εἶναι μέσα του, πρὶν περιφρονησῆ καὶ βδελυχθῆ κάθε κάλλος ποὺ εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ αὐτόν. Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἀτενίσῃ γνησίως πρὸς τὸν Θεό, ἕως ὅτου ἀπαρνηθῆ τελείως τὸν κόσμο.

8 **Ο** ποιος ἐξευτελίζει καὶ μικραίνει τὸν ἑαυτό του, θὰ θεωρηθῆ σοφὸς ἀπὸ τὸν Κύριο, καὶ ὁποῖος νομίζει ὅτι εἶναι σοφός, θὰ ἐκπέσῃ ἀπὸ τὴν σοφία τοῦ Θεοῦ.

9 **Ο** σο περισσότερο ἀπέχει ἢ γλῶσσα ἀπὸ τὴν πολυλογία, τόσο φωτίζεται, ὥστε νὰ διακρίνῃ τὰ νοῆματα τὰ θεῖα· διότι ἀπὸ τὴν πολυλογία συγχύζεται καὶ ὁ λογικώτατος νοῦς.

10 **Ο** ποιος πτωχεύει ἀπὸ τὰ κοσμικὰ πράγματα, θὰ πλουτήσῃ στὸν Θεό, καὶ ὁ φίλος τοῦ πλούτου, θὰ πτωχεύσῃ ἀπὸ τὸν Θεό.

7. Ματθ. 5,8.

11 **Ο** σωφρονῶν καὶ ταπεινοφρονῶν καὶ βδελυττόμενος τὴν παρρησίαν καὶ τὸν θυμὸν ἐκ τῆς καρδίας ἀπώσάμενος, ἐγὼ πιστεύω, ὅτι, ὅταν ἀναστῆ ἐν τῇ προσευχῇ, καθορᾶ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τὸ φῶς τοῦ ἁγίου Πνευματος καὶ σκιρτᾷ ἐν ταῖς
5 λαμπηδόσιν αὐτοῦ τῆς ἐλλάμπσεως τοῦ φωτὸς καὶ εὐφραίνεται ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς δόξης αὐτῆς καὶ ἐν τῇ ἑαυτῆς ἀλλοιώσει πρὸς τὴν αὐτοῦ ὁμοιότητα. Οὐκ ἔστιν ἄλλη ἐργασία δυναμένη οὕτω καταλύσαι τὰς παρεμβολὰς τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων, ὡς ἡ ἐν τῷ Θεῷ θεωρία.

Διήγησις ἁγίου ἀνδρὸς

12 **Δ**ιηγήσατο γάρ μοί τις τῶν πατέρων οὕτως· ὅτι· Ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ὡς ἐκαθήμην, ἠχμαλωτίσθη ὁ νοῦς μου ἐν τῇ θεωρίᾳ, καὶ ὅτε ἐν ἑμαυτῷ γέγονα, ἐστέναζα ἐν ἰσχύϊ. Ὁ δὲ κατ' ἐναντίας ἰστάμενος δαίμων, ὡς ἤκουσεν, ἐφοβήθη καὶ ὡσπερ
5 ὑπὸ ἀστραπῆς τινος κατεπόθη, ἐκ τε τῆς ἀνάγκης κράζας καὶ ὡς ὑπὸ τινος διωχθεὶς φυγὰς ὄχετο.

13 **Μ**ακάριος ὁ μνημονεύων τῆς ἐξόδου αὐτοῦ, τῆς ἐκ τοῦδε τοῦ βίου, καὶ ἀπέχων αὐτοῦ τὴν σχέσιν ἐκ τῆς τοῦ κόσμου τούτου τρυφῆς. Διότι πολλαπλασίως λήψεται τὸν μακαρισμὸν ἐν τῇ ἐξόδῳ αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐκλείψει ἐξ αὐτοῦ ὁ μακαρισμὸς οὗτος. Οὗτός ἐστιν ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τυγχάνει τροφὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ
5 θηλάζει τὴν ζωτικὴν τροφήν καὶ ὁσφραίνεται τῆς ὁσμῆς αὐτοῦ πρὸς εὐφροσύνην αὐτοῦ. Ὁ δὲ τοῖς κοσμικοῖς συνδεδεμένος καὶ τῷ κόσμῳ καὶ τῇ τούτου ἀναπαύσει καὶ ἀγαπῶν τὴν ὁμιλίαν
10 αὐτοῦ, οὗτος ἐστέρηται τῆς ζωῆς, καὶ οὐκ ἔχω τι εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ μετὰ κλαυθμοῦ πενθῆσαι πένθος ἀπαραμύθητον, οὗ ἡ ἀκοὴ συντρίβει τὰς τῶν ἀκουόντων καρδίας.

11 **Ο**ποιος σωφρονεῖ καὶ ταπεινοφρονεῖ, ὅποιος βδελύσσει-
 αι τὴν παρρησία καὶ διώχνει ἀπὸ τὴν καρδιά του τὸν
 θυμό, πιστεύω ὅτι, ὅταν σηκωθῆ γιὰ τὴν προσευχή, βλέπει
 στὴν ψυχὴ του τὸ φῶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ χοροπηδᾷ
 μὲ τὶς ἀκτινοβολίες τοῦ λαμπροῦ φωτός του καὶ εὐφραίνεται
 μὲ τὴν θεωρία τῆς δόξης της καὶ μὲ τὴν ἀλλοίωσί της πρὸς
 τὴν ὁμοίωσί του. Δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἐργασία, πὺ νὰ μπορῆ
 νὰ καταλύσῃ τόσο πολὺ τὶς στρατιᾶς τῶν ἀκαθάρτων δαιμό-
 νων, ὅσο ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ.

Διήγησις ἁγίου ἀνδρὸς

12 **Κ**άποιος ἀπὸ τοὺς πατέρες μου διηγήθηκε τὰ ἐξῆς.
 “Ἐνῶ ἕκαθόμουν κάποια ἡμέρα, αἰχμαλωτίσθηκε ὁ
 νοῦς μου στὴν θεωρία τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν ἦλθα στὸν
 ἑαυτὸ μου ἐστέναξα δυνατά. Ὁ δαίμων τότε, πὺ ἐστε-
 κόταν ἀπέναντί μου, μόλις ἄκουσε, ἐφοβήθηκε κι’ ἐξα-
 φανίσθηκε σὰν νὰ κτυπήθηκε ἀπὸ ἀστραπή· ἔκραξε
 ἀπὸ τὸν φόβο του κ’ ἔφυγε τρέχοντας σὰν νὰ τὸν κυνη-
 γοῦσε κάποιος ἀντίπαλος’.

13 **Μ**ακάριος εἶναι ὅποιος μνημονεύει τὴν ἐξοδὸ του ἀπὸ
 τοῦτον τὸν βίον καὶ ἀπέχει ἀπὸ τὶς ἀπολαύσεις τοῦ κό-
 σμου αὐτοῦ, διότι θὰ λάβῃ τὸν μακαρισμὸ κατὰ τὴν ἐξοδὸ του
 πολλαπλασίως, καὶ δὲν θὰ τοῦ λείψῃ αὐτὸς ὁ μακαρισμὸς.
 Αὐτὸς εἶναι ὁ γεννημένος ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα
 εἶναι τροφὸς του⁸, ἀπὸ τὸν κόλπο του θηλάζει ζωτικὴ τροφή
 καὶ ὁσφραίνεται τὴν εὐωδία του γιὰ εὐχαρίστησί του.
 Ὅποιος ὅμως εἶναι συνδεδεμένος μὲ τὰ κοσμικὰ, μὲ τὸν κό-
 σμο καὶ τὴν ἄνεσί του, καὶ ἀγαπᾷ τὴν συναναστροφή τοῦ κό-
 σμου, αὐτὸς ἔχει στερηθῆ τὴν ζωὴ του, καὶ δὲν ἔχω νὰ εἰπῶ
 τίποτε γι’ αὐτόν, παρὰ μόνο νὰ πενθήσω μὲ κλαυθμὸ ἀπαρη-
 γόρητα, μ’ ἓνα πένθος τοῦ ὁποίου τὸ ἄκουσμα συντρίβει τὶς
 καρδιὰς τῶν ἀκροατῶν.

8. Ἰω. 1,13. 3,3έε.

- 14 **Ο** ἰ ἐν τῷ σκότει διακειόμενοι ὑψώσατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, ἵνα λάμψωσι τὰ πρόσωπα ὑμῶν ἐν τῷ φωτί. Ἐξέλθετε ἐκ τῶν παθῶν τοῦ κόσμου, ἵνα ἐξέλθῃ πρὸς ὑπάντησιν ὑμῶν τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς φῶς καὶ τοὺς λειτουργοὺς τῶν μυστηρίων αὐτοῦ προτρέψῃται τοὺς δεσμοὺς ὑμῶν λύσαι, τοῦ περιπατεῖν ἐν τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Οὐαὶ ἐν ποίοις ἐσμὲν συνδεδεμένοι καὶ ἀπὸ τίνος ἐσμὲν καθειργμένοι, τοῦ μὴ ἰδεῖν τὴν δόξαν αὐτοῦ. Εἴθε διεκόπτοντο ἡμῶν οἱ δεσμοί, ἵνα ζητήσαντες εὕρωμεν τὸν Θεὸν ἡμῶν.
- 15 **Ε** ἰ θέλεις γνῶναι τὰ τῶν ἀνθρώπων μυστήρια καὶ οὐπω κατέλαβες μαθεῖν ἐκ τοῦ Πνεύματος, ἐκ τε τῶν λόγων ἐκάστου καὶ τῆς διαγωγῆς καὶ τῆς διοικήσεως μαθήσῃ, εἰ σοφὸς κεχηρημάτικας. Ὁ καθαρὸς τὴν ψυχὴν καὶ ἀγνὸς τὴν διαγωγὴν, οὗτος πάντοτε μετὰ σωφροσύνης λαλεῖ τὰ λόγια τοῦ Πνεύματος καὶ κατὰ τὸ οἰκεῖον μέτρον περὶ τε τῶν θείων διαλέγεται καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτῷ, ὁ δὲ τοῖς πάθεσι συντετριμμένος τὴν καρδίαν, ὑπ' αὐτῶν ἔχει καὶ τὴν γλῶσσαν κινουμένην. Καὶ κἂν περὶ πνευματικῶν λαλῇ, ἀλλ' ὅμως ἐμπαθῶς διαλέγεται, ἵνα ἀδίκως νικήσῃ. Τὸν τοιοῦτον ὁ σοφὸς ἐκ μόνης ἀπαντήσεως σημειοῦται καὶ ὁ καθαρὸς ἐνοσφραίνεται τῆς δυσσομίας αὐτοῦ.
- 16 **Ο** ἐμμένων ταῖς ματαιολογίαις καὶ τοῖς μετεωρισμοῖς ψυχῆ καὶ σώματι πόρνος ἐστί, καὶ ὁ συνευδοκῶν αὐτῷ καὶ ὁ συνασχολούμενος μοιχὸς ἐστί, καὶ ὁ συγκοινωνῶν αὐτῷ εἰδωλολάτρης ἐστίν.
- 17 **Η** πρὸς τοὺς νεωτέρους φιλία βδελυκτὴ πορνεία παρὰ τῷ Θεῷ, τῇ συντριβῇ τοῦ τοιούτου οὐκ ἔστιν ἐπίπλασμα, ὁ δὲ πάντας ἐξ ἴσου ἀγαπῶν συμπαθῶς καὶ ἀδιακρίτως, οὗτος

14 **Ο** σοι εὐρίσκεσθε στὸ σκότος, ὑψώσατε τὶς κεφαλές σας, γιὰ νὰ λάμπουν τὰ πρόσωπά σας στὸ φῶς⁹. Ἐξέλθετε ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ ἐξέλθῃ σὲ προϋπάντησί σας τὸ φῶς ἀπὸ τὸν Πατέρα¹⁰ καὶ νὰ προτρέψῃ τοὺς λειτουργοὺς τῶν μυστηρίων του νὰ λύσουν τὰ δεσμά σας, ὥστε νὰ περιπατῆτε ἐπάνω στὰ ἴχνη του κατευθυνόμενοι πρὸς τὸν Πατέρα. Ἀλλοίμονο μὲ ποιά πράγματα εἴμαστε συνδεδεμένοι καὶ ἀπὸ ποιὸν εἴμαστε φυλακισμένοι, γιὰ νὰ μὴ ἰδοῦμε τὴν δόξα του. Εἶθε νὰ διακόπτονταν τὰ δεσμά μας, γιὰ νὰ ζητήσωμε καὶ εὕρωμε τὸν Θεὸ μας.

15 **Α** ν θέλῃς νὰ γνωρίσῃς τὰ μυστήρια τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν ἐπρόφθασες ἀκόμη νὰ τὰ μάθῃς ἀπὸ τὴν χάρι τοῦ Πνεύματος, ἐφ' ὅσον εἶσαι σοφός, θὰ τὰ μάθῃς ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ καθενὸς καὶ ἀπὸ τὴν διαγωγή καὶ τὴν συμπεριφορά του. Ὅποιος εἶναι καθαρὸς στὴν ψυχὴ καὶ ἅγιος στὴν διαγωγή, αὐτὸς λαλεῖ πάντοτε μὲ σωφροσύνη τὰ λόγια τοῦ Πνεύματος καὶ διαλέγεται κατὰ τὰ μέτρα τῆς ἀρετῆς του περὶ τῶν θείων καὶ περὶ τῶν ἰδικῶν του, ὅποιος ὅμως ἔχει συντετριμμένη τὴν καρδιά του ἀπὸ τὰ πάθη, κινεῖται καὶ ἡ γλῶσσα του ἀπὸ τὰ πάθη. Κι' ἂν ἀκόμη ὁμιλῇ περὶ πνευματικῶν, ὅμως διαλέγεται ἐμπαθῶς, γιὰ νὰ νικήσῃ ἀδίκως. Τέτοιον ἄνθρωπο ὁ σοφὸς τὸν καταλαβαίνει καὶ μόνο μὲ τὴν συνάντησι καὶ ὁ καθαρὸς τὸν ὁσφραίνεται ἀπὸ τὴν δυσοσμία του.

16 **Ο** ποιος ἐμμένει στὶς ματαιότητες καὶ στοὺς ρεμβασμοὺς μὲ ψυχὴ καὶ σῶμα εἶναι πόρνος, ὅποιος συμφωνεῖ καὶ ἀσχολεῖται στὰ ἴδια μὲ αὐτὸν εἶναι μοιχός, καὶ ὅποιος ἐπικοινωνεῖ μὲ αὐτὸν εἶναι εἰδωλολάτρης.

17 **Η** φιλία πρὸς τοὺς νεωτέρους εἶναι βδελικτὴ πορνεία γιὰ τὸν Θεό, καὶ δὲν ὑπάρχει ἔμπλαστρο γιὰ τὴν πληγὴ τέτοιου ἀνθρώπου, ἐνῶ ὅποιος ἀγαπᾷ ὅλους ἐξ ἴσου ἀδια-

10. Τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς φῶς βέβαια εἶναι ὁ Χριστός, τὸ φῶς ἐκ φωτός.

ἔφθασε τὴν τελειότητα. Νέος νεωτέρῳ ἀκολουθῶν, ποιεῖ τοὺς
 5 διακριτικοὺς ἐπ' αὐτοὺς πενθεῖν καὶ κλαίειν, γέρον δὲ ἀκολου-
 θῶν νεωτέρῳ, δυσωδέστερον τοῦ τῶν νεωτέρων κέκτηται πά-
 θος, κἄν περὶ ἀρετῶν διαλεχθῆ ἢ πρὸς αὐτούς, ἀλλ' ἢ καρδία αὐ-
 τοῦ πεπληγμένη ὑπάρχει. Νέος ταπεινόφρων καὶ ἡσύχιος, κα-
 θαρός τε τὴν καρδίαν ἀπὸ ζήλου καὶ θυμοῦ, ἀπεχόμενός τε ἀπὸ
 10 παντὸς ἀνθρώπου καὶ ἑαυτῷ προσέχων, ταχέως συνιεῖ τὰ
 πάθη τοῦ ἀμελοῦς γέροντος. Γέροντα μὴ ἐξ ἴσου ἔχοντα τὸν γέ-
 ροντα καὶ τὸν νεώτερον, τῷ τοιούτῳ πάσῃ δυνάμει μὴ συνανα-
 στραφῆς, ἀλλὰ μᾶλλον μακρύνθητι ἀπὸ αὐτοῦ.

18 **Ο**ὐαὶ τοῖς ἀμελεστέροις, τοῖς προσποιοιμένοις ἐν σχήματι
 καθαρῷ διαστρέφειν τὰ ἴδια πάθη, ὁ δὲ τὴν πολιὰν φθά-
 σας ἐν καθαρότητι λογισμῶν καὶ πολιτεία ἀγαθῆ καὶ ἐπικρα-
 τεία τῆς γλώττης, ἐνταῦθα μὲν κατατρυφᾷ τῆς γλυκύτητος τοῦ
 5 καρποῦ τῆς γνώσεως, ἐν δὲ τῇ ἐξόδῳ αὐτοῦ τῇ ἐκ τοῦδε τοῦ
 σώματος δέχεται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

19 **Ο**ὐδὲν οὕτω ψυχραίνει τὸ πῦρ τὸ ἐκ τοῦ ἀγίου Πνεύματος
 ἐμπνεόμενον ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ μοναχοῦ πρὸς ἀγιασμόν
 τῆς ψυχῆς, ὡς ἢ συναναστροφὴ καὶ ἢ πολυλογία καὶ ἢ συντυ-
 χία, ἐκτὸς τῆς μετὰ τῶν τέκνων τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ καὶ
 5 πρὸς αὔξησιν τῆς γνώσεως αὐτοῦ καὶ πολλαπλασιασμόν. Ἡ
 τοιαύτη γὰρ συντυχία ἐξυπνίζει τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ζωὴν καὶ
 ἐκριζοῖ τὰ πάθη καὶ τοὺς αἰσχροὺς λογισμοὺς κατακοιμίζει
 ὑπὲρ πάσας τὰς ἀρετάς.

20 **Μ**ὴ κτήσῃ φίλους μηδὲ συμμύστας, ἀλλ' ἢ τοὺς τοιούτους,
 ἵνα μὴ πρόσκομμα ποιήσης τῇ σῇ ψυχῇ καὶ ἐκκλίνης ἀπὸ
 τῆς ὁδοῦ τοῦ Κυρίου. Μεγαλυνθήτω ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἢ τῷ

κρίτως καὶ μὲ συμπάθεια, αὐτὸς ἔφθασε τὴν τελειότητα. Ὁ νέος ποὺ συντροφεύει νέον, κάμει τοὺς διακριτικούς νὰ πενθοῦν καὶ νὰ κλαίουں γι' αὐτούς. Ὁ γέροντας πάλι ποὺ κάνει συντροφιά νεώτερον, ἔχει πάθος δυσωδέστερο ἀπὸ τὸ πάθος τῶν νέων· ἀκόμα καὶ ἂν ὁμιλῇ σ' αὐτούς γιὰ ἀρετές, ἡ καρδιά του εἶναι πληγωμένη ἀπὸ τὸ πάθος. Νέος ταπεινόφρων καὶ ἡσυχαστικός, μὲ καθαρισμένη τὴν καρδιά ἀπὸ ζήλεια καὶ θυμό, ὅταν ἀπέχη ἀπὸ κάθε ἄνθρωπο καὶ προσέχη στὸν ἑαυτό του, ἀντιλαμβάνεται τὰ πάθη τοῦ ἀμελοῦς γέροντα. Ἀπόφυγε μὲ κάθε δύναμι νὰ συναναστρέφεται μὲ γέροντα ποὺ δὲν ἔχει ἴση προτίμησι πρὸς γέροντες καὶ νέους καὶ ἀπομακρύνσου ἀπὸ αὐτόν.

18 **Α**λλοίμονο στοὺς ἀμελεστέρους ποὺ ἔχουν διεστραμμένα πάθη, ἐνῶ ἐμφανίζουν προσποιητὴ καθαρότητα. Ὅποιος ὁμως ἔφθασε στὰ γηρατειὰ μὲ καθαρότητα λογισμῶν, καλὴ πολιτεία καὶ συγκράτησι τῆς γλώσσας, αὐτὸς ἐδῶ ἀπολαύει τὸν γλυκὺ καρπὸ τῆς γνώσεως, ἐνῶ κατὰ τὴν ἐξοδὸ τοῦ ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦτο δέχεται τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ.

19 **Τ**ίποτε δὲν ψυχραίνει τόσο πολὺ τὸ πῦρ ποὺ ἀνάβεται ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα στὴν καρδιά τοῦ μοναχοῦ πρὸς ἀγιασμόν τῆς ψυχῆς, ὅσο οἱ συναναστροφές καὶ ἡ πολυλογία καὶ οἱ συναντήσεις, ἐκτὸς τῆς συναναστροφῆς μὲ τὰ τέκνα τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ ποὺ ἀποβλέπει στὴν αὐξησι καὶ τὸν πολλαπλασιασμό τῆς γνώσεως αὐτοῦ. Διότι αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ συνάντησις ἀφυπνίζει τὴν ψυχὴ πρὸς τὴν ζωὴ, ξερριζώνει τὰ πάθη καὶ κατακοιμίζει τοὺς αἰσχροὺς λογισμοὺς πρὸς ἐνίσχυσι ὅλων τῶν ἀρετῶν.

20 **Μ**ὴ ἀποκτήσης φίλους οὔτε ἐμπίστους, ἂν δὲν εἶναι ἐνάρετοι, ὥστε νὰ μὴ δημιουργήσης πρόσκομμα στὴν ψυχὴ σου καὶ παρεκκλίνης ἀπὸ τὴν ὁδὸ τοῦ Κυρίου. Ἄς αὐξηθῇ στὴν καρδιά σου ἡ ἀγάπη ποὺ σὲ ἐνώνει καὶ σὲ συνά-

Θεῶ ἐνοῦσά σε καὶ συνάπτουσα ἀγάπη, ἵνα μὴ αἰχμαλωτεύσῃ
5 σε ἡ ἀγάπη τοῦ κόσμου, ἧς τὸ αἷτιον καὶ τὸ τέλος φθορά.

21 **Η** μετὰ τῶν ἀγωνιστῶν διαγωγὴ καὶ συναναστροφὴ πλουτί-
σαι ἀμφοτέρους ποιεῖ τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ
πρὸς τοὺς ραθύμους καὶ ὀκνηροὺς ἀγάπη, ἐμπλῆσαι τὴν γαστέ-
ρα κατακόρως καὶ ἀπλήστως ποιεῖ ἐν τῷ μετεωρισμῷ τῷ μετ'
5 ἀλλήλων γινομένῳ. Τῷ τοιούτῳ ἀηδῆ φαίνεται τὰ βρώματα
χωρὶς τοῦ ἐταίρου αὐτοῦ, καὶ φησιν· «οὐαὶ τῷ ἐσθίοντι τὸν ἄρ-
τον αὐτοῦ μόνως, ὅτι οὐχ ἡδυνθήσεται αὐτῷ», οἵτινες καλοῦν-
ται ἀλλήλοις πρὸς εὐωχίας καὶ ἀμείβονται ἀλλήλους, ὡς μι-
σθωτοί. Φεῦγε, ὦ ἀδελφέ, τοὺς ἐθισθέντας τοῖς τοιούτοις καὶ
10 μηδαμῶς τούτοις συνεσθίειν θέλε, μηδὲ ἐάν σοι ἀνάγκη συμβῇ·
ἡ γὰρ τράπεζα αὐτῶν ἐναγῆς καὶ τοὺς δαίμονας ὑπηρέτας κέ-
κτηνται· οἱ φίλοι τοῦ νυμφίου Χριστοῦ ταύτης οὐ γεύονται.

22 **Ο** τὰς εὐωχίας συνεχῶς ἐκτελῶν, ἐργάτης ἐστὶ τοῦ τῆς πορ-
νείας δαίμονος καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ταπεινόφρονος μολύνει.
Ἄρτος εὐτελῆς ἀπὸ τραπέζης ἀγνοῦ ἀγνίζει τὴν ψυχὴν τοῦ
ἐσθίοντος ἀπὸ παντὸς πάθους. Ὁσμὴ τραπέζης γαστριμάργου,
5 ἡ δαψίλεια τῶν ἐδεσμάτων καὶ τῶν τηγανισμάτων, ὁ δὲ ἄφρων
καὶ ἀσύνητος ἀνθέλκεται πρὸς αὐτήν, ὥσπερ κύων πρὸς μά-
κελλον. Τοῦ δὲ τῆ προσευχῆ προσκαρτεροῦντος διαπαντὸς ἡ
τράπεζα ἡδυτέρα πάσης ὀσμῆς μόσχου καὶ μυρωδίας, ὁ δὲ φι-
λόθεος ταύτην ἐπιποθεῖ, ὥσπερ θησαυρὸν ἀτίμητον.

23 **Α** πὸ τραπέζης νηστευόντων καὶ ἀγρυπνούντων καὶ κο-
πιώντων ἐν Κυρίῳ λάβε σεαυτῷ φάρμακον ζωῆς καὶ
διέγειρον τῆς ψυχῆς σου τὴν θνηξιν. Ὁ γὰρ ἠγαπημένος ἀνακέ-

πει με τὸν Θεό, γιὰ νὰ μὴ σὲ αἰχμαλωτίσῃ ἡ ἀγάπη τοῦ κό-
σμου, τῆς ὁποίας αἴτιο καὶ τέλος εἶναι ἡ φθορά.

21 **Η** διαβίωσις καὶ συναναστροφή με τοὺς ἀγωνιστὰς ἐπι-
τρέπει καὶ στὰ δύο μέρη τὸν ἐμπλουτισμὸ με τὰ μυ-
στήρια τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς ραθύμους καὶ
ὀκνηροὺς ὀδηγεῖ στὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς κοιλίας χορταστικὰ
καὶ ἄπληστα διὰ τοῦ μεταξὺ των μετεωρισμοῦ. Τέτοιος ἄν-
θρωπος θεωρεῖ ἀδητὴ τὰ φαγητὰ χωρὶς τὸν σύντροφό του καὶ
λέγει, «ἀλλοίμονο σ' αὐτὸν ποὺ τρώγει μόνος τὸ ψωμί του,
διότι δὲν θὰ τὸ εὐχαριστηθῇ». Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἀλληλο-
προσκαλοῦνται γιὰ διασκέδασι καὶ σὰν μισθωτοὶ ἀνταποδί-
δουν ὁ ἓνας στὸν ἄλλον τὴν πρόσκλησι. Ἀπόφευγε, ἀδελφέ
μου, τοὺς συνηθισμένους σὲ τέτοια πράγματα καὶ μὴ θέλῃς
καθόλου νὰ συντρώγῃς με αὐτοὺς, οὔτε ἂν σοῦ παρουσια-
σθῇ ἀνάγκη γι' αὐτό· διότι ἡ τράπεζα τους εἶναι μiasμένη
καὶ ἔχουν ὑπηρέτες τοὺς δαίμονες¹¹· οἱ φίλοι τοῦ νυμφίου
Χριστοῦ δὲν μετέχουν σ' αὐτή.

22 **Ο** ποιος παραθέτει συνεχῶς συμπόσια εἶναι ἐργάτης τοῦ
δαίμονος τῆς πορνείας καὶ μολύνει τὴν ψυχὴ τοῦ τα-
πεινόφρονος. Ὁ λιτὸς ἄρτος ἀπὸ τὴν τράπεζα τοῦ ἀγνοῦ
ἐξαγνίζει τὴν ψυχὴ τοῦ συνδαιτυμόνος ἀπὸ κάθε πάθος. Ἡ
ὀσμὴ τῆς τράπεζας τοῦ γαστριμάργου προέρχεται ἀπὸ τὴν
ἀφθονία τῶν ἐδεσμάτων καὶ τῶν τηγανισμάτων. Ὁ ἄφρων
καὶ ἀσύνετος ἔλκύεται πρὸς αὐτήν, σὰν σκύλος πρὸς τὸ
σφαγεῖο, ἐνῶ τοῦ ἀφιερωμένου διαπαντὸς στὴν προσευχὴ ἡ
τράπεζα εἶναι γλυκύτερη ἀπὸ κάθε ὀσμὴ μόσχου καὶ ἀπὸ
κάθε μυρωδιά· ὁ φιλόθεος τὴν ἐπιποθεῖ σὰν ἀνεκτίμητο θη-
σαυρό.

23 **Λ** ἄβε ἀπὸ τὴν τράπεζα αὐτῶν ποὺ νηστεύουν καὶ ἀγρυ-
πνοῦν καὶ κοπιάζουν ἐν Κυρίῳ φάρμακο ζωῆς γιὰ τὸν
ἑαυτό σου καὶ ἀφύπνισε τὴν ψυχὴ σου ἀπὸ τὴν νέκρωσι.

κλιται ἐν μέσῳ αὐτῶν ἀγιάζων, καὶ τὸ πικρὸν τῆς κακουχίας
 5 αὐτῶν μεταβάλλει εἰς τὴν γλυκύτητα αὐτοῦ τὴν ἀνεκδιήγητον,
 οἱ δὲ πνευματικοὶ καὶ ἐπουράνιοι λειτουργοὶ αὐτοῦ ἐπισκιάζου-
 σιν αὐτοὺς καὶ τὰ ἅγια αὐτῶν βρώματα. Οἶδα ἐγὼ τινα τῶν
 ἀδελφῶν ὀφθαλμοφανῶς τοῦτο βλέποντα.

24 **Μ**ακάριος ὁ ἀποστομίσας ἑαυτὸν ἀπὸ πάσης ἡδυπαθείας,
 τῆς χωριζούσης αὐτὸν ἀπὸ τοῦ κτίσαντος αὐτόν. Μακά-
 ριος ὁ ἔχων τροφήν τὸν ἄρτον τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάντα
 καὶ ζωὴν δεδωκότα τῷ κόσμῳ. Μακάριος ὁ ἐν τῇ πεδιάδι αὐ-
 5 τοῦ ἑωρακῶς τὴν ἀρδεΐαν τῆς ζωῆς, τὴν ἐξ ἐλέους προιοῦσαν
 ἐκ τῶν κόλπων τοῦ Πατρὸς καὶ πρὸς αὐτὴν τὸ ὄμμα διατεΐνας.
 Ὅταν γὰρ πῖη ἐξ αὐτῆς, εὐφρανθήσεται καὶ ἀναθάλλει ἡ καρ-
 δία αὐτοῦ καὶ ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει ἔσται.

25 **Ο** ἑωρακῶς ἐν τῇ ἰδίᾳ τροφῇ τὸν ἑαυτοῦ Κύριον, ὑποκλέ-
 πτει ἑαυτὸν καὶ μόνος αὐτοῦ μεταλαμβάνει, μὴ κοινωνῶν
 τοῖς ἀναξίοις, ἵνα μὴ συμμετάλαβῃ αὐτοῖς καὶ γυμνωθῇ τῆς
 ἀκτῖνος αὐτοῦ, ὁ δὲ ἔχων μεμιγμένον ἰὸν θανάτου ἐν τῇ βρώσει
 5 αὐτοῦ, οὐ δύναται ἠδέως ταύτης μεταλαμβάνειν χωρὶς τῶν
 ἐταίρων αὐτοῦ. Λύκος θνησιμαίων γευόμενός ἐστιν ὁ τὴν φιλίαν
 ἔχων διὰ τὴν ἰδίαν γαστέρα. Πόσον σου τὸ ἀκόρεστον, ὦ
 ἄφρον, ὅτι ἐμπλῆσαι τὴν γαστέρα βούλει ἐκ τῆς τραπέζης τῶν
 ἀμελῶν, ἐξ ὧν ἡ ψυχὴ σου παντὸς πάθους πληροῦται. Αὗται αἱ
 10 παραφυλακαὶ αὐταρκοῦσι τοῖς δυναμένοις κατακρατῆσαι τῆς
 γαστρὸς.

12. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

13. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ κειμένου τούτου ἐννοεῖ προφανῶς τὸν ἑαυτό του
 ἐδῶ, ὅποιος κι' ἂν εἶναι, ἀφοῦ πιθανῶς τοῦτο δὲν προέρχεται ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ
 Ἰσαάκ.

Διότι ανάμεσά τους κάθεται ὁ ἀγαπημένος¹² ποῦ μεταβάλλει τὴν πίκρα τῆς κακουχίας των στὴν ἀνεκδιήγητη γλυκύτητά του. Οἱ πνευματικοὶ καὶ ἐπουράνιοι λειτουργοὶ του ἐπισκιάζουν αὐτοὺς καὶ τὰ ἅγια φαγητά τους. Ἐγὼ γνωρίζω κάποιον ἀδελφὸ ποῦ ἔβλεπε τοῦτο μὲ τὰ μάτια του¹³.

24 **Μ**ακάριος εἶναι ἐκεῖνος ποῦ συνεκράτησε τὸν ἑαυτό του ἀπὸ κάθε ἡδυπάθεια ποῦ τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸν κτίστη του. Μακάριος εἶναι ὁποῖος ἔχει τροφή τὸν ἄρτο ποῦ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κι' ἔδωσε στὸν κόσμον ζωὴ¹⁴. Μακάριος εἶναι ὁποῖος εἶδε στὴν πεδιάδα του τὴν ἄρδευσι τῆς ζωῆς, ποῦ κατὰ τὸ ἔλεος πηγάζει ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ Πατρὸς καὶ ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὸν βλέμμα του. Διότι, ὅταν πῆ ἀπ' αὐτὴν, θὰ εὐφρανθῆ καὶ θὰ ἀνθήσῃ ἡ καρδιά του, θὰ καταληφθῆ ἀπὸ εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίασι.

25 **Ο**ποῖος βλέπει μέσα στὴν τροφῆ του τὸν Κύριο ξεφεύγει κρυφὰ καὶ μεταλαμβάνει μόνος του αὐτόν, μὴ κοινωνώντας μὲ τοὺς ἀναξίους, γιὰ νὰ μὴ μεταλάβῃ μαζί μὲ αὐτοὺς καὶ γυμνωθῆ ἀπὸ τὴν ἀκτίνα του. Ὅποῖος στὴν τροφῆ του ἔχει ἀναμεμιγμένο τὸ δηλητήριο τοῦ θανάτου δὲν μπορεῖ νὰ μεταλάβῃ ἀπ' αὐτὴν εὐχαρίστως χωρὶς τοὺς συντρόφους του. Ὅποῖος ἔχει φιλία γιὰ τὴν κοιλιὰ του εἶναι λύκος ποῦ γεύεται θνησιμαῖα. Πόσο ἀχόρταγος εἶσαι, ἄφρον, ἀφοῦ θέλεις νὰ κορέσῃς τὴν κοιλιὰ σου ἀπὸ τὴν τράπεζα τῶν ἀμελῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡ ψυχὴ σου γεμίζει μὲ κάθε πάθος. Αὐτὲς οἱ προφυλακτικὲς συμβουλὲς ἀρκοῦν σέ ὅσους μποροῦν νὰ συγκρατήσουν τὴν κοιλιὰ τους.

14. Ἰω. 6,32έ. Ὁ ἄρτος «ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων καὶ ζωὴν διδὼς τῷ κόσμῳ» εἶναι ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος.

26 **Ο** σμὴ νηστευτοῦ ἡδυτάτη, καὶ ἡ ἀπάντησις αὐτοῦ εὐφραίνει καρδίας διακριτικῶν, τῷ δὲ γαστριμάργω ἐκ τῆς συναναστροφῆς αὐτοῦ ἐπιπεσεῖται φόβος καὶ μηχανᾶται μὴ συνεσθίειν αὐτῷ.

27 **Π** ροσφιλῆς τῷ Θεῷ ἡ διαγωγή τοῦ ἐγκρατοῦς, οὗ ἡ γειννίασις βαρυτάτη τῷ φιλοκτήμονι. Λίαν ἐπαινεῖται παρὰ τοῦ Χριστοῦ ὁ σιγηλός, τοῖς δὲ αἰχμαλωτισθεῖσιν ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἐν τε παιγνίοις καὶ μετεωρισμοῖς οὐχ ἡδυνθήσεται ὁ πλησιασμός αὐτοῦ. Τίς οὐκ ἀγαπᾷ τὸν ταπεινόφρονα καὶ πρᾶον, ἀλλ' ἢ ὑπερήφανοι καὶ καταλάλοι οἱ ὄντες ξένοι τῆς αὐτοῦ ἐργασίας;

Διήγησις Ἁγίου τινός

28 **Δ** ιηγήσατό μοί τις ἐξ ὧν ἐδοκίμασεν ὅτι·

Ἐν αἷς ἡμέραις συναναστρέφομαί τισιν, ἐσθίω τρεῖς παζαμάτας ἢ τέσσαρας τῆς ἡμέρας, ἐὰν δὲ παραβιάσω ἑμαυτὸν εἰς τὴν προσευχὴν, παρρησίαν ὁ νοῦς μου οὐκ ἔχει πρὸς τὸν Θεόν, οὐδὲ δύναμαι πρὸς αὐτὸν ἀτενίσαι, ὅταν δὲ ἑμαυτὸν χωρίσω ἐκ τούτων εἰς τὴν ἡσυχίαν, τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ παραβιάζω ἑμαυτὸν ἐσθίειν ἕνα ἥμισυ, τῇ δὲ δευτέρᾳ ἕνα. Ὅταν δὲ παγιωθῇ ὁ νοῦς μου εἰς τὴν ἡσυχίαν, ἀγωνίζομαι φαγεῖν ἕνα ὀλόκληρον καὶ οὐ δύναμαι, ὁ δὲ νοῦς μου ἀκαταπαύστως μετὰ παρρησίας διαλέγεται πρὸς τὸν Θεόν, ἐμοῦ μὴ ἀναγκάζοντος, καὶ ἡ ἔλλαμψις αὐτοῦ ἀδιαλείπτως με καταυγάζει καὶ καθέλκει με ἰδεῖν καὶ εὐφρανθῆναι ἐν τῷ κάλλει τοῦ θείου φωτός. Ἐὰν δὲ συμβῇ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἡσυχίας ἐλθεῖν τινα καὶ συνδιαλεχθῆναί μοι, κἂν μίαν ὥραν, ἀδύνατόν μοι τότε μὴ προσθεῖναι εἰς τὴν βρῶσιν, λειψαί δὲ ἐκ τοῦ κανόνος, χαυνωθῆναί τε τὸν νοῦν εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ φωτός ἐκείνου.

15. Ἡ ἔννοια τοῦ διηγήματος αὐτῆς τῆς παραγράφου εἶναι ὅτι ἡ συναναστροφή μὲ ἄλλους ἐμποδίζει τὴν ἐγκράτεια στὶς τροφές.

26 **Η** όσμη τοῦ νηστευτοῦ εἶναι γλυκύτετη καὶ ἡ συνάντησίς του εὐφραίνει τὶς καρδιὰς τῶν διακριτικῶν, ἐνῶ ὁ γαστρίμαργος πέφτει σὲ φόβο ἀπὸ τὴν συναναστροφή του καὶ μηχανεῦεται πῶς νὰ μὴ φάγη μαζί του.

27 **Η** διαγωγή τοῦ ἐγκρατοῦς εἶναι προσφιλῆς στὸν Θεό, ἐνῶ ἡ γειτονία του εἶναι βαρύτετη στὸν φιλοκτήμονα. Πολὺ ἐπαινεῖται ἀπὸ τὸν Χριστὸ ὁ σιωπηλός, ἐνῶ δὲν εὐχαριστεῖται μὲ τὸ πλησίασμα τῶν αἰχμαλωτισμένων ἀπὸ τοὺς δαίμονες στὰ παιγνίδια καὶ τὶς περιπλανήσεις. Ποιός δὲν ἀγαπᾷ τὸν ταπεινόφρονα καὶ πρᾶον, ἐκτὸς τῶν ὑπερηφάνων μόνο καὶ τῶν καταλάλων πού εἶναι ξένοι πρὸς τὴν ἐργασία του;

Διήγησις κάποιου ἀγίου

28 **Μ**οῦ διηγήθηκε κάποιος ἀπὸ τὴν πεῖρα του·

‘Τὶς ἡμέρες πού συναναστρέφομαι μὲ ἄλλους, τρώγω τρία ἢ τέσσερα παξιμάδια τὴν ἡμέρα, ἂν ὁμως ἐπιδοθῶ στὴν προσευχή, ὁ νοῦς μου δὲν ἔχει παρρησία πρὸς τὸν Θεὸ οὔτε μπορῶ ν’ ἀτενίσω πρὸς αὐτόν. Ὅταν ὁμως χωρισθῶ ἀπ’ αὐτοὺς καὶ ἔλθω πρὸς τὴν ἡσυχία, τὴν πρώτη ἡμέρα πιέζω τὸν ἑαυτό μου νὰ τρώγω ἓνα καὶ μισό, τὴν δεύτερη ἓνα. Ὅταν πάλι ὁ νοῦς μου παγιωθῆ στὴν ἡσυχία, ἀγωνίζομαι νὰ φάγω ἓνα ὀλόκληρο καὶ δὲν μπορῶ. Τότε ὁ νοῦς μου διαλέγεται ἀκαταπαύστως μὲ παρρησία πρὸς τὸν Θεό, χωρὶς ἐγὼ νὰ τὸν ἀναγκάζω, καὶ ἡ ἔλλαμψὶς του μὲ καταυγάζει ἀδιαλείπτως καὶ μὲ ἐλκύει γιὰ νὰ ἰδῶ καὶ εὐφρανθῶ στὸ κάλλος τοῦ θείου φωτός. Ἐὰν ὁμως συμβῆ κατὰ τὸν καιρὸ τῆς ἡσυχίας νὰ ἔλθῃ κάποιος καὶ νὰ συνομιλήσῃ μαζί μου, ἔστω καὶ μιᾶ ὥρα, τότε εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ αὐξήσω τὸ φαγητό μου, νὰ μὴ παραλείψω ἀπὸ τὸν κανόνα μου καὶ νὰ μὴ χαυνωθῶ κατὰ τὸν νοῦ σχετικὰ μὲ τὴν θεωρία τοῦ φωτός ἐκεῖνου’¹⁵.

29 **Ι**δού ὁρᾶτε, ἀδελφοί μου, τί καλὴ καὶ ὠφέλιμος ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ μόνωσις καὶ οἷαν δύναμιν παρέχει καὶ εὐκολίαν τοῖς ἀγωνισταῖς. Μακάριος ὁ διὰ τὸν Θεὸν ὑπομένων ἐν τῇ ἡσυχίᾳ καὶ ἐσθίων μόνος τὸν ἄρτον αὐτοῦ, ὅτι διαπαντὸς μετὰ
5 τοῦ Θεοῦ διαλέγεται.

Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.
Ἄμην.

29 **Ι**δού λοιπόν, ἀδελφοί μου, βλέπετε πόσο καλή και ὠφέλιμη εἶναι ἡ ὑπομονή και ἡ μόνωσις και ποιά δύναμι και εὐκολία στοὺς ἀγωνιστὰς προσφέρει. Μακάριος εἶναι αὐτὸς ποὺ ὑπομένει στήν ἡσυχία και τρώγει μόνος τὸν ἄρτο του, διότι διαλέγεται διαπαντὸς μὲ τὸν Θεό.

Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα και τὸ κράτος τώρα και πάντοτε και στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΣ ΜΔ'

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΑΙΣΘΗΣΕΩΝ, ΕΝ ΩΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ

1 **Α**ί αἰσθήσεις αἱ σώφρονες καὶ συνηγμέναι εἰρήνην γεν-
νῶσι τῇ ψυχῇ καὶ οὐκ ἐῷσιν αὐτὴν πεῖραν λαβεῖν τῶν
πραγμάτων, ὅταν δὲ αἰσθησιν τῶν πραγμάτων οὐ
λάβη, τότε γενήσεται νίκη δίχα ἀγῶνος. Εἰ μέντοι ἀμελήσει ὁ
5 ἄνθρωπος καὶ τὰς προσβολὰς εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ παραχωρήσει,
τότε ἀναγκάζεται πολεμῆσαι, ταραττεται δὲ ἡ πρώτη καθαρό-
της, ἣτις ἐστὶν ἀπλουστάτη καὶ ὁμαλή. Οἱ πλεῖστοι γὰρ τῶν ἀν-
θρώπων ἢ καὶ ὁλος ὁ κόσμος διὰ τὴν ἀμέλειαν ταύτην ἐξέρχον-
ται ἐκ τῆς φυσικῆς καὶ καθαρᾶς καταστάσεως. Διὰ τοῦτο οἱ ἐν
10 κόσμῳ καὶ τοῖς κοσμικοῖς συμφυρόμενοι οὐ δύνανται καθαρθῆ-
ναι τὴν διάνοιαν, διὰ τὴν πολλὴν τῆς κακίας ἐπίδοσιν. Ὀλίγοι
δὲ εἰσιν οἱ δυνάμενοι ὑποστρέψαι εἰς τὴν πρώτην καθαρότητα
τῆς διανοίας. Διὰ τοῦτο χρὴ ἀσφαλῶς τηρεῖν ἕκαστον ἄνθρω-
πον τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ καὶ τὴν διάνοιαν ἐκ τῶν προσβολῶν
15 αἰεί. Νήψεως γὰρ χρεῖα πολλῆς καὶ φυλακῆς καὶ τηρήσεως.

2 **Η** πολλὴ ἀπλότης πέφυκεν εὐπρεπής. Φόβου χρεῖα τῇ ἀν-
θρωπίνῃ φύσει, ἵνα τοὺς ὄρους τῆς ὑπακοῆς τῆς πρὸς τὸν
Θεὸν φυλάξῃ, ἢ δὲ ἀγάπη ἢ πρὸς Θεὸν κινεῖ πρὸς πόθον τῆς

* Ὁ Λόγος 44 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τρίτο μέρος τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 3 κειμέ-
νου τοῦ συριακοῦ, κατὰ τὴν ἐκδοσὶ τοῦ Bedjan, σ. 30–37. Ἡ ἐπιγραφή δὲν ἀντα-

ΛΟΓΟΣ 44

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΑΙΣΘΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ*

1 **Ο**ί σώφρονες και συναγμένες αισθήσεις γεννοῦν στὴν ψυχὴ εἰρήνη καὶ δὲν τὴν ἀφήνουν νὰ λάβῃ πείρα τῶν πραγμάτων, κι' ὅταν παύσῃ νὰ αισθάνεται τὰ πράγματα, τότε ἐπιτυγχάνει νίκη χωρὶς ἀγῶνα. Ἄν ὁμοίως ὁ ἄνθρωπος ἀμελήσῃ καὶ ἐπιτρέψῃ νὰ εἰσέλθουν μέσα του οἱ προσβολές, τότε ἀναγκάζεται νὰ πολεμήσῃ καὶ ταράσσεται ἢ πρώτη καθαρότης, πού εἶναι ἀπλουσιότης καὶ ὁμαλὴ. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἢ καὶ ὁλος ὁ κόσμος ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ἀμελείας ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν φυσικὴ καὶ καθαρὰ κατάστασι. Γι' αὐτὸ ὅσοι εὐρίσκονται στὸν κόσμον καὶ ἀναμιγνύονται μὲ τοὺς κοσμικοὺς δὲν μποροῦν νὰ καθαρίσουν τὴν διάνοιά τους ἐξ αἰτίας τῆς πολλῆς ἐπιδόσεως τῆς κακίας. Ὀλίγοι εἶναι αὐτοὶ πού μποροῦν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν πρώτη καθαρότητα τῆς διανοίας. Γι' αὐτὸ κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ φυλάττῃ πάντοτε ἀσφαλεῖς τὶς αισθήσεις καὶ τὴν διάνοιά του ἀπὸ τὶς προσβολές. Διότι ἀπαιτεῖται πολλὴ νῆψις καὶ προφύλαξις καὶ ἐπαγρύπνησις.

2 **Η** πολλὴ ἀπλότης εἶναι ἐκ φύσεως εὐπρεπής. Ἡ ἀνθρώπινη φύσις χρειάζεται φόβον, γὰρ νὰ φυλάξῃ τοὺς ὄρους τῆς ὑπακοῆς πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν κινεῖ

ποκρίνεται στὸ περιεχόμενο τοῦ Λόγου.

ἐργασίας τῶν ἀρετῶν καὶ δι' αὐτῆς ἀρπάζεταιται πρὸς ἀγαθοεργίαν. Ἡ πνευματικὴ γνῶσις δευτέρα ἐστὶ τῇ φύσει τῆς ἐργασίας τῶν ἀρετῶν, προηγεῖται δὲ ἀμφοτέρων ὁ φόβος καὶ ἡ ἀγάπη, καὶ πάλιν προηγεῖται τῆς ἀγάπης ὁ φόβος. Πᾶς τις ἀναιδῶς λέγων, ὅτι δυνατὸν κτῆσασθαι τὰς τελευταίας πρὸ τῆς τῶν πρώτων ἐργασίας, πρῶτον ἀνενδοιάστως θεμέλιον ἀπωλείας
10 τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ τέθεικεν. Αὕτη γάρ ἐστὶν ἡ ὁδὸς τοῦ Κυρίου, ὅτι αὗται ὑπ' ἐκείνων γεννῶνται.

3 **Μ**ὴ ἀλλάξης τὴν ἀγάπην τοῦ ἀδελφοῦ σου ἀγάπην τινὸς τῶν πραγμάτων. Διότι τὸν τῶν πάντων τιμιώτερον λεληθότως ἔνδοθεν κέκτηται. Κατάλειψον τὰ μικρά, ἵνα εἶδῃς τὰ τίμια. Γενοῦ τεθνεὼς ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ ζήση μετὰ θάνατον. Δίδου σευατὸν θανεῖν ἐν τοῖς ἀγωνίσμασι, καὶ μὴ ζῆν ἐν ἀμελείᾳ. Οὐ μόνον γὰρ οἱ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν δεξάμενοι τὸν θάνατον μάρτυρές εἰσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ διὰ τὴν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τήρησιν ἀποθνήσκοντες.

4 **Μ**ὴ γίνου ἄφρων ἐν τοῖς σοῖς αἰτήμασιν, ἵνα μὴ τὸν Θεὸν καθυβρίσης τῇ σμικρότητι τῆς σῆς γνώσεως. Γενοῦ σοφὸς ἐν ταῖς σαῖς προσευχαῖς, ἵνα τῶν ἐνδόξων καταξιωθῆς. Ζήτησον τὰ τίμια παρὰ τοῦ μὴ φθονοῦντος, ἵνα καὶ τὴν τιμὴν
5 παρ' αὐτοῦ δέξῃ, διὰ τὸ σοφὸν σου θέλημα. Σοφίαν ἠτήσατο ὁ Σολομών, καὶ σὺν αὐτῇ βασιλείαν γῆς ἐδέξατο, καθότι σοφῶς ἠτήσατο, λέγω δὴ παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ἐλισσαιὲ διπλὴν ἠτήσατο τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, τὴν οὖσαν τῷ διδα-

1. Μ. Βασιλείου, Ὅροι κατὰ πλάτος, 4. 5,3 Οἱ παρακάτω συστάσεις εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἐμπνευσμένες ἀπὸ τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

πρὸς τὸν πόθο τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀρετῶν καὶ δι' αὐτῆς ἀρπάζεται πρὸς τὴν ἀγαθοεργία. Ἡ πνευματικὴ γνῶσις ἔρχεται κατὰ τὴν φύσι ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐργασία τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν δύο προηγεῖται ὁ φόβος καὶ ἡ ἀγάπη, ἐνῶ τῆς ἀγάπης πάλι προηγεῖται ὁ φόβος. Ὅποιος λέγει μὲ ἀναίδεια ὅτι εἶναι δυνατό νὰ ἀποκτήσῃ τις τελευταῖες πρὶν ἀπὸ τὴν ἐργασία τῶν πρώτων, θέτει ἀναμφιβόλως τὸ πρῶτο θεμέλιο γιὰ τὴν ἀπώλεια τῆς ψυχῆς του. Διότι ἡ ὁδὸς τοῦ Κυρίου εἶναι αὐτή, ὅτι οἱ ἀρετῆς γεννῶνται ἀπὸ τὸν φόβο καὶ τὴν ἀγάπη¹.

3 **Μ**ὴ ἀλλάξῃς τὴν ἀγάπη τοῦ ἀδελφοῦ σου μὲ τὴν ἀγάπη κάποιου πράγματος, διότι ἡ ἀγάπη τοῦ ἀδελφοῦ ἔχει κρυμμένον μέσα της τὸ πολυτιμότερο ὄλων τῶν ἀγαθῶν. Ἐγκαταλείψε τὰ μικρά, γιὰ νὰ εὔρησ τὰ πολύτιμα. Πέθανε στὴν ζωὴ, γιὰ νὰ ζήσῃς μετὰ θάνατον. Προτίμησε νὰ πεθάνῃς στοὺς ἀγῶνες, παρὰ νὰ ζῆς μὲ ἀμέλεια. Διότι μάρτυρες δὲν εἶναι αὐτοὶ μόνο ποὺ ἐδέχθησαν τὸν θάνατο ἀπὸ τὴν πίστι πρὸς τὸν Χριστό, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ποὺ πεθαίνουν γιὰ τὴν τήρησι τῶν ἐντολῶν του.

4 **Ν**ὰ μὴ γίνῃς ἄφρων στὰ αἰτήματά σου κατὰ τὴν προσευχή, γιὰ νὰ μὴ ὑβρίσῃς τὸν Θεὸ μὲ τὴν μικρότητα τῆς γνώσεώς σου. Γίνε σοφὸς κατὰ τις προσευχῆς, γιὰ νὰ καταξιωθῆς τὰ ἐνδοξα ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ. Ζήτησε τὰ πολύτιμα πράγματα ἀπὸ αὐτὸν ποὺ δὲν εἶναι φειδωλός², γιὰ νὰ δεχθῆς ἀπ' αὐτὸν καὶ τὴν τιμὴ χάριν τοῦ σοφοῦ σου θελήματος. Σοφία ἐζήτησε ὁ Σολομών, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴν ἐδέχθηκε ἐπίγεια βασιλεία, διότι ἐζήτησε σοφῶς ἀπὸ τὸν μέγα βασιλέα³ Θεόν. Ὁ Ἐλισσαῖος πάλι ἐζήτησε διπλῆ τὴν χάρι τοῦ Πνεύματος ἀπὸ αὐτὴν ποὺ εἶχε ὁ διδάσκαλός του⁴ καὶ δὲν ἀπέτυ-

2. Αὐτὸς ποὺ δὲν «φθονεῖ», ὅπως λέγεται ἐδῶ, δηλαδὴ ποὺ «ἀφθονεῖ», εἶναι ὁ Θεός.

3. Γ' Βασ. 3,5-14.

4. Ἐζήτησε διπλά ἀπὸ τὸν διδάσκαλό του Ἡλία, Δ' Βασ. 2,9εέ.

σκάλω αὐτοῦ, καὶ οὐδαμῶς τῆς αἰτήσεως ἀπέτυχεν· ὁ γὰρ
 10 παρὰ βασιλέως ζητῶν τὰ εὐτελῆ, τούτου τὴν τιμὴν ἐξευτελίζει.
 Ὁ Ἰσραὴλ ἠτήσατο τὰ εὐτελῆ, καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἐδέξατο.
 Ἀφῆκε γὰρ τοῦ θαυμάσαι ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Θεοῦ τὰ φοβερὰ
 θαυμάσια αὐτοῦ, καὶ ἐξήτησε τὰς ἐπιθυμίας τῆς γαστρὸς αὐτοῦ.
 Ἔτι δὲ οὔσης τῆς βρώσεως ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ ἡ ὀργὴ
 15 τοῦ Θεοῦ ἀνέβη ἐπ' αὐτούς.

5 **Π**ρόσφερε τῷ Θεῷ κατὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ τὰς αἰτήσεις σου,
 ἵνα σου μεγαλυνθῆ πρὸς αὐτὸν ἡ ἀξία καὶ ἐπιχαρῆ σοι.
 Ὡσπερ γὰρ ἐάν τις αἰτήσῃται παρὰ τοῦ βασιλέως μέτρον κό-
 πρου, οὐ μόνον αὐτὸς ἀτιμάζεται χάριν τῆς εὐτελείας τῆς αἰτή-
 5 σεως αὐτοῦ, καθότι πολλὴν ἀγνωμοσύνην ἐπεδείξατο, ἀλλ' ὅτι
 καὶ ὕβριν τῷ βασιλεῖ χάριν τῆς αἰτήσεως αὐτοῦ ἐπέθηκεν,
 οὕτω καὶ ὁ τὰ γήϊνα ζητῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς αὐτοῦ παρὰ
 Θεοῦ. Ἴδου γὰρ Ἄγγελος καὶ Ἀρχάγγελοι, οἵτινές εἰσι τοῦ βα-
 σιλέως μεγαιστάνες, εἰς σὲ ἀτενίζουσιν ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευ-
 10 χῆς σου, ὅποιαν αἴτησιν αὐτῇ παρὰ τῷ Δεσπότη αὐτῶν, καὶ ἐκ-
 πλήττονται καὶ ἀγάλλονται, ὅταν ἴδωσι τὸν γεώδη καταλείψαν-
 τα τὴν ἑαυτοῦ σάρκα καὶ τὰ οὐράνια αἰτοῦντα, ὥσπερ δὴ
 ἀνιῶνται αὐθις πρὸς τὸν ἐάσαντα τὰ οὐράνια καὶ αἰτοῦντα τὴν
 ἑαυτοῦ κόπρον.

6 **Μ**ὴ αἰτήσης παρὰ Θεοῦ πρᾶγμα, ὅπερ αὐτὸς ἄνευ αἰτήσεως
 ἡμῖν διδόναι προνοεῖται, καὶ οὐ μόνον τοῖς ἰδίοις καὶ
 προσφιλέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς οὖσι ξένοις τῆς αὐτοῦ γνώσεως. Μὴ
 γίνεσθε γάρ, φησὶν, ὡς τὰ ἔθνη, βαττολογοῦντες ἐν ταῖς προσευ-
 5 χαῖς. Ταῦτα γὰρ τὰ σωματικὰ τὰ ἔθνη ἐπιζητοῦσιν, ἔφη ὁ Κύ-
 ριος, «ὕμεῖς δὲ μὴ μεριμνήσητε, τί φάγητε ἢ τί πίητε ἢ τί ἐνδύση-
 σθε· ὁ γὰρ Πατὴρ ὑμῶν οἶδεν, ὅτι χρειαν ἔχετε τούτων». Ὁ υἱὸς

5. Ψαλμ. 77,30ε.

6. Ματθ. 6,7.

χε στὸ αἴτημά του· διότι ὁποῖος ζητεῖ εὐτελῆ ἀπὸ ἓνα βασιλέα, ἐξευτελίζει τὴν τιμὴ τούτου. Ὁ Ἰσραὴλ ἐζήτησε εὐτελῆ πράγματα κι' ἐδέχθηκε τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ. Διότι ἔπαυσε νὰ θαυμάζη τὰ φοβερὰ θαύματα τοῦ Θεοῦ ἀνάμεσα στὰ ἔργα του κι' ἐζήτησε ὅσα ἐπιθυμεῖ ἡ κοιλία του, καὶ ἐνῶ τὸ φαγητὸ ἦταν ἀκόμη στὸ στόμα τους, ἤλθε ἐπάνω τους ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ⁵.

5 **Π**ρόσφερε στὸν Θεὸ τὰ αἰτήματά σου, ὅπως ἀρμόζει στὴν δόξα του, γιὰ νὰ μεγαλώσῃ ἐνώπιόν του ἡ ἀξία σου καὶ νὰ χαρῆ γιὰ σένα. Ὅπως, ὅταν κάποιος ζητήσῃ ἀπὸ τὸν βασιλέα ἓνα δοχεῖο μὲ κοπριά, ὄχι μόνο ὁ ἴδιος ἐξευτελίζεται ἐξ αἰτίας τῆς μηδαμινότητος τοῦ αἰτήματός του, ποὺ δείχνει τὴν ἄγνοιά του, ἀλλὰ μὲ τὴν αἴτησί του προσβάλλει καὶ τὸν βασιλέα, ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ ἐκεῖνον ποὺ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ κατὰ τίς προσευχές του τὰ γῆϊνα. Ἴδου, οἱ Ἄγγελοι καὶ οἱ Ἀρχάγγελοι, οἱ μεγιστάνες τοῦ βασιλέως, ἀτενίζουν σὲ σένα κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς σου, γιὰ νὰ ἰδοῦν, ποιά αἴτησι κάμνεις πρὸς τὸν δεσπότη τους, καὶ ἐκπλήττονται καὶ ἀγάλλονται, ὅταν ἰδοῦν τὸν γῆϊνο ἄνθρωπο νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν σάρκα του καὶ νὰ ζητῇ τὰ οὐράνια, ὅπως βέβαια στενοχωροῦνται γι' αὐτὸν ποὺ ἄφησε τὰ οὐράνια καὶ ζητεῖ τὴν κοπριά του.

6 **Μ**ὴ ζητήσῃς ἀπὸ τὸν Θεὸ κάτι ποὺ ὁ ἴδιος προνοεῖ νὰ μᾶς δώσῃ καὶ χωρὶς αἴτησί μας, καὶ ὄχι μόνο στοὺς δικούς του καὶ τοὺς προσφιλεῖς του, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι ξένοι πρὸς τὴν γνῶσι του. «Μὴ γίνεσθε ὅπως οἱ ἐθνικοί, φλύαροι στὶς προσευχές»⁶· διότι αὐτὰ τὰ σωματικὰ ἐπιζητοῦν οἱ ἐθνικοί, εἶπε ὁ Κύριος. «Ἔσεῖς νὰ μὴ μεριμνήσετε, τί θὰ φάγετε καὶ τί θὰ πιῆτε καὶ τί θὰ ἐνδυθῆτε· διότι ὁ Πατέρας σας γνωρίζει ὅτι τὰ χρειάζεσθε αὐτά»⁷. Ὁ υἱὸς δὲν

7. Ματθ. 6,31.

οὐκέτι αἰτεῖ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἄρτον, ἀλλὰ ζητεῖ τὰ μέγιστα καὶ τὰ ὑψηλὰ τῆς οἰκίας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Διὰ γὰρ τὴν ἀσθένειαν τῆς διανοίας τῶν ἀνθρώπων ἐνετείλατο ὁ Κύριος αἰτεῖσθαι τὸν καθημερινὸν ἄρτον. Ὅρα γὰρ τί ἐντέταλται τοῖς τελείοις τὴν γνῶσιν καὶ ὑγιεινοῖς τὴν ψυχὴν. «Μὴ μεριμνήσητε», γάρ φησι, «περὶ βρώματος ἢ ἐνδύματος». Εἰ γὰρ τῶν ἀλόγων ζώων καὶ τῶν πετεινῶν καὶ αὐτῶν δὴ τῶν ἀψύχων ἐπιμελεῖται, οὐ πολλῶ μᾶλλον ἡμῶν; Ἀλλὰ «ζητήσατε μᾶλλον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν».

7 **Ε**ὰν δεηθῆς τοῦ Θεοῦ περὶ πράγματος καὶ μακροθυμήσῃ τοῦ μὴ ταχέως ἐπακοῦσαί σου, μὴ λυποῦ. Οὐ γὰρ εἶ σὺ τοῦ Θεοῦ σοφώτερος. Τοῦτο δὲ συμβαίνει σοι, ἢ διὰ τὸ ἀνάξιόν σε ὄντα τυχεῖν τῆς αἰτήσεως ἢ διὰ τὸ μὴ εἶναι τὰς ὁδοὺς τῆς καρδίας σου ἐφαιμίλλους τοῖς αἰτήμασί σου, ἀλλ' ἐναντίας, ἢ διὰ τὸ μήπω ἐφθακέναι σε τὸ μέτρον τοῦ δέξασθαί σε τὸ χάρισμα, ὅπερ αἰτεῖς. Καθότι οὐ δεῖ ἡμᾶς εἰς μέτρα μεγάλα πρὸ καιροῦ ἐπιβάλλειν ἑαυτούς, ἵνα μὴ ἀχρειωθῇ τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ταχύτητι τῆς ὑποδοχῆς καὶ ἀπόλλυται. Ἐκαστον πρᾶγμα μετὰ πόνου καρδίας εὐρισκόμενον, μετὰ παραφυλακῆς καὶ φυλάττεται.

8 **Δ**ιὰ Χριστὸν δίψησον, ἵνα σε μεθύσῃ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. Κάμυσσον τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀπὸ τῶν τερπνῶν τοῦ βίου, ἵνα καταξιωθῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ βασιλεύειν ἐν τῇ σῆ καρδίᾳ τὴν αὐτοῦ εἰρήνην. Ἐγκρατεῦου ἀπὸ τῶν πραγμάτων, ὧν τὰ σὰ ὄμματα θεωρεῖ, ἵνα τῆς πνευματικῆς χαρᾶς καταξιωθῆς.

9 **Ε**ὰν μὴ ἀρέσωσι τῷ Θεῷ τὰ ἔργα σου, μὴ ζητήσης παρ' αὐτοῦ τὰ ἐπίδοξα, ἵνα μὴ γένη ὡς ἄνθρωπος πειράζων τὸν Θεόν. Κατὰ τὴν διαγωγὴν σου δέον εἶναι καὶ τὴν εὐχὴν σου.

8. Ματθ. 6,25. 6,31.

9. Ματθ. 6,30.

10. Ματθ. 6,33.

ζητεῖ ἀπὸ τὸν πατέρα του ἄρτον, ἀλλὰ ζητεῖ τὰ μεγάλα καὶ σημαντικὰ πράγματα τῆς οἰκίας τοῦ πατέρα του. Ὁ Κύριος παράγγειλε νὰ ζητοῦμε τὸν καθημερινὸ ἄρτο λόγῳ τῆς ἀσθενείας τῆς διανοίας τῶν ἀνθρώπων. Πρόσεξε ὁμως τί ἔχει παραγγεῖλει στοὺς τελείους κατὰ τὴν γνῶσι καὶ ὑγιεῖς στὴν ψυχὴ. Διότι λέγει· «μὴ μεριμνήσετε γιὰ τὴν τροφὴ καὶ τὸ ἔνδυμα»⁸. Πράγματι, ἂν φροντίζη γιὰ τὰ ἄλογα ζῶα καὶ τὰ πτηνά, καὶ γιὰ τὰ ἄψυχα ἀκόμη, δὲν θὰ φροντίση περισσότερο γιὰ σᾶς;⁹ «Ἀλλὰ ζητήσετε μᾶλλον τὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνη του, καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ σᾶς προστεθοῦν»¹⁰.

7 **Α** ν παρακαλέσης τὸν Θεὸ γιὰ κάτι καὶ βραδύνη νὰ σὲ εἰσακούσῃ, νὰ μὴ λυπῆσαι· διότι δὲν εἶσαι ἐσὺ σοφώτερος ἀπὸ τὸν Θεό. Τοῦτο σοῦ συμβαίνει ἢ διότι εἶσαι ἀνάξιος νὰ ἐπιτύχῃς τὸ αἴτημά σου ἢ διότι οἱ δρόμοι τῆς καρδιᾶς σου δὲν συμφωνοῦν μὲ τὰ αἰτήματά σου, ἀλλ' εἶναι ἀντίθετοι, ἢ διότι δὲν ἔφθασες ἀκόμη στὸ μέτρο νὰ δεχθῆς τὸ χάρισμα ποὺ ζητεῖς. Δὲν πρέπει δηλαδὴ νὰ ὀρίζωμε ὑψηλὰ μέτρα γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας παράκαιρα, γιὰ νὰ μὴ ἐξευτελισθῆ τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ταχείας λήψεώς του. Κάθε τί ποὺ ἀποκτάται εὐκόλα, γρήγορα καὶ χάνεται. Κάθε πρᾶγμα ποὺ ἀνευρίσκεται μὲ κόπο καρδιᾶς, φυλάσσεται μὲ προσοχή.

8 **Δ** ἴψασε γιὰ τὸν Χριστό, γιὰ νὰ σὲ μεθύσῃ μὲ τὴν ἀγάπη του. Κλεῖσε τὰ μάτια σου ἀπὸ τίς τέρψεις τοῦ βίου, γιὰ νὰ καταξιωθῆς ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ βασιλεύῃ στὴν καρδιά σου ἢ εἰρήνη του. Ἐγκρατεύσου ἀπὸ τὰ πράγματα ποὺ βλέπουν τὰ μάτια σου, γιὰ νὰ καταξιωθῆς τῆς πνευματικῆς χαρᾶς.

9 **Α** ν δὲν ἀρέσουν στὸν Θεὸ τὰ ἔργα σου, μὴ ζητήσης ἀπ' αὐτὸν ἀξιόλογα πράγματα, γιὰ νὰ μὴ γίνῃς πειραστής τοῦ Θεοῦ. Ἡ εὐχὴ σου πρέπει νὰ εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν δια-

Ἀδύνατον γάρ τινα συνδεδεμένον τοῖς γῆϊνοῖς ζητεῖν τὰ ἐπουρά-
 5 νια, ἀμήχανόν τε τὸν ἐν τοῖς κοσμικοῖς ἀσχολούμενον τὰ θεῖα
 αἰτήσασθαι. Διότι ἐκάστου ἀνθρώπου ἡ ἐπιθυμία ἐκ τῶν ἔργων
 αὐτοῦ δείκνυται, καὶ ἐν οἷς τισι πράγμασι δείκνυσι τὴν ἑαυτοῦ
 σπουδὴν, ὑπὲρ αὐτῶν ἀγωνίζεται ἐν τῇ προσευχῇ. Ὁ τὰ μέγι-
 στα θέλων, οὐκ ἐνασχολεῖται τοῖς εὐτελεστέροις.

10 **Γ**ενοῦ ἐλεύθερος, συνδεδεμένος ὦν τῷ σώματι, καὶ δεῖξόν
 σου τῆς ὑπακοῆς τὴν ἐλευθερίαν διὰ τὸν Χριστόν. Γενοῦ
 δὲ καὶ νουνεχῆς ἐν τῇ σῇ πραότητι, ἵνα μὴ κλαπῆς. Ἀγάπησον
 τὴν ταπείνωσιν ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου, ἵνα ρυσθῆς τῶν ἀκατα-
 5 λήπτων παγίδων, αἵτινες εὐρίσκονται ἀεὶ ἔξωθεν τῆς ὁδοῦ τῶν
 ταπεινοφρόνων. Μὴ ἀπαναίνου τὰς θλίψεις, διότι δι' αὐτῶν εἰς
 τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας εἰσέρχηται. Καὶ μὴ φοβηθῆς τοὺς πει-
 ρασμούς, διότι ἐν αὐτοῖς εὐρίσκεις τὰ τίμια. Πρόσευξαι τοῦ μὴ
 εἰσελθεῖν εἰς τοὺς ψυχικοὺς πειρασμούς, πρὸς δὲ τοὺς σωματι-
 10 κοὺς εὐτρεπίζου ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. Ἐκτὸς γὰρ τούτων οὐ
 δύνασαι προσπελάσαι τῷ Θεῷ. Διότι ἐνδοθεν αὐτῶν ἀπόκειται
 ἡ θεία ἀνάπαυσις. Ὁ φεύγων τοὺς πειρασμούς, φεύγει τὴν ἀρε-
 τήν· πειρασμὸν δὲ λέγω οὐ τῶν ἐπιθυμιῶν, ἀλλὰ τῶν θλίψεων.

11 **Ε**ρώτησις. Καὶ πῶς ὁμοφωνήσει τό, «εὔξασθε μὴ εἰσελ-
 θεῖν εἰς πειρασμόν», καὶ τό, «ἀγωνίσασθε εἰσελθεῖν διὰ
 τῆς στενῆς πύλης»; Καὶ πάλιν, «μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀπο-
 κτεινόντων τὸ σῶμα», καὶ «ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν
 5 ἐμοῦ, εὐρήσει αὐτήν»; Πῶς οὖν πανταχοῦ προτρέπεται ἡμᾶς ὁ
 Κύριος πρὸς τοὺς πειρασμούς, ἐνταῦθα δὲ προσέταξεν «εὔξασθε
 μὴ εἰσελθεῖν εἰς αὐτούς»; Ποία γὰρ ἀρετὴ γίνεται ἄνευ θλίψεως
 καὶ πειρασμοῦ; ἢ ποῖος πειρασμὸς μείζων τοῦ ἀπολέσαι τινὰ

11. Ἀποφθέγματα Γερόντων, Ἀντώνιος 5. Εὐάγγελος 5.

12. Ματθ. 26,41.

γωγὴ σου· διότι εἶναι ἀδύνατο νὰ ζητῆ τὰ ἐπουράνια κάποιος ποὺ εἶναι συνδεδεμένος μὲ τὰ ἐπίγεια, καὶ ἀταίριαστο νὰ ζητῆ τὰ θεῖα ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὰ κοσμικά. Πράγματι ἡ ἐπιθυμία τοῦ καθενὸς δεικνύεται ἀπὸ τὰ ἔργα του καὶ κατὰ τὴν προσευχὴ ἀγωνίζεται γιὰ τὰ πράγματα ποὺ φροντίζει μὲ ζῆλο. "Ὁποῖος θέλει τὰ μεγάλα δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὰ μικρά.

10 **Γ**ίνε ἐλεῦθερος, ὅσο εἶσαι συνδεδεμένος μὲ τὸ σῶμα, καὶ δεῖξε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ὑπακοῆς σου γιὰ χάρι τοῦ Χριστοῦ. Γίνε ἐπίσης φρόνιμος στὴν πραότητά σου, γιὰ νὰ μὴ παραπλανηθῆς. Ἀγάπησε τὴν ταπείνωσιν σὲ ὅλα τὰ ἔργα σου, γιὰ νὰ σωθῆς ἀπὸ τὶς κρυμμένες παγίδες, ποὺ εὐρίσκονται πάντοτε ἐμπρὸς στὸν δρόμον τῶν ταπεινοφρόνων. Μὴ ἀποφεύγῃς τὶς θλίψεις, διότι δι' αὐτῶν εὐρίσκεις τὰ πολύτιμα ἀγαθὰ¹¹. Πρόσεξε νὰ μὴ εἰσέλθῃς στοὺς ψυχικοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ γιὰ τοὺς σωματικοὺς νὰ ἐτοιμάζεσαι μὲ ὅλη τὴν δύναμί σου, διότι χωρὶς αὐτοὺς δὲν μπορεῖς νὰ πλησιάσῃς τὸν Θεό· μέσα τους εἶναι ἀποτεθειμένη ἡ θεία ἀνάπαυσις. "Ὁποῖος ἀποφεύγει τοὺς πειρασμούς, ἀποφεύγει τὴν ἀρετὴ· ὅταν ὁμῶς λέγω πειρασμό, δὲν ἐννοῶ τῶν ἐπιθυμιῶν, ἀλλὰ τῶν θλίψεων.

11 **Ε**ρώτησις. Πῶς θὰ συμφωνήσῃ τό, «προσευχηθῆτε νὰ μὴ εἰσέλθετε σὲ πειρασμό»¹², μὲ τό, «ἀγωνισθῆτε νὰ εἰσέλθετε ἀπὸ τὴν στενὴν πύλην»¹³, καὶ ἐπίσης τό, «μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀποκτείνουν τὸ σῶμα»¹⁴ καὶ «ὁποῖος χάσει τὴν ζωὴν του γιὰ χάρι μου, θὰ τὴν εὕρῃ πάλιν»¹⁵; Πῶς λοιπὸν παντοῦ ὁ Κύριος μᾶς προτρέπει πρὸς τοὺς πειρασμούς, ἐδῶ ὁμῶς μᾶς παραγγέλλει «προσευχηθῆτε νὰ μὴ εἰσέλθετε σ' αὐτούς»; Διότι ποιά ἀρετὴ ἐπιτυγχάνεται χωρὶς θλίψιν καὶ πειρασμό; ἢ ποῖός πειρασμός εἶναι μεγαλύτερος

13. Λουκᾶ 13,24.

14. Ματθ. 10,28.

15. Ματθ. 10,29.

ἑαυτόν, εἰς ὃν εἰσελθεῖν ἡμᾶς ἔνεκεν αὐτοῦ διεκελεύσατο;
 10 «Ὅστις», γάρ φησι, «μὴ ἄρη τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθῆ
 ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος». Πῶς οὖν ἐν πάσῃ τῇ διδασκα-
 λία αὐτοῦ προστάξας εἰσελθεῖν εἰς τοὺς πειρασμούς, ἐνταῦθα μὴ
 εἰσελθεῖν προσεύξασθαι ἐνετείλατο; «Διὰ πολλῶν», γάρ φησι,
 «θλίψεων δεῖ ὑμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»,
 15 καὶ «ἐν τῷ κόσμῳ θλιῖσιν ἔξετε», καὶ «ἐν τῇ τούτων ὑπομονῇ
 κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν».

12 **Ω** τῆς λεπτότητος τῆς ὁδοῦ τῶν σῶν διδαγμάτων, Κύριε, ἧς
 ἔξωθεν πάντοτε καθέστηκεν ὁ μὴ συνετῶς καὶ μετὰ
 γνώσεως ἀναγινώσκων. Ἦνίκα ἐπεθύμησαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβε-
 δαίου καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν τῆς μετὰ σοῦ καθέδρας εἰς τὴν βασι-
 5 λείαν, ταῦτα εἶπες αὐτοῖς· «δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον τῶν πει-
 ρασμῶν, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίσο-
 μαι βαπτισθῆναι;» Καὶ πῶς ἐνταῦθα, ὦ Δέσποτα, ἐπιτρέπεις
 ἡμῖν εὔξασθαι τοῦ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν; Περὶ ποίων πει-
 ρασμῶν κελεύειν ἡμῖν εὔξασθαι τοῦ μὴ εἰσελθεῖν;

13 **Α** ποκρισις. Εὔξαι, φησί, τοῦ μὴ εἰσελθεῖν πρὸς τοὺς εἰς τὴν
 πίστιν πειρασμούς. Εὔξαι τοῦ μὴ εἰσελθεῖν πρὸς τοὺς ἐν
 τῇ οἰήσει τοῦ νοός σου πειρασμούς μετὰ τοῦ δαίμονος τῆς βλα-
 σφημίας καὶ τῆς ὑπερηφανίας. Εὔξαι μὴ εἰσελθεῖν κατὰ παρα-
 5 χώρησιν Θεοῦ εἰς πειρασμόν φανερόν τοῦ διαβόλου, διὰ τὰς κα-
 κὰς ἐνθυμήσεις, ἃς ἐνεθυμήθης ἐν τῇ διανοίᾳ σου, δι' ἃς καὶ πα-
 ρεχωρήθης. Εὔξαι, μὴ ἀποστῆναι ἀπὸ σοῦ τὸν Ἄγγελον τῆς

16. Ματθ. 10,38.

17. Ἰω. 16,33.

18. Λουκᾶ 21,19.

ἀπὸ τὸ νὰ ἀπολέση κανεὶς τὸν ἑαυτὸ του, στὸν ὁποῖο μᾶς διέταξε νὰ εἰσέλθωμε γιὰ χάρι του; Διότι λέγει, «ὅποιος δὲν σηκώνει τὸν σταυρὸ του, γιὰ νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ, δὲν εἶναι ἄξιός μου»¹⁶. Πῶς λοιπὸν, ἐνῶ σὲ ὄλη του τὴν διδασκαλία προστάζει νὰ εἰσερχώμαστε σὲ πειρασμούς, ἐδῶ παρήγγειλε νὰ εὐχώμαστε νὰ μὴ εἰσέλθωμε; Διότι λέγει, «πρέπει νὰ εἰσέλθετε στὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν διὰ μέσου πολλῶν θλίψεων»¹⁷, καὶ «στὸν κόσμον θὰ δοκιμάσετε θλίψιν»¹⁸, καὶ «μὲ τὴν ὑπομονὴ ὄλων αὐτῶν θὰ κερδίσετε τὶς ψυχές σας»¹⁹.

12 **Π** ὅσο εὐθεῖα εἶναι ἡ ὁδὸς τῶν διδαγμάτων σου, Κύριε, ἀπὸ τὴν ὁποία παραστρατεῖ πάντοτε ὅποιος δὲν ἀναγινώσκει μὲ σύνεσι καὶ γνῶσι! Ὅταν ἐπεθύμησαν ὁ υἱοὶ Ζεβεδαίου καὶ ἡ μητέρα τους νὰ παρακαθήσουν μαζί σου στὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τοὺς εἶπες τοῦτα· «μπορεῖτε νὰ πιῆτε τὸ ποτήρι τῶν πειρασμῶν ποὺ πρόκειται νὰ πιῶ ἐγὼ καὶ νὰ βαπτισθῆτε στὸ βάπτισμα ποὺ πρόκειται νὰ βαπτισθῶ ἐγώ;»²⁰. Πῶς λοιπὸν ἐδῶ, Δέσποτα, ὀρίζεις νὰ εὐχώμαστε νὰ μὴ εἰσέλθωμε στὸν πειρασμό; Γιὰ ποιούς πειρασμοὺς διατάσσεις νὰ προσευχώμαστε νὰ μὴ εἰσέλθωμε;

13 **Α** πόκρισις. Προσευχῆσου, λέγει, νὰ μὴ εἰσέλθῃς στοὺς σχετικούς μὲ τὴν πίστι πειρασμούς. Προσευχῆσου νὰ μὴ εἰσέλθῃς στοὺς πειρασμοὺς ποὺ εὐρίσκονται στὴν ὑπεροψία τοῦ νοῦ σου μαζί μὲ τὸν δαίμονα τῆς βλασφημίας καὶ ὑπερηφανείας. Προσευχῆσου, νὰ μὴ εἰσέλθῃς στὸν αἰσθητὸ πειρασμὸ τοῦ διαβόλου, κατὰ παραχώρησι τοῦ Θεοῦ, λόγω κακῶν ἐνθυμήσεων ποὺ ἔβαλες στὴν διάνοιά σου, ποὺ ἀπετέλεσαν αἰτία τῆς παραχωρήσεώς σου. Προσευχῆσου, νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ κοντά σου ὁ Ἄγγελος τῆς σωφροσύνης

19. Ματθ. 20,22. 20. Ματθ. 20,22.

σωφροσύνης σου, ἵνα μὴ ἐμπύρω πολέμῳ πολεμηθῆς τῆς ἀμαρτίας καὶ χωρισθῆς ἀπ' αὐτοῦ. Εὗξαι, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν
 10 ἐρεθισμοῦ τινος κατὰ τινος ἢ εἰς πειρασμὸν διψυχίας καὶ δισταγμοῦ, ἐξ ὧν ἡ ψυχὴ εἰς μέγαν ἀγῶνα ἐκβιάζεται.

14 **Τ**οὺς μὲν τοι πειρασμοὺς τοῦ σώματος ὀλοψύχως ὑποδέξασθαι εὐτρεπίζου καὶ ἐν πᾶσι τοῖς μέλεσί σου διάπλευσον ἐν αὐτοῖς καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς σου δακρῦων πλήρωσον, ἵνα μὴ ἀποστῆ ὁ φυλάσσων σε ἀπὸ σοῦ. Ἐκτὸς γὰρ πειρασμῶν ἡ
 5 πρόνοια τοῦ Θεοῦ οὐχ ὀραῖται καὶ τὴν πρὸς Θεὸν παρρησίαν ἀδύνατον κτήσασθαι καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Πνεύματος ἀδύνατον μαθεῖν καὶ τὸν θεῖον πόθον ἐν τῇ ψυχῇ σου βεβαιωθῆναι ἀνένδεκτον. Πρὸ γὰρ τῶν πειρασμῶν, ὡσπερ τις ξένος ὁ ἄνθρωπος εὔχεται τῷ Θεῷ, ἐπὶ δὲ εἰσέλθῃ εἰς πειρασμοὺς διὰ τὴν ἀγά-
 10 πην αὐτοῦ καὶ μὴ δέξῃται ἀλλοίωσιν, τηνικαῦτα, καθάπερ τις ὑπόχρεων ἔχων τὸν Θεὸν καὶ ὡς γνήσιος φίλος λογίζεται παρὰ τῷ Θεῷ. Διότι ἔνεκεν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐπολέμησε τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ καὶ ἐνίκησεν αὐτόν. Τοῦτό ἐστι τό, «εὗξασθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν».

15 **Κ**αὶ πάλιν εὗξαι, τοῦ μὴ εἰσελθεῖν εἰς τὸν πειρασμὸν τὸν φοβερὸν τοῦ διαβόλου, διὰ τὴν ἀλαζονείαν σου, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀγαπᾶν σε τὸν Θεόν, ἵνα ἡ δύναμις αὐτοῦ συνεργῆσῃ σοι καὶ ἐν σοὶ νικῆσῃ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Εὗξαι, τοῦ μὴ εἰσελθεῖν εἰς
 5 τοὺς πειρασμοὺς τούτους, διὰ τὴν κακίαν τῶν λογισμῶν σου καὶ τῶν πράξεων, ἀλλ' ἵνα δοκιμασθῇ σου ἡ πρὸς τὸ Θεὸν ἀγάπη καὶ δοξασθῇ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν τῇ ὑπομονῇ σου.

Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.
 Ἀμήν.

σου, γιὰ νὰ μὴ πολεμηθῆς ἀπὸ τὸν θερμὸ πόλεμο τῆς ἁμαρτίας καὶ χωρισθῆς ἀπ' αὐτόν. Προσευχῆσου, νὰ μὴ εἰσέλθῃς στὸν πειρασμὸ τοῦ ἐρεθισμοῦ ἐναντίον κάποιου ἢ στὸν πειρασμὸ τῆς διψυχίας καὶ τοῦ δισταγμοῦ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡ ψυχὴ ἐξωθεῖται σὲ μεγάλον ἀγῶνα.

14 **Τ** οὺς πειρασμοὺς ὅμως τοῦ σώματος νὰ εἶσαι ἔτοιμος νὰ τοὺς ὑποδεχθῆς ὀλόψυχα, νὰ κολυμβᾷς σ' αὐτοὺς μὲ ὄλα σου τὰ μέλη, νὰ ἔχῃς γεμάτους δάκρυα τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, γιὰ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῆ ὁ φύλαξ ἄγγελός σου. Διότι χωρὶς τοὺς πειρασμοὺς δὲν ἐκδηλώνεται ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀδύνατο ν' ἀποκτηθῆ ἡ παρρησία πρὸς τὸν Θεό, εἶναι ἀδύνατο νὰ μαθευθῆ ἡ σοφία τοῦ Πνεύματος, εἶναι ἀνέφικτο νὰ βεβαιωθῆ ὁ θεῖος πόθος στὴν ψυχὴ σου. Πρὶν ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ὁ ἄνθρωπος προσεύχεται στὸν Θεὸ σὰν κάποιος ξένος. Ὅταν ὅμως εἰσέλθῃ στὸν πειρασμὸ ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς αὐτόν καὶ δὲν δεχθῆ ἀλλοίωσι, τότε, σὰν κάποιος ποὺ ἔχει ὑπόχρεω τὸν Θεό, θεωρεῖται γνήσιος φίλος τοῦ Θεοῦ. Διότι γιὰ τὸ θέλημά του ἐπολέμησε τὸν ἐχθρὸ καὶ τὸν ἐνίκησε. Αὐτὸ σημαίνει τὸ «προσευχηθῆτε, γιὰ νὰ μὴ εἰσέλθετε σὲ πειρασμό».

15 **Κ** αὶ πάλι, προσευχῆσου, νὰ μὴ εἰσέλθῃς στὸν φοβερὸ πειρασμὸ τοῦ διαβόλου, ἀπὸ τὴν ἀλαζονεία σου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀγάπη σου πρὸς τὸν Θεό, ὥστε ἡ δύναμις του νὰ συνεργασθῆ μ' ἐσένα καὶ νὰ νικήσῃ ἀπὸ μέσα σου τοὺς ἐχθρούς του. Προσευχῆσου, νὰ μὴ εἰσέλθῃς σὲ τούτους τοὺς πειρασμοὺς λόγω τῆς κακίας τῶν λογισμῶν σου καὶ τῶν πράξεών σου, ἀλλὰ γιὰ νὰ δοκιμασθῆ ἡ πρὸς τὸν Θεὸ ἀγάπη σου καὶ δοξασθῆ ἡ δύναμις του στὴν ὑπομονή σου.

Σ' αὐτόν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΣ ΜΕ'

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΕΥΣΠΛΑΧΝΙΑΣ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ

ΔΙ' ΗΣ ΕΚ ΤΟΥ ΥΨΟΥΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΩΣΥΝΗΣ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ
ΤΗΝ ΑΣΘΕΝΕΙΑΝ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΣΥΓΚΑΤΕΒΗ.
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ

1 **Κ**αὶ πάλιν ὁ Κύριος ἡμῶν κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ἐλέους
αὐτοῦ πρόνοιαν ποιησάμενος καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς
χάριτος αὐτοῦ, ἐὰν συνετώς πρόσχης, καὶ περὶ τῶν
σωματικῶν πειρασμῶν προσέταξε προσεύξασθαι. Ἴδὼν γὰρ
5 τὴν φύσιν ἡμῶν ἀσθενῆ οὖσαν, διὰ τὸ γεῶδες καὶ σαθρὸν τοῦ
σώματος, καὶ μὴ δυναμένην ἀντιστῆναι τοῖς πειρασμοῖς, ὅταν
ἐν μέσῳ αὐτῶν γένηται, καὶ διὰ τοῦτο ἐκπίπτουσιν τῆς ἀλη-
θείας, καὶ νῶτα προσέχουσιν καὶ νικωμένην ὑπὸ τῶν θλίψε-
ων, προσέταξε προσεύξασθαι, μὴ ἐμπεσεῖν ἐξαίφνης εἰς τοὺς
10 πειρασμούς, εἰ δυνατόν ἐστιν ἄνευ αὐτῶν εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ.
Ἐὰν μέντοι αἰφνιδίως ἔνεκα μεγίστης ἀρετῆς εἰς φοβεροὺς πει-
ρασμοὺς ἐμπέσῃ ὁ ἄνθρωπος καὶ μὴ ὑπομείνῃ, οὐδὲ τελειῶσαι
τὴν ἀρετὴν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ δύναται.

2 **Ο** ὑ χρὴ ἡμᾶς πρόσωπον λαμβάνειν, οὔτε ἡμῶν αὐτῶν οὔτε
ἄλλων, οὐδὲ χάριν φόβου καταλιπεῖν τὸ εὐγενὲς καὶ τί-
μιον πρᾶγμα, ἐν ᾧ ἡ ζωὴ τῆς ψυχῆς ταμιεύεται, καὶ προφάσεις

* Ὁ Λόγος 45 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τέταρτο μέρος τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 3 κει-
μένου τοῦ συριακοῦ κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Bedjan, σ. 7-40. Ἐδῶ ἐγίνετο σύμπτυξις
ἐνὸς αὐτοτελοῦς κεμένου μετὰ τὸ προηγούμενον στὸ συριακόν, ἐπειδὴ τὸ θέμα εἶ-

ΛΟΓΟΣ 45

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΕΥΣΠΛΑΓΧΝΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΣΥΓΚΑΤΕΒΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΩΣΥΝΗ
ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΣΘΕΝΕΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ*

1 **Ο** Κύριός μας, προνοώντας κατὰ τὸν τρόπο τοῦ ἐλέους του καὶ κατὰ τὸ μέτρο τῆς χάριτός του, ἂν προσέξης μὲ σύνεσι, πρόσταξε νὰ προσευχώμαστε καὶ γιὰ τοὺς σωματικούς πειρασμούς. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶδε τὴν φύσι μας νὰ εἶναι ἀσθενική, λόγῳ τοῦ γεώδους καὶ σαθοῦ τοῦ σώματος, καὶ νὰ μὴ μπορῆ ν' ἀντισταθῆ στοὺς πειρασμούς, ὅταν περιέλθῃ σ' αὐτούς, καὶ γι' αὐτὸ νὰ ἐκπίπτῃ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, νὰ ὑποχωρῆ καὶ νὰ νικᾶται ἀπὸ τὶς θλίψεις, πρόσταξε νὰ προσευχώμαστε νὰ μὴ πέσωμε ξαφνικὰ στοὺς πειρασμούς, ἂν εἶναι δυνατὸ νὰ εὐαρεστήσωμε τὸν Θεὸ χωρὶς αὐτούς. Ἄν λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἐμπέσῃ ξαφνικὰ σὲ φοβεροὺς πειρασμούς, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀρετῆς, καὶ δὲν ὑπομείνῃ, δὲν μπορεῖ οὔτε τὴν ἀρετὴ νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὴν τὴν περίοδο.

2 **Δ** ἐν πρέπει νὰ λυπώμαστε οὔτε τοὺς ἑαυτοὺς μας οὔτε ἄλλους, οὔτε ἀπὸ φόβον νὰ ἐγκαταλείπωμε αὐτὸ τὸ εὐγενὲς καὶ πολύτιμον πρᾶγμα¹, στὸ ὁποῖο στηρίζεται ἡ ζωὴ

ναὶ τὸ ἴδιο.

1. Τὸ πολύτιμον πρᾶγμα εἶναι ὁ ἀγὼν, χωρὶς τὸν ὁποῖον εἶναι ἀδύνατη ἡ σωτηρία.

φέρειν καὶ δόγματα τῆς χαυνότητος. Οἶον, «εὕξασθαι μὴ εἰσελ-
5 θεῖν εἰς πειρασμόν». Περὶ τῶν τοιούτων γὰρ εἴρηται, ὅτι διὰ
τῆς ἐντολῆς κρυπτῶς ἀμαρτάνουσιν.

3 **Ε**ὰν οὖν συμβῆ ἀνθρώπῳ καὶ ἐπέλθῃ αὐτῷ πειρασμὸς καὶ
ἀναγκασθῆ καταλύσαι μίαν τῶν ἐντολῶν μου τούτων,
ἤγουν καταλεῖψαι τὴν σωφροσύνην ἢ τὴν μοναχικὴν πολιτείαν
ἢ ἀρνήσασθαι τὴν πίστιν ἢ μὴ ἀγωνίσασθαι διὰ Χριστὸν ἢ κα-
5 ταργῆσαι μίαν τῶν ἐντολῶν, οὗτος, εἰ δειλιάσῃ καὶ μὴ ἀν-
τιστῆ γενναίως πρὸς πρὸς τοὺς πειρασμούς, ἐκπεσεῖται τῆς
ἀληθείας.

4 **Λ**οιπὸν πάσῃ δυνάμει περιφρονήσωμεν τοῦ σώματος καὶ
παραδῶμεν τῷ Θεῷ τὴν ψυχὴν καὶ εἰσέλθωμεν ἐν ὀνό-
ματι Κυρίου εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν πειρασμῶν.

5 **Κ**αὶ ὁ διασῶσας τὸν Ἰωσήφ ἐν γῆ Αἰγύπτου καὶ ἀναδείξας
αὐτὸν εἰκόνα καὶ τύπον τῆς σωφροσύνης, καὶ ὁ τὸν Δανι-
ῆλ ἀλώβητον φυλάξας ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων, καὶ τοὺς
τρεῖς νεανίας ἐν τῇ καμίνῳ τοῦ πυρός, καὶ τὸν Ἰερεμίαν ἐκ τοῦ
5 λάκκου τῶν βορβόρων καὶ ὁ ρυσάμενος αὐτὸν καὶ χαρισάμενος
αὐτῷ ἔλεος ἐν μέσῳ τοῦ στρατοπέδου τῶν Χαλδαίων, καὶ ἐξα-
γαγὼν τὸν Πέτρον ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου κεκλεισμένων τῶν θυ-
ρῶν καὶ τὸν Παῦλον διασῶσας ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰου-
δαίων καί, ἀπλῶς εἰπεῖν, ὁ πάντοτε ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χώρῳ
10 συνῶν τοῖς δούλοις αὐτοῦ καὶ δεικνύων αὐτοῦ τὴν δύναμιν καὶ
νίκην ἐν αὐτοῖς καὶ διατηρῶν αὐτοὺς ἐν πολλοῖς τεραστίοις καὶ
ἐμφανίζων αὐτῶν τὸ σωτήριον αὐτοῦ ἐν πάσαις ταῖς θλίψεσιν

2. Ματθ. 26,41.

3. Βλ. Μάρκ. 7,8έέ.

4. Δαν. 3,23έέ.

5. Προσευχὴ τριῶν Παίδων 25έέ.

τῆς ψυχῆς, καὶ νὰ φέρωμε προφάσεις καὶ δικαιολογίες γιὰ τὴν χαυνότητα, ὅπως γιὰ παράδειγμα τὴν ἐντολὴ «νὰ προσεύχεσθε νὰ μὴ εἰσέλθετε σὲ πειρασμό»². Διότι γι' αὐτοὺς ἔχει λεχθῆ, ὅτι μὲ πρόφασιν τὴν ἐντολὴ ἀμαρτάνουν κρυφά³.

3 **Α**ν λοιπὸν συμβῆ σὲ κάποιον νὰ τοῦ ἔλθῃ πειρασμὸς καὶ ἀναγκασθῆ νὰ καταλύσῃ μιὰ ἐντολὴ ἀπ' αὐτὲς ποὺ ἀναφέρω, δηλαδὴ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν σωφροσύνη καὶ τὴν μοναχικὴ διαγωγή, ἢ νὰ ἀρνηθῆ τὴν πίστι ἢ νὰ μὴ ἀγωνισθῆ γιὰ τὸν Χριστὸ ἢ νὰ καταργήσῃ ὅποιαδηποτε ἄλλη ἐντολή, αὐτὸς, ἂν δειλιάσῃ καὶ δὲν ἀντισταθῆ γενναῖα πρὸς τοὺς πειρασμοὺς, θὰ ξεπέσῃ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια.

4 **Α**ς περιφρονήσωμε λοιπὸν τὸ σῶμα μὲ ὅλη τὴν δύναμίν μας, ὡς παραδώσωμε τὴν ψυχὴν στὸν Θεὸ καὶ ὡς εἰσέλθωμε ἐν ὄνῳματι τοῦ Κυρίου στὸν ἀγῶνα τῶν πειρασμῶν.

5 **Κ**αὶ αὐτὸς ποὺ διέσωσε τὸν Ἰωσήφ στὴν γῆ τῆς Αἰγύπτου καὶ τὸν ἀνέδειξε σὲ εἰκόνα καὶ τύπο τῆς σωφροσύνης, ποὺ ἐφύλαξε τὸν Δανιὴλ σῶον στὸν λάκκο τῶν λεόντων⁴ καὶ τοὺς τρεῖς νεαροὺς στὴν κάμινο τοῦ πυρός⁵, ποὺ ἐλευθέρωσε τὸν Ἰερεμία ἀπὸ τὸν λάκκο τῶν βορβόρων⁶ καὶ τοῦ ἐχάρισε τὸ ἔλεος μέσα στὸ στρατόπεδο τῶν Χαλδαίων⁷, ποὺ ἐξήγαγε τὸν Πέτρο ἀπὸ τὴν φυλακὴ μὲ κλεισμένες τὶς θύρες⁸ καὶ διέσωσε τὸν Παῦλο ἀπὸ τὴν συνάθροισιν τῶν Ἰουδαίων⁹ καί, μὲ λίγα λόγια, αὐτὸς ποὺ εὐρίσκεται μαζὶ μὲ τοὺς δούλους τοῦ σὲ κάθε τόπο καὶ χώρα καὶ δείχνει σ' αὐτοὺς τὴν νικηφόρο δύναμίν του, ποὺ τοὺς διατηρεῖ μὲ θαυμάσιες ἐκδηλώσεις καὶ ἐμφανίζει σ' αὐτοὺς τὴν σωτηριώδη του ἐνέργεια μέσα σὲ ὅλες τὶς θλίψεις των, αὐτὸς εἶθε νὰ

6. Ἱερ. 45,11 ἐέ.

7. Ἱερ. 46,14.

8. Πράξ. 12,7 ἐέ.

9. Πράξ. 23,12 ἐέ.

αὐτῶν, αὐτὸς καὶ ἡμᾶς ἐνισχύσοι καὶ διασώσοι ἐν μέσῳ τῶν κυμάτων τῶν περικυκλούντων ἡμᾶς. Ἀμήν.

6 **Ε**στω οὖν ἡμῖν ζῆλος ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν αὐτοῦ ταξεωτῶν, οἷον εἶχον οἱ Μακκαβαῖοι καὶ οἱ ἅγιοι προφήται, καὶ οἱ Ἀπόστολοι καὶ μάρτυρες καὶ ὄσιοι καὶ δίκαιοι, οἵτινες συνεστήσαντο τοὺς θείους νόμους καὶ τὰς
5 ἐντολὰς τοῦ Πνεύματος ἐν χώραις φοβεραῖς καὶ πειρασμοῖς χαλεπωτάτοις καὶ ἀπέρριψαν τὸν κόσμον καὶ τὸ σῶμα ὀπίσω αὐτῶν καὶ ὑπέμειναν ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῶν, μὴ ἠττηθέντες ὑπὸ τῶν κινδύνων τῶν κυκλωσάντων σὺν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν καὶ τὰ σώματα, ἀλλὰ νικήσαντες ἀνδρείως. Ὦν τὰ ὀνόματα γέγρα-
10 πται ἐν βίβλῳ ζωῆς μέχρι τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ διδαχὴ αὐτῶν τετήρηται διὰ προσταγῆς Θεοῦ πρὸς ἡμετέραν διδασκαλίαν καὶ ἀνάρρωσιν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ μακάριος Ἀπόστολος, ἵνα σοφοὶ γενώμεθα καὶ μάθωμεν τὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑπ' ὄψιν ἔχωμεν τὰ διηγήματα καὶ τοὺς βίους αὐτῶν, ὡς ἐμψύ-
15 χους καὶ ζώσας εἰκόνας, καὶ λάβωμεν ἐξ αὐτῶν τύπον καὶ δράμωμεν ἐν τῷ δρόμῳ αὐτῶν καὶ ὁμοιωθῶμεν αὐτοῖς.

7 **Ω**ς ἡδέα τὰ θεῖα λόγια τῇ συνετωτάτῃ ψυχῇ, ὡσπερ τροφὴ θάλπουσα τὸ σῶμα, ἐπιθυμητὰ δὲ τὰ διηγήματα τῶν δικαίων ἐν τοῖς ὡσὶ τῶν πατέρων, ὡς διηνεκῆς ἀρδεΐα τῷ νεωστὶ πεφυτευμένῳ φυτῷ.

8 **Ε**χε οὖν, ἀγαπητέ, κατὰ νοῦν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἣν ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν προνοεῖται, ὡσπερ τι καλὸν φάρμακον ἀσθενέσιν ὄμμασι, καὶ κάτεχε παρὰ σεαυτῷ τούτου τὴν μνήμην ἐν πάσῃ ᾧρᾳ, καὶ διαλογίζου καὶ φρόντισον καὶ παιδεύ-
5 θητι ἐν αὐτοῖς, ἵνα μάθης λαβεῖν μνήμην ἐν τῇ σῇ ψυχῇ τῆς μεγαλωσύνης τῆς τιμῆς τοῦ Θεοῦ καὶ εὐρύης τῇ σῇ ψυχῇ ζωὴν

ένισχύση κι' ἐμᾶς καὶ νὰ μᾶς διασώση μέσα ἀπὸ τὰ κύματα ποὺ μᾶς περικυκλώνουν· εἶθε.

6 **Α**ς ἔχωμε λοιπὸν ζῆλο στὶς ψυχές μας κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν στρατιωτῶν του, ὅπως εἶχαν καὶ οἱ Μακκαβαῖοι καὶ οἱ ἅγιοι προφῆτες, καὶ οἱ ἀπόστολοι, μάρτυρες, ὄσιοι καὶ δίκαιοι, οἱ ὁποῖοι ἐτήρησαν τοὺς θεῖους νόμους καὶ τὶς ἐντολές τοῦ Πνεύματος σὲ τόπους φοβεροὺς καὶ μέσα σὲ σκληροὺς πειρασμούς, καὶ ἔρριψαν πίσω τους τὸν κόσμο καὶ τὸ σῶμα τους καὶ παρέμειναν στὸν δρόμο τῆς δικαιοσύνης των, χωρὶς νὰ νικηθοῦν ἀπὸ τοὺς κινδύνους ποὺ περικύκλωναν τὶς ψυχές καὶ τὰ σώματά τους, ἀλλὰ νικώντας γενναῖα. Τὰ ὀνόματά τους εἶναι γραμμένα στὴν Βίβλο τῆς ζωῆς¹⁰ μέχρι τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ διδαχὴ τους, κατόπιν προσταγῆς τοῦ Θεοῦ, ἔχει καταγραφῆ γιὰ τὴν διδασκαλία καὶ ἐνίσχυσί μας, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ἀπόστολος¹¹, ὥστε νὰ γίνωμε σοφοὶ καὶ νὰ μάθωμε τὴν ὁδὸ τοῦ Θεοῦ, νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψι τὰ διηγήματά τους καὶ τοὺς βίους τους σὰν ἔμψυχες καὶ ζωντανές εἰκόνες, νὰ τὶς λάβωμε ὡς πρότυπα, νὰ τρέξωμε στὸν δρόμο τους καὶ νὰ ὁμοιωθοῦμε μὲ αὐτούς¹².

7 **Π**ολὺ γλυκὰ εἶναι τὰ θεῖα λόγια στὴν σῶφρονα ψυχῆ, σὰν τροφή ποὺ θερμαίνει τὸ σῶμα, καὶ ἐπιθυμητὲς οἱ διηγήσεις τῶν δικαίων στὰ αὐτιά τῶν πράων ἀνθρώπων, σὰν συνεχῆς ἄρδευσις στὴ νέα φυτεία.

8 **Ε**χε λοιπὸν, ἀγαπητέ, στὸ νοῦ σου τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία δεικνύει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἕως τώρα, σὰν καλὸ φάρμακο γιὰ τὰ ἀσθενῆ μάτια, καὶ κράτα μέσα σου τὴν μνήμη του παντοτινά, καὶ διαλογίζου καὶ μελέτα καὶ ἐκπαιδεύσου στὰ θεῖα λόγια, γιὰ νὰ κατορθώσης ν' ἀναλογισθῆς μέσα στὴν ψυχῆ σου τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς τοῦ Θεοῦ καὶ εὐ-

11. Ρωμ. 15,4.

12. Βλ. Α' Κορ. 4,16.

αἰώνιον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, τῷ γενομένῳ με-
 σίτη Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὡς ἐξ ἀμφοτέρων ἠνωμένῳ, οὐ τῇ
 δόξῃ τῇ περικυκλούσῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ τῆς τιμῆς αἱ τῶν Ἁγ-
 10 γέλων τάξεις προσπελάσαι οὐ δύναται, δι' ἡμᾶς δὲ φανέντι ἐν
 κόσμῳ ἐν εὐτελεῖ καὶ ταπεινῷ προσχήματι, καθὼς φησιν ὁ
 Ἡσαΐας· «εἶδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος»,
 Ἐκεῖνος ὁ πάση τῇ κτιστῇ φύσει ἀόρατος καὶ σῶμα ἐνδυσάμε-
 νος καὶ τελειώσας τὴν οἰκονομίαν εἰς σωτηρίαν καὶ ζωὴν πάν-
 15 των τῶν καθαρισθέντων δι' αὐτοῦ ἐθνῶν.

ᾠ. ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἀμήν.

ρης ζωῆ αἰώνια γιὰ τὴν ψυχὴ σου μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, πού ἔγινε μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀφοῦ εἶναι ἕνας ἀπὸ δύο φύσεις¹³, τοῦ ὁποίου τὴν δόξα πού περικυκλώνει τὸν τιμητικό του θρόνο δὲν μποροῦν νὰ πλησιάσουν οἱ ἀγγελικὲς τάξεις, γιὰ μᾶς ὅμως ἐφάνηκε στὸν κόσμο μὲ σχῆμα εὐτελὲς καὶ ταπεινό, ὅπως λέγει ὁ Ἡσαΐας· «τὸν εἶδαμε, καὶ δὲν εἶχε εἶδος οὔτε κάλλος»¹⁴, ἐκεῖνος πού εἶναι ἀόρατος σὲ ὄλην τὴν κτιστὴ φύσι καὶ ἐνδύθηκε σῶμα καὶ ἐτελείωσε τὴν θεία οἰκονομία γιὰ τὴν σωτηρία καὶ τὴν ζωὴ ὄλων τῶν ἐθνῶν πού ἐκαθαρίσθησαν δι' αὐτοῦ.

Σ' αὐτὸν ἀνήκη ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

-13. Σαφῶς ἐδῶ φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν εἶναι μονοφυσίτης, ἀλλὰ διοφυσίτης. Τὸ ἴδιο λέγεται καὶ στὸ συριακὸ κείμενο. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτο σκέλος αὐτῆς τῆς προτάσεως, πού συνίσταται στὴν λέξι «ἕνας», συμφωνοῦσαν ὅλες οἱ παρατάξεις τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰσαάκ, Ὁρθόδοξοι, Μονοφυσῖτες καὶ Νεστοριανοί· δὲν συμφωνοῦσαν ὅμως στὸ δεύτερο σκέλος πού μάλιστα παρουσιάζεται παραλλαγμένο. Στὸ κείμενο τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μεταφράσεως γράφεται «ἐξ ἀμφοτέρων», δηλαδὴ «ἐν δύο φύσεσιν», πρᾶγμα πού εἶναι ὀρθόδοξο, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ ἐκκληφθῆ καὶ ὡς νεστοριακό, ἂν τὸ «ἕνας» ἐκκληφθῆ ὡς τὸ νομικὸ πρόσωπο τῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων. Πάντως εἶναι δύσκολο νὰ στηριχθοῦν δογματικὲς ἀκρίβειες σὲ μεταφράσεις.

14. Ἡσ. 53,2.

ΛΟΓΟΣ ΜΣΤ'

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ

ΚΑΙ ΠΟΣΗΝ ΕΧΟΥΣΙΝ ΗΔΥΤΗΤΑ ΟΙ ΠΕΙΡΑΣΜΟΙ, ΟΙ ΥΠΕΡ

ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΓΙΝΟΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΥΠΟΜΕΝΟΜΕΝΟΙ.

ΚΑΙ ΒΑΘΜΟΙ ΚΑΙ ΤΑΞΕΙΣ, ΕΝ ΑΙΣ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Ο ΣΥΝΕΤΟΣ ΠΟΡΕΥΕΤΑΙ

1 **Α**ἰ ἀρεταὶ ἀλλήλας διαδέχονται, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι τὴν
ὁδὸν τῆς ἀρετῆς ἐπαχθῆ καὶ βαρεῖαν καὶ διὰ τὸ κατὰ
τάξιν αὐτὰς κατορθοῦσθαι καὶ οὕτω προυσφιλῆ ἔσε-
σθαι τὰ δυσχερῆ τὰ ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ, ὡς τὰ ἀγαθὰ. Οὐδεὶς γὰρ
5 δύναται κτήσασθαι τὴν ἀκτημοσύνην ἐν ἀληθείᾳ, εἰ μὴ πείσῃ
ἑαυτὸν καὶ ἐτοιμάσῃ ἑαυτὸν ὑπομεῖναι τοὺς πειρασμοὺς μετὰ
χαρᾶς. Καὶ οὐδεὶς δύναται ὑπομεῖναι τοὺς πειρασμούς, εἰ μὴ ὁ
πιστεύσας, ὅτι ἔστι τι ὑπερέχον τὴν σωματικὴν ἀνάπαυσιν, ἀντὶ
τῶν θλίψεων, οὗ ἢ μετοχῆ γενέσθαι παρεσκεύασεν ἑαυτὸν ὑπο-
10 δέξασθαι.

2 **Π**ᾶς οὖν ὁ τῆ ἀκτημοσύνη ἑαυτὸν ἐτοιμάσας, πρῶτον μὲν ἢ
ἀγάπη τῶν θλίψεων κινεῖται ἐν αὐτῷ, καὶ τότε ἐπέρχεται
αὐτῷ λογισμὸς τοῦ ἀκτημονεῖν τῶν τοῦ κόσμου τούτου. Καὶ
πᾶς ὁ ἐγγίζων τῆ θλίψει, πρῶτον μὲν διὰ πίστεως στερεοῦται,

* Ὁ Λόγος 46 ἀντιστοιχεῖ στὸ ὑπ' ἀριθμὸν 39 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκ-

ΛΟΓΟΣ 46

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΣΗ ΓΛΥΚΥΤΗΤΑ ΕΧΟΥΝ ΟΙ ΠΕΙΡΑΣΜΟΙ ΠΟΥ ΕΠΕΡΧΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΒΑΣΤΑΖΟΝΤΑΙ ΧΑΡΙΝ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΙΕΣ ΟΙ ΒΑΘΜΙΔΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΤΑΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΠΟΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΣΥΝΕΤΟΣ*

1 **Ο** ἰ ἀρετὲς διαδέχονται ἢ μιὰ τὴν ἄλλη, γιὰ νὰ μὴ γίνε-
ται ἐπαχθὴς καὶ βαρειὰ ἡ ὁδὸς τῆς ἀρετῆς καὶ γιὰ
νὰ ἐπιτυγχάνωνται μὲ τάξι, κι ἔτσι οἱ ταλαιπωρίες
γιὰ χάρι τοῦ ἀγαθοῦ νὰ εἶναι προσφιλεῖς, ὅπως τὰ ἴδια τὰ
ἀγαθὰ. Διότι κανεὶς δὲν μπορεῖ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀκτημοσύ-
νη, ἂν δὲν πείσῃ καὶ δὲν ἐτοιμάσῃ τὸν ἑαυτό του νὰ ὑπομεί-
νῃ τοὺς πειρασμοὺς μὲ χαρὰ. Καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ὑπο-
μείνῃ τοὺς πειρασμοὺς, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸν ποὺ πιστεύει ὅτι
ὑπάρχει κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τὴν σωματικὴ ἀναψυχή, γιὰ τὴν
συμμετοχὴ στὸ ὁποῖο εἶναι προετοιμασμένος μὲ τὶς θλίψεις
ποὺ ἐδοκίμασε.

2 **Σ** ἐ ὅποιον λοιπὸν ἐτοιμάσθηκε γιὰ τὴν ἀκτημοσύνη,
πρῶτα κινεῖται μέσα του ἡ ἀγάπη τῶν θλίψεων καὶ
ἔπειτα τοῦ ἔρχεται ὁ λογισμὸς τῆς ἀπαρνήσεως τῶν ἀγαθῶν
τοῦ κόσμου τούτου. Καὶ ὅποιος ἐγγίζει τὴν θλίψι, πρῶτα

δόσεως τοῦ Bedjan. Ὁ τίτλος τοῦ συριακοῦ εἶναι πολὺ λιτὸς καὶ διαφορετικὸς:
«ἠφέλιμη συμβουλή στηριζομένη στὴν ἀγάπη».

5 καὶ τότε προσεγγίζει ταῖς θλίψεσιν. Ὅστις στερήσῃ ἑαυτὸν τῆς ἐνεργείας τῶν αἰσθήσεων, ὀράσεως λέγω καὶ ἀκοῆς, διπλῆν θλίψιν προὔξενησεν ἑαυτῷ καὶ διπλασίως ταλαιπωρήσει καὶ θλιβήσεται. Μᾶλλον δέ, τί ὄφελος στερηθῆναι τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων καὶ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐνηδύνεσθαι ἐν αὐτοῖς; τὸ
10 αὐτὸ γὰρ πάσχει ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς παθῶν, ὅπερ ἔπασχε πρῶην πρακτικῶς· διότι ἡ μνήμη τῆς συνηθείας αὐτῶν οὐκ ἀφίσταται τῆς διανοίας αὐτοῦ. Εἰ γὰρ αἱ φαντασίαι αὐτῶν νοητῶς γινόμεναι ὀδύνην τῷ ἀνθρώπῳ παρέχουσιν ἄνευ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, τί ἔχομεν εἰπεῖν περὶ τῆς συνυπάρξεως τῆς ἐγγιζούσης;

3 **Λ**οιπὸν καλὴ ἡ ἀναχώρησις, λίαν γὰρ συνεργεῖ. Τοὺς γὰρ λογισμοὺς γενναίως καταπραῖνει καὶ δύναμιν ἐν τῇ διατριβῇ ἐντίθησι καὶ ὑπομονὴν καὶ μεγάλην διδάσκει τὸν ἀνθρώπον τῶν ἐπερχομένων αὐτῷ ἀναγκαίως θλίψεων.

4 **Μ**ὴ ζητήσης λαβεῖν βουλήν παρά τινος, μὴ ὄντος ἐν τῇ διαγωγῇ σου, κἂν λίαν σοφὸς ὑπάρχη. Ἀνάθου δὲ μᾶλλον τὸν λογισμὸν σου ἰδιώτῃ ἐν πείρᾳ γεγονότι τῶν πραγμάτων, ἥπερ φιλοσόφῳ λογίῳ ὁμιλοῦντι ἐκ τῆς ἐξετάσεως, ἄνευ τῆς
5 πείρας τῶν πραγμάτων.

5 **Τ**ί δέ ἐστι πείρα; Ἡ πείρά ἐστιν, οὐχὶ τὸ εἰσελθεῖν τινα καὶ κατασκοπεῦσαί τινα τῶν πραγμάτων, μήπω λαβόντα τὴν γνῶσιν αὐτῶν εἰς ἑαυτὸν, ἀλλὰ τὸ αἰσθηθῆναι τῆς πείρας τῆς

1. Λέγοντας ὅτι δὲν πρέπει κανεὶς νὰ ζητῇ καὶ νὰ δέχεται συμβουλὲς σοφῶν ποὺ δὲν ἀκολουθοῦν τὸν ἴδιο βίον μὲ αὐτόν, ἐννοεῖ μιὰ παροῦσα τότε κατάστασι. Τί ἐννοεῖ μὲ τὸν ὄρο σοφοὶ καὶ φιλόσοφοι; Ὑπῆρχαν τότε ἀνάμεσα στοὺς Νεστοριανοὺς φιλόσοφοι ποὺ δὲν ἀνήκαν στὸν κλῆρον; Ἡ μήπως ἐννοεῖ

στερεώνεται διὰ τῆς πίστεως καὶ ἔπειτα πλησιάζει στὶς θλίψεις. Ὅποιος στερήσῃ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὰ ὑλικά πράγματα, ἀλλὰ δὲν στερήσῃ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τῶν αἰσθήσεων, δηλαδὴ τῆς ὀράσεως καὶ τῆς ἀκοῆς, προξενεῖ στὸν ἑαυτό του διπλῆ θλίψι, ταλαιπωρεῖται καὶ θλίβεται διπλᾶ. Ἡ μᾶλλον, ποιό εἶναι τὸ ὄφελος ἀπὸ τὸ νὰ στερηθῇ τὰ αἰσθητὰ πράγματα καὶ διὰ τῶν αἰσθήσεων νὰ εὐφραίνεται σ' αὐτά; Τότε παθαίνει ἀπὸ τὰ πάθη ποὺ προκαλοῦνται ἀπ' αὐτὲς ὅ,τι πρακτικῶς ἔπασχε πρωτύτερα, διότι ἡ ἀνάμνησις τῆς συνηθείας τῶν δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν διάνοιά του. Ἄν δηλαδὴ οἱ φαντασίες τῶν, ποὺ διαμορφώνονται νοητῶς καὶ χωριστὰ ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα πράγματα, προσφέρουν στὸν ἄνθρωπο ὀδύνη, τί ἔχομε νὰ εἰποῦμε ὅταν τὰ ἴδια τὰ πράγματα εἶναι πλησίον;

3 **Ε**πομένως ἡ ἀναχώρησις εἶναι καλή, διότι βοηθεῖ πολὺ καταπραῦνει σημαντικὰ τοὺς λογισμούς, παρέχει δύναμι στὴν κακοπάθεια καὶ διδάσκει τὸν ἄνθρωπο νὰ δείχνῃ μεγάλη ὑπομονὴ ἔναντι τῶν θλίψεων ποὺ ἐπέρχονται σ' αὐτὸν ἀναγκαίως.

4 **Ν**ὰ μὴ ζητήσης νὰ πάρῃς συμβουλὴ ἀπὸ κανένα, ποὺ δὲν ἀκολουθεῖ τὸν ἴδιο μ' ἐσένα βίω, ἔστω κι' ἂν εἶναι σοφός. Ἀνάθεσε μᾶλλον τὸν λογισμό σου σ' ἓναν ἀπαίδευτο ποὺ ἔχει πείρα τῶν πραγμάτων, παρὰ σ' ἓνα φιλόσοφο¹ ποὺ ὁμιλεῖ θεωρητικὰ χωρὶς ἐμπειρία ἀπὸ τὰ πράγματα.

5 **Τ**ί ὅμως εἶναι πείρα; Πείρα δὲν εἶναι τὸ νὰ εἰσέλθῃ κάποιος καὶ νὰ κατασκοπεύσῃ κάποια ἀπὸ τὰ πράγματα, χωρὶς ἀκόμη νὰ λάβῃ γνῶσι γι' αὐτά, ἀλλὰ τὸ νὰ δοκιμάσῃ

¹ Ἕλληνες λογίους ποὺ ἐδίδασκαν στὰ σχολεῖα τῆς περιοχῆς; Βέβαια, ἀκόμη καὶ ἂν ὁ Ἰσαὰκ ἤκμασε μετὰ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δεχθοῦμε ὅτι εἶχε ἤδη δημιουργηθῇ τάξις μουσουλμάνων λογίων τόσο γρήγορα στὴν Περσία ἢ τὴν Μεσοποταμίαν.

ὠφελείας αὐτῶν καὶ τῆς ζημίας ἐνεργῶς διὰ τὸ χρονίσαι ἐν αὐ-
 5 τοῖς. Καὶ γὰρ πολλάκις φαίνεται πρᾶγμα ζημίαν ἔχον, ἔνδον δὲ
 αὐτοῦ εὐρίσκεται πᾶσα πραγματεία γέμουσα ὠφελείας. Τὸν αὐ-
 τὸν δὲ τρόπον νόει καὶ ἐν τῷ ἐναντίῳ τούτου· τουτέστι, πολλά-
 κισ φαίνεται πρᾶγμα ὠφέλειαν ἔχον, ἔσωθεν δὲ ἐστὶ μεμεστω-
 μένον ζημίας. Διὸ καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων πάλιν ἐκ τῶν
 10 φαινομένων ἐπικερδῶν πραγμάτων ζημίαν εὐρίσκουσι. Καὶ
 οὐδὲ ἐκ τούτων ἡ μαρτυρία τῆς γνώσεως ἀληθινὴ ἐστίν.

6 **Ε** κείνῳ οὖν συμβούλῳ χρῆσαι, τῷ ἐπισταμένῳ δοκιμάσαι
 ἐν ὑπομονῇ τὰ πράγματα τῆς διακρίσεως. Διὰ τοῦτο οὐχὶ
 ἕκαστος ἐστὶν ἀξιόπιστος τοῦ δοῦναι βουλήν, εἰ μὴ ὅστις
 πρῶτος καλῶς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ ἐκυβέρνησε καὶ οὐ φοβεῖ-
 5 ται κατηγορίας καὶ συκοφαντίας.

7 **Ο** ταν γὰρ εὐρῆς εἰρήνην ἐν τῇ ὁδῷ σου ἀναλλοίωτον, τότε
 φοβήθητι. Διότι μακρὰν ἀπέχεις ἐκ τῆς εὐθείας τρίβου
 τῆς πατουμένης ὑπὸ τῶν μοχθηρῶν ποδῶν τῶν ἀγίων. Ὅσον
 γὰρ διαβαίνεις ἐν τῇ ὁδῷ τῆς πόλεως τῆς βασιλείας καὶ τῇ τοῦ
 5 Θεοῦ πόλει πλησιάζεις, τοῦτο ἔστω σοι τὸ σημεῖον· ἡ ἰσχὺς
 τῶν πειρασμῶν ἀπαντᾷ σοι. Καὶ ὅσον πλησιάζεις καὶ προκό-
 πτεῖς, τοσοῦτον οἱ πειρασμοὶ πληθύνονται κατὰ σοῦ. Ὅταν οὖν
 αἴσθη ἐν τῇ ψυχῇ σου διαφόρους καὶ ἰσχυροτέρους πειρασμοὺς
 ἐν τῇ ὁδῷ σου, γνῶθι ὅτι ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις ὄντως ἐδέξα-
 10 το ἡ ψυχὴ σου βαθμὸν ἐν τῷ κρυπτῷ ἄλλον ὑψηλὸν καὶ προσε-
 τέθη αὐτῇ χάρις ἐν τῇ καταστάσει, ἐν ἧ ἴστατο ἐν αὐτῇ.

8 **Κ** ατὰ γὰρ τὸ μέτρον τῆς χάριτος, κατὰ τοσοῦτον εἰς τὴν
 θλίψιν τῶν πειρασμῶν εἰσφέρει ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν. Οὐχὶ
 εἰς τοὺς πειρασμοὺς τοὺς κοσμικοὺς, οἵτινες γίνονται τισὶ διὰ τὸ
 χαλινῶσαι τὴν κακίαν καὶ τὰ φανερὰ πράγματα, μηδὲ σωματι-

τὴν ὠφέλειά τους ἢ τὴν ζημία τους ἐμπράκτως ἀπὸ τὴν πολυχρόνια παραμονὴ σ' αὐτά. Πολλὲς φορές ἓνα πρᾶγμα φαίνεται νὰ φέρῃ ζημία, ἐνῶ μέσα του ὑπάρχουν στοιχεῖα γεμᾶτα ὠφέλεια. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο πρέπει νὰ ἐκλαμβάνῃς τὸ θέμα καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίθετη ἄποψι· πολλὲς φορές δηλαδὴ κάποιον πρᾶγμα φαίνεται νὰ περικλείῃ ὠφέλεια, ἐνῶ μέσα του εἶναι γεμᾶτο ζημία. Γι' αὐτὸ πολλοὶ ἄνθρωποι στὰ φαινομενικὰ ἐπικερδῆ πρᾶγματα εὐρίσκουν ζημία. Ἄλλ' οὔτε ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἀκριβῆς ἡ μαρτυρία τῆς γνώσεως.

6 **Χ**ρησιμοποίησε λοιπὸν σύμβουλο ἐκεῖνον ποὺ ἔμαθε νὰ δοκιμάζῃ μὲ ὑπομονὴ τὰ πρᾶγματα. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι ὁ καθένας ἰκανὸς νὰ δώσῃ ἀξιόπιστη συμβουλή, παρὰ μόνο ἐκεῖνος ποὺ πρῶτα ἐκυβέρνησε καλὰ τὴν ἐλευθερία του καὶ δὲν φοβεῖται κατηγορίες καὶ συκοφαντίες.

7 **Ο**ταν εὖρης στὸν δρόμο σου εἰρήνη ἀμετάβλητη, τότε φοβήσου. Διότι ἀπέχεις πολὺ ἀπὸ τὸν σωστὸ δρόμο ποὺ περιπατεῖται ἀπὸ τὰ πονεμένα πόδια τῶν ἁγίων. Ὅσο ἀκόμη διαβαίνεις ἀπὸ τὴν πολιτεία τοῦ βασιλείου καὶ πλησιάζεις στὴν πολιτεία τοῦ Θεοῦ, τοῦτο νὰ ἔχῃς σημάδι· σὲ συναντᾷ ἡ δύναμις τῶν πειρασμῶν, καὶ ὅσο πλησιάζεις καὶ προκόπτεις, τόσο οἱ ἐναντίον σου πειρασμοὶ πληθύνονται. Ὅταν λοιπὸν αἰσθανθῆς στὴν ψυχὴ σου διαφόρους ἰσχυροτέρους πειρασμούς, καθῶς βαδίζεις στὴν ὁδὸ σου, γνῶριζε ὅτι ἐκείνην τὴν στιγμὴ πρᾶγματι ἡ ψυχὴ σου ἀνέβηκε σ' ἓναν ἄλλο ὑψηλότερο βαθμὸ κι' ἐδέχθηκε χάρι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν κατάστασι στὴν ὁποία εὐρισκόταν πρωτύτερα.

8 **Π**ράγματι ὁ Θεὸς εἰσάγει τὴν ψυχὴ στὴν θλίψι τῶν πειρασμῶν κατὰ τὸ μέτρο τῆς χάριτος. Μὴ ἐκλάβῃς ὅτι πρόκειται γιὰ τοὺς κοσμικοὺς πειρασμούς ποὺ συμβαίνουν σὲ μερικοὺς γιὰ τὴν χαλιναγώγησι τῆς κακίας καὶ τῶν φανε-

5 κὰς ταραχὰς νόει τούτους, ἀλλὰ πειρασμοὺς ἀρμόζοντας μονα-
 χοῖς ἐν τῇ ἡσυχίᾳ αὐτῶν, οὓς περ ὕστερον μέλλομεν διαιρεῖν.
 Ἐὰν δὲ ἔχη ἡ ψυχὴ ἀσθένειαν καὶ οὐχ ἱκανοῖ πρὸς τοὺς πειρα-
 σμοὺς τοὺς μεγάλους καὶ αἰτῆσαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς αὐτοὺς καὶ
 εἰσακούσῃ αὐτῆς ὁ Θεός, γνῶθι σαφῶς, ὅτι καθ' ὅσον ἀνικανοῖ
 10 πρὸς τοὺς μεγάλους πειρασμούς, κατὰ τοσοῦτον καὶ πρὸς τὰ
 μεγάλα χάρισματα. Οὐ δίδωσι γὰρ ὁ Θεὸς χάρισμα μέγα, χωρὶς
 μεγάλου πειρασμοῦ. Κατὰ γὰρ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰ χαρί-
 σματα ὠρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν σοφίαν αὐτοῦ, ἣν οὐ
 καταλαμβάνουσι οἱ δημιουργηθέντες ὑπ' αὐτοῦ. Λοιπὸν ἐκ τῶν
 15 δυσχερῶν θλίψεων τῶν συμβαινουσῶν σοι ὑπὸ τῆς προνοίας
 τοῦ Θεοῦ, καταλαμβάνεις πόσῃν ἐδέξατο ἡ ψυχὴ σου ἐκ τῆς με-
 γαλωσύνης αὐτοῦ τιμῆν. Κατὰ γὰρ τὴν λύπην, καὶ ἡ παράκλη-
 σις.

9 **Ε**ρώτησις. Τί οὖν λοιπόν; πρῶτον ὁ πειρασμός, καὶ τότε
 τὸ χάρισμα; ἢ τὸ χάρισμα πρῶτον, καὶ οὕτως ὀπίσω αὐ-
 τοῦ ὁ πειρασμός;

10 **Α**πόκρισις. Οὐκ ἔρχεται ὁ πειρασμός, εἰ μὴ πρῶτον δέξε-
 ται ἡ ψυχὴ ἐν τῷ κρυπτῷ μέγεθος ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐτῆς,
 καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος, ὅπερ ἐδέξατο πρῶτον. Καὶ μαρτυρεῖ
 περὶ τούτου ὁ πειρασμὸς τοῦ Κυρίου, ὁμοίως καὶ οἱ πειρασμοὶ
 5 τῶν Ἀποστόλων. Οὐ γὰρ παρεχωρήθησαν εὐσελεῖν εἰς πειρα-
 σμούς, ἕως ἂν ἐδέξαντο τὸν Παράκλητον. Οἱ γὰρ κοινωνοῦντες
 τοῖς ἀγαθοῖς, ἀρμόζει αὐτοῖς ὑπομεῖναι τοὺς πειρασμοὺς αὐτῶν·
 ὅτι μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ ἡ θλίψις αὐτῶν. Οὕτω γὰρ ἤρεσε τῷ
 σοφῷ Θεῷ ἐν πᾶσι ποιεῖν. Καὶ εἰ τοῦτο οὕτω, τουτέστιν ἡ χά-

2. Βλ. Ρωμ. 8,15έε.

3. Ματθ. 4,1έε. καὶ παράλληλα. Ἡ ἔμφασις τοῦ Ἰσαὰκ εἶναι ἐδῶ ἐπὶ τοῦ
 ὅτι ὁ Ἰησοῦς «ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος», πρᾶγμα ποῦ ἐνέχει
 νεστοριανικὴν χροιάν.

ρῶν ἐρεθισμῶν, οὔτε γιὰ τὶς σωματικὲς ταραχὲς, ἀλλὰ γιὰ πειρασμοὺς ποὺ ἀρμόζουν σὲ μοναχοὺς ἡσυχαστάς, τοὺς ὁποίους θὰ ταξινομήσωμε ἀργότερα σὲ κατηγορίες. Ἐὰν δὲ ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴ εἶναι ἀσθενὴς καὶ ἀνίκανη ν' ἀνταπεξέλθῃ στοὺς μεγάλους πειρασμοὺς, ζητῆ νὰ μὴ εἰσέλθῃ σ' αὐτοὺς καὶ ὁ Θεὸς τὴν εἰσακούσῃ, γνῶριζε μὲ βεβαιότητα ὅτι, ὅσο ἀδυνατεῖ πρὸς τοὺς μεγάλους πειρασμοὺς, τόσο ἀδυνατεῖ καὶ πρὸς τὰ μεγάλα χαρίσματα. Διότι ὁ Θεὸς δὲν δίδει μεγάλο χάρισμα, χωρὶς μεγάλο πειρασμό· αὐτὸς εἶναι ποὺ ὠρίσε κατὰ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰ χαρίσματα, σύμφωνα μὲ τὴν σοφία του, τὴν ὁποία δὲν καταλαβαίνουν τὰ δημιουργήματά του. Ἀπὸ τὴν σκληρότητα τῶν θλίψεων λοιπόν, ποὺ σοῦ ἐπέρχονται κατὰ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ, καταλαβαίνεις πόση τιμὴ ἐδέχθηκε ἡ ψυχὴ σου ἀπὸ τὴν μεγαλωσύνη του· διότι ἀνάλογη πρὸς τὴν λύπη εἶναι καὶ ἡ παρηγοριά.

9 **Ε**ρώτησις. Τί ἔρχεται λοιπόν; Πρῶτα ὁ πειρασμός κι' ἔπειτα τὸ χάρισμα; Ἡ πρῶτο τὸ χάρισμα κι' ἔπειτα ἀπ' αὐτὸ ὁ πειρασμός;

10 **Α**πόκρισις. Δὲν ἔρχεται ὁ πειρασμός, παρὰ μόνο ἂν ἡ ψυχὴ δεχθῆ πρῶτα κρυφὰ μιὰ δύναμι ἐπάνω ἀπὸ τὰ μέτρα της, τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ποὺ ἔρχεται πρῶτο². Καὶ ἀπόδειξις αὐτοῦ εἶναι ὁ πειρασμός τοῦ Κυρίου³, ὁμοίως καὶ οἱ πειρασμοὶ τῶν Ἀποστόλων, ποὺ δὲν ἐπετράπηκε νὰ εἰσέλθουν σὲ πειρασμοὺς, ὡς ποὺ ἐδέχθησαν τὸν Παράκλητο⁴. Ὅσοι εἶναι μέτοχοι τῶν ἀγαθῶν ἀρμόζει νὰ ὑπομείνουν τοὺς πειρασμοὺς των· διότι μαζὶ μὲ τὰ ἀγαθὰ βαδίζει καὶ ἡ θλίψις των. Ἐτσι ἤρεσε στὴν σοφία τοῦ Θεοῦ νὰ ἐνεργῆ σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις. Κι' ἂν αὐτὸ συμβαίη ἔτσι, δηλαδὴ ἡ

4. Κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ὅποτε ἐδέχθησαν τὴν ἐπιφοίτησι τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ὑποδοχὴ τοῦ Πνεύματος οἱ Ἀπόστολοι ὑποβλήθησαν καὶ στὶς θλίψεις, στοὺς πειρασμοὺς.

10 ρις πρὸ τοῦ πειρασμοῦ, ἀλλ' ὁμως πάντως προηγήσατο ἡ αἰσθησις τῶν πειρασμῶν τῆς αἰσθήσεως τῆς χάριτος, διὰ τὴν δοκιμὴν τῆς ἐλευθερίας. Οὐδέποτε γὰρ ἡ χάρις προλαμβάνει εἰς τινα, πρὸ τοῦ γεύσασθαι τῶν πειρασμῶν. Προηγεῖται μὲν οὖν ἡ χάρις ἐν τῷ νοῦ, ἐν δὲ τῇ αἰσθήσει βραδύνει.

11 **Λ**οιπὸν πρέπει ἡμᾶς ἐν τοῖς καιροῖς τούτων τῶν πειρασμῶν ἔχειν δύο τιὰ ἐναντία ἀλλήλοις καὶ κατὰ μηδὲν ὁμοιοῦντα. Ταῦτα δὲ εἰσι χαρὰ καὶ φόβος. Χαρὰ μὲν, ὅτι ἐν τῇ ὁδοῦ τῇ πατηθείσῃ ὑπὸ τῶν ἀγίων, μᾶλλον δὲ ὑπὸ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα, εὐρέθης βαδίζων. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῆς διαγνώσεως τῶν πειρασμῶν. Τὸν φόβον δὲ ὀφείλομεν ἔχειν, ὅτι μήπως ἐκ τῆς αἰτίας τῆς ὑπερηφανίας πειραζόμεθα ἐν τούτοις. Ὅμως σοφίζονται ὑπὸ τῆς χάριτος οἱ ταπεινόφρονες τοῦ δύνασθαι ταῦτα πάντα διακρίναι καὶ γινῶναι τίς ἐστὶν ὁ πειρασμὸς ὁ ἐκ τοῦ καρποῦ τῆς ὑπερηφανίας, καὶ τίς ὁ ἐκ τῶν ραπισμάτων τῶν τυπτομένων ἐκ τῆς ἀγάπης· διακέκρινται γὰρ οἱ πειρασμοὶ τοῦ ἐκβιβασμοῦ καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς πολιτείας ἐν τῷ ἀγαθῷ ἐκ τῶν πειρασμῶν τῆς παραχωρήσεως τῆς εἰς παιδείαν διὰ τὴν ὑπερηφανίαν τῆς καρδίας.

Οἱ πειρασμοὶ τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ, οἵτινές εἰσιν οἱ ταπεινόφρονες.

12 **Ο**ἱ ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ράβδου εἰς προκοπὴν καὶ αὐξήσιν τῆς ψυχῆς γινόμενοι πειρασμοί, ἐν οἷς γυμνάζεται καὶ δοκιμάζεται ἡ ψυχὴ καὶ ἀγωνίζεται, εἰσὶν οὗτοι· ἡ ὀκνηρία, βάρος τοῦ σώματος, ἡ χαύνωσις τῶν μελῶν, ἡ ἀκηδία, ἡ σύγχυσις τῆς διανοίας, ὑπόνοια ἀσθενείας τοῦ σώματος, τὸ κόψαι τὴν

5. Αὐτὴν τὴν λεπτὴ ἠθικὴ, ἀλλὰ καὶ δογματικὴ διάκρισι, ἔχει πάρει ὁ Ἰσαὰκ ἀπὸ τοὺς προνεστοριανοὺς διδασκάλους του, τὸν Διόδωρο καὶ τὸν Θεόδωρο. Δὲν εἶναι ὁμως αὐτὴ σὲ ὄλα αἰρετικὴ. Τὸ ἐρώτημα βέβαια ἐδῶ γίνεται μὲ ἀσκητικὸς ὅρους· τί προηγεῖται στὴν τελείωσι, ὁ πειρασμὸς ἢ ἡ χάρις; Εἶναι ὁμως σὰν νὰ λέγη· τί προηγεῖται στὴν σωτηρία, τὸ ἀνθρώπινο ἔργο ἢ ἡ χάρις;

χάρις νὰ ἔρχεται πρὶν ἀπὸ τὸν πειρασμό, ἀλλ' ὁμως ὅπως-δήποτε προηγεῖται ἡ αἴσθησις τῶν πειρασμῶν ἀπὸ τὴν αἴσθησι τῆς χάριτος, γιὰ τὴν δοκιμὴ τῆς ἐλευθερίας. Διότι ποτὲ ἡ χάρις δὲν ἔρχεται σὲ κάποιον πρὶν γευθῆ τοὺς πειρασμούς. Προηγεῖται λοιπὸν ἡ χάρις στὸν νοῦ, ἀλλὰ ἔπεται στὴν αἴσθησι⁵.

- 11 **Π** ρέπει λοιπὸν ἐμεῖς στὸν καιρὸ τούτων τῶν πειρασμῶν νὰ ἔχωμε δύο ἀντίθετα καὶ ἀνόμοια μεταξύ τους αἰσθήματα, πού εἶναι ἡ χαρὰ καὶ ὁ φόβος. Χαρὰ, διότι εὐρέθηκες νὰ βαδίζης στὴν ὁδὸ πού ἔχει χαραχθῆ ἀπὸ τοὺς Ἁγίους ἢ μᾶλλον ἀπὸ ἐκεῖνον πού δίδει ζωὴ στὰ πάντα⁶, κι' αὐτὸ εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὴν διάγνωσι τῶν πειρασμῶν. Φόβο πάλι, μήπως τυχὸν πειραζώμαστε μὲ αὐτοὺς ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερηφανείας. Ὅμως οἱ ταπεινόφρονες σοφίζονται ἀπὸ τὴν χάρι, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ διακρίνουν ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, νὰ γνωρίζουν δηλαδὴ ποιὸς εἶναι ὁ πειρασμὸς ἀπὸ τὸν καρπὸ τῆς ὑπερηφανείας καὶ ποιὸς ἀπὸ τὰ ραπίσματα τῆς ἀγάπης· διότι οἱ πειρασμοὶ πού προάγουν καὶ αὐξάνουν τὴν διαγωγή στὸ ἀγαθὸ διακρίνονται ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς πού παραχωροῦνται γιὰ διαπαιδαγώγησι λόγῳ τῆς ὑπερηφανείας τῆς καρδιάς.

Οἱ πειρασμοὶ τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ πού εἶναι ταπεινόφρονες.

- 12 **Ο** ἱ πειρασμοὶ πού ἐπιφέρονται μὲ τὴν πνευματικὴ ράβδο γιὰ τὴν προκοπὴ καὶ τὴν αὐξήσι τῆς ψυχῆς, μὲ τοὺς ὁποίους γυμνάζεται, δοκιμάζεται καὶ ἀγωνίζεται ἡ ψυχὴ, εἶναι οἱ ἐξῆς. Ἡ ὀκνηρία, ἡ βαρύτης τοῦ σώματος, ἡ χαύνωσις τῶν μελῶν, ἡ ἀκηδία, ἡ σύγχυσις τῆς διανοίας, ἡ κατὰ φαν-

Λοιπὸν ἐδῶ ὁ Ἰσαὰκ ἀπαντᾷ ὅτι πρῶτα ἔρχεται στὸν νοῦ ἡ πνοὴ τῆς χάριτος, ἀκολουθοῦν οἱ ἀγῶνες τῶν ἀσκητῶν μέσα στοὺς πειρασμούς. Τέλος ἡ χάρις ἔρχεται στὴν αἴσθησι. Ὡστε ἡ σειρὰ τῆς πνευματικῆς πορείας εἶναι: ἡ χάρις στὸν νοῦ, οἱ πειρασμοὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ χάρις στὴν αἴσθησι.

6. Ἐπὶ τὸν Θεό.

ἐλπίδα πρὸς ὤραν, ἢ σκότωσις τῶν λογισμῶν, ἢ ἔκλειψις τῆς ἀνθρωπίνης βοηθείας, ἢ ἔνδεια τῆς σωματικῆς χρείας, καὶ τὰ ὅμοια τούτων. Ἐκ τούτων τῶν πειρασμῶν κτᾶται ὁ ἄνθρωπος ψυχὴν μεμονωμένην καὶ ἀπροστάτευτον καὶ καρδίαν νενεκρω-
 10 μένην καὶ ταπεινῶσιν, καὶ ἐκ τούτου δοκιμάζεται τις ἐλθεῖν εἰς ἐπιθυμίαν τοῦ κτίσαντος. Καὶ ταῦτα πρὸς τὴν δύναμιν ὁ προνοη-
 τῆς οἰκονομεῖ καὶ πρὸς τὴν χρείαν τῶν ὑποδεχομένων αὐτά. Τούτοις συγκέκρται ἡ παράκλησις καὶ αἱ ἐπιφοραί, τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, οἱ πόλεμοι καὶ αἱ ἀντιλήψεις, καὶ συντόμως εἶπεῖν,
 15 στένωσις καὶ πλατυσμός. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ σημεῖον τῆς προκο-
 πῆς τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ.

Οἱ πειρασμοὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ, οἵτινές εἰσιν οἱ ὑπερήφνοι.

13 **Ο** ἰ δὲ πειρασμοί, οἱ γινόμενοι ἐκ τῆς παραχωρήσεως τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν ἀναισχυρτούντων καὶ ἐπαιρομένων ἐν ταῖς διανοίαις αὐτῶν ἐνώπιον τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ καὶ ἀδικούντων τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ὑπερηφανίᾳ αὐτῶν, εἰσὶν οὗ-
 5 τοι· οἱ πειρασμοὶ οἱ φανεροὶ τῶν δαιμόνων, οἱ καὶ ὑπὲρ τὸν ὄρον τῆς δυνάμεως ὑπάρχοντες τῆς ψυχῆς, ἢ στέρησις τῶν δυνάμεων τῆς σοφίας τῆς οὔσης ἐν αὐτοῖς, αἴσθησις δριμεῖα τῆς ἐννοίας τῆς πορνείας τῆς παραχωρουμένης κατ' αὐτῶν εἰς ταπεινῶσιν τῆς ἐπάρσεως αὐτῶν, τὸ θυμοῦσθαι ταχέως, τὸ θέλειν στήσαι τὸ
 10 ἴδιον θέλημα, τὸ φιλονεικεῖν ἐν λόγοις, τὸ ἐπιτιμῆσαι, ἢ καταφρόνησις τῆς καρδίας, πλάνη τοῦ νοῦ τελεία, βλασφημία κατὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ἐννοιαὶ μωραὶ πεπληρωμέναι γέλωτος, μᾶλλον δὲ κλαυθμοῦ, τὸ καταφρονεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀφανίζεσθαι τὴν τιμὴν αὐτῶν, τὸ γενέσθαι αἰσχύνη καὶ ὄνει-
 15 δος ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἐν πολλοῖς τρόποις κρυπτῶς καὶ φανε-

τασίαν ἀσθένεια τοῦ σώματος, ἡ πρόσκαιρη ἀπελπισία, ὁ σκοτισμὸς τῶν λογισμῶν, ἡ ἔκλειψις τῆς ἀνθρωπίνης βοηθείας, ἡ στέρησις τῆς σωματικῆς χρείας, καὶ τὰ παρόμοια. Ἄπ' αὐτοὺς τοὺς πειρασμοὺς ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ ψυχὴ μοναστικὴ καὶ ἀπροστάτευτη, καρδιὰ ἀπονεκρωμένη καὶ ταπεινῶσι, καὶ ἀπ' αὐτὸ δοκιμάζεται κανεὶς γιὰ νὰ ἀναζητήσῃ τὸν Κτίστη. Αὐτὰ τὰ οἰκονομεῖ ὁ προνοητὴς κατὰ τὴν δύναμι καὶ τὴν ἀνάγκη αὐτῶν ποὺ τὰ δέχονται. Μὲ αὐτοὺς τοὺς πειρασμοὺς εἶναι ἀναμιγμένα ἡ παρηγοριὰ καὶ ἡ ταλαιπωρία, τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, οἱ πόλεμοι καὶ οἱ βοήθειες, μὲ λίγα λόγια ἡ στενοχώρια καὶ ἡ ἄνεσις. Κι' αὐτὸ εἶναι τὸ σημεῖο τῆς προκοπῆς τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ.

Οἱ πειρασμοὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι ὑπερήφανοι.

- 13 **Ο**ἱ πειρασμοὶ ποὺ ἐπέρχονται κατὰ παραχώρησι τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τῶν ἀναισχύντων ποὺ ἐπαίρονται μὲ τὸν νοῦ τους ἐνώπιον τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ καὶ ἀδικοῦν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ὑπερηφάνειά τους, εἶναι οἱ ἐξῆς. Οἱ φανεροὶ πειρασμοὶ τῶν δαιμόνων ποὺ εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, ἡ στέρησις τῶν δυνάμεων τῆς σοφίας ποὺ ὑπάρχει μέσα τους, ἡ ζωηρὴ αἴσθησις τῆς διεγέρσεως τῆς πορνείας ποὺ παραχωρεῖται σὲ βάρος τους γιὰ τὴν ταπεινῶσι τῆς ἐπάρσεώς των, ἡ ὄξυθυμία, ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐπιβολῆς τοῦ οἰκείου θελήματος, ἡ τάσις πρὸς τὴν φιλονεικία, ἡ ἐπιτίμησις, ἡ καταφρόνησις τῆς καρδιᾶς, ἡ τελεία πλάνη τοῦ νοῦ, οἱ βλασφημίαι κατὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, οἱ μωρὲς σκέψεις γεμᾶτες γέλοια ἢ μᾶλλον κλάμα, ἡ καταφρόνησις ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡ ἐξαφάνισις τῆς ἐκτιμησεώς των, ἡ καταισχύνη καὶ τὸ ὄνειδος ἀπὸ τοὺς δαίμονες κατὰ πολλοὺς τρόπους κρυφὰ καὶ φανερά, ἡ ἐπιθυμία νὰ ἀναμιχθῇ καὶ συναναστρῆ μὲ τὸν κόσμον, ἡ τά-

ρῶς, ἐπιθυμία τοῦ μιγῆναι καὶ συναστραφῆναι τῷ κόσμῳ, τὸ λαλεῖν καὶ ληρεῖν ἀφρόνως πάντοτε, τὸ εὐρεῖν ἑαυτῷ καινισμόν ἀεὶ σὺν ψευδοπροφητεία, τὸ ἐπαγγέλλεσθαι πολλὰ ὑπὲρ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ψυχικά.

14 **Ε**ν δὲ τοῖς σωματικοῖς, συμβαίνουσιν αὐτῷ συμβάσεις ὀδυνηραί, διαμένουσαι ἀεὶ συμπεπλεγμέναι καὶ δύσλυτοι, ἀπαντήσεις κακῶς ἀεὶ καὶ ἀθέων ἀνθρώπων, τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θλιβόντων ἀνθρώπων, τὸ κινεῖσθαι τὴν καρδίαν αὐτοῦ
5 ἀεὶ ἀναιτίως ὑπὸ τοῦ θείου φόβου ἐξαίφνης, τὸ πολλάκις πάσχειν αὐτοὺς πτώματα μεγάλα ἐκ πετρῶν καὶ ἀπὸ ὑψηλῶν τόπων καὶ τῶν ὁμοίων τούτοις τῶν γινομένων εἰς συντριβὴν τοῦ σωματος. Καὶ τέλος ἔνδεια τῶν ἀντιλαμβανομένων τὴν καρδίαν ὑπὸ τῆς θεϊκῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐλπίδος τῆς πίστεως αὐ-
10 τῶν, καὶ συντόμως εἶπεῖν, ὅσα ἀδύνατα καὶ ὑπὲρ δύναμιν ἐπάγονται αὐτοῖς σὺν τοῖς ἑαυτῶν. Ταῦτα γὰρ πάντα ὅσα ἐτάξαμεν καὶ ἠριθμήσαμεν εἰσιν ἐκ τῶν τρόπων τῶν πειρασμῶν τῆς ὑπερηφανίας.

15 **Φ**αίνεται δὲ ἡ ἀρχὴ τούτων ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ὅταν τις ἄρξηται ἔχειν σοφὸν ἑαυτὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, καὶ οὗτος μετακινεῖται ἐν πᾶσι τοῖς κακοῖς τούτοις κατὰ τὸ μέτρον τῆς ὑποδοχῆς τῶν τοιούτων λογισμῶν τῆς ὑπερηφανίας. Λοιπὸν ἐκ
5 τῶν εἰδῶν τῶν πειρασμῶν σου καταλάμβανε τὰς ὁδοὺς τῆς λεπτότητος τῆς διανοίας σου. Ἐὰν δὲ ἴδῃς τινὰς τούτων τῶν πειρασμῶν μεμιγμένους μετὰ τῶν πρὸ τούτων τῶν εἰρημένων πειρασμῶν, γνῶθι ὅτι καθ' ὅσον ἔχεις ἐκ τούτων, κατὰ τοσοῦτον ἡ ὑπερηφανία ἐν σοὶ ἐνέσκηψεν.

Περὶ ὑπομονῆς

16 **Α**κουσον δὲ πάλιν καὶ τρόπον ἄλλον. Πᾶσαι αἱ περιστάσεις καὶ αἱ θλίψεις αἱ μὴ μετέχουσαι ὑπομονῆς, διπλῆ ἐστὶν ἡ βάσανος αὐτῶν. Ὑπομονὴ γὰρ ἀνθρώπου ἀποβάλλει τὰς συμφορὰς αὐτοῦ. Μικροψυχία δὲ μήτηρ ἐστὶ τῆς κολάσεως. Ὑπο-

σις νὰ ὀμιλῇ καὶ νὰ φλυαρῇ πάντοτε ἀφρόνως, ἢ παντοτινὴ ἐπινόησις νεωτερισμῶν μαζί με τὴν ψευδοπροφητεία, ἢ ὑπόσχεσις πολλῶν πραγμάτων ἐπάνω ἀπὸ τὴν δυναμὶ του. Αὐτὰ εἶναι τὰ ψυχικά.

14 **Ω**ς πρὸς τὰ σωματικά, τοῦ συμβαίνουν ὀδυνηρὰ περιστατικά, ποὺ παραμένουν πάντοτε περίπλοκα καὶ δύσλυτα, διαρκῆ συναπαντήματα κακῶν καὶ ἀθέων ἀνθρώπων, ἢ πτώσις στὰ χέρια καταπιεστῶν, ἢ ξαφνικὴ ἀναίτια κινήσις τῆς καρδιᾶς ἀπὸ τὸν θεῖο φόβο, ἢ βαρεῖα πτώσις πολλὰς φορὲς ἀπὸ βράχους καὶ ὑψώματα καὶ παρομοίους τόπους ποὺ προκαλοῦν συντριβὴ τοῦ σώματος, καὶ τέλος ἔλλειψις τῆς ἐνισχύσεως τῆς καρδιᾶς ἀπὸ τὴν θεϊκὴ δύναμι καὶ τῆς ἐλπίδος ποὺ παρέχει ἢ πίστις των· με λίγα λόγια, ὅλα ὅσα ἀδύνατα καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις των ἐπιφέρονται γι' αὐτοὺς καὶ τοὺς συνοδοὺς των. Ὅλα αὐτὰ ποὺ ἐταξινομήσαμε καὶ ἀπαριθμήσαμε ἀνήκουν στὸ εἶδος τῶν πειρασμῶν τῆς ὑπερηφανείας.

15 **Η** ἀρχὴ τους ἐμφανίζεται στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἀρχίζει νὰ θεωρῇ τὸν ἑαυτὸ του σοφά. Ἀπὸ τότε ὑποπίπτει σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ κακὰ κατὰ τὸ μέτρο τῆς ἀποδοχῆς τῶν λογισμῶν τῆς ὑπερηφανείας. Ἀπὸ τὴν διάκρισι λοιπὸν τῶν εἰδῶν τῶν πειρασμῶν σου πρέπει νὰ καταλάβῃς τοὺς δρόμους τοὺς λεπτοὺς τῆς διανοίας σου. Ἄν πάλι ἰδῆς μερικὸς ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πειρασμοὺς ἀναμεμιγμένους μ' ἐκείνους ποὺ ἀναφέρθηκαν πρωτύτερα, γινώριζε ὅτι, ὅσο ἔχεις ἀπὸ ἐκείνους, τόσο ἡ ὑπερηφάνεια ἐνέσκηψε μέσα σου.

Περὶ ὑπομονῆς

16 **Α**κουσε ἐπίσης καὶ ἓνα ἄλλον τρόπο πειρασμῶν. Ὅλες οἱ ~~ταλαιπωρίες καὶ οἱ θλίψεις, ποὺ δὲν μετέχουν τῆς ὑπομονῆς, προκαλοῦν διπλὸ βασανισμό.~~ Διότι ἡ ὑπομονὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπομακρύνει τὶς συμφορὲς του, ἐνῶ ἡ μικρο-

5 μονή ἐστι μήτηρ τῆς παρακλήσεως καὶ δύνამίς τις, ἥτις ἐκ τῆς εὐρυχωρίας τῆς καρδίας ἀποτίκτεσθαι πέφυκεν, ἦν τινα δύνάμιν δυσχερὲς τὸν ἄνθρωπον εὐρεῖν ἐν ταῖς θλίψεσιν αὐτοῦ, ἐκτὸς τοῦ θείου χαρίσματος, τοῦ ἐκ τῆς καταδιώξεως τῆς εὐχῆς καὶ τῆς ἐκχύσεως τῶν δακρύων εὐρισκομένου.

Περὶ μικροψυχίας

17 **Ο**ταν βουληθῆ ὁ Θεὸς ἐπὶ πλεῖον θλίψαι ἄνθρωπον, παραχωρεῖ αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὰς χεῖρας τῆς μικροψυχίας. Καὶ αὕτη τίκτει ἐν αὐτῷ κραταιὰν δύνάμιν τῆς ἀκηδίας, ἐν ἧ γεύεται τοῦ ψυχικοῦ πνιγμοῦ, ὅπερ ἐστὶ γεῦσις τῆς γεέννης. Καὶ 5 ἐκ τούτου ἐπάγεται τὸ πνεῦμα τῆς ἐκστάσεως, ἐξ οὗ πηγάζουσιν οἱ μύριοι πειρασμοί· ἢ σύγχυσις, ὁ θυμὸς, ἢ βλασφημία, ἢ μεμψιμοιρία, οἱ διεστραμμένοι λογισμοί, ἢ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν μετástασις, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. Ἐὰν δὲ εἴπῃς, ἢ αἰτία τούτων τίς ἐστι; λέγω σοι, ὅτι ἢ σὴ ἀμέλεια. Οὐ γὰρ ἐμερίμνη- 10 σας ἐκζητῆσαι τὴν ἰατρούειαν αὐτῶν. Ἡ ἰατρούεια γὰρ τούτων πάντων μία ἐστίν, ἐν ἧ ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς εὐρίσκει τις παράκλησιν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ εὐθέως. Καὶ τίς ἐστὶν αὕτη; ἢ ταπεινοφροσύνη τῆς καρδίας, καὶ ἐκτὸς ταύτης καταλύσαι τὸν φραγμὸν τῶν κακιῶν τούτων οὐ δύναται τις, ἀλλὰ μᾶλλον εὐρίσκει αὐτὰς 15 ὑπερισχυούσας κατ' αὐτοῦ.

18 **Μ**ὴ θυμωθῆς κατ' ἐμοῦ, ὅτι λέγω σοι τὴν ἀλήθειαν. Οὐκ ἐζήτησας ταύτην ἐν ὅλῃ σου τῇ ψυχῇ ποτε. Ἐὰν δὲ θέλῃς, γενοῦ ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῆς καὶ ὄψει πῶς δώσει σοι τὴν λύσιν τῆς κακίας σου. Πρὸς γὰρ τὸ μέτρον τῆς ταπεινοφροσύνης δίδοται 5 σοι καὶ ὑπομονὴ ἐν ταῖς συμφοραῖς σου, καὶ κατὰ τὴν ὑπομονὴν σου ἐλαφρύνεται τὸ βάρος τῶν θλίψεών σου καὶ τῆς παρακλήσεως τεύξῃ. Κατὰ δὲ τὴν παρακλήσιν σου, μεγαλύνεται ἢ πρὸς Θεὸν ἀγάπη σου, καὶ κατὰ τὴν ἀγάπην σου, μεγαλύνεται ἢ χαρὰ σου ἐν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ.

ψυχία εἶναι μητέρα τῆς κολάσεως. Ἡ ὑπομονὴ εἶναι μητέρα τῆς παρηγοριᾶς καὶ δύναμις ποῦ γεννᾶται ἀπὸ τὴν εὐρυχωρία τῆς καρδιᾶς. Αὐτὴν τὴν δύναμι εἶναι δύσκολο νὰ εὔρη ὁ ἄνθρωπος μέσα στὶς θλίψεις του, ἐκτὸς ἂν δοθῇ ὡς θεῖο χάρισμα, ποῦ εὐρίσκεται διὰ τῆς ἐπίμονης εὐχῆς καὶ τῆς ἐκχύσεως τῶν δακρῦων.

Περὶ μικροψυχίας

17 **Ο**ταν θελήσῃ ὁ Θεὸς νὰ θλίψῃ τὸν ἄνθρωπο περισσότερο, ἐπιτρέπει νὰ ἔλθῃ στὰ χέρια τῆς μικροψυχίας. Αὐτὴ τότε γεννᾶ μέσα του ἰσχυρὴ δύναμι ἀκηδίας, στὴν ὁποία δοκιμάζει τὸν ψυχικὸ πνιγμό, ποῦ εἶναι γεῦσις τῆς γέεννας. Ἀπὸ αὐτὸ ἐπέρχεται τὸ πνεῦμα τῆς παραφροσύνης, ἀπὸ τὸ ὁποῖο πηγάζουν μύριοι πειρασμοί· ἡ σύγχυσις, ὁ θυμὸς, ἡ βλασφημία, ἡ μεμψιμοιρία, οἱ διεστραμμένοι λογισμοί, ἡ μετακίνησις ἀπὸ τόπο σὲ τόπο καὶ τὰ ὅμοια μὲ αὐτά. Ἐάν τώρα ἐρωτήσῃς, ποιά εἶναι ἡ αἰτία τούτων; Σοῦ ἀπαντῶ, ὅτι εἶναι ἡ ἀμέλειά σου· διότι δὲν ἐφρόντισες νὰ ἐπιζητήσῃς τὴν θεραπείά τους. Ἡ θεραπεία ὅλων αὐτῶν εἶναι μία, καὶ μὲ αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκει ἀμέσως παρηγοριὰ στὴν ψυχὴ τους. Καὶ ποιά εἶναι αὐτή; Ἡ ταπεινοφροσύνη τῆς καρδιᾶς. Ἐξω ἀπὸ αὐτὴν δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ καταλύσῃ τὸν φραγμὸ τούτων τῶν κακιῶν, ἀλλὰ μᾶλλον τὶς εὐρίσκει ἰσχυρότερες ἐναντίον του.

18 **Μ**ὴ θυμώσῃς ἐναντίον μου ποῦ σοῦ λέγω τὴν ἀλήθεια. Ποτὲ δὲν τὴν ἐζήτησες μὲ ὅλη σου τὴν ψυχὴ. Ἐάν θέλῃς, ἀκολούθησέ με, καὶ ἔτσι θὰ ἰδῆς πῶς θὰ σοῦ δώσῃ τὴν λύσι τῆς κακίας σου. Διότι ἀνάλογα μὲ τὸ μέτρο τῆς ταπεινοφροσύνης, σοῦ δίδεται καὶ ἡ ὑπομονὴ στὶς συμφορὲς σου. Καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν παρηγοριὰ σου, μεγαλύνεται ἡ πρὸς τὸν Θεὸ ἀγάπη σου. Καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν ἀγάπη σου, μεγαλώνει ἡ χαρὰ σου ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι.

19 **Τ**ῶν δὲ ἐν ἀληθείᾳ υἱῶν ὄντων ὁ οἰκτίρμων, ὅτε εὐδοκή-
σει ἔκβασιν ποιήσασθαι τῶν πειρασμῶν αὐτῶν, οὐχὶ
λήψει λαμβάνει τοὺς πειραμοὺς ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ὑπομονὴν παρέ-
χει αὐτοῖς ἐν τοῖς πειρασμοῖς αὐτῶν, καὶ ταῦτα πάντα τὰ ἀγαθὰ
s ἐν τῇ χειρὶ τῆς ὑπομονῆς αὐτῶν δέχονται πρὸς τελειότητα τῶν
ψυχῶν αὐτῶν.

Ἄξιῶσαι δὲ ἡμᾶς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἐν τῇ χάριτι αὐτοῦ ὑπομένειν
τὰ κακὰ διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἐν εὐχαριστίᾳ τῆς καρδίας. Ἀμήν.

19 **Ο** οϊκτίρμων πατήρ μας, όταν εϋδοκήση νὰ ἀνακουφίση τὰ πραγματικά τέκνα του ἀπὸ τοὺς πειρασμούς των, δὲν ἀποσύρει τοὺς πειρασμούς ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ τοὺς δίδει ὑπομονὴ κατὰ τοὺς πειρασμούς, καὶ αὐτὰ δέχονται ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς ὑπομονῆς των γιὰ τὴν τελειότητα τῶν ψυχῶν τους.

Εἶθε ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς μας νὰ μᾶς ἀξιῶση μὲ τὴν χάρι του νὰ ὑπομένωμε τὰ κακὰ γιὰ τὴν ἀγάπη του μὲ εὐχαριστίες ἀπὸ τὴν καρδιά μας. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΣ ΜΖ'

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΟΤΙ ΤΟ ΣΩΜΑ ΦΟΒΟΥΜΕΝΟΝ ΤΟΥΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΥΣ
ΓΙΝΕΤΑΙ ΦΙΛΟΣ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ

1 **Ε**ἵπέ τις τῶν ἀγίων, ὅτι γίνεται τὸ σῶμα φίλος τῆς ἀμαρ-
τίας φοβούμενον τοὺς πειρασμούς, ἵνα μὴ στενωθῆ καὶ
ἀποθάνῃ ἐκ τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καταναγκάζει
αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀποθανεῖν. Γινώσκει γὰρ ὅτι, ἐὰν μὴ
5 ἀποθάνῃ, οὐ νικᾷ τὴν ἀμαρτίαν. Εἴ τις θέλει ἵνα κατοικήσῃ ἐν
αὐτῷ ὁ Κύριος, τὸ σῶμα αὐτοῦ βιάζεται καὶ λειτουργεῖ τῷ
Κυρίῳ καὶ δουλεύει ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Πνεύματος ταῖς γε-
γραμμέναις ἐν τῷ Ἀποστόλῳ καὶ φυλάττει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς σαρκός, ὧν ἔγραψεν ὁ Ἀπόστολος. Σῶμα
10 δὲ συμμεμιγμένον τῇ ἀμαρτίᾳ ἀναπαύεται ἐν τοῖς ἔργοις τῆς
σαρκός, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οὐκ ἀναπαύεται ἐν τοῖς καρ-
ποῖς αὐτοῦ.

2 **Ο**τε γὰρ ἀσθενεῖ τὸ σῶμα ἐν νηστείᾳ καὶ ταπεινώσει, ἡ
ψυχὴ ἐνδυναμοῦται ἐν τῇ προσευχῇ. Ἔθος ἔχει τὸ σῶμα
ὅταν στενωθῆ πολλαχῶς ἐν θλίψεσι τῆς ἡσυχίας καὶ ὑστερηθῆ
καὶ δεηθῆ, ὥστε ἐγγίζειν τοῦ ἀποθανεῖν ἐκ τῆς ζωῆς αὐτοῦ,
5 τότε παρακαλεῖ σε, λέγον·

* Ὁ Λόγος 47 ποὺ προφανῶς εἶναι ἀποσπασματικός, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ
τελευταῖο τμήμα τοῦ κειμένου 35 τοῦ συριακοῦ κατὰ τὴν ἔκδοσι τοῦ Bedjan, σ.
267-269.

1. Τοῦ Παύλου, Α' Κορ. 9,27.

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΟΤΙ ΤΟ ΣΩΜΑ ΦΟΒΟΥΜΕΝΟ ΤΟΥΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΥΣ
ΓΙΝΕΤΑΙ ΦΙΛΟΣ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ*

1 **Ε**ἶπε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἁγίους ὅτι τὸ σῶμα γίνεται φίλος τῆς ἁμαρτίας, ἐπειδὴ φοβεῖται τοὺς πειρασμούς, γιὰ νὰ μὴ ταλαιπωρηθῆ καὶ χάσῃ τὴν ζωὴ του. Γι' αὐτὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἀναγκάζει τὸ σῶμα νὰ πεθάνῃ, ἀφοῦ γνωρίζει ὅτι, ἂν δὲν πεθάνῃ, δὲν νικᾷ τὴν ἁμαρτία. Ὅποιος θέλει νὰ κατοικήσῃ μέσα του ὁ Κύριος, πιέζει τὸ σῶμα του καὶ ὑπηρετεῖ τὸν Κύριο, ἐκτελεῖ τὶς ἐντολὰς τοῦ Πνεύματος πού εἶναι γραμμένες στὰ κείμενα τοῦ Ἀποστόλου¹ καὶ προφυλάττει τὴν ψυχὴ του ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς σαρκός, πού περιέγραψε ὁ Ἀπόστολος². Τὸ σῶμα πού εἶναι προσκολλημένο στὴν ἁμαρτία ἀναπαύεται στὰ ἔργα τῆς σάρκα καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δὲν ἀναπαύεται³ στοὺς καρπούς του⁴.

2 **Ο**ταν ἐξασθενῆ τὸ σῶμα ἀπὸ νηστεία καὶ ταπείνωσι, ἡ ψυχὴ ἐνδυναμώνεται μὲ τὴν προσευχή. Ὅταν τὸ σῶμα στενοχωρηθῆ πολὺ ἀπὸ τὶς θλίψεις τῆς ἡσυχίας καὶ στερηθῆ καὶ καταντήσῃ στὸ σημεῖο νὰ χάσῃ τὴν ζωὴ του, τότε σὲ παρακαλεῖ, λέγοντας:

2. Ρωμ. 13,14. Γαλ. 5,19.

3. Τὸ κείμενο τῆς ἐκδόσεως Θεοτόκη, καθὼς καὶ τῆς ἀνατυπώσεώς της, γράφει «οὐκ ἀναπαύεται», πρᾶγμα πού εἶναι ἀντίθετο πρὸς τὸ νόημα τῆς προτάσεως καὶ τοῦ χωρίου τοῦ Παύλου.

4. Γαλ. 5,22. Ἐφ. 5,9.

Ἄφες με ὀλίγον, ἵνα συμμέτρως πολιτεύσωμαι, ἄρτι ὀρθοποδῶ, διότι ἐπειράθην τῶν τοιούτων κακῶν.

Καὶ ὅταν ἀναπαύσης αὐτὸ ἐκ τῶν θλίψεων καὶ παράσχης αὐτῷ μικρὰν ἄνεσιν, διότι συνεπάθησας αὐτῷ, καὶ κἂν πρὸς μικρὸν
10 μικρὸν ἀναπαύσῃται, τότε ψιθυρίζει σοι κολακευτικῶς μικρὸν, ἕως ἂν ποιήσῃ σε ἐξελθεῖν ἐκ τῆς ἐρήμου· πάνυ γὰρ εἰσι τὰ κολακεύματα αὐτοῦ ἰσχυρά. Καὶ λέγει σοι·

Δυνάμεθα καλῶς πολιτεύσασθαι καὶ πλησίον τοῦ κόσμου. Πολλὰ γὰρ ἐπειράθημεν. Δυνάμεθα οὖν, ἐν οἷς
15 ἔσμεν, ἐκεῖσε πολιτεύεσθαι. Δοκίμασόν με μόνον καί, ἔαν οὐ γίνωμαι ὡς θέλεις, δυνάμεθα ὑποστρέψαι. Ἴδου ἡ ἔρημος οὐ φεύγει ἐξ ἡμῶν.

3 **Μ**ὴ οὖν πισεύσης αὐτῷ, κἂν σφόδρα παρακαλέσῃ καὶ ὑποσχέσεις πολλὰς ποιήσῃ. Διότι οὐ ποιεῖ ἃ εἶπε. Μετὰ τὸ δοῦναί σε αὐτῷ τὴν αἴτησιν αὐτοῦ, ρίπτει σε εἰς μεγάλα πτώματα, ἐξ ὧν οὐ δύνη ἀναστῆναι καὶ ἐξελθεῖν ἐξ αὐτῶν.

4 **Ο**ταν ἀκηδιάσῃ ἐκ τῶν πειρασμῶν καὶ χορτασθῇ ἐξ αὐτῶν, εἰπέ αὐτῷ· σὺ πάλιν τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ τὴν αἰσχρὰν ζωὴν ἐπιθυμεῖς. Καὶ ἔαν εἶπῃ σοι, Ἄμαρτία μεγάλη ἐστὶ τὸ φονεῦσαι ἑαυτόν, εἰπέ σὺ αὐτῷ· φονεύω ἑαυτόν, διότι οὐ δύναμαι ἀκαθάρτως ζῆσαι· ἀποθάνω ὧδε, ἵνα μὴ πάλιν θεάσωμαι τὸν θάνατον τὸν ἀληθινὸν τῆς ψυχῆς μου, τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ. Συμφέρει μοι ἵνα ἀποθάνω ὧδε ὑπὲρ τῆς ἀγνείας καὶ μὴ κακὴν ζωὴν ζήσω ἐν τῷ κόσμῳ. Τὸν θάνατον τοῦτον προαιρέσει ἐξελεξάμην ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν μου. Ἀποκτενῶ ἑαυτόν, διότι
10 ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ καὶ μητέκι αὐτὸν παροργίσω. Τί θέλω ζωὴν ἀπέχουσιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ; Τὰς κακώσεις ταύτας ὑπομένω, ἵνα μὴ ἀλλοτριωθῶ ἐκ τῆς ἐπουρανίου ἐλπίδος. Ποίαν ὠφέλειαν ἔχει ὁ Θεὸς ἐκ τῆς ἐμῆς ζωῆς τῆς ἐν τῷ βίῳ, ἔαν ἐν αὐτῷ ζήσω κακῶς καὶ παροργίσω αὐτόν;

5. Ὁ Λόγος στερεῖται τελικῆς δοξολογίας καὶ φαίνεται νὰ εἶναι κολοβός, ὅπως καὶ στὸ συριακό, ὅπου εἶναι μέρος μιᾶς ἐκτενοῦς συνθέσεως.

“Αφησέ με λίγο νά ζήσω σύμμετρα, τώρα έχω συνέλθει, διότι έδοκίμασα αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ κακά’.

Καί ὅταν τὸ ἀναπαύσης ἀπὸ τις θλίψεις καὶ τοῦ προσφέρῃς λίγη ἄνεσι, διότι τὸ συμπάθησες, καὶ ἀναπαυθῆ ἔστω καὶ λίγο, τότε σοῦ ψιθυρίζει κολακευτικὰ πάλι, ὡς πού νά σέ πείσῃ νά βγῆς ἀπὸ τὴν ἔρημο· διότι εἶναι πολὺ δυνατὰ τὰ κολακεύματά του. Σοῦ λέγει λοιπόν·

‘Μποροῦμε νά ζήσωμε καλὰ καὶ κοντὰ στὸν κόσμον· διότι πολλὰ δοκιμάσαμε. Μποροῦμε λοιπὸν τὸν ἴδιον τρόπο ζωῆς νά ἀκολουθήσωμε καὶ ἐκεῖ. Ἀπλῶς, δοκίμασέ με καί, ἂν δὲν γίνω ὅπως θέλεις, μποροῦμε νά ἐπιστρέψωμε. Ἡ ἔρημος δὲν θὰ φύγῃ ἀπὸ ἐδῶ’.

3 **Ν** ἂ μὴ τὸ πιστεύσης λοιπὸν, ὅσο καὶ ἂν σέ παρακαλέσῃ, ὅσες ὑποσχέσεις καὶ ἂν δώσῃ. Διότι δὲν θὰ κάμῃ ὅσα εἶπε. Ὅταν δεχθῆς τὸ αἴτημά του, θὰ σέ ρίψῃ σὲ μεγάλα πτώματα, ἀπὸ ὅπου δὲν θὰ μπορέσῃς νά ἀναστηθῆς καὶ νά ἐξέλθῃς.

4 **Ο** ταν βαρεθῆ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τοὺς χορτάσῃ, εἶπέ του· ‘Ἐσὺ πάλι ἐπιθυμεῖς τὴν ἀκαθαρσία καὶ τὴν αἰσχροὴν ζωὴν’. Καὶ ἂν σοῦ εἰπῆ, ‘Εἶναι μεγάλη ἁμαρτία νά φονεύῃς τὸν ἀδελφὸ σου’, ἀπάντησέ του· ‘Φονεύω τὸν ἑαυτό μου, διότι δὲν μπορῶ νά ζῶ στὴν ἀκαθαρσία· θὰ πεθάνω ἐδῶ, γιὰ νά μὴ ἰδῶ πάλι τὸν ἀληθινὸ θάνατο τῆς ψυχῆς μου, τὴν ἀπομάκρυνσι ἀπὸ τὸν Θεό. Μὲ συμφέρει νά πεθάνω ἐδῶ ὑπὲρ τῆς ἀγνείας, παρὰ νά ζήσω κακὴ ζωὴ μέσα στὸν κόσμον. Τοῦτον τὸν θάνατο τὸν ἐξέλεξα ἐλεύθερα χάριν τῶν ἁμαρτιῶν μου. Θὰ φονεύσω τὸν ἑαυτό μου, διότι ἁμάρτησα στὸν Κύριον, καὶ δὲν θὰ τὸν παροργίσω πλέον. Τί τὴν θέλω τὴν ζωὴ μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεό; Ὑπομένω αὐτὲς τις ταλαιπωρίες, γιὰ νά μὴ ἀποξενωθῶ ἀπὸ τὴν ἐπουράνια ἐλπίδα. Ποιὰ ὠφέλεια ἔχει ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ζωὴ μου σ’ αὐτὸν τὸν βίον, ἂν ζήσω σ’ αὐτὸν κακῶς καὶ τὸν παροργίσω;’⁵

ΛΟΓΟΣ ΜΗ'

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΔΙΑ ΠΟΙΑΣ ΑΙΤΙΑΣ ΑΦΙΗΣΙΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΥΣ
ΠΕΙΡΑΣΜΟΥΣ ΕΠΙ ΤΟΥΣ ΑΓΑΠΩΝΤΑΣ ΑΥΤΟΝ

1 **Ε**κ τῆς ἀγάπης, ἣν ἔδειξαν οἱ ἅγιοι πρὸς τὸν Θεόν, ὑπὲρ
ῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάσχουσιν, ὅτε στενοχω-
ρεῖ αὐτοὺς καὶ οὐκ ἀφίσταται τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπωμέ-
νων, κτᾶται ἡ καρδία αὐτῶν παρρησίαν, τοῦ ἰδεῖν πρὸς αὐτὸν
5 ἀπερικαλύπτως καὶ ἐν πεποιθήσει αἰτήσασθαι αὐτόν. Μεγάλη
ἐστὶν ἡ δύναμις τῆς εὐχῆς τῆς μετὰ παρρησίας.

2 **Δ**ιὰ τοῦτο ἀφήσιν ὁ Θεὸς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ πειρασθῆναι
ἐν πάσῃ λύπῃ καὶ λαβεῖν πάλιν τὴν πεῖραν καὶ τὴν δοκι-
μὴν τῆς ἀντίληψεως αὐτοῦ, καὶ ὄσπιν πρόνοιαν ἔχει περὶ αὐτῶν,
ὅτι κτῶνται ἐκ τῶν πειρασμῶν σοφίαν, ἵνα μὴ, γενόμενοι ἰδιῶ-
5 ται, στερηθῶσι τῆς τῶν δύο γυμνασίας μερῶν, ἵνα κτήσωνται
ἐκ τῆς δοκιμῆς τὴν γνῶσιν τῶν ἀπάντων, μήπως καταγελα-
σθῶσιν ὑπὸ τῶν δαιμόνων. Ὅτι, εἰ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἐγύμναζεν
αὐτούς, ἦσαν τῆς γυμνασίας τῆς ἐτέρας λειπόμενοι καὶ ἐγένοντο
ἂν ἐν τοῖς πολέμοις τυφλοί.

* Ὁ Λόγος 48 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 61 κείμενο τῆς συριακῆς συλλογῆς κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Bedjan.

1. Ὑποθέτομε ἐδῶ ὅτι ἡ διπλῆ γυμνασία ἢ ἀσκήσις εἶναι ἢ πρὸς τὰ καλὰ

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ Ο ΘΕΟΣ ΑΦΗΝΕΙ
ΤΟΥΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΥΣ Σ' ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΤΟΝ ΑΓΑΠΟΥΝ*

1 **Α** πὸ τὴν ἀγάπη, πὸ ἔδειξαν οἱ ἅγιοι πρὸς τὸν Θεὸ μὲ ὄσα πάσχουν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός του σὲ ὧρες στενόχωρες, κατὰ τὶς ὁποῖες αὐτὸς δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ ὅσους τὸν ἀγαποῦν, ἀποκτᾶ ἢ καρδιά τους παρρησία νὰ τὸν ἀντικρῦζουν χωρὶς περικάλυμμα καὶ νὰ ζητοῦν ἀπὸ αὐτὸν μὲ πεποίθησι. Μεγάλῃ εἶναι ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς πὸ γίνεται μὲ παρρησία.

2 **Γ** ι' αὐτὸ ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς νὰ πειρασθοῦν οἱ ἅγιοί του μὲ κάθε λυπηρὸ μέσο, γιὰ νὰ λάβουν πάλι τὴν πεῖρα καὶ τὴν δοκιμὴ τῆς βοηθείας του καὶ τῆς μεγάλης προνοίας πὸ ἔχει γι' αὐτούς, διότι ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ἀποκτοῦν σοφία, ὥστε νὰ μὴ γίνουν ἀμαθεῖς καὶ στερηθοῦν τῆς γυμνασίας καὶ στὰ δύο μέρη, τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ¹, γιὰ νὰ ἀποκτήσουν ἀπὸ τὴν δοκιμὴ τὴν γνῶσι τῶν ὄλων, μὴ τυχὸν ξεγελασθοῦν ἀπὸ τοὺς δαίμονες. Διότι, ἂν τοὺς ἐγύμναζε μόνο στὰ ἀγαθὰ, θὰ ὑστεροῦσαν στὴν ἄλλῃ γυμνασία καὶ θὰ ἐνεργοῦσαν στοὺς πολέμους σὰν τυφλοί.

καὶ τὰ κακὰ, τὰ ὁποῖα ἄλλως ὁ Ἰσακ ἐκφράζει ὡς δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Φυσικὰ ἐδῶ καλὰ καὶ κακὰ ἔχουν τὴν ἐννοια τῆς διευκολύνσεως ἀπὸ τὴν χάρι καὶ τῆς θλίψεως. Βλέπε γι' αὐτὸ ἀμέσως παρακάτω.

23 **Κ** αὶ ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι αὐτὸς γυμνάζει αὐτοὺς χωρὶς τῆς αὐ-
 τῶν ἐπιγνώσεως, λοιπὸν λέγομεν, ὅτι θέλει αὐτοὺς γενέ-
 σθαι κατὰ τοὺς βόας καὶ τὰς ὄνους καὶ τοὺς μὴ ἔχοντας ἐλευθε-
 ρίαν ἐν τινι. Καὶ ὅτι οὐ γίνεται γεῦσις ἐν τῷ ἀγαθῷ τῷ ἀν-
 5 θρώπῳ, εἴπερ μὴ πειρασθεῖη πρῶτον ἐν τῇ τῶν κακῶν δο-
 κимῇ, ἵνα, ὅταν ἀπαντήσῃ ἐν αὐτοῖς τὰ ἀγαθὰ, ἐν γνώσει καὶ
 ἐλευθερίᾳ χρήσῃται αὐτοῖς ὡς ἰδίοις. Πόσον ἢ γνώσις ἢ ἐκ τῆς
 τῶν ἔργων πείρας καὶ ἐκ τῆς γυμνασίας προληφθεῖσα ἠδεῖα πέ-
 φυκε καὶ πόσῃ δύνάμει παρέχει τῷ ἐκ πολλῆς πείρας αὐτοῦ ἐν
 10 ἑαυτῷ εὐρόντι αὐτήν, τούτοις γινώσκεται τοῖς πεπεισμένοις καὶ
 εἰδόσι τὴν συνεργίαν αὐτῆς, ὡς δὲ καὶ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσε-
 ως καὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς θεϊκῆς δυνάμεως.

4 **Τ** ὅτε γὰρ γινώσκουσιν, ὅτε πρῶτον κωλύσας τὴν ἑαυτοῦ
 δύναμιν ἐξ αὐτῶν αἰσθηθῆναι ποιήσῃ τὰς ἀσθενείας τῆς
 φύσεως καὶ τῆς δυσχερείας τῶν πειρασμῶν καὶ τῆς πονηρίας
 τοῦ ἐχθροῦ· καὶ πρὸς ποῖον παλαιστὴν ἔχουσι καὶ ποίαν ἐνδεδυ-
 5 μένοι φύσιν εἰσὶ καὶ πῶς εἰσι πεφυλαγμένοι ἐν τῇ δυνάμει τῇ
 θεϊκῇ καὶ πόσον ἔδραμον καὶ πόσον ὑψώθησαν ἐν αὐτῇ· καὶ ὅτι
 ὅτε μακρυνθεῖη ἢ θεϊκὴ δύναμις ἐξ αὐτῶν, πῶς ἀσθενοῦσι κα-
 τέναντι πάθους παντός, ἵνα καὶ ἐκ τούτων πάντων ταπεινώσιν
 κτῆσονται καὶ τῷ Θεῷ προσπελάσωσι καὶ τὴν ἀντίληψιν αὐ-
 10 τοῦ προσδοκήσωσι καὶ εἰς τὴν προσευχὴν ὑπομένωσι. Καὶ ταῦ-
 τα πάντα πόθεν ἔλαβον, εἰ μὴ ὅτε πείραν ἐκτήσαντο τῶν πολ-
 λῶν κακῶν, ἐν οἷς παραχωρήσει Θεοῦ ἐνέπεσον, καθὼς φησιν
 ὁ Ἀπόστολος, «ἵνα μὴ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ὑπεραί-
 ρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος Σατάν»; Ἀλλὰ καὶ
 15 πίστιν βεβαίαν κτᾶται τις ἐκ τῶν πειρασμῶν ἐν τῇ πείρᾳ τῆς
 ἀντιλήψεως τῆς θεϊκῆς, ἣν ἔσχε πολλάκις. Ἐντεῦθεν ἄφοβος

3 **Α**ν εἰπούμε ὅτι ὁ Θεός μπορεῖ νὰ τοὺς γυμνάσῃ χωρὶς τὴν δοκιμασία τῶν πειρασμῶν, εἶναι σὰν νὰ λέγωμε, ὅτι τοὺς θέλει νὰ γίνουν σὰν τὰ βόδια καὶ τοὺς ὄνους ποὺ δὲν ἔχουν ἐλευθερία σὲ τίποτε. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ γευθῇ τὰ ἀγαθὰ, ἂν δὲν δοκιμασθῇ πρῶτα ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τῶν κακῶν, ὥστε, ὅταν ἀνάμεσά τους συναντήσῃ τὰ ἀγαθὰ, νὰ τὰ χρησιμοποιοῦσιν ὡς ἰδικά του μὲ γνῶσι καὶ ἐλευθερία. Τὸ πόσο γλυκειὰ εἶναι ἡ γνῶσις ποὺ προλαμβάνεται ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἀσκησι καὶ πῶσιν δύναμι προσφέρει σ' αὐτὸν ποὺ ἀπὸ τὴν πολλὴ πείρα τὴν εὐρίσκει μέσα του, εἶναι γνωστὸ σ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι πεπεισμένοι καὶ γνωρίζουν τὴν συμβολή της, καθὼς καὶ τὴν ἀσθένεια τῆς φύσεως καὶ τὴν βοήθεια τῆς θεϊκῆς δυνάμεως.

4 **Τ**ότε πράγματι ἀποκτοῦν τὴν γνῶσι, ὅταν ὁ Θεός, διακόπτοντας πρῶτα τὴν ἐνίσχυσί του πρὸς αὐτοὺς, τοὺς ἐπιτρέπει νὰ αἰσθανθοῦν τὶς ἀσθένειες τῆς φύσεως καὶ τὶς δυσκολίες τῶν πειρασμῶν καὶ τὴν πονηρία τῶν ἐχθρῶν, πρὸς ποῖον παλαιστὴ ἔχουν ν' ἀγωνισθοῦν καὶ μὲ ποιά φύσι εἶναι ἐνδυμένοι καὶ πῶς προφυλάσσονται ἀπὸ τὴν θεϊκὴ δύναμι καὶ πῶς ἔτρεξαν καὶ πόσο ὑψώθηκαν σ' αὐτήν. Καὶ ὅταν ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ αὐτοὺς ἡ θεϊκὴ δύναμις αἰσθάνονται, πῶς ἐξασθενοῦν ἀπέναντι σὲ κάθε πάθος, ὥστε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ νὰ ἀποκτήσουν ταπείνωσι, νὰ πλησιάσουν τὸν Θεό, νὰ προσδοκήσουν βοήθεια ἀπ' αὐτὸν καὶ νὰ ἀφοσιωθοῦν στὴν προσευχῇ. Καὶ ὅλα αὐτὰ ἀπὸ ποῦ τὰ ἔλαβαν, παρὰ ἀπὸ τὴν πείρα τῶν πολλῶν κακῶν ποὺ ἀπέκτησαν, ὅταν ἔπεσαν σ' αὐτὰ κατὰ παραχώρησι τοῦ Θεοῦ; Ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος, «γιὰ νὰ μὴ ὑπερηφανεύωμαι ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τῶν ἀποκαλύψεων, μοῦ ἐδόθηκε ἓνα ἀγκάθι στὴν σάρκα, ἄγγελος τοῦ Σατανᾶ»². Ἀλλὰ καὶ πίστι στερεὴ ἀποκτᾶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς μὲ τὴν ἐμπειρία τῆς θεϊκῆς βοηθείας ποὺ

2. Β' Κορ. 12,7.

γίνεται καὶ θάρσος κτᾶται ἐν τοῖς πειρασμοῖς καὶ ἐκ τῆς γυμνασίας ἦν ἐκτήσατο.

5 **Π**αντὶ ἀνθρώπῳ ὠφελεῖ ὁ πειρασμός. Ἐὰν γὰρ τὸν Παῦλον ὠφελεῖ ὁ πειρασμός, πᾶν στόμα φραγήσεται καὶ ὑπόδικος γενήσεται ὁ κόσμος τῷ Θεῷ. Οἱ ἀγωνισταὶ πειράζονται, ἵνα προσθήσωσι τῷ πλούτῳ αὐτῶν· οἱ χαῦνοι, ἵνα ἐκ τῶν βλαπτόντων φυλάζονται ἑαυτούς· καὶ οἱ ὑπνώττοντες, ἵνα εἰς ἐξυπνισμόν εὐτρεπισθῶσι· καὶ οἱ μακρὰν ὄντες, ἵνα προσεγγίσωσι τῷ Θεῷ· οἱ δὲ οἰκεῖοι, ἵνα ἐν παρρησίᾳ εἰσοικισθῶσι.

6 **Π**ᾶς υἱὸς ἀγύμναστος οὐ δέχεται τὸν πλοῦτον τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἰς τὸ βοηθεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο λοιπόν, πρῶτον πειράζει ὁ Θεὸς καὶ βασανίζει, εἶτα δεικνύει τὸ χάρισμα. Δόξα τῷ Δεσπότῃ, τῷ ἐν φαρμάκοις στρυφνοῖς τὴν 5 τρυφήν τῆς υἰείας ἡμῖν προσάγοντι.

7 **Ο**ὐκ ἔστιν ὅς τις ἐν καιρῷ τῆς γυμνασίας μὴ ἄχθεται, καὶ οὐκ ἔστι τις, ᾧ οὐ πικρὸς ὁ καιρός, ἐν ᾧ τὸν ἰὸν ποτίζεται τῶν πειρασμῶν, καταφαίνεται. Χωρὶς τούτων οὐ δυνατόν κράσιν προσκτήσασθαι ἰσχυράν. Καὶ τὸ ὑπομεῖναι δέ, οὐχ 5 ἡμῶν ἔστι. Πόθεν γὰρ ἔχει τὸ κεράμιον τὸ ἀπὸ πηλοῦ ὑπομεῖναι τὴν ρύσιν τοῦ ὕδατος, εἰ μὴ τὸ πῦρ τὸ θεϊκὸν αὐτὸ στερεώσειεν; Ἐὰν ὑποταγῶμεν αἰτούμενοι ἐν ταπεινώσει μετὰ ἐφέσεως ἀδιαλείπτου ἐν καρτερίᾳ, πάντα λαμβάνομεν.

Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

3. Θὰ ἐπαναλάβωμε ἐδῶ τὸ λόγιον τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Εὐαγρίου, «ἐπαρον τοὺς πειρασμούς, καὶ οὐδεὶς ὁ σωζόμενος», Ἀποφθέγματα Γερόντων, Ἀντώνιος 5. Εὐάγριος 5.

ἔλαβε πολλές φορές. Τότε γίνεται ἄφοβος καὶ ἀποκτᾶ θάρρος ἀπὸ τὴν ἄσκησι πὺ ἀπέκτησε στοὺς πειρασμοὺς.

5 **Ο** πειρασμὸς ὠφελεῖ κάθε ἄνθρωπο³. Ἄν ὁ πειρασμὸς ὠφέλησε τὸν Παῦλο⁴, τότε θὰ φραχθῆ κάθε στόμα καὶ ὁ κόσμος θὰ γίνῃ ὑπόδικος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ⁵, σὲ περίπτωσι πὺ θὰ ἀρνηθῆ τὴν ὠφέλειά του. Οἱ ἀγωνισταὶ πειράζονται γιὰ νὰ ἀυξήσουν τὸν ἠθικό τους πλοῦτο· οἱ χαῦνοι, γιὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ τὰ ἐπιβλαβῆ· οἱ κοιμισμένοι, γιὰ νὰ ἐτοιμασθοῦν πρὸς ἀφύπνισι· οἱ εὐρισκόμενοι μακριά, γιὰ νὰ πλησιάσουν τὸν Θεό· καὶ οἱ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ εἰσέλθουν στὸν οἶκο μὲ παρρησία.

6 **Ο** ἀγύμναστος υἱὸς δὲν δέχεται νὰ ἐπωφεληθῆ τοῦ πλοῦτου τοῦ οἴκου τοῦ πατέρα του. Γι' αὐτὸ λοιπόν, πρῶτα ὁ Θεὸς πειράζει καὶ βασανίζει, καὶ ἔπειτα δείχνει τὴν χάρι του. Δοξασμένος ἄς εἶναι ὁ Κύριος πὺ μὲ πικρὰ φάρμακα μᾶς προσφέρει τὴν ἀπόλαυσι τῆς υἰείας.

7 **Δ** ἐν ὑπάρχει ἄνθρωπος πὺ δὲν δυσανασχετεῖ τὸν καιρὸ τῆς δοκιμασίας του. Δὲν ὑπάρχει κανεὶς πὺ δὲν τοῦ φαίνεται πικρὸς ὁ καιρὸς, κατὰ τὸν ὁποῖο ποτίζεται τὸ δηλητήριο τῶν πειρασμῶν. Χωρὶς αὐτοὺς δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀποκτηθῆ ἰσχυρὴ κρᾶσις. Ἄλλωστε καὶ ἡ ὑπομονὴ ἀκόμη δὲν εἶναι δική μας. Πῶς δηλαδὴ τὸ πῆλινο ἀγγεῖο μπορεῖ νὰ βαστάσῃ τὴν πίεσι τοῦ ὕδατος, ἂν δὲν τὸ στερεώσῃ τὸ θεϊκὸ πῦρ; Ἄν ὑποταγοῦμε, ζητώντας ταπεινὰ μὲ ἀδιάλειπτη ἔφεσι καὶ καρτερία, τὰ λαμβάνομε ὄλα.

Στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας. Γένοιτο.

4. Ἐννοεῖ προφανῶς τὸν σκόλοπα τοῦ παραπάνω χωρίου τοῦ Παύλου, Β' Κορ. 12,7.

5. Ρωμ. 3,19.

ΛΟΓΟΣ ΜΘ'

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΑΛΗΘΟΥΣ ΓΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ.

ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΚΡΙΒΩΣ ΓΙΝΩΣΚΕΙΝ, ΟΤΙ ΟΥΧΙ ΜΟΝΟΝ ΤΙΝΕΣ
ΕΛΑΧΙΣΤΟΙ ΚΑΙ ΑΣΘΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΑΓΥΜΝΑΣΤΟΙ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΟΙ
ΑΞΙΩΘΕΝΤΕΣ ΤΗΣ ΑΠΑΘΕΙΑΣ ΧΡΟΝΙΚΩΣ ΚΑΙ ΦΘΑΣΑΝΤΕΣ
ΤΗΝ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΦΡΟΝΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΛΗΣΙΟΝ
ΓΕΝΟΜΕΝΟΙ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΟΤΗΤΟΣ ΜΕΡΙΚΩΣ, ΤΗΣ ΜΕΤΑ
ΤΗΣ ΝΕΚΡΩΣΕΩΣ ΣΥΝΕΖΕΥΓΜΕΝΗΣ, ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΡΟΣ
ΑΥΤΟΥΣ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΕΛΕΕΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΙΝ
ΤΗΣ ΥΠΕΡΗΦΑΝΙΑΣ

1 **Κ**ατὰ μίαν καὶ μίαν ποσάκις παραβαίνουσί τινες καὶ ἐν
τῇ μετανοίᾳ ἰατρούουσι τὰς ψυχὰς ἑαυτῶν καὶ ἡ χάρις
ὑποδέχεται αὐτούς. Ἐν πάσῃ γὰρ τῇ φύσει τῇ λογικῇ ἡ
τροπὴ ἀδιορίστως διέρχεται καὶ ἀλλοιώσεις διέρχονται κατὰ
5 παντὸς ἀνθρώπου ἐν πάσαις ταῖς ὥραις αὐτοῦ, ἐξ ὧν πολλῶν
εὐρίσκει ὁ διακριτικὸς συνιέναι τοῦτο. Ἄλλ' αἱ δοκιμασίαι αἱ
μετ' αὐτοῦ καθ' ἑκάστην ἡμέραν μάλιστα δύνανται σοφίσαι αὐ-
τὸν ταῦτα, ἐὰν νήφῃ, ἵνα καὶ παρατηρήσῃται ἑαυτὸν ἐν τῷ νῶ
καὶ μάθῃ πόσῃ ἀλλοίωσιν πρᾶότητος καὶ ἐπιεικειᾶς ὑποδέχε-
10 ται ἡ διάνοια καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ πῶς ἐκ τῆς εἰρήνης αὐ-
τῆς ἐξαίφνης εἰς θόλωσιν στρέφεται, ὅταν αἰτία τις ἐκ τόπου μὴ
ἦ αὐτῷ καὶ πῶς ἐν κινδύνῳ μεγάλῳ καὶ ἀρρήτῳ γίνεται.

* Ὁ Λόγος 49 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 72 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΑΛΗΘΙΝΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ.

ΕΠΙΣΗΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΩΜΕ ΑΚΡΙΒΩΣ ΟΤΙ, ΟΧΙ ΜΟΝΟ ΜΕΡΙΚΟΙ ΑΣΗΜΑΝΤΟΙ ΚΑΙ ΑΣΘΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΑΓΥΜΝΑΣΤΟΙ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΑΞΙΩΘΗΚΑΝ ΤΗΝ ΑΠΑΘΕΙΑ ΠΡΟΣΚΑΙΡΩΣ ΚΑΙ ΕΦΘΑΣΑΝ ΣΤΗΝ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΦΡΟΝΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΩΣ ΕΠΛΗΣΙΑΣΑΝ ΤΗΝ ΚΑΘΑΡΟΤΗΤΑ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΣΥΖΕΥΓΜΕΝΗ ΜΕ ΤΗΝ ΝΕΚΡΩΣΙ, ΠΑΡΑΧΩΡΟΥΝΤΑΙ ΣΤΟΥΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΥΣ ΑΠΟ ΕΛΕΟΣ ΓΙΑ ΝΑ ΚΑΤΑΡΡΙΦΘΗ Η ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑ*

1 **Π**όσες φορές από καιρό σε καιρό παραβαίνουν μερικοί τις εντολές και έπειτα θεραπεύουν τις ψυχές των με την μετάνοια και ή χάρις τους υποδέχεται! Διότι ή μεταβολή ένυπάρχει άδιακρίτως μέσα σε κάθε λογική φύσι και άλλοιώσεις συμβαίνουν σε κάθε άνθρωπο κατά την διάρκεια όλου του βίου του, πράγμα που ό διακριτικός άνθρωπος μπορεί να τὸ καταλάβη από πολλές ένδειξεις. Κυρίως όμως μπορούν να τον διαφωτίσουν σ' αυτά οι δοκιμασίες που ύφίσταται καθημερινῶς, αν είναι προσεκτικός, ὥστε να παρατηρή τον έαυτό του νοερά, και να μάθη πόση άλλοίωσι πραότητος και έπεικειάς παρουσιάζει ή διάνοια καθημερινῶς, πῶς από την ειρήνη ξαφνικά μεταστρέφεται στην τρικυμία, χωρίς να ύπάρχη από πουθενά καμμιά αίτια, και πῶς φθάνει σε μεγάλο και άπερίγραπτο κίνδυνο.

2 **Κ** αὶ τοῦτο ἐστὶν ὅπερ ὁ ἅγιος Μακάριος ἔγραψε φανερώς ἐν πολλῇ προνοίᾳ καὶ σπουδῇ, εἰς μνήμην τῶν ἀδελφῶν καὶ διδασκαλίαν, τοῦ μὴ ἐκκλῖναι ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν ἐναντιώσεων εἰς τὴν ἀπόγνωσιν. Ὅτι τοῖς ἐν τῇ τάξει
5 τῆς καθαρότητος ἰσταμένοις ἀεὶ συμβαίνει αὐτοῖς πτώματα, καθὼς συμβαίνει τῷ ἀέρι ψύχος, καὶ χωρὶς τοῦ εἶναι αὐτοὺς ἐν ἀμελείᾳ ἢ ἐν λύσει, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἡνίκα κατὰ τάξιν αὐτῶν πορεύονται συμβαίνει αὐτοῖς πτώματα ἐναντιούμενα τῷ σκοπῷ τοῦ ἑαυτῶν θελήματος. Ἀλλὰ καὶ ὁ μακάριος Μάρκος
10 μαρτυρεῖ περὶ τούτου, ὡς ἐκ πείρας ἀκριβοῦς ὑπάρχων καὶ τίθησιν αὐτὸ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ γράμμασιν εἰς σύστασιν περισσῆν, ἵνα μὴ νομίση ἄνθρωπος, ὅτι ὡς ἔτυχε, καὶ οὐχὶ ἐν πείρᾳ ἀληθινῇ ἔθηκεν αὐτὸ ὁ ἅγιος Μακάριος ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐπιστολῇ, καὶ ἵνα ἐκ παντὸς ἐκ τῶν δύο μαρτύρων τῶν τοιούτων γένηται ἡ
15 διάνοια δεχομένη ἀδιστακτως τὴν παράκλησιν αὐτῆς ἐν τῷ καιρῷ τῆς χρείας. Τί οὖν ἐστὶν ἄρτι;

«Ἀλλοιώσεις, φησί, γίνονται εἰς ἕκαστον κατὰ τὸν ἀέρα».

Σύνες ἐκεῖνο τὸ «εἰς ἕκαστον»· ὅτι καὶ ἡ φύσις μία ἐστίν, ἵνα μὴ
20 νομίσης, ὅτι περὶ τῶν ὑποδεεστέρων καὶ ἐλαχίστων μόνον εἶπε, καὶ οἱ τέλειοι ἐλεύθεροι τῆς ἀλλοιώσεως καὶ ἐν μιᾷ τάξει ἀκλινώως ἴτανται οὗτοι χωρὶς ἐμπαθῶν λογισμῶν, καθὼς καὶ οἱ Εὐχῖται λέγουσι. Διὰ τοῦτο ἔθηκε τό, «πρὸς ἕκαστον».

3 **Π** ὡς οὖν τοῦτο, ὦ Μακάριε; Ὅπως σὺ λέγεις τὸ ψύχος καὶ μετὰ μικρὸν καύσων καὶ ἴσως χάλαζα καὶ εὐδία, καὶ ἐν τῇ γυμνασίᾳ ἡμῶν οὕτω γίνεται· πόλεμος καὶ ἀντίληψις τῆς χάριτος. Καὶ ἐν καιρῷ γίνεται ἡ ψυχὴ ἐν χειμῶνι καὶ ἐπανίστανται ἐπ' αὐτὴν κύματα σκληρά. Καὶ πάλιν ἀλλοιώσεις, ἐπι-

1. Κατὰ τὸ συριακὸ «ὁ μακάριος Εὐάγριος» ἀντὶ τοῦ «ὁ μακάριος Μάρκος» τῶν μεταφραστῶν.

2 **Τ** οὔτο εἶναι πού ἔγραψε ὁ ἅγιος Μακάριος φανερά μὲ πολλή φροντίδα καὶ προσοχή, γιὰ νὰ καθοδηγήσῃ καὶ διδάξῃ τοὺς ἀδελφούς, νὰ μὴ πέσουν σὲ ἀπόγνωσι τὸν καιρὸ τῶν ἀντιθέτων μεταβολῶν. Διότι σ' αὐτοὺς πού εὐρίσκονται στὴν τάξι τῆς καθάρσεως συμβαίνουν πάντοτε μεταπτώσεις, ὅπως συμβαίνει στὸν ἀέρα ψύχος, καὶ ὄχι μόνο ὅταν αὐτοὶ εὐρίσκονται σὲ ἀμέλεια ἢ παράλυσι, ἀλλὰ καὶ ὅταν βαδίζουν μὲ εὐταξία, τοὺς συμβαίνουν πτώσεις πού ἐναντιώνονται στὸν σκοπὸ τοῦ θελήματός των. Ἀλλὰ καὶ ὁ μακάριος Μᾶρκος¹ μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ ἀπὸ ἀκριβῆ πείρα καὶ τὸ ἐντάσσει στὰ κείμενά του γιὰ εὐρύτερη ἐπιβεβαίωσι, γιὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὁ ἄνθρωπος ὅτι ὁ ἅγιος Μακάριος τὸ ἔγραψε στὴν ἐπιστολῇ του² τυχαίως καὶ ὄχι ἀπὸ ἀληθινὴ πείρα καὶ γιὰ νὰ δεχθῆ ἡ διάνοια ἀδιστακτῶς μὲ βάσι δυὸ τόσο σπουδαίους μάρτυρες τὴν παρηγοριά της τὸν καιρὸ τῆς ἀνάγκης. Ποιὸ εἶναι λοιπὸν αὐτὸ πού λέγει;

«Ἀλλοιώσεις γίνονται στὸν καθένα κατὰ τὸν καιρό».

Κατανόησε ἐκεῖνο τὸ «στὸν καθένα», διότι καὶ ἡ φύσις εἶναι μιά, γιὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι αὐτὸ τὸ εἶπε μόνο γιὰ τοὺς κατωτέρους καὶ μηδαμινούς, καὶ ὅτι οἱ τέλειοι εἶναι ἐλεύθεροι ἀπὸ ἀλλοίωσι καὶ στέκονται σὲ μιὰ θέσι ἀμετακίνητοι, χωρὶς ἐμπαθεῖς λογισμούς, καθὼς λέγουν καὶ οἱ Εὐχῆτες³. Γι' αὐτὸ ἔβαλε τὴν φράσι, «στὸν καθένα».

3 **Π** ὧς γίνεται τοῦτο, Μακάριε; Ὅπως ἐσὺ λέγεις, κρύο καὶ σὲ λίγο ἔρχεται καύσων, καὶ ἐπίσης χαλάζι καὶ καλοκαιρία, ἔτσι γίνεται καὶ στὴν δική μας ἀσκησι· πόλεμος καὶ βοήθεια τῆς χάριτος. Κάποια στιγμὴ ἡ ψυχὴ εὐρίσκεται σὲ θύελλα καὶ σηκώνονται ἐναντίον της κύματα ἄγρια· ἔπει-

2. Πρόκειται γιὰ τὴν *Μεγάλῃ Ἐπιστολῇ* πού φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Μακαρίου.

3. Οἱ Μεσσαλιανοί, τοὺς ὁποίους ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ κατακρίνει μὲ τὰ κείμενά του ὁ Ἰσαάκ, ὅπως βλέπομε.

σκεπτομένης τῆς χάριτος καὶ πληρούσης τὴν καρδίαν αὐτοῦ χαρᾶς τε καὶ εἰρήνης τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ λογισμῶν σωφρόνων καὶ εἰρηνικῶν.

4 **Τ**ούτους τοὺς λογισμοὺς τῆς σωφροσύνης ἐκφαίνει ὧδε, αἰνιττόμενος τοὺς πρὸς τούτων κτηνώδεις ὄντας καὶ ἀκαθάρτους, καὶ παραινεῖ λέγων· Ἐὰν οὖν μετὰ τούτους τοὺς λογισμοὺς τοὺς σώφρονας καὶ ἐπιεικεῖς ἀκολουθῇ ἐπιφορά, μὴ λυπηθῶμεν καὶ ἀπογνῶμεν· καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀναπαύσεως τῆς 5 χάριτος μὴ καυχησώμεθα πάλιν, ἀλλ' ἐν τῷ καιρῷ τῆς χαρᾶς ἐκδεξώμεθα τὴν θλιψίν. Τὸ δὲ μὴ λυπεῖσθαι ἡμᾶς, ἂν ἀκολουθήσῃ συμπτώματα, παραινεῖ, οὐχὶ τὸ μὴ κτᾶσθαι κατ' ἐναντίον ἡμῶν, ἀλλὰ τὸ μετὰ χαρᾶς ἐμφαίνων ὡς φυσικᾶ ταῦτα καὶ ἡμέ- 10 τερα τὴν διάνοιαν δέχεσθαι. Καὶ μὴ στῶμεν ἐν ἀπογνώσει, ὡς τις προσδοκῆσας τι ὑπὲρ τὸν ἀγῶνα καὶ ἀνάπαυσιν τελείαν καὶ ἀναλλοίωτον καὶ πάλιν μὴ δεχόμενος ἀγῶνας καὶ λύπας· μηδὲ γενέσθαι ἐν αὐτῷ κίνησίν τινος τῶν ἐναντίων τούτων, τῶν μὴ προσκηκόντων Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν ταύτῃ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ.

5 **Κ**αὶ τοῦτο ποιεῖ, ἵνα μὴ γενώμεθα ἀργοὶ ἐκ τῶν ἔργων τελείως καὶ ἐν ταύτῃ τῇ διανοίᾳ χαυνωθῶμεν ἐν τῇ ἀπογνώσει καὶ ἀκίνητοι ἐκ τοῦ δρόμου ἡμῶν μείνωμεν. Καὶ φησι· 5 «Γνωθι, ὅτι πάντες οἱ ἅγιοι ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ ἐγένοντο. Ὅσον ἐσμὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ ἡ παράκλησις ἡ περισσὴ μετὰ τούτων γίνεται ἡμῖν ἐν τῷ κρυπτῷ. Διότι ἐν πάσῃ ἡμέρᾳ καὶ ἐν πάσῃ ὥρᾳ ἐκζητεῖται παρ' ἡμῶν ἡ δοκιμὴ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ἡμῶν ἐν πᾶλλῃ καὶ ἀγῶνι πρὸς τοὺς πειρασμούς. Καὶ 10 τοῦτό ἐστι τὸ μὴ λυπεῖσθαι ἡμᾶς, τὸ μὴ ἀκηδιᾶν ἐν τῷ ἀγῶνι, καὶ οὕτω κατευθύνεται ἡ ὁδὸς ἡμῶν. Ὁ δὲ θέλων ἐκ τούτων τραπῆναι ἢ κλῖναι, οὗτος τῶν λύκων μέρος ἐστίν».

τα παρατηρεῖται μεταβολή, ὅποτε ἐπισκέπτεται τὴν καρδιά ἢ χάρις καὶ τὴν γεμίζει μὲ χαρὰ καὶ εἰρήνη ἀπὸ τὸν Θεό, μὲ λογισμοὺς σῶφρονες καὶ εἰρηνικούς.

4 **Τ** ούτους τοὺς λογισμοὺς τῆς σωφροσύνης παρουσιάζει ἐδῶ, ὑπαινισσόμενος ὅτι οἱ πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν κτηνώδεις καὶ ἀκάθαρτοι, καὶ προτρέπει λέγοντας, ἂν μετὰ ἀπὸ τούτους τοὺς σῶφρονες καὶ εἰρηνικούς λογισμοὺς ἀκολουθήσῃ ἐπίθεσις, νὰ μὴ λυπηθοῦμε καὶ ἀπελπισθοῦμε· τὴν ὥρα τῆς ἀναπαύσεως τῆς χάριτος ἃς μὴ καυχηθοῦμε πάλι, ἀλλὰ κατὰ τὸν καιρὸ τῆς χαρᾶς νὰ περιμένωμε τὴν θλίψι. Παραινεῖ νὰ μὴ λυπούμαστε, ἂν ἐπέλθουν δυστυχήματα, γιὰ νὰ δείξῃ ὅχι νὰ τὰ ἀποκρούωμε ὡς ἐχθρικά, ἀλλὰ νὰ τὰ δεχώμαστε μὲ χαρὰ ὡς φυσικὰ καὶ δικά μας. Καὶ νὰ μὴ περιερχώμαστε σὲ ἀπόγνωσι σὰν κάποιος ποὺ ἐπερίμενε κάτι παραπάνω ἀπὸ τὸν ἀγῶνα, τελεία ἀνάπαυσι καὶ ἀναλλοίωτη, καὶ δὲν δέχεται ἀγῶνες καὶ λύπες, οὔτε καὶ θέλει νὰ συμβῆ σ' αὐτὸν καμμιά κίνησις ἀντιθέτων δυνάμεων, ποὺ δὲν ἀρμόζει στὸν Κύριο τὸν Θεό μας νὰ ἐπιτρέπη στὴν ἀνθρώπινη φύσι σ' αὐτὸν τὸν κόσμο.

5 **Κ** αὶ τὸ κάμνει αὐτό, γιὰ νὰ μὴ γίνωμε τελείως ἀργοὶ ἀπὸ ἐργασία καὶ χαννωθοῦμε κατὰ διάνοια ἀπὸ τὴν ἀπόγνωσι καὶ μείνωμε ἀκίνητοι στὸν δρόμο μας. Καὶ λέγει.

«Γνώριζε ὅτι ὅλοι οἱ ἅγιοι μὲ αὐτὸ τὸ ἔργο ἐδοκιμάσθησαν. Ὅσο εἴμαστε σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, ἔρχεται πλουσία παρηγοριὰ σ' αὐτοὺς κρυφά. Διότι κάθε ἡμέρα καὶ κάθε ὥρα ἐπιζητεῖται ἀπὸ μᾶς ἡ δοκιμασία τῆς ἀγάπης μας πρὸς τὸν Θεὸ στὴν πάλη καὶ τὸν ἀγῶνα μὲ τοὺς πειρασμούς. Καὶ αὐτὸ σημαίνει τὸ νὰ μὴ λυπούμαστε, τὸ νὰ μὴ ἀμελοῦμε στὸν ἀγῶνα. Καὶ ἔτσι προχωρεῖ ἐπιτυχῶς ὁ δρόμος μας. Ὅποιος θέλει νὰ λοξοδρομήσῃ καὶ παρεκκλίνῃ, αὐτὸς γίνεται θῦμα τῶν λύκων».

6 **Ω** θαῦμα ἐκ τούτου τοῦ ἁγίου. Πῶς ἐν λόγῳ μικρῷ ἐβεβαίωσε τὴν χρῆσιν ταύτην καὶ ἀπέδειξεν αὐτὴν πεπληρωμένην συνέσεως, καὶ ἐξέβαλε τὸν δισταγμὸν τελείως ἐκ τῆς διανοίας τοῦ ἀναγινώσκοντος· ἐκεῖνος δέ, φησὶν, ὁ ἐκκλίνων ἐκ 5 τούτων, καὶ μέρος τῶν λύκων ὢν, ἐν οὐχ ὁδῷ θέλει πορεύεσθαι. Καὶ τοῦτο ἔθηκεν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ κτήσασθαι καὶ ἐν τρίβῳ ἰδικῇ τῇ μὴ πατηθείσῃ ὑπὸ τῶν πατέρων πορεύεσθαι βούλεται.

7 **Τ**ὸ δὲ «ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς χαρᾶς ἐκδέχεσθαι θλίψεις», τοῦτο ἐκδιδάσκει. Ὅταν ἐκ τῆς ἐνεργείας τῆς χάριτος ἐξαίφνης γένωνται ἐν ἡμῖν λογισμοὶ μεγάλοι καὶ ἐκπλήξεις τῆς θεωρίας τῆς διανοίας τῆς ὑψηλοτέρας τῆς φύσεως, καθὼς εἶπεν ὁ ἅγιος 5 Μᾶρκος. Ὅταν οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι πλησιάσωσιν ἡμῖν, πληροῦσιν ἡμᾶς θεωρίας πνευματικῆς, καὶ ταῦτα πάντα τὰ ἐναντία ἀναχωροῦσι, καὶ γίνεται εἰρήνη καὶ γαλήνη ἄρρητος ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ τις διάγει ἐν τοῖς τοιούτοις· ὅτε ἐπισκιάσειεν ἡ χάρις καὶ οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι σοὶ πλησιάσουσι περιτειχίζοντες καὶ 10 παρὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ πλησιασμοῦ σου πάντες οἱ πειράζοντες ἀποστήσονται, μὴ ἐπαρθῆς καὶ νομίσης ἐν τῇ ψυχῇ σου, ὅτι τὸν λιμένα τὸν ἀχείμαστον ἔφθασας, καὶ εἰς τὸν ἀέρα τὸν ἀναλλοίωτον καὶ τελείως ὑπερήρθης ἐκ τούτου τοῦ κόλπου ἐξ ἐναντίας τῶν ἐμπνεύσεων τῶν ἐν αὐτῷ, καὶ οὐκ ἔστι πάλιν ἐχθρὸς οὐδὲ 15 ἀπάντησις κακῆ. Διότι πολλοὶ ταῦτα ἐνεθυμήθησαν, καὶ ἔπεσον εἰς κινδύνους, καθάπερ εἶπεν ὁ μακάριος Νεῖλος· ἢ πάλιν ὡς ὑπάρχων ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς μέγας καὶ ὡς δὲ καθήκει εἶναι ἐν

4. Ὁ ἅγιος Μακάριος, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ τὴν Μεγάλῃ Ἐπιστολῇ προέρχεται τὸ παραπάνω χωρίο.

6 **Π** ὅσο θαυμάσιος εἶναι αὐτὸς ὁ ἅγιος⁴! Πῶς μὲ ἓνα μικρὸ λόγο ἐπιβεβαίωσε αὐτὴν τὴν διδασκαλία, ἀπέδειξε ὅτι εἶναι γεμάτη σύνεσι κι' ἔβγαλε τελείως τὸν δισταγμὸ ἀπὸ τὴν διάνοια τοῦ ἀναγνώστη· «ἐκεῖνος», λέγει, «ποῦ παρεκκλίνει ἀπὸ αὐτὰ καὶ δὲν βαδίζει στὸν δρόμο γίνεται θῦμα τῶν λύκων». Εἶναι αὐτὸς ποῦ ἔβαλε στὸν νοῦ του νὰ παρεκκλίνη καὶ θέλει νὰ βαδίζη σὲ δρόμο ἰδικό του ποῦ δὲν εἶναι πατημένος ἀπὸ τοὺς πατέρες.

7 **Ο** λόγος πάλι ὅτι «τὴν ὥρα τῆς χαρᾶς πρέπει νὰ περιμῆνωμε θλίψεις» σημαίνει τοῦτο. Ὅταν μὲ ἐνέργεια τῆς χάριτος κινηθοῦν ξαφνικὰ μέσα σου λογισμοὶ μεγάλοι καὶ ἐπλήξεις ἀπὸ τὴν πνευματικὴ θεωρία ποῦ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὴν φύσι, ὅπως εἶπε ὁ ἅγιος Μᾶρκος⁵, ὅταν μᾶς πλησιάσουν οἱ Ἅγιοι Ἄγγελοι μᾶς γεμίζουν πνευματικὴ θεωρία, ὅλα τὰ ἐνάντια ἀπομακρύνονται κι' ἐπικρατεῖ ἀνέκφραστη εἰρήνη καὶ γαλήνη τὸν καιρὸ ποῦ ζῆ κανεῖς σ' αὐτὲς τὶς ἐμπειρίες. Ὅταν λοιπὸν σ' ἐπισκιάσῃ ἡ χάρις καὶ σὲ πλησιάσουν οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι περιτειχίζοντάς σε, καὶ ἀπὸ τὸν πλησιασμὸ σου πρὸς αὐτοὺς φύγουν ἀπὸ κοντὰ σου ὅλοι ὅσοι σὲ πειράζουν, τότε νὰ μὴ ἐπαρθῆς καὶ νὰ μὴ νομίσης ὅτι ἔφθασες στὸν λιμένα τὸν ἀτάραχο καὶ στὸν ἀμετακίνητο ἀέρα, ὅτι ἀνυψώθηκες τελείως ἀπὸ τοῦτον τὸν κόλπο μὲ τοὺς ἀντιθέτους ἀνέμους, καὶ δὲν ὑπάρχει πλέον ἐχθρὸς οὔτε κακὸ συναπάντημα. Πολλοὶ ἔπесαν σὲ μεγάλους κινδύνους, διότι ἐσκέφθησαν ἔτσι, ὅπως εἶπε ὁ μακάριος Νεῖλος⁶· ἢ πάλι, ἐπειδὴ ἐνόμισες ὅτι εἶσαι μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ ὅτι σοῦ ταιριάζει νὰ ἔχῃς αὐτὲς τὶς πνευματικὲς ἐμπει-

5. Πάλι ἐδῶ οἱ μεταφρασταὶ ἀντικατέστησαν τὸ ὄνομα τοῦ Εὐαγγρίου ποῦ φέρεται στὸ συριακὸ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Μάρκου.

6. Στὸ συριακὸ φέρεται «ὁ μακάριος Εὐάγγριος» ἀντὶ Νεῖλος, στὸν ὁποῖο μάλιστα ἀποδίδονται πολλὰ ἔργα τοῦ Εὐαγγρίου, ποῦ στὰ συριακὰ διατηροῦν τὸ ὄνομα τούτου.

τούτοις καὶ ἄλλους οὐδαμοῦ διὰ τὸ ὑστέρημα τῆς πολιτείας αὐ-
 τῶν, ἢ ὅτι οὐχ ἱκανοῖ, φησὶν, ἢ γνῶσις αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο
 25 τῶν τοιούτων στεροῦνται, ἐγὼ δὲ ἐν τῷ καθήκοντι καὶ ὡς
 ἔφθασα τὴν τελειότητα τῆς ἀγιότητος καὶ τὸν βαθμὸν τὸν πνευ-
 ματικὸν καὶ εἰς τὴν χαρὰν τὴν ἀναλλοίωτον.

8 **Α**λλὰ μᾶλλον λάβε καθ' ἑαυτὸν τοὺς ἀκαθάρτους λογι-
 σμοὺς καὶ τὰ ἀπρεπῆ εἶδωλα τὰ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ χειμῶ-
 νος ἐμπηχθέντα τῇ διανοίᾳ σου καὶ τῇ ὥρᾳ τῆς ταραχῆς καὶ τῆς
 ἀταξίας τῶν λογισμῶν, τῶν πρὸ μικροῦ ἐπαναστάντων ἐπὶ σὲ
 5 ἐν τῇ ἀορασίᾳ τῆς σκοτώσεως, πῶς τε ἐν τάχει ἔκλινας πρὸς
 τὰ πάθη καὶ συνωμίλησας αὐτοῖς ἐν τῇ σκοτώσει τῆς διανοίας
 καὶ οὐκ ἠδέσθης, οὐδ' ἔθαμβήθης ἐκ τῆς θεϊκῆς ὀράσεως καὶ
 ἐκ τῶν χαρισμάτων καὶ δωρημάτων, ὧν ἐδέξω. Καὶ γνῶθι, ὅτι
 ταῦτα πάντα διὰ τὸ ταπεινωθῆναι ἡμᾶς ἢ πρόνοια τοῦ Θεοῦ
 10 ἤγαγεν ἐφ' ἡμᾶς, ἣτις προνοεῖ καὶ οἰκονομεῖ ἐκάστῳ ἡμῶν ὡς
 ὠφελεῖ αὐτόν. Ἐὰν γὰρ ἐπαρθῆς ἐν τοῖς χαρίσμασιν αὐτῆς, ἐξα-
 φήσῃ σε καὶ τελείως πίπτεις ἐν πράγμασιν, ἐν οἷς διὰ τῶν λογι-
 σμῶν μόνον πειράζῃ.

9 **Λ**οιπὸν γνῶθι, ὅτι τοῦτο τὸ ἴστασθαι, οὐχὶ σόν, οὐδέ γε τῆς
 ἀρετῆς σου ἐστίν, ἀλλ' ἡ χάρις αὐτῆ ἐστὶν ἢ βασίζουσά σε
 ἐπὶ τὰς παλάμας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ὅπως μὴ πτοηθῆς. Ταῦτα,
 φησὶν, ἔμβαλε ἐν ἑαυτῷ ἐν τῷ καιρῷ τῆς χαρᾶς, ὅτε ἐπαρθῆ ὁ
 5 λογισμὸς, εἶπεν ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἅγιος, καὶ κλαῦσον καὶ δάκρυ-
 ον καὶ παράπιπτε ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν παραπτωμάτων σου τῶν
 ἐν τῷ καιρῷ τῆς παραχωρήσεώς σου, ὅπως ρυσθῆς ἐν τούτῳ

ρίες, ἐνῶ τοῦτο δὲν ταιριάζει καθόλου στοῦς ἄλλους τοῦτο λόγῳ τῆς ἀκατάλληλης διαγωγῆς των ἢ λόγῳ τῆς ἀνεπαρκείας τῆς γνώσεώς των καὶ γι' αὐτὸ στεροῦνται αὐτὲς τὶς ἐμπειρίες, νὰ εἰπῆς, Ἐγὼ ὅμως τὶς ἔχω μὲ τὴν ἀξία μου, διότι ἔφθασα στὴν τελειότητα τῆς ἀγιότητος καὶ στὴν κορυφὴ τῆς πνευματικῆς κλίμακος καὶ στὴν ἀναλλοίωτη χαρὰ.

8 **Α** ντιθέτως πρέπει νὰ ἐνθυμῆσαι τοὺς ἀκαθάρτους λογισμοὺς καὶ τὰ ἀπρεπῆ εἰδῶλα ποὺ ἔχουν ἐμπηχθῆ μέσα στὴν διάνοιά σου τὸν καιρὸ τῆς τρικυμίας, τὴν ὥρα τῆς ταραχῆς καὶ τῆς ἀταξίας τῶν λογισμῶν, ποῦ πρὶν ἀπὸ λίγο εἶχαν ἐπαναστατήσῃ ἐναντίον σου στὴν διάρκεια τοῦ πυκνοῦ σκοτόυς· νὰ ἐνθυμῆσαι ἐπίσης πῶς ἐστράφηκες γρήγορα πρὸς τὰ πάθη καὶ ἔζησες μαζί τους κατὰ τὸν σκοτισμὸ τῆς διανοίας σου καὶ δὲν ἐντράπηκες οὔτε ἐθαμβώθηκες ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὰ χαρίσματα καὶ δωρήματα ποὺ ἐδέχθηκες. Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζῃς ὅτι ὅλα αὐτὰ μᾶς τὰ ἔφερε ἢ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ταπεινωθοῦμε, καὶ τὰ οἰκονομεῖ στὸν καθένα μας, ὅπως τοῦ εἶναι ὠφέλιμο. Ἄν ἐπαρθῆς γιὰ τὰ χαρίσματα αὐτῆς τῆς προνοίας, σὲ ἐγκαταλείπει καὶ ξεπέφτεις τελείως σὲ πράγματα, στὰ ὁποῖα καὶ μόνο διὰ τῶν λογισμῶν πειράζεσαι.

9 **Γ** νώριζε λοιπὸν ὅτι δὲν εἶναι δικό σου οὔτε τῆς ἀρετῆς σου κατόρθωμα τὸ γεγονὸς ὅτι στέκεσαι, ἀλλὰ ἢ ἴδια ἢ χάρις σὲ βαστάζει στὶς παλάμες τοῦ χεριοῦ της, γιὰ νὰ μὴ πτοηθῆς. Αὐτὰ βάλῃ μέσα σου στὸν καιρὸ τῆς χαρᾶς, ὅταν ἐπαρθῆ ὁ λογισμὸς σου, εἶπε ὁ πατὴρ μας ὁ ἅγιος, καὶ κλαῦσε καὶ δάκρυσε καὶ ταπεινώσου μὲ τὴν μνήμη τῶν παραπτωμάτων σου στὰ ὁποῖα ὑπέπεσες κατὰ τὸν καιρὸ τῆς παραχώρησέ σου⁷, γιὰ νὰ σωθῆς ἀπὸ τὴν ἔπαρσι, ἐφ' ὅσον ἀπο-

7. Τὸν καιρὸ ποὺ ὁ Θεὸς σὲ παραχώρησε γιὰ δοκιμασία στοὺς πειρασμούς.

καὶ κτήση ἐξ αὐτοῦ τὴν ταπείνωσιν. Ὅμως μὴ ἀπογνῶς, ἀλλ' ἐν τοῖς λογισμοῖς τῆς ταπεινώσεως ἰλασμῶ συγχώρησόν σου
10 τὰ ἀμαρτήματα.

10 **Η** ταπείνωσις καὶ χωρὶς ἔργων πολλὰ συγχωρεῖ πλημμελήματα, ταῦτα δὲ χωρὶς αὐτῆς ἐξ ἐναντίας ἀνωφελῆ εἰσιν· ἀλλὰ καὶ κακὰ πολλὰ κατασκευάζουσιν ἡμῖν. Λοιπὸν ἐν ταπεινώσει, καθὼς εἶπον, τὰς ἀνομίας σου συγχώρησον. Καθάπερ
5 ἄλλας πάση τροφῇ, οὕτως ἡ ταπείνωσις πάση ἀρετῇ καὶ ἰσχὺν πολλῶν ἀμαρτημάτων αὕτη δύναται συντρίψαι. Ὑπὲρ ταύτης λοιπὸν χρειά τοῦ λυπεῖσθαι ἀδιαλείπτως κατὰ διάνοιαν, ἐν ταπεινότητι καὶ ἐν τῇ λύπῃ τῆς διακρίσεως. Καὶ ταύτην ἐὰν κτησώμεθα, υἱοὺς ἡμᾶς ποιεῖ τοῦ Θεοῦ καὶ χωρὶς ἔργων ἀγαθῶν
10 παριστᾷ ἡμᾶς τῷ Θεῷ. Διότι χωρὶς ταύτης πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν μάταιά εἰσι καὶ πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ καὶ πᾶσαι αἱ ἐργασίαι.

11 **Λ**οιπὸν τὴν ἀλλοίωσιν τῆς διανοίας θέλει ὁ Θεός, καὶ ἐν διανοίᾳ βελτιούμεθα καὶ ἐν διανοίᾳ ἀχραιοῦμεθα. Αὐταρκεῖ αὕτη μόνη ἀβοηθήτως ἴστασθαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ λαλεῖν ὑπὲρ ἡμῶν. Εὐχαρίστησον καὶ ἐξομολόγησον τῷ Θεῷ ἀσιγήτως, ὅπως οἶαν φύσιν ἀσθενῆ καὶ εὐχερῆ εἰς τὸ ἐκκλῖναι κερκ
5 κτημένος ὑπάρχεις, διὰ τῆς συνεργείας τῆς χάριτος, ποῦ ὑποῦσαι κατὰ καιρὸν καὶ καιρὸν καὶ ποίων χαρισμάτων ἀξιοῦσαι καὶ ποίω τινὶ γίνῃ σὺ ὑπεράνωθεν τῆς φύσεως, ὅταν δὲ παραχωρηθῆς ἕως ποῦ κατέρχη καὶ κτᾶσαι νοῦν κτηνώδη.

12 **Κ**αὶ μνήσθητι τῆς ταλαιπωρίας τῆς φύσεώς σου καὶ τῆς ταχύτητος τῆς ἀλλοιώσεως τῆς ἐπακολουθούσης σοι, καθὼς τις τῶν ἀγίων γερόντων εἶπεν·

Ὅταν, φησὶν, ἔλθῃ σοι ὁ λογισμὸς τῆς ὑπερηφανίας,
5 λέγων σοι· μνημονευσον τῶν ἀρετῶν σου, εἶπέ· Ἐ-

κτήσης ἀπ' αὐτὸ τὴν ταπείνωσι. Νὰ μὴ ἀπελπισθῆς ὁμως, ἀλλὰ λάβε συγχώρησι τῶν ἀμαρτημάτων ἐξιλεώνοντας τὸν Θεὸ μὲ τοὺς λογισμοὺς τῆς ταπεινώσεως.

10 **Η** ταπείνωσις συγχωρεῖ πολλά ἀμαρτήματα καὶ χωρὶς ἄλλα ἔργα, αὐτὰ ὁμως χωρὶς τὴν ταπείνωσι εἶναι τελείως ἀνωφελῆ, καὶ μάλιστα μᾶς προετοιμάζουν καὶ πολλὰ κακά. Λοιπὸν, ὅπως εἶπα, ἐξασφάλισε συγχώρησι γιὰ τὶς ἄνομιές σου μὲ ταπείνωσι. Ὅπως εἶναι τὸ ἄλας γιὰ κάθε τροφή, ἔτσι εἶναι ἡ ταπείνωσις γιὰ κάθε ἀρετὴ κι' αὐτὴ μπορεῖ νὰ συντρίψῃ τὴν δύναμι πολλῶν ἀμαρτημάτων. Γι' αὐτὸ λοιπὸν χρειάζεται νὰ λυπούμαστε ἀδιαλείπτως κατὰ διάνοια μὲ ταπεινότητα καὶ μὲ λύπη ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν διάκρισι. Καὶ ὅταν τὴν ἀποκτήσωμε, μᾶς καθιστᾷ υἱοὺς τοῦ καὶ μᾶς παρουσιάζει στὸν Θεὸ ἀκόμη καὶ χωρὶς ἀγαθὰ ἔργα· διότι χωρὶς αὐτὴν ὅλα τὰ ἔργα μας εἶναι μάταια, ὅλες οἱ ἀρετῆς καὶ ὅλες οἱ ἀσκήσεις.

11 **Ο** Θεὸς λοιπὸν ἀπαιτεῖ τὴν ἀλλοίωσι τῆς διανοίας· μὲ τὴν διάνοια βελτιωνόμαστε καὶ μὲ τὴν διάνοια χειροτερεύομε. Ἀρκεῖ αὐτὴ μόνη τῆς χωρὶς βοήθεια νὰ σταθῆ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ὁμιλήσῃ ὑπὲρ ἡμῶν. Νὰ εὐχαριστεῖς καὶ νὰ ἐξομολογήσαι στὸν Θεὸ ἀκαταπαύστως, διότι, ἐνῶ ἔχεις τέτοια ἀσθενῆ καὶ εὐκόλη γιὰ τὸ παραστράτημα φύσι, βλέπεις ποῦ ὑψώνεσαι ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ μὲ τὴν βοήθεια τῆς χάριτος, καὶ ποιά χαρίσματα ἀξιώνεσαι, σὲ ποιό σημεῖο φθάνεις ἐπάνω ἀπὸ τὴν φύσι, καὶ ποῦ κατεβαίνεις, ὅταν παραχωρηθῆς, πόσο κτηνώδη νοῦ ἀποκτᾷς.

12 **Ν** ἂ ἐνθυμῆσαι τὴν ταλαιπωρία τῆς φύσεώς σου καὶ τὴν ταχύτητα τῶν μεταβολῶν ποὺ σοῦ συμβαίνουν, ὅπως εἶπε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀγίους γέροντες·

«Ὅταν», λέγει, «σοῦ ἔλθῃ ὁ λογισμὸς τῆς ὑπερηφανείας, λέγοντάς σου, "Ἐνθυμήσου τὶς ἀρετῆς σου",

ρων, βλέπε τὴν πορνείαν σου'.

Ταύτην τὴν πορνείαν εἶπεν, ἐν ἧ ἔν τῷ καιρῷ τῆς παραχωρήσεως ἐν τοῖς λογισμοῖς ἐπειράθης, ὅπερ εἰς ἕκαστον οἰκονομεῖ ἢ χάρις, ἢ ἐν πολέμῳ ἢ ἐν ἀντιλήψει, κατὰ τὸ ἡμῖν ὠφέλιμον.

13 **Ε**ἶδες τὸν γέροντα τοῦτον τὸν θαυμαστόν, πῶς εὐκόλως εἶπε τοῦτο τὸ πρᾶγμα; Ὅταν, φησὶν, ἔλθῃ σοι ὁ λογισμὸς τῆς ὑπερηφανίας ὑπὲρ τοῦ ὕψους τῆς πολιτείας σου, εἰπέ, 'Γέροντων, βλέπε τὴν πορνείαν σου'. Τοῦτο γὰρ φανερόν ἐστιν, ὅτι
5 πρὸς μέγαν ἄνθρωπον εἶπε τοῦτο ὁ γέροντων. Ὅτι οὐδὲ δυνατὸν ὑπὸ τοιούτου λογισμοῦ ὀχληθῆναι, εἰ μὴ οἵτινες ἐν τῇ ἀνωτέρῳ τάξει καὶ τῇ πολιτείᾳ τῇ ἐπαίνου ἀξία ἴστανται· καὶ ὅτι τοῦτο τὸ πάθος μετὰ τὴν ἀρετὴν τὴν πραχθεῖσαν ἐπανίσταται τῇ ψυχῇ τοῦ γυμνῶσαι αὐτὴν τῆς ἐργασίας αὐτῆς.

14 **Κ**αὶ ἐκ μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ αὐτοῦ ἀγίου Μακαρίου, ἐὰν θέλῃς δύνῃ μαθεῖν, ἐν ποίῳ βαθμῷ ἴστανται καὶ τίνα εἰσὶ τὰ παραχωρούμενα κατ' αὐτῶν, τοῦ πειρασθῆναι ἐν αὐτοῖς τοὺς ἀγίους. Ἔστι δὲ ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, αὕτη. Ὁ ἀββᾶς Μα-
5 κάριος γράφει πᾶσι τοῖς τέκνοις αὐτοῦ τοῖς ἀγαπητοῖς, ἐνθα ἐκδιδάσκει φανερῶς, πῶς οἰκονομοῦνται ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐν πολέμοις καὶ ἐν ἀντιλήψει τῆς χάριτος· ὅτι ἐν τούτοις ἤρесе τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ γυμνάζεσθαι τοὺς ἀγίους ἐν τῷ αἰῶνι κατέναντι τῆς ἀμαρτίας, ἐν ὅσῳ εἰσὶν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς,
10 ὅπως ἐν παντὶ καιρῷ ὑψωθῇ ἡ θεωρία αὐτῶν πρὸς αὐτὸν καὶ ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν διηνεκεῖ θεωρίᾳ ἀύξηση ἐν αὐτοῖς ἢ ἀγάπη αὐτοῦ ἢ ἀγία· ὅταν ἀδιαλείπτως ἐκ τῆς ἐπείξεως τῶν παθῶν καὶ τοῦ φόβου τοῦ ἐκκλῖναι πρὸς αὐτὸν δράμωσι καὶ βεβαιωθῶσιν ἐν τῇ πίτει καὶ τῇ ἐλπίδι καὶ τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ.

εἰπέ, 'Γέροντα, βλέπε τὴν πορνεία σου'».

Ἐννοεῖ τὴν πορνεία πὺ ἐδοκίμασες μὲ τοὺς λογισμοὺς σου κατὰ τὸν καιρὸ τῆς παραχωρήσεως. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὸ οἰκονομεῖ στὸν καθένα ἢ χάρις, εἴτε γιὰ πόλεμο εἴτε γιὰ βοήθεια, ὅπως εἶναι ὠφέλιμο σὲ μᾶς.

13 **Ε** ἶδες τὸν γέροντα τοῦτον τὸν θαυμαστό, πόσο εὐκολα εἶπε τοῦτο τὸ πρᾶγμα; Ὅταν, λέγει, ἔλθῃ ὁ λογισμὸς τῆς ὑπερηφανείας γιὰ τὸν βαθμὸ τῆς διαγωγῆς σου, εἰπέ 'Γέροντα, βλέπε τὴν πορνεία σου'. Τοῦτο εἶναι φανερό, ὅτι ὁ γέρον τὸ εἶπε πρὸς ἓνα μεγάλο ἄνθρωπο. Διότι ἄλλωστε δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἐνοχληθοῦν ἀπὸ τέτοιον λογισμό, τῆς ὑπερηφανείας, ἄλλοι ἀπὸ ἐκείνους πὺ εὐρίσκονται στὴν ἀνώτερη τάξι καὶ στέκονται σὲ μιὰ ἀξιέπαινη διαγωγή, καὶ διότι τοῦτο τὸ πάθος σηκώνεται μέσα στὴν ψυχὴ μετὰ τὴν ἄσκησι τῆς ἀρετῆς, γιὰ νὰ τὴν γυμνώσῃ ἀπὸ τὸ ἐπίτευγμά της.

14 **Α** ν θέλῃς, μπορεῖς νὰ μάθῃς καὶ ἀπὸ μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου Μακαρίου, σὲ ποιά βαθμίδα στέκονται οἱ ἅγιοι καὶ ποιά εἶναι τὰ παραχωρούμενα ἐναντίον τους, γιὰ νὰ πειρασθοῦν. Εἶναι δὲ ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη αὐτή. Ὁ ἄββᾶς Μακάριος γράφει πρὸς ὅλα τὰ τέκνα του τὰ ἀγαπητά, διδάσκοντας μὲ τὴν ἐπιστολὴ καθαρά, πῶς οἰκονομοῦνται ἀπὸ τὸν Θεὸ ὁ πόλεμος καὶ ἡ βοήθεια τῆς χάριτος, διότι ἤρεσε στὴν σοφία τοῦ Θεοῦ νὰ γυμνάζωνται μὲ αὐτὰ οἱ ἅγιοι ἐναντίον τῆς ἀμαρτίας παντοτινά, ὅσον καιρὸ εὐρίσκονται σὲ τούτη τὴν ζωὴ, χάριν τῆς ἀρετῆς, μὲ σκοπὸ νὰ ὑψώνεται ὅλον τὸν καιρὸ ἡ θεωρία τους πρὸς αὐτὸν καὶ μὲ τὴν διαρκῆ θεωρία τους πρὸς αὐτὸν νὰ αὐξάνεται σ' αὐτοὺς ἡ ἁγία ἀγάπη του, ὅταν ἀπὸ τὴν ἐπιφορὰ τῶν παθῶν καὶ τὸν φόβο τῆς παρεκκλίσεως τρέχουν πρὸς αὐτὸν ἀδιακόπως καὶ στερεωθοῦν στὴν πίστι, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπη του.

14 **Τ** αὔτα ἀρτίως οὐ τοῖς διαμένουσι μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ μεταβαίνουσιν ἐν παντὶ τόπῳ καὶ ἀεὶ ἐν πράγμασι καὶ λογισμοῖς τοῖς οὖσιν αἰσχροῖς τε καὶ ἀκαθάρτοις ἀληθῶς ἐρρέθησαν, οὐδὲ τοῖς ἔξωθεν τῆς ἡσυχίας τὴν δικαιοσύνην διερχομέ-
 5 νοις ἐν ἔργοις καὶ ἐν ταῖς αἰσθήσεσιν αὐτῶν θηρευομένοις καθ' ὥραν, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ ἐν τῷ κινδύνῳ τῆς πτώσεως (συνιστᾷ αὐτοὺς ἢ ἀνάγκη ἢ ἀπαντῶσα αὐτοῖς πόρρω τοῦ θελήματος) ἐν ἀκουσίοις συμπτώμασι, τοῖς μὴ μόνον τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν, ἀλλ' οὐδὲ τὰς αἰσθήσεις ἑαυτῶν δυναμένοις φυλάξαι τε-
 10 λείως· ἀλλὰ τοῖς ἰσχύουσι τηρῆσαι τὰ σώματα καὶ τὸν λογισμὸν ἑαυτῶν καὶ ἀπέχουσι παντελῶς τῆς ταραχῆς καὶ τῆς συντυχίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐν τῇ ἀποταγῇ τῶν ἀπάντων καὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν εὐκαιρήσασι φυλάξαι τὸν νοῦν αὐτῶν ἐν τῇ προσευχῇ, καὶ ἀλλοιώσεις τῶν οἰκονομιῶν τῶν ἐκ τῆς χάριτος
 15 ὑποδεχομένοις ἐντὸς τῆς πολιτείας τῆς ἡσυχίας καὶ ὑποκάτωθεν τοῦ βραχίονος τῆς γνώσεως τοῦ Κυρίου διάγουσι καὶ σοφισομένοις ὑπὸ τοῦ Πνεύματος κρυπτῶς εἰς τὴν ἡσυχίαν ἐν τῇ ἀποχῇ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς θεωρίας τῆς ἀπό τινων, καὶ κτησαμένοις νέκρωσιν διανοίας ἀπὸ τοῦ κόσμου. Ὅτι ἐκ τού-
 20 των τὰ πάθη οὐκ ἀποθνήσκουσιν, ἡ δὲ διάνοια ἀποθνήσκει αὐτοῖς ἐν τῇ ἀποχῇ τῶν πραγμάτων καὶ τῇ συνεργίᾳ τῆς χάριτος.

Αὕτη ἡ χάρις φυλάξαι καὶ ἡμᾶς εἰς τοῦτον τὸν ὄρον. Ἀμήν.

16 **Α**υτά τὰ πράγματα βέβαια δὲν ἐλέχθησαν γι' αὐτοὺς ποὺ διαμένουν μαζί με τοὺς ἀνθρώπους καὶ περιοδεύουν παντοῦ καὶ μετέχουν πάντοτε σὲ πράγματα καὶ λογισμοὺς αἰσχροὺς καὶ ἀκαθάρτους, οὔτε γι' αὐτοὺς ποὺ ἐπιτελοῦν τὴν δικαιοσύνη μὲ ἔργα ἐκτὸς τῆς ἡσυχίας καὶ κάθε στιγμή αἰχμαλωτίζονται ἀπὸ τις αἰσθήσεις των καὶ κάθε καιρὸ ὑπόκεινται στὸν κίνδυνο τῆς πτώσεως σὲ ἀκούσια παραπτώματα (διότι τοὺς τὸ ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη ποὺ τοὺς συναντᾷ μακριὰ ἀπὸ τὸ θέλημά τους), γι' αὐτοὺς ποὺ δὲν μποροῦν νὰ φυλάξουν τελείως ὄχι μόνο τοὺς λογισμοὺς των ἀλλ' οὔτε τις αἰσθήσεις των. Ἐλέχθησαν γι' αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἱκανοὶ νὰ φυλάξουν καὶ τὰ σώματα καὶ τὸν λογισμό τους, ποὺ ἀπέχουν ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ταραχὴ καὶ τὴν συναναστροφή τῶν ἀνθρώπων, ποὺ μὲ τὴν ἀποταγὴ ἀπὸ ὄλα, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τις ψυχές των, εὗρηκαν εὐκαιρία νὰ φυλάξουν τὸν νοῦ τους στὴν προσευχὴ καὶ δέχονται τις προμήθειες τῶν οἰκονομιῶν τῆς χάριτος μέσα στὴν ζωὴ τῆς ἡσυχίας, ποὺ διαβιώνουν κάτω ἀπὸ τὸν βραχίονα τῆς γνώσεως τοῦ Κυρίου καὶ σοφίζονται μυστικὰ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα στὴν ἡσυχία μὲ τὴν ἀποχὴ ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ τὴν θεὰ τῶν ἄλλων καὶ ἀπέκτησαν νέκρωσι τῆς διανοίας γιὰ τὸν κόσμον. Διότι τὰ πάθη δὲν ἀποθνήσκουν ἀπ' αὐτούς, ἀλλὰ ἡ διάνοια ἀποθνήσκει σ' αὐτοὺς μὲ τὴν ἀποχὴ ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ μὲ τὴν βοήθεια τῆς χάριτος.

Εἶθε αὐτὴ ἡ χάρις νὰ μᾶς φυλάξῃ σ' αὐτὰ τὰ ὄρια. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΣ Ν'

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΝΟΥ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

1 **Δ**ιάνοια δὲ συνηγμένη τοῦ κεφαλαίου τούτου ἐστὶ τὸ γινώσκειν ἡμᾶς ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ὅτι ἐν ταύταις ταῖς εἰκοσιτέσσαρσιν ὥραις τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας τῆς μετανοίας χρῆζομεν. Νόησις δὲ τοῦ ὀνόματος τῆς μετανοίας, καθὼς
5 ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ τρόπου τῶν πραγμάτων ἐγνώκαμεν, τοῦτό ἐστι· δέησις ἐκτενῆς ἐν πάσῃ ὥρᾳ ἐν εὐχῇ πεπληρωμένη κατανύξεως προσεγγίζουσα τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν παρελθόντων, καὶ λύπη ὑπὲρ τῆς τῶν μελλόντων φυλακῆς.

2 **Δ**ιὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐν τῇ προσευχῇ τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν ἐνηδραίωσε, λέγων· «ἐξυπνίσθητε», φησί, «καὶ γρηγορήσατε, καὶ εὐξασθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν». Καὶ «εὐξασθε καὶ μὴ ὀκνήσητε», καὶ «ἔσεσθε γρηγοροῦντες ἐν παντὶ καιρῷ καὶ εὐχόμενοι». «Αἰτεῖτε», φησί, «καὶ λήψεσθε. Ζητήσατε, καὶ εὐρήσετε. Κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται». Μάλιστα δὲ τὸν ἑαυτοῦ λόγον ἐβεβαίω-

* Ὁ Λόγος 50 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸ 73 κείμενον τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan. Ἡ δήλωσις ὅτι συνεχίζει τὸ ἴδιο θέμα «μὲ τὸ προηγούμενο κεφάλαιον» ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ συριακὸ (κεφ. 72 καὶ 73) καὶ γιὰ τὸ ἑλληνικὸ (κεφ. 49 καὶ 50) κείμενο.

1. Τὸ ἑλληνικὸ κείμενο ἔχει τὴν λέξι «λύπη», τὸ συριακὸ «αἰτησις»· ὑποθέτομε λοιπὸν ὅτι οἱ μεταφρασταὶ ἐχρησιμοποίησαν τὴν λέξι «λιτή» ἐδῶ,

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ*

¹ **Μ**ὲ λίγα λόγια τὸ νόημα τούτου τοῦ κεφαλαίου εἶναι τὸ νὰ γνωρίζωμε κάθε ὥρα ὅτι σ' αὐτὲς τὶς εἰκοσιτέσσερις ὥρες τῆς νύκτας καὶ τῆς ἡμέρας χρειαζόμαστε τὴν μετάνοια. Ἡ ἔννοια δὲ τῆς λέξεως 'μετάνοια', ὅπως ἐμάθαμε ἀπὸ αὐτὴν τὴν πορεία τῶν πραγμάτων, εἶναι τούτη· ἐκτενὴς δέησις κάθε ὥρα μὲ εὐχὴ γεμάτη κατάνυξι, πὺ προσφέρεται στὸν Θεὸ ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν περασμένων ἀμαρτημάτων, καὶ αἴτησι¹ γιὰ τὴν προφύλαξι ἀπὸ τὰ μελλοντικά.

² **Γ**ι' αὐτὸ ὁ Κύριός μας ἐνίσχυσε τὴν ἀσθένειάν μας στὴν προσευχή, λέγοντας· ξυπνεῖσθε, «μείνετε ἀγρυπνοὶ καὶ προσευχηθῆτε, γιὰ νὰ μὴ ἔλθετε σὲ πειρασμό»², καὶ «προσευχηθῆτε καὶ μὴ ἀμελήσετε»³, καὶ «νὰ εἴσθε πάντοτε ἐπάγρυπνοὶ καὶ νὰ προσεύχεσθε»⁴. «Ζητεῖτε», λέγει, «καὶ θὰ σᾶς δοθῆ· ζητήσατε, καὶ θὰ εὐρῆτε. Κρούετε, καὶ θὰ σᾶς ἀνοιγῆ. Διότι ὅποιος αἰτεῖ, λαμβάνει, καὶ ὅποιος ζητεῖ, εὐρίσκει, καὶ σ' αὐτὸν πὺ κτυπᾶ, θ' ἀνοιγῆ ἡ θύρα»⁵. Καὶ μάλι-

ἀλλὰ στὴν ἀντιγραφή ἐγινε «λύπη». Φυσικὰ ἡ ὑπόθεσις γίνεται μὲ τὴν ἐπιφύλαξι ὅτι μπορεῖ νὰ ἐπιβεβαιωθῆ ἀπὸ μιὰ κριτικὴ ἔρευνα.

2. Ματθ. 26,41. 3. Λουκᾶ 18,1.

4. Λουκᾶ 21,6. 5. Ματθ. 7,7ε.

σε καὶ ἐπὶ πλέον σπουδάσαι ἡμᾶς παρεσκευάσεν ἐν τῇ παρα-
 10 βολῇ τοῦ φίλου, τοῦ ἀπελθόντος πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον τὸ με-
 στονύκτιον καὶ αἰτησαμένου αὐτῷ ἄρτον, λέγων· «ἀμὴν λέγω
 ὑμῖν, ὅτι ἐὰν μὴ διὰ τὴν φιλίαν αὐτοῦ δῶ αὐτῷ, ἀλλὰ γε διὰ τὴν
 ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσηται
 αὐτῷ». Καὶ ὑμεῖς εὐξασθε καὶ μὴ ἀμελήσητε.

3 **Ω** τοῦ θάρσους τοῦ ἀρρήτου. Ὁ δοτὴρ δειγείρει ἡμᾶς αἰτή-
 σασθαι παρ' αὐτοῦ, ἵνα δῶ ἡμῖν τὰ θεῖα αὐτοῦ χαρίσμα-
 τα. Καὶ ἐὰν αὐτὸς πάντα ὅσα εὐεργετοῦσιν ἡμᾶς οἰκονομῇ ἡμῖν,
 ὡς οἶδεν αὐτός, ὅμως εἰς τὸ θαρρεῖν καὶ πεποιθέναί μεγάλως
 5 πεπληρωμένοι εἰσὶν αἱ φωναὶ αὐτοῦ αὗται. Καὶ διότι ἔγνω ὁ
 Κύριος, ὡς οὐκ ἀπῆρε τὴν ἐκκλισιν πρὸ τοῦ θανάτου καὶ ὅτι
 ὅσον αὕτη ἢ ἀλλοίωσις πλησίον ἐστίν, ἤγουν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς
 ἐπὶ τὴν κακίαν καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ φύσις αὐτοῦ δεκτικὴ
 ἐστι τῶν ἐναντίων, ἐπὶ τὴν διηνεκῆ δέησιν σπουδάσαι καὶ ἀγω-
 10 νίσασθαι ἡμᾶς προτρέψατο. Ὅτι, εἴ ἦν ἡ χώρα τῆς πεποιθήσε-
 ως ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἠνίκα ἔφθασεν αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος,
 ἔκτοτε ὑψοῦτο ἡ φύσις αὐτοῦ ἐκ τῆς χρείας καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ
 ἐκ τοῦ φόβου, καὶ ὑπὲρ τῆς εὐχῆς οὐ προετρέπετο ἡμᾶς ἀγωνί-
 ζεσθαι, ἐν τῇ προνοίᾳ ἑαυτοῦ τοῦτο ποιούμενος. Διότι οὐδὲ ἐν
 15 τῷ μέλλοντι αἰῶνι προσευχὰς προσφέρουσι τῷ Θεῷ ἐν αἰτήσε-
 σί τινων. Διότι ἐν ἐκείνῃ τῇ πατρίδι τῆς ἐλευθερίας ἡ φύσις
 ἡμῶν οὐ δέχεται ἀλλοίωσιν, οὐδ' ἐκκλισισμὸν κάτωθεν τοῦ φό-
 βου τῆς ἐναντιώσεως, καὶ ὅτι τελεία ἐστὶν ἐν πᾶσι.

4 **Δ** ιᾶ τοῦτο οὐ περὶ τῆς εὐχῆς μόνον καὶ φυλακῆς, ἀλλὰ καὶ
 διὰ τὴν λεπτότητα καὶ ἀκαταληψίαν τῶν ἀεὶ ἀπαντῶν-
 των ἡμῖν, τῶν μὴ καταλαμβανομένων ὑπὸ τῆς γνώσεως τοῦ
 νοῦς ἡμῶν· ἐν τούτοις ὧν πολλάκις καὶ ἀκουσίως ἐντὸς αὐτῶν

6. Λουκᾶ 11,8.

7. Λουκᾶ 18,1.

στα ἐπιβεβαίωσε τὸν λόγο του καὶ μᾶς συνέστησε νὰ δείξω-
με περισσότερο ζῆλο μὲ τὴν παραβολὴ τοῦ φίλου ποὺ ἐπι-
σκέφθηκε τὸν φίλο του τὰ μεσάνυκτα καὶ τοῦ ἐζήτησε ἄρτο,
λέγοντας: «ἀληθινὰ σᾶς λέγω ὅτι, ἂν δὲν τοῦ δώσῃ λόγῳ
τῆς φιλίας του, τουλάχιστον ἐξ αἰτίας τῆς ἀναιδείας του θὰ
σηκωθῆ καὶ θὰ τοῦ δώσῃ ὅλα ὅσα τοῦ ζητήσῃ»⁶. Κι' ἐσεῖς
νὰ προσεύχεσθε καὶ νὰ μὴ ἀμελῆτε⁷.

3 **Τ**ί ἀνεκφραστο θάρρος! Ὁ Δοτῆρ μᾶς διεγείρει νὰ
ζητοῦμε ἀπ' αὐτόν, γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ τὰ θεῖα του δῶρα.
Καὶ ἐνῶ μᾶς προμηθεύει ὅλα τὰ χρήσιμα, ὅπως γνωρίζει ὁ
ἴδιος, ὅμως αὐτοὶ οἱ λόγοι εἶναι γεμᾶτοι θάρρος καὶ πεποί-
θησι. Καὶ ἐπειδὴ γνωρίζει ὁ Κύριος ὅτι δὲν σταματᾷ ἡ διά-
θεσις γιὰ παρέκκλισι πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατο, ὅτι ὑφίσταται ὁ
κίνδυνος τῆς μεταστροφῆς ἀπὸ τὴν ἀρετὴ πρὸς τὴν κακία
καὶ ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δεκτικὴ τῶν ἐναντίων,
μᾶς προέτρεψε νὰ καταφεύγωμε στὴν διαρκῆ προσευχὴ καὶ
στὸν ἀγῶνα. Ἐὰν ἡ χώρα τῆς ἐλπίδος μας⁸ ἦταν σὲ τοῦτον
τὸν κόσμον, μόλις ἔφθανε σ' αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος, τότε ἡ φύσις
του θ' ἀπαλλασσόταν ἀπὸ τὴν ἀνάγκη καὶ ἡ προσπάθειά του
θ' ἀπαλλασσόταν ἀπὸ τὸν φόβο, ὅποτε δὲν θὰ μᾶς προέτρε-
πε κατὰ τὴν πρόνοιάν του νὰ ἀγωνιζώμαστε μὲ τὴν προσευ-
χὴ. Ἄλλωστε στὸν μέλλοντα αἰῶνα δὲν προσφέρουν στὸν
Θεὸ προσευχὲς γιὰ νὰ ζητήσουν διάφορα πράγματα· διότι σ'
ἐκείνη τὴν πατρίδα τῆς ἐλευθερίας ἡ φύσις μας δὲν δέχεται
ἀλλοίωσι οὔτε παρέκκλισι, καὶ δὲν εὐρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸν
φόβο τῶν ἀντιθέσεων, ἀλλὰ εἶναι τέλεια σὲ ὅλα.

4 **Γ**ι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἀγωνιζώμαστε ὄχι μόνο γιὰ τὴν προ-
σευχὴ καὶ τὴν προφύλαξί μας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀντι-
μετώπισι τῶν λεπτῶν καὶ ἀκαταλήπτων περιστατικῶν ποὺ
μᾶς συμβαίνουν πάντοτε, ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν γνωστικὴ

8. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

5 εὐρισκόμεθα ἐν παντὶ καιρῷ. Κἄν γὰρ καὶ τὸ φρόνημα ἡμῶν
 μεγάλως βέβαιον καὶ εὐδοκοῦν ἐν τῷ ἀγαθῷ, ἀλλὰ ποσάκις
 πρὸς τὸν ὄρον τῶν πειρασμῶν ἀφῆκε, καὶ ἔρριψεν ἡμᾶς ἡ πρό-
 νοια αὐτοῦ, καθὼς εἶπεν ὁ μακάριος Παῦλος, «ἵνα μὴ ὑπεραί-
 ρωμαι τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ
 10 σαρκί, ἄγγελος Σατάν, ἵνα με κολαφίζῃ. Καὶ ὑπὲρ τούτου τρις
 τὸν Κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ. Καὶ εἶρηκέ μοι,
 ἄρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. Ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦ-
 ται'».

5 **Λ**οιπὸν Κύριε, εἰ τοῦτό ἐστι τὸ θέλημά σου καὶ τούτων
 πάντων δέεται ἡ νηπιότης ἡμῶν παιδαγωγηθῆναι καὶ
 ἐξυπνισθῆναι ὑπὸ σοῦ, καὶ ὁπόταν ἦ ὁ ἄνθρωπος μεμεθυμένος
 ἐν τῷ πόθῳ σου, ὡσπερ ἐγώ, καὶ ἔλκεται ὀπίσω τῶν ἀγαθῶν,
 5 ὡς μὴ καθορᾶν τὸν κόσμον παντελῶς διὰ τὸν μεθυσμὸν, ὃν
 ἔχει εἰς σέ, καὶ ὑπὲρ τούτου καὶ ἕως τούτου φθάσαι με πεποίη-
 κας εἰς ἀποκαλύψεις καὶ θεωρίας τὰς μὴ ἐξουσιαζομένας
 γλώσση σαρκίνη ἐρμηνευθῆναι καὶ ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι φωνῆς
 τῆς λειτουργίας τῶν πνευματικῶν καὶ τῆς θεωρίας σου τῆς πε-
 10 πληρωμένης ἀγιότητος ἀξιωθῆναι, καὶ ἀκμὴν σὺν τούτοις πᾶσι
 οὐχ ἱκανός εἰμι φυλάξαι ἑμαυτὸν ἐγώ, ὁ ὑπάρχων ἄνθρωπος
 τέλειος ἐν Χριστῷ, διὰ τὸ εἶναι τι ἔτι, καὶ διὰ τὴν λεπτότητα
 αὐτοῦ μὴ δυνάμενον ὑπὸ τῆς δυνάμεώς μου καταληφθῆναι ἐμοὶ
 τῷ κεκτημένῳ τὸν νοῦν τοῦ Χριστοῦ.

9. Β' Κορ. 12,7. Ὑπενθυμίζομε ὅτι ὅλα τὰ βιβλικά χωρία τοῦ Ἰσαὰκ προέρχονται ἀπὸ τὴν συριακὴν μετάφρασιν τῶν Γραφῶν. Ἐκεῖθεν ἀποδόθησαν στὴν ἑλληνικὴν ἀπὸ τοὺς μεταφραστὰς. Ἐμεῖς ἐδῶ κατ' ἀνάγκη μεταφέρομε τὰ κείμενα στὴν νεοελληνικὴν, ὅπως εἶναι στὴν μετάφρασιν ἐκείνην· ἐπομένως τὸ

ίκανότητα τοῦ νοῦ μας καὶ ὁμῶς εὐρισκόμαστε μέσα σ' αὐτὰ διὰ παντός, πολλές φορές χωρὶς νὰ τὸ θέλωμε. Ἀκόμα καὶ ἂν τὸ φρόνημά μας εἶναι ἀπολύτως ἀσφαλές καὶ δόκιμο στὸ ἀγαθό, πολλές φορές ἡ πρόνοια μᾶς ρίχνει στὸν χῶρο τῶν πειρασμῶν· ὅπως εἶπε ὁ μακάριος Παῦλος, «γιὰ νὰ μὴ ὑπερηφανεύωμαι ἀπὸ τὴν ἀφθονία τῶν ἀποκαλύψεων, μοῦ ἐδόθηκε ἓνα ἀγκάθι στὴν σάρκα, ἄγγελος τοῦ Σατανᾶ, γιὰ νὰ μὲ ταλαιπωρῇ. Γι' αὐτὴν τὴν ταλαιπωρία παρακάλεσα τρεῖς φορές τὸν Κύριο νὰ τὴν διώξῃ ἀπὸ ἐμένα. Καὶ μοῦ εἶπε, σοῦ ἀρκεῖ ἡ χάρις μου· διότι ἡ δύναμίς μου ἐκδηλώνεται μὲ τὴν τελεία μορφή της στὴν ἀδυναμία»⁹.

5 **Λ**οιπόν, Κύριε¹⁰, ἂν αὐτὸ εἶναι τὸ θέλημά σου καὶ ἡ νηπιότης μας χρειάζεται ὅλα αὐτὰ γιὰ νὰ διαπαιδαγωγηθῇ καὶ ἀφυπνισθῇ ἀπὸ σένα, καὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι μεθυσμένος ἀπὸ τὸν πόθο σου, ὅπως ἐγώ, καὶ ἐλκύεται ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, ὥστε ἀπὸ τὴν μέθη μὲ ἐσένα νὰ μὴ βλέπῃ καθόλου τὸν κόσμο, καὶ ἔτσι μὲ ἀξιώσεις νὰ φθάσω σὲ ἀποκαλύψεις καὶ θεωρίες ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἐρμηνευθοῦν ἀπὸ σάρκινη γλῶσσα¹¹, καὶ νὰ ἰδῶ καὶ νὰ ἀκούσω τὴν φωνὴ τῆς λειτουργίας τῶν πνευματικῶν δυνάμεων καὶ ν' ἀξιωθῶ τὴν γεμάτη ἀγιότητα θεᾶ σου¹², καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν εἶμαι ἀκόμη ἰκανὸς νὰ φυλάξω τὸν ἑαυτό μου, ἐγὼ ποὺ εἶμαι ἓνας ἄνθρωπος τέλειος ἐν Χριστῷ, ἐπειδὴ ὑπάρχει κάτι ποὺ ἐξ αἰτίας τῆς λεπτότητός του δὲν μπορεῖ νὰ καταληφθῇ ἀπὸ τὴν δύναμι τῆς διανοίας μου, ἀπὸ ἐμένα ποὺ ἔχω ἀποκτήσει τὸν νοῦ τοῦ Χριστοῦ·

δικὸ μας κείμενο αὐτῶν τῶν χωρίων εἶναι τετάρτης χειρός, καὶ ὡς πρὸς τὴν Παλαιὰ Διαθήκη πέμπτης.

10. Οἱ τρεῖς παρακάτω παράγραφοι (5,6,7) ἀποτελοῦν διασάφηση ἀπαντητική στὸν τελευταῖο λόγο τοῦ Κυρίου καὶ τοποθετεῖται στὸ στόμα τοῦ Παύλου.

11. Β' Κορ. 12,1έέ.

12. Βλ. Πράξ. 26,12έέ. Α' Κορ. 15,7.

6 **Λ**οιπὸν Κύριε, διὰ τοῦτο χαίρω ἐν ἀσθενείαις, ἐν θλίψεσιν, ἐν φυλακαῖς, ἐν δεσμοῖς, ἐν ἀνάγκαις, εἴτ' ἐκ τῆς φύσεως, εἴτ' ἐκ τῶν υἰῶν τῆς φύσεως, εἴτ' ἐκ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς, νῦν χαίρων ὑπομένω τὰς ἀσθενείας μου, τοῦτο δέ ἐστίν ἐν τοῖς πει-
5 ρασμοῖς μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν μετὰ τούτων ἀπάντων τῆς ράβδου τῶν πειρασμῶν ἐγὼ δέωμαι, ἵνα ἐπαυξήσῃ ἐν αὐτῇ ἐπ' ἐμὲ ἡ ἐπισκῆνωσίς σου καὶ φυλαχθῶ ἐν τῷ πλησιασμῷ σου, ἐγὼ γινώσκω, ὅτι οὐκ ἔτι σοι ἀγαπητὸς πλέον ἐμοῦ.

7 **Κ**αὶ ἐκ τούτου ὑπὲρ πολλοὺς ἐμεγάλυνάς με. Καὶ ὡσπερ ἐμοὶ ἔδωκες γινῶναι τὰς δυνάμεις σου καὶ θαυμαστάς καὶ ἐνδόξους, τινὶ τῶν Ἀποστόλων τῶν ἐταίρων μου οὐκ ἔδωκας, καὶ ἐκάλεσάς με σκεῦος ἐκλογῆς, ὡς πιστὸν φυλάξαι τὴν τάξιν
5 τῆς ἀγάπης σου· διὰ ταῦτα πάντα, καὶ μάλιστα ὡς προκόπτον καὶ πορευόμενον εἰς τὸ ἔμπροσθεν τὸ ἔργον τοῦ κηρύγματος, εἴ ὅταν λελυμένος γένωμαι ἐκ τοῦ δεσμοῦ τῶν πειρασμῶν, ἐγὼ γινώσκω, ὅτι παρειχῆς μοι ἐλευθερίαν, εἴ ὠφελούμην, ἀλλ' οὐκ ἠυδόκησας εἶναί με χωρὶς θλίψεως οὐδὲ μερίμνης ἐν τῷ
10 κόσμῳ τούτῳ, ἠνίκα οὐκ ἔμελλέ σοι πλέον μάλιστα πληθύνεσθαι τὸ ἔργον τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου σου ἐν τῷ κόσμῳ, ὅσον ἐγὼ ὠφελθῶ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ μου ὑγιῆς φυλαχθῆ παρὰ σοί.

8 **Λ**οιπὸν, ὦ διακριτικέ, ἐὰν τοῦτο ὄλον, μεγάλη ἡ δωρεὰ τῶν πειρασμῶν· ὅτι, ὅσον ἐπὶ πλέον ὑπεραρθῆ ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὸ πνευματικόν, κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ Παύλου, ἀκμὴν χρήζει φόβου καὶ παραφυλακῆς, καὶ ὠφέλειαν
5 τρυγᾶ ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τῶν πειρασμῶν. Τίς ἐστίν οὗτος ὁ

6 **Λ**οιπόν, Κύριε, γι' αυτό χαίρομαι μέσα στις ασθένειες, τις θλίψεις, τις φυλακές, τὰ δεσμά, τις ανάγκες, είτε από την φύσι είτε από τὰ παιδιά τῆς φύσεως είτε από τούς ἐχθρούς τῆς φύσεως· τώρα ὑπομένω με χαρὰ τις ασθένειές μου, δηλαδή τούς πειρασμούς μου, γιὰ νὰ ἐπισκηνώση ἐπάνω μου ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ¹³. Ἄν με ὄλα αὐτὰ χρειάζωμαι τὴν ράβδο τῶν πειρασμῶν, γιὰ νὰ αὐξηθῆ με αὐτὴν ἡ ἐπισκηνώσις σου ἐπάνω μου καὶ φυλαχθῶ ἀπὸ τὸ πλησίασμά σου, ἐγὼ γνωρίζω ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἀγαπητότερος ἀπὸ ἐμένα σὲ σένα.

7 **Κ**αὶ ἐπειδὴ με ἐξύψωσες περισσότερο ἀπὸ ὄλους καὶ μοῦ ἔδωσες νὰ γνωρίσω τις θαυμαστὲς καὶ ἔνδοξες δυνάμεις σου, πὺ δὲν ἔδωσες σὲ κανένα ἄλλον ἀπὸ τούς συναδέλφους μου Ἀποστόλους, καὶ με ὠνόμασες σκεῦος ἐκλογῆς¹⁴, ὡς ἔμπιστον γιὰ νὰ φυλάξω τὴν τάξι τῆς ἀγάπης σου· γιὰ ὄλα αὐτὰ, καὶ μάλιστα γιὰ τὸν λόγο ὅτι τὸ ἔργο τοῦ κηρύγματος προκόπτει καὶ προχωρεῖ καλύτερα ἀπὸ ὄσο ὄταν ἡμουν ἐλεύθερος ἀπὸ τὰ δεσμά τῶν πειρασμῶν, ἐγὼ γνωρίζω ὅτι θὰ με ἀπήλλασσες ἀπὸ τούς πειρασμούς, ἂν αὐτὸ με ὠφελοῦσε, ἀλλὰ δὲν εὐδόκησες νὰ εἶμαι χωρὶς θλίψι καὶ χωρὶς φροντίδα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, ἀφοῦ δὲν σὲ ἐνδιέφερε τόσο τὸ ἔργο τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου σου στὸν κόσμο, ὄσο νὰ ὠφεληθῶ ἐγὼ με τούς πειρασμούς μου καὶ νὰ φυλαχθῆ ὑγιῆς ἡ ψυχὴ μου πλησίον σου».

8 **Λ**οιπόν, διακριτικέ μου, ἐὰν ἔτσι εἶναι τὰ πράγματα, ἡ δωρεὰ τῶν πειρασμῶν εἶναι σπουδαία· ἀφοῦ, ὄσο πολὺ καὶ ἂν ἀνυψωθῆ ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰσέλθῃ στὴν πνευματικὴ σφαῖρα, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Παύλου, ἀκόμη χρειάζεται φόβο καὶ προφύλαξι, καὶ ἀποκτᾶ ὠφέλεια ἀπὸ τὴν συ-

13. Β' Κορ. 12,9.

14. Πράξ. 9,15.

φθάσας εἰς τὴν χώραν τῆς πεποιθήσεως τὴν πεπληρωμένην σκυλευτῶν καὶ ἐδέξατο τὸ μὴ ἐκκλίνειν, ὅπερ τοῖς ἀγίοις Ἀγγέλοις οὐκ ἐδόθη, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι, καὶ τοῦτο ἐδέξατο, ὅπερ ἐστὶ πάντων τῶν πνευματικῶν ἐναντίον καὶ τῶν
10 σωματικῶν, καὶ ἀναλλοίωτος εἶναι ἐθέλει ὅλως καὶ μὴ προσεγγίσει αὐτῷ πειρασμὸν τὸν ἐν τοῖς λογισμοῖς;

9 **Η** τάξις δὲ τούτου τοῦ κόσμου αὕτη ἐστὶν ἡ διάνοια, ἡ ὡς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς λεγομένη, ἐὰν καθ' ἡμέραν χιλίας καθόδους δεχώμεθα πληγῶν, ἵνα μὴ μικροψυχήσωμεν καὶ ἀπολειφθῶμεν τοῦ δρόμου τοῦ ἐν τῷ σταδίῳ. Δυνατὸν γάρ
5 ἐστὶν ἐν μιᾷ προφάσει μικρᾷ ἀρπάσαι τὴν νίκην καὶ δέξασθαι τὸν στέφανον ἡμῶν.

10 **Ο** ὕτος ὁ κόσμος δρόμος ἐστὶ τοῦ ἀγῶνος καὶ στάδιον τῶν δρόμων, καὶ οὗτος ὁ καιρὸς τῆς πάλης ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ χώρᾳ τῆς πάλης καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἀγῶνος νόμος οὐ κεῖται. Τοῦτο δὲ ἐστὶν, ὅτι ὄρον οὐ τίθησιν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοὺς στρα-
5 τιώτας αὐτοῦ, ἕως ἂν πληρωθῇ ὁ ἀγὼν καὶ συνταχθῇ ἕκαστος ἄνθρωπος πρὸς τὴν θύραν τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων καὶ δοκιμασθῇ ἐκεῖσε ὁ ὑπομείνας ἐν τῷ ἀγῶνι, καὶ οὐ κατεδέξατο ἠττηθῆναι καὶ ὅστις ἔστρεψε τὸν νῶτον ἑαυτοῦ. Ποσάκις γὰρ γίνεται ἄνθρωπος μὴ χρησιμεύων τινὶ καὶ ἀδιαλείπτως ἐκ
10 τῆς ἀγυμνασίας αὐτοῦ ἔστηκε κεκρατημένος καὶ ἐρριμμένος, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ ἐν ἀδυναμίᾳ ὑπάρχων, ἐστὶν ὅτε ἀρπάζει τὸ φλάμουλον ἐκ τῆς χειρὸς τῶν υἰῶν τοῦ στρατοῦ τῶν γιγάντων καὶ ἐξάγεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἐπαινεῖται πολὺ πλεον ὑπὲρ τοὺς ἀγωνιζομένους καὶ γνωριζομένους ἐν νίκαις, καὶ ὑποδέχε-
15 ται στέφανον καὶ δωρήματα τίμια ὑπὲρ ἅπαντας τοὺς ἐταίρους αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο μὴ στήτω τις ἄνθρωπος ἐν ἀπογνώσει· μόνον

νάντησι τῶν πειρασμῶν, ποιός εἶναι αὐτός πού σέ τοῦτον τὸν γεμᾶτο ληστὰς κόσμο ἔφθασε στὸν τόπο τῆς ἀσφαλείας καὶ ἔλαβε τὴν ἰκανότητα νὰ μὴ παρεκκλίνη, ἓνα χάρισμα πού δὲν ἐδόθηκε στοὺς ἀγίους Ἀγγέλους, γιὰ νὰ μὴ γίνουν τέλειοι χωριστὰ ἀπὸ ἐμᾶς, κι' ἐδέχθηκε τοῦτο τὸ δῶρο πού εἶναι ἐναντίον τῆς φύσεως ὄλων τῶν πνευματικῶν καὶ τῶν σωματικῶν ὄντων, τὸ νὰ θέλη δηλαδὴ νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀναλλοίωτος καὶ νὰ μὴ πλησιάση πειρασμός στοὺς λογισμοὺς του;

9 **Η** τάξις τοῦ κόσμου τούτου, σύμφωνα μὲ τὴν ἔννοια τῶν λεγομένων σὲ ὀλόκληρη τὴν Γραφή, εἶναι αὕτη· ἂν καθημερινῶς δεχώμαστε χίλια κτυπήματα, νὰ μὴ μικροψυχούμε καὶ νὰ μὴ ἀποχωρήσωμε ἀπὸ τὸν δρόμο στὸ στάδιο· διότι εἶναι δυνατὸ ἀπὸ μιὰ μικρὴ ἀφορμὴ ν' ἀρπάξωμε τὴν νίκη καὶ νὰ δεχθοῦμε τὸν στέφανο.

10 **Ο** κόσμος αὐτός εἶναι στάδιο καὶ πεδίο ἀγῶνων δρόμου, καὶ αὐτός ὁ καιρὸς εἶναι καιρὸς τῆς πάλης. Στὸν χῶρο τῆς πάλης καὶ στὸν καιρὸ τοῦ ἀγῶνος νόμος δὲν ὑφίσταται. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν θέτει ὄρια στοὺς στρατιῶτες του, ἕως ὅτου ὀλοκληρωθῇ ὁ ἀγῶνας καὶ ὄλοι συναχθοῦν ἐμπρὸς στὴν θύρα τοῦ βασιλέως τῶν βασιλέων κι' ἐκεῖ νὰ ἐξετασθῇ, ποιός ἔμεινε σταθερὸς στὸν ἀγῶνα καὶ δὲν ὑπέστη ἧττα καὶ ποιός ἔστρεψε τὰ νῶτα του κι' ἔφυγε. Πολλές φορές συμβαίνει τοῦτο τὸ φαινόμενο· κάποιος ἄνθρωπος ἄχρηστος, πού λόγῳ τῆς ἀγυμνασίας του ἡττᾶται συνεχῶς καὶ ρίπτεται κάτω κι' εὐρίσκεται πάντοτε σὲ ἀδυναμία, ἀρπάζει κάποια στιγμὴ τὴν σημαία ἀπὸ τὸ χέρι τῶν ἡρωϊκῶν στρατιωτῶν, καὶ ἀποκτᾶ μεγάλη φήμη καὶ ἐπαινεῖται πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἀγωνιστὰς καὶ νικηφόρους στρατιῶτες καὶ λαμβάνει στέφανο καὶ πολύτιμα δῶρα περισσότερο ἀπὸ ὄλους τοὺς συντρόφους του. Γι' αὐτὸ κανένας δὲν πρέπει νὰ ἀπογοητευθῇ· μόνο στὴν προσευχὴ νὰ μὴ ἀμελή-

εἰς τὴν εὐχὴν μὴ ἀμελήσωμεν, καὶ αἰτήσασθαι παρὰ Κυρίου ἀντίληψιν μὴ ὀκνήσωμεν.

11 **Κ** αὶ τοῦτο θῶμεν ἐν τῷ φρονήματι ἡμῶν, ὅτι ὅσον ἐσμὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐν τῇ σαρκὶ καταλελειμμένοι, ἐὰν ἕως τῆς ἀψίδος τῶν οὐρανῶν ὑψωθῶμεν, χωρὶς ἔργων καὶ μόχθου γενέσθαι ἡμᾶς ἐν ἀμεριμνίᾳ τε εἶναι οὐ δυνάμεθα. Τοῦ-
5 τό ἐστὶ τὸ τελείωμα· συγχώρησόν μοι. Τὸ πλεόν δὲ τούτου μελέτη ἐστὶ, τουτέστι χωρὶς διανοίας.

Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἶη δόξα καὶ κράτος καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

σωμε καὶ νὰ μὴ διστάσωμε νὰ ζητοῦμε τὴν βοήθεια τοῦ Κυρίου.

- 11 **Α**ς ἔχωμε στὸν νοῦ μας τοῦτο, ὅτι, ὅσο εἴμαστε σὲ τοῦτον τὸν κόσμον καὶ κατοικοῦμε στὴν σάρκα, ἀκόμη καὶ ἂν ἀνυψωθοῦμε στὴν κορυφὴ τῶν οὐρανῶν, δὲν μπορούμε νὰ φθάσωμε στὴν ἀμερμνία, ἀπαλλασσόμενοι ἀπὸ κόπο καὶ μόχθο. Τοῦτο εἶναι τὸ τελείωμα· συγχώρεσέ με. Τὸ πέρα ἀπὸ αὐτὸ εἶναι ἐπιπόλαια φροντίδα.

Ἵ **Α**ς εἶναι δόξα καὶ δύναμις καὶ μεγαλοπρέπεια στὸν Θεό μας κατὰ τοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΙ ΝΑ'. ΝΒ'. ΝΓ'. ΝΔ'

ΠΕΡΙ

ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ ΕΚ ΤΟΥ
ΔΙΑΒΟΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΗ ΣΤΕΝΗ ΟΔΩ ΤΗ
ΥΠΕΡΕΧΟΥΣΗ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ ΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΥΣ

1 **Ε** χει ἔθος παλαιὸν ὁ διάβολος, ὁ ἀντίπαλος ἡμῶν τοῖς ἐν
τῷ ἀγῶνι τούτῳ κατιοῦσι μηχανικῶς, διαιρεῖν τὰς πά-
λας αὐτοῦ κατ' αὐτῶν ἐκ τοῦ σχήματος τῶν ὀπλων
αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν προσώπων ἀλλάσσει τὸν τρό-
5 πον τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ.

[ΛΟΓΟΣ ΝΑ'].

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΜΕΛΕΙΣ

1 **Κ** αὶ πρὸς μὲν τοὺς ὄντας ραθύμους τῇ προαιρέσει καὶ ἐν
τοῖς λογισμοῖς ἀσθενεῖς, θεωρεῖ αὐτοὺς καὶ ἐξ ἀρχῆς
πολεμεῖ αὐτοὺς σφοδρῶς, ὥστε ἐγείρειν κατ' αὐτῶν
πειρασμοὺς στερεοὺς καὶ ἰσχυροὺς, ὅπως γεύσασθαι αὐτοὺς
5 ποιήσῃ τῶν τρόπων τῆς πονηρίας αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ὁδοῦ,
ἵνα ἐκ τοῦ πρώτου ἀγῶνος κατάσχη αὐτοὺς δειλία καὶ φανῆ αὐ-
τοῖς ἡ ὁδὸς αὐτῶν τραχεῖα καὶ δύσβατος, καὶ εἴπωσιν οὕτως·

* Οἱ Λόγοι 51. 52, 53. 54. ἀποτελοῦν οὐσιαστικῶς ἐνιαῖο δοκίμιο, στὸ ὁποῖο ἐξετάζονται οἱ τέσσερις τρόποι τῆς ἐπιθέσεως τοῦ διαβόλου σὲ τέσσερα τμήματα, τὰ ὁποῖα ἀποχωρίσθησαν ἀπὸ τὴν χειρόγραφη παραδόσι, γὰρ ν' ἀποτελέσουν χωριστὰ κείμενα. Στὸ συριακὸ πρωτότυπο διετήρησαν τὴν ἐνότητά τους καὶ ἀποτελοῦν τὴν πραγματεία ὑπ' ἀριθμὸν 36, τῆς ἐκδόσεως Bedjan, ἀλλὰ πα-

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ ΔΙΑΒΟ-
ΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΥΣ ΣΤΗΝ ΣΤΕΝΗ ΟΔΟ
ΠΟΥ ΑΝΥΨΩΝΕΙ ΕΠΑΝΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ*

1 **Π** αλαιά συνήθεια έχει ὁ Διάβολος, ὁ ἀντίπαλός μας, νὰ μεθοδεύῃ τὶς ἐπιθέσεις ἐναντίον ἐκείνων ποὺ κατεβαίνουν στὸν ἀγῶνα σύμφωνα μὲ τὸ εἶδος τῶν ὄπλων του καὶ νὰ παραλλάσῃ τὸν τρόπο τοῦ ἀγῶνος του ἀνάλογα μὲ τὸν χαρακτῆρα τῶν προσώπων.

[ΛΟΓΟΣ 51]

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΜΕΛΕΙΣ

1 **Ε** κείνους ποὺ τοὺς βλέπει νὰ εἶναι ράθυμοι στὴν προαίρεσι καὶ ἀσθενεῖς στοὺς λογισμοὺς τοὺς καταπολεμεῖ μὲ σφοδρότητα ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὥστε νὰ ἐγείρῃ ἐναντίον τοὺς πειρασμοὺς στερεοὺς καὶ δυνατοὺς, γιὰ νὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ νὰ γευθοῦν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ δρόμου τοὺς τρόπους τῆς πονηρίας του, ὥστε νὰ τοὺς κυριεύσῃ ἢ δειλία ἀπὸ τὸν πρῶτο ἀγῶνα, νὰ τοὺς φανῇ σκληρὴ καὶ δύσβατη ἢ ὁδός, καὶ νὰ εἰποῦν τοῦτο·

ρουσιάζουν καὶ σ' αὐτὸ μερικὰ στοιχεῖα διακρίσεως τῶν τεσσάρων τρόπων κατὰ τμήματα, ποὺ ἔδωσαν τὴν ἐντύπωσι στοὺς μεταφραστὰς ὅτι πρόκειται περὶ χωριστῶν πραγματειῶν.

Ἐὰν ἡ ἀρχὴ αὐτῆς οὕτω δυσχερῆς καὶ σκληρά, ἕως
τοῦ τέλους αὐτῆς τίς δύναται ἀπαντῆσαι τοῖς ἀγῶσι
10 τοῖς πολλοῖς, τοῖς ἐν μέσῳ αὐτῆς τεταγμένοις;

Καὶ ἔκτοτε οὐ δύνανται πάλιν στηῆναι ἢ ἐλθεῖν εἰς τὸ ἔμπρο-
σθεν, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἄλλο τι ἰδεῖν ἐκ τῆς ἐπείξεως τῆς φροντί-
δος τῆς περὶ τούτου.

2 **Κ**αὶ πρὸς ὀλίγον σφίγγει τὸν πόλεμον αὐτοῦ ὁ διάβολος πρὸς
αὐτούς, ἵνα οὕτω φύγωσι. Μᾶλλον δὲ ὁ Θεὸς αὐτός ἐστιν
ὁ παραχωρῶν αὐτῶ ἰσχύειν κατ' αὐτῶν καὶ ἐν μηδενὶ αὐτοῖς
βοηθῶν. Διότι ἐν δισταγμῶ καὶ ψυχρότητι εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ
5 Κυρίου εἰσηλθόν. Λέγει γάρ, «ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὰ
ἔργα Κυρίου ἀμελῶς, καὶ κωλύει τὴν χεῖρα ἐκ τοῦ αἵματος»·
καὶ πάλιν, «ἐγγὺς Κύριος τοῖς φοβουμένοις αὐτόν». Ἄνευ γὰρ
φόβου καὶ ψυχρότητος ἀπαντῆσαι τῷ διαβόλῳ ἐπιτρέπει ὁ
Θεός, λέγων· «ἄρξαι τοίνυν τοῦ ἀπολέσαι αὐτόν καὶ ὄρμησον
10 κατ' αὐτοῦ πρὸς πόλεμον, καὶ συμπλάκηθι αὐτῷ ἀνδρείως. Καὶ
ἄρξομαι ἐπιθεῖναι τὸν φόβον σου ἐπὶ πάντας τοὺς ἐχθρούς σου
τοὺς ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ, λέγει Κύριος». Ἐὰν γὰρ μὴ ἀπο-
θάνης θάνατον αἰσθητὸν ἐκουσίως ὑπὲρ τῆς ἀγαθότητος τοῦ
Θεοῦ, ἀκουσίως μέλλεις ἀποθανεῖν ἐκ τοῦ Θεοῦ νοητῶς.

3 **Ο**περ οὖν ἐστὶ μέρος σου, μὴ δυσχεράνης δέξαθαι ὑπὲρ αὐ-
τοῦ ἐκουσίως πρόσκαιρα παθήματα καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν
δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν γὰρ ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ Κυρίου ἀποθάνης
σωματικῶς, αὐτός σε ὁ Κύριος στεφανοῖ καὶ τοῖς λειψάνοις
5 σου τοῖς τιμίοις παρέχει ὁ Θεὸς τὴν τιμὴν τῶν μαρτύρων.

1. Ἱερ. 48,10.

2. Ψαλμ. 84,10.

Ἄν ἡ ἀρχή της εἶναι τόσο δύσκολη καὶ σκληρή, ποιός μπορεί ν' ἀνταπεξέλθῃ ἕως τὸ τέλος της στοὺς πολλοὺς ἀγῶνες ποὺ εἶναι τοποθετημένοι στὴ μέση;

Κι' ἔτσι δὲν θὰ μποροῦν νὰ ἀντισταθοῦν πάλι ἢ νὰ ἐμφανισθοῦν ἐμπρός, ἀλλ' οὔτε καὶ πρὸς ἄλλη βοήθεια νὰ ἀποβλέψουν, ἀφοῦ εἶναι ἀπασχολημένοι μὲ τὴν φροντίδα αὐτῆς τῆς ἐπιθέσεως.

2 **Γ**ια λίγο ὁ διάβολος ἐντείνει τὸν πόλεμό του πρὸς αὐτούς, γιὰ νὰ τραποῦν σὲ φυγή. Ἦ μάλλον ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος παραχωρεῖ σ' αὐτὸν τὴν ἰκανότητα νὰ ὑπερισχύσῃ σ' αὐτούς καὶ δὲν τοὺς βοηθεῖ σὲ τίποτε· διότι εἰσῆλθαν στὸν ἀγῶνα τοῦ Κυρίου μὲ δισταγμὸ καὶ ψυχρότητα. Πράγματι, λέγει, «καταραμένος νὰ εἶναι ὁποῖος ἐκτελεῖ τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου ἀμελῶς καὶ ἐμποδίζει τὸ χέρι του ἀπὸ τὸ αἷμα»¹. Καὶ πάλι, «ὁ Κύριος εἶναι πλησίον σ' αὐτούς ποὺ τὸν φοβοῦνται»². Διότι ὁ Θεὸς παραγγέλλει ν' ἀντιμετωπίζωμε τὸν διάβολο χωρὶς φόβο καὶ ψυχρότητα, λέγοντας, «ἄρχισε λοιπὸν νὰ τὸν κτυπᾷς καὶ ξεκίνα πόλεμο ἐναντίον του· σύναψε μάχη μὲ αὐτὸν γενναῖα, κι' ἐγὼ θὰ ἀρχίσω νὰ ἐπιφέρω τὸν φόβο σου πρὸς ὄλους τοὺς ἐχθρούς σου ποὺ εὐρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανό»³, λέγει ὁ Κύριος. Ἐὰν δὲν πεθάνῃς ἐκουσίως ὡς πρὸς τὶς αἰσθήσεις χάριν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, θὰ πεθάνῃς ἀκουσίως κατὰ τὴν διάνοια μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεό.

3 **Ω**ς πρὸς τὸ μερίδιό σου λοιπόν, μὴ δυσανασχετήσης νὰ δεχθῆς ἐκουσίως γι' αὐτὸ πρόσκαιρα παθήματα, γιὰ νὰ εἰσέλθῃς στὴν δόξα τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἂν πεθάνῃς σωματικῶς στὸν ἀγῶνα τοῦ Κυρίου, ὁ ἴδιος ὁ Κύριος θὰ σὲ στεφανώσῃ καὶ ὁ Θεὸς θὰ δώσῃ στά τίμια λείψανά σου τὴν τιμὴ τῶν μαρτύρων.

3. Δευτ. 2,24έ.

4 **Δ**ιὰ τοῦτο, ὡς προεῖπον, ὅτι οἱ ἐν προοιμίῳ αὐτῶν ἀμε-
 λείῃς καὶ χαῦνοι καὶ μὴ βιασθέντες πρὸς θάνατον δοῦναι
 ἑαυτούς, ἐντεῦθεν ἐν πᾶσι τοῖς πολέμοις εὐρίσκονται ἐλάχιστοι
 καὶ οὐκ ἀνδρεῖοι· μᾶλλον δὲ ὁ Θεὸς παραχωρεῖ αὐτοὺς διωχθῆ-
 5 ναι καὶ πολεμηθῆναι· διότι οὐκ ἐν ἀληθείᾳ ἐξεζήτησαν αὐτόν,
 ἀλλ' ὡς πειράζοντες καὶ χλευάζοντες ἐδοκίμασαν τελειῶσαι τὸ
 ἔργον τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος ἐξ ἀρχῆς
 ἐγνώρισεν αὐτοὺς καὶ ἐδοκίμασε τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν, ὅποιοί
 εἰσι, τουτέστι δειλοὶ καὶ φίλαντοι, καὶ μᾶλλον φειδόμενοι τοῦ
 10 σώματος αὐτῶν. Διὰ τοῦτο ὡς ἐν καταγίδι καταδιώκει αὐτούς,
 διότι δύναμιν νοητὴν, ἣν περ ἔχει ἔθος θεωρεῖν ἐν τοῖς ἀγίοις, οὐ
 θεωρεῖ ἐν αὐτοῖς. Πρὸς τὴν προαίρεσιν γὰρ τοῦ ἀνθρώπου τὴν
 πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν πρόθεσιν τὴν πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν δι'
 αὐτόν, οὕτω συνεργεῖ αὐτῷ ὁ Θεὸς καὶ βοηθεῖ καὶ δεικνύει
 15 αὐτῷ τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ. Οὐ δύναται γὰρ ὁ διάβολος προσεγ-
 γίσει τῷ ἀνθρώπῳ ἢ προσενέγκαι αὐτῷ πειρασμούς, εἰ μὴ
 ἀμελήσῃ ἢ καὶ παραχωρήσῃ αὐτόν ὁ Θεός, ἢ ἐὰν χαννώσῃ αὐ-
 τὸν εἰς αἰσχροὺς λογισμοὺς ἀπὸ οἰήσεως καὶ ἐπάρσεως, ἢ ἀπὸ
 λογισμοῦ δισταγμοῦ καὶ διψυχίας. Τοὺς τοιούτους ὁ διάβολος
 20 ἐξαιτεῖται τοῦ περάσαι.

5 **Τ**οὺς δὲ ἀρχαρίους καὶ ἀπλοῦς καὶ ἀπείρους οὐκ ἐξαιτεῖται
 παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ τοὺς ἀγίους καὶ μεγάλους, τοῦ
 πειράσαι αὐτούς. Διότι γινώσκει, ὅτι οὐ παραχωρεῖ αὐτοὺς ὁ
 Θεὸς πεσεῖν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Οἶδε γὰρ ὁ Θεός, ὅτι οὐχ ἴκα-
 5 νοῦσι πρὸς τοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου, εἰ μὴ σχῶσι μίαν αἰ-
 τίαν ἐκ τῶν αἰτιῶν, ὧν προεῖπον. Καὶ τότε ἡ δύναμις τῆς προ-
 νοίας τοῦ Θεοῦ μακρύνεται ἐξ αὐτῶν.

Οὗτός ἐστιν ὁ εἷς τρόπος τῶν πολέμων τοῦ διαβόλου.

4 **Γ**ι' αὐτό, ὅπως εἶπα προηγουμένως, ὅσοι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ εἶναι ἀμελεῖς καὶ χαῦνοι καὶ δὲν εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ παραδοθοῦν στὸν θάνατο, εὐρίσκονται σὲ ὄλους τοὺς πολέμους ἀδύνατοι καὶ δειλοί· μᾶλλον ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει νὰ διωχθοῦν καὶ νὰ καταπολεμηθοῦν, διότι δὲν τὸν ἀνεζήτησαν ἀληθινά, ἀλλὰ ἐδοκίμασαν νὰ ἐκτελέσουν τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ ὡς πειρασταὶ καὶ χλευασταί. Ἔτσι καὶ ὁ διάβολος τοὺς ἐγνώρισε ἀπὸ τὴν ἀρχή, δοκιμάζοντας τοὺς λογισμοὺς των· εἶναι δειλοὶ καὶ φίλαυτοι, φειδωλοὶ γιὰ τὸ σῶμα τους. Γι' αὐτὸ τοὺς καταδιώκει σὰν καταιγίδα, διότι δὲν βλέπει νὰ ἔχουν τὴν νοητὴ δύναμι πὺ παρατηρεῖ ὅτι ἔχουν πάντοτε οἱ ἅγιοι. Διότι ὁ Θεὸς συνεργεῖ μὲ τὸν ἄνθρωπο, τὸν βοηθεῖ καὶ τοῦ ἐκδηλώνει τὴν πρόνοιάν του ἀνάλογα μὲ τὴν προαίρεσί του πρὸς τὸν Θεὸ καὶ κατὰ τὴν πρόθεσί του νὰ φθάσῃ πρὸς αὐτὸν ὡς τελικὸ σκοπὸ του. Ὁ διάβολος δὲν μπορεῖ νὰ πλησιάσῃ τὸν ἄνθρωπο ἢ νὰ τοῦ ἐπιφέρῃ πειρασμούς, παρὰ μόνον ἂν ἀμελήσῃ ὁ Θεὸς ἢ τὸν παραχωρήσῃ, ἢ ἐὰν χαυνωθῆς ὁ ἴδιος μὲ αἰσχροὺς λογισμοὺς ἀπὸ οἴησι καὶ ἔπαρσι ἢ μὲ λογισμὸ δισταγμοῦ καὶ διψυχίας. Αὐτοὺς ὁ διάβολος ἀναζητεῖ γιὰ νὰ τοὺς ὑποβάλλῃ σὲ πειρασμό.

5 **Τ**οὺς ἀρχαρίους ὅμως καὶ ἁπλοῦς καὶ ἀπείρους δὲν τοὺς ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ νὰ τοὺς ὑποβάλλῃ σὲ πειρασμό, ὅπως καὶ τοὺς ἁγίους καὶ μεγάλους. Διότι γνωρίζει ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐπιτρέπει νὰ πέσουν στὰ χέρια του. Ὁ Θεὸς γνωρίζει ὅτι οἱ μεγάλοι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ὑποκύψουν στοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου, ἂν δὲν μεσολαβήσῃ μιὰ ἀπὸ τίς αἰτίες πὺ ἀναφέραμε, ὅποτε ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτοὺς ἢ δύναμις τῆς θείας προνοίας.

Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος τρόπος τῶν πολέμων τοῦ διαβόλου.

[ΛΟΓΟΣ ΝΒ']

ΠΕΡΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΡΟΠΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΨΥΧΡΟΥΣ

1 **Ο**ὗς δὲ ἀνδρείους καὶ δυνατοὺς θεωρεῖ ὁ διάβολος, καὶ τὸν θάνατον εἰς οὐδὲν λογιζομένους καὶ ἐν μεγάλῳ ζήλῳ ἐξελθόντας καὶ εἰς πάντα πειρασμὸν καὶ θάνατον ἐκδεδωκότας ἑαυτοὺς καὶ καταφρονοῦντας τῆς ζωῆς τοῦ κό-
5 σμου καὶ τοῦ σώματος καὶ πάντων τῶν πειρασμῶν, τούτοις οὐκ ἀπαντᾷ παραυτίκα ὁ διάβολος, οὐδὲ δεικνύει ἑαυτὸν τούτοις ὡς ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ συστέλλει ἑαυτὸν καὶ τόπον δίδωσιν αὐτοῖς καὶ οὐκ ἀπαντᾷ αὐτοῖς πρὸς τὴν πρώτην ὀρμὴν αὐτῶν, οὐδὲ παρατάσσεται πρὸς αὐτοὺς εἰς πόλεμον. Γινώσκει γάρ, ὅτι
10 πᾶσα ἀρχὴ θερμότερα ὑπάρχει τοῦ πολέμου καὶ οἶδεν ὅτι πολὺν ζῆλον ἔχει ὁ ἀγωνιστῆς, καὶ οὐχ ὡς ἔτυχε νικῶνται οἱ ζηλωταὶ τῶν πολεμιστῶν.

2 **Κ**αὶ οὐχ ὡς δειλιῶν ὁ διάβολος ποιεῖ τοῦτο, ἀλλ' ἐκ τῆς περικειμένης αὐτοῖς θείας δυνάμεως τῆς φοβεριζούσης αὐτὸν ἐκφοβεῖται. Ὅσον οὖν θεωρεῖ αὐτοὺς οὕτως, οὐ τολμᾷ προσπαῦσαι αὐτοῖς, ἕως ὅτου ἴδῃ αὐτοὺς ψυχρανθέντας ἐκ τοῦ
5 ζήλου αὐτῶν καὶ ἀπορρίψαντας τὰ ὄπλα, ἅπερ ἑαυτοῖς ἠτοιμάσαν ἐν ταῖς ἑαυτῶν διανοίαις ἐν τῇ ἀλλοιώσει τῶν θείων λόγων καὶ τῶν μνημῶν τῶν συνεργουσῶν καὶ βοηθουσῶν αὐτοῖς. Καὶ προσέχει εἰς τὸν καιρὸν τῆς ραθυμίας αὐτῶν, καὶ ὅταν στραφῶσι μικρὸν ἐκ τῶν προτέρων λογισμῶν αὐτῶν καὶ αὐτοὶ
10 ἀφ' ἑαυτῶν ἄρξονται ἐφευρίσκειν ἐφευρέσεις τῆς ἥττης αὐτῶν ἐκ τῶν κολακευμάτων τοῦ φρονήματος αὐτῶν, τῶν βρυόντων ἐν αὐτοῖς καὶ ἀφ' ἑαυτῶν αὐτοὶ ὀρύσσουσι βόθρον ἀπωλείας ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ τῶν λογισμῶν, τοῦ ἐκ τῆς ὀκνηρίας γινομένου, ἀφ' ὧν ἡ ψυχρότης ἐβασίλευσεν ἐν αὐ-
15 τοῖς, ἥτοι ἐν ταῖς διανοίαις καὶ ταῖς καρδίαις αὐτῶν.

[ΛΟΓΟΣ 52]

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΡΟΠΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΨΥΧΡΟΥΣ

1 **Σ** αὐτοὺς ποὺ θεωρεῖ ἀνδρείους καὶ δυνατοὺς ὁ Διάβολος, ποὺ βλέπει ὅτι δὲν ὑπολογίζουν γιὰ τίποτε τὸν θάνατο καὶ κατέβηκαν μὲ μεγάλο ζῆλο στὸν πόλεμο, ὅτι εἶναι ἔτοιμοι νὰ παραδοθοῦν σὲ κάθε πειρασμὸ καὶ στὸν θάνατο καὶ καταφρονοῦν τὴν ζωὴ τοῦ κόσμου καὶ τὸ σῶμα καὶ ὅλους τοὺς πειρασμούς, δὲν ἐπιτίθεται ἀμέσως οὔτε ἐμφανίζεται συχνὰ γιὰ πολὺ, ἀλλὰ συμμαζεῦεται καὶ τοὺς ἀφήνει τόπο· δὲν τοὺς ἀντιμετωπίζει κατὰ τὴν πρώτη τους ὀρμὴ οὔτε παρατάσεται σὲ πόλεμο μὲ αὐτούς. Διότι γνωρίζει ὅτι κάθε ἀρχὴ πολέμου εἶναι θερμότερη, ἐπειδὴ ὁ ἀγωνιστὴς ἔχει τότε πολὺν ζῆλο καὶ οἱ ζηλωταὶ δὲν νικῶνται εὐκόλα.

2 **Ο** Διάβολος δὲν ἐνεργεῖ ἔτσι ἀπὸ δειλία, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν φόβο ποὺ αἰσθάνεται ἐνώπιον τῆς θείας δυνάμεως ἢ ὁποῖα τοὺς περιβάλλει καὶ τὸν τρομοκρατεῖ. Ὅσο λοιπὸν τοὺς βλέπει ἔτσι, δὲν τολμᾷ νὰ τοὺς ἐγγίση, ὡς ποὺ νὰ τοὺς ἰδῆ νὰ ψυχραίνωνται ἀπὸ τὸν ζῆλο τους, νὰ πετοῦν τὰ ὄπλα ποὺ εἶχαν ἐτοιμάσει νοητικῶς, λόγῳ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν θείων λόγων καὶ τῶν ἐνθυμήσεων ποὺ συνεργοῦν καὶ τοὺς βοηθοῦν. Παρακολουθεῖ λοιπὸν τὸν καιρὸ τῆς ραθυμίας των. Ὅταν μεταστραφοῦν γιὰ λίγο ἀπὸ τοὺς προηγουμένους λογισμούς, ἀρχίζουν οἱ ἴδιοι νὰ εὐρίσκουν μέσα τους ἀφορμὲς τῆς ἥττας των ἀπὸ τὶς κολακεῖες τοῦ φρονήματός των ποὺ ἀναβρῦουν μέσα τους καὶ σκάβουν οἱ ἴδιοι λάκκο ἀπωλείας γιὰ τὶς ψυχές των μὲ τὸν μετεωρισμὸ τῶν λογισμῶν, ποὺ ὀφείλεται στὴν ὀκνηρία, ἀφ' ὅτου ἡ ψυχρότης ἐκυριάρχησε σ' αὐτούς, στὶς διάνοιες καὶ τὶς καρδιές των.

3 **Κ** αὶ ταῦτα μὲν ὁ διάβολος οὐχ ἔκουσίως ποιεῖ, ἡνίκα ἐμπο-
 δίζεται τοῦ πολεμεῖν αὐτούς, ἢ ὡς φειδόμενος αὐτῶν,
 οὐδὲ αἰσχυνόμενος παρ' αὐτῶν, εἰς οὐδὲν γὰρ ἔχει αὐτούς.
 Ἀλλὰ λογίζομαι, ὅτι δυνάμεις τις περικυκλοῖ τοὺς ἐν θερμότητι
 5 ζήλου διακειμένους πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τοὺς νηπιωδῶς ἐξερχο-
 μένους καὶ ἀλογίστως ἀποτασσομένους, ἐλπίζοντας δὲ εἰς τὸν
 Θεὸν καὶ πιστεύοντας καὶ ἀγνοοῦντας πρὸς τίνα τὴν πάλην
 ἔχουσι. Διὰ τοῦτο διώκει ὁ Θεὸς τὴν δεινότητα τῆς πονηρίας
 αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν, τοῦ μὴ ἐγγίσει αὐτοῖς. Χαλινοῦται γὰρ ὁ
 10 ἐχθρὸς θεωρῶν τὸν φύλακα, τὸν ἀεὶ αὐτοὺς φυλάττοντα. Ἐὰν
 γὰρ τὰς αἰτίας τῆς βοηθείας ἐξ αὐτῶν μὴ ἀπορρίψωσιν, αἴτινές
 εἰσι δεήσεις καὶ κόποι καὶ ταπεινοφροσύνη, ὁ ἀντιλήπτωρ καὶ
 βοηθὸς οὐκ ἀναχωρεῖ ἐξ αὐτῶν ποτε.

4 **Β** λέπε καὶ γράψον ταῦτα εἰς τὴν καρδίαν σου, ὅτι ἡ φιλη-
 δονία καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὴν ἀνάπαυσιν αἰτία ἐστὶ τῆς παρα-
 χωρήσεως. Ἐὰν δέ τις ἐκ τούτων ὑπομείνη ἰσχυρῶς ἐγκρατευ-
 ὁμενος, ἐκ τῆς συνεργίας τοῦ Θεοῦ οὐδέποτε ἀπολιμπάνεται,
 5 καὶ ὁ ἐχθρὸς οὐ συγχωρεῖται προσβαλεῖν αὐτῷ. Καὶ ἐὰν ἅπαξ
 συγχωρηθῇ προσβαλεῖν αὐτῷ πρὸς παιδείαν, ἀλλ' ἀκολουθεῖ
 αὐτῷ καὶ συνέχει αὐτὸν ἡ ἀγία δύναμις, καὶ οὐ φοβεῖται τοὺς
 πειρασμοὺς τῶν δαιμόνων, διότι ὁ λογισμὸς αὐτοῦ θαρρεῖ καὶ
 καταφρονεῖ αὐτῶν δι' αὐτήν.

5 **Α** ὅτι γὰρ ἡ θεία δύναμις ἐκδιδάσκει τοὺς ἀνθρώπους
 ὡσπερ τις ἐκδιδάσκει τινὰ νεώτερον μικρὸν τὸ πλεῦσαι
 καὶ ὅταν ἄρξηται ποντίζεσθαι ἀναφέρει αὐτόν· διότι ἐπάνωθεν
 τῶν χειρῶν τοῦ διδάσκοντος αὐτὸν πλέει ὁ νεώτερος. Καὶ ὅταν

3 **Α**ὐτὴν τὴν καθυστέρησι τοῦ πολέμου ἐναντίον τοὺς δὲν τὴν κάμει ἐκουσίως ὁ διάβολος, οὔτε ἀπὸ λύπη ἢ ἀπὸ ἐντροπὴ γι' αὐτούς, διότι δὲν τοὺς ὑπολογίζει καθόλου. Ἄλλὰ νομίζω ὅτι κάποια δύνამις περιβάλλει αὐτούς πού ἔχουν θερμὸ ζῆλο πρὸς τὸν Θεό, καθὼς καὶ ἐκείνους πού ξεκινοῦν μὲ νηπιώδη ἀπλότητα καὶ ἀποτάσσονται τὸν κόσμο χωρὶς ὑπολογισμούς, πού ἐλπίζουν στὸν Θεὸ καὶ πιστεύουν, ἂν καὶ ἀγνοοῦν πρὸς ποιόν ἔχουν νὰ παλαίσουν. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἀπομακρύνει ἀπ' αὐτούς τὴν δεινότητα τῆς πονηρίας των, γιὰ νὰ μὴ τοὺς ἐγγίση. Διότι ὁ ἐχθρὸς χαλιναγωγεῖται, ὅταν βλέπη τὸν φύλακα ἄγγελο πού τοὺς φυλάσσει παντοτινά. Ἄν λοιπὸν οἱ ἀγωνισταὶ δὲν ἀπορρίψουν ἀπὸ ἐπάνω τοὺς τὰ μέσα τῆς βοηθείας των, πού εἶναι οἱ δεήσεις, οἱ κόποι καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη, ὁ ἐνισχυτὴς καὶ βοηθὸς δὲν ἀναχωρεῖ ἀπ' αὐτούς ποτέ.

4 **Π**ρόσεχε καὶ γράψε αὐτὰ τὰ πράγματα στὴν καρδιά σου, ὅτι ἡ φιληδονία καὶ ἡ ἀγάπη τῆς ἀναπαύσεως εἶναι αἷτια τῆς παραχωρήσεως¹. Ὅποιος ὅμως ἐπιμεῖνη νὰ ἐγκρατεύεται ἀπ' αὐτὰ πλήρως δὲν ἐγκαταλείπεται ποτέ ἀπὸ τὴν συνεργία τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἐχθρὸς δὲν ἀφήνεται νὰ τὸν προσβάλη. Καὶ ἂν κάποια φορὰ ἐπιτραπῇ νὰ τὸν προσβάλη γιὰ παιδεύσι, ἀλλὰ τὸν ἀκολουθεῖ καὶ τὸν προστατεύει ἡ θεία δύνამις καὶ δὲν φοβεῖται τοὺς πειρασμοὺς τῶν δαιμόνων, διότι ὁ λογισμὸς του παίρνει θάρρος ἀπ' αὐτὴν καὶ τοὺς καταφρονεῖ.

5 **Π**ράγματι, ἡ θεία αὐτὴ δύνამις διδάσκει τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως διδάσκει κάποιος ἓνα παιδί νὰ κολυμβᾷ καί, ὅταν ἀρχίζη νὰ βυθίζεται, τὸν ἀνεβάζει· διότι τὸ παιδί κολυμβᾷ ἐπάνω στὰ χέρια τοῦ διδασκάλου του καί, ὅταν ἀρ-

1. Ὁ Θεὸς παραχωρεῖ σὲ πειρασμὸ ἐκείνους πού ἔχουν ἀδυναμίες, ὅπως ἡ φιληδονία καὶ ἡ ἀγάπη τῆς εὐμαρείας, ὥστε μὲ τὸν ἀγῶνα σ' αὐτὸν νὰ ἐνισχυθοῦν.

5 ἄρξηται ὀλιγωρεῖν, ἵνα μὴ βυθισθῆ, αὐτὸς ὁ βαστάζων αὐτὸν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ ἐπιφωνεῖ αὐτῷ παραθαρύνων, Μὴ φοβοῦ, ἐγὼ βαστάζω σε. Καὶ ὡσπερ μήτηρ διδάσκει τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν μικρὸν τὸ περιπατεῖν καὶ μακρύνει ἑαυτὴν ἐξ αὐτοῦ καὶ προσκαλεῖται αὐτόν, ὅταν δὲ αὐτὸς ἐρχόμενος πρὸς τὴν μητέρα
 10 αὐτοῦ ἄρξηται τρέμειν καὶ διὰ τὴν ἀπαλότητα καὶ τρυφερότητα τῶν ποδῶν καὶ μελῶν πίπτειν, τρέχει ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ βαστάζει αὐτὸν ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς, οὕτω καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ βαστάζει καὶ διδάσκει τοὺς ἄνθρωπους, τοὺς καθαρῶς καὶ μετὰ ἀπλότητος ἐκδεδωκότας ἑαυτοὺς εἰς χεῖρας τοῦ πλά-
 15 στοῦ αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐξ ὅλης καρδίας τῷ κόσμῳ ἀποταξαμένους καὶ ὀπίσω αὐτοῦ πορευομένους.

6 **Σ**ὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε, ἐξερχόμενος ὀπίσω τοῦ Θεοῦ, ἐν παντὶ καιρῷ τοῦ ἀγῶνός σου ἀεὶ τῆς ἀρχῆς μνημόνευε καὶ τοῦ πρώτου ζήλου τῆς ἀρχῆς τῆς ὁδοῦ καὶ τῶν θερμῶν λογισμῶν, μεθ' ὧν ἐξῆλθες ἐν προοιμίῳ ἔχων ἐκ τοῦ οἴκου σου, καὶ εἰς-
 5 ἠνεγκας σεαυτὸν εἰς τὴν παράταξιν τοῦ πολέμου. Οὕτω δοκίμασον σεαυτὸν καθ' ἐκάστην ἡμέραν· ὅπως μὴ ψυχρανθῆ ἡ θερμότης τῆς ψυχῆς σου ἐκ τοῦ ζήλου τοῦ ἐξαφθέντος ἐν σοὶ ἐξ ἀρχῆς, μήπως ζημιωθῆς τινος τῶν ὄπλων, ὧν ἦς ἐνδεδυμένος ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀγῶνός σου. Καὶ ὕψωσον ἀεὶ τὴν φωνήν σου ἐντὸς
 10 τῆς παρεμβολῆς καὶ τὰ τέκνα τῶν δεξιῶν, ἡγουν τοὺς οἰκείους λογισμοὺς θάρσυνον καὶ ἀνδρείωσον καὶ δεῖξον τοῖς ἄλλοις, ἥτοι τῷ μέρει τοῦ ἐναντίου, ὅτι νηφάλιος εἶ. Καὶ ἐὰν οὖν ἐν προοιμίῳ ὀρᾷς ὀρμὴν φοβερίζουσάν τε τοῦ πειράζοντος, μὴ χαυνωθῆς. Ἴσως αὕτη συμφέρει σοι. Οὐ γὰρ παραχωρεῖ δωρε-
 15 ἂν ὁ σώζων σέ τινα προσεγγίσει σοι, εἰ μὴ οἰκονομίαν τινὰ προξενῶν πρὸς τὸ συμφέρον σοι.

χίζη νά ἀποθαρρύνεται, γιά νά μὴ βυθισθῆ, αὐτὸς ποὺ τὸν βαστάζει στὰ χέρια του τοῦ φωνάζει ἐνθαρρυντικά, μὴ φοβῆσαι, ἐγὼ σὲ βαστάζω. Καὶ ὅπως ἡ μητέρα διδάσκει τὸν μικρὸ υἱό της νά περιπατῆ καὶ ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτὸν καὶ τὸν προσκαλεῖ, καὶ ὅταν αὐτός, ἐρχόμενος πρὸς τὴν μητέρα του, ἀρχίσῃ νά τρέμῃ καὶ λόγῳ τῆς ἀπαλότητος καὶ τρυφερότητος τῶν ποδιῶν καὶ τῶν μελῶν του νά πέφτῃ, τρέχει ἡ μητέρα του καὶ τὸν κρατᾷ στὴν ἀγκαλιά της, ἔτσι καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ βαστάζει καὶ διδάσκει τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους ποὺ ἔχουν παραδοθῆ μὲ καθαρότητα καὶ ἀπλότητα στὰ χέρια τοῦ πλάστη καὶ ἔχουν ἀπαρνηθῆ τὸν κόσμον μὲ ὅλη τὴν καρδιά καὶ τὸν ἀκολουθοῦν.

- 6 **Ε** συ ὁμως, ἄνθρωπε, ποὺ ἀρχίζεις ν' ἀκολουθῆς τὸν Θεό, σὲ ὅλη τὴν διάρκεια τοῦ ἀγῶνος σου, νά ἐνθυμῆσαι πάντοτε τὴν ἀρχὴ τῆς ἀναχωρήσεως καὶ τὸν πρῶτον ζῆλον τῆς ἐκκινήσεως καὶ τοὺς θερμοὺς λογισμοὺς, τοὺς ὁποίους εἶχες ὅταν ἐξῆλθες ἀπὸ τὸν οἶκόν σου καὶ εἰσῆλθες στὴν παράταξιν τοῦ πολέμου. Ἔτσι νά ἐξετάζῃς τὸν ἑαυτό σου καθημερινῶς, γιά νά μὴ ψυχρανθῆ ἡ θερμότης τῆς ψυχῆς σου ἀπὸ τὸν ζῆλον ποὺ ἔκαιε μέσα σου στὴν ἀρχή, γιά νά μὴ χάσῃς κάποιο ἀπὸ τὰ ὄπλα μὲ τὰ ὁποῖα ἦσουν ζωσμένοι στὴν ἀρχὴ τοῦ ἀγῶνος σου. Καὶ ὕψωσε τὴν φωνή σου μέσα στὸ στρατόπεδον καὶ ἐνθάρρυνε καὶ ἀνδρείωσε τὰ παλληκάρια τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς, δηλαδὴ τοὺς λογισμοὺς σου, καὶ δεῖξε στοὺς ἄλλους, δηλαδὴ τῆς ἀντίπαλης παρατάξεως, ὅτι εἶσαι ἄγρυπνος. Καὶ ἂν στὴν ἀρχὴ βλέπῃς κάποια ὀρμητικότητα τοῦ πειραστοῦ ποὺ σὲ φοβερίζει, νά μὴ χαυνωθῆς· ἴσως σὲ συμφέρει αὐτὴ ἡ ὀρμητικότης του. Διότι ὁ Σωτὴρ σου δὲν ἐπιτρέπει τυχαῖα σὲ κάποιον νά σὲ προσεγγίσῃ, παρὰ γιά νά σοῦ προξενήσῃ κάποια οἰκονομία πρὸς τὸ συμφέρον σου.

7 **Α**λλὰ μὴ δείξης ραθυμίαν ἐξ ἀρχῆς, ἵνα μῆ, δείξας ὧδε
 ραθυμίαν, εἰς τοῦμπροσθεν βαίνων καταπέσης καὶ μηκέτι
 εὐρήσης ἀντιστῆναι ταῖς ἐπερχομέναις σοι λύπαις· λέγω δὴ ἐκ
 τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ἀσθενείας καὶ ἐκ τῶν φοβερῶν φαντασιῶν
 5 καὶ τῶν λοιπῶν. Μὴ στρέψης τὸν τρόπον τοῦ ἀγωνοθέτου σου,
 ὅτι βοήθειαν κατὰ τοῦ ἐναντίου προξενεῖ σοι, ὅπως μὴ εὖρη σε
 ὁ ἐχθρός σου ὡς προσδοκᾷ. Ἄλλὰ παρακάλεσον τὸν Θεὸν
 ἀδιαλείπτως, καὶ κλαῦσον ἐνώπιον τῆς χάριτος αὐτοῦ καὶ πέν-
 θησον καὶ μόχθησον, ἕως ἂν ἐξαποστείλῃ σοι βοηθόν. Ἐὰν γὰρ
 10 ἅπαξ ἴδῃς τὸν σώζοντά σε πλησίον σου, οὐκ ἔτι ἠττηθήσῃ ἐκ
 τοῦ ἐχθροῦ σου τοῦ ἐναντιουμένου σοι.

Οὗτοι οἱ δύο τρόποι τῆς πάλης τοῦ διαβόλου ἕως ὧδε.

[ΛΟΓΟΣ ΝΓ].

ΠΕΡΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΥΝΑΤΟΥΣ

1 **Ο**ταν οὖν μετὰ ταῦτα πάντα ἐπαναστῆ ὁ διάβολός τινι
 καὶ οὐ δύναται πρὸς αὐτὸν ἐν ἀγῶνι, μᾶλλον δὲ πρὸς
 τὸν ἐνισχύοντα αὐτὸν καὶ βοηθοῦντα αὐτῷ, δι' ὃν ὁ ἄν-
 θρωπος κατεπαίρεται αὐτοῦ καὶ λαμβάνει παρ' αὐτοῦ δύναμιν
 5 καὶ ὑπομονήν, ὥστε τὸ παχυμερὲς σῶμα καὶ ὑλικὸν νικῆσαι
 τὸν ἀσώματον καὶ νοερόν, ἠνίκα οὖν ἴδῃ ὁ ἐχθρὸς πᾶσαν ταύ-
 την τὴν δύναμιν, ἦνπερ ἐδέξατο ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ
 τὰς ἔξω αἰσθήσεις αὐτοῦ ἐκ τῶν ὀρωμένων πραγμάτων καὶ
 τῶν φωνῶν τῶν ἀκουομένων μὴ ἠττωμένας καὶ τοὺς λογι-

2. Στὸν σκληρὸ αὐτὸ ἀγῶνα ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνος του, ἔχει καὶ ἓνα βοηθὸ οὐράνιο. Δὲν διευκρινίζεται ἂν πρόκειται γιὰ ἄγγελο ἢ γιὰ τὸν

7 **Α**λλά νὰ μὴ δείξης ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ραθυμία, διότι ἂν δείξης ἐδῶ ραθυμία, προχωρώντας πρὸς τὰ ἐμπρὸς θὰ καταπέσης καὶ δὲν θὰ μπορέσης ν' ἀντισταθῆς στὶς λύπες ποῦ θὰ σοῦ ἔλθουν· δηλαδὴ στὴν πείνα, τὴν ἀσθένεια, τὶς φοβερὲς φαντασίες, καὶ τὰ λοιπὰ. Νὰ μὴ μεταστρέψης τὸν σκοπὸ τοῦ ἀγωνοθέτη σου, διότι αὐτὸς σοῦ προσπορίζει τὴν βοήθεια κατὰ τοῦ ἀντιπάλου, γιὰ νὰ μὴ σέ εὕρη ὁ ἐχθρὸς ὅπως περιμένει. Ἄλλὰ παρακάλει τὸν Θεὸ ἀδιαλείπτως καὶ κλαῖε ἐμπρὸς στὴν χάρι του, πένθησε καὶ μόχθησε, ἕως ὅτου σοῦ ἀποστείλῃ βοηθό. Ἀπὸ τὴν στιγμή ποῦ θὰ ἰδῆς τὸν σωτῆρα σου πλησίον σου², δὲν θὰ ἠττηθῆς ἀπὸ τὸν ἐχθρό σου ποῦ σέ πολεμᾷ.

Αὐτὸς εἶναι ὁ δεῦτερος τρόπος τῆς πάλης τοῦ διαβόλου.

[ΛΟΓΟΣ 53]

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΥΝΑΤΟΥΣ

1 **Ο**ταν λοιπὸν ἔπειτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὁ διάβολος ἐπιτίθεται ἐναντίον κάποιου ἀνθρώπου, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὸν νικήσῃ στὸν ἀγῶνα, ἢ μᾶλλον πρὸς τὸν ἐνισχυτὴ καὶ βοηθό του, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος ἀντιστέκεται στὸν διάβολο καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖο λαμβάνει δύναμι καὶ ὑπομονὴ σὲ τέτοιο σημεῖο, ὥστε τὸ παχυμερές καὶ ὑλικὸ σῶμα νὰ νικᾷ τὸ ἀσώματο καὶ νοερό, τὶς ἐξωτερικὲς τοῦ αἰσθήσεις νὰ μὴ νικῶνται ἀπὸ τὰ ὀρώμενα πράγματα καὶ τὶς

Σωτῆρα τὸν ἴδιο. Ὁλίγο παραπάνω λέγει «ἕως ὅτου σοῦ στείλῃ ὁ Θεὸς βοηθό», πάντως ἄλλον βοηθό καὶ ὄχι τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ. Σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι ἡ λέξις 'σωτῆρ' ἐδῶ δὲν ἐννοεῖ τὸν Χριστό, ἀλλὰ τὸν ἄγγελο βοηθό, ὅπως διευκρινίζεται στὸ ἐπόμενο τμήμα. Σὲ ἄλλα ὁμοίως σημεῖα γίνεται λόγος ἀπλῶς περὶ ἀπρόσωπης βοήθειας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀγωνιζόμενο.

10 σμοὺς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν κολακευμάτων καὶ θωπευμάτων αὐτοῦ
 μὴ χαυνουμένους, τότε λοιπὸν ἐπιθυμεῖ ὁ δόλιος ζητῆσαι τρό-
 πον τινὰ τοῦ ἀποστῆσαι τὸν βοηθοῦντα τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἄγ-
 γελον ἐκεῖνον ἀπ' αὐτοῦ. Μᾶλλον δὲ ἐπιθυμεῖ ὁ δόλιος τυφλῶ-
 σαι τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου καὶ βοηθουμένου, καὶ εὐρεθῆναι
 15 αὐτὸν ἀβοήθητον, καὶ κινήσαι ἐν αὐτῷ λογισμοὺς ὑπερηφανίας,
 ἵνα δοκῇ, ὅτι ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ὅλη ἡ ἰσχὺς αὐτῆ καὶ
 αὐτὸς ἑαυτῷ τὸν πλοῦτον τοῦτον ἐκτήσατο καὶ τῇ δυνάμει αὐ-
 τοῦ ἐφύλαξεν ἑαυτὸν ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ φονευτοῦ.

2 **Κ** αὶ ποτὲ μὲν λογίζεται, ὅτι ἐκ συμβεβηκότος ἐνίκησε τὸν
 ἐχθρόν, ποτὲ δέ, ὅτι διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ
 σιωπῶ περὶ τῶν ἄλλων τρόπων καὶ τῶν λογισμῶν τῆς βλα-
 σφημίας, ἐξ ὧν ἐμπίπτει εἰς φόβον ἢ ψυχὴ ἐκ τῆς μνήμης αὐ-
 5 τῶν καὶ μόνον· ποτὲ δὲ ἐν σχήματι τῶν ἀποκαλύψεων τῶν ἐκ
 τοῦ Θεοῦ τὴν πλάνην αὐτοῦ εἰς τὸ μέσον φέρει καὶ ἐν τοῖς ἐνυ-
 πνίοις αὐτοῦ δεικνύει αὐτῷ πράγματα. Καὶ πάλιν ἐν ἐγρηγόρσει
 μορφοῦνται εἰς ἄγγελον φωτὸς καὶ πάντα ποιεῖ, ἵνα δυνηθῇ πει-
 σαι τὸν ἄνθρωπον κατὰ μικρὸν καὶ μικρὸν συμφρονῆσαι αὐτῷ,
 10 ἵνα παραδοθῇ εἰς χεῖρας αὐτοῦ.

3 **Ε** ἂν δὲ κρατήσῃ τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ ἐν ἀσφαλείᾳ ὁ φρό-
 νιμος ἄνθρωπος, μᾶλλον δὲ κρατήσῃ τὴν μνήμην τοῦ
 συνεργοῦντος αὐτῷ καὶ ἀτενίσῃ εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ ὄμμα τῆς
 καρδίας αὐτοῦ, ἵνα μὴ βλέπῃ τοὺς ψιθυρίζοντας ταῦτα ἐν αὐτῷ,
 5 πάλιν ὁ ἐχθρὸς ἐπιτηδεύεται μηχανήσασθαι ἄλλους τρόπους.

1. Ἐδῶ ὁ βοηθὸς τοῦ ἀνθρώπου διευκρινίζεται ὅτι εἶναι ὁ ἄγγελος.

ἀκούμενες φωνές καὶ τοὺς λογισμοὺς του νὰ μὴ χαυνώνωνται ἀπὸ τὶς κολακεῖες καὶ τὶς θωπεῖες του, τότε ἐπιθυμεῖ ὁ δόλιος νὰ ἀναζητήσῃ κάποιον τρόπον νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν βοηθὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἐκεῖνον τὸν ἄγγελο¹. Ἦ μάλλον ἐπιθυμεῖ ὁ δόλιος νὰ τυφλώσῃ τὸν νοῦ τοῦ βοηθουμένου γιὰ νὰ μείνῃ ἀβοήθητος καὶ νὰ κινήσῃ μέσα του λογισμοὺς ὑπερφανείας γιὰ νὰ νομίζῃ ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ ζωτικότητα προέρχεται ἀπὸ τὴν δική του δύναμι, ὅτι μόνος ἄπέκτησε ὅλον τοῦτον τὸν πλοῦτο καὶ ὅτι μὲ τὴν δύναμί του διαφυλάχθηκε ἀπὸ τὸν ἀντίπαλο φονευτή.

2 **Α** λλοτε τὸν φέρει νὰ νομίζῃ ὅτι ἐνίκησε τὸν ἐχθρὸ ἀπὸ τύχη, ἄλλοτε ὅτι τὸν ἐνίκησε ἀπὸ ἀδυναμία του, παραλείπω δὲ τοὺς ἄλλους τρόπους καὶ τοὺς λογισμοὺς τῆς βλασφημίας, πὺ μὲ μόνῃ τὴν ἐνθύμησί τους ἡ ψυχὴ τρομάζει· ἄλλοτε πάλι προβάλλει τὴν πλάνη του μὲ σχήματα ἀποκαλύψεων ἀπὸ τὸν Θεό, στὸν ὕπνο τοῦ παρουσιάζει ὀράματα καὶ στὴν ἐγρήγορσι μεταμορφώνεται σὲ ἄγγελο φωτός², καὶ κάμει τὰ πάντα, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ πείσῃ τὸν ἄνθρωπο βαθμιαίως νὰ συμφωνήσῃ μὲ αὐτὸν στὰ φρονήματα καὶ νὰ παραδοθῇ στὰ χέρια του.

3 **Α** ν ὅμως ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος κρατήσῃ τοὺς λογισμοὺς του ὑπὸ ἔλεγχο, ἢ μάλλον ἂν κρατήσῃ τὴν μνήμη τοῦ συνεργοῦ του καὶ ἀτενίσῃ πρὸς τὸν οὐρανὸ μὲ τὰ μάτια τῆς καρδιάς του, γιὰ νὰ μὴ βλέπῃ αὐτοὺς πὺ τοῦ ψιθυρίζουν τέτοια πράγματα, τότε ὁ ἐχθρὸς μηχανεύεται ἄλλους τρόπους πολέμου.

2. Β΄ Κορ. 11,14.

[ΛΟΓΟΣ ΝΔ'].

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΟΚΙΜΟΥΣ

1 **Λ**οιπὸν τοῦτο μόνον ὑπελείφθη αὐτῶ· διότι συγγένειαν
 ἔχει ἡ φύσις πρὸς αὐτὸ καὶ διὰ τοῦτο ἐξαιρέτως ἐκδέ-
 χεται ποιήσασθαι τὸν ἀφανιμὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐν
 αὐτῶ. Ποῖον δέ ἐστι τὸ μηχανήμα; Τοῦτό ἐστι· τὸ προβάλλειν
 5 τῶ ἀνθρώπῳ ἐν ταῖς φυσικαῖς χρεῖαις αὐτοῦ. Πολλάκις γὰρ τυ-
 φλοῦται ὁ νοῦς τοῦ ἀθλητοῦ ἐκ τῆς ὀράσεως καὶ τοῦ πλησια-
 σμοῦ τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, καὶ εὐχερῶς ἐν τῶ ἀγῶνι
 ἠττᾶται, ὅταν πλησίον αὐτῶν γένηται, πολὺ δὲ μᾶλλον, ὅταν εὐ-
 ρεθῶσι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

2 **Ε**ν γνώσει γὰρ καὶ πείρᾳ χρῆται τῇ μεθόδῳ ταύτῃ ὁ διάβο-
 λος ὁ δεινός· ἤγουν ἐκ τῆς πείρας τῆς μετὰ τῶν πολλῶν
 ἀγωνιστῶν καὶ ἰσχυρῶν καὶ δυνατῶν, τῶν ἐν τούτοις ἐκπεσόν-
 των, καὶ τοῦτο σοφιστικῶς ποιῶν. Κἂν γὰρ μὴ δυνηθῆ πρακτι-
 5 κῶς ποιῆσαι τὸν ἄνθρωπον ἐνεργῆσαι, διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς
 ἡσυχίας αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν ἀποχὴν τῆς κατοικήσεως αὐτοῦ ἐκ
 τῶν ἀφορμῶν καὶ αἰτιῶν, ὅμως ἀγωνίζεται φαντάσαι τὸν νοῦν
 αὐτῶν, γαργαλίζων αὐτούς, κινήσεις κινῶν ἐν αὐτοῖς τοῦ δια-
 λογιζέσθαι αὐτοὺς ἐν τοῖς αἰσχροῖς λογισμοῖς καὶ συγκατατίθε-
 10 σθαι καὶ γενέσθαι ὑπευθύνους, ὥστε ἀποστῆναι ἀπ' αὐτῶν τὸν
 βοηθὸν αὐτῶν.

3 **Ε**πίσταται γάρ, ὅτι ἡ νίκη τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἦττα αὐ-
 τοῦ καὶ ὁ θησαυρὸς αὐτοῦ καὶ ἡ ἀντίληψις αὐτοῦ καὶ
 πάντα τὰ τοῦ ἀσκητοῦ ἐν τῶ λογισμῶ αὐτοῦ συνίστανται καὶ ἐν
 μικρῶ νεύματι γίνεται, ἵνα μόνον ὁ λογισμὸς ἐκ τοῦ τόπου κι-
 5 νηθῆ καὶ προαίρεσει δείξει ροπῇ νεύματος τὴν συγκατάθεσιν
 καὶ ἐξ ἐκείνου τοῦ ὕψους εἰς τὴν γῆν κατέλθῃ, ὡς συνέβη πολ-

[ΛΟΓΟΣ 54]

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΟΚΙΜΟΥΣ

- 1 **Μ**όνο αὐτὸς ὁ τρόπος τοῦ ἔμεινε λοιπόν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἔχει συγγένεια μὲ αὐτόν, ἐλπίζει πολὺ ὅτι μὲ αὐτόν θὰ ἐπιτύχη τὸν ἀφανισμό τοῦ ἀνθρώπου. Ποιό εἶναι αὐτὸ τὸ τέχνασμα; Τὸ ἐξῆς. Τυφλώνεται ὁ νοῦς τοῦ ἀθλητοῦ ἀπὸ τὴν θέα καὶ ἀπὸ τὸν πλησιασμό τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων καὶ νικᾶται εὐκολὰ ἀπὸ τὰ πράγματα, ὅταν πλησιάσῃ σ' αὐτὰ καὶ πολὺ περισσότερο βέβαια, ὅταν εὐρεθοῦν ἀπέναντι στὰ μάτια του.
- 2 **Ο** δεινὸς διάβολος χρησιμοποιοεῖ αὐτὴν τὴν μέθοδο μὲ γνῶσι καὶ ἐμπειρία, δηλαδὴ σοφίζεται τὴν ἐνέργειά του ἀπὸ τὴν πείρα ποὺ ἀπέκτησε κατὰ τὸν πόλεμό του ἐναντίον πολλῶν ἰσχυρῶν καὶ δυνατῶν ἀγωνιστῶν, ποὺ ἔπεσαν μὲ αὐτόν τὸν τρόπο. Καὶ ἂν δὲν μπορέσῃ νὰ καταφέρῃ τὸν ἀνθρώπο νὰ διαπράξῃ τὸ κακό, λόγω τῆς ἀσφαλείας ποὺ τοῦ παρέχει ἡ ἀναχώρησις καὶ λόγω τῆς ἀποστάσεως τῆς διαμονῆς του ἀπὸ τὶς ἀφορμὲς καὶ τὶς αἰτίες τῆς ἀμαρτίας, τότε ἀγωνίζεται νὰ φέρῃ στὴ φαντασία του αἰσχροὺς λογισμοὺς, γαργαλίζοντάς τους, ὑποκινώντας τους νὰ φέρουσιν στὸ νοῦ τους αἰσχροὺς λογισμοὺς, νὰ συγκατατεθοῦν καὶ νὰ γίνωνται ἔνοχοι, ὥστε ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ κοντὰ τους ὁ βοηθός των.
- 3 **Ο** διάβολος δηλαδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ νίκη καὶ ἡ ἧττα τοῦ ἀνθρώπου, ὁ θησαυρός του καὶ ἡ βοήθειά του, καθὼς καὶ ὅλα τὰ ἀνήκοντα στὸν ἀσκητὴ, ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν λογισμό· ἀρκεῖ ἓνα μικρὸ νεῦμα γιὰ νὰ μετακινηθῇ ὁ λογισμὸς ἀπὸ τὸν τόπο του καὶ δείξῃ γιὰ μιὰ στιγμή τὴν προαίρεσί του γιὰ ὑποχώρησι, ὅποτε ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὕψος πέφτει στὴν γῆ, ὅπως συνέβηκε σὲ πολλοὺς ἀγίους μὲ τὴν κατὰ φαντα-

λοῖς τῶν ἁγίων ἐν φαντασίαις κάλλους γυναικῶν. Πολλάκις δὲ καὶ τοὺς πλησιάζοντας κόσμῳ, ὡς ἀπὸ μιλίου ἢ δύο ἢ καὶ διαστήματος ἡμέρας, αὐτὰς τὰς γυναῖκας ἐν ἀληθείᾳ ἐτροπεύσατο
 10 ἀγαγεῖν πρὸς αὐτούς. Τοὺς δὲ ἀπέχοντας ἐκ τοῦ κόσμου ἐπεὶ οὐ δύναται παγιδεῦσαι, ἐν φαντασίαις δεικνύει αὐτοῖς τὸ κάλλος τῶν γυναικῶν, ποτὲ μὲν ἐν καλλωπισμῶ ἱματίων καὶ θεωρία ἀσελγείας, ποτὲ δὲ ἐν σχήματι γυμνῆς γυναικὸς δεικνύων αὐτοῖς ἀπρεπῶς. Διὰ γὰρ τούτων καὶ τῶν τοιούτων, τοὺς μὲν ἐνί-
 15 κησεν εἰς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, οἱ δὲ ἐν φαντασίαις ἐνεπαίχθησαν διὰ τὴν ραθυμίαν τῶν λογισμῶν αὐτῶν, ὥστε εἰς ἀπογνώσεως βυθὸν ἐλθεῖν αὐτούς, καὶ πρὸς τὸν κόσμον ἐξέκλιναν καὶ τῆς ἐπουρανίου ἐλπίδος ἐξέπεσον αἱ ψυχαὶ αὐτῶν.

4 **Α**λλοὶ δὲ ἰσχυρότεροι αὐτῶν καὶ ὑπὸ τῆς χάριτος πεφωτισμένοι, ἐνίκησαν αὐτὸν καὶ τὰς φαντασίας αὐτοῦ καὶ ἐπάτησαν τὰς τοῦ σώματος ἡδονὰς καὶ εὐρέθησαν δόκιμοι ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ. Καὶ πολλάκις φαντασίας χρυσίου καὶ τιμίων
 5 πραγμάτων καὶ θησαυροὺς χρυσοῦς ἐφάντασεν αὐτούς, καὶ ἔστιν ὅτε ἐν ἀληθείᾳ ὑπέδειξεν αὐτοῖς ταῦτα, ἵνα διὰ τῶν τοιούτων διαφόρων φαντασιῶν, ἴσως δυνηθῇ ἐμποδίσει τινὰ ἐξ αὐτῶν ἐκ τοῦ δρόμου αὐτοῦ καὶ ὑποσκελίσαι αὐτὸν διὰ μιᾶς τῶν παγίδων καὶ τῶν δικτύων αὐτοῦ.

5 **Α**λλὰ Κύριε, Κύριε, μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμοὺς τοιούτους, ὃ γινώσκων τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, ἐξ ὧν μόλις δυνατοὶ καὶ δόκιμοι ἐξέρχονται ἐκ τῆς τοιαύτης πλάνης νικήσαντες.

6 **Κ**αὶ ταῦτα ὅλα παραχωρεῖται ὁ πειράζων διάβολος πολεμῆσαι πρὸς τοὺς ἁγίους ἐν πειρασμοῖς, ἵνα δοκιμασθῇ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἢ ἐν αὐτοῖς ἐν τοῖς τοιούτοις πειρασμοῖς, ἐὰν διὰ τὴν ἀποχὴν τῶν τοιούτων πραγμάτων καὶ ἀναχώρησιν καὶ

σία παρουσίασι ὡραίων γυναικῶν. Πολλές φορές σ' ἐκείνους πού μένουν πλησίον τοῦ κόσμου, σέ ἀπόστασι ἐνδὸς ἢ δὺρ μιλίων ἢ καὶ μιᾶς ἡμέρας, κατὰφερε νὰ τοὺς παρουσιάσῃ τέτοιες γυναῖκες. Σ' αὐτοὺς ὅμως πού ἀπέχουν ἀπὸ τὸν κόσμο, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς παγιδεύσῃ, τοὺς δείχνει τὸ κάλλος τῶν γυναικῶν μὲ φανταστικὲς ἀπρεπεῖς παρουσιάσεις, ἄλλοτε μὲ πολυτελεῖ ἑνδύματα καὶ ἀσελγῆ ἐμφάνισι, ἄλλοτε μὲ σχήματα γυμνῆς γυναίκα. Μὲ τέτοιες καὶ παρόμοιες ἐμφανίσεις ἄλλους ἐνίκησε μὲ πραγματικὴ ἀποπλάνησι καὶ ἄλλους ἐνέπαιξε μὲ τὶς φαντασίαι ἐξ αἰτίας τῆς ραθυμίας τῶν λογισμῶν τους, ὥστε νὰ ἔλθουν σὲ βυθὸ ἀπογνώσεως, καὶ ἔτσι ἐπέστρεψαν πρὸς τὸν κόσμον καὶ οἱ ψυχῆς των ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν ἐπουράνια ἐλπίδα.

4 **Α**λλοὶ ὅμως, ἰσχυρότεροι ἀπὸ αὐτοὺς καὶ φωτισμένοι ἀπὸ τὴν χάρι, ἐνίκησαν αὐτὸν καὶ τὶς φαντασίαι του, ἐπάτησαν τὶς ἡδονὲς τοῦ σώματος καὶ εὐρέθησαν δόκιμοι στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Πολλές φορές τοὺς παρουσίασε φαντασίαι χρυσοῦ καὶ πολυτίμων πραγμάτων ὡς κρυμμένους θησαυρούς· μερικὲς μάλιστα φορές τὰ ἔδειξε αὐτὰ στὴν πραγματικότητα, ὥστε μὲ τέτοιου εἴδους φαντασίαι νὰ μπορέσῃ ἴσως νὰ ἐμποδίσῃ κάποιον ἀπ' αὐτοὺς νὰ προχωρήσῃ στὸν δρόμον του καὶ νὰ τὸν συλλάβῃ μὲ κάποια παγίδα ἢ κάποιο δίκτυον.

5 **Α**λλά, Κύριε, ἐσὺ πού γνωρίζεις τὴν ἀδυναμία μας, μὴ μᾶς φέρῃς σὲ τέτοιους πειρασμούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μόλις οἱ δυνατοὶ καὶ δόκιμοι ἐξέρχονται νικηταὶ σὲ τέτοια περιπλάνησι.

6 **Σ**ὲ ὅλα αὐτὰ παίρνει τὴν ἄδεια ὁ πειραστὴς διάβολος νὰ πολεμήσῃ τοὺς ἀγίους μὲ πειρασμούς, ὥστε νὰ δοκιμασθῇ ἢ ἀγάπη τους γιὰ τὸν Θεὸν σὲ τέτοιαι περιστάσεις· νὰ φανῇ δηλαδὴ μὲ τὴν ἀποχὴ ἀπὸ τέτοια πράγματα, τὴν ἀνα-

5 στέρησιν καὶ ἀπορίαν αὐτῶν φιλόθεοι ὑπάρχωσι καὶ ἐμμένω-
 σιν ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξ ἀληθείας τὸν Θεὸν ἀγαπῶσι,
 καὶ κἂν πλησιάσωσι τοῖς πράγμασι τούτοις, ἀγωνίζονται κατα-
 φρονῆσαι καὶ ἐξουθενῆσαι αὐτὰ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Κο-
 λακευόμενοι ὑπ' αὐτῶν, οὐχ ἡττῶνται ὑπ' αὐτῶν, καὶ οὕτω
 10 πειράζονται, οὐχὶ διὰ τοῦτο μόνον ἵνα γνωσθῶσι τῷ Θεῷ,
 ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ διαβόλῳ. Ὅτι ἐπιποθεῖ πολλὰ πειράσαι καὶ
 δοκιμάσαι πάντας, εἰ ἐνεδέχεται καὶ ἐξαιτήσασθαι αὐτοὺς παρὰ
 τοῦ Θεοῦ τοῦ πειράσαι αὐτούς, ὥσπερ τὸν δίκαιον Ἰὼβ ἐξητή-
 σατο.

7 **Κ** αὶ ἡνίκα μικρὰ παραχώρησις τοῦ Θεοῦ γένηται, προσεγ-
 γίζει πειράζων ὁ διάβολος σφοδρῶς, κατὰ τὴν ἀναλογίαν
 τῆς ποσότητος τῆς δυνάμεως τῶν πειραζομένων ὑπ' αὐτοῦ, καὶ
 5 οὐ προσβάλλει ὁ ἄνομος διάβολος κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ.
 Καὶ ἐκ τούτου δοκιμάζονται οἱ ἀληθινοὶ καὶ βέβαιοι ἐν τῇ τοῦ
 Θεοῦ ἀγάπῃ, εἰ ὄλων τούτων καταφρονοῦσι καὶ ὡς οὐδὲν λογί-
 ζονται ταῦτα κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν πρὸς σύγκρισιν
 τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Καὶ ταπεινοῦντες ἑαυτοὺς ἀεὶ καὶ τῷ εἰς
 10 πάντα συνεργοῦντι αὐτοῖς καὶ αἰτίῳ τῆς νίκης αὐτῶν ἀποδιδόν-
 τες τὴν δόξαν καὶ εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ παραδιδόντες ἑαυτοὺς ἐν
 τῷ ἀγῶνι, λέγοντες τῷ Θεῷ, ὅτι,

Σὺ εἶ ὁ δυνατός, Κύριε, καὶ σός ἐστὶν ὁ ἀγὼν, πολέμη-
 σον καὶ νίκησον ἐν αὐτῷ, Κύριε, ὑπὲρ ἡμῶν,

15 τότε δοκιμάζονται ὡς χρυσὸς ἐν χωνευτηρίῳ οὗτοι.

8 **Ο** ἴ τινες δέ εἰσι κίβδηλοι, ἐν τοῖς τοιούτοις πειρασμοῖς δο-
 κιμάζονται καὶ γνωρίζονται καὶ πίπτουσιν ἐκ τοῦ Θεοῦ
 ὡς σκύβαλα, δεδωκότες χώραν τῷ ἐχθρῷ αὐτῶν καὶ ἐξέρχον-
 ται ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ραθυμίαν τῆς διανοίας αὐτῶν ἢ διὰ τὴν
 5 ὑπερηφανίαν αὐτῶν· ὅτι οὐκ ἤξιώθησαν δέξασθαι τὴν δύναμιν,

χώρησι, τὴν στέρησι, τὴν πτώχεια, ἂν εἶναι φιλόθεοι καὶ ἐμμένουν στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ κι' ἀγαποῦν ἀληθινὰ τὸν Θεό, καὶ ἂν, ὅταν πλησιάζουν αὐτὰ τὰ πράγματα, ἀγωνίζονται νὰ τὰ καταφρονήσουν καὶ νὰ τὰ ἐξουθενώσουν ἀπὸ τὴν ἀγάπη γιὰ τὸν Θεό. Κολακευόμενοι ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, δὲν καταβάλλονται ἀπ' αὐτούς. Καὶ πειράζονται ἔτσι, ὄχι γιὰ νὰ γίνουν γνωστοὶ στὸν Θεό μόνο, ἀλλὰ καὶ στὸν ἴδιο τὸν διάβολο· διότι αὐτὸς πολὺ ἐπιθυμεῖ νὰ πειράσῃ καὶ νὰ δοκιμάσῃ ὄλους, ἂν εἶναι δυνατό, καὶ νὰ τοὺς ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Θεό γιὰ νὰ τοὺς πειράσῃ, ὅπως ἐζήτησε τὸν δίκαιο Ἰώβ¹.

7 **Ο**ταν γίνῃ μικρὴ παραχώρησις ἀπὸ τὸν Θεό, τότε πλησιάζει ὁ διάβολος μὲ σφοδρὸ πειρασμὸ καὶ προσβάλλει ὁ ἄνομος κατὰ τὴν ἀναλογία τοῦ μεγέθους τῆς δυνάμεως τῶν πειραζομένων ἀπ' αὐτὸν καὶ ὄχι κατὰ τὴν ἐπιθυμία του. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο δοκιμάζονται οἱ ἀληθινοὶ καὶ σταθεροὶ στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἂν τὰ καταφρονοῦν ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ θεωροῦν μηδαμινὰ ἐμπρὸς στὰ μάτια τους σὲ σύγκρισι μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ταπεινώνουν πάντοτε τὸν ἑαυτό τους, ἀποδίδουν τὴν δόξα στὸν βοηθό τους καὶ αἴτιο τῆς νίκης των καὶ παραδίδουν τοὺς ἑαυτοὺς των στὰ χέρια του κατὰ τὸν ἀγῶνα, λέγοντας στὸν Θεό,

Σὺ εἶσαι δυνατός, Κύριε, καὶ δικός σου εἶναι ὁ ἀγὼν,
πολέμησε, Κύριε, καὶ νίκησε σ' αὐτὸν γιὰ χάρι μας.

Καὶ ἔτσι δοκιμάζονται σὰν χρυσὸς στὸ χωνευτήρι.

8 **Ο**σοὶ πάλι εἶναι κίβδηλοι, σὲ τέτοιους πειρασμοὺς δοκιμάζονται, καὶ γνωρίζονται καὶ πέφτουν σὰν σκουπίδια ἀπὸ τὸν Θεό, δίδοντας τόπο στὸν ἐχθρό τους, καὶ εἶναι ὑπεύθυνοι τῆς ἥττας ἀπὸ τὴν ἀμέλεια τῆς διανοίας των ἢ ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειά τους· διότι δὲν ἀξιώθηκαν νὰ δεχθοῦν

1. Ἰώβ 1,7ἔε.

ἦνπερ εἶχον οἱ ἅγιοι ἐνεργοῦσαν ἐν αὐτοῖς, διότι οὐχ ἠττᾶται ἡ δύναμις ἢ συνεργοῦσα ἡμῖν. Ἔστι γὰρ καὶ παντοδύναμος ὁ Κύριος καὶ ἰσχυρότερος πάντων καὶ ἐν παντὶ καιρῷ νικητὴς ἐν τῷ σώματι τῷ θνητῷ, ὅταν συγκατέλθῃ αὐτοῖς ἐν τῷ πολέμῳ.
 10 Ἐὰν δὲ καὶ νικηθῶσι, δῆλον ὅτι ἐκτὸς αὐτοῦ νικῶνται.

5 **Ο**ὔτοι εἰσιν οἱ γυμνοῦντες ἑαυτοὺς τῇ προαιρέσει αὐτῶν ἐξ αὐτοῦ διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην αὐτῶν, ὅτι οὐκ ἠξιώθησαν τῆς δυνάμεως τῆς ἀντιλαμβανομένης τῶν νικητῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς δυνάμεως αὐτῶν τῆς συνήθως καὶ ἰδίας, ἧς εἶχον ἐν
 5 τοῖς καιροῖς τῶν πολέμων αὐτῶν τῶν σφοδρῶν, αἰσθάνονται ἑαυτοὺς κενοὺς εἶναι ἐξ αὐτῆς. Πῶς δὲ αἰσθάνονται; Θεωροῦσι τὴν πτώσιν αὐτῶν ἠδεῖαν καὶ γλυκεῖαν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν καὶ ὅτι δύσκολόν ἐστιν ὑπομεῖναι αὐτοὺς τὴν δυσχέρειαν τοῦ ἀγῶνος τοῦ ἐχθροῦ αὐτῶν, ἦν ἐνίκων ἔκπαλαι καθαρῶς μετὰ ζήλου
 10 ἐκ τῆς ὀρμῆς τῆς κινήσεως τῆς φύσεως, ἧς εἶχον ἐν τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ μετὰ θερμότητος καὶ ὀξύτητος. Καὶ ταῦτα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν νῦν οὐχ εὐρίσκουσι.

10 **Κ**αὶ οἱ μὲν ἐν ταῖς ἀρχαῖς αὐτῶν ράθυμοι καὶ χαῦνοι ὑπάρχοντες, οὐ μόνον ἐκ τῶν ἀγώνων τούτων καὶ τῶν τοιούτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἥχου φύλλου δένδρου δειλιῶσι καὶ ταρασσονται καὶ ἀπὸ μικρᾶς ἀνάγκης τῆς ἀπὸ τῆς χρείας τοῦ λιμοῦ
 5 καὶ ἀπὸ μικρᾶς ἀσθενείας νικῶνται καὶ ἀπαρνοῦνται καὶ εἰς τὰ ὀπίσω στρέφονται. Οἱ δὲ ἀληθινοὶ καὶ δόκιμοι οὐδὲ ἐκ τοῦ χόρτου καὶ τοῦ λαχάνου χορτάζονται, οὐδὲ διαιτώμενοι ρίζαις βοτανῶν ξηρῶν πρὸ τῆς νενομισμένης ὥρας τῆς τροφῆς καταδέχονται τινος γεύσασθαι, ἀλλὰ καὶ χαμευνοῦσιν ἐν ἀτονίᾳ ὄντες

τὴν δύναμι πὸ εἶχαν οἱ ἅγιοι νὰ ἐνεργῆ μέσα τους, ἐπειδὴ ἡ δύναμις πὸ συνεργεῖ μὲ μᾶς δὲν ἠττᾶται. Βέβαια ὁ Κύριος εἶναι παντοδύναμος καὶ ἰσχυρότερος ἀπὸ ὄλους καὶ πάντοτε νικητῆς, ὅταν κατέρχεται στὸ θνητὸ σῶμα γιὰ νὰ πολεμήσῃ μαζί τους². Ἐὰν πάλι νικηθοῦν, προφανῶς νικῶνται ἔξω ἀπ' αὐτόν.

9 **Α**ὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πὸ ἀπὸ ἀφροσύνη ἀπογυμνώνουν τοὺς ἑαυτοὺς των ἀπὸ τὴν δύναμί του μὲ τὴν θέλησί τους, διότι δὲν ἀξιώθηκαν τὴν δύναμι πὸ βοηθεῖ τοὺς νικητάς, ἀλλὰ αἰσθάνονται ὅτι στεροῦνται ἀκόμα καὶ τὴν δική τους συνηθισμένη δύναμι, πὸ διέθεταν στὸν καιρὸ τῶν σφοδρῶν πολέμων τους. Πῶς τὸ αἰσθάνονται αὐτό; Παρατηροῦν ὅτι ἡ πτώσις των εἶναι εὐχάριστη καὶ γλυκειᾶ στὰ μάτια τους καὶ ὅτι εἶναι δύσκολο νὰ ὑπομείνουν τὴν σκληρότητα τοῦ πολέμου τοῦ ἐχθροῦ των, τὴν ὁποία παλαιότερα κατανικοῦσαν καθαρὰ μὲ τὸν ζῆλο πὸ ἀντλοῦσαν ἀπὸ τὴν ὀρμὴ τῆς κινήσεως τῆς φύσεως, τὴν ὁποία εἶχαν ἐκεῖνον τὸν καιρὸ μαζί μὲ τὴν θερμότητα καὶ τὴν ὀξύτητα. Κι' αὐτὰ δὲν τὰ εὐρίσκουν τώρα στὴν ψυχὴ τους.

10 **Ε**κεῖνοι πὸ στὸ ξεκίνημα τους εἶναι ράθυμοι καὶ χαῦνοι, ὄχι μόνο ἀπὸ τούτους καὶ τοὺς παρομοίους ἀγῶνες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἦχο ἑνὸς φύλλου δένδρου, δειλιοῦ καὶ ταρασσονται, νικῶνται ἀπὸ μικρὴ πίεσι τῆς φυσικῆς ἀνάγκης τῆς πείνας καὶ ἀπὸ μικρὴ ἀσθένεια καὶ ἀπαρνοῦνται τὸν Θεὸ καὶ στρέφονται πρὸς τὰ πίσω. Οἱ ἀληθινοὶ ὅμως καὶ δόκιμοι οὔτε τὸ χόρτο καὶ τὸ λάχανο τὸ χορταίνουν οὔτε, ἂν τρέφονται μὲ ρίζες ξηρῶν βοτάνων, δέχονται ~~γ~~γευθοῦν πρὶν ἀπὸ τὴν κανονισμένη ὥρα τῆς τροφῆς, ἀλλὰ καὶ

2. Ἐδῶ πάλι ὁ βοηθὸς εἶναι ὁ Κύριος. Παρακάτω γίνεται λόγος ἀπλῶς γιὰ «τὴν δύναμι πὸ βοηθεῖ τοὺς νικητάς».

10 τοῦ σώματος καὶ ἀμβλυωποῦσιν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκ τῆς
 ἄγαν κενώσεως τοῦ σώματος· κἄν δὲ ἐκ τῆς ἀνάγκης ἐγγίση
 ἐξελεῖν ἐκ τοῦ σώματος, οὐδὲ οὕτω χεῖρα διδοῦσιν ἡττηθῆναι
 καὶ πεσεῖν ἐκ τῆς ἐρρωμένης προαιρέσεως. Ποθοῦσι γὰρ καὶ
 ἐφίενται τοῦ βιάσασθαι ἑαυτοὺς διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ
 10 κοπιᾶν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς αἰροῦνται ἢ τὴν πρόσκαιρον ζωὴν ἔχειν
 καὶ πᾶσαν ἀνάπαυσιν τὴν ἐν αὐτῇ. Καὶ ὅταν ἐπέλθωσιν αὐτοῖς
 οἱ πειρασμοί, μᾶλλον εὐφραίνονται καὶ ἔτι ἐν αὐτοῖς τέλειοι γί-
 νονται. Ἄλλ' οὐδὲ ἐκ τῶν μοχθηρῶν κόπων τῶν γινομένων αὐ-
 τοῖς διστάζουσιν ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἕως ἂν ἐκλεί-
 15 ψωσιν ἐκ τῆς ζωῆς, προθυμοῦνται δέξασθαι γενναίως τὰς ἐπη-
 ρείας καὶ οὐκ ἀναχωροῦσιν, ὅτι ἐν αὐτοῖς τέλειοι γίνονται.

Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἀμήν.

κοιμούνται κάτω ἔστω καὶ ἂν ἔχουν ἀσθενικὸ σῶμα καὶ ἔχουν θαμπή ὄρασι, ἀπὸ τὴν ἀδυναμία τοῦ σώματος³· καὶ ἂν ἀπὸ τὴν κακοπάθεια ἢ ψυχὴ τους πλησιάζη νὰ ἐξέλθῃ, οὔτε τότε δὲν δέχονται νὰ ἠττηθοῦν καὶ νὰ πέσουν ἀπὸ τὴν σταθερὰ προαίρεσί τους. Διότι ποθοῦν καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ πιέσουν τὸν ἑαυτό τους ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ προτιμοῦν νὰ κοπιάζουν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, παρὰ νὰ ἔχουν τὴν πρόσκαιρη ζωὴ καὶ ὅλην τὴν ἄνεσι σ' αὐτήν. Καὶ ὅταν ἐπέλθουν σ' αὐτοὺς οἱ πειρασμοί, εὐφραίνονται περισσότερο καὶ γίνονται τελειότεροι μὲ αὐτούς. Ἀλλὰ οὔτε ἐμπρὸς στοὺς κόπους ποὺ δέχονται γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ δὲν διστάζουν, ἀλλὰ μέχρι ποὺ νὰ φύγουν ἀπὸ τὴ ζωὴ δέχονται πρόθυμα καὶ γενναῖα τοὺς πειρασμοὺς καὶ δὲν ἐγκαταλείπουν τὸν ἀγῶνα, διότι μὲ αὐτοὺς γίνονται τέλειοι⁴.

Ἦς εἶναι δοξασμένος ὁ Θεός μας στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

3. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ Ἰσαὰκ μπορεῖ νὰ ὁμιλῇ γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀφοῦ ὁ ἴδιος εἶχε χάσει τὴν ὄρασί του.

4. Βλ. τὸ τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Παῦλο· «ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται», Β' Κορ. 12,9.

ΛΟΓΟΣ ΝΕ΄

ΠΕΡΙ ΠΑΘΩΝ

1 **Ω** τί γλυκεῖαί εἰσιν αἱ ἀφορμαὶ τῶν παθῶν! Τὰ μὲν γὰρ πάθη ἐνίστε δύναται τις κόψαι καὶ ἐν τῷ μακρυσμῷ αὐτῶν γαληνιᾶ καὶ εὐφραίνεται ἐν τῷ παύεσθαι αὐτά, τὰς μέντοι αἰτίας λιπεῖν οὐ δύναται. Διὰ τοῦτο μὴ θέλοντες πει-
5 ραζόμεθα. Καὶ ἐν μὲν τοῖς πάθεσι λυπούμεθα, τὰς δὲ ἀφορμὰς ἐμμένειν ἐν ἡμῖν ἀγαπῶμεν· τὰς ἀμαρτίας οὐκ ἐφίεμεθα, τὰς δὲ ἐπιφερούσας ἡμῖν αὐτὰς αἰτίας μεθ' ἡδονῆς δεχόμεθα. Τούτου ἕνεκεν παραίτιοι γίνονται τῇ ἐνεργείᾳ αἱ δευτέραι τῶν πρώτων.

2 **Ο** τὰς ἀφορμὰς τῶν παθῶν ἀγαπῶν ὑποχείριός ἐστιν ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος, καὶ δεδούλωται τοῖς πάθεσιν. Ὁ μισῶν τὰς ἰδίας ἀμαρτίας παύσεται ἀπ' αὐτῶν, καὶ ὁ ὁμολογῶν αὐτάς, τεύξεται τῆς ἀφέσεως. Ἀδύνατον δέ τινι τὴν ἕξιν τῆς
5 ἀμαρτίας καταλιπεῖν, πρὶν ἔχθραν κτήσεται μετ' αὐτῆς καὶ ἀφέσεως τυχεῖν πρὸ τῆς τῶν πλημμελημάτων ἐξομολογήσεως. Ἡ μὲν γὰρ ταπεινώσεώς ἐστιν ἀληθοῦς αἰτία, ἡ δὲ κατανύξεως, ἀπὸ αἰσχύνης ἀκολουθούσης τῇ καρδίᾳ.

* Ὁ Λόγος 55 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ δεύτερο μέρος τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 30 κειμένου τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan, σελ. 211–214. Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ συριακοῦ τούτου κειμένου ἀντιστοιχεῖ στὸν Λόγο 42 τοῦ ἑλληνικοῦ.

ΠΕΡΙ ΠΑΘΩΝ*

1 **Ω** πόσο γλυκειές είναι οι αφορμές τῶν παθῶν! Μπορεῖ βέβαια κανεὶς μερικές φορές νὰ κόψη τὰ πάθη καὶ νὰ γαληνεύη ἀπομακρύνοντάς τα καὶ νὰ εὐφραίνεται παύοντάς τα, τὶς αἰτίες τῶν ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ τὶς κόψη. Γι' αὐτὸ πειραζόμαστε, χωρὶς νὰ τὸ θέλωμε, καὶ λυπούμαστε μὲν ἀπὸ τὰ πάθη, ἀλλὰ εὐχαριστούμαστε νὰ μένουν μέσα μας οἱ αφορμές· δὲν ἐπιθυμοῦμε τὶς ἀμαρτίες, ἀλλὰ δεχόμαστε εὐχαρίστως τὶς αἰτίες ποὺ τὶς προκαλοῦν. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο οἱ δεύτερες γίνονται μὲ τὴν ἐνέργειά τους ἀφορμές τῶν πρώτων¹.

2 **Ο** ποιος ἀγαπᾷ τὶς αφορμές τῶν παθῶν εἶναι ἀκουσίως ὑποχείριος καὶ ὑποδουλώνεται στὰ πάθη. Ὅποιος μισεῖ τὶς ἀμαρτίες τοῦ θὰ τὶς σταματήσῃ, καὶ ὅποιος τὶς ἐξομολογεῖται θὰ λάβῃ συγχώρησι. Εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀπαλλαγῇ κανεὶς ἀπὸ τὴν ἕξι τῆς ἀμαρτίας πρὶν ἀπαιτήσῃ ἔχθρα ἐναντίον τῆς, καὶ νὰ λάβῃ ἄφεσι πρὶν ἀπὸ τὴν ἐξομολόγησι τῶν πλημμελημάτων. Ἡ ἔχθρα τῆς ἀμαρτίας προξενεῖ ἀληθινὴ ταπείνωσι, ἐνῶ ἡ ἐξομολόγησις προξενεῖ κατάνυξι διὰ τῆς ἐντροπῆς ποὺ ἐκδηλώνεται στὴν καρδιά.

1. Οἱ αἰτίες γίνονται μὲ τὴν ἐνέργειά τους πρόξενοι τῶν παθῶν.

3 **Ε**ὰν μὴ μισήσωμεν τὰ μέμψεως ἄξια, οὐ δυνάμεθα αἰσθάνεσθαι τῆς δυσωδίας τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, οὐδὲ τοῦ βρωῶμου αὐτῶν ἐν ὄσῳ φέρομεν ταῦτα ἐν ταῖς ἰδίαις ψυχαῖς. Ἔως ἦν ἀπορρίψης τὸ ἄτοπον ἐκ σοῦ, οὐ γνώση ποία αἰσχύνη
5 περιπεπλεγμένος εἶ, οὐδὲ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐρυθρίασιν. Ὄταν δὲ ἐν ἄλλοις κατίδης τὸ σὸν φορτίον, τότε μαθήσῃ τὴν ἐπικειμένην σοι αἰσχύνην. Ἀπόστα τοῦ κόσμου καὶ τηνικαῦτα γνώση τὸ δυσῶδες αὐτοῦ. Ἐὰν γὰρ μὴ ἀποστῆς, οὐ μὴ μάθῃς πῶς, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ὡς ὀσμὴν καλὴν περιβαλεῖς τὴν δυσωδίαν αὐτοῦ
10 καὶ τὴν γύμνωσιν τῆς σῆς αἰσχύνης ὡς καταπέταμα δόξης λογίση.

4 **Μ**ακάριος μακρυνθεὶς ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ σκότους αὐτοῦ, καὶ μόνῳ προσεσχηκῶς ἑαυτῷ. Οὐ γὰρ δύναται ἡ διόρασις οὔτε ἡ διάκρισις ἐνεργῆσαι ἢ ὑπουργῆσαι τῷ ἐν μέσῳ τῶν ματαίων ἀνατρεφομένῳ. Πῶς γὰρ ἡ θολουμένη τούτου
5 διάκρισις διακρίναι δυνηθεῖη τὸ δέον; Μακάριος ὁ καταλείψας τὴν κάρωσιν τῆς μέθης αὐτοῦ καὶ τὸ ἀκόρεστον τῆς κραιπάλης αὐτοῦ ἐν ἄλλοις κατιδῶν ὁποῖόν ἐστι. Τότε γὰρ γνώσετε τὴν ἰδίαν αἰσχύνην. Ἐν ὄσῳ δὲ τις τὴν κραιπάλην τῆς μέθης τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ φέρει, ὡς εὐπρεπῆ φαίνονται πάντα
10 αὐτῷ τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενα. Ὄταν γὰρ ἡ φύσις ἔξω γένηται τῆς ἰδίας τάξεως, ἐξίσου ἐστὶν, εἴτε οἴνῳ εἴτε ἐπιθυμίαις μεμεθυσμένη ἢ. Διότι ἀμφοτέρω τοῦ καθήκοντος ἐκβάλλουσι καὶ μίαν ἑκκαυσιν ἀμφοτέρω κινουῦσι ἐν τῷ σώματι, ἐν ᾧ φέρονται. Οἱ μὲν γὰρ τρόποι διάφοροι, τὸ δὲ συγκέρασμα ἓν. Καὶ ἡ μετά-
15 θεσις μὲν μία, αἱ δὲ διαφοραὶ τῶν αἰτιῶν ἄνισοι τυγχάνουσι, διακρίνονται δὲ καὶ κατὰ τὴν ὑποδοχὴν ἐκάστου.

3 **Α**ν δὲν μισήσωμε αὐτὰ πού εἶναι ἀξιόμμεμπα, δὲν μποροῦμε νὰ αἰσθανθοῦμε τὴν δυσωδία τῆς ἐνεργείας των οὔτε τὴν βρῶμα τους, ὅσον καιρὸ τὰ φέρομε μέσα στὶς ψυχές μας. Ὡς πού ν' ἀπορρίψης τὴν ἀτοπία ἀπὸ ἐπάνω σου, δὲ θὰ μάθης σὲ ποιά καταισχύνη ἔχεις περιπλακῆ οὔτε ποιά ἐντροπὴ προέρχεται ἀπ' αὐτήν. Ὅταν ὁμως ἰδῆς τὸ φορτίο σου ἐπάνω σὲ ἄλλους, τότε θὰ ἀντιληφθῆς τὴν αἰσχύνη πού σὲ καλύπτει. Ἀπομακρύνσου ἀπὸ τὸν κόσμο, καὶ τότε θὰ γνωρίσης τὴν δυσωδία του· διότι, ἂν δὲν ἀπομακρυνθῆς, δὲν θὰ μάθης πῶς εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ θεωρῆσης τὴν δυσωδία του ὡς εὐωδία καὶ τὴν γύμνωσι τῆς αἰσχύνης σου ὡς κάλυμμα δόξας.

4 **Μ**ακάριος εἶναι ἐκεῖνος πού ἔχει ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ ἀπὸ τὸ σκότος του, καὶ προσέχει μόνο στὸν ἑαυτό του. Διότι οὔτε ἡ διόρασις οὔτε ἡ διάκρισις μπορεῖ νὰ ἐνεργήσῃ ἢ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν συναναστρεφόμενο ἀνάμεσα στὰ μάταια πράγματα. Πράγματι, πῶς θὰ μπορούσε νὰ διακρίνῃ τὸ πρέπον ἢ θολωμένη διάκρισις του; Μακάριος εἶναι ὁποιος ἐγκατέλειψε τὴν ζάλῃ τῆς μέθης του καὶ εἶδε σὲ ἄλλους ποιά εἶναι ἡ ἀχόρταγῃ κραιπάλη του. Διότι τότε θὰ γνωρίσῃ τὴν αἰσχύνη του. Ὅσον καιρὸ ὁμως φέρει κανεὶς τὴν κραιπάλη τῆς μέθης τῶν ἁμαρτιῶν του μαζί του, ὅλα ὅσα πράττει τοῦ φαίνονται εὐπρεπῆ. Ὅταν ἡ φύσις παρεκκλίνῃ ἀπὸ τὴν τάξι της, εἶναι τὸ ἴδιο, εἴτε μὲ οἶνο εἶναι μεθυσμένη εἴτε μὲ ἐπιθυμίες. Διότι καὶ τὰ δύο ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸ καθῆκον, καὶ τὰ δύο προκαλοῦν τὴν ἴδια φωτιὰ στὸ σῶμα πού τὰ φέρει· οἱ τρόποι δηλαδὴ εἶναι διαφορετικοί, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τὸ ἴδιο. Ἡ μεταβολὴ εἶναι μία, ἐνῶ τὰ εἶδη τῶν αἰτιῶν εἶναι διάφορα, διακρίνονται μάλιστα καὶ κατὰ τὸν τρόπο πού ὁ καθένας τὶς ὑποδέχεται².

2. Τὰ πάθη διακρίνονται κατὰ τὸ μέσο πού τὰ προκαλεῖ (οἶνος, πόθοι) καὶ τὸ πρόσωπο πού ὑποδέχεται τὰ μέσα· ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τὸ ἴδιο.

5 **Π**άση ἀνέσει ἔπεται ταλαιπωρία καὶ πάση διὰ Θεὸν ταλαι-
 πωρία, ἀνεσις ἀκολουθεῖ. Εἰ πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ
 τούτῳ φθορᾷ ὑπόκειται, καὶ ἡ φθορὰ διὰ τῶν ἐναντίων γίνεται,
 ἢ ἐνθάδε ἢ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἢ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐξόδου.
 5 Καὶ μάλιστα τῇ ἐξ ἀκολασίας ἡδονῆ ἢ τῇ κακοπαθείᾳ τῇ ἐναν-
 τιουμένη τῇ ἡδονῇ ταύτῃ, τῇ γινομένη διὰ ἀγιασμοῦ· καὶ τοῦτο
 ὑπὸ φιλανθρωπίας οἰκονομεῖ ὁ Θεὸς ἢ ἐν αὐτῇ τῇ ὁδῷ ἢ ἐν τῷ
 τέλει αὐτῆς γεύσασθαι τῆς κολάσεως καὶ τῆς χαρᾶς διὰ τὸ πλού-
 σιον αὐτοῦ ἔλεος· ταύτην ὡς τινα ἀμοιβήν, τὴν δὲ ὡς ἀρραβῶ-
 10 να. Διότι οὐ κωλύει τὸ κέρδος τοῦ ἀγαθοῦ μέχρι τῆς ἐσχάτης
 ὥρας. Τὸ μέντοι κακὸν καὶ κωλύει, διὰ τὸ κακωθῆναι τὸν
 ἄξιον κολάσεως, ὡς γέγραπται· ὁ παιδευόμενος ἐνταῦθα διὰ
 τὴν ἰδίαν αἰσχύνην, ἐκ τῆς ἰδίας γεέννης ἐσθίει.

6 **Π**αραφυλάττου ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτεξουσίου τοῦ προηγουμένου
 τῆς πονηρᾶς δουλείας. Παραφυλάττου ἐκ τῆς παρακλή-
 σεως τῆς προηγουμένης τοῦ πολέμου. Παραφυλάττου ἐκ τῆς
 γνώσεως τῆς προηγουμένης τῆς τῶν πειρασμῶν ἀπαντήσεως,
 5 ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ἐκ τῆς ἐφέσεως τῆς πρὸ τῆς τελειώσεως
 τῆς μετανοίας. Εἰ γὰρ πάντες ἀμαρτωλοὶ ἐσμεν καὶ οὐδεὶς
 ὑπέρτερος τῶν πειρασμῶν, οὐδεμία ἄρα τῶν ἀρετῶν ὑψηλοτέ-
 ρα τῆς μετανοίας, ὅτι οὐδὲ τελειωθῆναι δύναται τὸ ἔργον αὐτῆς
 πώποτε· προήκει γὰρ αὕτη πᾶσιν, ἀμαρτωλοῖς καὶ δικαίοις
 10 πάντοτε, τοῖς βουλομένοις σωτηρίας τυχεῖν, καὶ οὐδεὶς ἐστὶν
 ὁρος τελειώσεως, ὅτι ἡ τελειότης καὶ τῶν τελείων ὄντως ἀτέ-

3. Τὸ ἐλληνικὸ ἔχει τὴν λέξι φθορά, ὅπως ὁμοίως δείχνεται στὸ συριακὸ ἢ ἀντίστοιχη λέξις ἐκεῖ σημαίνει ἀλλοίωσι, ἀλλαγὴ.

5 **Κ**άθε άνεσις ακολουθεΐται από ταλαιπωρία και κάθε ταλαιπωρία για χάρι του Θεού ακολουθεΐται από άνεσι. "Αν όλα τὰ πράγματα σ' αυτόν τον κόσμο υπόκεινται στην αλλοίωσι³, όμως και ή αλλοίωσις γίνεται δια τῶν ἐναντίων, είτε ἐδῶ είτε στον μέλλοντα αἰῶνα είτε στον καιρό τῆς ἐξόδου, και μάλιστα δια τῆς ἡδονῆς από την ἀκολασία ἢ δια τῆς κακοπαθείας, που ἐναντιώνεται σ' αυτήν την ἡδονή και προκαλεΐται από τον ἁγιασμό· αυτό τὸ οἰκονομεῖ ὁ Θεὸς από φιλανθρωπία, ὥστε ἢ κατὰ την διάρκεια τῆς πορείας ἢ στο τέλος της νὰ γεύωνται οἱ ἄνθρωποι την κόλασι και την χαρὰ κατὰ τὸ πλούσιο ἔλεός του· την κόλασι ὡς ἀνταμοιβή για τις ἁμαρτίες, την χαρὰ ὡς ἀρραβῶνα για τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ. Διότι ὁ Θεὸς δὲν παρεμποδίζει τὸ κέρδος του ἀγαθοῦ ἕως την τελευταία ὥρα, τὸ κακὸ όμως τὸ ἐμποδίζει δια νὰ ταλαιπωρηθῇ ὁ ἄξιος κολάσεως, ὅπως ἔχει γραφῆ· ὅποιος παιδεύεται ἐδῶ για την αἰσχύνη του, τρώγει από την γέεννά του⁴.

6 **Π**ροφυλάξου από τὸ αὐτεξουσιό σου που προηγεΐται τῆς ἐπίπονης δουλείας· προφυλάξου από την παρηγορία που προηγεΐται του πολέμου. Προφυλάξου από την γνῶσι που προηγεΐται τῆς συναντήσεως τῶν πειρασμῶν, και περισσότερο από την ἀγάπη που προηγεΐται τῆς τελειῶσεως τῆς μετανοίας. "Αν εἴμαστε ὅλοι ἁμαρτωλοὶ και κανένας δὲν εἶναι ἀπαλλαγμένος από τοὺς πειρασμούς, τότε καμμιά ἀρετὴ δὲν εἶναι ὑψηλότερη τῆς μετανοίας, ἀφοῦ μάλιστα τὸ ἔργο της δὲν μπορεῖ νὰ τελειῶση ποτέ· διότι αὐτὴ ταιριάζει σὲ ὅλους πάντοτε, ἁμαρτωλοὺς και δικαίους, που θέλουν νὰ ἐπιτύχουν την σωτηρία, και δὲν ὑπάρχει κανένα ὄριο τελειῶσεως, ἀφοῦ και τῶν τελείων ἢ τελειότης εἶναι πραγμα-

4. Τρώγει από τις ἡμέρες τῆς τιμωρίας του στον "Αδη, και ἄρα ὀλιγοστεύει την τιμωρία του στον "Αδη.

λεστος. Διά τοι τοῦτο ἡ μετάνοια οὔτε καιροῖς οὔτε πράξει περιορίζεται ἕως θανάτου. Μνημόνευε ὅτι πάση ἡδονῇ ἐπομένῃ ἐστὶν ἡ ἀηδία καὶ πικρότης ὡς δευτερεύουσα.

7 **Π**αραφυλάττου ἀπὸ τῆς χαρᾶς τῆς μὴ ἐχούσης συνεζευγμένην τὴν αἰτίαν τῆς ἀλλοιώσεως. Πᾶν γὰρ ὁ κεκρυμμένην ἄνωθεν τὴν οἰκονομίαν ἔχει, οὐ δύναται καταλαβεῖν οὔτε γνῶναι τὸν ὄρον καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀλλοιώσεως αὐτοῦ. Ἀπ' 5 ἐκείνων φοβοῦ, ὧν ὑπολαμβάνεις ὀρθότητα ἔχειν. Διότι ἐξωθεν τῆς ὁδοῦ λέγεται τούτων ὁδεύειν. Ἐκεῖνος ὁ ἐν σοφίᾳ εἰδῶς διοικῆσαι τὴν ὀλκάδα τοῦ κόσμου, ἀλλοίωσιν συνέμιξε πᾶσι τοῖς αὐτοῦ, καὶ τὸ ἐξωθεν τούτου σκίασμά ἐστιν.

8 **Ε**πεται τῇ ἀνέσει τῶν μελῶν ἢ τῶν λογισμῶν ἔκστασις καὶ φύρσις, καὶ τῇ ἀμέτρῳ ἐργασίᾳ ἀκηδία, καὶ τῇ ἀκηδίᾳ ἔκστασις. Διαφέρει δὲ ἔκστασις ἐκστάσεως. Τῇ μὲν γὰρ πρώτη τῇ ἐκ τῆς ἀνέσεως ἐκστάσει ἔπεται ὁ πόλεμος τῆς πορνείας, τῇ 5 δὲ δευτέρᾳ τῇ ἐκ τῆς ἀκηδίας ἢ τοῦ ἰδίου ἡσυχαστηρίου κατάληψις καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετακίνησις. Τῇ δὲ ἐμμέτρῳ καὶ ἐπιπόνῳ διαμενούσῃ ἐργασίᾳ τιμὴ οὐκ ἔστι. Τούτων δὲ ἡ μείωσις μὲν πληθύνει τὴν ἡδονήν, ἡ ἀμετρία δὲ τὴν ἔκστασιν.

9 **Υ**πόμεινον τὴν ἀφροσύνην τῆς φύσεώς σου, τὴν ἐν σοὶ νικῶσάν σε, ἀδελφέ, διότι ηὔτρεπισε γενέσθαι ἐν ἐκείνῃ τῇ σοφίᾳ τῇ αἰδῖον ἐχούσῃ τῆς ἀρχῆς τὸν στέφανον. Μὴ δειλιάσης

5. Ἡ τελειότης δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι «τελεία», ἕως ὅτου ἡ πορεία συνεχίζεται· μόνο στὸ τέλος γίνεται «τελεία». Ἐπομένως ἡ ἰσχὺς τῆς μετανοίας εἶναι διαρκής.

τικὰ ἀτελής⁵. Γι' αὐτὸ ἡ μετάνοια δὲν περιορίζεται οὔτε σὲ καιροὺς οὔτε σὲ πράξεις ἕως τὴν ὥρα τοῦ θανάτου. Νᾶ ἐνθυμῆσαι ὅτι σὲ κάθε ἡδονὴ ἀκολουθεῖ ἡ ἀηδία καὶ ἡ πίκρα.

7 **Ν** ἂ προφυλάσσεσαι ἀπὸ τὴν χαρὰ πού δὲν εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν αἰτία τῆς ἀλλοιώσεως. Διότι σὲ κάθε πρᾶγμα, πού ἔχει κρυμμένη μέσα του τὴν ἀπὸ ἄνω οἰκονομία, δὲν μπορεῖ νὰ καταληφθῆ οὔτε νὰ γνωσθῆ ὁ ὅρος καὶ ἡ αἰτία τῆς ἀλλοιώσεώς του. Νὰ φοβῆσαι ἀπὸ ἐκεῖνα πού νομίζεις ὅτι εἶναι σωστά, διότι εἶναι σὰν νὰ λέγῃς ὅτι βαδίζεις ἔξω ἀπὸ τὸν δρόμο τους. Ἐκεῖνος πού γνωρίζει νὰ κυβερνᾷ τὸ πλοῖο τοῦ κόσμου μὲ σοφία ἀνέμιξε τὴν ἀλλοίωσι σὲ ὅλα τὰ πράγματά του καὶ ὅ,τι εἶναι ἔξω ἀπ' αὐτὸν εἶναι ἀποσκίασμα.

8 **Τ** ἴην ἀνάπαυσι τῶν μελῶν ἀκολουθεῖ ἡ διαταραχὴ⁶ καὶ σύγχυσις τῶν λογισμῶν, τὴν ἄμετρη ἐργασία ἡ ἀκηδία, καὶ τὴν ἀκηδία ἡ διαταραχὴ. Ὅμως διαφέρει ἡ μιὰ διαταραχὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη· τὴν πρώτη διαταραχὴ, πού προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀνάπαυσι, ἀκολουθεῖ ὁ πόλεμος τῆς πορνείας· τὴν δευτέρη, πού προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀκηδία, ἀκολουθεῖ ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ ἡσυχαστηρίου καὶ ἡ μετακίνησις ἀπὸ τόπο σὲ τόπο. Ἡ κανονικὴ καὶ ἐπίμονη ἐργασία εἶναι ἀνεκτίμητη· ἡ μείωσις τῆς αὐξάνει τὴν ἡδονή, ἐνῶ ἡ ἀμετρία τὴν μειώνει.

9 **Ν** ἂ ὑπομένης τὴν ἀφροσύνη τῆς φύσεώς σου, ἀδελφέ, πού κυριαρχεῖ μέσα σου, διότι σ' ἐτοιμάζει νὰ φθάσῃς σ' ἐκείνη τὴν σοφία πού ἔχει τὸν αἰδιο στέφανο τῆς ἐξου-

6. Τέσσερις φορές σ' αὐτὴν τὴν παράγραφο χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις «ἐκστασις». Στὴν θέσι τῆς ἐβάλαμε ἄλλη, ἀφοῦ ἡ ἐκστασις εἶναι ὅρος πού χρησιμοποιεῖται σήμερα σχεδὸν ἀποκλειστικῶς γιὰ ὕψιστη ἐμπειρία θρησκευτικῶν ἀγαθῶν σὲ μιὰ κατάστασι πνευματικῆς μέθης. Ἐδῶ ἡ λέξις σημαίνει μιὰ διασάλεψι τῶν λογισμῶν.

ἐκ τῆς ταραχῆς τοῦ ἀδαμιαίου σώματος, τοῦ εὐτρεπισθέντος γε-
 5 νέσθαι ἐν τῇ τρυφῇ ἐκείνῃ, ἧς ἡ γνῶσις ἐνθάδε ἐξώθεν τοῦ νοῦς
 τῶν σαρκικῶν τυγχάνει. Ἦνίκα ἂν ἐπιστῆ ἡ οὐράνιος εἰκὼν,
 ἧτις ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης, μὴ ταραχθῆς ἐξ ἐναντίας τῆς
 ἀλλοιώσεως τῆς ταραχῆς τῆς φύσεως. Διότι πρόσκαιρός ἐστιν
 ἡ ἐν τούτῳ κακοπάθεια τῷ μεθ' ἡδονῆς ὑποδεχομένῳ αὐτήν.
 10 Ἐοίκασι γὰρ κυναρίοις τὰ πάθη, τοῖς εἰωθόσι σχολάζειν τοῖς
 μακελλαρίοις, ἅτινα μόνῃ φωνῇ ἀποδιδράσκουσιν, ἀμελούμενα
 δὲ ὡς λέοντες παμμεγέθεις ἐπέρχονται.

10 **Ε**ξουδένωσον τὴν μικρὰν ἐπιθυμίαν, ἵνα μὴ ἐνθυμηθῆς τὴν
 σφοδρότητα τῆς πυρώσεως αὐτῆς. Διότι ἡ ὑπὲρ τῶν
 μικρῶν πραγμάτων ὑπομονὴ τῶν μεγάλων πραγμάτων τὸν κίν-
 δυνον ἀποσοβεῖ. Ἀδύνατον γὰρ κατακρατῆσαι τῶν μεγάλων
 5 πραγμάτων, ἐὰν μὴ νικήσης τὰ εὐτελέστερα.

11 **Μ**νημόνευε τῆς τάξεως, ἐν ἧ ἔμέλλεις γενέσθαι, ᾧ ἀδελφέ,
 ἧς οὐκ ἔστιν ἡ ζωὴ, ὡς ἡ διὰ τῶν χυμῶν ἔρπουσα καὶ
 κινουμένη, δι' ἧς συντρίβεται ἡ θνητότης. Καὶ οὐκ ἔστιν ἐν
 αὐτῇ πύρωσις τῆς συγκράσεως, ἧτις σύγκρασις τῇ κολακείᾳ
 5 τῆς ἡδονῆς κόπον παρέχει τῇ νηπιώδει φύσει. Ὑπόμεινον τὸν
 μόχθον τοῦ ἀγῶνος, εἰς ὃν πρὸς δοκιμασίαν εἰσήχθης, ἵνα
 λάβῃς παρὰ Θεοῦ στέφανον, καὶ ἀναπαύσῃ, διαπεράσας ἐκ τοῦ-
 δε τοῦ κόσμου. Μνημόνευε καὶ τῆς ἀνέσεως ἐκείνης, ἧτις οὐκ
 ἔχει πέρας, καὶ τῆς ζωῆς τῆς ἀκολακεύτου καὶ τῆς τάξεως τῆς
 10 τελείας καὶ τῆς ἀμετακινήτου οἰκονομίας καὶ τῆς αἰχμαλωσίας

σίας. Νὰ μὴ δειλιάσης ἀπὸ τὴν ταραχὴ τοῦ ἀδαμιαίου σώματος πὺ ἐτοιμάσθηκε νὰ φθάσῃ σ' ἐκείνη τὴν τρυφή, τῆς ὁποίας ἡ γνῶσις ἐδῶ εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸν νοῦ τῶν σαρκικῶν. Ὅταν ὁμῶς ἔλθῃ ἡ οὐράνια εἰκὼν, πὺ εἶναι ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης, μὴ ταραχθῆς λόγῳ τῆς ἀλλοιώσεως καὶ ταραχῆς τῆς φύσεως· διότι ἡ κακοπάθεια σ' αὐτὸ εἶναι πρόσκαιρη γιὰ ἐκεῖνον πὺ τὴν δέχεται εὐχάριστα. Τὰ πάθη δηλαδὴ ὁμοιάζουν μὲ σκυλάκια, πὺ συνηθίζουν νὰ τριγυρίζουν στὰ σφαγεῖα καὶ φεύγουν μόνο ἂν φωνάξουν ἐναντίον τους, ἐνῶ, ἂν τὰ ἀφήσουν, ὄρμοῦν στὰ κρέατα σὰν παμμεγέθεις λέοντες.

10 **Ε**ξαφάνισε τὴν μικρὴ ἐπιθυμία, γιὰ νὰ μὴ δοκιμάσης τὴν σφοδρότητα τῆς πυρώσεώς της. Διότι ἡ ὑπομονὴ τῶν μικρῶν πραγμάτων ἀπομακρύνει τὸν κίνδυνο τῶν μεγάλων πραγμάτων, καὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐπικρατήσῃ στὰ μεγάλα πράγματα, ἂν δὲν νικήσῃ στὰ εὐτελέστερα⁷.

11 **Μ**νημόνευε τὴν τάξι στὴν ὁποία πρόκειται νὰ μεταβῆς, ἀδελφέ, τῆς ὁποίας ἡ ζωὴ δὲν εἶναι σὰν αὐτὴ ἐδῶ πὺ ἔρπει καὶ κινεῖται διὰ τῶν χυμῶν, ἀλλὰ συντρίβει τὴν θνητότητα. Δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὴν τὴν τάξι τίποτε πὺ νὰ προκαλῆ πύρωσι τῆς κράσεως, ἡ ὁποία πύρωσις, κολακεύοντας τὴν ἡδονή, φέρει πόνον στὴν νηπιακὴ μας φύσι. Ὑπόμεινε τὸν μόχθο τοῦ ἀγῶνος, μέσα στὸν ὁποῖο ἔχεις εἰσαχθῆ γιὰ δοκιμασία, γιὰ νὰ λάβῃς ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸν στέφανο καὶ ἀναπαυθῆς, ὅταν περάσῃς ἀπὸ τοῦτον τὸν κόσμον ἐκεῖ. Μνημόνευε καὶ ἐκείνη τὴν ἀνάπαυσι πὺ δὲν ἔχει τέλος, τὴν ζωὴ τὴν ἀκολάκευτη, τὴν τέλεια τάξι, τὴν ἀμετακίνητη οἰκονομία,

7. Αὐτὴ ἡ συμβουλὴ τοῦ Ἰσαάκ, πὺ ἐπαναλαμβάνεται καὶ σὲ ἄλλα δοκιμιά του, στηρίζεται στὴν πεῖρα τῶν φυσικῶν πραγμάτων. Ἡ ἄσκησις στὰ μικρὰ φέρει δύναμι γιὰ τὴν ὑπομονὴ καὶ τῶν μεγάλων.

τῆς καταναγκαζούσης ἀγαπήσαι τὸν Θεόν, τῆς κυριευούσης τῆς φύσεως.

Ἦς ἀξιοθεύημεν χάριτι Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
15 νας. Ἀμήν.

τὴν αἰχμαλωσία πού ἀναγκάζει ν' ἀγαπήσης τὸν Θεό, πού κυριαρχεῖ τῆς φύσεως.

Εἶθε ν' ἀξιωθοῦμε αὐτὴν τὴν ἀνάπαυσι μὲ τὴν χάρι τοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα μαζί μὲ τὸν ἄναρχο Πατέρα καὶ τὸ πανάγιο Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΣ ΝΣΤ'

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΟΤΙ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΣ ΣΥΝΕΧΩΡΗΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ

ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΔΕΚΤΙΚΗΝ ΕΙΝΑΙ ΤΩΝ ΠΑΘΩΝ.

ΕΝ Ω ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1 **Τ**ὸ ἐν τινι συμπτώματι τῆς ἀμαρτίας ὀλισθαίνειν δηλωτικόν ἐστὶ τῆς φυσικῆς ἀσθενείας. Διότι συμφερόντως συνεχώρησεν ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν δεκτικὴν αὐτὴν εἶναι τῶν παθῶν· οὐ γὰρ συνεῖδεν ἀνωτέραν τούτων αὐτὴν καθιστᾶ-
5 ναι πρὸ τῆς δευτέρας παλιγγενεσίας. Τὸ δεκτικὴν εἶναι τῶν παθῶν ὠφέλιμον πρὸς τὴν τῆς συνειδήσεως κατακέντησιν. Τὸ μέντοι διαμεῖναι ἐν τούτοις ἀναιδὲς καὶ ἀναίσχυντον. Τρεῖς τρόποι εἰσὶ, δι' ὧν πᾶσα ψυχὴ λογικὴ τῷ Θεῷ προσεγγίσει δύναται· ἢ διὰ θερμότητος πίστεως ἢ διὰ φόβου ἢ διὰ παιδείας Κυρι-
10 ου. Οὐδεὶς δὲ δύναται προσεγγίσει τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ, εἰ μὴ προηγήσῃται εἷς τῶν τριῶν τρόπων τούτων.

2 **Ω**σπερ ἀπὸ τῆς γαστριμαργίας τίκτεται ἡ ταραχὴ τῶν λογισμῶν, οὕτω καὶ ἀπὸ πολυλογίας καὶ ἀταξίας τῶν συντυχῶν ἢ ἄγνοια καὶ ἡ τοῦ νοῦ ἔκστασις. Ἡ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων μέριμνα ταρασσει τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ ὑπὸ τούτων συμ-
5 φύρεσθαι τὸν νοῦν συμφύρει καὶ τῆς γαλήνης ἐκβάλλει.

* Ὁ Λόγος 56 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 6 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΟΤΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΤΗΣ ΕΠΕΤΡΕΨΕ Ο
 ΘΕΟΣ ΣΤΗΝ ΨΥΧΗ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΔΕΚΤΙΚΗ ΤΩΝ ΠΑΘΩΝ.
 ΕΠΙΣΗΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ*

1 **Τ**ὸ νὰ ὀλισθαίνει κανεὶς σὲ συμπτωματικὴ ἁμαρτία εἶ-
 ναι δηλωτικὸ τῆς φυσικῆς ἀσθενείας. Διότι πρὸς τὸ
 συμφέρον τῆς ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς στὴν ψυχὴ νὰ εἶναι
 δεκτικὴ τῶν παθῶν καὶ δὲν ἔκρινε ὀρθὸ νὰ τὴν κάμη ἀνώτε-
 ρη τῶν παθῶν πρὶν ἀπὸ τὴν δευτέρη παλιγγενεσία. Τὸ νὰ εἶ-
 ναι δεκτικὴ τῶν παθῶν εἶναι ὠφέλιμο στὴν ἀφύπνισι τῆς
 συνειδήσεως, τὸ νὰ διαμένῃ ὅμως σ' αὐτὰ εἶναι ἀναιδὲς καὶ
 ἀναίσχυντο. Τρεῖς τρόποι ὑπάρχουν, διὰ τῶν ὁποίων κάθε
 λογικὴ ψυχὴ μπορεῖ νὰ προσεγγίσῃ τὸν Θεό· ἢ διὰ τῆς θερ-
 μότητος τῆς πίστεως ἢ διὰ τοῦ φόβου ἢ διὰ τῆς παιδείας τοῦ
 Κυρίου. Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ προσεγγίσῃ τὴν ἀγάπη τοῦ
 Θεοῦ, ἂν δὲν προηγηθῇ ἓνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς τούτους τρό-
 πους.

2 **Ο**πως ἀπὸ τὴν λαιμαργία προκαλεῖται ἡ ταραχὴ τῶν λο-
 γισμῶν, ἔτσι καὶ ἀπὸ τὴν πολυλογία καὶ τὴν ἀταξία
 τῶν συναντήσεων προκαλεῖται ἡ ἄγνοια καὶ ἡ διατάραξις
 τοῦ νοῦ. Ἡ μέριμνα τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ταρασσει τὴν
 ψυχὴ καὶ ἡ ἀνάμιξις σ' αὐτὰ ἀνακατεύει τὸν νοῦ καὶ τὸν
 ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν γαλήνη.

3 **Π**ρέπει τῷ παραδεδωκότι ἑαυτὸν μοναχῷ τῇ ἐπουρανίῳ
 γεωργίᾳ, ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς πάσης βιωτικῆς φροντίδος
 ἐκτὸς εἶναι, ἵνα, ἐν ἑαυτῷ γενόμενος, μηδὲν ὄλως ἐν ἑαυτῷ εὐρη
 τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων ἀργὸς γενόμενος,
 5 ἀπερισπάστως δύναται μελετᾶν ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Κυρίου ἡμέρας
 καὶ νυκτός. Οἱ σωματικοὶ κόποι ἄνευ τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος,
 ὡς ἄτεκνος μήτρα καὶ μαστοὶ κατάξηροι· τῇ γὰρ τοῦ Θεοῦ
 γνώσει προσεγγίσει οὐ δύνανται. Καὶ τὸ μὲν σῶμα κατὰκοπον
 ποιοῦσιν, ἐκριζοῦν δὲ τὰ πάθη ἐκ τοῦ νοῦς οὐ φροντίζουσι· διὰ
 10 τοῦτο θεριοῦσι οὐδέν.

4 **Ω**σπερ ὁ σπείρων ἐπ' ἀκάνθαις οὐδὲν δύναται θερίσαι, οὐ
 τως ὁ τῇ μνησικακίᾳ ἑαυτὸν ἀφανίζων καὶ τῇ φιλοκτημο
 σύνη οὐδὲν δύναται ἀνύσαι, ἀλλὰ στένει ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ
 ἐκ τῆς πολλῆς ἀγρυπνίας καὶ ἀποχῆς τῶν πραγμάτων. Καὶ
 5 μαρτυρεῖ ἡ Γραφή ἡ λέγουσα· «ὡς λαὸς ἐργαζόμενος δικαιοσύ
 νην, καὶ ὡς μηδεμιᾶς τῶν ἐντολῶν Κυρίου ἀμελήσας, ζητοῦσι
 τὴν παρ' ἐμοῦ δικαιοσύνην καὶ ἀλήθειαν, καὶ βούλονται προσ
 εγγίσει μοι τῷ Θεῷ, λέγοντες· ἵνα τί ἐνηστεύσαμεν, καὶ οὐκ
 εἶδες; καὶ ἑαυτοὺς ἐταπεινώσαμεν, καὶ οὐκ ἔγνω; ἐν γὰρ ταῖς
 10 ἡμέραις τῶν νηστειῶν ὑμῶν ποιεῖτε τὰ θελήματα ὑμῶν, λέγω
 δὴ, τὰς πονηρὰς ἐνθυμήσεις ὑμῶν». Καὶ ὡς εἰδώλοις ὀλοκαρ
 πώσεις προσφέρετε αὐτάς, καὶ τοὺς χαλεποὺς διαλογισμούς, οὓς
 ὡς θεὸν ἐλογίσασθε ἐν αὐτοῖς, τὸ ὑμέτερον αὐτοῖς θυσιάζοντες
 σῶμα, τὸ πάντων θυμιαμάτων τιμιώτερον, ὅπερ ἐμοὶ ἀφιερῶ
 15 σαι ἐχρῆν ὑμᾶς διὰ τῆς ὑμῶν ἀγαθοεργίας καὶ καθαρᾶς συνει
 δήσεως.

1. Ἡ ἀρχαία μετάφρασις ἔχει «συννοχὴ τῶν πραγμάτων» ποὺ σημαίνει

3 **Ο** μοναχὸς ποὺ παρέδωσε τὸν ἑαυτὸ του στὴν ἐπουράνια καλλιέργεια πρέπει πάντοτε καὶ διαπαντὸς νὰ ἀπέχη ἀπὸ κάθε βιωτικὴ φροντίδα, ὥστε ὅταν ἐξετάζη τὸν ἑαυτὸν του, νὰ μὴ εὐρίσκη μέσα του τίποτε ἐντελῶς ἀπὸ τὸν παρόντα αἰῶνα· διότι ἀπέχοντας ἀπὸ αὐτὰ μπορεῖ νὰ μελετᾷ ἀπερίσπαστος τὸν νόμο τοῦ Κυρίου ἡμέρα καὶ νύκτα. Οἱ σωματικοὶ κόποι, χωρὶς τὴν καθαρότητα τοῦ νοῦ, εἶναι σὰν ἄτεκνη μήτρα καὶ σὰν κατάξεροι μαστοί· διότι δὲν μποροῦν νὰ πλησιάσουν τὴν γνῶσι τοῦ Θεοῦ. Καθιστοῦν τὸ σῶμα κατάκοπο, ἀλλὰ δὲν φροντίζουν νὰ ξερριζώσουν τὰ πάθη ἀπὸ τὸν νοῦ· γι' αὐτὸ δὲν θερίζουν τίποτε.

4 **Ο** πως ὁ ἄνθρωπος ποὺ σπεῖρει στὰ ἀγκάθια δὲν μπορεῖ νὰ θερίση τίποτε, ἔτσι κι' αὐτὸς ποὺ ἀφανίζει τὸν ἑαυτό του μὲ τὴν μνησικακία καὶ τὴν φιλοκτημοσύνη δὲν μπορεῖ νὰ κερδίση τίποτε, ἀλλὰ στενάζει ἐπάνω στὴν κοίτη του ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀγρυπνία καὶ τὴν ἀποχή¹ τῶν πραγμάτων. Καὶ μαρτυρεῖ ἡ Γραφὴ ποὺ λέγει, «ὁ λαός, ποὺ πράττει τὴν δικαιοσύνη καὶ δὲν ἀμελεῖ καμμιά ἀπὸ τὶς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, ζητοῦν ἀπὸ ἐμένα τὴν δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀλήθεια καὶ θέλουν νὰ πλησιάσουν σ' ἐμένα τὸν Θεὸ λέγοντας, 'γιατί ἐνηστεύσαμε, καὶ δὲν τὸ εἶδες; γιατί ἐταπεινωθήκαμε, καὶ δὲν τὸ εἶδες;' Διότι κατὰ τὶς ἡμέρες τῶν νηστειῶν σας πράττετε τὰ θελήματά σας, δηλαδή τὶς πονηρὲς σκέψεις σας»². Προσφέρετε σ' αὐτὲς ὀλοκαυτώματα σὰν σὲ εἶδωλα καὶ στοὺς κακοὺς λογισμοὺς, ποὺ τοὺς θεωρεῖτε σὰν θεοῦ, θυσιάζετε τὸ σῶμα σας, τὸ πολυτιμότερο ἀπὸ ὅλα τὰ θυμιάματα, τὸ ὁποῖο ἔπρεπε ν' ἀφιερῶσετε σ' ἐμένα διὰ τῆς ἀγαθοεργίας καὶ τῆς καθαρᾶς συνειδήσεώς σας.

τὴν δέσμευσι τῶν πραγμάτων καὶ δὲν δίδει κατάλληλο νόημα στὴν συνέχεια τοῦ κειμένου (ἀγρυπνία καὶ συνοχή). Τὸ συριακὸ φαίνεται νὰ ἔχη τὴν ἀντίστοιχη μὲ τὴν ἐγκράτεια λέξι· γι' αὐτὸ διωρθώσαμε τὸ «συνεχή» σὲ «ἀποχή».

2. Ἦσ. 58,2έ., ἀπὸ τὸ συριακὸ.

5 **Ε**ὐθετος γῆ ἔστιν ἢ εὐφραίνουσα τὸν ἑαυτῆς γεωργὸν τῆ
 μέχρις ἑκατὸν καρποφορία ψυχὴ ἢ στιλβωθεῖσα τῆ τοῦ
 Θεοῦ μνήμη καὶ τῆ ἀκοιμήτῳ ἀγρυπνία νυκτὸς καὶ ἡμέρας.
 Ἐκεῖ οἰκοδομεῖ ὁ Κύριος ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς νεφέλην
 5 σκέπουσιν αὐτὴν ἐν ἡμέρᾳ καὶ φωτὶ πυρὸς διαυγάσας τὴν νύ-
 κτα. Ἐσωθεν τοῦ γνόφου αὐτῆς φῶς λάμπει.

6 **Ω**σπερ νέφος καλύπτει τὸ φῶς τῆς σελήνης, οὕτως οἱ
 ἄτμοι τῆς γαστρὸς διώκουσι τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς
 ψυχῆς. Καὶ καθάπερ πυρὸς φλόξ ἐν ξηροῖς ξύλοις, οὕτω καὶ τὸ
 σῶμα γαστρὸς ἐμπιπλαμένης. Καὶ καθάπερ ὕλη παρὰ ὕλης αὔ-
 5 ξει τὴν φλόγα τοῦ πυρός, οὕτως ἡ ποικιλία τῶν βρωμάτων τὴν
 τοῦ σώματος κίνησιν.

7 **Ε**ν σώματι φιληδόνη ἢ γνῶσις τοῦ Θεοῦ οὐκ οἰκεῖ, καὶ ὁ
 ἀγαπῶν τὸ ἴδιον σῶμα τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος οὐκ ἐπιτεύ-
 ζεται. Ὡσπερ ἀπὸ ὠδίνων τίκτεται καρπὸς εὐφραίνων τὴν τε-
 τοκυῖαν, οὕτως ἐκ τοῦ κόπου τοῦ λαιμοῦ τίκτεται ἐν τῇ ψυχῇ
 5 καρπός, ἢ γνῶσις τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ ὀκνηροῖς
 καὶ φιληδόνοις αἰσχύνης καρπός. Ὡσπερ πατὴρ κήδεταί τε-
 κνου, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς κήδεταί σώματος κακοπαθοῦντος δι'
 αὐτόν, καὶ πλησίον ἔστι τοῦ στόματος αὐτοῦ διαπαντός. Τῆς ἐν
 σοφίᾳ ἐργασίας ἀτίμητον τὸ κτῆμα.

8 **Ξ**ένος ἔστιν ὁ κατὰ διάνοιαν ἔξω γενόμενος πάντων τῶν
 βιωτικῶν. Πενθικός ἔστιν ὁ ἐν πείνῃ καὶ δίψῃ διάγων
 πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόν-
 των ἀγαθῶν. Μοναχός ἔστιν ὁ ἔξωθεν τοῦ κόσμου καθήμενος

5 **Ε** ὕφορη γῆ, πού ἱκανοποιεῖ τὸν καλλιεργητὴ τῆς μὲ τὴν καρποφορία ἕως ἑκατονταπλάσια, εἶναι ἡ ψυχὴ πού ἐλαμπρύνθηκε μὲ τὴν μνήμη τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν ἀκοίμητη ἀγρυπνία νύκτα καὶ ἡμέρα. Ἐκεῖ οἰκοδομεῖ ὁ Κύριος γιὰ τὴν ἀσφάλειά τῆς μιὰ νεφέλη πού τὴν σκεπάζει τὴν ἡμέρα καὶ φῶς πύρινο πού τὴν διαυγάζει τὴν νύκτα³. Μέσα στὸ στόμα δι τῆς θὰ λάμψη τὸ φῶς.

6 **Ο** πως τὸ νέφος σκεπάζει τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἔτσι καὶ οἱ ἀτμοὶ τῆς κοιλιᾶς διώχνουν ἀπὸ τὴν ψυχὴ τὴν σοφία τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅπως ἡ πύρινη φλόγα ἀνάβει τὰ ξηρὰ ξύλα, ἔτσι ἀνάβει καὶ τὸ σῶμα, ὅταν ἡ κοιλία εἶναι ὑπερπληρωμένη. Ὅπως τὸ ξύλο δίπλα σὲ ξύλο αὐξάνει τὴν φλόγα τῆς φωτιᾶς, ἔτσι ἡ ποικιλία τῶν φαγητῶν αὐξάνει τὴν κίνηση τοῦ σώματος.

7 **Σ** τὸ φιλήδονο σῶμα δὲν κατοικεῖ ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅποιος ἀγαπᾷ τὸ σῶμα του, δὲν θὰ ἐπιτύχη τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ. Ὅπως ἀπὸ τὶς ὠδίνες γεννᾶται τὸ τέκνο πού εὐφραίνει τὴν μητέρα, ἔτσι καὶ ἀπὸ τὸν κόπο τοῦ λαιμοῦ⁴ γεννᾶται στὴν ψυχὴ ὡς καρπὸς ἡ γνῶσις τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ γιὰ τοὺς ὀκνηροὺς καὶ φιληδόνους γεννᾶται καρπὸς ἐντροπῆς. Ὅπως ὁ πατέρας φροντίζει γιὰ τὸ τέκνο, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς φροντίζει γιὰ τὸ σῶμα πού κακοπαθεῖ γι' αὐτὸν κι' εἶναι διαπαντὸς κοντὰ στὸ στόμα του. Τῆς ἐργασίας πού γίνεται μὲ σοφία τὸ ἀπόκτημα εἶναι ἀνεκτίμητο.

8 **Ξ** ἑνός εἶναι ὅποιος κατὰ διάνοια μένει ἔξω ἀπὸ ὅλα τὰ βιωτικά. Πενθικός εἶναι ὅποιος περνᾷ ὅλες τὶς ἡμέρες τῆς ζωῆς του μὲ πείνα καὶ δίψα χάριν τῆς ἐλπίδος τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν. Μοναχός εἶναι ὅποιος κάθεται ἔξω ἀπὸ

4. Προφανῶς ἐδῶ ὡς κόπος τοῦ λαιμοῦ ἐννοεῖται ἡ στέρησις τοῦ φάρυγγος ἀπὸ νόστιμα φαγητὰ ἀπὸ τὸν ἐγκρατῆ μοναχό, ἂν καὶ θὰ μπορούσε ἐπίσης νὰ σημαίνει τὸν κόπο τοῦ λάρυγγος ἀπὸ τὴν ἐξύμνησι τοῦ Θεοῦ ἢ τὴν προσευχὴ.

5 καὶ ἀεὶ δεόμενος τοῦ Θεοῦ τυχεῖν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Πλουῦτος μοναχοῦ ἐστὶν ἢ παράκλησις ἢ γενομένη ἐκ τοῦ πένθους καὶ ἢ χαρὰ ἢ ἐκ πίστεως, ἢ ἐν τοῖς ταμείοις τῆς διανοίας λάμπουσα. Ἐλεήμων ἐστὶν ὁ μὴ διακρίνων κατὰ διάνοιάν τινα ἀπό τινος, ἀλλὰ πάντας ἐλεῶν.

9 **Π**αρθένος ἐστὶν, οὐχ ὁ τὸ σῶμα αὐτοῦ φυλάζας ἀπὸ τῆς συνουσίας ἀμόλυντον, ἀλλ' ὁ αἰδούμενος ἑαυτοῦ, ὅταν κατ' ἰδίαν γένηται. Εἰ ἀγαπᾷς τὴν σωφροσύνην, δίωξον τοὺς αἰσχροὺς λογισμοὺς ἐν τε τῇ μελέτῃ τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῇ
5 ἐκτεταμένη προσευχῇ, καὶ τότε πρὸς τὰς αἰτίας τῆς φύσεως καθοπλισθήσῃ. Χωρὶς δὲ τούτων ἀγνείαν ἰδεῖν ἐν τῇ ψυχῇ ἀδύνατον.

10 **Ε**ὶ θέλεις κτήσασθαι τὴν ἐλεημοσύνην, πρῶτον ἔθιξε σαυτὸν καταφρονεῖν πάντων, ἵνα μὴ τῷ βάρει τούτων ὁ νοῦς ἐλκυσθῇ καὶ τῶν ἰδίων ὄρων ἐκτὸς γένηται. Τῆς γὰρ ἐλεημοσύνης ἢ ἀκρίβεια ἐν τῇ τοῦ ἀδικεῖσθαι αἵρουμένου ὑπομονῇ δει-
5 κνυται. Τῆς ταπεινώσεως ἢ τελειότης ἐστὶ τὸ φέρειν μετὰ χαρᾶς τὰς ψευδεῖς κατηγορίας. Εἰ ἐν ἀληθείᾳ ἐλεήμων εἶ, ὅταν, ἀφαιρεθῆς τὰ σὰ ἀδίκως, μὴ θλιβῆς ἔσωθεν, μηδὲ τὴν ζημίαν τοῖς ἔξω διηγῶ. Καταποθήτω δὲ μᾶλλον ἢ ζημία τῶν ἡδίκηκόντων σε τῇ σῇ ἐλεημοσύνῃ, ὥσπερ ἡ ἀυστηρία τοῦ οἴνου τῇ
10 τοῦ ὕδατος πληθυνότητι. Καὶ ἐπίδειξαι τὸ πλῆθος τῆς ἐλεημοσύνης σου ἐν οἷς ἀγαθοῖς ἀμείβῃ τοὺς ἀδικήσαντάς σε. Καθὼς καὶ ὁ μακάριος Ἐλισσαῖος ἐποίησε τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ, αἰχμαλωτίσαι αὐτὸν βουλομένοις· ὅτε γὰρ προσηύξατο καὶ ἀπετύφλωσεν αὐτοὺς τῇ ἀχλύϊ, ἐπεδείξατο τὴν ἐν αὐτῷ οὖσαν δύνα-
15 μιν, ὅτε δὲ βρῶσιν καὶ πόσιν δεδωκῶς αὐτοῖς εἶασεν ἀπέρχεσθαι, τὴν ἐν αὐτῷ ἐλεημοσύνην ἐπεδείξατο.

τὸν κόσμον καὶ παρακαλεῖ πάντοτε τὸν Θεὸ νὰ ἐπιτύχῃ τὰ ἀγαθὰ του. Πλοῦτος μοναχοῦ εἶναι ἡ παρηγοριὰ ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὸ πένθος καὶ ἡ χαρὰ ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὴν πίστι καὶ λάμπει στὰ ταμεῖα τῆς διανοίας. Ἐλεήμων εἶναι ὁποῖος δὲν διακρίνει κατὰ διάνοια τὸν ἕνα ἀπὸ τὸν ἄλλο, ἀλλὰ ἐλεεῖ τοὺς πάντας.

9 **Π**αρθένος εἶναι ὄχι ἐκεῖνος ποὺ ἐφύλαξε τὸ σῶμα του ἀμόλυντο ἀπὸ τὴν συνουσία, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ σέβεται τὸν ἑαυτό του, ὅταν εὐρεθῆ ἄμικτος. Ἄν ἀγαπᾷ τὴν σωφροσύνη, διώξῃ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τόσο διὰ τῆς ἀναγνώσεως ὅσο καὶ διὰ τῆς ἐντατικῆς προσευχῆς, καὶ τότε θὰ ὀπλισθῆς ἐναντίον τῶν ἀφορμῶν ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὴν φύσι. Χωρὶς αὐτὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἰδῆς ἀγνότητα στὴν ψυχῇ.

10 **Α**ν θέλῃς ν' ἀποκτήσῃς τὴν ἐλεημοσύνη, πρῶτα συνήθιζε τὸν ἑαυτό σου νὰ καταφρονῇ τὰ πάντα, γιὰ νὰ μὴ ἐλκυσθῆς ὁ νοῦς ἀπὸ τὸ βάρος τους καὶ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰ ὄρια του. Διότι ἡ ἀκρίβεια τῆς ἐλεημοσύνης φαίνεται μὲ τὴν ὑπομονὴ ἐκείνου ποὺ προτιμᾷ ν' ἀδικῆται. Τῆς ταπεινώσεως ἡ τελειότης εἶναι τὸ νὰ ὑπομένῃ μὲ χαρὰ τὶς συκοφαντίες. Ἄν εἴσαι ἀληθινὰ ἐλεήμων, ὅταν σοῦ ἀφαιρέσουν τὰ πράγματά σου, νὰ μὴ θλιβῆς μέσα σου, καὶ νὰ μὴ διηγηθῆς τὴν ζημίαν σου ἐξω. Μᾶλλον ὡς ^{καὶ τὸ λογισμὸν} καταπόθη ἡ ζημίαν αὐτῶν ποὺ σὲ ἀδίκησαν ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνη σου, ὅπως ἡ δριμύτης τοῦ οἴνου ἀπὸ τὸ πλῆθος τοῦ ὕδατος. Δεῖξῃ τὸ μέγεθος τῆς ἐλεημοσύνης σου μὲ τὰ ἀγαθὰ ποὺ ἀμείβεις ὅσους σὲ ἀδίκησαν, ὅπως ἔκαμε καὶ ὁ μακάριος Ἐλισσαῖος στοὺς ἐχθροὺς του ποὺ ἤθελαν νὰ τὸν αἰχμαλωτίσουν. Ὄταν δηλαδὴ προσευχήθηκε καὶ τοὺς ἐτύφλωσε μὲ τὴν ὁμίχλη, ἐπέδειξε τὴν δύναμι ποὺ εἶχε μέσα του⁵, ἐνῶ ὅταν τοὺς ἔδωσε φαγητὸ καὶ ποτὸ καὶ τοὺς ἄφησε νὰ φύγουν, ἐπέδειξε τὴν ἐλεημοσύνη ποὺ εἶχε⁶.

- 11 **Ο** ταπεινόφρων ἐν ἀληθείᾳ, ἀδικούμενος οὐ τaráσσεται, οὐδὲ ἀπολογίαὶν ποιεῖ ὑπὲρ τοῦ πράγματος, οὐ ἠδικήθη, ἀλλὰ δέχεται τὰς συκοφαντίας ὡς ἀλήθειαν καὶ οὐ μεριμνᾷ πειῖσαι τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ἐσυκοφαντήθη, ἀλλὰ συγχώρησιν αἰ-
5 τεῖται. Τινὲς γὰρ τὸ ὄνομα τῆς ἀκολασίας ἑαυτοῖς ἐπεσπάσαντο ἐκουσίως, μὴ ὄντες οὕτως, ἕτεροι δὲ τὸ τῆς μοιχείας, πόρρω τούτου ὄντες, ὑπέμενον, καὶ ἐπικαρπίαν ἀμαρτίας, ἦν οὐκ εἰργάσαντο, διὰ τῶν δακρύων ἑαυτοὺς ἐπεφόρτιζον, συγχώρησιν ἀνομίας, ἦν οὐκ εἰργάσαντο, μετὰ κλαυθμοῦ παρὰ τῶν ἠδικη-
10 κότων ἐζητοῦντο, πάση καθαρότητι καὶ ἀγνείᾳ ὄντες ἐστεφανωμένοι τὴν ψυχὴν. Ἄλλοι δέ, ἵνα μὴ δοξασθῶσιν ἐν τῇ ἐναρέτῳ αὐτῶν καταστάσει, τῇ οὔσῃ ἐν αὐτοῖς κεκρυμμένη, ἐν σχήματι παραπλήγων ἑαυτοὺς ἐδείκνυον, τῷ θείῳ ἄλατι ἠρτυμένοι ὄντες καὶ τῇ γαλήνῃ πάγιοι, ὥστε ἐκ τῆς ἄκρας αὐτῶν τε-
15 λειότητος τοὺς ἀγίους Ἀγγέλους ἔχειν κήρυκας τῶν ἰδίων ἀνδραγαθημάτων.
- 12 **Σ** ὃ μὲν ταπεινῶσιν νομίζεις ἔχειν, ἄλλοι δὲ ἑαυτῶν κατηγοροῦν· σὺ δὲ οὐδὲ ὑπὸ ἄλλων κατηγορούμενος φέρεις, καὶ ταπεινόφρονα ἑαυτὸν ψηφίζεις. Εἰ ταπεινόφρων εἶ, δοκίμασον σεαυτὸν ἐν τούτοις, ἔὰν οὐ τaráσση ἀδικούμενος.
- 13 **Π** ολλὰς μονὰς ὁ Σωτὴρ τοῦ Πατρὸς καλεῖ τὰ μέτρα τῆς διανοίας τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ἀυλιζομένων, λέγω δὴ τὰς διακρίσεις καὶ διαφορὰς τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, ἐν οἷς κατὰ διάνοιαν ἐντρυφῶσιν. Οὐ γὰρ διαφορᾷ τόπων, ἀλλὰ
5 τάξει χαρισμάτων, πολλὰς μονὰς εἴρηκε. Καθάπερ ἕκαστος τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου κατὰ τὴν καθαρότητα τῆς ὀπτικῆς δυνάμεώς τε

7. Βλ. π.χ. τὸ περὶ Μακαρίου ἀπόφθεγμα, Ἀποφθέγματα Γερόντων, Μακάριος Αἰγύπτιος 1, στὸ ὁποῖο προφανῶς ἀναφέρεται ὁ Ἰσαάκ.

11 **Ο** πραγματικά ταπεινόφρων, όταν άδικήται, δέν ταρασσειται οϋτε άπολογεΐται γι' αυτό που άδικήθηκε, αλλά δέχεται τις συκοφαντίες σαν άλήθεια και δέν προσπαθει νά πείση τους άνθρώπους ότι έσυκοφαντήθηκε, αλλά ζητεΐ συγγνώμη. Πράγματι, μερικοί έπῆραν τὸ όνομα τῆς άκολασίας έκουσίως, χωρίς νά εΐναι τέτοιοι, άλλοι ύπέμειναν τὸ όνομα τῆς μοιχείας, αν και ἦσαν μακριά απ' αυτήν, έπεφόρτισαν τους έαυτούς των με δάκρυα, τὴν έπικαρπία άμαρτίας που δέν διέπραξαν, έζήτησαν με δάκρυα από τους άδικήσαντας συγχώρησι άνομίας που δέν διέπραξαν, όντας στεφανωμένοι στήν ψυχῆ με κάθε καθαρότητα και άγνεΐα⁷. Άλλοι πάλι, για νά μη δοξασθοϋν με τὴν ένάρετη κατάστασι που ἦταν κρυμμένη μέσα τους, έμφανίζονταν με μορφή παραφρόνων⁸, ένῶ ἦσαν άρτυμένοι με τὸ θεΐο άλας και σταθεροΐ στήν γαλήνη, ὡστε με τὴν άκραΐα τελειότητά τους νά έχουν κήρυκες τῶν άνδραγαθημάτων τους τους άγίους άγγέλους.

12 **Ε** σϋ νομΐζεις ότι έχεις ταπεινώσι, άλλοι όμως κατηγορησαν τους έαυτούς των· έσϋ δέν ύπομένεις οϋτε από άλλους νά κατηγορησαι και κρίνεις τὸν έαυτό σου ταπεινόφρονα. Άν εΐσαι ταπεινόφρων, δοκίμασε τὸν έαυτό σου σ' αυτά τὰ πράγματα κατά πόσο ταρασσεισαι ἢ ὄχι, όταν άδικήσαι.

13 **Π** ολλές μονές τουΐ Πατρός όνομάζει ὁ Σωτήρ τις πνευματικές βαθμίδες τῶν κατοικούντων σ' εκείνη τὴν χώρα⁹, δηλαδή τις διακρίσεις και ποικιλίες τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, τὰ όποΐα άπολαϋουν κατά διάνοια. Διότι εΐπε τὴν φράσι, «πολλές μονές», ὄχι για τὴν διαφορὰ τόπων, αλλά τὴν τάξι χαρισμάτων. Όπως ὁ καθέννας άπολαϋει τὸν αΐσθητὸ ἥλιο κατά τὴν καθαρότητα τῆς όπτικῆς δυνάμεως

8. Εΐναι οΐ «διὰ Χριστόν σαλοΐ».

9. Ίω. 14,2· 23.

καὶ ἀντιλήψεως κατατροφᾶ. Καὶ καθάπερ ἐνὸς λύχνου ἐν ἐνὶ οἴκῳ διαυγάζοντος, διάφορος ἢ αὐγὴ γίνεται, τοῦ φωτὸς μὴ μεριζομένου εἰς πολλὰς λαμπηδόνας, οὕτως ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι
 10 οἱ δίκαιοι πάντες ἀυλίζονται ἐν μιᾷ χώρᾳ ἀδιαιρέτως. Ἐκαστος δὲ κατὰ τὸ ἑαυτοῦ μέτρον ἐξ ἐνὸς νοητοῦ ἡλίου διαυγάζεται καὶ τὴν εὐφροσύνην, ὡς ἐξ ἐνὸς ἀέρος καὶ τόπου καὶ καθέδρας καὶ θεωρίας καὶ σχήματος.

14 **Κ** αὶ οὐ θεωρεῖ τις τὰ μέτρα τοῦ ἐταίρου αὐτοῦ, οὔτε τοῦ ὑπερέχοντος, οὔτε τοῦ ὑποδεεστέρου, ἵνα μὴ, ὁρῶν τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ ἐταίρου αὐτοῦ καὶ τὸ ἑαυτοῦ ὑστέρημα, γένηται αὐτῷ ταῦτα λύπης καὶ ἀδημονίας αἷτια. Μὴ γένοιτο
 5 τοῦτο εἶναι, ὅπου οὐκ ἔστι λύπη, οὐδὲ στεναγμός, ἀλλ' ἕκαστος κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ χάριν, κατὰ τὸ μέτρον αὐτοῦ, ἔσωθεν αὐτοῦ εὐφραίνεται. Μία δὲ ἡ θεωρία ἢ ἔξωθεν τῶν πάντων ἐστί, καὶ μία ἡ χαρά, καὶ χωρὶς τῶν δύο τούτων τάξεων οὐκ ἔστιν ἄλλη μεσιτεύουσα τάξις. Λέγω δὲ μίαν μὲν τὴν ἄνω, ἐτέ-
 10 ραν δὲ τὴν κάτω, μέση δὲ τούτων ἢ ποικιλία τῆς διαφορᾶς τῶν ἀμοιβῶν.

15 **Ε** ἰ δὲ ἀληθὲς τοῦτο, καθὼς καὶ ἀληθὲς ἐστί, τί ἀφρονέστερον ἢ ἀνοητότερον τῶν λεγόντων ὅτι Ἄρκετόν μοι τῆς γεέννης διαφυγεῖν, τοῦ δὲ εἰς τὴν βασιλείαν εἰσελθεῖν οὐ μέλει μοι; Τὸ γὰρ διαφυγεῖν τῆς γεέννης, αὐτὸ τοῦτο ἐστί τὸ εἰσελθεῖν
 5 εἰς τὴν βασιλείαν, ὡσπερ καὶ τὸ ταύτης ἐκπίπτειν εἰς τὴν γεένναν εἰσελθεῖν ἐστί. Οὐ γὰρ ἐδίδαξεν ἡμᾶς ἡ Γραφὴ τρεῖς χώρας, ἀλλὰ τί; «ὅταν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ στήσῃ τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων». Οὐδὲ γὰρ τρία τάγματα εἶπεν, ἀλλὰ δύο, ἐν ἐκ

10. Τὴν ἰδέα αὐτῆς τῆς στεγανότητος μεταξὺ κατωτέρων καὶ ἀνωτέρων ἔχει πάρει προφανῶς ἀπὸ τὸν Διονύσιον Ἀρεοπαγίτη.

καὶ ἀντιλήψεως, καὶ ὅπως ἐνὸς λύχνου ποῦ φέγγει σ' ἓνα σπίτι ἢ λάμπρις φαίνεται διαφορετικὴ στὸν καθένα, χωρὶς τὸ φῶς νὰ μοιράζεται σὲ πολλὰς λάμπρις, ἔτσι κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα ὅλοι οἱ δίκαιοι κατοικοῦν σὲ ἓναν τόπο ἀδιαίρετο, ἀλλὰ ὁ καθένας καταυγάζεται σύμφωνα μὲ τὴν ἀξία του ἀπὸ ἓνα νοητὸ ἥλιο, παίρνει δηλαδὴ τὴν εὐφροσύνη σὰν ἀπὸ ἓνα ἀέρα, ἓνα τόπο, μιὰ ἔδρα, μιὰ θεωρία καὶ ἓνα σχῆμα.

14 **Κ**αὶ δὲν βλέπει κανεὶς τὰ μέτρα τοῦ συντρόφου του, οὔτε τοῦ ἀνωτέρου οὔτε τοῦ κατωτέρου, ὥστε ἡ θεὰ τῆς ἀνώτερης χάριτος τοῦ συντρόφου του καὶ τῆς κατωτερότητος τῆς δικῆς του νὰ μὴ τοῦ γίνουν αἰτία λύπης καὶ ἀδημονίας¹⁰. Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ συμβῆ αὐτὸ ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει λύπη οὔτε στεναγμός· ἀλλὰ ὁ καθένας εὐφραίνεται ἐσωτερικὰ κατὰ τὴν χάρι ποῦ τοῦ ἐδόθηκε καὶ κατὰ τὴν τάξι του, καὶ εἶναι μία ἢ ἐξωτερικὴ θεὰ ὅλων καὶ μία ἢ χαρά. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὲς τὶς δύο τάξεις δὲν ὑπάρχει ἄλλη μεσαία τάξις. Καὶ ἐννοῶ μιὰ τὴν ἄνω τάξι καὶ μιὰ τὴν κάτω, ἀλλὰ μέσα σ' αὐτὲς ὑπάρχουν διάφοροι τρόποι ἀμοιβῶν¹¹.

15 **Α**ν αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ, ὅπως βέβαια καὶ εἶναι ἀληθινὸ, τί εἶναι ἀφρονέστερο ἢ ἀνοητότερο ἀπὸ ἐκείνους ποῦ λέγουν, 'μοῦ εἶναι ἀρκετὸ νὰ διαφύγω τὴν κόλασι καὶ δὲν μὲ ἐνδιαφέρει νὰ εἰσέλθω στὴν βασιλεία'; Διότι ἡ διαφυγὴ τῆς κολάσεως εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς, ἢ εἴσοδος στὴν βασιλεία, ὅπως καὶ ἡ ἐκπτώσις ἀπ' αὐτὴν εἶναι εἴσοδος στὴν κόλασι. Ἡ Γραφὴ δηλαδὴ δὲν μᾶς ἐδίδαξε τρεῖς τόπους, ἀλλὰ τί; «Ὅταν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν θεία δόξα του καὶ στήσῃ τὰ μὲν πρόβατα στὰ δεξιὰ του, τὰ δὲ ἐρίφια στὰ ἀριστερά»¹². Δὲν εἶπε δηλαδὴ τρία τάγματα, ἀλλὰ δύο, ἓνα ἀπὸ

11. Δὲν ὑπάρχει δηλαδὴ μεσάζουσα κατάστασις, καθαρτήριο. Ὑπάρχει μόνο κόλασις καὶ βασιλεία, ἀλλὰ στὴν βασιλεία ὑφίσταται διάκρισις ἀμοιβῶν κατ' ἀξίαν.

12. Ματθ. 25,31-33.

10 δεξιῶν καὶ ἐν ἑξ εὐωνύμων. Καὶ διεχώρισε τὰ ὄρια τῶν διαφορῶν τῶν κατασκευημάτων αὐτῶν, εἰπὼν ὅτι, «ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον», δηλονότι οἱ ἁμαρτωλοί, «οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος». Καὶ πάλιν· «ἤξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, καὶ ἀνακληθήσονται ἐν
15 τοῖς κόλποις Ἀβραὰμ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων». Ὅπερ ἐστὶ παντὸς πυρὸς φοβερώτατον.

16 **Α**ρα οὖν οὐ συνῆκας ἐκ τούτων, ὅτι ἢ ἐναντία τῆς ἄνω τάξεως στάσις, αὕτη ἐστὶν ἢ γέεννα ἢ βασανίζουσα; Καλὸν οὖν ἐστὶ τὸ διδάξαι τοὺς ἀνθρώπους τὸ ἀγαθὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπισπάσασθαι αὐτοὺς ἐν τῇ διαμονῇ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ καὶ
5 ἐκ τῆς πλάνης εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας μετενεγκεῖν. Οὗτος γὰρ ἦν ὁ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Αποστόλων τρόπος, καὶ ἔστιν ὑψηλὸς πάνυ. Ἐὰν δὲ ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνηται ἑαυτοῦ ἐκ τῆς διαγωγῆς ταύτης καὶ τῆς συνεχοῦς κοινωνίας, ὅτι ἀσθενεῖ ἢ συνείδησις αὐτοῦ ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ ταράσσεται ἢ γαλήνη αὐτοῦ
10 καὶ ἢ γνῶσις σκοτίζεται, διότι ἀκμὴν ἢ διάνοια αὐτοῦ δέεται φυλακῆς καὶ τῆς τῶν αἰσθήσεων ὑποταγῆς καὶ ἐν τῷ θέλειν ἄλλους θεραπεύειν τὴν ἰδίαν ὑγείαν αὐτοῦ ἀπόλλυσι καὶ ἐξέρχεται ἐκ τῆς ἰδίας ἐλευθερίας τοῦ ἰδίου βουλήματος εἰς τὴν ταραχὴν τοῦ νοός, ὁ τοιοῦτος μνημονεύτω τοῦ ἀποστολικοῦ ρητοῦ
15 παραινοῦντος καὶ λέγοντος, «τῶν τελειοτέρων εἶναι τὴν στερεὰν τροφήν», καὶ εἰς τοῦπίσω στραφήτω, ἵνα μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ, ὡς ἐν ὑποδείγματι, «ἰατρέ, θεράπευον σεαυτόν» καὶ ἑαυτὸν κατακρινέτω, καὶ τὴν ἰδίαν εὐεξίαν φυλαξάτω καὶ ἀντὶ τῶν

13. Ματθ. 25,46.

14. Ματθ. 13,43.

15. Ματθ. 8,11-12.

τὰ δεξιὰ καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ ἀριστερά, καὶ διεχώρισε τὰ ὄρια τῶν ἐγκαταστάσεων τους λέγοντας, «αὐτοὶ θὰ μεταβοῦν στὴν αἰώνια κόλασι»¹³, δηλαδή οἱ ἁμαρτωλοὶ, «ἐνῶ οἱ δίκαιοι θὰ λάμπουν ὡς ὁ ἥλιος στὴν αἰώνια ζωὴ»¹⁴. Καὶ πάλι, «θὰ ἔλθουν ἀπὸ ἀνατολῆ καὶ δύσι γιὰ νὰ καθήσουν δίπλα στὸν Ἀβραὰμ στὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἐνῶ τὰ τέκνα τῆς βασιλείας θὰ ἐκδιωχθοῦν ἔξω στὸ σκοτάδι, ὅπου θὰ κλαίουں καὶ θὰ τρίζουν τὰ δόντια τους»¹⁵, πὺ εἶναι φοβερῶτερο ἀπὸ κάθε φωτιά.

16 **Α**ρα γε δὲν κατάλαβες ἀπὸ αὐτὰ ὅτι ἡ ἀντίθετη πρὸς τὴν ἄνω τάξι θέσις εἶναι ἡ κόλασις τῆς τιμωρίας; Καλὸ λοιπὸν εἶναι νὰ διδάξῃ κανεὶς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ στὸν χῶρο τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τοὺς μεταφέρῃ ἀπὸ τὴν πλάνη στὴν ἐπίγνωσι τῆς ἀληθείας¹⁶. Διότι αὐτὸς ἦταν ὁ τρόπος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων, καὶ εἶναι πολὺ ὑψηλός. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος σ' αὐτὴν τὴν διαγωγὴ καὶ τὴν συνεχῆ κοινωνία αἰσθανθῆ ὅτι ζημιώνεται ἢ συνείδησις του ἀπὸ τὴν θεωρία τῶν πραγμάτων, ταράσσεται ἢ γαλήνη του καὶ σκοτίζεται ἢ γνῶσις του, διότι ἡ διάνοιά του χρειάζεται ἀκόμη προφύλαξι καὶ καθυπόταξι τῶν αἰσθήσεων καί, ἐνῶ θέλει νὰ θεραπεύσῃ ἄλλους, χάνει τὴν δικὴ του ὑγεία καὶ ἀπὸ τὴν ἐλευθερία τῆς βουλήσεώς του ἔρχεται στὴν διαταραχὴ τοῦ νοῦ, τότε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἄς ἐνθυμῆται τὸ ἀποστολικὸ ρητὸ πὺ συμβουλεύει καὶ λέγει ὅτι «ἢ στερεὰ τροφὴ ἀνήκει στοὺς τελειοτέρους»¹⁷, καὶ ἄς στραφῆ πρὸς τὰ ὀπίσω γιὰ νὰ μὴ ἀκούσῃ ἀπὸ τὸν Κύριο, γιὰ παράδειγμα, «ἰατρέ, θεράπευσε τὸν ἑαυτὸ σου»¹⁸, ἄς κατακρίνη τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἄς φυλάξῃ τὴν ὑγεία του· ἀντὶ τῶν αἰσθητῶν λόγων ἄς ὑπηρετῆ

16. Β' Τιμ. 2,25.

17. Ἐβρ. 5,14.

18. Λουκᾶ 4,2.

αἰσθητῶν αὐτοῦ λόγων ἢ ἀγαθὴ αὐτοῦ πολιτεία διακονεῖτω,
 20 καὶ ἀντὶ τῶν φωνῶν τοῦ στόματος αὐτοῦ ἢ πράξεις αὐτοῦ διδα-
 σκέτω. Καὶ ἡνίκα ἂν ἐν ὑγείᾳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ γνῶ, τότε καὶ
 ἄλλους ὠφελεῖτω, καὶ ἐν τῇ ὑγείᾳ αὐτοῦ θεραπευέτω. Ὅταν γὰρ
 εὐρεθῇ μακρὰν τῶν ἀνθρώπων, μᾶλλον δύναται αὐτοὺς εὐεργε-
 τῆσαι ἐν τῷ ζήλῳ τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἢ περ ἐν λόγοις, ἄρρωστος
 25 ὑπάρχων καὶ αὐτὸς καὶ χρήζων τῆς ἰατρείας πλεῖον αὐτῶν. « Τυ-
 φλὸς γὰρ τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῇ, εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται ».

17 **Τ**ων ὑγαινόντων γὰρ ἐστὶν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν τὰ αἰσθη-
 τήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων καὶ δυναμένων δέξασθαι
 πᾶσαν τροφήν· λέγω δὴ, τὰς προβολὰς πασῶν τῶν αἰσθήσεων,
 καὶ μὴ βλαβῆναι τὴν καρδίαν ἐκ πάντων τῶν συναντημάτων, διὰ
 τὴν γυμνασίαν τῆς τελειώσεως.

18 **Ο**ταν θελήσῃ ὁ διάβολος τῶν τοιούτων μολύναι τὸν νοῦν ἐν
 τῇ τῆς πορνείας μνήμῃ, πρῶτον τῇ φιλίᾳ τῆς κενοδοξίας
 δοκιμάζει τὴν ὑπομονὴν αὐτῶν, καὶ ἡ προκάταρξις τοῦ λογι-
 σμοῦ τούτου οὐ δοκεῖ πάθος εἶναι· οὕτω ποιεῖν εἶωθε τοῖς τὸν
 5 νοῦν παραφυλαττομένοις, οἷς οὐ δυνατόν τάχιστα ἐγκαταβαλεῖν
 ἄτοπον ἐνθύμησιν. Ἡνίκα δ' ἂν ἐκβάλῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ ὄχυρώμα-
 τος αὐτοῦ καὶ ἄρξηται τῷ προτέρῳ συνδιαλέγεσθαι λογισμῶ
 καὶ μακρύνειν αὐτὸν ἐκεῖθεν, τῆνικαῦτα προσυπαντᾷ αὐτῷ ἐν
 τῇ ὕλῃ τῆς πορνείας καὶ διαστρέφει τὸν νοῦν εἰς τὰ τῆς ἀκολα-
 10 σίας πράγματα.

19 **Κ**αὶ πρῶτον ταρασσεται ἐν τῇ αἰφνιδίῳ αὐτῶν προβολῇ,
 διὰ τὴν προϋπάρξασαν σωφροσύνην τῶν λογισμῶν, τὴν
 προῦπαντήσασαν τοῖς πράγμασιν, ὧν τινων τῆς θεωρίας ὁ κυ-
 βερνήτης νοῦς ἦν ἀπεσχοινοισμένος. Καὶ γὰρ κἂν παντελῶς μὴ
 5 μολυνθῇ, ἀλλ' οὖν τῆς προτέρας ἀξίας αὐτὸν κατέβαλεν. Ἐὰν
 δὲ στραφῇ εἰς τὰ ὀπίσω καὶ προκαταβάλλῃ τὴν προτέραν τῶν

ἡ ἀγαθὴ πολιτεία του καὶ ἀντὶ τῶν φωνῶν τοῦ στόματός του ἄς διδάσκη ἡ πρᾶξις. Ὅταν ἀντιληφθῆ ὅτι ἡ ψυχὴ του εἶναι ὑγιῆς, ἄς ὠφελῆ καὶ ἄλλους καὶ ἄς τοὺς θεραπεύη μὲ τὴν δύναμι τῆς ὑγείας του. Ὅταν μάλιστα εὐρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, μπορεῖ περισσότερο νὰ τοὺς εὐεργετήσῃ μὲ τὸν ζῆλο τῶν ἀγαθῶν ἔργων παρὰ μὲ λόγια, ἂν μάλιστα εἶναι ὁ ἴδιος ἀσθενῆς καὶ χρειάζεται θεραπεία περισσότερο ἀπ' αὐτοὺς. Διότι «ἂν ἓνας τυφλὸς ὀδηγῆ ἄλλον τυφλό, θὰ πέσουν καὶ οἱ δύο σὲ βόθρο»¹⁹.

17 **Ε**παναλαμβάνω λοιπὸν ὅτι ἡ στερεὰ τροφή ἀνήκει στοὺς ὑγιεῖς, σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν γυμνασμένα τὰ αἰσθητήρια καὶ μποροῦν νὰ δεχθοῦν κάθε εἶδους τροφή, δηλαδή μποροῦν νὰ ἀνθέξουν στὶς προσβολὰς ὄλων τῶν αἰσθήσεων καὶ νὰ μὴ βλαβοῦν στὴν καρδιά ἀπὸ κανένα συναπάντημα λόγῳ τῆς ἀσκήσεως στὴν τελείωσι.

18 **Ο**ταν θελήσῃ ὁ Διάβολος νὰ μολύνη τὸν νοῦ αὐτῶν τῶν ὑγιῶν ἀνθρώπων μὲ τὴν σκέψι τῆς πορνείας, πρῶτα δοκιμάζει τὴν ὑπομονή τους μὲ τὴν ἀγάπη τῆς κενοδοξίας. Ἀλλὰ ἡ ἔναρξις αὐτοῦ τοῦ λογισμοῦ δὲν φαίνεται νὰ εἶναι πάθος· ἔτσι συνηθίζει νὰ πράττῃ σ' αὐτοὺς ποὺ προφυλάσσουν τὸν νοῦ, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐμβάλῃ γρήγορα ἄτοπη σκέψι. Ὅταν ὁμως τὸν βγάλῃ ἀπὸ τὸ ὀχύρωμά του καὶ ἀρχίσῃ νὰ μελετᾷ τὸν προηγούμενο λογισμό καὶ νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ ἐκεῖ, τότε τὸν συναντᾷ μὲ τὸ θέμα τῆς πορνείας καὶ στρέφει τὸν νοῦ του στὰ πράγματα τῆς ἀκολασίας.

19 **Α**ρχικὰ ταρασσεται μὲ τὴν αἰφνιδιαστικὴ προσβολὴ αὐτῶν τῶν λογισμῶν, διότι προηγουμένως ἀντιμετώπιζε μὲ σωφροσύνη τὰ πράγματα, ἀπὸ τῶν ὁποίων τὴν θεὰ ἦταν ἀπομακρυσμένος ὁ κυβερνήτης. Ταρασσεται δέ, διότι καὶ ἂν δὲν μολυνθῆ ἐντελῶς, ἔχει πάντως ἐκπέσει ἀπὸ τὸ προηγούμενο ἀξίωμα. Ἄν ὁμως στρέψῃ πάλι πρὸς τὰ πίσω καὶ κα-

λογισμῶν προσβολήν, ἣτις ἐστὶν αἰτία τῆς τῶν δευτέρων ἐπαγωγῆς, τότε δύναται εὐκόλως σὺν Θεῷ κατακρατῆσαι τοῦ πάθους.

20 **Κ**ρεῖσσον ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀρετῶν ὑποκλέπτειν τὰ πάθη, ἢ τῇ ἀντιστάσει. Διότι τὰ πάθη, ὅταν ἐκ τῆς οἰκείας χώρας ἐξέλθῃ καὶ κινηθῇ πρὸς πόλεμον, τότε σχήματα καὶ εἰδωλα ἐντυποῖ ἐν τῷ νοῖ. Ἐπικράτειαν γὰρ πολλὴν κέκτηται ὁ πόλεμος
5 οὗτος κατὰ τοῦ νοῦς σφόδρα, τὰς ἐνθυμήσεις ἐκταράσσει καὶ θορυβῶν. Κατὰ μέντοι τὸν πρότερον ὄρον, ὃν ἔφαμεν, οὐδὲ ἴχνος παθῶν ἐμφαίνεται ἐν τῷ νοῖ μετὰ τὴν τούτων ἀποδίωξιν.

21 **Ο**σωματικὸς κόπος καὶ ἡ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν φυλάσσει τὴν καθαρότητα, τὸν δὲ κόπον βεβαιοῖ ἢ ἐλπίς καὶ ὁ φόβος, τὴν δὲ ἐλπίδα καὶ τὸν φόβον συνιστᾷ ἐν τῇ διανοίᾳ ὁ μακρυσμὸς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ἀδιάλειπτος προσευχή. Ἔως
5 οὐ δέξεται ἄνθρωπος τὸν Παράκλητον, δέεται τῶν θείων Γραφῶν, ἵνα ἡ μνήμη τῶν ἀγαθῶν ἐντυπωθῇ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς ἀδιαλείπτου ἀναγνώσεως ἀνακαινισθῇ ἐν αὐτῷ ἢ πρὸς τὸ ἀγαθὸν κίνησις καὶ φυλάξῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς λεπτότητος τῶν ὁδῶν τῆς ἀμαρτίας. Διότι οὕτω ἐκτήσατο τὴν
10 δύναμιν τοῦ Πνεύματος, τὴν μακρύνουσαν τὴν πλάνην, τὴν αἰχμαλωτίζουσαν τὰς ψυχωφελεῖς μνήμας καὶ προσεγγίζουσαν τῇ ἐν τῷ σκορπισμῷ τοῦ νοῦ ψυχρότητι.

22 **Ο**ταν γὰρ ἡ δύναμις τοῦ Πνεύματος ἐπιβῇ ἐπὶ τὴν ψυχικὴν δύναμιν τὴν ἐνεργοῦσαν ἐν αὐτῷ, τότε, ἀντὶ τοῦ νόμου τῶν Γραφῶν, ριζοῦνται αἱ ἐντολαὶ τοῦ Πνεύματος ἐν τῇ καρδίᾳ,

20. Ἐδῶ δὲν ἐννοεῖ τὴν κατ' ἀρχὴν ἀποδοχὴν τοῦ Παρακλήτου, δηλαδὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπως γίνεται κατὰ τὴν βάπτισι, ἀλλὰ τὴν προσωπικὴ ἀποδοχὴν κατὰ τὴν ἀναζήτησιν τῆς τελειώσεως. Εἶναι ὁμως πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἡ ἄποψις ὅτι μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Πνεύματος δὲν φαίνεται νὰ χρησιμεύουν οἱ θεεῖς Γραφές.

τανικήση τὴν προηγούμενη προσβολή πού εἶναι αἰτία τῆς ἐπιφορᾶς τῶν δευτέρων λογισμῶν, τότε μπορεῖ εὐκολα νὰ κατανικήση τὸ πάθος μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

20 **Ε**ἶναι καλύτερα ν' ἀποφεύγη κανεὶς τὰ πάθη μὲ τὴν ἐνθύμησι τῶν ἀρετῶν παρὰ μὲ τὴν ἀντίστασι κατ' αὐτῶν. Διότι τὰ πάθη, ὅταν βγοῦν ἀπὸ τὸν τόπο τους καὶ κινηθοῦν σὲ πόλεμο, τότε ἐντυπώνουν στὸν νοῦ σχήματα καὶ εἰδωλα. Αὐτὸς ὁ πόλεμος ἀσκεῖ μεγάλη ἐπιρροή κατὰ τοῦ νοῦ, διότι συνταράσσει στίς σκέψεις καὶ προκαλεῖ θόρυβο. Σύμφωνα ὁμως μὲ τὸν ὄρο, πού ἀναφέραμε προηγουμένως, μετὰ τὴν ἀποδίωξι τῶν παθῶν δὲν μένει οὔτε ἴχνος ἀπ' αὐτὰ στὸν νοῦ.

21 **Ο**σωματικὸς κόπος καὶ ἡ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν φυλάσσει τὴν καθαρότητα τοῦ νοῦ. Καὶ τὸν μὲν κόπο στερεώνει ἡ ἐλπίδα καὶ ὁ φόβος, τὴν δὲ ἐλπίδα καὶ τὸν φόβο ἐγκαθιδρύουν στὴν διάνοια ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡ ἀδιάλειπτος προσευχή. Ὡς πού νὰ δεχθῆ ὁ ἄνθρωπος τὸν Παράκλητο²⁰, χρειάζεται τις θεῖες Γραφές, γιὰ νὰ ἐντυπωθῆ στὴν διάνοιά του ἡ μνήμη τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη ἀνάγνωσι ν' ἀνανεωθῆ μέσα του ἡ κίνησις πρὸς τὸ ἀγαθὸ καὶ νὰ φυλάξῃ τὴν ψυχὴ του ἀπὸ τὴν λεπτότητα τῶν ὁδῶν τῆς ἁμαρτίας· διότι δὲν ἀπέκτησε ἀκόμη τὴν δύναμι τοῦ Πνεύματος, ἡ ὁποία ἀπομακρύνει τὴν πλάνη πού αἰχμαλωτίζει τις ψυχωφελεῖς σκέψεις καὶ προκαλεῖ τὴν ψυχρότητα μὲ τὸν σκορπισμὸ τοῦ νοῦ.

22 **Ο**ταν ἡ δύναμις τοῦ Πνεύματος ἐπέλθῃ στὴν ψυχικὴ δύναμι πού ἐνεργεῖ μέσα στὸν ἄνθρωπο, τότε ἀντὶ τοῦ γραπτοῦ νόμου²¹ ριζώνονται στὴν καρδιά οἱ ἐντολές τοῦ

21. Στὸ ἐλληνικὸ φέρεται «ἀντὶ τοῦ νόμου τῶν Γραφῶν», στὸ συριακὸ «ἀντὶ τοῦ γραπτοῦ νόμου». Τελικὰ τὸ νόημα εἶναι τὸ ἴδιο, διότι πρόκειται περὶ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος ἀντικαθίσταται διὰ τῶν ἐντολῶν τοῦ Πνεύματος, πού δίδονται μὲ ἀπ' εὐθείας μέθεξι καὶ ἐντυπώνονται στὴν καρδιά.

καὶ τότε κρυπτῶς ἐκ τοῦ Πνεύματος μανθάνει, καὶ οὐ δέεται
 5 τῆς βοηθείας τῆς ἐκ τῆς αἰσθητῆς ὕλης. Ἐν ὧσιν γὰρ ἡ καρδία
 τῆς ὕλης μανθάνει, ἀκολουθῶς ἐπιτελεῖται τῇ μαθήσει ἢ πλάνη καὶ
 ἢ λήθη, ὅταν δὲ ἡ διδασκαλία ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἦ, τότε ἡ
 μνήμη ἀβλαβῆς φυλάττεται.

23 **Ε**ἰσὶ λογισμοὶ ἀγαθοὶ καὶ ἔστι θελήματα ἀγαθᾶ· εἰσὶ δὲ λο-
 γισμοὶ πονηροὶ καὶ καρδία πονηρά. Ἡ πρώτη τάξις κίνη-
 σις ἐστὶ διαβαίνουσα ἐν τῷ νοῦ, ὡς ὁ ἐν τῇ θαλάσῃ διεγειρόμε-
 νος ἄνεμος καὶ μετεωρίζων τὰ κύματα, ἡ δὲ δευτέρα τάξις
 5 ἐστὶν ἡ κρηπίς καὶ τὸ θεμέλιον, καὶ κατὰ τὸν τῆς κρηπίδος
 ὄρον γίνεται ἡ ἀμοιβὴ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν φαύλων, καὶ οὐ
 κατὰ τὴν τῶν λογισμῶν κίνησιν. Ἡ ψυχὴ ἐκ τῆς κινήσεως τῶν
 τρεπτῶν λογισμῶν οὐ γαληνιά. Ἐὰν δὲ ἐκάστῳ τούτων ἀμοι-
 βὴν δῶς, κρηπίδα κάτω ἐν τῇ καρδίᾳ μὴ ἔχουσαν, πλησίον εἶ
 10 λοιπὸν σὺ τοῦ μυριάκις καθ' ἡμέραν ἀλλοιωῶσαι τὰ τε ἀγαθὰ
 σου τὰ τε ἐναντία.

24 **Ο**ρνὶς ἄπτερός ἐστὶ νοῦς νεωστὶ ἐξεληλυθὼς ἐκ τῆς συμ-
 πλοκῆς ἀγωνιζόμενος ὑψωθῆναι ἐκ τῶν γῆινων πραγμά-
 των καὶ μὴ δυνάμενος, ἀλλ' ἀκμὴν ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς ἔρ-
 πων, πετασθῆναι ἔτι μὴ ἐξισχύων· πλὴν συνάγων τὰς ἐνθυμή-
 5 σεις αὐτοῦ ἐν τῇ ἀναγνώσει καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ καὶ τῷ φόβῳ καὶ
 τῇ φροντίδι τῆς ποικιλίας τῶν ἀρετῶν, παρεκτὸς γὰρ τούτων
 γινῶναι τι οὐ δύναται. Καὶ ταῦτα μὲν, πρὸς βραχὺν καιρὸν φυ-
 λάττουσιν ἀμόλυντον τὸν νοῦν, ὕστερον δὲ ἐπέρχονται αἱ
 μνημαὶ, καὶ ἐκταράττουσι καὶ μολύνουσι τὴν καρδίαν. Οὐδῶ
 10 γὰρ ἦσθετο τοῦ ἡσυχίου τῆς ἐλευθερίας, πρὸς ὃν διὰ τῆς ἀμνη-

22. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ Ἰσαάκ, μὲ ἐπίδρασι τοῦ Εὐαγγελίου, θεωρεῖ τὴν δι-
 δαχὴν διὰ τῶν γραμμάτων ὡς βοήθεια ἀπὸ αἰσθητῆ ὕλη, κ' ἔτσι φθάνει στὴν
 πνευματικὴ ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν ποὺ προέτειναν οἱ Ἀλεξανδρινοί, ἀλλ' ἀπέρ-
 ριπταν οἱ Ἀντιοχειανοί, καὶ περισσότερο ἀπὸ ὅλους ὁ Θεόδωρος Μοψουεστίας.

Πνεύματος, καὶ τότε μαθαίνει μυστικῶς ἀπὸ τὸ Πνεῦμα καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη τὴν βοήθεια τῆς αἰσθητῆς ὕλης. Ὅσον καιρὸ ἢ καρδιὰ μαθαίνει ἀπὸ τὴν ὕλη, ἀκολουθεῖ τὴν μάθησι ἢ πλάνη καὶ ἢ λήθη, ὅταν ὁμως ἢ διδασκαλία προέρχεται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, τότε ἢ μνήμη διατηρεῖται ἀβλαβῆς²².

23 **Υ** πάρχουν λογισμοὶ ἀγαθοὶ καὶ θελήματα ἀγαθὰ· ὑπάρχουν ὁμως λογισμοὶ πονηροὶ καὶ καρδιὰ πονηρή. Ἡ πρώτη τάξις²³ εἶναι κίνησις ποῦ διαβαίνει στὸν νοῦ, ὅπως ὁ ἄνεμος ποῦ σηκώνεται στὴν θάλασσα καὶ ὑψώνει τὰ κύματα· ἢ δευτέρα τάξις εἶναι ἢ ρίζα καὶ τὸ θεμέλιο. Ἡ ἀμοιβὴ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν φαῦλων γίνεται σύμφωνα μὲ τὸ θεμέλιο καὶ ὄχι σύμφωνα μὲ τὴν κίνησι τῶν λογισμῶν. Ἡ ψυχὴ δὲν σταματᾷ τὴν κίνησι τῶν μεταβλητῶν λογισμῶν· ἂν δώσης στὸν καθένα ἀπὸ αὐτοὺς ἀνταμοιβῆ, χωρὶς νὰ ἔχη κρηπίδα κάτω στὴν καρδιά, εἶναι σὰν νὰ μεταβάλλης μύριες φορὲς τὴν ἡμέρα τὰ ἀγαθὰ σου μὲ τὰ κακά.

24 **Α** πτερο πουλι εἶναι ὁ νοῦς ποῦ πρὸ ὀλίγου ἐβγῆκε ἀπὸ τὸν πόλεμο τῶν παθῶν διὰ τῆς μετανοίας· ἀγωνίζεται στὸν καιρὸ τῆς προσευχῆς νὰ ἀνυψωθῆ ἀπὸ τὰ γήινα πράγματα καὶ δὲν μπορεῖ, διότι σύρεται ἀκόμη ἐπάνω στὴν γῆ μὴ μπορῶντας ἀκόμη νὰ πετάξῃ· συγκεντρώνει ὁμως τὶς σκέψεις του στὴν ἀνάγνωσι, τὴν ἐργασία, τὸν φόβο καὶ τὴν φροντίδα τοῦ πλήθους τῶν ἀρετῶν, διότι ἔξω ἀπὸ αὐτὰ δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τίποτε. Αὐτὲς οἱ ἀσχολίες φυλάττουν γιὰ λίγον χρόνον τὸν νοῦ ἀμόλυντο, ὕστερα ὁμως ἐπιστρέφουν οἱ ἀναμνήσεις ποῦ συνταράσσουν καὶ μολύνουν τὴν καρδιά. Κι' αὐτὸ διότι δὲν αἰσθάνθηκε ἀκόμη τὴν ἡσυχία τῆς ἐλευ-

Τὰ λεγόμενα ὁμως περὶ πλάνης καὶ λήθης τῆς μαθήσεως ἀπὸ ὕλικὰ πράγματα, ἀναφέρεται ὄχι στὶς θεῖες Γραφές, ἀλλὰ στὶς κοσμικὲς γραφές προφανῶς.

23. Πρῶτη τάξις εἶναι οἱ λογισμοί, εἴτε ἀγαθοὶ εἴτε πονηροί· δευτέρη τάξις εἶναι τὸ θέλημα καὶ ἢ καρδιά.

στίας τῶν πραγμάτων μετὰ μικρὸν χρόνον συνάγει τὸν νοῦν. Διότι ἀκμὴν σωματικὰς τὰς πτέρυγας κέκτηται, λέγω δὴ τὰς ἀρετὰς, αἵτινες φανερῶς ἐκτελοῦνται. Τὰς μέντοι ἀρετὰς τῆς θεωρίας οὐπω ἐθεάσατο, οὐδὲ τῆς τούτων αἰσθήσεως ἤξιώθη.
 15 αἵτινές εἰσι πτέρυγες τοῦ νοός, δι' ὧν προσεγγίζει τις τοῖς ἐπουρανίοις καὶ ἀπέχεται τῶν γηϊνῶν.

25 **Ε**ν ὅσῳ τοῖς αἰσθητοῖς πράγμασιν ὑπηρετεῖ τις τῷ Κυρίῳ, οἱ τύποι τούτων τῶν πραγμάτων ἐγχαράττονται ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτοῦ, καὶ ἐν σωματικοῖς σχήμασι διαλογίζεται τὰ θεῖα. Ἦνίκα δ' ἂν αἰσθησιν λάβη τῶν ὄντων ἔσωθεν τῶν πραγμάτων, τηνικαῦτα κατὰ τὸ μέτρον τῆς αἰσθήσεως αὐτοῦ ἔσται ὁ νοῦς ὑψηλότερος τῶν σχημάτων τῶν πραγμάτων κατὰ καιρὸν καὶ καιρόν.

26 **Ο**φθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς ταπεινοὺς τῆ καρδία, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν». Προσευχὴ ταπεινόφρονος, ὡς ἐκ στόματος πρὸς ὦτα. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἡσυχίας σου βόησον ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς τῆς ταπεινώσεως· Κύριε ὁ Θεός μου, σὺ φω-
 5 τιεῖς τὸ σκότος μου.

27 **Ο**ταν ἡ ψυχὴ σου ἐγγίσῃ ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ σκότους, τοῦτο τὸ σημεῖον ἔστω σοι· καίεται ἡ καρδία σου καὶ διαθερμαίνεται ὡς τὸ πῦρ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ὥστε ὅλον τὸν κόσμον ἠγεῖσθαί σε σκύβαλα καὶ σποδόν, καὶ οὐδὲ τῆς τροφῆς ὀρέγεσθαι ἐκ
 5 τῆς γλυκύτητος τῶν λογισμῶν τῶν καινῶν καὶ διαπύρων, τῶν κινουμένων ἀεὶ ἐν τῇ ψυχῇ σου. Καὶ ἐξαίφνης δίδοταί σοι πηγὴ δακρύων, ὡς χεῖμαρρος ρέων χωρὶς βίας, μεμιγμένος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου, ἐν τε τῇ ἀναγνώσει σου, φημί, καὶ εὐχῇ σου, ἐν τε τῇ μελέτῃ σου καὶ βρώσει σου καὶ πόσει σου, καὶ ἐν παντὶ
 10 ἔργῳ σου τὰ δάκρυά σου κεκερασμένα ἐν αὐτῷ εὐρίσκεται.

θερίας, πρὸς τὴν ὁποία ἔπειτα ἀπὸ λίγον χρόνο συνάγει τὸν νοῦ διὰ τῆς λήθης τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων· διότι ἔχει ἀκόμη σωματικὰ τὰ πτερά, δηλαδή τις ἀρετὲς ποὺ ἀσκοῦνται φανερά. Τισ ἀρετὲς τῆς πνευματικῆς θεωρίας ὁμως δὲν τις εἶδε ἀκόμα οὔτε ἀξιώθηκε νὰ τις αἰσθανθῆ· αὐτὲς εἶναι οἱ πτέρυγες τοῦ νοῦ, διὰ τῶν ὁποίων προσεγγίζει κανεῖς στὰ ἐπουράνια καὶ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰ γήϊνα.

25 **Ο**σον καιρὸ ὑπηρετεῖ κανεῖς τὸν Κύριο μὲ τὰ αἰσθητὰ πράγματα, οἱ τύποι αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐγχαράσσονται στοὺς διαλογισμούς του κι' ἔτσι διαλογίζεται τὰ θεῖα μὲ σωματικὰ σχήματα, ὅταν ὁμως ἀντιληφθῆ τὰ ὄντα ποὺ εἶναι μέσα στὰ πράγματα, τότε κατὰ τὸ μέτρο τῆς ἀντιλήψεώς του ὑψώνεται ὁ νοῦς ἐπάνω ἀπὸ τὰ σχήματα τῶν πραγμάτων στὸν κατάλληλο χρόνο.

26 **Ο**ι ὀφθαλμοὶ τοῦ Κυρίου εἶναι στραμμένοι πρὸς τοὺς ταπεινοὺς καὶ τὰ αὐτιά του εἶναι ἔτοιμα ν' ἀκούσουν τὴν δέησί τους»²⁴. Ἡ προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ πηγαίνει σὰν ἀπὸ τὸ στόμα πρὸς τὰ αὐτιά τοῦ Θεοῦ. Τὴν ὥρα τῆς ἡσυχίας σου βόησε μὲ τὰ ἀγαθὰ ἔργα τῆς ταπεινώσεως· Κύριε Θεέ μου, φώτισέ μου τὸ σκότος.

27 **Ο**ταν ἡ ψυχὴ σου πλησιάσῃ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ σκότος, τοῦτο θὰ σοῦ εἶναι σημεῖο· καίεται ἡ καρδιά σου καὶ διαθερμαίνεται ἡμέρα καὶ νύκτα σὰν ἡ φωτιά, ὥστε νὰ θεωρῆς ὅλον τὸν κόσμον ὡς σκύβαλα καὶ στάκτη καὶ οὔτε τροφὴ νὰ μὴ θέλῃς νὰ γευθῆς λόγω τῆς γλυκύτητος τῶν νέων καὶ θερμῶν λογισμῶν ποὺ κινοῦνται πάντοτε μέσα στὴν ψυχὴ σου. Καὶ ἐξαφνικὰ σοῦ δίδεται μιὰ πηγὴ δακρῶν σὰν χεῖμαρρος ποὺ τρέχει χωρὶς βία, ἀνάμικτος μὲ ὅλα τὰ ἔργα σου, δηλαδή μὲ τὴν ἀνάγνωσι καὶ τὴν προσευχὴ σου, μὲ τὴν μελέτη σου, μὲ τὴν βρῶσι καὶ τὴν πόσι σου· μὲ κάθε ἔργο σου εὐρίσκονται ἀνάμικτα τὰ δάκρυά σου.

28 **Κ** αὶ ὅταν ἴδῃς ταῦτα ἐν τῇ ψυχῇ σου, εὐθαρσῆς γενουῖ, ὅτι τὴν θάλασσαν διεπέρασας, καὶ οὕτω πρόσθετος ἐν τοῖς ἔργοις σου καὶ καλῶς κράτησον τὴν φυλακὴν, ὅπως ἂν ἡ χάρις ἡμέραν καθ' ἡμέραν πληθυνθῇ ἐν σοί. Ἔως δὲ τούτοις οὐκ ἀπαντήσης, ἀκμὴν οὐκ ἐτελείωσας τὴν ὁδὸν σου, τοῦ φθάσαι εἰς τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸ εὐρεῖν σε καὶ λαβεῖν τὴν χάριν τῶν δακρύων παύσονται, καὶ ἡ θερμὴ σου ψυχρανθῇ ἄνευ ἀλλοιώσεως ἑτέρου πράγματος, ἤγουν σωματικῆς ἀσθενείας, οὐαὶ σοι· τί ἀπώλεσας! Ἥ γὰρ εἰς οἴησιν ἤλθες ἢ εἰς ἀμέλειαν ἢ καὶ εἰς χαννότητα. Τί δὲ ἐπακολουθεῖ τοῖς δάκρυσιν μετὰ τὸ λαβεῖν αὐτὰ καὶ τί μετὰ ταῦτα ἀπαντήσῃ αὐτῷ, ὕστερον ἐν ἄλλῳ τόπῳ μέλλομεν γράψαι, ἐν τοῖς περὶ προνοίας κεφαλαίοις, ὡς ὑπὸ τῶν πατέρων καὶ τῶν γραφῶν ἐφωτίσθημεν, τῶν πιστευθέντων τὰ τοιαῦτα μυστήρια.

29 **Ε** ἂν ἔργα μὴ ἔχῃς, μὴ λαλήσῃς περὶ ἀρετῶν. Τίμιαι ἐναντίον Κυρίου αἱ θλίψεις αἱ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτόν, ὑπὲρ πᾶσαν εὐχὴν καὶ θυσίαν. Καὶ ὁσμὴ ἰδρωτός αὐτῶν ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα. Ἐκάστην ἀρετὴν χωρὶς κόπου σωματικοῦ γινομένην, ὡς ἔκτριμμα ἄψυχον ἡγοῦ. Προσφορὰ δικαίων, δάκρυα ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Καὶ θυσία αὐτῶν δεκτὴ, οἱ ἐν ἀγρυπνίαις στεναγμοὶ αὐτῶν. Κεκράζονται πρὸς Κύριον οἱ δίκαιοι τῷ βάρει τοῦ σώματος στενούμενοι, καὶ ἐν ὁδύνῃ τὰς ἰκεσίας ἐκπέμψουσι πρὸς Θεόν, καὶ ἐπὶ τῇ κραυγῇ τῆς φωνῆς αὐτῶν τὰ ἅγια τάγματα πρὸς βοήθειαν αὐτῶν παραγίνεται τοῦ θαρσοποιῆσαι αὐτοὺς τῇ ἐλπίδι καὶ παραμυθῆσασθαι. Κοινωνοὶ γὰρ εἰσιν οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι τῶν παθῶν καὶ τῶν θλίψεων τῶν ἀγίων τῇ πρὸς αὐτοὺς ἐγγύτητι.

30 **Η** καλὴ ἐργασία καὶ ταπεινοφροσύνη Θεὸν ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ δὲ πίστις καὶ ἡ ἐλεημοσύνη πρὸς

28 **Ο**ταν τὰ ἰδῆς αὐτὰ μέσα στήν ψυχὴ σου, πάρε θάρρος, διότι ἐπέρασες τὴν θάλασσα, κι' ἔτσι συνέχισε τὰ ἔργα σου καὶ πρόσεχε καλά, γιὰ νὰ αὐξηθῆ ἀπὸ ἡμέρα σὲ ἡμέρα ἡ χάρις σ' ἐσένα. Ὅσον καιρὸ ὁμως δὲν συναντᾷς αὐτὰ τὰ σημεῖα, δὲν ἐτελείωσες ἀκόμη τὴν ὁδὸ σου νὰ φθάσης στὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ. Ἄν πάλι, ἀφοῦ εὔρης καὶ λάβης τὴν χάρι τῶν δακρύων, παύσουν καὶ ἡ θέρμη σου ψυχρανθῆ χωρὶς ἀντικατάστασι μὲ ἄλλο πρᾶγμα, γιὰ παράδειγμα σωματικὴ ἀσθένεια, ἀλλοίμονό σου, τί ἔχασες! Πράγματι περιῆλθες ἢ σὲ ὑπεροψία ἢ σὲ ἀμέλεια ἢ καὶ σὲ χαινότητα. Τί ἐπακολουθεῖ στὰ δάκρυα, ἀφοῦ τὰ λάβη, καὶ τί θὰ συναντήση κανεὶς ἔπειτα, θὰ τὸ γράψωμε ἀργότερα σὲ ἄλλον τόπο, στὰ κεφάλαια περὶ προνοίας, ὅπως ἐφωτισθήκαμε ἀπὸ τοὺς πατέρες καὶ τὶς Γραφές πού εἶχαν πιστωθῆ μὲ τέτοια μυστήρια.

29 **Α**ν δὲν ἔχης ἔργα, νὰ μὴ ὁμιλῆς περὶ ἀρετῶν. Οἱ θλίψεις ὑπὲρ τοῦ Κυρίου καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ Κυρίου εἶναι πολυτιμες ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, περισσότερο ἀπὸ κάθε εὐχὴ καὶ θυσία· ἡ ὁσμὴ τοῦ ἰδρωτός των εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ ὅλα τὰ ἀρώματα. Κάθε ἀρετὴ, πού ἀσκεῖται χωρὶς σωματικὸ κόπο, νὰ τὴν θεωρῆς σὰν ἔκτρωμα ἄψυχο. Ἡ προσφορὰ τῶν δικαίων εἶναι τὰ δάκρυα τῶν ὀφθαλμῶν τους, καὶ θυσία τους ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶναι οἱ στεναγμοὶ τους κατὰ τὶς ἀγρυπνίες. Οἱ δίκαιοι κράζουν πρὸς τὸν Κύριο πιεζόμενοι ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ σώματός των καὶ ἐκπέμπουν μὲ ὀδύνη τὶς ἱκεσίες των πρὸς τὸν Θεό, καὶ στήν κραυγὴ τους τὰ ἅγια τάγματα ἔρχονται πρὸς βοήθειά τους γιὰ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνουν μὲ τὴν ἐλπίδα καὶ νὰ τοὺς παρηγορήσουν. Διότι οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι εἶναι κοινωνοὶ τῶν παθῶν καὶ τῶν θλίψεων τῶν ἁγίων λόγῳ τῆς ἐγγύτητος πρὸς αὐτούς.

30 **Η** καλὴ ἐργασία καὶ ταπεινοφροσύνη καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπο θεὸ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐνῶ ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλημοσύνη

τὴν καθαρότητα ταχέως προσπελάσαι ποιεῖ. Τὴν θέρμην καὶ τὴν συντριβὴν τῆς καρδίας ἐν μιᾷ ψυχῇ γενέσθαι ἀδύνατον, ὡς οὐδὲ τοῖς ἐν μέθῃ τῶν λογισμῶν ἢ ἐπικράτεια. Ὅταν γὰρ δοθῇ τῇ ψυχῇ αὕτη ἢ θέρμη, ἐπαίρεται ἢ συντριβὴ τοῦ πένθους. Ὁ μὲν οἶνος εἰς ἰλαρότητα, ἢ δὲ θέρμη πρὸς εὐφροσύνην τῆς ψυχῆς δεδώρηται. Ἐκεῖνος τὸ σῶμα θερμαίνει, ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ λόγος τὴν διάνοιαν. Οἱ τῇ θέρμῃ πυρπολούμενοι τῇ μελέτῃ τῆς ἐλπίδος ἀρπάζονται καὶ ἀπαρτίζουσι τὴν διάνοιαν πρὸς τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα. Καθάπερ γὰρ οἱ μεθυσκόμενοι οἴνω εἰδωλά τινα φαντάζονται ἐνηλλαγμένα, οὕτω καὶ οἱ ἐν τῇ ἐλπίδι μεθυσκόμενοι καὶ θερμαινόμενοι οὔτε θλιῖψιν ἐπίστανται οὔτε τι κοσμικόν. Ταῦτα συμβαίνει τοῖς ἀπλουστέροις τῇ καρδίᾳ καὶ θερμότεροις τῇ ἐλπίδι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, μετὰ τὴν ἐπίμονον ἐργασίαν καὶ καθαρότητα, ἅτινα ἠτοίμασται τοῖς ἐν τῇ τρίβῳ τῶν ἀρετῶν πορευομένοις. Ταῦτα γίνονται ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ὁδοῦ διὰ τῆς πίστεως τῆς ψυχῆς. Πάντα γὰρ ὅσα θέλει ὁ Κύριος ποιεῖ.

31 **Μ**ακάριοι περιζωσάμενοι τὰς ὀσφύας αὐτῶν πρὸς τὴν θλίψεων θάλασσαν ἐν ἀπλότῃ καὶ ἀνεξετάστῳ τρόπῳ, χάριν τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης, καὶ μὴ δόντες νῶτα. Οὗτοι ταχέως πρὸς λιμένα τῆς βασιλείας διασώζονται, καὶ ἀναπαύονται ἐν σκηνώμασι τῶν καλῶς κοπιασάντων καὶ ψυχαγωγοῦνται ἐκ τῆς τλαιπωρίας αὐτῶν καὶ ἀγάλλονται ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τῆς ἐλπίδος αὐτῶν. Οἱ ἐπ' ἐλπίδι τρέχοντες πρὸς τὸ σκολιὸν τῆς ὁδοῦ οὐκ ἐπιστρέφουσιν, οὐδὲ ἐπιμένουσι διερευνᾶν περὶ τούτου, ἀλλ' ὅταν διαπερῶσι τὴν θάλασσαν, τότε τὸ σκολιὸν καθορῶντες, τῷ Θεῷ τὴν εὐχαριστίαν προσφέρουσι· πῶς ἐρρύσατο αὐτοὺς ἐκ τῶν στενωπῶν καὶ κρημνῶν καὶ τῆς τοιαύτης τραχύτητος, αὐτῶν μὴ εἰδόντων. Οἱ δὲ πολλοὺς διαλογισμοὺς διανοούμενοι καὶ θέλοντες σφόδρα εἶναι σοφοὶ καὶ παραδιδόντες ἑαυτοὺς ταῖς ἀναστροφαῖς καὶ τῶν λογισμῶν τῇ δειλίᾳ καὶ προ-

ἐπιτρέπουν νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν καθαρότητα γρήγορα. Εἶναι ἀδύνατο νὰ εἶναι μαζί σὲ μιὰ ψυχὴ ἢ θέρμη καὶ ἡ συντριβὴ τῆς καρδιάς, ὅπως εἶναι ἀδύνατη ἡ ἐπικράτησις τῆς λογικῆς στοὺς μεθυσμένους· διότι, ὅταν δοθῇ στὴν ψυχὴ αὐτὴ ἡ θέρμη, ἀπομακρύνεται ἡ συντριβὴ ἀπὸ τὸ πένθος. Ὁ οἶνος ἐδόθηκε γιὰ τὴν εὐχαρίστησι, ἐνῶ ἡ θέρμη γιὰ τὴν εὐφροσύνη τῆς ψυχῆς· ἐκεῖνος θερμαίνει τὸ σῶμα, ἐνῶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ τὴν διάνοια. Οἱ πυρπολούμενοι ἀπὸ τὴν θέρμη ἀρπάζονται ἀπὸ τὴν μελέτη τῆς ἐλπίδος καὶ κατευθύνουν τὴν διάνοια πρὸς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Ὅπως δηλαδὴ οἱ μεθυσμένοι μὲ οἶνο φαντάζονται παράδοξα εἰδῶλα, ἔτσι καὶ οἱ μεθυσμένοι καὶ θερμασμένοι μὲ τὴν ἐλπίδα οὔτε θλίψι οὔτε τίποτε κοσμικὸ γνωρίζουν. Αὐτὰ συμβαίνουν σ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἀπλούστεροι στὴν διάνοια καὶ θερμότεροι στὴν ἐλπίδα, μετὰ τὴν ἐπίπονη ἐργασία καὶ καθαρότητα καὶ ἄλλα παρόμοια ποὺ ἔχουν ἐτοιμασθῆ γιὰ ὅσους βαδίζουν στὸν δρόμο τῶν ἀρετῶν. Αὐτὰ πραγματοποιοῦνται στὴν ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ μὲ μόνη τὴν πίστι τῆς ψυχῆς. Διότι ὁ Κύριος πράττει ὅλα ὅσα θέλει.

31 **Μ**ακάριοι εἶναι ὅσοι ἐτοιμάσθησαν νὰ πλεύσουν πρὸς τὴν θάλασσα τῶν θλίψεων μὲ ἀπλότητα καὶ ἀνεξέταστο τρόπο, ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, καὶ δὲν γυρίζουν πίσω. Αὐτοὶ φθάνουν γρήγορα πρὸς τὸν λιμένα τῆς βασιλείας καὶ ἀναπαύονται στὶς κατοικίες ἐκείνων ποὺ ἐκοπίασαν καλά, ψυχαγωγοῦνται ἀπὸ τὴν ταλαιπωρία τους καὶ ἀγάλλονται μὲ τὴν εὐφροσύνη τῆς ἐλπίδος των. Ὅσοι τρέχουν μὲ ἐλπίδα, παρὰ τὴν τραχύτητα τοῦ δρόμου δὲν γυρίζουν πίσω οὔτε ἐπιμένουν νὰ τὸν ἐξετάζουν, ἀλλ' ὅταν διαπεροῦν τὴν θάλασσα, τότε, βλέποντας τὴν τραχύτητα, προσφέρουν τὴν εὐχαριστία στὸν Θεό, ποὺ τοὺς ἐφύλαξε ἔτσι ἀπὸ τοὺς στενωποὺς καὶ τοὺς γκρεμοὺς καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν τραχύτητα, χωρὶς αὐτοὶ νὰ τὸ ξέρουν. Ὅσοι ὁμως κάμουν πολλὰ σκέψεις καὶ θέλουν νὰ εἶναι πολὺ συνετοί, παραδίδονται στὶς ἀναβολὰς καὶ στὸν

15 ευτρεπιζόμενοι καὶ προβλέπειν βουλόμενοι τὰς βλαπτικὰς αἰτίας, οἱ πλεῖστοι τούτων ἐπὶ θύραις τῶν ἑαυτῶν οἴκων διαπαντὸς καθήμενοι εὐρίσκονται.

32 **Ο** κνηρὸς εἰς ὁδὸν ἀποσταλείς, ἐρεῖ· «Λέων κατὰ τὴν ὁδὸν καὶ φονίσκοι κατὰ τῆς πλατείας». Καὶ ὡς οἱ εἰπόντες· «υἱοὺς γιγάντων ἐωράκαμεν ἐκεῖ, καὶ ἡμεν ἐνώπιον αὐτῶν, ὡσεὶ ἀκρίδες». Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς αὐτῶν
5 εὐρισκόμενοι ἐν τῇ ὁδῷ, οἱ ἀεὶ θέλοντες εἶναι σοφοί, βαλεῖν δὲ ἀρχὴν παντελῶς μὴ βουλόμενοι. Ὁ δὲ ἰδιώτης νηχόμενος διαπερᾶ ἐν τῇ πρώτῃ θέρμῃ, φροντίδα τοῦ σώματος παντελῶς μὴ ποιούμενος, μηδὲ διαλογιζόμενος ἐν ἑαυτῷ, εἰ ἄρα ἀνύει τι ἐκ τῆς αὐτοῦ πραγματείας ἢ οὐ.

33 **Μ**ή σοι γένηται τὸ πολὺ τῆς σοφίας ὀλίσθημα τῇ ψυχῇ καὶ παγίς πρὸ προσώπου σου, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ πεποιθῶς, ἐν ἀνδρείᾳ βάλε ἀρχὴν τῆς αἵματος πεπληρωμένης ὁδοῦ, ἵνα μὴ εὐρεθῆς ἀεὶ ἐπίδεῃς καὶ γυμνὸς τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως. «Ὁ
5 γὰρ δεδιῶς ἢ περιμένων τοὺς ἀνέμους, οὐ σπερεῖ». Κρεῖσσον θάνατος ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ, ἢ ζωὴ μετ' αἰσχύνης καὶ ὀκνηρίας. Ὅταν θέλῃς βαλεῖν ἀρχὴν εἰς ἔργον τοῦ Θεοῦ, πρῶτον διαθήκην ποιήσον, ὡς μὴ ἔχων ἔτι ζωὴν ἐν τῷδε τῷ βίῳ καὶ ὡσπερ τις προευτρεπισθεὶς εἰς θάνατον, καὶ ἀπελπίσας τῆς παρουσίας
10 ζωῆς, ὡς φθάσας τῆς σῆς προθεσμίας τὸν καιρὸν. Καὶ τοῦτο ἔχε ἐν ἀληθείᾳ ἐν τῇ σῇ διανοίᾳ, εἰς τὸ μὴ ἐμποδισθῆναί σε τῇ ἐλπίδι τῆς παρουσίας ζωῆς εἰς τὸ ἀγωνίσασθαι καὶ νικῆσαι. Ἡ γὰρ ἐλπίς τῆς ζωῆς ταύτης χαννοῖ τὴν διάνοιαν. Διὰ τοῦτο μὴ σοφίζου περισσᾶ παντελῶς, ἀλλὰ δὸς τόπον τῇ πίστει ἐν τῇ

δισταγμό, προετοιμάζονται συνεχῶς καὶ ὑπολογίζουν τίς αἰτίες πού βλάπτουν, αὐτοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον εὐρίσκονται διαπαντὸς καθισμένοι στὶς θύρες τῶν σπιτιῶν τους.

32 **Ο** ὀκνηρός, ὅταν στέλλεται σὲ δρόμο, λέγει, «ἕνα λεοντάρι εἶναι στὸν δρόμο καὶ λησταὶ στὴν πλατεῖα»²⁵, ὅπως ἐκεῖνοι πού εἶπαν, «εἶδαμε γίγαντες ἐκεῖ καὶ ἐμεῖς ἐμπρὸς σ' αὐτοὺς εἴμαστε σὰν ἀκρίδες»²⁶. Αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου τους εὐρίσκονται στὸν δρόμο, πού θέλουν νὰ εἶναι πάντοτε συνετοί, ἀλλὰ δὲν θέλουν ποτὲ νὰ βάλουν ἀρχή. Ὁ ἀπλοϊκὸς ἄνθρωπος διαπερᾶ κολυμβώντας στὴν πρώτη θέρμη, μὴ φροντίζοντας καθόλου γιὰ τὸ σῶμα του οὔτε ὑπολογίζοντας ἂν κερδίζει ἢ ὄχι κάτι ἀπὸ τὴν πραγματεία του.

33 **Η** πολλὴ σοφία νὰ μὴ σοῦ γίνῃ ἀφορμὴ ψυχικοῦ ὀλισθήματος καὶ παγίδα ἐμπρὸς σου, ἀλλὰ, ἔχοντας πεποιθήσι στὸν Θεό, ξεκίνα μὲ ἀνδρεία τὸν αἱματοβαμμένο δρόμο, γιὰ νὰ μὴ εὐρεθῆς πάντοτε πτωχὸς καὶ γυμνὸς ἀπὸ τὴν γνῶσι τοῦ Θεοῦ· διότι ὁποῖος φοβεῖται ἢ «περιμένει τοὺς ἀνέμους δὲν θὰ σπείρῃ»²⁷. Καλύτερος εἶναι ὁ θάνατος γιὰ χάρι τοῦ Θεοῦ, παρὰ ἡ ζωὴ μὲ αἰσχύνῃ καὶ ὀκνηρία. Ὅταν θέλῃς ν' ἀρχίσῃς κάποιο ἔργο τοῦ Θεοῦ, πρῶτα κάμε διαθήκη, σὰν νὰ μὴ ἔχῃς πλέον ζωὴ σ' αὐτὸν τὸν βίο καὶ σὰν νὰ ἔχῃς προετοιμασθῆ γιὰ τὸν θάνατο, ἀφοῦ ἀπελπίσθηκες ἀπὸ τὴν παροῦσα ζωὴ κι' ἔφθασες στὴν ὥρα τῆς προθεσμίας σου. Ἐχε πραγματικὰ τοῦτο μέσα στὴν διάνοιά σου, γιὰ νὰ μὴ ἐμποδισθῆς στὸν ἀγῶνα καὶ τὴν νίκη ἀπὸ τὴν ἐλπίδα στὴν παροῦσα ζωὴ· διότι ἡ ἐλπίδα τῆς ζωῆς αὐτῆς ἀποχωνώνει τὴν διάνοια. Γι' αὐτὸ μὴ σκέπτεσαι καθόλου διστακτικά, ἀλλὰ δῶσε τόπο στὴν πίστι μέσα στὴν διάνοιά σου καὶ

26. Ἄρ. 13,33

27. Ἐκκλ. 11,4.

15 *διανοία σου καὶ μνημόνευε τῶν ἡμερῶν τῶν πολλῶν τῶν ὀπίσω καὶ ἀνεκδιηγῆτων αἰώνων τῶν μετὰ θάνατον καὶ κρίσιν, καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ ποτὲ χαυνότης ἐπὶ σέ, κατὰ τὸν λέγοντα σοφόν, ὅτι «χίλια ἔτη τοῦ νῦν αἰῶνος, οὐκ εἰσιν ὡς ἡμέρα μία ἐν τῷ αἰῶνι τῶν δικαίων».*

34 **Ε**ν ἀνδρεία ἄρξαι παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ καὶ μὴ ἐν διψυχία προσέλθῃς αὐτοῖς καὶ μὴ δισταῖσης ἐν τῇ καρδίᾳ σου εἰς τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ ὁ κόπος σου γένηται ἀνόνητος καὶ ἐπιβαρῆς ἢ ἐργασία τῆς γεωργίας σου, ἀλλὰ πιστεue ἐν τῇ καρδία σου, ὅτι ἐλεήμων ὁ Κύριος καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν δίδωσι τὴν χάριν ὡς μισθαποδότης, οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐργασίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν προθυμίαν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν καὶ τὴν πίστιν. Φησὶ γάρ, «ὡς ἐπίστευσας, γενηθήτω σοι.

35 **Α**ὶ δὲ ἐργασίαι τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευομένων εἰσὶν αὗται. Ὁ μὲν ραπίζει τὴν κορυφὴν αὐτοῦ ὄλην τὴν ἡμέραν καὶ ἀντὶ τῶν συνάξεων τῶν ὥρῶν, οὕτω διατελεῖ. Καὶ ἄλλος τῇ γονυκλισίᾳ προσκαρτερῶν καὶ διαμένων συνᾶπτει τὸν ἀριθμὸν τῶν εὐχῶν αὐτοῦ. Ἄλλος τῷ πλήθει τῶν δακρῦων αὐτοῦ ἀναπληροῖ τὸν τόπον τῶν συνάξεων αὐτοῦ καὶ ἀρκεῖται ἐν αὐτοῖς. Ἄλλος σπουδάζει ἐν τῇ μελέτῃ τῆς ἐννοίας καὶ συνάπτει τὸν κανόνα τὸν ὀρισθέντα αὐτῷ. Ἄλλος βασανίζει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῇ πείνῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτὸν τελειῶσαι τὰς συνάξεις αὐτοῦ. Καὶ ἄλλος τῇ διαπύρῳ μελέτῃ τῶν ψαλμῶν διαμένων, αὐτὴν ποιεῖται τὴν σύναξιν ἀδιάλειπτον. Ἄλλος σχολάζει εἰς ἀνάγνωσιν καὶ θερμαίνεται ἡ καρδία αὐτοῦ. Ἄλλος αἰχμαλωτίζεται κατανοῶν τὰ θεῖα νοήματα τῶν θείων Γραφῶν. Ἄλλος ἐκπληττόμενος ἐκ τῶν θαυμάτων τῶν στίχων, κωλύεται ὑπὸ τῆς συνήθους μελέτης καὶ σιωπῆς κρατούμενος. Καὶ ἄλλος γευ-

μνημόνευε τις πολλές ημέρες τῆς μελλοντικῆς ζωῆς καὶ τοὺς ἀνεκδιηγῆτους αἰῶνες μετὰ τὸν θάνατο καὶ τὴν κρίσι, καὶ ποτὲ δὲν θὰ ἔλθῃ σὲ σένα χαυνότης σύμφωνα μὲ τὸν σοφὸ πού λέγει· «χίλια ἔτη τοῦ παρόντος αἰῶνος δὲν εἶναι οὔτε σὰν μιὰ ἡμέρα τοῦ αἰῶνος τῶν δικαίων»²⁸

34 **Α**ρχιζε κάθε ἀγαθὸ ἔργο μὲ ἀνδρεία καὶ μὴ πλησιάζῃς αὐτὰ τὰ ἔργα μὲ διψυχία· νὰ μὴ διστάσῃς ἀπὸ τὴν καρδιά σου στὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ μὴ ἀποβῆ ἀνωφελῆς ὁ κόπος σου καὶ φορτικὴ ἡ ἐργασία σου· ἀλλὰ πιστεὺε μὲ τὴν καρδιά σου ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἐλεῆμων καὶ ὡς μισθαποδότης δίδει τὴν χάρι σ' αὐτοὺς πού τὸν ἀναζητοῦν ὄχι κατὰ τὴν ἐργασία μας, ἀλλὰ κατὰ τὴν προθυμία τῶν ψυχῶν μας καὶ τὴν πίστι. Διότι λέγει, «ἄς σοῦ γίνῃ, ὅπως ἐπίστευσε»²⁹.

35 **Ο**ἱ ἐργασίες αὐτῶν πού ζοῦν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτές. Ἄλλος ἀσχολεῖται ὅλη τὴν ἡμέρα μὲ τὸ νὰ κτυπᾷ τὸ κεφάλι του ἀντὶ τῶν συνάξεων γιὰ τις ἀκολουθίες καὶ ἄλλος πληρώνει τὸν ἀριθμὸ τῶν εὐχῶν του ἐπιδιδόμενος ἐπιμόνως στὴν γονυκλισία. Ἄλλος ἀναπληρώνει τὴν παρουσία στὶς συνάξεις του μὲ τὸ πλῆθος τῶν δακρῶν καὶ ἀρκεῖται σ' αὐτά. Ἄλλος ἀφιερώνεται μὲ ζῆλο στὸν πνευματικὸ διαλογισμὸ καὶ ἔτσι ἐκπληρώνει τὸν κανόνα πού τοῦ ἔχει ὀρισθῆ. Ἄλλος βασανίζει τὴν ψυχὴ του μὲ τὴν πείνα, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ νὰ τελειώσῃ τις συνάξεις του, καὶ ἄλλος, ἐπιδιδόμενος στὴν θερμὴ μελέτη τῶν ψαλμῶν, καθιστᾷ αὐτὴν σὰν μιὰ ἀδιάκοπη σύναξι. Ἄλλος ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀνάγνωσι καὶ ἔτσι θερμαίνεται ἡ καρδιά του. Ἄλλος αἰχμαλωτίζεται στὴν κατανόησι τῶν θείων νοημάτων τῶν Ἀγίων Γραφῶν. Ἄλλος, ἐκπληττόμενος ἀπὸ τοὺς θαυμασίους στίχους, ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν συνηθισμένη μελέτη καὶ σιωπᾷ,

28. Ψαλμ. 89,4.

29. Ματθ. 8,13.

σάμενος τούτων ἀπάντων καὶ κορεσθεὶς, ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἔμεινεν ἀπρακτος. Καὶ ἄλλος μικρόν τι ἐξ αὐτῶν ἐγεύσατο μόνον, καὶ τυφωθεὶς, ἐπλανήθη. Καὶ ἄλλος ὑπὸ τῆς πολλῆς νόσου καὶ ἀδυναμίας αὐτοῦ ἐκωλύθη φυλάξαι τὸν κανόνα
 20 αὐτοῦ. Καὶ ἄλλος ὑπὸ ἐθισμού τινος ἢ ἐπιθυμίας κρατούμενος, ἢ φιλαρχίας ἢ κενοδοξίας ἢ πλεονεξίας ἢ τοῦ συνάξαι ὄλην. Καὶ ἄλλος προσέκοψε καὶ ἀνέστη καὶ οὐκ ἔστρεψε τὸν νῶτον αὐτοῦ, ἕως οὗ ἔλαβε τὸν μαργαρίτην τὸν πολύτιμον.

36 **Σ** ὃ οὖν μετὰ χαρᾶς καὶ προθυμίας ἀεὶ βάλε ἀρχὴν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐὰν καθαρὸς ᾖ ἐκ τῶν παθῶν καὶ τοῦ δισταγμοῦ τῆς καρδίας, ὁ Θεὸς αὐτὸς ἀναβιβάσει σε εἰς τὴν κορυφὴν καὶ βοηθεῖ σοι καὶ σοφίζει σε κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ
 5 ἐν θαύματι λαμβάνεις τὴν τελειότητα.

Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἄλλος, ἀφοῦ ἐγεύθηκε ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ ἐχόρτασε, ἐπέστρεψε ὀπίσω καὶ ἔμεινε ἄπρακτος, καὶ ἄλλος, ἀφοῦ ἐγεύθηκε κάτι λίγο ἀπὸ αὐτὸ μόνο, καταλήφθηκε ἀπὸ ὑπεροψία καὶ ἐπλανήθηκε. Ἄλλος ἐμποδίσθηκε νὰ φυλάξη τὸν κανόνα του ἀπὸ τὴν πολλὴ νόσο καὶ ἀδυναμία, ἄλλος κυριαρχούμενος ἀπὸ ἐθισμό ἢ ἐπιθυμία ἢ φιλαρχία ἢ κενοδοξία ἢ πλεονεξία γιὰ ὑλικά πράγματα, καὶ ἄλλος ἐσκόνταψε, ἀλλὰ ἐσηκώθηκε καὶ δὲν ἔστρεψε τὰ νῶτα του, ἕως ὅτου ἔλαβε τὸν πολύτιμο μαργαρίτη³⁰.

36 **Ε** σὺ λοιπὸν βάλε μὲ χαρὰ καὶ προθυμία ἀρχὴν στὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ, κι' ἂν εἶσαι καθαρὸς ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὸν δισταγμὸ τῆς καρδιάς, ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς θὰ σὲ ἀνεβάσῃ στὴν κορυφή, θὰ σὲ βοηθήσῃ καὶ θὰ σὲ συνετίσῃ κατὰ τὸ θέλημά του, καὶ κατὰ θαυμάσιο τρόπο ἀποκτᾶς τὴν τελειότητα.

Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

30. Πρόκειται περὶ μεθόδων ἀσκήσεως ποὺ κατ' ἀρχὴν μποροῦν ν' ἀκολουθήσουν μόνο οἱ ἀναχωρηταί, καὶ ὄχι οἱ μοναστηριανοὶ ἀσκηταί.

ΛΟΓΟΣ ΝΖ'

ΠΕΡΙ

ΑΛΛΟΙΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΝ ΤΗ ΨΥΧΗ ΓΙΝΟΜΕΝΗΣ

ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΚΑΙΡΩ, ΦΩΤΟΣ ΚΑΙ ΣΚΟΤΟΥΣ

ΚΑΙ ΕΚΒΙΒΑΣΜΟΥ ΕΝ ΤΟΙΣ ΔΕΞΙΟΙΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΕΡΟΙΣ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ

1 **Ι** δωμεν, ὦ ἀγαπητοί, ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς
εὐχῆς, εἰάν ἔχωμεν θεωρίαν ἐν τοῖς στίχοις τῆς μελέτης
καὶ τῆς εὐχῆς· αὕτη γὰρ γίνεται ἀπὸ τῆς ἀληθινῆς ἡσου-
χίας. Καὶ ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ γινόμεθα ἐν τῇ σκοτώσει,
5 μὴ ταραχθῶμεν, καὶ μάλιστα εἰάν μὴ ἐξ ἡμῶν ἡ αἰτία ταύτης ᾗ.
Τῇ προνοίᾳ δὲ τοῦ Θεοῦ λογίζου ταύτην, διὰ τὰς αἰτίας, ἃς οἶ-
δεν αὐτὸς μόνος ὁ Θεός. Καὶ γὰρ ἐν καιρῷ τινι πνίγεται ἡ ψυχὴ
ἡμῶν, καὶ γίνεται ὡς ἐν κύμασι· καὶ εἰάν ἀναγνῶ τις εἰς Γραφὴν
καὶ εἰάν λειτουργήσῃ καὶ ἐν παντὶ πράγματι, ᾧ προσεγγίση,
10 σκότῳ ἐπὶ σκοτώσει λαμβάνει. Καὶ ἐξέρχεται ὁ τοιοῦτος καὶ
πολλάκις οὐδὲ προσεγγίσει ἀφίεται, καὶ οὐ πιστεύει παντελῶς
οὗτος, ὅτι δέχεται ἀλλοίωσιν, καὶ γίνεται ἐν εἰρήνῃ. Αὕτη ἡ
ὥρα πεπλήρωται ἀπογνώσεως καὶ φόβου, καὶ ἐλπίς τοῦ Θεοῦ
καὶ ἡ παράκλησις τῆς πίστεως αὐτοῦ τελείως ἐκβάλλεται ἐκ
15 τῆς ψυχῆς, καὶ ὅλη ἐξ ὄλου πληροῦται δισταγμοῦ καὶ φόβου.

* Ὁ Λόγος 57 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 48 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΕΝΑΛΛΑΓΗΣ ΦΩΤΟΣ ΚΑΙ ΣΚΟΤΟΥΣ
 ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΔΙΑΡΚΩΣ ΣΤΗΝ ΨΥΧΗ
 ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΣΚΗΣΕΩΣ ΣΤΑ ΔΕΞΙΑ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΕΡΑ*

1 **Α**ς ἰδοῦμε, ἀγαπητοί, στήν ψυχὴ μας κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς, ἂν ἔχωμε θεωρίες, ὅταν διαβάζωμε τοὺς στίχους καὶ τὴν προσευχὴ, διότι ἡ θεωρία προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ ἡσυχία¹. Ἄς μὴ ταραθοῦμε σὲ περίπτωσι πού θὰ σκοτισθοῦμε, καὶ μάλιστα ἂν ἡ αἰτία τοῦ σκοτισμοῦ δὲν προέρχεται ἀπὸ μᾶς. Νὰ τὴν ἀποδίδῃς στήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιὰ τοὺς λόγους πού μόνο ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς γνωρίζει. Συμβαίνει κάποτε νὰ πνίγεται ἡ ψυχὴ μας, σὰν νὰ εὐρίσκεται στὰ κύματα, κι' ἂν διαβάσῃ κανεὶς ἓνα βιβλίον, ἂν λειτουργήσῃ, ὅτιδήποτε κι' ἂν κάμῃ, δέχεται σκοτισμὸ ἐπάνω σὲ σκοτισμὸ. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἐξέρχεται στὸ ἔργο καὶ πολλὰ φορὲς δὲν ἀφήνεται οὔτε νὰ πλησιάσῃ, καὶ δὲν πιστεύει καθόλου ὅτι θὰ ἀλλάξῃ ἡ κατάστασίς του καὶ θὰ εὖρῃ εἰρήνη. Αὐτὴ ἡ ὥρα εἶναι γεμάτη ἀπόγνωσι καὶ φόβον, ἐνῶ ἡ ἐλπίδα στὸν Θεὸ καὶ ἡ παρηγοριὰ τῆς πίστεως ἔχει ἐκβληθῆ ἀπὸ τὴν ψυχὴν του· καὶ εἶναι ὀλόκληρη ἐντελῶς γεμάτη ἀμφιβολία καὶ φόβον.

1. Ἐκεῖνο πού μπορεῖ νὰ ὑποστῆ ὁ ἡσυχαστὴς εἶναι ὁ σκοτισμὸς καὶ ἡ ἀμφιβολία.

2 **Ο**ί πειρασθέντες ἐν τῷ κύματι τούτῳ τῆς ὥρας ταύτης, ἐκ τῆς πείρας γινώσκουσι τὴν ἀλλοίωσιν τὴν ἀκολουθοῦσαν ἐν τῷ τέλει αὐτῆς. Οὐκ ἔα δὲ ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν ἐν τούτοις ἡμέραν τελείαν, ἐπὶ εἶχεν ἀπολέσθαι τῆς ἐλπίδος τῶν Χριστιανῶν, 5 ἀλλὰ ταχέως ἔκβασιν ποιεῖ αὐτῇ. Ἐὰν δὲ ἐπὶ πλεῖον ἐπιμένῃ ἡ ὄχλησις τῆς σκοτώσεως ταύτης, ἀλλοίωσιν ζωῆς ἐκ τοῦ μέσου αὐτῆς ἐκδέχου ἐν τάχει.

3 **Σ**οὶ δὲ ἐγώ, ὦ ἄνθρωπε, ὑποτίθεμαι καὶ συμβουλεύω σοι, ἐὰν οὐκ ἔχῃς ἰσχὺν κρατῆσαι ἑαυτὸν καὶ πεσεῖν ἐπὶ πρόσωπόν σου ἐν τῇ εὐχῇ, ἐλιξον τὴν κεφαλὴν σου ἐν τῷ παλλίῳ σου καὶ κοιμῶ, ἕως ἂν παρέλθῃ ἡ ὥρα αὕτη τῆς σκοτώσεως 5 ἀπὸ σοῦ, ἐκ δὲ τοῦ σκηνώματός σου μὴ ἐξέλθῃς. Τοῦτον τὸν πειρασμὸν πειράζονται μάλιστα οἱ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς διανοίας ἐπιθυμοῦντες διάγειν καὶ τὴν παράκλησιν τῆς πίστεως ἐπιζητοῦντες ἐν τῇ πορείᾳ αὐτῶν. Διὰ τοῦτο καὶ πλεον τῶν ἀπάντων ὀδύνην καὶ κόπον αὐτοῖς ποιεῖ ἡ ὥρα αὕτη ἐν τῷ δισταγμῷ τῆς 10 διανοίας. Ἀκολουθεῖ δὲ αὐτῇ ἰσχυρῶς ἡ βλασφημία. Καὶ ποτὲ μὲν δισταγμὸς περὶ τῆς ἀναστάσεως συμβαίνει αὐτῷ καὶ ἄλλα, ἅπερ οὐ δεῖ ἡμᾶς ἐξειπεῖν. Τούτων πάντων πολλάκις ἐν πείρᾳ γεγόναμεν καὶ πρὸς παράκλησιν τῶν πολλῶν ἐγράψαμεν τὸν ἀγῶνα τοῦτον.

4 **Ο**ί ἐν τοῖς σωματικοῖς ἔργοις διάγοντες ἔξωθεν τούτων εἰσὶ παντελῶς. Ἄλλ' ἡ ἀκηδία ἔρχεται αὐτοῖς, ἡ πᾶσιν ἐκδηλος ὑπάρχουσα, καὶ κεχωρισμένη ἐστὶ τοῖς τρόποις ἐκ τούτων καὶ τῶν τοιούτων. Ἡ ὑγεία τούτου καὶ ἡ ἰατρεία ἐκ τῆς ἡσυχίας 5 βρῦει. Τοῦτο δὲ ἐστὶν ἡ παράκλησις αὐτοῦ. Ἐν τῇ συντυχίᾳ δὲ

2. Ἐννοεῖ ἐδῶ βέβαια ὅτι κι' αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐδοκιμάσθηκε, ὅπως θὰ δηλώσῃ καθαρώτερα παρακάτω, στὴν παράγραφο 3.

2 **Ο** σοι έδοκιμάσθηκαν σέ τοῦτο τὸ κῦμα αὐτῆς τῆς ὥρας², γνωρίζουν ἀπὸ τὴν πείρα τὴν ἀλλαγὴ καταστάσεως πού θὰ έπακολουθήσῃ στὸ τέλος. Ὁ Θεὸς δὲν ἀφήνει τὴν ψυχὴ οὔτε μιὰ ὀλόκληρη ἡμέρα σέ τέτοια κατάστασι, διότι ἀλλιῶς αὐτὴ θὰ ἔχανε τὴν ἐλπίδα τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ δίδει γρήγορο τέλος. Ἐάν ὁμως ἡ ἐνόχλησις τοῦ σκοτισμοῦ αὐτοῦ ἐπιμείνη περισσότερο, τότε περίμενε γρήγορα ἀπὸ αὐτὴν ἀλλαγὴ τῆς ζωῆς.

3 **Ε** γὼ ὁμως, καλὲ ἄνθρωπε, σέ διδάσκω καὶ σέ συμβουλεύω, ἂν δὲν μπορῆς νὰ συγκρατηθῆς καὶ νὰ πέσης μὲ τὸ πρόσωπο κάτω σέ προσευχή, τύλιξε τὸ κεφάλι σου μὲ τὸ ἐπανωφόρι σου καὶ κοιμήσου, ἕως ὅτου σοῦ περάσῃ αὐτὴ ἡ ὥρα τοῦ σκοτισμοῦ, καὶ νὰ μὴ βγῆς ἀπὸ τὸ κελλί σου. Μὲ αὐτὸν τὸν πειρασμὸ τῆς σκοτῶσεως δοκιμάζονται ἰδιαιτέρως ἐκεῖνοι πού ἐπιθυμοῦν νὰ ζήσουν μὲ πνευματικὴ πειθαρχία καὶ ἐπιζητοῦν τὴν παρηγοριὰ τῆς πίστεως κατὰ τὴν πορείας τους. Γι' αὐτὸ ἡ ἀμφιβολία τῆς διανοίας κατὰ τὴν ὥρα τούτῃ προκαλεῖ σ' αὐτοὺς ὀδύνη καὶ πόνο περισσότερο ἀπὸ κάθε τι ἄλλο. Ἐπειτα ἔρχεται μὲ δύναμι ἡ βλασφημία. Μερικὲς φορὲς τοῦ συμβαίνει ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἄλλοτε ἄλλα φαινόμενα πού δὲν χρειάζεται νὰ τὰ ἀναφέρωμε. Ὅλα αὐτὰ τὰ έδοκιμάσαμε κι' ἐμεῖς πολλὰς φορὲς καὶ ἐγράψαμε σχετικὰ μὲ αὐτὸν τὸν ἀγῶνα γιὰ παρηγοριὰ τῶν πολλῶν.

4 **Ο** σοι ἀσχολοῦνται μὲ σωματικὰ ἔργα εὐρίσκονται ἐντελῶς ἔξω ἀπὸ αὐτὸν τὸν πόλεμο³, ἀλλ' αὐτοὶ καταλαμβάνονται ἀπὸ τὴν ἀκηδία, πού εἶναι σέ ὄλους φανερὴ καὶ διαφέρει κατὰ τὸν τρόπο ἀπὸ τὴν σκότῳσι καὶ τὰ παρόμοια. Ἡ ὑγεία καὶ θεωρία τοῦ σκοτισμένου ἀνθρώπου πηγάζει

3. Ἐναντιθέτως οἱ πρακτικοὶ πού ἐπιδίδονται σέ σωματικὰ ἔργα καταλαμβάνονται ἀπὸ ἀκηδία, ἀμεριμνησία, ἀδιαφορία.

οὐδέποτε δέχεται τὸ φῶς τῆς παρακλήσεως καὶ ἐν ὁμιλίαις ἀνθρώπων οὐ θεραπεύεται, ἀλλὰ πρὸς καιρὸν ἀναπαύεται καὶ μετὰ ταῦτα ἐπανίσταται αὐτῷ ἰσχυρότερον. Καὶ δέεται ἀναγκαιῶς ἀνθρώπου πεφωτισμένου, τοῦ ἔχοντος πειραν ἐν τούτοις,
 10 φωτισθῆναι παρ' αὐτοῦ καὶ ἐκδυναμωθῆναι ἐν παντὶ καιρῷ τῆς χρείας, οὐχὶ πάντοτε.

5 **Μ**ακάριος ὁ ὑπομένων ἐν τούτοις ἔσωθεν τῆς θύρας. Εἰς μονὴν γὰρ μεγάλην καὶ δύναμιν φθάσει μετὰ ταῦτα, καθὼς λέγουσιν οἱ Πατέρες. "Ὅμως οὐκ ἐν ὥρᾳ, οὐδὲ εὐθέως παρέρχεται ὁ ἀγὼν οὗτος. Οὐδὲ ἡ χάρις προσάπαξ ἔρχεται τελείως καὶ οἰκεῖ ἐν τῇ ψυχῇ, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν καὶ μικρὸν, καὶ ἐκ ταύτης ἐκείνη. Ἐν καιρῷ πειρασμὸς καὶ ἐν καιρῷ παράκλησις, καὶ ἐν τούτοις ἐπιμένει ἕως τῆς ἐξόδου. Ἀλλοτριωθῆναι γὰρ τελείως ἐκ τούτου μὴ προσδοκῆσωμεν ὧδε, οὐδὲ παρακληθῆναι τελείως. Οὕτω γὰρ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν
 10 ἡμῶν διοικεῖσθαι ἐνταῦθα, καὶ ἐν τούτοις εἶναι τοὺς πορευομένους ἐν τῇ ὁδῷ.

Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἀπὸ τὴν ἡσυχία, κι' αὐτὴ εἶναι ἡ παρηγοριά του. Στὴν συναστροφή ὁμως δὲν δέχεται ποτὲ τὸ φῶς τῆς παρηγορίας καὶ μὲ τίς συνομιλίες τῶν ἀνθρώπων δὲν θεραπεύεται· ἀπλῶς ὁ σκοτισμὸς ὑποχωρεῖ προσκαίρως καὶ ἔπειτα σηκώνεται πάλι ἐναντίον του ἰσχυρότερος. Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ συναντήσῃ ἄνθρωπο φωτισμένο ποὺ ἔχει πείρα σ' αὐτά, γιὰ νὰ φωτισθῇ ἀπὸ αὐτὸν καὶ νὰ ἐνδυναμωθῇ τὴν ὥρα ποὺ χρειάζεται, ὄχι πάντοτε ὁμως.

5 **Μ**ακάριος εἶναι ὁποῖος ὑπομένει τέτοιους πειρασμοὺς μέσα στὸ κελλί του, διότι ἀργότερα θὰ φθάσῃ σὲ μεγάλη κατοικία⁴ καὶ δύναμι, ὅπως λέγουν οἱ Πατέρες. Ὁ ἀγὼν αὐτὸς ὁμως δὲν περνᾷ γρήγορα οὔτε ἀμέσως. Οὔτε ἡ χάρις ἔρχεται μὲ μιᾶς τελείως καὶ κατοικεῖ στὴν ψυχὴ, ἀλλὰ βαθμιαίως· πότε τὸ ἓν, πότε τὸ ἄλλο· ἄλλοτε ὁ πειρασμὸς, ἄλλοτε ἡ παρηγοριά. Καὶ ἐπιμένει σ' αὐτὰ μέχρι τοῦ θανάτου. Δὲν πρέπει νὰ περιμένωμε ν' ἀπαλλαγοῦμε ἐδῶ ἀπὸ αὐτὸν τελείως οὔτε νὰ παρηγορηθοῦμε τελείως. Διότι ὁ Θεὸς εὐδόκησε νὰ οἰκονομηθῇ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ ζωὴ μας καὶ σ' αὐτὰ νὰ εὐρίσκωνται οἱ πορευόμενοι στὴν ὁδὸ.

Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

4. Στὴν κατοικία τοῦ Πατρὸς δηλαδὴ κατὰ τὸ Ἰω. 14,2· 23.

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΒΛΑΒΗΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΑΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΟΗΤΟ
ΖΗΛΟ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΤΑΙ ΩΣ ΘΕΙΑΣ ΕΜΠΝΕΥΣΕΩΣ.

ΕΠΙΣΗΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΠΟΥ ΠΡΟΕΡΧΕΤΑΙ ΑΠΟ
ΤΗΝ ΠΡΑΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟ ΑΛΛΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ¹

1 **Ο** ζηλόφθονος άνθρωπος δὲν φθάνει ποτὲ στήν εἰρήνη τῆς διανοίας, κι' ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ξένος πρὸς τὴν εἰρήνη, εἶναι ξένος καὶ πρὸς τὴν χαρά. Διότι, ἂν ἡ εἰρήνη τῆς διανοίας λέγεται τελεία ὑγεία, καὶ ὁ ζῆλος εἶναι ἐνάντιος στήν εἰρήνη, εἶναι ἐπόμενο ὅτι ὅποιος ἔχει πονηρὸ ζῆλο, πάσχει ἀπὸ μεγάλη νόσο. Ὡς ἄνθρωπε, ἐνῶ νομίζεις ὅτι ἐκδηλώνεις τὸν ζῆλο σου ἐναντίον τῶν ξένων νοσημάτων, ἐδιώξεις τὴν ὑγεία τῆς ψυχῆς σου. Φρόντισε λοιπὸν γιὰ τὴν ὑγεία τῆς ψυχῆς σου. Ἄν ὁμως ἐπιθυμῆς νὰ θεραπεύσης τοὺς ἀσθενεῖς, γνῶριζε ὅτι οἱ ἄρρωστοὶ χρειάζονται μᾶλλον ἐπιμέλεια, παρὰ ἐπιτίμιο. Ἀλλιῶς, ἐνῶ δὲν βοηθεῖς ἄλλους, ὀδηγεῖς τὸν ἑαυτό σου ὀδυνηρῶς σὲ μεγάλη νόσο. Ὁ ζῆλος δὲν θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς εἶδος σοφίας, ἀλλὰ ὡς νόσημα τῆς ψυχῆς, ποὺ φανερώνει στενότητα τοῦ φρονήματος καὶ πολλὴ ἄγνοια.

2 **Α**ρχὴ σοφίας Θεοῦ εἶναι ἡ ἐπιείκεια καὶ πραότης, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ μεγαλοψυχία καὶ βαστάζει τὶς ἀσθένειες τῶν ἀνθρώπων· διότι λέγει, «ἐσεῖς οἱ δυνατοὶ νὰ

¹στοιχεῖ πρὸς τὸν Λόγο 60 τοῦ ἑλληνικοῦ.

ΛΟΓΟΣ ΝΗ'

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΒΛΑΒΗΣ ΤΟΥ ΖΗΛΟΥ ΤΟΥ ΜΩΡΟΥ ΤΟΥ
ΩΣ ΕΝ ΠΡΟΣΩΠΩ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

ΠΕΡΙ ΤΕ ΤΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΑΙΟΤΗΤΟΣ
ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΤΡΟΠΩΝ

1 **Α**νθρωπος ζηλωτής οὐδέποτε φθάνει τὴν εἰρήνην τῆς
διανοίας, ὁ δὲ ἀλλότριος τῆς εἰρήνης, ἀλλότριός ἐστι
τῆς χαρᾶς. Ἐὰν γὰρ λέγηται ἡ εἰρήνη τῆς διανοίας
ὑγεία τελεία, ὁ δὲ ζῆλος ἐναντίος τῆς εἰρήνης, λοιπὸν νόσον με-
5 γάλην νοσεῖ ὁ ἔχων ζῆλον πονηρόν. Ὡς ἄνθρωπε, ὁ ἐξ ἐναντίας
τῶν ἀλλοτριῶν νοσημάτων δοκῶν ἐκφέρειν τὸν ζῆλόν σου, σὺ
τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς σου ἐδίωξας. Πρὸς ὑγείαν οὖν τῆς ψυχῆς
σου φιλοπόνησον. Ἐὰν δὲ τοὺς ἀσθενεῖς ἐπιθυμεῖς θεραπεῦσαι,
γνώθι ὅτι οἱ ἄρρωστοὶ ἐπιμελείας χρῆζουσι μᾶλλον ἢ τοῦ ἐπιτι-
10 μίου. Πάλιν ἐπειδὴν ἄλλοις σὺ οὐ βοηθῆς, σεαυτὸν εἰς μεγάλην
νόσον ἐμβάλλεις ὀδυνηρῶς. Οὐκ ἐκ τῶν εἰδῶν τῆς σοφίας
ψηφίζεται ὁ ζῆλος ἐν ἀνθρώποις, ἀλλ' ἐκ τῶν νοσημάτων τῆς
ψυχῆς, ὅπερ ἐστὶ στένωσις φρονήματος καὶ πολλὴ ἄγνοια.

2 **Α**ρχὴ σοφίας Θεοῦ ἐπιείκεια καὶ πραότης, ἣτις ἐκ μεγάλης
ψυχῆς γίνεται καὶ βαστάζει τὰς ἀσθενείας τῶν ἀνθρώ-
πων. «Ἡμεῖς», γὰρ φησιν, «οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν

* Ὁ Λόγος 58 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ πρῶτο ἡμισυ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 50 συ-
ριακοῦ κειμένου τοῦ Bedjan, σελ. 343-353. Τὸ ὑπόλοιπο τοῦ συριακοῦ ἀντι-

ἀδυνάτων βαστάζετε», καὶ τὸν πταίοντα «διορθώσασθε ἐν
5 πνεύματι πραότητος». Ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος τοῦ
ἀγίου ἀριθμεῖ ὁ Ἀπόστολος τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὑπομονήν.

3 **Κ**αρδία πεπληρωμένη λύπης ὑπὲρ τῆς ἀσθενείας καὶ ἀδυ-
ναμίας τῆς ὑπὲρ τῶν σωματικῶν πράξεων τῶν φανερῶν
ἀναπληροῖ τὸν τόπον πάντων τῶν σωματικῶν ἔργων. Αἱ πρά-
ξεις τοῦ σώματος ἐκτὸς τῆς λύπης τῆς διανοίας, ὡσπερ σῶμα
5 ἄψυχόν ἐστιν. Ὁ τῆ καρδία περίλυπος καὶ ταῖς αἰσθήσεσιν αὐ-
τοῦ ἀπολελυμένος, ὡσπερ ἄρρωστος ἐστιν, ὁ πονῶν σωματι-
κῶς καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ λελυμένον ἔχων εἰς πᾶν βρῶμα βλά-
πτον αὐτόν. Ὁ τῆ καρδία περίλυπος καὶ ταῖς αἰσθήσεσιν αὐτοῦ
λελυμένος, ὡς ἄνθρωπός ἐστιν ἔχων μονογενῆ υἱὸν καὶ θυῶν
10 αὐτόν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ κατὰ μικρὸν καὶ μικρόν. Ἡ λύπη τῆς
διανοίας δόσις τιμία παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ ὁ βαστάζων αὐτὴν κα-
θὼς πρέπει, ὡσπερ ἄνθρωπός ἐστι βαστάζων ἐν τοῖς μέλεσιν
αὐτοῦ ἀγιότητα. Ἄνθρωπος ὁ ἀπολύσας τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ
κατὰ τῶν ἀνθρώπων, ἐν ἀγαθοῖς ἢ κακοῖς πράγμασιν, οὐκ
15 ἔστιν ἄξιος τῆς χάριτος ταύτης. Μετάνοια μετὰ συντυχιῶν πί-
θος τετριμμένος. Φιλοτιμία μετὰ κολαφισμῶν μάχαιρα βεβαμ-
μένη ἐν μέλιτι.

4 **Σ**ωφροσύνη καὶ ὁμιλία μετὰ γυναικὸς ὡς λέαινα μετὰ προ-
βάτου ἐν οἴκῳ ἐνί. Ἔργα μετὰ ἀνελεημοσύνης ἐνώπιον
τοῦ Θεοῦ, ὡς ἄνθρωπος θυῶν υἱὸν ἐνώπιον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.
Ὁ τῆ ψυχῆ ἀσθενῶν, καὶ διορθούμενος τοὺς ἐταίρους αὐτοῦ,
5 ὡσπερ ἄνθρωπός ἐστι τυφλὸς τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ δεικνύων
ἄλλοις τὴν ὁδόν.

1. Ρωμ. 15,1.

2. Γαλ. 6,1.

βαστάζετε τις ἀσθένειες τῶν ἀδυνάτων»¹, καὶ τὸν πταίστη «νὰ τὸν διορθώνετε μὲ πνεῦμα πραότητος»². Ὁ Ἀπόστολος ἀριθμεῖ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ὑπομονὴ μεταξὺ τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος³.

3 **Η** καρδιά, πού εἶναι γεμάτη λύπη γιὰ τὴν ἀσθένεια καὶ ἀδυναμία της στὶς φανερὲς σωματικὲς πράξεις, ἀναπληρώνει ὅλα τὰ σωματικὰ ἔργα⁴. Οἱ πράξεις τοῦ σώματος χωρὶς λύπη τῆς διανοίας εἶναι σὰν ἄψυχο σῶμα. Αὐτὸς πού εἶναι περίλυπος στὴν καρδιά κι' ἔχει τὶς αἰσθήσεις του χαυνωμένες, εἶναι σὰν ἄρρωστος πού ἔχει τὸ σῶμα πονεμένο καὶ τὸ στόμα του ἀνοικτὸ γιὰ κάθε τροφή πού τὸν βλάπτει. Αὐτὸς πού εἶναι περίλυπος στὴν καρδιά κι' ἔχει τὶς αἰσθήσεις του χαυνωμένες, εἶναι σὰν ἄνθρωπος πού ἔχει υἷὸ μονογενῆ καὶ τὸν θυσιάζει μὲ τὰ χέρια του λίγο λίγο. Ἡ λύπη τῆς διανοίας εἶναι πολὺτιμο δῶρο τοῦ Θεοῦ καὶ ὅποιος τὴν βαστάζει καθὼς πρέπει, ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπο πού κρατεῖ στα μέλη του τὴν ἀγιότητα. Ὁ ἄνθρωπος πού ἀπολύει τὴν γλῶσσα του κατὰ τῶν ἀνθρώπων, εἴτε γιὰ ἀγαθὰ εἴτε γιὰ κακὰ πράγματα, δὲν εἶναι ἄξιος αὐτῆς τῆς χάριτος. Μετάνοια πού συνοδεύεται ἀπὸ συναντήσεις εἶναι πιθάρι τρυπημένο. Δῶρο πού προσφέρεται μαζί μὲ κτυπήματα εἶναι μαχαίρι κρυμμένο στὸ μέλι.

4 **Σ** ωφροσύνη καὶ συναναστροφή μὲ γυναῖκα ὁμοιάζει μὲ λέαινα πού εὐρίσκεται σ' ἓνα σπίτι μὲ ἓνα πρόβατο. Ἄσκησις καὶ σκληρότης ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἶναι σὰν ἓνας ἄνθρωπος πού σφάζει ἓναν ξένο υἷὸ μπροστὰ στὸν πατέρα του. Ὁ ἀσθενὴς στὴν ψυχὴ, πού διορθώνει τοὺς συντρόφους του, εἶναι σὰν ἄνθρωπος τυφλὸς πού δείχνει τὸν δρόμο σὲ ἄλλους.

3. Γαλ. 5,22.

4. Ἀναπληρώνει μὲ τὴν λύπη τὰ ἔργα.

5 **Η** ἐλεημοσύνη καὶ ἡ δικαιοκρισία ἐν μιᾷ ψυχῇ, ὡς ἄνθρωπος προσκυνῶν τῷ Θεῷ καὶ τοῖς εἰδῶλοις ἐν ἐνὶ οἴκῳ. Ἡ ἐλεημοσύνη ἐναντία ἐστὶ τῇ δικαιοκρισία. Ἡ δικαιοκρισία ἐστὶν ἰσότης τοῦ μέτρου τοῦ ἴσου· ἐκάστῳ γὰρ ὡς ἔστιν ἄξιον δίδωσι, 5 καὶ οὐκ ἐκκλίνει εἰς ἐν μέρος ἢ προσωποληπτεῖ ἐν ἀνταποδώσει. Ἡ ἐλεημοσύνη δὲ λύπη ἐστὶ κινουμένη ἐκ τῆς χάριτος καὶ τοῖς πᾶσιν ἐκκλίνει συμπαθῶς, καὶ τὸν ἄξιον τῆς κακώσεως οὐκ ἀνταποδοῖ καὶ τὸν ἄξιον τοῦ ἀγαθοῦ ὑπερεμπιπλᾷ αὐτόν. Καὶ ἐὰν αὕτη ἐκ τοῦ μέρους τῆς δικαιοσύνης ἐστὶ, λοιπὸν ἐκείνη ἐκ 10 τοῦ μέρους τῆς κακίας. Ὡσπερ χόρτος καὶ πῦρ οὐχ ὑπομένουσιν ἐν ἐνὶ οἴκῳ, οὕτως οὐδὲ ἡ δικαιοκρισία καὶ ἡ ἐλεημοσύνη ἐν μιᾷ ψυχῇ. Ὡσπερ οὐ συσταθμίζεται κόκκος ψάμμου πρὸς βάρος πολὺ χρυσοῦ, οὕτως ἡ χρεία τῆς δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ οὐ συσταθμίζεται πρὸς ὁμοίωσιν τῆς ἐλεημοσύνης αὐτοῦ.

6 **Ὡ**σπερ δρᾶξ ψάμμου πίπτουσα εἰς μεγάλην θάλασσαν, οὕτω τὰ πταίσματα πάσης σαρκὸς πρὸς ὁμοίωσιν τῆς προνοίας καὶ τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὥσπερ οὐ φράττεται πηγὴ πηγάζουσα πλουσίως εἰς δράκα χόος, οὕτως οὐ νικᾶται ἡ 5 ἐλεημοσύνη τοῦ δημιουργοῦ ὑπὸ τῆς κακίας τῶν κτισμάτων. Ὡσπερ τις σπεύρων ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ προσδοκῶν θερίσαι, οὕτως ὁ μνησικακῶν καὶ προσευχόμενος. Ὡσπερ οὐ δυνατὸν τὴν λαμπηδόνα τοῦ πυρὸς ἀποκλεῖσαι τοῦ μὴ ἀνελθεῖν ἄνω, οὕτως οὐκ ἐμποδίζονται αἱ εὐχαὶ τῶν ἐλεημόνων τοῦ ἀνελθεῖν εἰς 10 οὐρανόν. Ὡσπερ ἡ ρύσις τοῦ ὕδατος εἰς τὸν κατωφερῆ τόπον,

5. Ἡ ἰδέα αὕτη περὶ ἀδυναμίας συνυπάρξεως ἐλεημοσύνης καὶ δικαιοκρισίας συγχρόνως, μεταφερομένη στὸν Θεό, ὁδηγεῖ στὴν ἀποδοχὴ διαρχίας ἐνός Θεοῦ δηλαδὴ δικαίου καὶ τιμωροῦ, ὅπως εἶναι ὁ Θεὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ ἐνός Θεοῦ ἐλεήμονος καὶ σωτήρος, ὅπως εἶναι ὁ Θεὸς τῆς Καινῆς Δια-

5 **Η** ἐλεημοσύνη καὶ ἡ δικαιοκρισία σὲ μιὰ καὶ τὴν ἴδια ψυχῇ, εἶναι σὰν ἄνθρωπος ποῦ λατρεύει τὸν Θεὸ καὶ τὰ εἶδωλα σ' ἓναν οἶκο. Ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι ἐναντία στὴν δικαιοκρισία⁵. Ἡ δικαιοκρισία εἶναι ἰσότης τῆς ζυγαριᾶς, ποῦ ἀποδίδει στὸν καθένα ὅ,τι ἀξίζει καὶ δὲν παρεκκλίνει σὲ κανένα μέρος οὔτε προσωποληπτεῖ κατὰ τὴν ἀνταπόδοσι, ἐνῶ ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι λύπη ποῦ κινεῖται ἀπὸ τὴν χάρι καὶ κλίνει μὲ συμπάθεια πρὸς ὅλους· τὸν ἄξιο τιμωρίας δὲν τὸν παιδεῦει καὶ τὸν ἄξιο ἀγαθοῦ τοῦ δίδει μὲ ἀφθονία. Καὶ ἂν αὐτὴ, ἡ ἐλεημοσύνη, ἀνήκει στὸ μέρος τῆς ἀγαθότητος, ἐκεῖνη ἀνήκει στὸ μέρος τῆς κακίας. Ὅπως τὸ χόρτο καὶ ἡ φωτιὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μείνουν στὴν ἴδια καλύβα, ἔτσι οὔτε ἡ δικαιοκρισία καὶ ἡ ἐλεημοσύνη σὲ μιὰ ψυχῇ. Ὅπως ἓνας κόκκος ἄμμου δὲν ἰσοζυγίζει τὸ πολὺ βᾶρος τοῦ χρυσοῦ, ἔτσι ἡ χρεία τῆς δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ δὲν ἰσοσταθμίζει τὴν ἐλεημοσύνη του.

6 **Ο** πως εἶναι ἡ ἄμμος μιᾶς φούχτας ποῦ ρίπτεται στὸν ὠκεανό, ἔτσι εἶναι τὰ πταίσματα κάθε σάρκας σὲ σύγκρισι μὲ τὴν πρόνοια καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅπως μιὰ πηγὴ ποῦ ἀναβλύζει ἀφθόνως δὲν φρᾶσσεται μὲ μιὰ φούχτα χῶμα, ἔτσι δὲν νικᾶται ἡ ἐλεημοσύνη τοῦ δημιουργοῦ ἀπὸ τὴν κακία τῶν κτισμάτων. Σὰν ἐκεῖνον ποῦ σπεῖρει στὴν θάλασσα καὶ περιμένει νὰ θερίση εἶναι ὁ μνησίκακος ποῦ προσεύχεται. Ὅπως δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀποκλεισθῇ ἡ φλόγα τῆς φωτιᾶς ν' ἀνεβῆ πρὸς τὰ ἄνω, ἔτσι δὲν ἐμποδίζονται οἱ εὐχῆς τῶν ἐλεημόνων ἀνθρώπων νὰ ἀνέλθουν στὸν οὐρανό. Ὅπως εἶναι τὸ ρεῦμα τοῦ ὕδατος πρὸς τὸν κατήφορο, ἔτσι εἶναι ἡ δύναμις τοῦ θυμοῦ, ὅταν εὔρη τόπο στὴν διάνοιά

θήκης, κατὰ τὸν Μαρκίωνα καὶ τοὺς ὁπαδούς του. Ὁ Ἰσαὰκ τοποθετεῖ τὸ θέμα στὰ πλαίσια τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων· φθάνει ἔπειτα καὶ στὸν Θεό, γιὰ νὰ δείξῃ ὅτι διαθέτει καὶ τις δυὸ ιδιότητες καὶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι χρειάζονται περισσότερο τὴν ἐλεημοσύνη του παρὰ τὴν δικαιοκρισία του.

οὕτως ἢ δύναμις τοῦ θυμοῦ ὅταν εὖρη τόπον ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν. Ὁ κτησάμενος τὴν ταπεινῶσιν ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, οὗτος νεκρὸς τῷ κόσμῳ γέγονε. Καὶ ὁ νεκρωθεὶς τῷ κόσμῳ, ἐνεκρώθη τοῖς πάθεσιν, ὁ δὲ νεκρωθεὶς τῇ καρδίᾳ ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ, ὁ διάβολος. Ὁ εὐρών τὸν φθόνον, εὔρε μετ' αὐτοῦ τὸν διάβολον.

7 **Ε**στι ταπεινώσις ἐκ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔστι ταπεινώσις ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἔστιν ὁ διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ταπεινούμενος, καὶ ἔστιν ὁ διὰ τὴν χαρὰν ταπεινούμενος. Καὶ ἐκείνῳ μὲν τῷ διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ταπεινούμένῳ ἀκολουθεῖ ἐπιείκεια τῶν μελῶν μετὰ εὐτάκτων αἰθήσεων καὶ καρδία συντετριμμένη ἐν παντὶ καιρῷ· τούτῳ δὲ τῷ διὰ τὴν χαρὰν ταπεινούμένῳ ἀκολουθεῖ ἀπλότης πολλὴ καὶ καρδία αὐξάνουσα καὶ ἀκράτητος.

8 **Η** ἀγάπη οὐ γινώσκει τὴν αἰδῶ, διὰ τοῦτο οὐ γινώσκει δοῦναι σχῆμα εἰς εὐταξίαν τῶν μελῶν αὐτῆς. Ἡ ἀγάπη φυσικῶς ἔχει τὸ μὴ αἰδεῖσθαι καὶ λαθεῖν τὸ μέτρον αὐτῆς.

9 **Μ**ακάριος ὁ εὐρών σε τὸν λιμένα πάσης χαρᾶς. Ἀγαπητόν ἐστὶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ ἄθροισμα τῶν ταπεινῶν ὡς τὸ ἄθροισμα τῶν Σεραφίμ. Τίμιόν ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ σῶμα σῶφρον πλεῖον θυσίας καθαρᾶς. Τα δύο γάρ, ἡγουν ἢ ταπεινώσις καὶ ἡ σωφροσύνη, ἐνέχυρον ἐκ τῆς Τριάδος ἐτοιμάζουσιν ἐν τῇ ψυχῇ.

10 **Π**ρὸς τοὺς φίλους σου ἐν εὐλαβείᾳ πορεύθητι, καὶ ὅταν ποιήσης τοῦτο, καὶ σαυτὸν καὶ αὐτοὺς ὠφελῆσεις. Ὅτι πολλάκις προφάσει τῆς ἀγάπης ἀποβάλλει ἡ ψυχὴ τὸν χαλινὸν τῆς παραφυλακῆς. Ἐκ τῶν συντυχιῶν παραφύλαξαι, ὅτι οὐκ ἐν παντὶ καιρῷ ὠφελούσιν. Ἐν συναθροίσματι τίμα τὴν σιωπὴν· ζημίαν γὰρ πολλὴν κωλύει αὕτη.

6. Αὕτη ἡ πρότασις ἀποτελεῖ ἐνσωματωμένη βραχεῖα εὐχή, ποὺ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Θεὸ ὡς λιμένα κάθε χαρᾶς.

μας. Ὅποιος ἀπέκτησε τὴν ταπείνωσι στὴν καρδιά του, αὐτὸς νεκρώθηκε γιὰ τὸν κόσμο, καὶ ὅποιος νεκρώθηκε γιὰ τὸν κόσμο, νεκρώθηκε γιὰ τὰ πάθη. Καὶ ὅποιος νεκρώθηκε στὴν καρδιά του γιὰ τοὺς συγγενεῖς του, ἔχει νεκρὸ τὸν διάβολο. Ὅποιος εὗρηκε τὸν φθόνο, εὗρηκε μαζὶ μὲ αὐτὸν τὸν διάβολο.

7 **Υ**πάρχει ταπείνωσις ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπάρχει ταπείνωσις ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἄλλος ταπεινώνεται ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλος ταπεινώνεται ἀπὸ τὴν χαρὰ γι' αὐτόν. Ἐκεῖνος ποὺ ταπεινώνεται ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ συνοδεύεται ἀπὸ πειθαρχία τῶν μελῶν, εὐταξία τῶν αἰσθήσεων καὶ συντετριμμένη καρδιά παντοτινά· αὐτὸς ποὺ ταπεινώνεται ἀπὸ τὴν χαρὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἄφθονη ἀπλότητα καὶ καρδιά ποὺ ἀνυψώνεται ἀσυγκράτητη.

8 **Η** ἀγάπη δὲν γνωρίζει τὴν ἐντροπή, καὶ γι' αὐτὸ δὲν ξέρει νὰ τακτοποιήσῃ τὰ μέλη της. Ἡ ἀγάπη ἔχει ἐκ φύσεως τὸ ἰδίωμα νὰ μὴ ἐντρέπεται καὶ νὰ ξεφεύγῃ ἀπὸ τὸ μέτρο της.

9 **Μ**ακάριος εἶναι ὅποιος εὗρηκε ἐσένα, τὸν λιμένα κάθε χαρᾶς⁶. Ἡ σύναξις τῶν ταπεινῶν εἶναι ἀγαπητὴ στὸν Θεό, ὅπως ἡ σύναξις τῶν Σεραφίμ. Σῶμα σῶφρον εἶναι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τίμιον περισσότερο ἀπὸ καθαρὴ θυσία. Διότι τὰ δύο τους, δηλαδὴ ἡ ταπείνωσις καὶ ἡ σωφροσύνη, ἐτοιμάζουν στὴν ψυχὴ τὴν κατοικία τῆς Τριάδος.

10 **Π**ήγαινε μὲ εὐλάβεια πρὸς τοὺς φίλους σου. Κάμνοντας αὐτό, θὰ ὠφελήσῃς καὶ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ αὐτούς. Διότι πολλές φορές μὲ πρόφασιν τὴν ἀγάπην ἢ τὴν ψυχὴν ἀπορρίπτει τὸ χαλινάρι τῆς προφυλάξεως. Νὰ προφυλάσσεσαι ἀπὸ τὶς συναντήσεις, διότι δὲν ὠφελοῦν πάντοτε. Στὶς συνάξεις τίμα τὴν σιωπὴν, διότι αὐτὴ ἐμποδίζει μεγάλη ζημία.

- 11 **Τ** ἦν κοιλίαν τήρει, οὐχ ὡς τὴν ὄρασιν· πόλεμος γὰρ οἰκεῖος ἀδιστάκτως κουφότερος τοῦ ἐξωτέρου. Μὴ πιστεύσης, ὦ ἀδελφέ, ὅτι κωλύονται οἱ ἐσωτικοὶ λογισμοί, ἐκτὸς τοῦ καλῶς καὶ εὐτάκτως τὸ σῶμα καταστήσαι.
- 12 **Φ** οβῆθητι τὰς συνηθείας πλείω τῶν ἐχθρῶν. Ὁ τρέφων παρ' ἑαυτῷ συνήθειαν, ὡς ἄνθρωπός ἐστι τρέφων πῦρ. Τὸ γὰρ μέτρον τῆς δυνάμεως τῶν δύο ἐν ὕλῃ συνίσταται. Ἡ συνήθεια ἐὰν ζητήσῃ ἅπαξ καὶ κωλυθῇ τὸ αἴτημα αὐτῆς, ἄλλο-
5 τε εὐρίσκεις αὐτὴν ἀσθενῆ. Καὶ ἐὰν ποιήσῃς τὸ θέλημα αὐτῆς προσάπαξ, τὸ δεύτερον πλεῖον εὐρήσεις αὐτὴν ἰσχυροτέραν κατὰ σοῦ.
- 13 **Π** ἐρὶ παντὸς πράγματος αὐτὴ ἢ μνήμη ἐμμεινάτω ἐν σοί· κρείττων γὰρ ἐστὶν ἢ βοήθεια ἐκ τῆς παραφυλακῆς ὑπὲρ τῆς βοήθειαν τὴν ἐξ ἔργων. Τοῦ ἀγαπῶντος τὸν γέλωτα καὶ ἀγαπῶντος θεατρίσαι τοὺς ἀνθρώπους, φίλος μὴ γίνου· ὁδηγεῖ
5 γὰρ σε εἰς συνήθειαν χαυνώσεως.
- 14 **Μ** ετὰ τοῦ λελυμένου ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτοῦ μὴ ἰλαρύνῃς τὸ πρόσωπόν σου, φυλάττου δὲ τοῦ μὴ μισῆσαι αὐτόν. Καὶ ἐὰν βουλευθῇ ἀναστήναι, δὸς αὐτῷ χεῖρα καὶ ἕως θανάτου μερίμνησον εὐρεῖν αὐτόν. Ἐὰν δὲ ἀσθενῆς ἀκμὴν, μίσει καὶ τὴν
5 ἰατρειάν. «Τὴν γὰρ ἀρχὴν τῆς ράβδου σου δὸς αὐτῷ», φησὶ, καὶ τὰ ἐξῆς.
- 15 **Ε** νώπιον ὑψηλόφρονος καὶ νοσοῦντος φθόνον μετὰ παρατηρήσεως λάλει. Ὡς γὰρ σὺ λαλεῖς, αὐτὸς ποιεῖ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ ἐξήγησιν τῶν λόγων σου καθὼς ἀγαπᾷ καὶ ἐκ τῶν ἀγα-

7. Δὲν φαίνεται καθαρὰ τὸ ἐπιχείρημα, ἀλλ' εἶναι ἐντυπωσιακό. Ἄν ἐπικρατήσῃ ἢ συνήθεια στὸν ἄνθρωπο, τὸν ὑποδουλῶνει καὶ δὲν τοῦ ἐπιτρέπει ἐλεύθερα ἀσκησι τοῦ αὐτεξουσίου.

- 11 **Π**ρόσεχε τὴν κοιλιά λιγώτερο ἀπὸ τὴν ὄρασι· διότι ὁ ἐσωτερικὸς πόλεμος εἶναι ἀναμφιβόλως ἐλαφρότερος ἀπὸ τὸν ἐξωτερικό. Νὰ μὴ πιστεύσης, ἀδελφέ, ὅτι οἱ ἐσωτερικοὶ λογισμοὶ ἐμποδίζονται, χωρὶς νὰ τακτοποιηθῆ καλῶς τὸ σῶμα.
- 12 **Ν**ὰ φοβῆσαι τὶς συνήθειες περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς⁷. Ὅποιος τρέφει μέσα του κάποια συνήθεια, εἶναι σὰν ἄνθρωπος ποὺ τρέφει πῦρ. Διότι ὁ παράγων τῆς δυνάμεως καὶ τῶν δυνάμεων, τῆς συνηθείας καὶ τῆς φωτιᾶς, εἶναι ἡ ὕλη. Τὴν συνήθεια, ἂν ζητήσῃ μιὰ φορά καὶ ἐμποδισθῆ τὸ αἴτημά της, ἔπειτα τὴν εὐρίσκεις ἀσθενῆ, ἂν ὁμοίως κάμῃς τὸ θέλημά της μιὰ φορά, τὴν δεύτερη φορά τὴν εὐρίσκεις ἰσχυρότερη ἐναντίον σου
- 13 **Γ**ιὰ κάθε πρᾶγμα νὰ ἐνθυμῆσαι ἐπιμόνως τοῦτο· ὅτι προτιμότερη εἶναι ἡ βοήθεια ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν προφύλαξι, παρά ἡ βοήθεια ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὰ ἔργα. Νὰ μὴ γίνῃς φίλος αὐτοῦ ποὺ ἀγαπᾷ τὸ γέλοιο καὶ τὴν διακωμώδησι τῶν ἀνθρώπων· διότι σὲ ὁδηγεῖ στὴν συνήθεια τῆς ἀποχαυνώσεως.
- 14 **Ν**ὰ μὴ δείξης ἰλαρὸ τὸ πρόσωπό σου σ' ἐκεῖνον ποὺ ἔχει παράλυτη διαγωγή, νὰ προφυλάσσεσαι ὁμοίως νὰ μὴ τὸν μισήσης. Καὶ ἂν ἀποφασίσῃ νὰ σηκωθῆ, δῶσε του χέρι βοήθειας καὶ φρόντισε γιὰ τὴν διατήρησί του μέχρι θανάτου. Ἄν ὁμοίως εἴσαι ἀκόμη ἀσθενής, νὰ μὴ παριστάνῃς τὸν ἰατρό⁸· διότι, ὅπως λέγουν τὰ γραπτά, δῶσε του τὴν ἄκρη τῆς ράβδου σου, καὶ τὰ λοιπά.
- 15 **Ε**νώπιον κάποιου ποὺ πάσχει ἀπὸ ὑπεροψία καὶ φθόνο νὰ ὁμιλῆς μὲ προσοχή· διότι, ὅταν ἐσὺ ὁμιλῆς, αὐτὸς ἐξηγεῖ μέσα του τὰ λόγια σου ὅπως ἀρέσει σ' αὐτὸν καὶ ἀπὸ

8. Βλ. Λουκᾶ 4,23.

θῶν τῶν ἐν σοὶ λαμβάνει ὕλην εἰς τὸ ποιῆσαι ἄλλους προσκό-
5 ψαι, καὶ ἀλλάσσονται οἱ λόγοι σου ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ πρὸς τὴν
ὕλην τῆς ἀρρωστίας αὐτοῦ.

16 **Ε** πὶ τοῦ προηγουμένου καταλαλῆσαι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ
ἔμπροσθέν σου, στύγνασον τὸ πρόσωπόν σου. Καὶ ὅτε
τοῦτο ποιήσεις, εὐρίσκη τῷ Θεῷ καὶ αὐτῷ παραφυλαττόμενος.

17 **Ε** ἂν δῶς τι τῷ χηρῶντι, προλαβέτω τὴν δόσιν σου ἢ ἰλα-
ρότης τοῦ προώπου σου, καὶ λόγοις ἀγαθοῖς παρακάλει
τὴν θλίψιν αὐτοῦ. Καὶ ὅταν ποιήσης τοῦτο, νικᾷ τὴν δόσιν σου
ἢ ἰλαρότης ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ πλέον τῆς χρείας τοῦ σώματος.
5 Ἐν ἡμέρᾳ, ὅταν ἀνοιξῆς τὸ στόμα σου καὶ λαλήσῃς τι κατὰ τι-
νος, λογίζου σαυτὸν τῷ Θεῷ νεκρὸν καὶ μάταιον ἐν πᾶσι τοῖς
ἔργοις σου, κἂν δοκῇ ὅτι ἐν εὐθύτητι καὶ πρὸς οἰκοδομὴν ἠρέ-
θισέ σε ὁ λογισμὸς σου λαλήσαι. Τίς γὰρ ἀνάγκη καταλῦσαί
τινα τὴν ἰδίαν οἰκοδομὴν καὶ διορθώσασθαι τὴν τοῦ ἐταίρου
10 αὐτοῦ;

18 **Ε** ν ἡμέρᾳ, ἐν ἣ ἴπην ἔχεις περὶ τινος εἰς τινα τρόπον
ἀσθενοῦντος ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ἢ πονηρῶν, σωματικῶς
ἢ ἐννοίᾳ, μάρτυρα λογίζου σεαυτὸν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ ὡς
παθῶν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ διάκεισο, καὶ ἀξιωθεὶς ὁμολογίας.
5 Μνήσθητι γάρ, ὅτι ὁ Χριστὸς ὑπὲρ τῶν ἀμαρτωλῶν ἀπέθανεν,
οὐχὶ ὑπὲρ τῶν δικαίων. Βλέπε πόσον ἐστὶ τὸ πρᾶγμα τοῦτο
μέγα, τὸ λυπεῖσθαι ὑπὲρ τῶν πονηρῶν καὶ εὐεργετεῖν τοὺς ἀμαρ-
τωλοὺς ὑπὲρ τοὺς δικαίους. Ὁ Ἀπόστολος, ὡς θαύματος ἄξιον,
μνημονεύει τούτου.

9. Β' Κορ. 9,7.

10. Ματθ. 9,13. Λουκᾶ 5,32.

τὰ ἀγαθὰ πού ἔχεις ἐσὺ λαμβάνει ὑλικὸ γιὰ νὰ κάμη ἄλλους νὰ προσκόψουν. Οἱ λόγοι σου μεταβάλλονται μέσα στὴν διάνοιά του ἀνάλογα μὲ τὸ μέγεθος τῆς ἀρρώστιας του.

16 **Σ** ἐκεῖνον πού ἀρχίζει νὰ καταλαλή τὸν ἀδελφὸ του ἐμπρός σου σκυθρώπασε τὸ πρόσωπό σου, καὶ ἂν πράξης τοῦτο, θὰ θεωρηθῆς προσεκτικὸς καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ αὐτόν.

17 **Α** ν δώσης κάτι στὸν πτωχό, νὰ προηγηθῆ ἀπὸ τὸ δόσιμο ἡ ἰλαρότης τοῦ προσώπου σου⁹ καὶ νὰ παρηγορήσης τὴν θλίψι του μὲ ἀγαθὰ λόγια. Ὅταν κάμης τοῦτο, ἡ ἰλαρότης στὴν διάνοιά του ὑπερνικᾷ τὴν δωρεὰ γιὰ τὴν ἀνάγκη τοῦ σώματος. Τὴν ἡμέρα πού θὰ ἀνοιξῆς τὸ στόμα σου καὶ θὰ εἰπῆς κάτι ἐναντίον κάποιου, νὰ ὑπολογίζης τὸν ἑαυτὸ σου νεκρὸν γιὰ τὸν Θεὸ καὶ μάταια ὄλα τὰ ἔργα σου, ἔστω καὶ ἂν νομίζης ὅτι ὁ λογισμὸς σου σὲ παρεκίνησε νὰ ὁμιλήσης μὲ εἰλικρίνεια καὶ γιὰ χάρι οἰκοδομῆς. Ποιὸς λόγος ὑπάρχει νὰ κρημνίσῃ κάποιος τὴν ἰδική του οἰκοδομή, γιὰ νὰ διορθώσῃ τὴν οἰκοδομὴ τοῦ πλησίον του;

18 **Τ** ἦν ἡμέρα πού θὰ αἰσθανθῆς λύπη γιὰ κάποιον ἄνθρωπο, πού ἀσθενεῖ κατὰ κάποιον τρόπο, εἴτε γιὰ καλὸ εἴτε γιὰ κακό, σωματικῶς ἢ κατὰ διάνοια, νὰ θεωρῆς τὸν ἑαυτὸ σου μάρτυρα ἐκείνη τὴν ἡμέρα καὶ νὰ αἰσθάνεσαι ὅτι ἔπαθες ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ἀξιώθηκες τὴν ὁμολογία γι' αὐτόν. Διότι πρέπει νὰ ἐνθυμῆσαι ὅτι ὁ Χριστὸς πέθανε ὑπὲρ τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ὄχι ὑπὲρ τῶν δικαίων¹⁰. Βλέπε πόσο μεγάλο πρᾶγμα εἶναι τοῦτο, τὸ νὰ λυπῆται κανεὶς γιὰ τοὺς πονηροὺς καὶ νὰ εὐεργετῆ τοὺς ἀμαρτωλοὺς περισσότερο ἀπὸ τοὺς δικαίους. Ὁ Ἀπόστολος μνημονεύει τοῦτο σὰν κάτι ἀξιοθαύμαστο¹¹.

11. Ρωμ. 5,7. «Ἔτι γὰρ Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. Μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται».

19 **Ε** ἂν δυνηθῆς δικαιωθῆναι ἐν σεαυτῷ κατὰ ψυχὴν σου, μὴ μεριμνήσης καταδιῶξαι ἄλλην δικαιοσύνην. Ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου προηγησάσθω ἐν σοὶ ἡ σωφροσύνη τοῦ σώματος καὶ ἡ καθαρότης τῆς συνειδήσεως. Ἐκτὸς γὰρ τούτων, μάταιόν ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν πρᾶγμα. Ἐκαστον ἔργον, ὃ ἐὰν ποιῆς χωρὶς διαλογισμοῦ καὶ ἐξετάσεως, γινῶθι ὅτι μάταιόν ἐστι, κἂν πρεπῶδες ᾖ. Διότι ὁ Θεὸς πρὸς τὴν διάκρισιν λογίζεται τὴν δικαιοσύνην καὶ οὐχὶ πρὸς τὴν ἐνέργειαν τὴν ἀδιάκριτον.

20 **Λ** ὕχνος ἐν ἡλίῳ δίκαιος οὐ σοφός.
Σπόρος ἐπὶ πέτρας εὐχὴ μνησικάκου.

Δένδρον ἄκαρπον, ἀσκητῆς ἀνελεήμων.

Βέλος ἰῶδες, ἔλεγχος ἀπὸ φθόνου.

5 Παγὶς κεκρυμμένη, ἔπαινος δολίου.

Σύμβουλος μωρός, σκοπὸς τυφλός.

Καρδίας κλάσις, κάθισμα μετὰ ἀσυνέτων.

Πηγὴ γλυκεῖα, ὁμιλία συνετῶν.

Σύμβουλος σοφός, τεῖχος ἐλπίδος.

10 Φίλος μωρός καὶ ἀσύνετος, ταμεῖόν ἐστι ζημίας.

Κρεῖσσόν ἐστι πενθούσαις οἰκοῦντα ἰδεῖν ἢ σοφὸν ἀκολουθοῦν-
τα μωρῷ.

Κρεῖσσόν ἐστιν οἰκῆσαι μετὰ θηρίων, ἢ οἰκῆσαι μετὰ τῶν κα-
κῶς.

Κάθου μετὰ γυπῶν ἢ μετὰ πλεονέκτου καὶ ἀπλήστου.

Γίνου ἐταῖρος τῷ φονευτῇ ἢ τῷ φιλονείκῳ.

15 Μετὰ χοίρου ἢ μετὰ γαστριμάργου συλλάλει· κρεῖσσον γὰρ δε-
ξαμενὴ χοίρων ἢ στόμα φάγων.

Κάθου μεταξὺ τῶν λωβῶν ἢ μεταξὺ τῶν ὑπερηφάνων.

Καταδιώχθητι σύ, καὶ μὴ καταδιώξης.

Σταυρώθητι καὶ μὴ σταυρώσης.

20 Ἀδικήθητι, καὶ μὴ ἀδικήσης.

19 **Α**ν μπορέσης νὰ δικαιωθῆς μέσα σου ψυχικά, νὰ μὴ φροντίσης νὰ ἐπιδιώξης ἄλλη δικαιοσύνη. Σὲ ὅλα τὰ ἔργα σου νὰ προηγῆται ἡ σωφροσύνη τοῦ σώματος καὶ ἡ καθαρότης τῆς συνειδήσεως, διότι χωρὶς αὐτὰ εἶναι μάταιο στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ κάθε πρᾶγμα. Γνώριζε ὅτι κάθε ἔργο, ποῦ ἐκτελεῖς χωρὶς διαλογισμό καὶ ἐξέτασι, εἶναι μάταιο, ἔστω καὶ ἂν εἶναι σωστό. Διότι ὁ Θεὸς ὑπολογίζει τὴν ἀρετὴ κατὰ τὴν διάκρισι καὶ ὄχι κατὰ τὴν ἀδιάκριτη ἐνέργεια.

20 **Ο** δίκαιος, κι ὄχι σοφός, εἶναι λυχνάρι ἐμπρὸς στὸν ἥλιο. Σπόρος πάνω σὲ πέτρα εἶναι ἡ εὐχὴ τοῦ μνησικάκου. Δένδρο ἄκαρπο εἶναι ὁ ἄσπλαγχνος ἄσκητῆς. Δηλητηριῶδες βέλος εἶναι ὁ φθονερός ἔλεγχος. Παγὶς κρυμμένη εἶναι ὁ ἔπαινος τοῦ δολίου. Σύμβουλος μωρός, εἶναι τυφλὸς σκοπός. Σπάσιμο τῆς καρδιᾶς εἶναι τὸ κάθισμα μὲ ἀσυνέτους. Πηγὴ γλυκειὰ εἶναι ἡ συναναστροφὴ συνετῶν. Σύμβουλος σοφός εἶναι τεῖχος ἐλπίδος. Φίλος μωρός καὶ ἀσύνετος εἶναι θησαυρὸς ζημιογόνος. Εἶναι προτιμότερο νὰ ἰδῆς κάποιον νὰ μένη μὲ μοιρολογί-
στρες, παρὰ σοφόν ν' ἀκολουθῆ ἓνα μωρόν. Εἶναι προτιμότερο νὰ κατοικήσης μὲ θηρία, παρὰ μὲ ἐκεί-
νους ποῦ ἔχουν κακὲς ἀναστροφές. Κάθησε μαζί μὲ ὄρνεα, παρὰ μὲ πλεονέκτη καὶ ἄπληστο. Γίνου σύντροφος τοῦ φονέως, παρὰ τοῦ φιλονείκου. Συνομίλει μὲ χοῖρον, παρὰ μὲ γαστρίμαργο· διότι εἶναι προ-
τιμότερη ἡ δεξαμενὴ τῶν χοίρων παρὰ τὸ στόμα τῶν φαγά-
δων. Κάθισε ἀνάμεσα σὲ λεπρούς, παρὰ μεταξὺ ὑπερηφάνων. Προτίμησε νὰ καταδιωχθῆς ἐσύ, παρὰ νὰ καταδιώξης ἄλ-
λον. Σταυρώσου, καὶ μὴ σταυρώσης. Ἄδικήσου, καὶ μὴ ἀδικήσης.

Συκοφαντήθητι, καὶ μὴ συκοφαντήσης.
Γίνου ἐπεικῆς, καὶ μὴ ζηλωτῆς ἐν κακῶ.

21 **Η** δικαιολογία οὐκ ἔστι τῆς πολιτείας τῶν Χριστιανῶν καὶ οὐκ ἔστι σεσημειωμένη ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ. Εὐφραίνου μετὰ τῶν εὐφραينوμένων, καὶ κλαῖε μετὰ τῶν κλαιόντων. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ σημεῖον τῆς καθαρότητος. Μετὰ τῶν
5 ἀρρώστων ἀρρώστησον, μετὰ τῶν ἀμαρτωλῶν πένθησον, μετὰ τῶν μετανοούντων χάρηθι.

22 **Φ**ίλος γενοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ μόνος γενοῦ ἐν τῇ δια-
νοίᾳ σου. Κοινωνὸς γενοῦ τοῖς παθήμασι τῶν πάντων, καὶ τῷ σώματί σου μακρὰν γενοῦ ἐκ πάντων. Μὴ ἐλεγχέ τινα, μηδὲ ὀνειδίζε, μηδὲ τοὺς λίαν κακοὺς ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτῶν.

23 **Α**πλωσον τὸν χιτῶνά σου ἐπὶ τὸν πταίοντα καὶ σκέπασον αὐτόν, καὶ ἐὰν μὴ δύνῃ ἐπιθεῖναι ἐφ' ἑαυτόν τὰ πταίσματα καὶ δέξασθαι τὴν παιδείαν καὶ τὴν αἰσχύνην ἀντ' αὐτοῦ, κἂν ὑπόμεινον, καὶ αὐτὸν μὴ καταισχύνης.

24 **Γ**ίνωσκε, ὦ ἀδελφέ, ὅτι διὰ τοῦτο χρὴ ἡμᾶς εἶναι ἔσωθεν τῆς θύρας τοῦ κελλίου, ἵνα μὴ γινώσκωμεν τὰ πράγματα τῶν ἀνθρώπων τὰ κακά, καὶ τότε θεωροῦμεν πάντας ἀγίους καὶ καλοὺς ἐν τῇ ἄγνείᾳ τῆς διανοίας ἡμῶν. Ἐὰν δὲ γενώμεθα
5 ἐλέγχοντες καὶ παιδεύοντες, καὶ κρίνοντες καὶ ἐξετάζοντες, καὶ ἐκδικοῦντες καὶ μεμψίμοιροι, τί λοιπὸν διαφέρει τὸ κάθισμα ἡμῶν τοῦ καθίσματος τῶν πόλεων; Καὶ τί ἐστι χειρὸν τοῦ καθίσματος τῆς ἐρήμου, ἐὰν μὴ ταῦτα ἐάσωμεν;

25 **Ε**ὰν οὐχ ἡσυχάζῃς τῇ καρδίᾳ, ἡσύχασον κἂν τῇ γλώσσει. Καὶ ἐὰν οὐ δύνῃ εὐτάκτους τοὺς λογισμοὺς σου διαθεῖναι, κἂν τὰς αἰσθήσεις σου εὐτάκτους ποιήσον. Καὶ ἐὰν οὐκ ἦ μόνος

12. Ἡ λέξις 'κάθισμα' ἐδῶ πρέπει ἤδη νὰ ἔχη πάρει τὴν ἔννοια τοῦ μοναχικοῦ κελλιοῦ.

Συκοφαντήσου, καὶ μὴ συκοφαντήσης.
Γίνε ἐπιεικής, καὶ ὄχι ζηλωτῆς τοῦ κακοῦ.

21 **Η** δικαιολογία δὲν ἀνήκει στὴν ἀγωγή τῶν Χριστιανῶν καὶ δὲν μνημονεύεται στὴν διδαχὴ τοῦ Χριστοῦ. Νὰ εὐφραίνεσαι μὲ ἐκείνους ποὺ εὐφραίνονται, καὶ νὰ κλαίῃς μὲ ἐκείνους ποὺ κλαίουں· διότι τοῦτο εἶναι τὸ γνώρισμα τῆς καθαρότητος. Μὲ τοὺς ἀρρώστους ἀρρώστησε, μὲ τοὺς ἀμαρτωλοὺς πένθησε, καὶ μὲ τοὺς μετανοῦντας νὰ χαίρεσαι.

22 **Γ**ίνε φίλος ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ μὲ τὴν σκέψι σου νὰ εἶσαι μοναχός. Γίνε κοινωνὸς στὰ παθήματα τῶν πάντων καὶ μὲ τὸ σῶμα σου ἀπομακρύνσου ἀπὸ ὅλους. Νὰ μὴ ἐλέγχῃς οὔτε νὰ ὀνειδίζῃς κανένα, οὔτε τοὺς χειρίστους στὴν διαγωγή.

23 **Α**πλωσε τὸν χιτῶνα σου στὸν ἀμαρτωλὸ καὶ σκέπασέ τον. Καὶ ἂν δὲν μπορῆς νὰ πάρῃς ἐπάνω σου τὰ πταίσματα τοῦ καὶ νὰ δεχθῆς τὴν τιμωρία καὶ τὴν αἰσχύνῃ ἀντὶ γι' αὐτόν, τουλάχιστον δεῖξε ὑπομονὴ καὶ μὴ τὸν ἐντροπιάσης.

24 **Γ**νώριζε, ἀδελφέ, ὅτι πρέπει νὰ μένωμε μέσα ἀπὸ τὴν θύρα τοῦ κελλίου γιὰ τοῦτο ἀκριβῶς, γιὰ νὰ μὴ γνωρίζωμε τίς κακίες τῶν ἀνθρώπων, καὶ τότε τοὺς θεωροῦμε ὅλους ἀγίους καὶ καλοὺς μὲ τὴν ἀγνόητα τῆς διανοίας μας. Ἐὰν ὅμως γινώμαστε ἐλεγκταὶ καὶ τιμωροί, κριταὶ καὶ ἐξετασταί, ἐκδικηταὶ καὶ μεμψίμοιροι, τότε τί διαφέρει τὸ δικό μας κάθισμα¹² ἀπὸ τὸ κάθισμα τῶν πόλεων; Καὶ τί εἶναι χειρότερο ἀπὸ τὴν διαμονὴ τῆς ἐρήμου, ἂν δὲν τὰ ἀφήσωμε αὐτά;

25 **Α**ν δὲν ἠσυχάζῃς στὴν καρδιά, ἠσύχασε τουλάχιστον στὴν γλῶσσα, καὶ ἂν δὲν μπορῆς νὰ τακτοποιήσης τοὺς λογισμοὺς σου, τουλάχιστον κάμε εὐκτακτες τίς αἰσθή-

ἐν τῇ διανοίᾳ σου, κᾶν μόνος γενοῦ τῷ σώματί σου. Καὶ ἐὰν οὐ
 5 δύνῃ ἐργάσασθαι τῷ σώματί σου, λυπήθητι κᾶν κατὰ διάνοιαν.
 Καὶ ἐὰν οὐ δύνῃ ἰστάμενος ἀγρυπνήσαι, ἀγρύπνησον καθεζόμε-
 νος ἐπὶ τῆς κλίνης σου, ἢ καὶ κείμενος. Καὶ ἐὰν οὐ δύνῃ διπλᾶς
 νηστεῦσαι, κᾶν νήστευσον ἕως ἑσπέρας. Καὶ ἐὰν οὐ δύνῃ ἕως
 ἑσπέρας, κᾶν φύλαξον τοῦ μὴ χορτασθῆναι. Εἰ οὐκ εἶ ἅγιος ἐν
 10 τῇ καρδίᾳ σου, κᾶν γενοῦ ἀγνὸς τῷ σώματί σου. Ἐὰν οὐ
 πενθῆς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, κᾶν ἔνδυσαι πένθος ἐν τῷ προσώπῳ
 σου. Ἐὰν οὐ δύνῃ ἐλεῆσαι, λάλει ὡς ἀμαρτωλός. Οὐκ εἶ εἰρη-
 νοποιός, μὴ γίνου φιλοτάραχος. Οὐ δύνῃ σπουδαῖος γενέσθαι,
 γίνου κᾶν ἐν τῷ φρονήματί σου ὡς ἄοκνος. Οὐκ εἶ νικητής, μὴ
 15 ὑψηλοφρονήσης κατὰ τῶν ὑπευθύνων. Οὐκ ἰσχύεις φράξαι τὸ
 στόμα τοῦ καταλαλοῦντος κατὰ τοῦ ἐταίρου αὐτοῦ, φύλαξαι κᾶν
 σαυτὸν μὴ κοινωνῆσαι αὐτῷ.

26 **Γ** νῶθι, ὅτι ἐὰν ἐξέλθῃ ἐκ σοῦ πῦρ καὶ κατακαύσῃ ἄλλους,
 τὰς ψυχὰς τὰς καιομένας ἐν τῷ πυρί σου ὁ Θεὸς ἐκ τῶν
 χειρῶν σου ἐκζητήσῃ. Καὶ ἐὰν σὺ οὐ βάλης τὸ πῦρ, ἀλλὰ συν-
 ευδοκεῖς τῷ ρίπτοντι καὶ ἐν τούτῳ ἀρέσκη, κοινωνὸς εἶ αὐτοῦ
 5 ἐν τῇ κρίσει. Ἐὰν ἀγαπᾶς τὴν πρᾶότητα, γενοῦ ἐν εἰρήνῃ, καὶ
 ἐὰν ἀξιωθῆς τῆς εἰρήνης, χαρήσῃ ἐν παντὶ καιρῷ. Ζήτησον τὴν
 σύνεσιν, καὶ μὴ χρυσόν. Ἐνδυσαι τὴν ταπείνωσιν, καὶ μὴ τὴν
 βύσσον. Κτῆσαι τὴν εἰρήνην, καὶ μὴ τὴν βασιλείαν.

27 **Ο** ὑκ ἔστιν ὁ συνιών, μὴ ἔχων ταπείνωσιν, καὶ ὁ μὴ ἔχων
 ταπείνωσιν, οὐ μὴ συνῆ. Οὐκ ἔστι ταπεινόφρων ὁ μὴ εἰ-
 ρηνικός, καὶ ὁ μὴ ὢν εἰρηνικός, οὐδὲ ταπεινόφρων. Καὶ οὐκ
 ἔστιν, εἰ μὴ χαίρων εἰρηνικός. Ἐν πᾶσαις ταῖς ὁδοῖς, ἐν αἷς πο-

σεις σου. Ἐάν δὲν μπορῆς νὰ ἐργασθῆς μὲ τὸ σῶμα σου, λυπήσου τουλάχιστον κατὰ τὴν διάνοια, καὶ ἂν δὲν μπορῆς νὰ ἀγρυπνήσης ὄρθιος, ἀγρύπνησε καθισμένος στὴν κλίνη σου ἢ καὶ ξαπλωμένος. Ἐάν δὲν μπορῆς νὰ νηστεύσης δύο ἡμέρες, νῆστευσε τουλάχιστον ἕως τὸ βράδυ, καὶ ἂν δὲν μπορῆς ἕως τὸ βράδυ, φυλάξου τουλάχιστον νὰ μὴ χορτάσης. Ἐάν δὲν εἶσαι ἅγιος στὴν καρδιά σου, γίνε τουλάχιστον ἀγνὸς στὸ σῶμά σου. Ἐάν δὲν πενθῆς στὴν καρδιά σου, τουλάχιστον φόρεσε πένθος στὸ πρόσωπό σου. Ἐάν δὲν μπορῆς νὰ ἐλεήσης, ὀμίλει σὰν ἁματωλός. Ἐάν δὲν εἶσαι εἰρηνοποιός, μὴ γίνεσαι φιλοτάραχος. Ἐάν δὲν μπορῆς νὰ γίνης σπουδαῖος, γίνε τουλάχιστον ἀκούραστος στὸ φρόνημά σου. Ἐάν δὲν εἶσαι νικητής, νὰ μὴ ὑψηλοφρονῆς κατὰ τῶν ἡττημένων. Ἐάν δὲν μπορῆς νὰ φράξης τὸ στόμα τοῦ καταλαλοῦντος ἐναντίον τοῦ πλησίον του, τουλάχιστον φυλάξου νὰ μὴ τὸν συναναστρέφεις.

26 **Γ**νώριζε ὅτι, ἂν ἐξέλθῃ ἡ φωτιὰ ἀπὸ μέσα σου καὶ καύσης ἄλλους, ὁ Θεὸς θὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὰ χέρια σου τίς ψυχὲς ποὺ καίονται στὴν φωτιὰ σου. Καὶ ἂν δὲν τὴν βάλῃς ἐσὺ τὴν φωτιὰ, ἀλλὰ συμφωνῆς μ' ἐκεῖνον ποὺ τὸ κάμει καὶ σοῦ ἀρέσῃ αὐτό, θὰ εἶσαι συμμέτοχός του στὴν κρίσι. Ἐάν ἀγαπᾷς τὴν πραότητα, γίνε εἰρηνικός, καὶ ἂν ἀξιωθῆς τὴν εἰρήνη, θὰ χαρῆς διαπαντός. Ζήτηε τὴν σύνεσι καὶ ὄχι τὸν χρυσό. Ἐνδύσου τὴν ταπείνωσι καὶ ὄχι τὸ βύσσινο φόρεμα¹³. Ἀπόκτησε τὴν εἰρήνη καὶ ὄχι τὴν βασιλεία.

27 **Δ**ὲν ἔχει κατανόησι ὁποῖος δὲν ἔχει ταπείνωσι. Ὅποῖος δὲν ἔχει ταπείνωσι, δὲν καταλαβαίνει τίποτε. Δὲν εἶναι ταπεινόφρων ὁ μὴ εἰρηνικός, καὶ ὁποῖος δὲν εἶναι εἰρηνικός δὲν εἶναι οὔτε ταπεινόφρων, καὶ δὲν εἶναι εἰρηνικός ἐάν δὲν

13. Βύσσινο ἦταν τὸ βασιλικὸ φόρεμα, ἐπομένως ἐδῶ ὁ Ἰσαὰκ συνιστᾷ νὰ μὴ ἐπιδιώκῃ κανεὶς τὴν βασιλικὴ μεγαλοπρέπεια.

5 ρεύονται οἱ ἄνθρωποι ἐν τῷ κόσμῳ, οὐχ εὐρίσκουσιν ἐν αὐταῖς τὴν εἰρήνην, ἕως ἂν πλησιάσωσι τῇ ἐλπίδι τοῦ Θεοῦ. Οὐκ εἰρηνεύει ἡ καρδία ἐκ τοῦ κόπου καὶ τῶν προσκομμάτων, ἕως ἂν φθάσῃ ταύτην ἡ ἐλπίς καὶ εἰρηνεύσει τὴν καρδίαν καὶ ἐκχεεῖ τὴν χαρὰν ἐν αὐτῇ. Καὶ αὕτη ἐστίν, ἣν εἶπε τὸ προσκυνητὸν
10 στόμα καὶ πεπληρωμένον ἀγιότητος· «δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς». Ἐγγισσον, φησὶν, εἰς τὸ ἐλπίσαι εἰς ἐμέ, καὶ ἀναπαύη ἐκ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ φόβου.

28 **Η** ἐλπίς τοῦ Θεοῦ ὑψοῖ τὴν καρδίαν, ὁ δὲ φόβος τῆς γεέννης συντρίβει αὐτήν. Τὸ φῶς τῆς διανοίας γεννᾷ τὴν πίστιν, καὶ ἡ πίστις γεννᾷ τὴν παράκλησιν τῆς ἐλπίδος, ἡ δὲ ἐλπίς κρατύνει τὴν καρδίαν. Ἡ πίστις ἐστὶν ἡ ἀποκάλυψις τῆς συνέσεως,
5 Καὶ ὅταν σκοτισθῇ ἡ διάνοια, κρύπτεται ἡ πίστις καὶ κατακυριεύει ἡμῶν ὁ φόβος καὶ κόπτει τὴν ἐλπίδα ἡμῶν. Ἡ πίστις ἡ ἐκ τῆς μαθήσεως οὐκ ἐλευθεροῖ τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς ὑπερηφανίας καὶ τοῦ δισταγμοῦ, ἀλλ' ἡ ἐν τῇ συνέσει ὀρωμένη καὶ ἀνατέλλουσα, καὶ καλεῖται ἐπίγνωσις καὶ φανέρωσις τῆς ἀλη-
10 θείας. Ἐως ἂν συνῆ ὁ νοῦς τὸν Θεὸν ὡς Θεὸν ἐν φανερωσει τῆς συνέσεως, οὐκ ἐγγίζει ὁ φόβος τῇ καρδίᾳ. Ὅταν παραχωρηθῶμεν ἐν τῇ σκοτώσει καὶ ἀπολέσωμεν ταύτην τὴν σύνεσιν, ἕως ἂν ταπεινωθῶμεν, συμβαίνει ἡμῖν ὁ φόβος, ἕως προσπελάσῃ ἡμᾶς τῇ ταπεινώσει καὶ τῇ μετανοίᾳ.

29 **Ο** υἱὸς τοῦ Θεοῦ σταυρὸν ὑπέμεινεν. Οἱ οὖν ἁμαρτωλοὶ θαρσῶμεν ἐν τῇ μετανοίᾳ. Εἰ γὰρ τὸ σχῆμα τῆς μετανοίας μετέβαλε τὴν ὀργὴν ἐκ τοῦ βασιλέως Ἀχαάβ, οὐκ ἀχρειοῖ νῦν ἡμᾶς ἡ ἀλήθεια τῆς μετανοίας ἡμῶν. Καὶ εἰ ἐξ ἐκείνου τοῦ μὴ
5 ἀληθεύοντος τὸ σχῆμα τῆς ταπεινώσεως ἀπέστρεψε τὴν ὀργὴν

χαίρεται. Σὲ ὄλους τοὺς δρόμους, στοὺς ὁποίους πορεύονται οἱ ἄνθρωποι στὸν κόσμο, δὲν ἀνευρίσκουν τὴν εἰρήνην, ὡς πὺ νὰ πλησιάσουν στὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ. Δὲν εἰρηνεύει ἡ καρδιά ἀπὸ τὸν κόπο καὶ τὰ προσκόμματα, ὡς πὺ νὰ φθάσῃ σ' αὐτὴν ἡ ἐλπίς, πὺ εἰρηνεύει τὴν καρδιά καὶ χύνει μέσα της τὴν χαρά. Αὐτὴ εἶναι ἐκεῖνη τὴν ὁποία ἀνέφερε τὸ προσκυνητὸ καὶ γεμᾶτο ἀγιότητα στόμα· «ἐλάτε σ' ἐμένα ὄλοι ὄσοι κοπιάζετε καὶ εἴσθε φορτωμένοι, κι' ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω»¹⁴. Πλησίασε, λέγει, μὲ ἐλπίδα σ' ἐμένα καὶ θὰ ἀναπαυθῆς ἀπὸ τὸ ἔργο καὶ ἀπὸ τὸν φόβο.

28 **Η** ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ ὑψώνει τὴν καρδιά, ἐνῶ ὁ φόβος τῆς γέεννας τὴν συντρίβει. Τὸ φῶς τῆς διανοίας γεννᾷ τὴν πίστι, ἡ πίστις γεννᾷ τὴν παρηγοριὰ τῆς ἐλπίδος καὶ ἡ ἐλπίδα δυναμώνει τὴν καρδιά. Ἡ πίστις εἶναι ἡ ἀποκάλυψις τῆς κατανοήσεως, καὶ ὅταν σκοτισθῇ ἡ διάνοια, κρύπτεται ἡ πίστις καὶ μᾶς κυριεύει ὁ φόβος πὺ κόβει τὴν ἐλπίδα μας. Ἡ πίστις πὺ προέρχεται ἀπὸ μάθησι δὲν ἐλευθερώνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια καὶ τὸν δισταγμὸ, ἀλλὰ τὸ κάμνει ἐκεῖνη πὺ φαίνεται καὶ ἀνατέλλει ἀπὸ τὴν σύνεσι καὶ καλεῖται ἐπίγνωσις καὶ φανέρωσις τῆς ἀληθείας. Ὅσον καιρὸ ὁ νοῦς κατανοεῖ τὸν Θεὸ ὡς Θεὸν διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς γνώσεως, δὲν ἐγγίζει ὁ φόβος τὴν καρδιά, ὅταν ὁμως παραδοθοῦμε στὸν σκοτισμὸ καὶ χάσωμε αὐτὴν τὴν ἐπίγνωσι, ὡστε νὰ ταπεινωθοῦμε, μᾶς καταλαμβάνει ὁ φόβος πὺ μᾶς ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ταπείνωσι καὶ τὴν μετάνοια.

29 **Ο** Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὑπέμεινε σταυρό. Ἐμεῖς λοιπὸν ὁ ἁμαρτωλοὶ ἄς ἔχωμε θάρρος στὴν μετάνοια. Διότι, ἂν τὸ ἔνδυμα τῆς μετανοίας μετέβαλε τὴν ὀργὴ ἀπὸ τὸν βασιλέα Ἀχαάβ¹⁵, δὲν θὰ εἶναι ἄχρηστη σ' ἐμᾶς τώρα ἡ ἀληθινὴ μετάνοια. Καὶ ἂν τὸ ἔνδυμα τῆς ταπεινώσεως ἀπέστρεψε

15. Γ' Βασ. 20,27-29.

ἐξ αὐτοῦ, πόσω μᾶλλον ἐξ ἡμῶν τῶν ἐν ἀληθείᾳ λυπουμενων ὑπὲρ τῶν πταισμάτων ἡμῶν; Ἰκανὴ ἢ λύπη τῆς διανοίας ἀντὶ πάσης ἐργασίας σωματικῆς.

30 **Ο** ἅγιος Γρηγόριος λέγει· «ναὸς τῆς χάριτός ἐστιν ὁ συγκεκριμένος ἐν τῷ Θεῷ καὶ διαμένων ἐν φροντίδι τῆς κρίσεως αὐτοῦ». Τί δέ ἐστιν ἡ μέριμνα τῆς κρίσεως αὐτοῦ, εἰ μὴ τὸ ἐκζητῆσαι ἀεὶ τὴν ἀνάπαυσιν αὐτοῦ καὶ λυπεῖσθαι διηνεκῶς
 5 καὶ φροντίζειν ὑπὲρ τοῦ μὴ δύνασθαι φθάσαι τὴν τελείωσιν διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως ἡμῶν; Καὶ ἡ διηνεκὴς ὑπὲρ τούτου λύπη ἐστὶ τὸ βαστάζειν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τὴν διηνεκῆ μνήμην τοῦ Θεοῦ, καθὼς εἶπεν ὁ μακάριος Βασίλειος.

31 **Ε**ὐχὴ ἀμετεώριστός ἐστιν ἡ ἐμποιοῦσα ἐν τῇ ψυχῇ ἔννοιαν Θεοῦ ἐναργῆ. Καὶ τοῦτό ἐστι τοῦ Θεοῦ ἐνοίκησις, τὸ διὰ τῆς μνήμης ἐνιδρυμένον ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεόν. Οὕτω γινόμεθα ναὸς Θεοῦ. Τοῦτο δέ ἐστι φροντὶς καὶ συντετριμένη καρ-
 5 δία ἐν τῇ ἐτοιμασίᾳ τῆς ἀναπαύσεως αὐτοῦ.

Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἔδειξε ἀληθινὴ μετάνοια, πόσο μᾶλλον θὰ τὸ κάμη ἀπὸ μᾶς ποὺ αἰσθανόμαστε ἀληθινὴ λύπη γιὰ τὰ πταίσματά μας; Ἡ λύπη τῆς διανοίας εἶναι ἰκανώτερη ἀπὸ κάθε σωματικὴ ἐργασία.

30 **Ο** ἅγιος Γρηγόριος λέγει· «ναὸς τῆς χάριτος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ εἶναι συγκεκραμένος μετὸν Θεὸν καὶ φροντίζει διαρκῶς γιὰ τὴν κρίσιν του»¹⁶. Καὶ ποιά εἶναι ἡ φροντίδα τῆς κρίσεώς του, παρὰ μόνο ἡ ἀναζήτησις τῆς παντοτινῆς ἀναπαύσεως, ἡ διαρκῆς λύπη καὶ φροντίδα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ φθάσῃ στὴν τελείωσιν λόγῳ τῆς ἀσθενείας τῆς φύσεως μας; Καὶ ἡ συνεχῆς γι' αὐτὸ λύπη εἶναι τὸ νὰ βαστάζῃ στὴν ψυχὴ του τὴν συνεχῆ μνήμη τοῦ Θεοῦ, ὅπως εἶπε ὁ μακάριος Βασίλειος¹⁷.

31 **Ε**ὐχὴ ἀμετεώριστη εἶναι ἐκείνη ποὺ ἐμβάλλει στὴν ψυχὴ τὴν καθαρὴ ἔννοια τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο εἶναι ἡ ἐνοίκησις τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο, τὸ νὰ ἔχη αὐτὸς διὰ τῆς μνήμης ἐγκατεστημένον μέσα του τὸν Θεόν. Ἔτσι γινόμαστε ναὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὸ σημαίνει φροντίδα καὶ συντετριμμένη καρδιὰ πρὸς προετοιμασίαν τῆς ἀναπαύσεώς του σ' ἐμᾶς.

Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

16. Τὸ συριακὸ κείμενον ἀντὶ τοῦ «Ὁ ἅγιος Γρηγόριος» λέγει, ἔχει τὴν φάσιν «σύμφωνα μετὸν λόγον τοῦ ἐρμηνευτοῦ», δηλαδὴ τοῦ Θεοδώρου Μοψουεστίας, ποὺ ἀποτελοῦσε ὁδηγὸ τοῦ Ἰσαὰκ γιὰ τὰ δογματικὰ κυρίως καὶ τὰ ἐρμηνευτικὰ θέματα.

17. Βασιλείου Μεγάλου, *Ὅροι κατὰ Πλάτων* 5,2εέ. ΕΠΕ 8,206εέ.

ΛΟΓΟΣ ΝΘ'

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΑΛΛΟΙΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΠΟΛΛΩΝ ΤΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΣΩΝ
ΤΗΣ ΔΙΑΝΟΙΑ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΧΗΣ ΔΟΚΙΜΑΖΟΜΕΝΩΝ

1 **Τ**ὸ μὲν προκρίνειν τὸ ἀγαθὸν θέλημα, τοῦ ἐπιθυμοῦντός
ἐστὶν αὐτό, τὸ δὲ τελειῶσαι τὴν τοῦ ἀγαθοῦ θελήματος
ἐκλογὴν, τοῦ Θεοῦ, καὶ δέεταιί τις τῆς παρ' αὐτοῦ ἀντι-
λήψεως. Διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τῇ γενομένῃ ἐν ἡμῖν εὐχᾶς
5 συνεχεῖς ἐπακολουθεῖν ποιήσωμεν, οὐ μόνον δεόμενοι τῆς ἀντι-
λήψεως, ἀλλὰ καὶ ἵνα ποιήσῃ ἐν αὐτῇ διαφορὰν, εἴ ἐστι πρὸς
ἀρέσκειαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἢ οὐ. Οὐ γὰρ πᾶσα ἐπιθυμία
καλὴ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐμπίπτει εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' ἐκείνη ἢ ὠφε-
λοῦσα. Ἔστι γὰρ ὅτε ἐπιθυμεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀγαθόν, καὶ οὐ
10 βοηθεῖ αὐτῷ ὁ Θεός. Πίπτει γὰρ καὶ ἐκ τοῦ διαβόλου ὁμοία τις
ἐπιθυμία ταύτης, καὶ αὐτὴ νομίζεται εἰς βοήθειαν. Καὶ πολλά-
κις οὐκ ἔστι τοῦ μέτρου αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ ὁ διάβολος τὴν βλάβην
αὐτοῦ μηχανᾶται καὶ ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον ζητῆσαι αὐτήν,
μήπω ἀκμὴν φθάσαντα τὴν πολιτείαν αὐτῆς ἢ ἀλλοτρία τοῦ
15 σχήματος αὐτοῦ ἐστὶν ἢ πάλιν οὐκ ἔστι καιρὸς, ἐν ᾧ δυνατὸν
ταύτην πληρῶσαι ἢ κινῆσαι ἢ οὐκ ἔστιν ἰκανὸς τῷ πράγματι ἢ
τῇ γνώσει ἢ τῷ σώματι· ἢ καιρὸς οὐ παρέχει ἡμῖν χεῖρα, καὶ
παντὶ τρόπῳ, ὡς ἐν προσώπῳ ἐκείνου τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ ταρασσει

* Ὁ Λόγος 59 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 64 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΠΟΛΛΩΝ ΑΛΛΟΙΩΣΕΩΝ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ ΣΤΗ
ΔΙΑΝΟΙΑ ΚΑΙ ΔΟΚΙΜΑΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΧΗ*

1 **Τ**ὸ νὰ προκρίνη τὸ ἀγαθὸ ἀνήκει στὸ θέλημα τοῦ ἐπιθυμοῦντος αὐτό, τὸ νὰ τελειώση ὁμοῦς τὴν ἐκλογή τοῦ ἀγαθοῦ θελήματος ἀνήκει στὸν Θεοῦ καὶ χρειάζεται κανεὶς πολὺ τὴν βοήθειά του. Γι' αὐτό, μόλις γεννηθῆ μέσα μας ἡ καλὴ ἐπιθυμία, πρέπει νὰ ἐπιδοθοῦμε σὲ συνεχεῖς εὐχές, γιὰ νὰ ζητήσωμε ὄχι μόνο νὰ μᾶς βοηθήση, ἀλλὰ καὶ νὰ μᾶς διευκρινήση ἂν ἡ ἐπιθυμία μας ἀρέση στὸ θέλημά του ἢ ὄχι. Διότι δὲν ἔρχεται στὴν καρδιά ἀπὸ τὸν Θεὸ κάθε καλὴ ἐπιθυμία, ἀλλὰ μόνο ἡ ὠφέλιμη. Ὑπάρχουν περιπτώσεις πού ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ τὸ ἀγαθὸ καὶ δὲν τὸν βοηθεῖ ὁ Θεός. Διότι παρόμοια μὲ αὐτὴν τὴν ἐπιθυμία μπορεῖ νὰ προκληθῆ καὶ ἀπὸ τὸν διάβολο καὶ νομίζεται ὅτι αὐτὴ βοηθεῖ· ἀλλὰ πολλὰς φορές ἡ ἐπιθυμία δὲν εἶναι σύμμετρη· διότι ὁ διάβολος μηχανεῦει τὴν βλάβη τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν ἀναγκάζει νὰ τὴν ζητήση, ἐνῶ αὐτὸς δὲν ἔφθασε ἀκόμη στὸν κατάλληλο βαθμὸ διαγωγῆς ἢ αὐτὴ εἶναι ξένη πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ ἢ δὲν εἶναι καιρὸς νὰ τὴν ἐκπληρώση ἢ νὰ τὴν κινήση, ἢ δὲν εἶναι ἰκανὸς νὰ τὴν ἐκτελέση, εἴτε ἀπὸ ἄγνοια εἴτε ἀπὸ σωματικὴ ἀσθένεια εἴτε ἀπὸ ἀκαταλληλότητα τοῦ καιροῦ. Καὶ μὲ κάθε τρόπο ὁ διάβολος, μέσω ἐκείνου τοῦ

αὐτὸν ἢ βλάπτει ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἢ κρύπτει παγίδα ἐν τῇ
20 διανοίᾳ αὐτοῦ.

2 **Ο** μως, καθὼς εἶπον, συνεχεῖς προσευχὰς ποιήσωμεν
σπουδῆ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τῇ ἀγαθῇ τῇ γινομένη ἐν ἡμῖν, καὶ
εἴπωμεν ἕκαστος ἡμῶν.

3 **Γ** ενηθήτω τὸ θέλημά σου, ἕως οὗ τελειώσω τὸ ἔργον τὸ
ἀγαθόν, ὅπερ ποιῆσαι ἐπεθύμησα, ἐάν περ ἀρέσκη τῷ
θελήματί σου. Τὸ θελῆσαι γὰρ ἐν αὐτῷ εὐχερές μοί ἐστι, τὸ
ποιῆσαι δὲ αὐτό, ἐκτὸς χαρίσματος ἐκ σοῦ γινομένου, οὐ δύνα-
5 μαί, καὶ ἐὰν τὰ δύο ἐκ σοῦ ᾶσι, τό τε θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν. Οὐ
γὰρ χωρὶς τῆς χάριτός σου ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν τὴν κινήθει-
σαν ἐν ἐμοὶ δέξασθαι ἐπέισθην ἢ ἐπτοήθην ἐξ αὐτῆς. Τοῦτο γὰρ
τὸ ἔθος τῷ ἐπιθυμοῦντι τὸ ἀγαθὸν ἐν τῇ διακρίσει τοῦ νοῦ ἐρ-
γάζεσθαι διὰ προσευχῆς πρὸς βοήθειαν τῆς ἐργασίας αὐτῆς καὶ
10 σοφίαν τὴν διαιροῦσαν τὴν ἀλήθειαν ἐκ τοῦ νόθου. Ἐν προσευ-
χαῖς γὰρ πολλαῖς καὶ ἐργασίᾳ καὶ φυλακῇ καὶ πόθῳ ἀπαύστῳ
τὸ ἀγαθὸν διακρίνεται, ἐν συνεχέσι τε δάκρυσιν καὶ ἐν ταπεινώ-
σει καὶ οὐρανίῳ ἀντιλήψει, μάλιστα ὅτε ἔχει ἐναντίους λογι-
σμοὺς τῆς ὑπερηφανίας. Οὗτοι γὰρ κωλύουσι τὴν βοήθειαν τοῦ
15 Θεοῦ ἐξ ἡμῶν, καταργοῦμεν δὲ τούτους διὰ προσευχῆς.

ἀγαθοῦ, ἢ τὸν ταράσσει ἢ βλάπτει τὸ σῶμα του ἢ κρύβει παγίδα στὴν διάνοια του.

2 **Ο** μως, ὅπως εἶπα, ἄς κάμωμε μὲ ζῆλο συνεχεῖς προσευχὲς γιὰ τὴν καλὴ ἐπιθυμία ποὺ δημιουργεῖται μέσα μας, καὶ ἄς εἰπῆ ὁ καθένας μας:

3 **Α** ς γίνη τὸ θέλημά σου, ὡς ποῦ νὰ τελειώσω τὸ ἀγαθὸ ἔργο, τὸ ὁποῖο ἐπεθύμησα νὰ κάνω, ἂν ἀρέση στὸ θέλημά σου. Τὸ νὰ τὸ θελήσω, μοῦ εἶναι εὐχερές, τὸ νὰ τὸ ἐκτελέσω ὅμως δὲν μοῦ εἶναι δυνατὸ χωρὶς τὸ δικὸ σου χάρισμα, μολονότι καὶ τὰ δύο, καὶ τὸ θέλγειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν, προέρχονται ἀπὸ σένα¹. Πράγματι, ἐγὼ δὲν ἐπείσθηκα νὰ δεχθῶ αὐτὴν τὴν ἐπιθυμία ποὺ ἐκινήθηκε μέσα μου χωρὶς τὴν χάρι σου καὶ δὲν ἐξεθάρρευσα ἀπέναντί της χωρὶς αὐτὴν. Ὑπάρχει τούτη ἡ συνήθεια σ' αὐτὸν ποὺ ἐπιθυμεῖ τὸ ἀγαθὸ μὲ διάκρισι τοῦ νοῦ· νὰ ἐργάζεται μὲ τὴν προσευχὴ γιὰ ν' ἀποκτήσῃ τὴν βοήθεια ποὺ προσφέρει αὐτὴ ἡ ἐργασία καὶ τὴν σοφία ποὺ ξεχωρίζει τὴν ἀλήθεια ἀπὸ τὸ νόθο. Διότι τὸ ἀγαθὸ διακρίνεται διὰ τῶν πολλῶν προσευχῶν, τῆς ἐργασίας, τῆς προφυλάξεως, τοῦ ἀπαύστου πόθου, διὰ τῶν συνεχῶν δακρύων, τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς οὐράνιας βοηθείας, μάλιστα ὅταν ἔχη κανεὶς καὶ τοὺς ἀντιθέτους λογισμοὺς τῆς ὑπερηφανείας, οἱ ὁποῖοι ἐμποδίζουν τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἀπὸ μᾶς, ἀλλὰ ἐξαφανίζονται διὰ τῆς προσευχῆς μας².

1. Φίλιπ. 2,13.

2. Ὁ Λόγος στερεῖται καταληκτικῆς δοξολογίας, ὅπως τὸ συνηθίζει ὁ Ἰσαάκ· ἐπειδὴ δὲ εἶναι καὶ πολὺ σύντομος, μπορεῖ νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ἀποτελεῖ ἀπόσπασμα μεγαλύτερου κειμένου. Τὴν ἴδια ἔκτασι πάντως ἔχει τοῦτο καὶ στὸ συριακὸ κείμενο.

ΛΟΓΟΣ Ε'

ΠΕΡΙ

ΛΟΓΙΣΜΩΝ ΠΟΝΗΡΩΝ ΑΚΟΥΣΙΩΝ ΤΩΝ ΕΚ
ΤΗΣ ΛΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΜΕΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΠΡΟ ΑΥΤΩΝ
ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ

1 **Ε**ἰσὶ τινες, οἱ ἐρείδοντες τὸ σῶμα καὶ ἐπιθυμοῦντες ἀνα-
παῦσαι αὐτὸ διὰ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ μικρόν, ἕως ἂν ἐν-
δυναμωθῶσι καὶ πάλιν στρέφονται εἰς τὸ ἔργον αὐ-
τῶν. Ἐν ταῖς ὀλίγαις οὖν ἡμέραις τῆς ἀναπαύσεως ἡμῶν μὴ
5 λύσωμεν τελείως τὴν φυλακὴν ἡμῶν καὶ δῶμεν ὅλην τὴν ψυ-
χὴν ἡμῶν εἰς λύσιν, ὡς ἄνθρωποι μὴ βουλόμενοι στραφῆναι
πάλιν εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν. Οἱ τινες ἐν καιρῷ εἰρήνης τοῖς βέλεσι
τοῦ ἐχθροῦ τύπτονται, οὗτοί εἰσιν οἱ ἐκ τῆς παρρησίας τοῦ θε-
λήματος ὕστερον θησαυρίζοντες ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν καὶ ἔνδυμα
10 ρυπαρὸν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ ἀγίᾳ, ἤγουν ἐν τῇ εὐχῇ, θεωροῦσιν ὅτι
ἐνδεδυμένοι εἰσὶ. Τοῦτο δέ ἐστιν, ὅπερ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἐννοίας
τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς εὐχῆς ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν κινεῖται. Ταῦτά εἰσιν,
ἅπερ ἐκτησάμεθα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀμελείας ἡμῶν καὶ αὐτὰ
καταισχύνουσιν ἡμᾶς ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς ἡμῶν.

2 **Β**οηθεῖ τῷ ἀνθρώπῳ ἡ νῆψις πλεῖον τοῦ ἔργου καὶ βλά-
πτει αὐτὸν ἢ λύσις πλέον τῆς ἀναπαύσεως. Ἐκ τῆς ἀνα-
παύσεως γὰρ πόλεμοι οἰκεῖοι γίνονται καὶ ἐνοχλοῦσι τῷ ἀν-

* Ὁ Λόγος 60 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ δεύτερο μέρος τῶν ὑπ' ἀριθμὸν 50
κειμένου τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan, σελ. 353-359.

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΑΚΟΥΣΙΩΝ ΠΟΝΗΡΩΝ ΛΟΓΙΣΜΩΝ ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ
ΠΡΟΕΡΧΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΛΥΣΙΑ ΠΟΥ ΟΦΕΙΛΕΤΑΙ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΑΜΕΛΕΙΑ*

1 **Υ**πάρχουν άνθρωποι που ενδιαφέρονται για τὸ σῶμα καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ τὸ ἀναπαύσουν λίγο γιὰ χάρι τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ, ὡς πού νὰ ἐνδυναμωθοῦν καὶ ἐπιστρέψουν πάλι στὸ ἔργο τους. Κατὰ τὶς ὀλίγες λοιπὸν ἡμέρες τῆς ἀναπαύσεώς μας, ἄς μὴ διακόψωμε τελείως τὴν προφύλαξί μας καὶ ἄς μὴ δῶσωμε τὴν ψυχὴ μας στὴν παραλυσία, σὰν ἄνθρωποι πού δὲν θέλουν νὰ στραφοῦν πάλι στὸ ἔργο τους. Ὅσοι τραυματίζονται ἀπὸ τὰ βέλη τοῦ ἐχθροῦ τὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης, αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού θησαυρίζουν στὶς ψυχές των ὑλικά ἀπὸ τὴν παρρησία τοῦ θελήματός των καὶ βλέπουν ὅτι εἶναι ἐνδυμένοι μὲ ἀκάθαρτο ἔνδυμα στὸν ἅγιο τόπο, δηλαδὴ στὴν ὥρα τῆς προσευχῆς. Αὐτὸ τὸ φαινόμενο κινεῖται στὴν ψυχὴ τους τὴν ὥρα τῆς ἐνθυμήσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς προσευχῆς. Αὐτὰ εἶναι τὰ πράγματα πού ἀπεκτήσαμε τὸν καιρὸ τῆς ἀμελείας μας καὶ μᾶς ἐντροπιάζουν τὸν καιρὸ τῆς προσευχῆς μας.

2 **Η** νῆψις βοηθεῖ τὸν ἄνθρωπο περισσότερο ἀπὸ τὴν ἐργασία καὶ ἡ χαλάρωσις βλάπτει περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀνάπαυσι. Βέβαια ἀπὸ τὴν ἀνάπαυσι ἐγείρονται ἐσωτερικοὶ

θρώπῳ, ἀλλ' ἐξουσίαν ἔχει λύσαι αὐτούς. Ὅταν γὰρ ἀφῆ ἄν-
 5 θρωπος τὴν ἀνάπαυσιν καὶ στραφῆ εἰς τὸν τόπον τοῦ ἔργου, αἴ-
 ρονται ἐξ αὐτοῦ καὶ φεύγουσιν. Οὐχ οὕτω τὸ ἐκ τῆς λύσεως τι-
 κτόμενον, ὡς ἐκ τῆς χαυνώσεως καὶ τῆς ἀναπαύσεως. Ὅσον
 γὰρ ἀκμὴν ἔστιν ἐν τῇ χώρᾳ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ἐν τῇ ἀναπαύ-
 σει, δύναται πάλιν στραφῆναι καὶ κυβερνηῆσαι ἑαυτὸν ἐν τῇ κα-
 10 ταστάσει τοῦ κανόνος αὐτοῦ. Διότι ἀκμὴν ἐν τῇ χώρᾳ τῆς ἐλευ-
 θερίας αὐτοῦ, ἐν δὲ τῇ λύσει ἐξέρχεται ἐκ τῆς χώρας τῆς ἐλευ-
 θερίας αὐτοῦ. Εἰ γὰρ μὴ ὁ ἄνθρωπος τελείως ἀπέρριψεν ἐξ αὐ-
 τοῦ τὴν φυλακὴν, οὐκ ἂν ἐν τῷ μέσῳ τῆς βίας ἀκουσίως ἠναγ-
 κάσθη πεισθῆναι τοῖς μὴ ἀναπαύουσιν αὐτόν. Εἰ τὸν ὄρον τῆς
 15 ἐλευθερίας ἐξ ἑαυτοῦ παντελῶς μὴ ἀφῆκεν, οὐκ ἂν συνεβη
 αὐτῷ συναντήματα, τὰ δεσμοῦντα αὐτόν ἐξ ἀνάγκης, οἷσπερ ἀν-
 τιστῆναι οὐκ ἤδυνήθη.

3 **Μ**ὴ ἀφῆς τὴν ἐλευθερίαν τινὸς τῶν αἰσθήσεών σου, ὧ ἄν-
 θρωπε, μήπως πάλιν ἐπανελθεῖν ἐπ' αὐτὴν οὐ δύνησι. Ἡ
 μὲν ἀνάπαυσις τοὺς νέους μόνον βλάπτει, ἡ λύσις δὲ καὶ τοὺς
 τελείους καὶ τοὺς γέροντας· οἱ μὲν ἐκ τῆς ἀναπαύσεως, εἰς τοὺς
 5 πονηροὺς λογισμοὺς ἐρχόμενοι, δύναται πάλιν στραφῆναι ἐν τῇ
 φυλακῇ καὶ στῆναι ἐν τῇ ὑψηλῇ αὐτῶν πολιτείᾳ, οἱ δὲ ἐν τῇ ἐλ-
 πίδι τοῦ ἔργου ἀμελήσαντες εἰς τὴν φυλακὴν, ἐκ τῆς ὑψηλῆς
 πολιτείας πρὸς λύσιν τῆς ζωῆς ἠχμαλωτίσθησαν.

1. Τοῦ μοναχικοῦ κανόνος στὸν ὁποῖο ὑποβλήθηκε, εἴτε τοῦ κοινοβίου εἶναι εἴτε τοῦ ἀναχωρητισμοῦ.

2. Ἡ ὑπακοή στίς ἐντολές τοῦ κανόνος δὲν εἶναι δέσμευσις, ἀλλὰ ἐλευθερία, διότι αὐτὸς τὸν ἐπέλεξε· κατὰ τὴν χαλάρωσι ὁμοῦ παρατηρεῖται ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν κανόνα καὶ ὑποδούλωσις στοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, στὴν ἀνάγκη.

πόλεμοι πού ένοχλοῦν τόν άνθρωπο, ἀλλ' αὐτὸς ἔχει ἐξουσία νὰ τοὺς λύσῃ· διότι ὅταν ἀφήσῃ τὴν ἀνάπαυσι καὶ ἐπιστρέψῃ στὸν τόπο τοῦ ἔργου, οἱ πόλεμοι σηκώνονται ἀπ' αὐτὸν καὶ φεύγουν. Ἀλλὰ τὸ γεννώμενο ἀπὸ τὴν χαλάρωσι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τῆς χαυνώσεως καὶ τῆς ἀναπαύσεως. Δηλαδή ὅσον καιρὸ εἶναι κανεὶς ἀκόμη ἐλεύθερος σὲ ἀνάπαυσι, μπορεῖ πάλι νὰ στραφῇ καὶ νὰ κυβερνήσῃ τὸν ἑαυτό του σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολὰς τοῦ κανόνος του¹. διότι εἶναι ἀκόμη στὸν χῶρο τῆς ἐλευθερίας του, ἐνῶ κατὰ τὴν χαλάρωσι ἐξέρχεται ἀπὸ τὸν χῶρο τῆς ἐλευθερίας του². Ἄν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀπορρίψῃ τελείως τὴν προφύλαξί του, δὲν ἀναγκάζεται ἀκουσίως ἀπὸ τὴν πίεσι τῆς βίας νὰ συμβιβασθῇ μὲ πράγματα πού δὲν τοῦ ἀρέσουν. Ἄν δὲν ἀφήσῃ ἐντελῶς τὸν χῶρο τῆς ἐλευθερίας του, δὲν τοῦ συμβαίνουν συναπαιτήματα πού τὸν δεσμεύουν στὴν ἀνάγκη, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ ἀντισταθῇ.

3 **Μ**ὴ ἀφήσῃς τὴν ἐλευθερία καμμιᾶς αἰσθήσεώς σου, ἄνθρωπε, μήπως ἔτσι δὲν μπορέσῃς νὰ ἐπανέλθῃς πάλι σ' αὐτήν. Ἡ ἀνάπαυσις βλάπτει μόνο τοὺς νέους, ἡ χαλάρωσις ὁμως βλάπτει καὶ τοὺς τελείους καὶ τοὺς γέροντες³. Ὅσοι εἰσέρχονται σὲ πονηροὺς λογισμοὺς ἀπὸ τὴν ἀνάπαυσι, μποροῦν νὰ ἐπιστρέψουν πάλι στὴν προφύλαξι καὶ νὰ σταθοῦν στὴν ὑψηλή τους διαγωγή· ἐκεῖνοι ὁμως, πού ἀπὸ ἐμπιστοσύνη στὸ ἔργο τους, ἀμέλησαν τὴν προφύλαξι, αἰχμαλωτίσθηκαν ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς διαγωγῆς πρὸς τὴν χαλάρωσι τῆς ζωῆς.

3. Ἡ διάκρισις μεταξὺ ἀναπαύσεως καὶ χαλαρώσεως (λύσεως) ἔγκειται στὸ ὅτι ἡ πρώτη γίνεται γιὰ τὸ ξεκούρασμα τοῦ σώματος καὶ συνοδεύεται ἀπὸ τὴν προσοχή καὶ τὴν προφύλαξι, ἡ δεύτερη, ἡ χαλάρωσις, χαρακτηρίζεται γιὰ πλήρη ἐγκατάλειψι τῆς προσοχῆς. Ἡ ἀνάπαυσις εἶναι προσωρινὴ κατάστασις, ἡ χαλάρωσις εἶναι μεγάλῃς διαρκείας.

4 **Ε**στιν ὁ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἐχθρῶν τυφθεὶς καὶ ἐν καιρῷ τῆς εἰρήνης ἀποθνήσκων, καὶ ἔστιν ὁ ἐν προφάσει ἐμπορίας τῆς ζωῆς ἐξερχόμενος καὶ σκόλοπα τῇ ψυχῇ αὐτοῦ λαμβάνων. Μὴ ὅταν ὀλισθήσωμεν ἐν τινι, τότε λυπηθῶμεν, ἀλλ' ὅταν ἐμ-
5 μείνωμεν ἐν αὐτῷ. Τὸ γὰρ ὀλίσθημα συμβαίνει πολλάκις καὶ τοῖς τελείοις, τὸ δὲ ἐμμεῖναι ἐν αὐτῷ νέκρωσις ἐστὶ τελεία. Ἡ λύπη δέ, ἣν λυπούμεθα ὑπὲρ τῶν ἰδίων ὀλισθημάτων, εἰς τόπον ἐργασίας καθαρᾶς λογίζεται ἡμῖν ἐκ τῆς χάριτος. Ὁ ἐν ἐλπίδι μετανοίας ὀλισθαίνων ἐκ δευτέρου, οὗτος μετὰ πανουργίας
10 πορεύεται μετὰ τοῦ Θεοῦ. Τούτῳ ἀγνώστως ἐπιπίπτει ὁ θάνατος καὶ οὐ φθάνει τὸν καιρὸν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς πληρῶσαι. Ἐκαστος λελυμένος τὰς αἰσθήσεις, ἔστι καὶ τῇ καρδίᾳ λελυμένος.

5 **Η** ἐργασία τῆς καρδίας δεσμός ἐστὶ τῶν ἐξωτέρων μελῶν, καὶ ἐὰν ἐν διακρίσει ποιῇ τις ταύτην, κατὰ τὰς τοὺς πρὸ ἡμῶν πατέρας, ἐκδηλός ἐστὶν ἐκ τῶν ἀλλοτριῶν τῶν φαινομένων ἐν αὐτῷ, ὅτι οὐκ ἔστι δεδεμένος ἐν τῷ κέρδει τῷ σωμα-
5 τικῷ, οὐδὲ ἀγαπᾷ τὴν γαστριμαργίαν, καὶ ὁ θυμὸς ἀπέχει ἐξ αὐτοῦ παντελῶς. Ὅπου γὰρ τὰ τρία ταῦτα, τὸ κέρδος τὸ σωματικόν, κῆν σμικρὸν ἢ ἢ μέγα, καὶ ἡ ὀξύχολία καὶ ἡ ἥττα τῆς γαστριμαργίας, κῆν φαίνεται τις ὁμοίος τῶν παλαιῶν ἀγίων, γινῶθι ὅτι ἐκ τῆς ἀνυπομονησίας τῶν ἔσω ἐστὶν ἡ λύσις τῶν
10 ἐξω αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ ἀπὸ διαφορᾶς καταφρονήσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Εἰ δὲ μὴ, πῶς κατεφρόνησε τῶν σωματικῶν καὶ τὴν πραότητα οὐκ ἐκτήσατο;

6 **Τ**ῆ μετὰ διακρίσεως καταφρονήσει ἀκολουθεῖ τὸ μὴ δεσμεῖσθαι ἐν τινι, καὶ ἡ καταφρόνησις τῆς ἀναπαύσεως καὶ τοῦ πόθου τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἐὰν ἐν ἐτοιμασίᾳ δέχηται

4. Τὸ τμήμα ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ ἐδῶ φέρει στὰ χειρόγραφα τὰ ἑλληνικὰ ὑπότιτλο ποὺ προέρχεται ἀπὸ γλώσσημα στὸ περιθώριο καὶ ἐνσωματώθηκε στὸ κείμενο: «Ἔωστε τοὺς διὰ τὸν Θεὸν ὑποκρινομένους τὴν μετρίαν λέγειν, καὶ τίνα

4 **Υ** πάρχει ἄνθρωπος πού τραυματίσθηκε στὴ χώρα τῶν ἐχθρῶν κι' ἐπέθανε τὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης, καὶ ὑπάρχει ἄνθρωπος πού ἐξέρχεται γιὰ τὰ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς καὶ παίρνει ἀγκάθι στὴν ζωὴ του. Νὰ μὴ λυπηθοῦμε τότε, ὅταν γλιστρήσωμε σὲ κάτι, ἀλλὰ ὅταν ἐμμείνωμε σ' αὐτό. Τὸ ὀλισθημα συμβαίνει πολλές φορές καὶ στοὺς τελείους, ἀλλὰ ἡ ἐμμονὴ σ' αὐτὸ εἶναι τελεία νέκρωσις. Ἡ λύπη πού αἰσθανόμαστε γιὰ τὰ ὀλισθήματά μας ὑπολογίζεται ἀπὸ τὴν χάρι ὡς καθαρὰ ἐργασία μας. Ὅποιος γλιστρᾷ γιὰ δευτέρη φορά ἐλπίζοντας σὲ μετάνοια, αὐτὸς συμπεριφέρεται μὲ πονηρία πρὸς τὸν Θεό. Σ' αὐτὸν ἐπιπίπτει αἰφνιδίως ὁ θάνατος καὶ δὲν φθάνει στὸν καιρὸ πού ἤλπιζε γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς. Ὅποιος ἔχει τὶς αἰσθήσεις παράλυτες, ἔχει καὶ τὴν καρδιὰ παράλυτη.

5 **Η** ἐργασία⁴ τῆς καρδιᾶς εἶναι δεσμὸς τῶν ἐξωτερικῶν μελῶν, καὶ ἂν τὴν ἐκτελῆ κανεὶς μὲ διάκρισι, σύμφωνα μὲ τοὺς πρὶν ἀπὸ ἐμᾶς Πατέρες, εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα σημάδια πού φαίνονται σ' αὐτόν, ὅτι δὲν εἶναι δεμένος μὲ τὸ σωματικὸ κέρδος οὔτε ἀγαπᾷ τὴν γαστριμαργία καὶ εἶναι ἐντελῶς ξένος πρὸς τὸν θυμό. Διότι ὅπου ὑπάρχουν αὐτὰ τὰ τρία, τὸ σωματικὸ κέρδος, εἴτε μικρὸ εἴτε μεγάλο εἶναι, καὶ ἡ ὀξύθυμία καὶ ἡ ἥττα στὴν γαστριμαργία, ἀκόμα καὶ ἂν φαίνεται κανεὶς ὅμοιος μὲ τοὺς παλαιοὺς ἀγίους, γνώριζε ὅτι ἡ παραλυσία τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ ἐκδηλώσεων προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ἔλλειψι ὑπομονῆς καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν καταφρόνησι τῆς διακριτικῆς ψυχῆς του. Ἀλλιῶς, πῶς θὰ καταφρονοῦσε τὰ σωματικὰ καὶ δὲν θὰ ἀποκτοῦσε τὴν πραότητα;

6 **Σ** τὴν καταφρόνησι πού γίνεται μὲ διάκρισι ἀκολουθεῖ ἡ ἀποδέσμευσις ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα καὶ ἡ καταφρόνησις τῆς ἀναπαύσεως καὶ τοῦ πόθου τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἂν

τὰ σημεῖα αὐτοῦ». Ὡς ὑπότιτλος εἶναι τελείως ἀπρόσφορος, καὶ ὡς σχόλιο ταιριάζει μόνο στὴν προτελευταία πρότασι τοῦ τμήματος.

τις ζημίας διὰ τὸν Θεὸν χαίρων, καθαρὸς ἐστὶν ἔσωθεν. Καὶ
 5 ἐὰν μὴ καταφρονήσῃ τινός, διὰ τὰς πηρώσεις τὰς ἐν αὐτῷ, ἐν
 ἀληθείᾳ ἐλεύθερός ἐστι, καὶ ἐὰν μὴ προσίεται πρὸς τὸν τιμῶντα
 αὐτὸν ἢ καὶ ἀηδιάζεται πρὸς τὸν ἀτιμάζοντα, οὗτος νενέκρωται
 τῷ κόσμῳ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ. Ἡ φυλακὴ τῆς διακρίσεως κρει-
 10 ττοτέρα ἐστὶν ὑπὲρ πᾶσαν πολιτείαν, τὴν ἐνεργουμένην ἐν παντὶ
 τρόπῳ καὶ παντὶ μέτρῳ τῶν ἀνθρώπων.

7 **Μ**ὴ μισήσῃς τὸν ἀμαρτωλόν. Πάντες γὰρ ἐσμεν ὑπεύθυνοι.
 Καὶ ἐὰν διὰ τὸν Θεὸν κινήσῃς κατ' αὐτοῦ, κλαῦσον ὑπὲρ
 αὐτοῦ. Καὶ διατί μισεῖς αὐτόν; Τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ μίσησον καὶ
 εὐξαι ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ὁμοιωθῆς τῷ Χριστῷ, ὅστις οὐκ ἠγανά-
 5 κτει κατὰ τῶν ἀμαρτωλῶν, ἀλλ' ὑπερηύχετο. Οὐχ ὀρᾶς πῶς
 ἐκλαυσεν ὑπὲρ τῆς Ἱερουσαλήμ; Ἐν πολλοῖς καταγελώμεθα
 καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ διατί τὸν καταγελασθέντα
 καθ' ἡμᾶς ἐκ τοῦ καταγελῶντος ἡμῶν διαβόλου μισοῦμεν; Καὶ
 διατί μισεῖς τὸν ἀμαρτωλόν, ὧ ἄνθρωπε; ἼΑρα, ὅτι οὐκ ἐστὶ δί-
 10 καιος κατὰ σέ; Καὶ ποῦ ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη σου, ὅτι οὐκ ἔχεις
 ἀγάπην; Διατί οὐκ ἐκλαυσας ἐπ' αὐτῷ, ἀλλὰ σὺ καταδιώκεις
 αὐτόν; Ἐν ἀγνοίᾳ γὰρ κινοῦνται τινες ὀργιζόμενοι, οἱ δοκοῦντες
 εἶναι διακριτικοί, εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀμαρτωλῶν.

8 **Γ**ίνου κῆρυξ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἀνάξιόν σε ὄντα
 κυβερνᾷ καὶ ὅτι χρεωστεῖς χρέος πολὺ καὶ ἡ ἐκδίκησις
 αὐτοῦ οὐ φανεροῦται ἐν σοί, καὶ ἀντὶ τῶν μικρῶν ἔργων, ὧν
 ποιεῖς, ἀντιπαρέχει σοὶ τὰ μεγάλα. Μὴ καλέσῃς τὸν Θεὸν δί-
 5 καιον, ὅτι ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ οὐ γνωρίζεται ἐν τοῖς πράγμασί

5. Ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 7 παράγραφος φέρει ὑπότιτλο στὴν ἐλληνικὴ μετάφρα-
 σι, «περὶ τοῦ μὴ μισῆσαι τὸν ἀμαρτωλόν, ἀλλὰ κλαίειν καὶ εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐ-
 τοῦ».

δέχεται κανείς με προθυμία και χαρὰ ζημιές για χάρι του Θεοῦ, εἶναι καθαρὸς ἐσωτερικά. Καὶ ἂν δὲν καταφρονήση κανένα ἐξ αἰτίας τῶν ἐλαττωμάτων του, εἶναι πράγματι ἐλεύθερος. Καὶ ἂν δὲν τρέχη πρὸς ἐκεῖνον ποῦ τὸν τιμᾷ ἢ δυσαρεστῆται ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ τὸν ἀτιμᾷ, αὐτὸς ἔχει νεκρωθῆ για τὸν κόσμο ἤδη ἀπὸ τὴν ζωὴ τούτη. Ἡ προφύλαξις τῆς διακρίσεως εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ κάθε διαγωγή, με ὅποιον τρόπο καὶ ἂν γίνεται καὶ πρὸς ὅποιον ἄνθρωπο καὶ ἂν ἀπευθύνεται.

7 **Ν** ἂ μὴ μισήσης⁵ τὸν ἁμαρτωλό, διότι ὅλοι εἴμαστε ὑπεύθυνοι. Καὶ ἂν κινήσαι ἐναντίον αὐτοῦ χάριν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, κλαῦσε γι' αὐτόν. Καὶ γιατί μισεῖς αὐτόν; Μίσησε τίς ἁμαρτίες του καὶ εὐχήσου γι' αὐτόν, γιὰ νὰ ὁμοιωθῆς με τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἀγανακτοῦσε κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀλλὰ προσευχόταν γιὰ χάρι τους. Δὲν βλέπεις πῶς ἔκλαυσε γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ⁶; Σὲ πολλὰ πράγματα μᾶς ἐμπαίζει ὁ διάβολος. Γιατί λοιπὸν νὰ μισοῦμε τὸν ἄνθρωπο ποῦ σὰν ἐμᾶς ἐξαπατήθηκε ἀπὸ τὸν διάβολο ποῦ ἐμπαίζει κι' ἐμᾶς; Γιατί μισεῖς τὸν ἁμαρτωλό, ἄνθρωπε; Ἐπει γε, διότι δὲν εἶναι δίκαιος ὅπως ἐσύ; Καὶ ποῦ εἶναι ἡ δικαιοσύνη σου, ἀφοῦ δὲν ἔχεις ἀγάπη; Γιατί δὲν ἔκλαυσες γι' αὐτόν, ἀλλὰ τὸν καταδιώκεις; Διότι ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποῦ, ἀπὸ ἄγνοια, ἂν καὶ θεωροῦνται ὅτι εἶναι διακριτικοί, ὀργίζονται γιὰ τίς πράξεις τῶν ἁμαρτωλῶν.

8 **Γ**ίνε κήρυκας τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, διότι, ἐνῶ εἶσαι ἀνάξιος, σὲ διακυβερνᾷ καὶ διότι, ἐνῶ χρεωστεῖς πολλά, δὲν σὲ ἐκδικεῖται, ἀλλὰ γιὰ τὰ μικρὰ ἔργα ποῦ πράττεις σοῦ ἀνταποδίδει τὰ μεγάλα. Νὰ μὴ καλῆς τὸν Θεὸ δίκαιο, διότι ἡ δικαιοσύνη του δὲν ἀναγνωρίζεται στίς πρά-

6. Λουκᾶ 19,41.

σου. Καὶ ἐὰν ὁ Δαβὶδ καλῆ αὐτὸν δίκαιον καὶ εὐθύν, ἀλλὰ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐφανέρωσεν ἡμῖν ὅτι μᾶλλον ἀγαθὸς ἐστὶ καὶ χρηστός. «Ἀγαθὸς ἐστὶ», φησί, «τοῖς πονηροῖς καὶ ἀσεβέσι». Καὶ πῶς ὀνομάζεις τὸν Θεὸν δίκαιον, ὅταν ἀπαντήσης τῷ κε-
 10 φαλαίῳ, τῷ περὶ τοῦ μισθοῦ τῶν ἐργατῶν; «ἐταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε, θέλω δοῦναι τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ, ὡς καὶ σοί. Ἦ ὁ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ἐστίν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθὸς εἰμι;».

9 **Π** ὡς πάλιν καλεῖ ἄνθρωπος τὸν Θεὸν δίκαιον, ὅταν ἀπαν-
 τήσῃ τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ, ὃς ἐσκόρπισε τὸν
 πλοῦτον ἐν ἀσωτεία, ὅτε ἐν τῇ καταλύξει μόνη, ἐν ἣ ἔδειξε,
 πῶς ἔδραμε καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν
 5 ἔδωκεν αὐτῷ ἐπὶ πάντα τὸν πλοῦτον αὐτοῦ; Οὐδεὶς γὰρ ἄλλος
 εἶπε περὶ αὐτοῦ ταῦτα, ἵνα διστάσωμεν εἰς αὐτόν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ
 Υἱὸς αὐτοῦ, αὐτὸς ἐμαρτύρησε περὶ αὐτοῦ ταῦτα. Ποῦ ἐστὶν ἡ
 δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἡμεῖς ἁμαρτωλοὶ καὶ ὁ Χριστὸς ἀπέ-
 θανεν ὑπὲρ ἡμῶν; Εἰ δὲ ὧδέ ἐστὶν ἐλεήμων, πιστεύσωμεν, ὅτι
 10 ἀλλοίωσιν οὐ δέχεται.

10 **Μ** ἢ γένοιτο ἡμᾶς λογίσασθαι ποτε τοῦτο τὸ ἀνόμημα, ἵνα
 ποτὲ εἴπωμεν τὸν Θεὸν ἀνελεήμονα· ὅτι οὐκ ἀλλοιοῦται
 τὸ ἴδιον τοῦ Θεοῦ, ὡσπερ οἱ νεκροί, καὶ οὐ κτᾶται τι ὅπερ οὐκ
 ἔχει, ἢ ὅπερ ἔχει ὑστερεῖ ἢ προσθήκην λαμβάνει, καθάπερ τὰ
 5 κτίσματα. Ἀλλ' ὅπερ ἔχει ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς, ἔξει ἀεὶ ἕως ἀτε-
 λευτήτου τέλους, καὶ ἔχει, καθάπερ ὁ μακάριος Κύριλλος εἶπεν
 ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς γενέσεως. Φοβοῦ, φησί, ἐκ τῆς ἀγάπης αὐ-

7. Στὸ συριακὸ ἀντὶ «ἐν τοῖς πράγμασί σου» φέρεται «ἐν τοῖς πράγμασι αὐτοῦ πρὸς σέ», ποῦ φαίνεται νὰ εἶναι σωστότερο, ἐφ' ὅσον ὁ Θεὸς δὲν φέρεται «δικαίως» πρὸς τὸν ἄνθρωπο ἀλλὰ εὐσπλάγχχνως· δὲν τὸν τιμωρεῖ γιὰ τὶς πράξεις του, ἀλλὰ τὸν ἐλεεῖ. Πάντως καὶ αὐτὸ τὸ χωρίο εἶναι ἀντιγνωστικόν.

ξεις σου⁷. Καὶ ἂν ὁ Δαβὶδ τὸν ὀνομάζη δίκαιον καὶ αὐτόν⁸, ἀλλὰ ὁ Υἱὸς τοῦ μᾶς ἀπεκάλυψε ὅτι εἶναι μᾶλλον ἀγαθὸς καὶ χρηστός. Διότι λέγει, «εἶναι ἀγαθὸς πρὸς τοὺς πονηροὺς καὶ τοὺς ἀσεβεῖς»⁹. Πῶς μπορεῖς νὰ ὀνομάξης τὸν Θεὸ δίκαιο, ὅταν συναντᾷς τὸ κεφάλαιο περὶ τοῦ μισθοῦ τῶν ἐργατῶν, «φίλε, δὲν σὲ ἀδικῶ· θέλω νὰ δώσω σὲ τοῦτον τὸν ἔσχατο, ὅπως καὶ σὲ σένα. Ἦ μήπως ὁ ὀφθαλμὸς σου εἶναι πονηρός, διότι ἐγὼ εἶμαι ἀγαθός;»¹⁰;

9 **Π** ὡς πάλι καλεῖ ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεὸ δίκαιο, ὅταν συναντᾷ τὸ κεφάλαιο περὶ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ¹¹, πού ἐσκόρπισε τὸν πλοῦτο τοῦ στήν ἀσωτεία, καὶ βλέπει πῶς, μόνο μὲ τὴν συντριβὴ πού ἔδειξε, ὁ πατέρας ἔτρεξε κι' ἔπεσε στὸν λαιμό του καὶ τοῦ ἔδωσε κυριότητα σὲ ὅλα τὰ πλούτη του; Διότι δὲν τὰ εἶπε αὐτὰ κάποιος ἄλλος, γιὰ νὰ τὰ ἀμφισβητήσωμε, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ἐμαρτύρησε γι' αὐτὸν αὐτὰ τὰ πράγματα. Ποῦ εἶναι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ, ἐνῶ ἡμαστέ ἀμαρτωλοί, ὁ Χριστὸς ἐπέθανε γιὰ χάρι μας¹²; Καὶ ἂν εἶναι ἐδῶ ἐλεήμων, πρέπει νὰ πιστεύσωμε ὅτι δὲν θὰ ἀλλάξη ποτέ.

10 **Ν** ἂ μὴ περάση ποτέ ἀπὸ τὴν σκέψι μας τοῦτο τὸ ἀτόπημα, νὰ εἰποῦμε τὸν Θεὸ ἀνελεήμονα· διότι δὲν μεταβάλλεται ἡ ιδιότης τοῦ Θεοῦ, ὅπως τῶν θνητῶν, δὲν ἀποκτᾷ κάτι πού δὲν ἔχει οὔτε χάνει κάτι πού ἔχει οὔτε δέχεται προσθήκη, ὅπως τὰ κτίσματα. Ἀλλὰ ὅ,τι ἔχει ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ἀρχή, θὰ τὸ ἔχη πάντοτε ἕως τὸ ἀτελεύτητο τέλος, καὶ τὸ ἔχει, ὅπως εἶπε ὁ μακάριος Κύριλλος στὴν ἐρμηνεία τῆς Γε-

8. Ψαλμ. 118,137, «δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ εὐθεῖαι αἱ κρίσεις σου».

9. Λουκᾶ 6,35.

10. Ματθ. 20,13–15.

11. Λουκᾶ 15,11–32.

12. Ρωμ. 5,6–8.

τόν, καὶ μὴ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ σκληροῦ τοῦ τεθέντος ἐπ' αὐτόν. Ἀγάπησον αὐτόν, ὡς χρεωστεῖς ἀγαπῆσαι αὐτόν, καὶ μὴ
 10 διὰ τὰ μέλλοντα δίδοσθαι ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ ὧν ἐλάβομεν. Καὶ διὰ τὸν κόσμον τοῦτον μόνον, ὃν ἐποίησε δι' ἡμᾶς, τίς γὰρ ἐστὶν ὁ δυνάμενος ἀνταμείψασθαι αὐτόν; Ποῦ ἐστὶ ἡ ἀνταπόδοσις αὐτοῦ ἐν τοῖς ἔργοις ἡμῶν; Τίς ἐπεισεν αὐτόν ἐξ ἀρχῆς παραγαγεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν κτίσιν; Καὶ τίς ἐστὶν ὁ παρακαλῶν αὐτόν
 15 ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν γινώμεθα ἀμνήμονες; Ὅτε δὲ οὐκ ἤμην ποτε, τίς ἐστὶν ὁ ἐξυπνίσας τὸ σῶμα ἡμῶν ἐκεῖνο πρὸς τὴν ζωὴν; Καὶ πάλιν πόθεν πίπτει ἡ ἔννοια τῆς γνώσεως εἰς τὸν χοῦν;

11 **Ω** τῆς θαυμαστῆς ἐλεημοσύνης τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἐκπληξίς τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ κτίστου ἡμῶν. Ὡς δύναμις ἡ ἱκανοῦσα εἰς πάντα. Ὡς τῆς χρηστότητος τῆς ἀμέτρου, ἧς τὴν φύσιν ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν πάλιν εἰσάγει πρὸς ἀνάπλασιν αὐτῶν.
 5 Τίς ἱκανοῖ πρὸς τὴν δόξαν αὐτοῦ; Τὸν παραβάντα αὐτόν καὶ βλασφημήσαντα ἐγείρει, τὸν χοῦν τὸν ἀλόγιστον καινίζει, καὶ συνετὸν καὶ λογικὸν ποιεῖ, καὶ τὸν διεσκορπισμένον νοῦν καὶ ἀναίσθητον καὶ τὰς διεσκορπισμένας αἰσθήσεις, φύσιν λογικὴν καὶ ἀξίαν ἐννοίας ἐμποιεῖ. Οὐχ ἱκανοῖ γὰρ ὁ ἀμαρτωλὸς
 10 ἐννοῆσαι τὴν χάριν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ. Ποῦ ἐστὶν ἡ γέεννα, ἡ δυναμένη λυπῆσαι ἡμᾶς; Καὶ ποῦ ἐστὶν ἡ κόλασις, ἡ ἐκφοβοῦσα ἡμᾶς πολυμερῶς καὶ νικῶσα τὴν εὐφροσύνην τῆς ἀγάπης αὐτοῦ; Καὶ τί ἐστὶν ἡ γέεννα πρὸς τὴν χάριν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ὅταν ἐγείρη ἡμᾶς ἐκ τοῦ ᾄδου καὶ ποιήσῃ τὸ φθαρτὸν
 15 τοῦτο ἐνδύσασθαι τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ τὸν εἰς ᾄδην πεσόντα ἐγείρη ἐν δόξῃ;

13. Στὸ συριακὸ ἀντὶ τοῦ «ὁ μακάριος Κύριλλος» (ὄνομα ποῦ ποτὲ δὲν θὰ

νέσεως¹³. Νὰ τὸν φοβῆσαι, λέγει, ἀπὸ τὴν ἀγάπη, ὄχι ἀπὸ τὸ σκληρὸ ὄνομα ποῦ τοῦ ἀποδόθηκε. Ἀγάπησέ τον, ὅπως χρεωστεῖς νὰ τὸν ἀγαπήσης, καὶ αὐτὸ ὄχι γιὰ ἐκεῖνα ποῦ πρόκειται νὰ δοθοῦν ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ γιὰ ἐκεῖνα ποῦ ἐλάβαμε. Καὶ γιὰ τὸν κόσμον τοῦτον ποῦ κατεσκεύασε γιὰ μᾶς ποιός μπορεῖ νὰ τὸν ἀνταμείψῃ; Ποῦ ὑπάρχει στὰ ἔργα μας ἀνταπόδοσις γι' αὐτόν; Ποιός τὸν ἔπεισε στὴν ἀρχὴ νὰ μᾶς φέρῃ στὴν ὑπαρξί; Ποιός εἶναι ποῦ τὸν παρακαλεῖ γιὰ λογαριασμό μας, ὅταν γινώμαστε ἀγνώμονες; Ὅταν κάποτε δὲν ὑπῆρχαμε, ποιός ἦταν αὐτὸς ποῦ ἔφερε τὸ σῶμα μας ἐκεῖνο πρὸς τὴν ζωή; Ἐπίσης ἀπὸ ποῦ ἡ ἔννοια τῆς γνώσεως θὰ πέσῃ στὸ χῶμα;

- 11 **Π** ὅσο θαυμαστὴ εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη τοῦ Θεοῦ! Πόσο ἐκπληκτικὴ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ δημιουργοῦ μας! Πόσο μεγάλῃ ἡ δύναμις ποῦ κατορθώνει τὰ πάντα! Πόσο ἄμετρη ἡ χρηστότης ποῦ εἰσάγει πάλι τὴν φύσι ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν πρὸς ἀνάπλασί τους! Ποιός εἶναι ἰκανὸς νὰ ἐκφράσῃ τὴν δόξα του; Ἐγείρει ἐκεῖνον ποῦ παρέβηκε τὴν ἐντολή του καὶ τὸν ἐβλασφήμησε, ποῦ ἀνανεώνει τὸ ἄλογο χῶμα καὶ τὸ καθιστᾷ συνετὸ καὶ λογικόν, ποῦ τὸν διασκορπισμένο καὶ ἀναίσθητο νοῦ καὶ τὶς διαχυμένες αἰσθήσεις καθιστᾷ φύσι λογικὴ καὶ ἀξία σκέψεως. Διότι ὁ ἁμαρτωλὸς δὲν κατορθώνει νὰ ἐννοήσῃ τὴν χάρι τῆς ἀναστάσεώς του. Ποῦ εἶναι ἡ γέεννα ποῦ μπορεῖ νὰ μᾶς λυπήσῃ; Ποῦ εἶναι ἡ κόλασις ποῦ μᾶς ἐκφοβίζει ἀπὸ παντοῦ καὶ νικᾷ τὴν εὐφροσύνη τῆς ἀγάπης του; Καὶ τί εἶναι ἡ γέεννα ἐνώπιον τῆς ἀναστάσεώς του, ὅταν μᾶς ἀνεγείρῃ ἀπὸ τὸν Ἄδη καὶ κάμῃ τοῦτο τὸ φθαρτὸ σῶμα νὰ ἐνδυθῇ τὴν ἀφθαρσίαν¹⁴, καὶ ἐγείρῃ στὴν δόξα τὸν πεσόντα στὸν Ἄδη;

χρησιμοποιοῦσε ἕνα νεστοριανὸς) φέρεται «ὁ μακάριος ἐρμηνευτής», δηλαδὴ ὁ Θεόδωρος Μοψουεστίας.

14. Α' Κορ. 15,53ε.

12 **Ω** διακριτικοί, δεῦτε καὶ θαυμάσατε. Τίς ἔχων σοφὴν διανοίαν καὶ θαυμαστὴν θαυμάσει κατ' ἀξίαν τὴν χάριν τοῦ δημιουργοῦ ἡμῶν; Ἡ ἀνταπόδοσις τῶν ἀμαρτωλῶν ἐστὶ, καὶ ἀντὶ τῆς ἀνταποδόσεως τῆς δικαίας, αὐτὸς ἀνάστασιν ἀνταπο-
5 δίδωσιν αὐτοῖς· καὶ ἀντὶ τῶν σωμάτων τῶν καταπατησάντων τὸν νόμον αὐτοῦ, ἀφθαρσίας δόξαν τελείαν ἐνδύει αὐτούς. Αὕτη ἡ χάρις ἐστὶν ἡ μειζοτέρα, ἡ μετὰ τὸ ἀμαρτῆσαι ἡμᾶς ἀναστήσασα, ὑπὲρ ἐκείνην, ὅτε οὐκ ἦμεν, καὶ παρήγαγεν ἡμᾶς εἰς κτίσιν.

13 **Δ** όξα, Κύριε, τῇ χάριτί σου τῇ ἀμέτρῳ. Ἴδού, Κύριε, τὰ κύματα τῆς χάριτός σου σιωπῆσαί με ἐποίησαν, καὶ οὐκ ἀπελείφθη ἐν ἐμοὶ ἔννοια ἐξ ἐναντίας τῶν εὐχαριστιῶν σου. Ποίοις στόμασιν ἐξομολογησόμεθά σοι, βασιλεῦ ἀγαθέ, ὁ ἀγα-
5 πῶν τὴν ζωὴν ἡμῶν; Δόξα σοι ἐπὶ τοῖς δυσὶ κόσμοις, οὓς ἐδημιούργησας πρὸς αὔξησιν καὶ τρυφὴν ἡμῶν, ἄγων ἡμᾶς ἐκ πάντων, ὧν ἐδημιούργησας, πρὸς γνῶσιν τῆς δόξης σου, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

- 12 **Ω** διακριτικοί, ἐλάτε καὶ θαυμάσετε. Ποιὸς ἔχει σοφὴ καὶ θαυμαστὴ διάνοια, ὥστε νὰ θαυμάση ἀξίως τὴν χάρι τοῦ δημιουργοῦ μας; Ἡ ἀμοιβὴ τῶν ἀμαρτωλῶν εἶναι αὐτὴ· ἀντὶ δικαίας ἀνταποδόσεως κατὰ τὰ ἔργα τους, αὐτὸς τοὺς προσφέρει τὴν ἀνάστασι, καὶ ἀντὶ τῶν σωμάτων ποὺ καταπάτησαν τὸν νόμο του, τοὺς ἐνδύει μὲ τέλεια δόξα ἀφθαρσίας. Αὐτὴ ἡ χάρις ποὺ μᾶς ἀνέστησε μετὰ τὴν ἀμαρτία εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ ἐκείνην ποὺ μᾶς ἔφεφε στὴν ὑπαρξι ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία.
- 13 **Δ** όξα, Κύριε, στὴν ἄμετρη χάρι σου. Ἴδού, Κύριε, τὰ κύματα τῆς χάριτός σου μὲ ἔκαμαν νὰ σιωπήσω· δὲν ἔμεινε μέσα μου σύνεσις γιὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσω. Μὲ ποιό στόμα νὰ σὲ εὐχαριστήσω, ἀγαθὲ βασιλέα, ποὺ ἀγαπᾶς τὴν ζωὴ μας; Δόξα σὲ σένα γιὰ τοὺς δύο κόσμους¹⁵ ποὺ ἐδημιούργησες γιὰ τὴν ἀγωγή καὶ τὴν ἀπόλαυσί μας ὀδηγώντας μας μὲ ὅλα αὐτὰ ποὺ ἐδημιούργησες στὴν γνῶσι τῆς δόξας σου ἀπὸ τώρα καὶ ἕως τὸν αἰῶνα. Γένοιτο.

15. Οἱ δύο κόσμοι εἶναι ὁ παρῶν καὶ ὁ μέλλον, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

ΛΟΓΟΣ ΕΑ'

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΠΟΘΕΝ ΦΥΛΑΤΤΕΤΑΙ Η ΝΗΨΙΣ Η ΚΡΥΠΤΗ
Η ΕΣΩ ΕΝ ΤΗ ΨΥΧΗ ΓΙΝΟΜΕΝΗ
ΚΑΙ ΠΟΘΕΝ ΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ Ο ΥΠΝΟΣ ΚΑΙ Η ΨΥΧΡΟΤΗΣ
ΕΝ ΤΗ ΔΙΑΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΒΕΝΝΥΕΙ ΤΗΝ ΘΕΡΜΗΝ
ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΝΕΚΡΟΙ ΤΗΝ
ΕΙΣ ΘΕΟΝ ΕΠΙΘΥΜΙΑΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΘΕΡΜΗΣ ΤΩΝ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΥΡΑΝΙΩΝ

1 **Ο**ύκ ἔστι δυνατόν τοῖς ἔχουσι τὰς καλὰς ἐπιθυμίας ὑπὸ
τῆς ἐναντιώσεως κωλυθῆναι δρᾶσαι ταύτας, εἰ μὴ
εὖρη ὁ πονηρὸς χώραν καλῆς προφάσεως ἐν τοῖς πο-
θοῦσι τὸ καλόν. Ἔστι δὲ τὸ πρᾶγμα παρὰ τοῦτο. Πάση ἐννοίᾳ
5 ἐπιθυμίας ἀγαθῆς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς κινήσεως αὐτῆς ἀκολουθεῖ
ζῆλός τις, ὁμοίος τοῖς τοῦ πυρὸς ἀνθραξιν ἐν τῇ ἑαυτοῦ θερμό-
τητι, καὶ οὗτος εἴωθε περιτειχίζειν ταύτην τὴν ἐννοίαν καὶ ἀπο-
διώκειν ἀπὸ τῶν ἔγγιστα αὐτῆς πᾶσαν ἐναντίωσιν καὶ ἐμποδι-
σμὸν καὶ κώλυμα γινόμενον αὐτῇ. Ἴσχὸν γὰρ πολλὴν καὶ δύνα-
10 μιν ἄρρητον κτᾶται οὗτος ὁ ζῆλος τοῦ περιτειχίζειν τὴν ψυχὴν
πᾶσαν ὥραν ἐκ τῆς χαυνώσεως ἢ τοῦ μὴ πτοεῖσθαι τὰς ὀρμὰς
τῶν περιστάσεων ἀπασῶν.

* Ὁ Λόγος 61 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 55 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

ΛΟΓΟΣ 61

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΠΩΣ ΦΥΛΑΣΣΕΤΑΙ Η ΚΡΥΦΗ ΝΗΨΙΣ ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΣΣΕΤΑΙ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΨΥΧΗ

ΕΠΙΣΗΣ ΠΩΣ ΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ Ο ΥΠΝΟΣ ΚΑΙ Η ΨΥΧΡΟΤΗΣ
ΣΤΗΝ ΔΙΑΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΒΗΝΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΤΗΝ ΑΓΙΑ
ΘΕΡΜΗ ΚΑΙ ΑΠΟΝΕΚΡΩΝΕΙ ΤΗΝ ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΠΡΟΣ
ΤΟΝ ΘΕΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΖΗΛΟ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ
ΚΑΙ ΤΑ ΟΥΡΑΝΙΑ*

1 ἐν εἶναι δυνατὸ ὅσοι ἔχουν τὶς καλὰς ἐπιθυμίας νὰ ἐμποδισθοῦν ἀπὸ τὸν ἀντίθετο¹ νὰ τὶς ἐκτελέσουν, ἂν δὲν εὕρη ὁ πονηρὸς τόπος καλῆς προφάσεως μέσα σ' ἐκείνους ποὺ ποθοῦν τὸ καλόν. Τοῦτο συμβαίνει περὶ τοῦ ὡς ἐξῆς. Σὲ κάθε ὁρμὴ ἀγαθῆς ἐπιθυμίας στὴν ἀρχὴ τῆς κινήσεώς της ἀκολουθεῖ κάποιος ζῆλος ὅμοιος κατὰ τὴν θερμότητά του μὲ ἀναμμένους ἄνθρακες καὶ αὐτὸς ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ περιτειχίζη τὴν ὁρμὴ αὐτὴ καὶ νὰ διώχνη ἀπὸ πλησίον της κάθε ἀντίθεσι, ἐμπόδιο καὶ κώλυμα ποὺ τῆς παρουσιάζεται. Διότι ὁ ζῆλος αὐτὸς ἔχει πολλὴν ἰσχὺν καὶ ἄρρητη δύναμι νὰ περιτειχίζη τὴν ψυχὴ κάθε ὥρα ἀπὸ τὴν ἀποχαίνωσι, γιὰ νὰ μὴ πτοῖται ἀπὸ τὶς ὁρμὰς ὄλων τῶν περιστάσεων.

1. Ἐπὶ τὸν διάβολο.

2 **Κ**αὶ αὕτη μὲν ἡ ἔννοια ἡ πρώτη, ἡ δύναμις ἐστὶ τῆς
 ἀγίας ἐπιθυμίας, ἡ ἐν τῇ φύσει τῆς ψυχῆς φυσικῶς
 πεφυτευμένη. Οὗτος δὲ ὁ ζῆλος ἐστὶν ἡ ἔννοια ἡ κινουμένη ἐκ
 τῆς θυμικῆς δυνάμεως, τῆς οὐσης ἐν αὐτῇ, ἡ ἐκ Θεοῦ τεθεῖσα
 5 ἡμῖν συμφερόντως, τοῦ τηρῆσαι τὸν ὄρον τῆς φύσεως, τοῦ ἐκ-
 πέμψαι τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς, εἰς πλήρωσιν τῆς φυ-
 σικῆς ἐπιθυμίας, τῆς ἐν τῇ ψυχῇ οὐσης, ἣτις ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, ἥς
 χωρὶς ἀγαθὸν οὐκ ἐργάζεται. Καὶ καλεῖται ζῆλος, ὅτι αὐτός
 ἐστὶν ὁ κινῶν καὶ ζηλῶν καὶ ἐξάπτων καὶ ἐνισχύων τὸν ἄν-
 10 θρωπον κατὰ καιρὸν καὶ καιρὸν καταφρονεῖν τῆς σαρκὸς ἐν
 ταῖς θλίψεσι καὶ τοῖς πειρασμοῖς τοῖς φοβεροῖς τοῖς ἀπαντῶσιν
 αὐτῷ καὶ τοῦ παραδιδόναι εἰς θάνατον αἰετὴν τὴν ἑαυτοῦ ψυχῆν,
 καὶ ἀπαντᾶν τῇ ἀποστατικῇ δυνάμει ὑπὲρ τῆς τελειώσεως ἐκεί-
 νου τοῦ πράγματος, οὗ ἡ ψυχὴ πόθον ἔσχε σφοδρόν.

3 **Α**νθρωπος γὰρ τις ἐνδεδυμένος τὸν Χριστόν, κῦνα τὸν
 ζῆλον τοῦτον ἐκάλεσεν ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ καὶ φύλακα
 τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ· ἡ γὰρ ἀρετὴ νόμος
 Θεοῦ καλεῖται. Στερεοῦται δὲ ἡ δύναμις αὕτη τοῦ ζήλου καὶ
 5 ἐξυπνίζεται καὶ ἐξάπτεται εἰς φυλακὴν τοῦ οἴκου κατὰ δύο τρό-
 πους, καὶ ἀσθενεῖ πάλιν καὶ νυστάζει καὶ ραθυμεῖ κατὰ δύο
 τρόπους. Ἦγουν, ὁ ἐξυπνισμὸς καὶ ἡ ἐξαψις γίνεται, ὅταν τῷ
 ἀνθρώπῳ ἐννοηθῇ φόβος τις, καταπτοῶν αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ἀγα-
 θοῦ, οὗ ἐκτήσατο, ἢ ὃ μέλλει κτήσασθαι, μήπως κλαπείη, ἥτοι
 10 ἀφανισθείη ἐκ τινος τῶν συμβαινόντων καὶ ἀκολουθούντων
 αὐτῷ. Καὶ τοῦτο ἐκ τῆς θείας προνοίας κινεῖται· λέγω δὲ ὁ φό-
 βος ἐν πᾶσι τοῖς ἐργαζομένοις τὴν ἀρετὴν ἐξ ἀληθείας εἰς ἐξυ-
 πνισμὸν καὶ ζῆλον διαμένοντα ἐν τῇ ψυχῇ, ἵνα μὴ νυστάξῃ.

2. Ἀποστατικὴ δύναμις εἶναι προφανῶς ἡ δύναμις τοῦ ἀποστάτη, τοῦ

2 **Α**ὕτη ἡ πρώτη ὁρμή εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀγίας ἐπιθυμίας πού εἶναι ἔμφυτη μέσα στήν φύσι τῆς ψυχῆς. Ὁ ζῆλος αὐτός εἶναι ἡ ὁρμή ἢ κινουμένη ἀπό τὴν θυμικὴ δύναμι, πού εἶναι μέσα σ' αὐτήν, ἡ ὁποία ἔχει τεθῆ μέσα μας ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ τὸ συμφέρον μας, γιὰ νὰ φυλάσση τὰ ὄρια τῆς φύσεως καὶ νὰ ἐκπέμψη τὴν ὁρμή τῆς ἐλευθερίας της γιὰ τὴν ἐκπλήρωσι τῆς φυσικῆς ἐπιθυμίας πού εὐρίσκεται μέσα στήν ψυχή, κι αὐτὸ εἶναι ἡ ἀρετὴ, χωρὶς τὴν ὁποία δὲν κατορθώνεται κανένα καλό. Καὶ ὀνομάζεται ζῆλος, διότι αὐτὸς εἶναι πού κινεῖ, ζηλώνει, ἐξάπτει καὶ ἐνισχύει τὸν ἄνθρωπο κατὰ περιστάσεις νὰ καταφρονῆ τὴν σάρκα κατὰ τὶς θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμοὺς τοὺς φοβεροὺς πού τὸν συναντοῦν, νὰ παραδίδη πάντοτε στὸν θάνατο τὴν ζωὴ του καὶ νὰ ἀνθίσταται στήν δύναμι τοῦ ἀποστάτη², γιὰ χάρι τῆς τελειώσεως ἐκείνου τοῦ πράγματος γιὰ τὸ ὁποῖο ἔχει τόσον σφοδρὸ πόθο ἢ ψυχή.

3 **Κ**άποιος ἄνθρωπος, ἐνδυμένος τὸν Χριστό, ὠνόμασε στὰ γραπτά του τοῦτον τὸν ζῆλο σκύλο καὶ φύλακα τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἡ ἀρετὴ· διότι ἡ ἀρετὴ καλεῖται νόμος τοῦ Θεοῦ. Κατὰ δύο τρόπους ἡ δύναμις αὐτὴ τοῦ ζήλου στερεώνεται καὶ ἀφυπνίζεται καὶ διεγείρεται γιὰ τὴν φύλαξι τοῦ οἴκου, καὶ ἐπίσης κατὰ δύο τρόπους ἐξασθενίζει καὶ νυστάζει καὶ ραθυμεῖ. Ἡ ἀφυπνισις καὶ ἡ ἐξαψις γίνεται στὸν ἄνθρωπο, ὅταν ἐμφανισθῆ μέσα του κάποιος φόβος, πού τὸν τρομάζει γιὰ τὸ ἀγαθὸ πού ἀπέκτησε ἢ πρόκειται ν' ἀποκτήσῃ, μὴ τυχόν κλαπῆ, δηλαδὴ μήπως ἀφανισθῆ ἀπὸ κάποιο συμβάν πού τοῦ παρουσιάζεται. Κι' αὐτὸς ὁ φόβος κινεῖται ἀπὸ τὴν θεία πρόνοια σὲ ὄλους ὅσοι ἐργάζονται ἀληθινὰ τὴν ἀρετὴ γιὰ νὰ μείνη στήν ψυχή ὁ συναγερμὸς καὶ ὁ ζῆλος, ὥστε νὰ μὴ νυστάξῃ.

διαβόλου, καὶ ὄχι κάποια ἐσωτερικὴ ὁρμή τοῦ ἀνθρώπου πού ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ἀποστασία.

4 **Ο**ταν δὲ ὁ φόβος οὗτος κινηθῆ ἐν τῇ φύσει, ὁ ζῆλος ὁ ρηθεὶς ὑφ' ἡμῶν κύων, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὡσπερ κλίβανος καιόμενος θερμαίνεται καὶ ἐξυπνίζει τὴν φύσιν, καὶ καθ' ὁμοιότητα τῶν Χερουβὶμ ἐξυπνίζεται καὶ προσέχει τοῖς περι-
5 κύκλω αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν ὥραν. Καὶ ὡς λέγει ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν ὄρνεον διέρχεται, κύκλω αὐτοῦ κινεῖται καὶ ὑλακτεῖ ἐν ὀρμῇ ὀξυτάτῃ καὶ ἀρρήτῳ.

5 **Κ**αὶ αὐτὸς ὁ φόβος ὅταν γίνηται, διότι ἐδίστασεν εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ καὶ ἐπελάθετο πῶς ἐπιμελεῖται ὁ Θεὸς καὶ προνοεῖται τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, τοῦ ἐπισκέπτεσθαι αὐτοὺς καθ' ὥραν, ὡς καὶ τὸ
5 Πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ στόματος τοῦ Προφήτου λέγει, «ὄφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους», καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ πάλιν, «κραταίωμα Κυρίου τῶν φοβουμένων αὐτόν». Καὶ αὐτὸς ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ εἶπε τοῖς φοβουμένοις αὐτόν· «οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακά, καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγιεῖ τῷ σκηνῶματί σου».

6 **Ο**ταν δὲ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς γένηται ὁ φόβος, διὰ τὰ συμβαίνοντα τῇ ἀρετῇ καὶ ἀκολουθοῦντα, ἵνα μὴ κλαπῆ ἢ βλαβῆ ἐκ τινος τῶν αἰτιῶν, οὗτος ὁ λογισμὸς θεϊκὸς ἐστὶ, καὶ μέριμνα ἀγαθῆ καὶ ἐκ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἢ λύπη αὐτῆ καὶ ἢ
5 βάσανος.

7 **Κ**αὶ πάλιν ὁ δεύτερος τρόπος, ἡγουν ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ ἔξαψις τοῦ κυνὸς ἐστὶν, ὅταν ἐπὶ πλεῖον ἀύξηθῆ ἢ ἐπιθυμία τῆς ἀρετῆς ἐν τῇ ψυχῇ. Καθ' ὅσον γὰρ ἡ ἐπιθυμία ἐν τῇ ψυχῇ ἀύξάνεται, κατὰ τοσοῦτον καὶ οὗτος ὁ κύων ἐξάπτεται, ὅς ἐστὶν ὁ
5 φυσικὸς ζῆλος ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς.

8 **Η** δὲ πρώτη πρόφασις τῆς ψυχρότητος αὐτοῦ ἐστὶν, ὅταν αὐτῆ ἡ ἐπιθυμία λήξῃ καὶ ἐλαττωθῆ ἐν τῇ ψυχῇ· ἡ δευτέρα δὲ ἐστὶν, ὅταν πεποιθήσεως καὶ θάρσους λογισμὸς τις εἰσ-

3. Ψαλμ. 3,16.

4. Ψαλμ. 24,14.

5. Ψαλμ. 90,11.

- 4 **Ο**ταν αὐτὸς ὁ φόβος κινηθῆ ἰστὴν φύσι, ὁ ζῆλος, πού ὠνομάσαμε σκύλο, θερμαίνεται νύκτα καὶ ἡμέρα σὰν καιόμενος κλίβανος καὶ ἀφυπνίζει τὴν φύσι, μένει ἄγρυπνος σὰν τὰ Χερουβὶμ καὶ προσέχει πάντοτε ὄλα τὰ γύρω του. Καί, ὅπως λέγει ὁ παραπάνω ἄνθρωπος, ἂν διέρχεται κάποιο ὄρνεο, κινεῖται γύρω του καὶ γαβγίζει μὲ γρήγορη καὶ ἀσυγκράτητη ὄρμη.
- 5 **Α**ὐτὸς εἶναι ὁ φόβος πού ἀναπτύσσεται ὅταν ἡ πίστις τοῦ ἀνθρώπου στὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ κλονίζεται καὶ λησμονῆ πῶς ὁ Θεὸς φροντίζει καὶ προνοεῖ γιὰ τοὺς ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, ὥστε νὰ τοὺς ἐπισκέπτεται κάθε ὥρα, ὅπως λέγει καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα διὰ τοῦ στόματος τοῦ Προφήτη, «οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Κυρίου εἶναι στραμμένοι πρὸς τοὺς δικαίους»³ καὶ τὰ λοιπὰ· καὶ ἐπίσης, «ὁ Κύριος εἶναι ἡ δύναμις αὐτῶν πού τὸν σέβονται»⁴· καὶ ὁ ἴδιος, σὰν ἐκπρόσωπος αὐτοῦ, εἶπε πρὸς αὐτοὺς πού τὸν σέβονται, «δὲν θὰ σοῦ συμβοῦν κακὰ καὶ δὲν θὰ πλησιάσῃ τὴν κατοικία σου πληγὴ»⁵.
- 6 **Ο**ταν ὁμως ὁ φόβος δημιουργῆται ὑπὲρ τῆς ψυχῆς, ἐξ αἰτίας τῶν περιστατικῶν πού ἀπειλοῦν τὴν ἀρετὴ, γιὰ νὰ ληστευθῆ ἢ βλαβῆ ἀπὸ κάποια αἰτία, τότε αὐτὸς ὁ λογισμὸς εἶναι θεϊκὸς καὶ ἡ μέριμνα εἶναι ἀγαθὴ· αὐτὴ λοιπὸν ἡ λύπη καὶ ἡ βίασanos προέρχεται ἀπὸ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ.
- 7 **Ο**δεῦτερος τρόπος, δηλαδὴ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἔξαψις τοῦ σκύλου, προέρχεται ἀπὸ τὴν αὐξηση στὴν ψυχὴ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ἀρετῆς. Πράγματι, ὅσο αὐξάνεται ἡ ἐπιθυμία στὴν ψυχὴ, τόσο καὶ αὐτὸς ὁ σκύλος ἐξάπτεται, πού εἶναι φυσικὸς ζῆλος ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς.
- 8 **Ω**ς πρὸς τὴν ψυχρανσί του πρώτη ἀφορμὴ εἶναι, ὅταν σταματήσῃ αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία καὶ ἐλαττωθῆ στὴν ψυχὴ. Δεύτερη ἀφορμὴ εἶναι ὅταν εἰσέλθῃ στὴν ψυχὴ κάποιος λο-

ἔλθη ἐν τῇ ψυχῇ καὶ καταμείνη ἐν αὐτῇ καὶ ἐλπίση ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐνθυμηθῆ καὶ δοκῆσῃ ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτῷ φόβος ἐκ τινος δυνάμεως βλάψαι αὐτόν. Καὶ ἐκ τούτου λύει ἐξ αὐτοῦ τὰ δπλα τοῦ ζήλου καὶ γίνεται ὡσπερ οἶκος ἀφύλακτος. Καὶ ὑπνοῖ ὁ κύων καὶ ἀφήσι τὴν φυλακὴν ἐπὶ πολὺ.

9 **Ε**κ τούτου τοῦ λογισμοῦ κλέπτονται οἱ πλεῖστοι τῶν νοητῶν οἴκων. Καὶ τοῦτο γίνεται, ὅταν ἀμαυρωθῆ τὸ καθαρὸν τῆς ἐλλάμψεως ἐκείνης τῆς γνώσεως τῆς ἀγίας, τῆς ἐν τῇ ψυχῇ. Καὶ πόθεν ἀμαυροῦται τόδε, εἰ μὴ λογισμὸς τις λεπτότατος τῆς ὑπερηφανίας ὑπεισηλθε τῇ ψυχῇ καὶ ἐνεφώλευσεν ἐκεῖ, ἢ ἐξηκολούθησεν ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ πλέον τῇ μερίμνῃ τῶν παρερχομένων, ἢ τῇ ἀπαντήσῃ τῇ συνεχεῖ τοῦ κόσμου τῇ ἀπατώσῃ αὐτόν, ἢ ἐκ τῆς γαστρὸς τῆς κυρίας πάντων τῶν κακῶν.

10 **Π**άντοτε γάρ, ὅταν ἔλθη ὁ ἀγωνιστῆς πρὸς τὴν ἀπάντησιν τοῦ κόσμου, εὐθὺς ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀτονεῖ. Ὡσαύτως δέ, καὶ ὅταν εἰς τὴν ἀπάντησιν τῶν πολλῶν, τῶν μόνων ἐξ ἀνάγκης ἐκ τῆς κενοδοξίας συντριβόντων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Καὶ εἰ δεῖ συντόμως εἰπεῖν, ὁμοίος ἔστιν ὁ νοῦς τοῦ δραπετεύοντος, ἡνίκα ἀπαντήσῃ τῷ κόσμῳ, τῷ κυβερνήτῃ τῷ ἐν γαλήνῃ διαπορευομένῳ ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ ἐξαίφνης ἐμπεσόντι ἐν μέσῳ τῶν πετρῶν καὶ ναυαγοῦντι.

Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

γισμὸς πεποιθήσεως καὶ θάρρους καὶ διαμείνη μέσα της, καὶ ἐλπίση ὁ ἄνθρωπος καὶ σκεφθῆ καὶ νομίση ὅτι δὲν ὑπάρχει κίνδυνος νὰ τὸν βλάψῃ καμμιά δύναμις. Ὁ σκύλος κοιμᾶται καὶ ἐγκαταλείπει τὴν φύλαξι ἐντελῶς.

9 **Α** π' αὐτὸν τὸν λογισμὸ κλέβονται οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς νοητοὺς οἴκους. Καὶ αὐτὸ συμβαίνει, ὅταν ἀμαυρωθῆ ἡ καθαρότης τῆς ἐλλάμψεως ἐκείνης τῆς ἀγίας γνώσεως ποὺ εὐρίσκεται στὴν ψυχῆ. Καὶ ἀπὸ ποῦ ἀμαυρῶνεται ἡ καθαρότης, ἂν ὄχι ἀπὸ τὴν εἴσοδο στὴν ψυχὴ κάποιου λεπτοτάτου λογισμοῦ ὑπερηφανείας καὶ τὴν ἐκεῖ ἐγκατάστασι, ἢ ἀπὸ τὴν ἐξακολούθησι τοῦ ἀνθρώπου νὰ μεριμνᾷ ἀκόμη γιὰ τὰ πρόσκαιρα, ἢ ἀπὸ τὴν συνεχῆ συνάφεια μὲ τὸν κόσμον ποὺ τὸν ἀπατᾷ, ἢ ἀπὸ τὴν κοιλιὰ ποὺ εἶναι ἡ κυρία ὄλων τῶν κακῶν.

10 **Π** ράγματι πάντοτε, ὅταν ἔρχεται ὁ ἀγωνιστῆς στὴν συναναστροφή τοῦ κόσμου, ἡ ψυχὴ του ἀτονεῖ ἀμέσως. Ἐπίσης καὶ ὅταν ἔρχεται σὲ συναναστροφή μὲ τοὺς πολλούς, ποὺ ἀναγκαστικὰ συντρίβουν τὴν ψυχὴ του μὲ τὴν ὑποκίνησι τῆς κενοδοξίας. Καὶ γιὰ νὰ ἐκφρασθῶ μὲ συντομία, ὁ νοῦς τοῦ ἀποστάτη⁶, ὅταν συναντήσῃ τὸν κόσμον, ὁμοιάζει μὲ τὸν κυβερνήτη πλοίου ποὺ πλέει στὴν θάλασσα μὲ γαλήνη καὶ ξαφνικὰ πέφτει ἐπάνω σὲ βράχους καὶ ναυαγεῖ.

Στὸν Θεό μας ἀνήκει δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ μεγαλοπρέπεια, στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

6. Τοῦ φυγάδος ἀπὸ τὸν ἀναχωρητικὸ βίον ποὺ ἐπανέρχεται στὴν κοσμικὴ κοινωνία.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειρά γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς
 στὸ κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού εὐρίσκονται ἐνῶ γιὰ
 τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα στὸ Λόγο, πού σημειώνεται μὲ γράμμα-
 τα τῆς ἀλφαβήτου, στὴ σελίδα, τὸ κεφάλαιο καὶ τὸν στίχο πού
 εὐρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις			Ἰησοῦς Ναυῆ		
1	26	114	24	15	152
3	1 ἐέ.	22			
	14 ἐέ.	174		Κριται	
	Ἔξοδος		20	27 ἐέ.	78
13	21	334		Βασιλειῶν Γ	
19	-	82			
	Λευϊτικὸν		3	5-14	216
			20	27-29	386
16	1 ἐέ.	78		Βασιλειῶν Δ	
	Ἀριθμοὶ		2	9 ἐέ.	216
			4	41-44	336
13	33	356	6	18 ἐέ.	336
27	18 ἐέ.	78		Ψαλμοὶ	
	Δευτερονόμιον		1	5 ἐ.	182
2	24 ἐ.	294	3	16	412
27	26	188	24	14	412

32	5	114	Δανιήλ	
33	15	150		
67	2	58	3	23έέ. 230
77	30έ.	218		
84	10	294	Προσευχὴ Παίδων	
89	4	358		
90	11	412	25έέ.	230
118	137	402		

Ματθαῖος

Ἰὼβ				
1	7έέ.	312	4	1έέ. 242
			5	7 114
				8 50. 194. 198
Παροιμῖαι Σολομῶντος			6	6 64
				7 218
6	27	46		10 42
16	18	148		25 220
22	13	356		30 220
				31 218. 220
				33 98. 220
Ἐκκλησιαστής			7	7έέ. 280
11	4	356	8	11-12 342
				13 358
			9	13 378
Μιχαίας			10	28 222
				29 222
7	8	178		38 224
			11	28 386
Ἡσαίας			12	31έ. 38
				39 134
53	2	234	13	43 342
58	2έ.	332	15	14 344
			20	13-15 402
				22 224
Ἰερεμίας			22	11έ. 50
			24	42 50
45	11έέ.	230	25	31-33 340
48	10	294		46 342

26	41	230. 280	10έέ.	78
			12 7έέ.	230
	Μάρκος		23 12έέ.	230
			26 12έέ.	284
7	8έέ.	230		
			Ρωμαίους	
	Λουκάς		3 19	262
			5 6-8	402
1	5έέ.	78	7	378
4	2	342	8 15έέ.	242
	23	376	9 3	120
5	32	378	13 14	254
6	35	402	15 1	370
8	5έέ.	172	4	232
11	8	282		
13	24	222		
14	33	126	Κορινθίους A	
15	11-13	402		
	12έέ.	156	4 16	232
17	21	42. 198	9 16	120
18	1	280. 282	27	254
19	41	400	10 21	206
21	6	280	13 12	42
	19	224	15 7	284
			31	138
	Ίωάννης		53έ.	404
1	13	200		
3	3έέ.	200	Κορινθίους B	
6	32έ.	208		
14	2	22. 338. 366	5 6	144
	23	22. 338. 366	9 7	378
16	33	224	10 3	54
	43	138	4	186
			11 14	306
			12 1έέ.	284
	Πράξεις		2	74. 170
			4	42
9	15	186	7	226 260. 284
10	1έέ.	78	9	286. 316

	11	152	9έ.	82
	Γαλάτας		Τιμόθεον	
3	10	188	2 25	342
4	30έ.	92	4 7	142
5	1	158		
	1έ	92		
	19	254		
	22	254. 370		
6	1	370	4 17	182
	Έφεσίους		Έβραίους	
5	9	254	5 14	342
	14	202	11 38	122
	Φιλιππησίους		Ίωάννου Α΄	
2	13	392	1 18	152
4	3	232		
	Κολοσσαεΐς		Άποκάλυψις	
3	5	48	14 14έ.	198

2. Ευρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

Α

Ἄβραάμ: ΝΣΤ 342,15,15.

ἀγαθά: μέλλοντα ἀγαθὰ ΝΣΤ 334,8,3–4. 336,8,5.

ἀγαθοεργία ΝΓΔ 216,2,4. ΝΣΤ 332,4,15.

ἀγαθότης: ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ ΜΣΤ 246,13,3έ. ΝΑ 294,2,13.

ἀγαλλίαμα: ΛΓ 88,7,5.

ἀγάπη: ἀγάπη τῆς ψυχῆς Λ 48,17,10· ΛΓ 90,10,1έ. ΛΕ 128,4,11· 5,10. 130,6,16.
 ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ 130,7,1. ΛΣΤ 140,8,12έ. ΛΗ 150,1,4έ. 152,3,5. ἀγάπη
 τοῦ Θεοῦ 152,3,1. ἡ ἀγάπη καταργεῖ τὸν φόβον 152,3,2. ἡ ἀγάπη γλυκυ-
 τέρα τῆς ζωῆς 152,5,4. ἡ ἀγάπη γέννημά ἐστι τῆς γνώσεως 152,6,1. ἀγά-
 πη τοῦ Θεοῦ 160,20,5. πύρωσις τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ Μ 168,7,5. ἐνὰς
 τῆς ἀγάπης τῶν ἀρετῶν ΜΒ 184,1,5. ἀγάπη τοῦ Θεοῦ– ἀγάπη τοῦ κό-
 σμου ΜΓ 206,20,4–5· 21,3. ἡ ἀγάπη ἢ πρὸς Θεὸν κινεῖ πρὸς πόθον τῆς
 ἐργασίας τῶν ἀρετῶν ΜΔ 214,2,3–4. ἡ ἀγάπη προηγεῖται τοῦ φόβου καὶ
 τῆς ἐργασίας τῶν ἀρετῶν 216,2,4–6. μὴ ἀλλάξης τὴν ἀγάπην τοῦ ἀδελ-
 φοῦ σου ἀγάπη τινος τῶν πραγμάτων 216,3,1–2. διὰ Χριστὸν δίψησον,
 ἵνα σε μεθύσῃ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ 220,8,1. ἡ ἀγάπη τῶν θλίψεων ΜΣΤ
 236,2,2· τίς ἐστὶν ὁ πειρασμὸς ... ἐκ τῶν ραπισμάτων τῶν τυπτομένων
 ἐκ τῆς ἀγάπης 244,11,9–11. 250,18,8. 252,19,8. ΜΗ 258,1,1. ΜΘ
 268,5,8. 276,14,11έ. ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ΝΔ 310,4,4· 6,3.
 312,6,6έ., 316,10,14. ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ 316,10,19. ἀγάπη τοῦ Θεοῦ
 ΝΣΤ 330,1,10–11. 354,31,3. ἡ ἀγάπη οὐ γινώσκει τὴν αἰδῶ ΝΗ
 374,8,1–10,3. Ξ 400,7,11. 402,10,7. 404,11,12.

ἄγγελος, –οι: ΚΖ 14,5,1. ΛΓ 88,7,1· 90,9,8· ἄγγελος προνοίας ΛΖ 146,7,8· ΜΓ
 194,2,2· 196,4,4. ΜΔ 218,5,6. ἄγγελος Σατάν ΜΗ 260,4,14. ΜΘ 270,7,9.
 ΝΜ 284,4,10. ἄγγελος τοῦ φωτὸς ΝΒ 306,2,8. ΝΣΤ 352,29,12.

ἀγιασμός: Λ 46,15,14. ΛΒ 80,23,1. ΜΓ 204,19,2. ΝΕ 322,5,6.

ἀγιότης: Ν 284,5,10. ΝΗ 370,3,13. 386,27,10. Ξ 400,8,1.

ἀγνεία: ΝΣΤ 336,9,6. 338,11,10. ΝΗ 382,24,4.

ἄγνοια: ΛΒ 82,24,13. ΜΑ 174,1,4. 176,3,6.

ἀγνωμοσύνη: ΜΔ 218,5,5. ΝΔ 314,9,2.

ἀγριότης: τὴν πραότητα τὴν φυσικὴν εἰς ἀγριότητα μεταβάλλομεν ΚΖ 3,22,14.

ἀγρυπνία: περὶ ἀγρυπνίας τῶν νυκτῶν ΚΗ 18 τίτλος. 18,1,1. 22,6,1. νυκτερινὴ
 ἀγρυπνία ΚΘ 26 τίτλος. περὶ ἀγρυπνίας 26,1,2έ. ἀγρυπνία ἔργον ἀγγελι-
 κῆς τάξεως 26,2,1έ. 28,3,19. 32,6,3· 7,3. 34,10,2. 36,11,1. ΛΔ 108,10,11.
 Λθ 168,5,1. ΝΣΤ 332,2,4. ἀκοίμητος ἀγρυπνία 334,5,3· 352,29,6.

ἀγώνισμα, –τα: ἀγώνισμα σωφροσύνης ΜΒ 186,6,1.

Ἄδὰμ: ΜΑ 174,2,3.

ἀδημονία: ΝΣΤ 340,14,4.

ἄδης: Ξ 404,11,15.

ἀδικεῖν: ἀδικήθητι, καὶ μὴ ἀδικήσης ΝΗ 380,20,20.

ἀδικία: ΝΔ 116,22,8.

ἀδολεσχία Λ 46,17,6. ΛΓ 88,6,5. 96,16,9. 112,17,1. ΛΕ 130,7,2. ΛΖ 146,7,3. ΛΗ 152,4,4. ΛΘ 166,3,5· 4,5.

ἀδυναμία: ΚΗ 20,2,7.

ἀηδία: ΝΕ 324,6,14.

Αἴγυπτος: ΜΕ 230,5,1.

αἰδώς: ΝΗ 374,8,1.

αἷμα: αἵματος ἀνταγώνισμα ΜΒ 186,5,9.

αἰσθησις: περὶ τῶν αἰσθήσεων ΜΔ 214, τίτλος.

αἰσχύνη: ΜΣΤ 246,1,14. ΝΕ 318,2,8. 320,3,4ε. 322,5,13. τοῖς ὀκνηροῖς καὶ φιληδόνοις αἰσχύνης καρπὸς ΝΣΤ 334,7,5–6. 356,33,6. ΝΗ 382,23,3.

αἰχμαλωσία: ΝΕ 326,11,10.

ἀκαθαρσία: ΜΖ 256,4,2.

ἀκαταληψία: Ν 282,4,2.

ἀκηδία: ἢ ἀκηδία ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ ΛΓ 94,14,1· 96,17,4. 114,17,7. ΜΣΤ 244,12,4. 250,17,3. ΝΕ 324,8,2ε. ΝΖ 364,4,2.

ἀκολασία: ΛΓ 86,4,3. ΝΕ 322,5,5. ΝΣΤ 338,11,5.

ἀκτημοσύνη: ΛΕ 128,4,3. 130,7,3. ΜΣΤ 236,1,5· 2,1.

ἀλαζονεία: ΜΔ 226,15,2.

ἄλας: θεῖον ἄλας ΝΣΤ 38,11,13.

ἀλήθεια: Λ 50,18,18. ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ ΛΓ 84,1,5. ΛΔ 106,8,2. ΜΒ 186,5,7. ΜΕ 230,3,7. ἢ ἡδύτης τῶν πειρασμῶν τῶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας γινομένων ΜΣΤ 236, τίτλος. ΝΣΤ 332,4,7. ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας 342,16,5.

ἀλλοίωσις: ΚΘ 34,9,10. ἀλλοίωσις τῆς φύσεως 36,11,7. φυσικὴ ἀλλοίωσις 42,10,3. ΛΔ 104,7,10. ΛΗ 160,22,8. ἀλλοίωσις τῶν ἐναντιώσεων ΜΘ 266,2,3ε· 3,5. ἀλλοιώσεις τῶν οἰκονομιῶν ΜΘ 278,15,14. Ν 282,3,7ε. ΝΕ 324,7,7ε. 326,9,8. ΝΣΤ 352, 28,8. περὶ ἀλλοιώσεως τῆς ψυχῆς 364,2,6. ἀλλοίωσις ζωῆς 364,2,6. περὶ ἀλλοιώσεων τῶν ἐν τῇ διανοίᾳ ΝΘ 390 τίτλος. Ξ 402,9,10.

ἀμάρτημα,–τα ΜΑ 176,4,4. ΜΘ 274,9,10· 10,6.

ἀμαρτία: ὁ τὰς θλίψεις ἀποβαλὼν ἐκουσίως, τὰς ἀμαρτίας ἀγαπᾶν βιάζεται ΚΖ 14,4,12–14. ὅταν ὁ ἄνθρωπος μνημονεύσῃ τῶν πρώτων αὐτοῦ ἀμαρτιῶν καὶ κολάσῃ ἑαυτὸν, τότε καὶ ὁ Θεὸς φροντίδα ποιεῖται τοῦ ἀναπαῦσαι αὐτὸν 16,6,3–6. οὐκ ἔστιν ἀμαρτία ἀσυγχώρητος, εἰ μὴ ὁ ἀμετανόητος Λ 38,4,1. 40,6,3ε. 42,9,5. ΛΔ 118,25,1. ΛΖ 144,4,11. περὶ ἀμαρτίας ΜΑ 174 τίτλος. 174,1,1· 2,2ε. 176,3,1ε. 182,11,5. περὶ δυνάμεως καὶ ἐνεργ-

γείας τῶν κακιῶν τῆς ἁμαρτίας MB 184 τίτλος. μισεῖν τὴν αἰτίαν τῆς ἁμαρτίας 184,1,1. MB 188,8,11. 188,9,3. ΜΔ 226,13,8. τὸ σῶμα γίνεται φίλος τῆς ἁμαρτίας φοβούμενον τοὺς πειρασμοὺς MZ 254,1,1–2. ἁμαρτία μεγάλη ἐστὶ τὸ φονεῦσαι ἑαυτὸν 256,4,3έ. NE 318,1,6. ἀδύνατόν τινι τὴν ἕξιν τῆς ἁμαρτίας καταλειπεῖν 318,2,4–5. ΝΣΤ 330,1,1. ἐπικαρπία ἁμαρτίας 38,11,7. 346,21,9. Ξ 400,7,3.

ἁμαρτωλός,–οί: ΛΑ 60,1,5. ΜΑ 182,12,2. NE 324,6,6. ΝΗ 378,18,5έ. 384,25,12. 386,29,1. Ξ 400,7,1έ. 402,9,8. 404,11,9. 406,12,3.

ἀμέλεια: Λ 40,6,9. ΛΔ 102,3,1έ. 104,6,2. 106,8,12έ. ΛΗ 150,1,1. ΜΑ 174,2,9. ΜΓ 192, τίτλος. ΜΣΤ 250,17,9. ΝΣΤ 352,28,10. περὶ ἀμελείας Ξ 394, τίτλος.

ἀμεριμνία: Ν 290,11,4.

ἀμετρία: NE 324,8,8.

Ἄμμοῦν: ΛΣΤ 136,5,1.

ἀμοιβή: ΛΖ 144,3,4έ. ΝΣΤ 340,14,11.

ἀνάγνωσις: ΛΔ 100,2,2έ. ΛΕ 128,5,5. Μ 170,8,9. ἀδιάλειπτος ἀνάγνωσις ΝΣΤ 346,21,7.

ἀνάθεμα: ΛΔ 120,25,11.

ἀναΐδεια: Ν 282,2,13.

ἀνάπαυσις: ἡ ἀνάπαυσις τρέφει καὶ αὖξει τὰ πάθη ΚΖ 14,4,17. διὰ τὰ πάθη ἄπερ γεννῶνται ἐκ τῆς ἀναπαύσεως ἡμῶν καταργοῦμεν τὴν αἰτίαν τῆς ἀρετῆς, ἡγουν τὴν στένωσιν καὶ τὴν θλίψιν, καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀναπαύσεως τῆς προσαγομένης ἡμῖν, κατὰ τοσοῦτον τόπον ποιοῦμεν τοῖς πάθεσιν ἐν ἡμῖν 14–16,5,6–10. ΛΔ 114,18,4. ΛΕ 130,6,9. 136,6,5έ. 138,7,1έ. 140,8,11έ. ἐντὸς τῶν πειρασμῶν ἀπόκειται ἡ θεία ἀνάπαυσις ΜΔ 222,10,11–12. σωματικὴ ἀνάπαυσις ΜΣΤ 236,1,8. ἀνάπαυσις τῆς χάριτος ΜΘ 268,4,5. ΝΒ 300,4,2. ΝΗ 388,30,4. Ξ 394,1,4· 2,2. 396,3,5έ· 3,3έ. Ξ 398,6,2.

ἀνάστασις: ἀνάστασις τῆς κρίσεως ΜΑ 182,12,3. Ξ 404,11,10. 406,12,4.

ἀναχώρησις: ΛΕ 128,4,10· 5,11έ. 130,6,12. ΜΣΤ 238,3,1.

ἀνδρεία: ΝΣΤ 356,33,3.

ἀνελεημοσύνη: ΝΗ 370,4,2.

ἀνελπιστία: ΜΑ 180,10,12.

ἄνεσις: NE 322,5,1. ἄνεσις τῶν μελῶν 324,8,1. 326,11,8.

ἀνόμημα: Ξ 402,10,1.

ἀνομία: ΜΘ 274,10,4. συγχώρησις ἀνομίας ΝΣΤ 338,11,8.

ἀνταπόδοσις: ΛΖ 144,3,9. Ξ 404,10,12. 406,12,3έ.

ἀντίληψις: ἀντίληψις θεϊκὴ ΜΗ 260,4,16. ἀντίληψις τῆς χάριτος ΜΘ 266,3,3. Ν 290,10,17. ΝΘ 390,1,3έ. οὐράνιος ἀντίληψις 392,3,13.

ἀνυπομονησία: Ξ 398,5,9.

ἀπλότης: ΜΔ 214,2,1. ΝΒ 302,5,14.

ἀπόγνωσις: ΜΕ 266,2,4. 268,4,10· 5,2. Ν 288,10,16. ΝΔ 310,3,16. ΝΖ 362,1,13.

ἀποκάλυψις: Πνεῦμα τῆς ἀποκαλύψεως Λ 52,21,7έ. ΛΔ 122,26,9. ἄνθρωπος τῆς ἀποκαλύψεως ΛΕ 126,2,1. ἀποκάλυψις τῶν μυστηρίων ΛΖ 146,6,12. Μ 170,9,2έ. ΜΓ 194,2,10. ΜΗ 260,4,13. Ν 284,4,9· 5,7. ΝΓ 306,2,5.

ἀπώλεια: ΛΖ 146,5,6. ΜΑ 178,6,1. ΜΔ 216,2,9. βόθρος τῆς ἀπωλείας ΝΒ 298,2,12.

ἀργία: ΜΒ 186,7,1. ἀργία τῆς προσευχῆς 186,7,5.

ἀρετή: ΚΖ 16,6,10. ΚΘ 32,5,10. Λ 38,5,1. 40,7,2. 44,12,3. ἔργα τῆς ἀρετῆς 46,16,7έ. 50,21,1. 56,29,10. ΛΒ 72,17,2. ΛΓ 86,4,1. 88,5,3· 6,7. ΛΖ 142,3,1. 144,3,7. 146,6,3έ. ΜΑ 176,2,12· 3,2· 4,2έ. 178,5,4. 180,10,1. ἕνας τῆς ἀγάπης τῶν ἀρετῶν ΜΒ 184,1,5. ΜΓ 204,17,7. ΜΔ 216,2,4έ. 222,11,7. ΜΣΤ 236,1,1. ΜΘ 272,9,2. 274,10,5· 12,5. 276,13,8· 14,9. Ν 282,3,7. ΝΔ 316,10,15. ΝΕ 324,6,7. ΝΣΤ 346,20,1. 348,24,6. 350,24,13έ. 352,29,1έ. 354,30,16. Ξ 398,4,12. ΞΑ 410,2,7· 3,3έ. 412,5,4· 6,2. ἐπιθυμία τῆς ἀρετῆς 412,7,3. ὁ φυσικὸς ζῆλος ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς 412,7,5.

ἀρρωστία: ΛΣΤ 138,7,10.

Ἄρσένιος: ΛΔ 108,11,8. 110,14,3.

ἄρτος: μακάριος ὁ ἔχων τροφήν τὸν ἄρτον τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάντα καὶ ζῶν δεδωκότα τῷ κόσμῳ ΜΓ 208,24,2–4.

ἀσέλγεια: ΝΔ 310,3,13.

ἄσωτεία: Ξ 402,9,3.

ἄσωτος: ἄσωτος υἱὸς Ξ 402,9,2.

ἀτιμία: Λ 48,18,5.

αὐτεξούσιον: Λ 44,13,1. ΜΑ 176,3,10,2έ. ΜΒ 184,1,5. ΝΕ 322,6,1.

αὐτεξουσιότης: ΛΒ 64,7,4έ.

ἀφθαρσία: Ξ 404,11,15. 406,12,6.

ἀφροσύνη: ἀφροσύνη τῆς φύσεως ΝΕ 324,9,1.

Ἄχαάβ: ΝΗ 386,29,3.

B

βάπτισμα: ΜΔ 224,12,6.

βαπτισμός: ΚΘ 36,10,6.

βασιλεία τοῦ Θεοῦ: ΛΓ 98,17,11. ΜΓ 198,5,4. ΜΔ 220,6,10. ΝΣΤ 340,15,3.

βασιλεία τοῦ κόσμου ΛΘ 166,2,3.

βασιλεία τῶν οὐρανῶν: Λ 42,11,3. ΜΔ 224,11,14. ΝΣΤ 342,15,15.

Βασίλειος: ΝΗ 388,30,8.

βλάβη: ΛΖ 146,6,1.

βλασφημία: ΛΒ 68,13,5. ΜΔ 224,13,5. ΜΣΤ 246,13,11. 250,17,6. λογισμοὶ τῆς

βλασφημίας ΝΓ 306,2,. ΝΖ 364,3,10.

βοήθεια: βοήθεια τοῦ Θεοῦ Λ 46,16,5. ἡ ἐκλειψις τῆς ἀνθρωπίνης βοηθείας (πειρασμός) ΜΣΤ 246,12,6. βοήθεια τοῦ Θεοῦ 246,12,16.

βρῶσις: ΚΖ 12,3,18.

Γ

γαλήνη: ΜΓ 194,2,18έ. ΜΘ 270,.7,7. ΝΣΤ 30,2,5. 338,11,14. 342,16,9.

γαστριμαργία: ΚΖ 14,4,11. ΝΣΤ 330,2,1. Ξ 398,5,5.

γαστρίμαργος, -οι: ΜΓ 206,22,4. μετὰ χοίρου ἢ μετὰ γαστριμάργου συλλάλει ΝΗ 380,20,15.

γένενα: ΛΕ 130,6,6. ΜΣΤ 250,17,4. ΝΕ 322,5,13. ΝΣΤ 340,15,3ε. 342,16,2. Ξ 404,11,10έ.

γεωργία: ἐπουράνιος γεωργία ΝΣΤ 332,3,1-2.

γνώσις: ΛΔ 102,4,2. 112,17,5. γνώσις τῆς ἀληθείας ΛΣΤ 134,3,11. ἀληθινή γνώσις ΛΖ 146,6,12. γνώσις τῆς ἀληθείας ΛΗ 150,1,12. ἡ γνώσις γέννημά ἐστι τῆς ὑγείας τῆς ψυχῆς ΛΗ 152,6,1. γνώσις ἐστὶν αἰσθησις τῆς ζωῆς τοῦ θανάτου 154,7,1. ἡ κατὰ Θεὸν γνώσις βασιλεύς ἐστι πασῶν τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῇ δεχομένη καρδίᾳ αὐτὴν πᾶσα ἢ γῆ γλυκύτης περισσὴ ἐστὶ 154,8,2-4. γνώσις τῆς ἀληθείας 158,15,11. γνώσις τοῦ Πνεύματος Μ 168,6,5. ἡ πνευματικὴ γνώσις δευτέρα ἐστὶ τῇ φύσει τῆς ἐργασίας τῶν ἀρετῶν ΜΔ 216,2,5-6. ΜΗ 258,2,6. ΜΗ 260,3,6. περὶ τῆς ἀληθοῦς γνώσεως ΜΘ 264, τίτλος. γνώσις τοῦ Κυρίου ΜΘ 278,15,16. παραφυλάττω ἐκ τῆς γνώσεως τῆς προηγουμένης τῆς τῶν πειρασμῶν ἀπαντήσεως ΝΕ 324,6,7. ἐν πώματι φιληδόνῳ ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ οὐκ οἰκεῖ ΝΣΤ 334,7,1. ἡ γνώσις τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ 334,7,5. γνώσις τοῦ Θεοῦ 356,33,4. Ξ 404,10,17. γνώσις τῆς δόξης 406,13,7. ΞΑ 414,9,3.

γονυκλισία: ΚΘ 32,8,7. ΝΣΤ 358,35,4.

Γρηγόριος: ΝΗ 388,30,1.

γυμνασία: γυμνασία τῆς ἐργασίας ΛΔ 108,12,1.

Δ

Δαβίδ: Ξ 402,8,6.

δαίμων: ΛΓ 88,8,2. πρόνοια τῶν δαιμόνων 90,9,6. ΛΣΤ 138,8,7. ΜΑ 180,10,7. ΜΒ 186,7,6. ΜΓ 192,1,4. 196,4,4. 200,11,8. 12,4. 206,21,11. 22,2. 210,27,3. ΜΔ 224,13,3. ΜΣΤ 246,13,5. ΜΗ 258,2,7.

δάκρυα: ΛΓ 96,16,13. 108,12,3. 110,12,8. ΛΘ 168,5,3.

Δανιήλ: ΜΕ 230,5,2.

δειλία: ΝΑ 292,1,6. ΝΣΤ 354,3,14.

διάβολος: ΚΖ 14,5,2. Λ 40,6,15. ΛΓ 92,12,6. ΛΔ 106,8,9. ΛΣΤ 138,7,2. ΜΑ 176,4,7. 182,11,3. ΜΔ 226,15,2. ΝΑ 294,2,1έ. 296,4,7έ. 5,5έ. ΝΒ 298,1,6. 2,1. 300,3,1. 304,7,12. ΝΔ 308,2,1. 310,6,1. 312,6,11. 7,2έ. ΝΣΤ 344,18,1. ΝΗ 374,6,15. ΝΘ 390,1,10. Ξ 400,7,7έ.

διάγνωσις: Λ 52,21,10.

διάκρισις: ΚΘ 28,3, 1. περί διαφορᾶς τῆς ἐν ἡσυχία διακρίσεως ΛΑ 60 τίτλος. ΛΒ 66,9,5. ΛΓ 90,9,14. 92,13,1. 94,13,6. ΛΗ 156,13,12. ἔργον τῆς διακρίσεως ἐν γνῶσει 156,15,3έ. ΜΣΤ 240,6,2. λύπη τῆς διακρίσεως ΜΘ 274,10,8. ΝΕ 320,4,5. ΝΣΤ 338,13,3. προσφορὰ δικαίων, δάκρυα ὀφθαλμῶν αὐτῶν 352,29,5–6. ΝΗ 380,19,7. διάκρισις τοῦ νοῦ ΝΘ 392,8. Ξ 398,6,1. 400,6,8.

διαλογισμός,–οί: ψυχικοὶ διαλογισμοὶ ΛΒ 70,14,19. διαλογισμοὶ τῆς φύσεως ΛΖ 142,1,5. χαλεποὶ διαλογισμοὶ ΝΣΤ 332,4,12. 350,25,3. 354,31,12. ΝΗ 380,19,6.

δικαιοκρισία: ΝΗ 372,5,1. ἡ δικαιοκρισία ἐστὶν ἰσότης τοῦ μέτρου τοῦ ἴσου 372,5,3–4. ἡ χρεία τῆς δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ οὐ συσταθμίζεται πρὸς ὁμοίωσιν τῆς ἐλεημοσύνης αὐτοῦ 372,5,13–14.

δικαιολογία: ΝΗ 382,21,1.

δικαιοσύνη: ΛΓ 98,17,11. ΛΘ 168,5,6. δύναμις τῆς ὁδοῦ τῆς δικαιοσύνης ΚΘ 32,7,5. ΛΖ 148,7,12. ΜΑ 178,5,έ. ΜΔ 220,6,11. ΜΕ 232,6,7. ΜΘ 278,15,5. ΝΣΤ 332,4,5έ. ΝΗ 372,5,9. 380,19,2. Ξ 400,7,10. 8,5. 402,49,8.

Διονύσιος: ΛΒ 70,14,20.

δισταγμός: ΜΔ 226,13,10. ΜΘ 270,6,3. ΝΑ 294,2,4. δισταγμός τῆς καρδίας ΝΣΤ 360,36,3. ΝΖ 62,1,15. δισταγμός τῆς διανοίας 364,3,9. δισταγμός περὶ τῆς ἀναστάσεως 364,3,11.

διψυχία: ΜΔ 226,13,10. ΝΑ 296,4,10. ΜΣΤ 358,34,1.

δοκιμασία: ΛΔ 112,17,5.

δουλεία: πονηρὰ δουλεία ΝΕ 322,6,2.

δόξα: ΚΗ 24,6,16. ΚΘ 36,12,4. ἀνθρωπίνη δόξα Λ 54,26,7. 58,31,7. εὐφραίνουσα δόξα ΛΒ 72,16,3. 82,24,18. ΛΔ 122,26,11. ΛΕ 130,8,6. ΛΗ 154,12,3. 162,23,10. Μ 172,10,6. ΜΒ 190,10,7. δόξα τοῦ Θεοῦ ΜΓ 198,5,6. 200,14,8. 212,29,6. 218,5,1. ΜΔ 226,15,8. ΜΕ 234,8,9έ. Ν 290,11,7. δόξα τοῦ Θεοῦ ΝΑ 294,3,3. ΝΔ 316,10,22. ΝΕ 328,11,13. ΝΣΤ 340,15,7. 360,36,6. ΝΖ 366,5,12. ΝΗ 388,31,6. Ξ 404,11,16. 406,12,6. 13,1έ. ΞΑ 414,10,9.

δοξολογία: ΚΗ 24,6,12. ΛΕ 128,5,6. ΛΣΤ 132,2,9.

δύναμις: ἡ θεϊκὴ δύναμις ΛΘ 164,1,7. ἡ δύναμις, ἥτις καλεῖται ἐρεθισμός ΜΒ 184,2,1. ἡ δύναμις τοῦ μεγέθους τῆς ἁμαρτίας 184,3,4. θεϊκὴ δύναμις ΜΣΤ 248,14,9. ΜΗ 260,4,5έ. δύναμις τοῦ Θεοῦ Ν 286,6,5. δύναμις νοητῆ ΝΑ 296,4,11. ἡ δύναμις τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ 296,5,6–7. θεία δύνα-

μεις NB 298,2,2. 300,4,7έ. ΝΓ 304,1,4έ. ΝΔ 312,8,5. 314,8,7· 9,3. δύναμις τοῦ Πνεύματος ΝΣΤ 346,22,1. δύναμις ψυχική 346,22,2. δύναμις τοῦ θυμοῦ NH 374,6,11.

δωρεά: ΛΑ 60,1,1.

δώρημα: Λ 38,4,2. ΜΘ 272,8,8.

Ε

ἐγκατάλειψις: ἡ τελεία ἐγκατάλειψις (ὑπὸ τοῦ Θεοῦ) ΜΑ 178,6,2.

ἐγκράτεια ΚΘ 36,11,1.

ἐγρήγορσις: ΚΗ 22,5,8. ΚΘ 28,2,10. 30,4,8. 30,5,5. ΝΓ 306,2,7.

εἶδωλον,-α: ΝΣΤ 332,4,11.

εἰκῶν: οὐράνιος εἰκῶν ἣτις ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης ΝΕ 326,9,6.

εἰρηνεύειν: εἰρηνευσον ἐν σεαυτῶ, καὶ εἰρηνεύσει σοι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ Λ 40,8,1-2.

εἰρήνη: ΚΖ 12,3,16. ΛΓ 92,12,1. ΜΔ 214,1,1. 220,8,4. ΜΣΤ 240,7,1. ΜΘ 264,1,10. 268,3,7. 270,7,7. ἡ οὐράνιος εἰκῶν, ἣτις ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης ΝΕ 326,9,6-7. ΝΖ 362,1,12. ΝΗ 368,1,1. 370,2,6. 384,26,5έ. 386,27,6. Ξ 394,1,7. 398,2,2.

εἰρηνοποιός: οὐκ εἶ εἰρηνοποιός, μὴ γίνου φιλοτάραχος ΝΗ 384,25,12.

ἐκδίκησις: ΜΒ 188,10,2. Ξ 400,8,2.

ἐκκλινισμός: Ν 282,3,17.

ἐκστασις: ΝΕ 324,8,1έ.

ἐλάττωμα,-τα: Λ 40,6,8.

ἐλεημοσύνη: ΛΓ 96,17,4. ΛΔ 114,19,2. ΝΣΤ 336,10,1έ. 352,30,2. ΝΗ 372,5,1έ. 6,5. Ξ 404,11,1.

ἐλεήμων: ἄνθρωπος ἐλεήμων ἰατρός ἐστὶ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ΛΔ 114,19,8. ἐλεήμων ἐστὶν ὁ μὴ διακρίνων κατὰ διάνοιάν τινα ἀπὸ τινος, ἀλλὰ πάντας ἐλεῶν. ΝΣΤ 336,8,8-9.

ἐλεος Λ 44,14,3. ΜΑ 178,8,8. ΝΗ 372,6,3.

ἐλευθερία: ΚΖ 14,4,3. ΚΗ 20,3,1. ΚΘ 32,5,12. ΛΓ 92,12,2. ΛΔ 112,16,6. ΛΗ 158,18,3. ἐλευθερία ἀπαιδευτος, ἣτις ἐστὶ μήτηρ τῶν παθῶν ΜΒ 188,8,9. τῆς ἀκαίρου ἐλευθερίας, δουλεία τὸ τέλος ἀπότομος 188,9,12. ΜΔ 222,10,2. ΜΣΤ 240,6,4. 244,10,12. ΜΗ 260,9,3έ. Ν 282,3,16. 286,7,8. 342,16,13. 348,24,10. Ξ 396,2,8· 3,1. ΞΑ 410,2,5.

Ἐλισσαιέ: ΜΔ 216,4,7.

Ἐλισσαιός: ΝΣΤ 336,10,12.

ἐλλαμψις: ἔλλαμψις τοῦ φωτός ΜΓ 200,11,5. ΞΑ 414,9,3.

ἐλπίς: ἡ πίστις ἢ παρέχουσα πληροφορίαν ἐλπίδος ΛΓ 84,1,9. ΛΔ 112,17,1. 114,17,9. ΛΕ 126,3,8. ἐλπίς τῶν μελλόντων ΛΗ 150,1,14. ΜΑ 177,8,6.

180,8,12. ΜΣΤ 246,12,6. ἐλπίς τῆς πίστεως 248,14,9. ἐπουράνιος ἐλπίς ΜΖ 256,4,12. ΜΘ 276,14,14. ΝΔ 310,3,18. ἐλπίς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ΝΣΤ 334,8,3-4. 346,21,2έ. 352,29,11. 354,30,9· 31,7. ἐλπίς τῆς παρουσίας ζωῆς 356,33,12. ἡ ἐλπίς τῆς ζωῆς ταύτης 356,33,13. ἐλπίς τοῦ Θεοῦ 358,34,3. ΝΖ 362,1,13. ἐλπίς τῶν Χριστιανῶν 364,2,4. σύμβουλος σοφός, τεῖχος ἐλπίδος ΝΗ 380,20,4. ἐλπίς τοῦ Θεοῦ 386,27,6έ.·28,1έ. ὁ ἐν ἐλπίδι μετανοίας ὀλισθαίνων ἐκ δευτέρου, οὗτος μετὰ πανουργίας πορεύεται μετὰ τοῦ Θεοῦ Ξ 398,4,9-10.

ἐνδεια: ἐνδεια τῆς σωματικῆς χρείας ΜΣΤ 246,12,7.

ἐνέργεια: ἐνέργεια τῆς χάριτος ΜΘ 270,7,2.

ἐνθύμησις: πονηραὶ ἐνθυμήσεις ΝΣΤ 332,4,10.

ἐντολή: διαγωγή τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου ΛΓ 84,1,13. ἐντολή τοῦ Κυρίου ΝΣΤ 332,4,6. ἐντολαὶ τοῦ Πνεύματος 346,22,3.

ἐξομολόγησις: ἐξομολογησις καρδιακὴ Λ 50,19,6. ἐξομολόγησις τῶν πλημμελημάτων ΝΕ 318,2,6.

ἐξουδένωσις: ΛΣΤ 138,7,10.

ἐξουσία: ΛΒ 64,7,4.

ἐξυπνισμός: ΞΑ 410,3,7έ.

ἔπαινος: παγίς κεκρυμμένη ἔπαινος δολίου ΝΗ 380,20,5

ἔπαρσις ΜΣΤ 246,13,9. ΝΑ 296,4,18.

ἐπίγνωσις: ἐπίγνωσις τῆς καινῆς ζωῆς ΚΘ 32,7,2. τῇ γλυκύτητι τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστιν οὐδὲν ὁμοιον ΛΗ 154,8,4-5. ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας ΜΔ 222,10,7. ΜΗ 260,3,2. ΝΣΤ 342,16,5. ἐπίγνωσις καὶ φανέρωσις τῆς ἀληθείας ΝΗ 386,28,9.

ἐπιείκεια: ΜΘ 264,1,9. ΝΗ 368,2,1. 374,7,5.

ἐπιθυμία: ΚΖ 5,3,5έ. ἐπιθυμία ἐμπαθῆς 16,6,12. ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς Λ 48,18,8-9. ΛΑ 62,2,5. ΛΒ 64,7,4. 68,11,1έ. 80,23,12. ἐπιθυμία αἰσχροῦ ΛΓ 86,4,3. 90,9,7. ΛΔ 102,3,3. ΛΕ 124,1,3. ἡ κατὰ Θεὸν γνῶσις βασιλεύς ἐστι πασῶν τῶν ἐπιθυμιῶν ΛΗ 154,8,2-3. ἐπιθυμία τῆς γαστροῦ ΜΔ 218,4,13. ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ δείκνυται 222,9,6. ΜΣΤ 248,13,16. ΝΕ 326,10,1. ΝΘ 390,1,4έ. ΞΑ 408,1,1έ. 410,2,2. φυσικὴ ἐπιθυμία 410,2,7. ἐπιθυμία τῆς ἀρετῆς 412,7,3.

ἐπιμέλεια: ἐπιμέλεια ψυχικὴ ΜΑ 180,10,2. ΝΗ 368,1,9.

ἐπιπόθησις: ἐπιπόθησις φυσικὴ, ἡ διῶλιζουσα τὸ νοητὸν πέρας τῆς ψυχῆς Λ 48,17,10-11.

ἐπιτίμιον: ΝΗ 368,1,9.

ἐργασία: πνευματικὴ ἐργασία ΛΒ 70,14,2. ΛΖ 142,3,3. ἐργασία τῆς ἀρετῆς 144,3,7· 4,1. ἐργασία τῶν ἀρετῶν ΜΔ 216,2,4. περὶ ἀσκητικῶν ἐργασιῶν ΝΣΤ 330, τίτλος.

ἔργον: ἔργον τοῦ Θεοῦ ΝΑ 296,4,7. ΝΣΤ 360,36,1-2. ἔργα μετὰ ἀνελεημοσύνης

ένώπιον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἄνθρωπος θύων υἷὸν ἐνώπιον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
NH 370,4,2-3. ἔργον τοῦ Θεοῦ Ξ 394,1,2.

ἐργόχειρον: ΛΓ 96 τίτλος.

ἔρωσ: θεῖος ἔρωσ M 170,8,3.

Εὔα: MA 174,2,3.

εὐεργεσία: ΚΘ 28,3,15.

εὐλάβεια: NH 374,10,1.

εὐσπλαγχνία: περὶ τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Δεσπότη ME 228, τίτλος.

εὐταξία: ἡ εὐταξία τῆς ἐργασίας τὸ φῶς ἐστὶ ἐπὶ τοῦ φρονήματος ΛΔ 102,4,1.
εὐταξία τῆς νυκτὸς 102,5,1.

εὐφροσύνη: ΜΓ 194,2,22. 196,4,12. 200,13,8. 208,24,8. ΝΣΤ 340,13,12. εὐφρο-
σύνη τῆς ψυχῆς 354,30,7· 31,6. Ξ 404,11,12.

εὐχαριστία: περὶ εὐχαριστίας Θεοῦ Λ 38, τίτλος. 38,1,1έ. οὐδὲ διαμένει δῶρημα
χωρὶς προσθήκης, εἰ μὴ τὸ στερούμενον εὐχαριστίας 38,4,2-3έ. ΛΗ
162,23,11. ΜΣΤ 252,19,8. ΝΣΤ 354,31,10. Ξ 406,13,3.

εὐχεσθαι: πῶς ὀφείλει τις εὐχεσθαι ἀρεμβάστως ΛΓ 92 τίτλος.

εὐχή: περὶ τῶν τρόπων τῆς εὐχῆς ΛΓ 84 τίτλος. 92,11,5. εὐχή ἀμετεώριστος ΛΔ
100,1,1. 100,2,2. καθαρὰ εὐχή 100,2,5. ΛΕ 128,4,4έ. 128,5,3έ. 130,6,13.
M 170,8,10. ΜΔ 220,9,3. N 280,1,6. 282,3,130· 4,1. 290,10,17. ΝΣΤ
352,29,3. NZ 364,3,3. NH 372,6,9. εὐχή ἀμετεώριστος 388,31,1. 390,1,4.
Ξ 394,1,10.

Εὐχῆται: ΜΘ 266,2,22.

εὐωχία: ΜΓ 206,22,11.

Ἐφραῖμ: ΛΗ 162,23,1.

Z

Ζαχαρίας: ΛΒ 78,22,1.

Ζεβεδαιός: υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου ΜΔ 224,12,3.

ζῆλος: ἐνδύεται ἡ ψυχὴ τὴν φλόγα τοῦ ζήλου Λ 40,6,12. 48,17,9. ΛΔ 102,3,2.
ΜΓ 196,4,5· 204,17,9. NB 298,1,3. 300,3,5. ζῆλος τῆς ἀρχῆς τῆς ὁδοῦ
(τοῦ Θεοῦ) 302,6,3. NH 368,1,4. ζῆλος πονηρὸς 368,1,5. ΞΑ 408,1,6έ·
2,2έ. ὁ φυσικὸς ζῆλος ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς 412,7,5. ὄπλα τοῦ ζήλου 414,8,7.

ζηλωτής: ἄνθρωπος ζηλωτῆς οὐδέποτε φθάνει τὴν εἰρήνην τῆς διανοίας NH
368,1,1-2.

ζημία: Λ 44,14,1. ΜΣΤ 240,5,4έ. NH 374,10,6. Ξ. 400,6,4. ΞΑ 410,2,3έ.

ζωή: περὶ ζωῆς τῆς γνώσεως ΛΖ 142 τίτλος. ζωὴ ἡ ἀθάνατός ἐστι, αἴσθησις ἐν
Θεῷ ΛΗ 154,8,1. ζωὴ αἰώνιος ἐστὶ παράκλησις εἰς Θεὸν 154,10,1. μιση-
σαι τὴν ζωὴν διὰ τὴν ζωὴν τοῦ Κυρίου 160,21,1-2. ζωὴ ἡ αἰώνιος ME
232,8,6. ζωὴ τοῦ κόσμου NB 298,1,4. πρόσκαιρος ζωὴ ΝΔ 316,10,15.

ζωή αἰώνιος ΝΣΤ 342,15,13. ζωὴ μετ' αἰσχύνης καὶ ὀκνηρίας 356,3,6.

Η

ἡδονή: ἄτοπος ἡδονή ΚΖ 10,1,2. ΛΗ 48,17,13. ἡδονή τῆς προσευχῆς ΛΑ 62,3,1. ἄτοπος ἡδονή ΛΔ 102,4,13. 104,5,5. 108,12,1. 116,22,7. ἡδονή τοῦ κόσμου 120,26,4-5. ΛΣΤ 140,8,13. ΛΗ 152,4,2. ΜΑ 176,4,3. ΜΒ 184,1,2. ΝΔ 310,4,3. ΝΕ 318,1,7. 322,5,5έ. 324,6,13· 8,8. 326,11,5.

ἡδυπάθεια: ἡδυπάθεια τῶν παθῶν ΚΖ 14,4,17. ΜΓ 208,24,1.

ἡδύτης: ἡ ἡδύτης τοῦ Θεοῦ Μ 168,7,5.

Ἡσαΐας: ΜΕ 234,8,12.

ἡσυχία: ΚΘ 34,10,4. 36,11,2. ΛΓ 96,17,2. ΛΔ 100,2,4. 104,6,1. 108,12,3. 110,13,9. 116,22,4έ. ἡ ἡσυχία μητέρα τῆς μετανοίας 116,22,6-7. 116,23,2. 118,24,3. 120,26,1έ. ΛΕ 130,7,2. ΛΘ 164,1,11. ΜΓ 194,2,18έ. 210,28,14. 212,29,4. ΜΣΤ 242,8,6. ΜΖ 254,2,3. ΜΘ 278,15,4έ. ΝΔ 308,2,6. ΝΣΤ 350,26,3.4. ἀληθινὴ ἡσυχία ΝΖ 362,1,4. 364,4,4.

Θ

θάνατος: μνήμη τοῦ θανάτου ΛΔ 112,17,2. θάνατος σωματικὸς ΛΣΤ 140,8,15. ἐγνωσμένος θάνατος ΜΒ 186,7,2. θάνατος ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ ΝΣΤ 356,33,6.

θάρσος: ΝΗ 262,4,17.

θέλημα: ΚΖ 12,3,8. ΚΗ 18,1,11. ἀγαθὸν θέλημα Λ 44,12,4. αὐτεξούσιον τοῦ θελήματος ΛΒ 72,17,3. ΛΔ 106,9,3. θέλημα τοῦ Πνεύματος ΛΣΤ 136,6,5έ. θέλημα τοῦ Θεοῦ ΛΖ 146,6,8. θέλημα ἀγαθὸν ΛΘ 168,4,10. θέλημα τοῦ ἐχθροῦ ΜΑ 176,4,6. ὁ μὴ ὑποτάσσων τῷ Θεῷ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, ὑποταγῆσεται τῷ ἀντιδίκῳ αὐτοῦ ΜΒ 188,8,1-2. ἴδιον θέλημα ΜΓ 198,6,3. ΜΔ 216,4,5. θέλημα τοῦ Θεοῦ 226,14,12. ἴδιον θέλημα ΜΣΤ 246,13,10. ΜΘ 266,2,9. 278,15,7. θέλημα Κυρίου Ν 284,5,1. θέλημα ἀνθρώπου ΝΣΤ 332,4,10. θελήματα ἀγαθὰ ΝΣΤ 348,23,1. θέλημα τοῦ Θεοῦ 360,36,4. ἀγαθὸν θέλημα ΝΘ 390,1,1. 392,3,1έ.

θεραπεία: ὁ ὁμολογῶν τὸν πόνον αὐτοῦ, ἐγγίζει τῇ θεραπείᾳ αὐτοῦ Λ 38,3,3.

θέρμη: ΚΘ 30,4,9.

θερμότης: ΛΓ 88,6,6. ΝΔ 314,9,11. θερμότης τῆς πίστεως ΝΣΤ 330,1,9.

θεωρία: ἐπουράνιος θεωρία ΚΘ 28,2,14. Λ 46,17,8. 48,18,3. 50,21,1. 52,21,6. θεωρία ἐστὶν αἴσθησις τῶν θείων μυστηρίων τῶν κεκρυμμένων ἐν τοῖς πράγμασι καὶ ταῖς αἰτίαις 52,22,1-2. 54,25,1. θεωρία τῆς προσευχῆς ΛΑ 62,3,1-2. 62,4,1έ. 5,1έ. ΛΒ 64,7,11. 66,8,4. ΛΔ 108,12,4. θεωρία πνευματικὴ ΛΘ 166,3,7. 200,11,9· 12,2.

θησαυρός: ὁ θησαυρὸς τοῦ ταπεινόφρονος ἔσωθεν αὐτοῦ ἐστὶν ΜΓ 194,2,5.

θλίψις: ὁ τὰς θλίψεις ἀποβαλὼν ἐκουσίως, τὰς ἀμαρτίας ἀγαπᾶν βιάζεται 14,4,12–14. αἱ θλίψεις καὶ οἱ κίνδυνοι ἀποκτείνουσι τὴν ἡδυπάθειαν τῶν παθῶν 14,4,16–17. ἐν θλίψεσι καὶ στενοχωρίαις τελειοῦνται αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ 14,5,3–4. αἰτία τῆς ἀρετῆς ἡ στένωσις καὶ ἡ θλίψις 16,5,7–8. ὅταν τις ἐν χαρᾷ ὑπομένῃ τοὺς κόπους καὶ τὰς θλίψεις, καὶ τοὺς λογισμοὺς κραταιῶς χαλινῶσαι δύναται 16,6,1–2. Λ 38,5,3. 44,12,3. 46,15,12. 17,3. ὑπομονὴ τῶν θλίψεων 48,18,2. ΛΔ 114,18,3. ΛΣΤ 132,2,6έ. 134,3,5. 136,5,14. 138,7,5έ. 8,5έ. ΛΖ 146,4έ. ΜΔ 222,10,6. 11,7. 224,11,14έ. ΜΕ 228,1,8. 230,5,12. ΜΣΤ 236,1,9. ἡ ἀγάπη τῶν θλίψεων 236,2,2. 238,2,5έ. 3,4. 240,8,2. 242,8,15. 10,8. 248,16,2. 250,16,7. ΜΖ 254,2,3. 256,2,8. ΜΕ 268,4,7. 270,7,1. Ν 286,6,1. 7,9. ΝΣΤ 352,29,12. 354,30,13. 31,2. ΝΗ 378,17,3. ΞΑ 410,2,11.

θυμός: ΚΖ 12,3,5έ. ΛΓ 90,9,7. ΛΔ 102,3,4. ΜΓ 194,2,20. 200,11,2. 204,17,9. ΜΣΤ 250,17,6. Ξ 398,5,5.

θυσία: ΛΗ 150,2,2. ΝΣΤ 352,29,3ε. τίμιόν ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ σῶμα σῶφρον ὑπὲρ θυσίας καθαρὰς ΝΗ 374,9,3–4.

θυσιαστήριον: ΛΒ 68,12,6έ. 78,21,10.

I

ιατρεία: ὁ ἀσθενῶν καὶ γινώσκων τὴν ἀρρωστίαν αὐτοῦ, ζητεῖν ὀφείλει τὴν ἰατρείαν Λ 38,3,2.

Ἰερεμίας: ΜΕ 230,5,4.

Ἰερουσαλήμ: ΜΓ 198,5,4. Ξ 400,7,6.

ἰλαρότης: ΝΗ 378,17,1ε.

ἰλασμός: ΜΘ 274,9,9.

Ἰουδαῖος, –οι ΜΕ 230,5,8.

Ἰσραήλ: ΛΒ 78,22,13. 82,24,6. ΜΔ 218,4,11.

Ἰωάννης (ὁ Βαπτιστής): ΛΒ 78,22,2.

Ἰώβ: ΝΔ 312,6,13.

Ἰωσήφ: ΜΕ 230,5,1.

K

καθαρότης: καθαρότης τῶν λογισμῶν Λ 50,20,1έ. καθαρότης τῆς καρδίας ΛΒ 64,6,3. καθαρότης τῆς προσευχῆς 64,7,1έ. καθαρότης ψυχῆς 66,10,3. καθαρότης νοός ἐστι μετεωροπορία τῶν νοητῶν 80,23,23. 82,24,4. ΛΓ 88,6,2. ἐὰν μὴ ἔλθῃ (ἄνθρωπος) εἰς καθαρότητα, οὐ δύναται εἶναι τὰ νοήματα τηλαυγῆ ΛΕ 126,2,2–3. ΛΣΤ 134,4,1. ΜΑ 182,11,19. ΜΓ 192,1,10. καθαρότης λογισμῶν 204,18,3, ΜΔ 214,1,6έ. ΜΕ 264 τίτλος 266,2,5.

ΝΣΤ 338,11,10. 346,21,2. 354,30,3. ἡ καθαρότης τῆς συνειδήσεως ΝΗ 380,19,4. 382,21,4.

καιρός: ὁ καιρός τῆς ἀφανοῦς ἀθλήσεως ΜΒ 186,4,3. μαρτυρίας καιροὶ 186,5,2.

κακία: ΚΗ 20,2,4. ΚΘ 36,11,9. ΜΓ 192,1,5. ΜΔ 214,1,11. 226,15,5. ΜΕ 240,8,4. ΜΣΤ 250,17,14· 18,4. Ν 282,3,8. ΝΗ 372,5,10· 6,5.

κακοπάθεια: ΚΘ 30,4,6. ΝΕ 322,5,5. 326,9,9.

καλλωπισμός: καλλωπισμός τῶν ἱματίων ΝΔ 310,3,12.

καρτερία: ΜΗ 262,7,8.

κήρωσις: κήρωσις τῆς μέθης ΝΕ 320,4,6έ.

καταδιώκειν: καταδιώχθητι σύ, καὶ μὴ καταδιώξης ΝΗ 380,20,18.

καταλαλιά: ΜΓ 192,1,1.

κατάνυξις: ΚΗ 22,6,4. Λ 44,15,3. ΛΓ 86,2,7. 94,13,4ε. ΛΔ 106,8,19. ΛΖ 148,9,4έ. Ν 280,1,6. ΝΕ 318,2,7.

κατάρα: ΜΑ 174,2,5. ΜΒ 188,10,1.

καταφρόνησις: ΛΓ 96,16,6. Ξ 398,6,1.

κατηγορία: ΜΣΤ 240,6,5.

κενοδοξία: ΝΣΤ 344,18,3. 360,35,21. ΞΑ 414,10,4.

κίνδυνος: αἱ θλίψεις καὶ οἱ κίνδυνοι ἀποκτείνουσι τὴν ἡδυπάθειαν τῶν παθῶν ΚΖ 14,4,16–17. Λ 48,18,13. ΛΣΤ 134,3,6. 138,8,6. ΜΘ 264,1,12. 270,7,16. 278,15,6. ΝΕ 326,10,3.

κίνησις: ἡ κίνησις ἡ φυσικὴ ΚΖ 12,3,1. πνευματικὴ κίνησις ΛΒ 66,8,2. περὶ τῆς ἀγγελικῆς κινήσεως ΛΘ 164 τίτλος.

κλαυθμός, –οί: γλυκύτατοι κλαυθοὶ ΛΒ 64,6,7. 64,7,3. ΜΓ 200,13,11.

κληρουχία: ΛΒ 68,11,3.

κολακεία: Λ 44,13,1.

κολάκευμα: κολακεύματα τοῦ φρονήματος ΚΖ 14,4,14. ΝΒ 298,2,11. ΝΓ 306,1,10.

κόλασις: ΜΑ 174,2,7. ΜΣΤ 248,16,4. ΝΕ 322,5,8. κόλασις αἰώνιος ΝΣΤ 342,15,12. Ξ 404,11,11.

κολαφισμός: ΛΣΤ 138,7,11. ΛΖ 146,7,2. καταφρόνησις τοῦ κόσμου ΛΘ 164,4. ΝΗ 370,3,16.

Κορνήλιος: ΛΒ 78,22,6.

κόσμησις: Λ 54,26,7.

κόσμος: Λ 52,23,6. κόσμος ἐστὶν ὄνομα περιεκτικὸν ἐπιπίπτον ἐπὶ τὰ εἰρημένα πάθη. Λ 52,24,1–2έ. ὁ κόσμος λέγεται ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς θεωρίας καὶ σύστασις τοῦ περιεκτικοῦ ὄνδματος τοῦ ἐπιπίπτοντος ἐπὶ τὰ πάθη τὰ μεμερισμένα 54,25,1–3. 54,26,1έ· 27,3· 28,1έ. κόσμος ἐστὶν ἡ διαγωγή ἡ σαρκικὴ καὶ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς 54,28,3–4.

κραιπάλη: ΝΕ 320,4,6έ.

κρίσις: μνήμη τῆς κρίσεως τῆς μελλούσης ΛΗ 150,7. ΜΑ 182,12,1. ἀνάστασις

τῆς κρίσεως 182,12,3. ΝΣΤ 358,33,16. ΝΗ 384,26,5.
Κύριλλος: Ξ 402,10,6.

Λ

λήθη: ΝΣΤ 348,22,7.

λογισμός: ἡ ἐκτὸς λογισμῶν ὀξυτέρων γινομένη (κίνησις τῶν μελῶν) τῆς ἀτόπου ἡδονῆς ΚΖ 10,1,1–2,10. ἄλλοι εἰσὶν οἱ λογισμοὶ τῶν μακρὰν ἀπεχόντων πραγμάτων ... ἄλλοι δὲ οἱ λογισμοὶ οἱ ἐν ὀράσει τῆς ὕλης 10,2,1–4. 12,2,10–12. ὅταν τις ἐν χαρᾷ ὑπομένη τοὺς κόπους καὶ τὰς θλίψεις καὶ τοὺς λογισμοὺς κραταιῶς χαλινῶσαι δύναται 16,6,1–2. ΚΗ 18,1,8. ταραχὴ τῶν λογισμῶν 20,2,7. λογισμὸς τῆς πορνείας 24,6,14–15. ἐμμέριμος διαγωγή τῶν λογισμῶν ΚΘ 28,2,11. εὐγένεια τῶν λογισμῶν 32,5,12. λογισμὸς χαννότητος 32,8,1. λογισμὸς ὑπερηφανίας 36,11,4. ὁ Θεὸς φυλάττει τὴν διάνοιάν σου ἐκ τῶν ἀκαθάρτων καὶ ρυπαρῶν λογισμῶν Λ 44,15,4. ἀκόλαστοι λογισμοὶ 46,15,9. ἴασις τῆς ἀσθενείας τῶν λογισμῶν ἐν τῇ ὑπομονῇ τῆς ἐργασίας τῆς ὕβρεως τοῦ σταυροῦ 48,17,16. φαντασία τῶν λογισμῶν 48,18,6–7. καθαρότης τῶν λογισμῶν 50,20,1. συναγωγή τῶν λογισμῶν 56,29,1. σφραγίδες τῶν κρυπτῶν λογισμῶν 56,29,14–15. ΛΑ 62,5,7. ΛΓ 86,4,7έ. 88,7,5. 90,9,12. 94,15,2. ὁ ρύπος τῶν λογισμῶν μολύνει τὴν διάνοιαν 96,15,14. 106,8,15. λογισμὸς πονηρὸς 106,10,1. σκοτεινὸς λογισμὸς 108,10,7. εὐταξία τῶν λογισμῶν 112,16,4. λογισμοὶ σκοτεινοὶ ΛΕ 126,2,6. 128,4,6. λογισμοὶ τῆς δικαιοσύνης ΛΖ 142,1,4. 148,9,2. περὶ λογισμῶν ΛΗ 150 τίτλος. ΛΘ 164,1,4. 166,2,1έ. λογισμὸς σωματικὸς 166,3,6–7. 168,5,5. ΜΒ 186,6,6. καθαρότης λογισμῶν ΜΓ 204,18,3. ΜΔ 226,15,5. λογισμὸς τοῦ ἀκτημονεῖν ΜΣΤ 236,2,3. 238,3,2· 4,3. διεστραμμένοι λογισμοὶ 250,17,7. ἐμπαθεῖς λογισμοὶ ΜΘ 266,2,22. λογισμοὶ σώφρονες καὶ εἰρηνικοὶ 268,3,7. λογισμοὶ τῆς σωφροσύνης 268,4,1έ. ἀταξία τῶν λογισμῶν 272,8,4έ. 9,5. λογισμοὶ τῆς ταπεινώσεως 274,9,9. λογισμὸς τῆς ὑπερηφανίας 274,12,4. 276,13,2έ. 278,15,2έ. Ν 288,8,11. ΝΑ 292,1,2. 296,4,8. αἰσχροὶ λογισμοὶ 296,4,18. λογισμὸς δισταγμοῦ 296,4,19. ΝΒ 298,2,9. θερμοὶ λογισμοὶ 302,6,3. ΝΓ 304,1,9. λογισμοὶ ὑπερηφανίας 306,1,15. λογισμοὶ τῆς βλασφημίας 306,2,3ε. αἰσχροὶ λογισμοὶ ΝΔ 308,2,9. 310,3,16. ἔκστασις τῶν λογισμῶν ΝΕ 324,8,1. ταραχὴ τῶν λογισμῶν ΝΣΤ 330,2,1–2. αἰσχροὶ λογισμοὶ 336,9,4. 344,18,3έ. 346,19,7. λογισμοὶ ἀγαθοὶ– λογισμοὶ πονηροὶ 348,23,1–2. τρεπτοὶ λογισμοὶ 348,23,8. γλυκύτης τῶν λογισμῶν τῶν καινῶν καὶ διαπύρων 350,27,5. μέθη τῶν λογισμῶν 354,30,5· 31,14. ἐσωτικοὶ λογισμοὶ ΝΗ 376,11,3. 382,25,2. λογισμοὶ τῆς ὑπερηφανίας ΝΘ 392,3,13. πονηροὶ λογισμοὶ Ξ 396,3,5. λογισμὸς θεϊκὸς ΞΑ 412,6,3. 8,3. 414,9,1έ.

λόγος: ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος θερμαίνει τὴν διάνοιαν ΝΣΤ 354,30,8.

λύπη: ΚΗ 18,1,10. 22,6,9. ΛΖ 144,3,7έ. 146,6,3έ. ΜΣΤ 242,8,17. ΜΗ 258,2,2.
λύπη τῆς διακρίσεως ΜΘ 274,10,8. Ν 280,1,8. ΝΒ 304,7,3. ΝΣΤ
340,14,4έ. ΝΗ 370,3,1έ. 372,5,6. 378,18,1. ἰκανὴ ἢ λύπη τῆς διανοίας
ἀντὶ πάσης ἐργασίας σωματικῆς 388,29,7· 30,7. Ξ 398,4,7. ΞΑ 412,6,4.

Μ

Μακάριος: ΛΣΤ 136,5,4. ΜΘ 266,2,1· 3,1. 276,14,1έ.

μακαριότης: μέλλουσα μακαριότης ΛΒ 72,16,5. 74,19,10.

μακαρισμός: ΛΕ 130,7,5.

Μᾶρκος: ΝΘ 266,2,9. 270,7,5.

Μαρτινιανός: ΜΑ 180,9,3έ.

ματαιολογία: ΛΘ 164,1,10. ΜΓ 202,16,1.

ματαιότης: ματαιότης τοῦ κόσμου ΛΔ 120,26,4–5.

μεγαλοπρέπεια: ΛΔ 122,26,12 ΛΕ 130,8,6. Ν 290,11,7.

μεγαλωσύνη: ΜΕ 232,8,5. ΛΣΤ 242,8,17.

μέθη: κήρωσις τῆς μέθης ΝΕ 320,4,6έ. μέθη τῶν λογισμῶν ΝΣΤ 354,30,5.

μεθυσμός: Ν 284,5,5.

μελέτη: ἡ διηνεκῆς μελέτη ἐν τῇ Γραφῇ τὸ φῶς ἐστὶ τῆς ψυχῆς ΛΓ 86,2,1. ἀδιά-
λειπτος ἐν Θεῷ μελέτη ΜΓ 194,2,17.

μέριμνα: ΛΕ 124,1,5. 126,3,3έ. 128,5,2. 136,6,2. μέριμνα τῆς ἀρετῆς ΛΖ
146,6,1έ· 7,5. μέριμνα τῆς δικαιοσύνης 146,7,9. 148,7,12. ἡ τῶν πραγμά-
των μέριμνα ΝΣΤ 330,2,4. μέριμνα τῆς κρίσεως ΝΗ 388,30,3. μέριμνα
ἀγαθῆ ΞΑ 412,6,3.

μεταμέλεια: Λ 44,13,1.

μετάνοια: ΚΗ 22,6,3. ΚΘ 36,12,2. Λ 40,7,5. ΛΓ 96,16,2. περὶ μετανοίας ΛΔ 100
τίτλος, μετάνοια 116,22,3έ. 120,25,18. ΛΘ 166,4,8. Μ 168,6,3. ΜΑ
174,2,2. 176,4,8. ΜΘ 264,1,2. Ν 280,1,3έ. τελείωσις τῆς μετανοίας ΝΕ
324,6,6έ. μετάνοια μετὰ συντυχιῶν λίθος τετριμμένος ΝΗ 370,3,15–16.
386,28,14· 29,2έ. ὁ ἐν ἐλπίδι μετανοίας ὀλισθαίνων ἐκ δευτέρου, οὗτος
μετὰ πανουργίας πορεύεται μετὰ τοῦ Θεοῦ Ξ 398,4,9–10.

μετάστασις: ἡ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν μετάστασις ΜΣΤ 250,17,8.

μετεωρισμός: ΚΘ 28,3,22. μετεωρισμός τῶν διαλογισμῶν ΛΓ 88,7,3–4. ἡ ἀκη-
δία ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ τῆς διανοίας τίκτεται 94,14,1. 94,15,5. ΛΔ
100,2,6έ. 102,2,7· 4,5. Μ 172,10,5. ΜΓ 192,1,9. 202,16,1. 206,21,4. μετε-
ωρισμός τῶν λογισμῶν ΝΒ 298,2,13.

μετεωροπορία ΛΒ 80,23,23.

μεμψιμοιρία: ΜΣΤ 250,17,7.

μέμψις: ΛΔ 116,22,8.

μικροψυχία: ΝΣΤ 248,15,4. περί μικροψυχίας 250,17,1έ.

μισθός: μισθός τῶν ἐργατῶν Ξ 402,8,10.

μῖσος: τὸ μῖσος τοῦ κόσμου ΛΕ 128,6,4. 130,6,8. μῖσος τῶν ἐπιθυμιῶν 130,7,3.

μνήμη: ἡ μνήμη τῶν ἀγαθῶν ἀνακαινίζει τὴν ἀρετὴν ΛΓ 86,4,1. μνήμη τῆς ἀκο-
λασίας ΛΓ 86,4,2-3. 4,2-3. ἀδιάλειπτος μνήμη τοῦ Θεοῦ ΜΓ 194,3,2έ.
μνήμη τοῦ Θεοῦ-μνήμη τοῦ κόσμου 196,3,6-7 μνήμη τοῦ Θεοῦ ΝΣΤ
334,5,3.

μνησικακία: Λ 54,26,8. ΝΣΤ 332,2,2.

μοναχός: μοναχός ἐστὶν ὁ ἐξωθεν τοῦ κόσμου καθήμενος καὶ ἀεὶ δεόμενος τοῦ
Θεοῦ τυχεῖν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ΝΣΤ 334,8,4-5.

μόνωσις: ΜΓ 212,29,2.

μόχθος: μόχθος τοῦ κόσμου ΛΘ 168,5,4.

μυστήριον: θεωρία ἐστὶν αἰσθησις τῶν θείων μυστηρίων τῶν κεκρυμμένων ἐν
τοῖς πράγμασι καὶ ταῖς αἰτίαις Λ 52,22-1-2. ΛΑ 60,1,4. ΛΒ 66,10,6έ. ΛΗ
150,1,13. μυστήρια τοῦ Θεοῦ ΜΓ 194,1,15. μυστήρια τοῦ καινοῦ αἰῶνος
194,1,17. μυστήρια τοῦ Θεοῦ 194,2,8έ. 202,14,4. τὰ τῶν ἀνθρώπων μυ-
στήρια 200,15,1. μυστήρια τοῦ Θεοῦ 204,19,4. 206,21,2. ΝΣΤ 352,28,14.

μωρός: σύμβουλος μωρός, σκοπός τυφλός ΝΗ 380,20,6. φίλος μωρός καὶ ἀσύ-
νετος, ταμεῖον ἐστὶ ζημίας 380,20,10.

N

Νεῖλος: ΜΘ 270,7,16.

νέκρωσις: νέκρωσις τοῦ κόσμου ἐστὶν τοῦ μὴ ἐπιθυμῆσαι τινος τῶν ἀγαθῶν τοῦ
κόσμου ἐν τῇ ὁμιλίᾳ τῆς διανοίας αὐτοῦ. ΛΗ 158,19,1-4. ΜΘ 264 τί-
τλος. νέκρωσις διανοίας 278,15,19. Ξ 398,4,6.

νηστεία: ΜΖ 254,2,1. ΝΣΤ 332,4,10.

νήψις: ΚΘ 30,4,9. νόμος τῆς νήψεως ΛΗ 156,15,2. 158,16,3. ΜΔ 214,1,15. περί
νήψεως ΞΑ 408 τίτλος.

νόμος: νόμος τοῦ Θεοῦ ΞΑ 410,3,3.

νυκτομαχία: ΜΓ 198,6,4.

Ξ

ξένος: ξένος ἐστὶν ὁ κατὰ διάνοιαν ἔξω πάντων τῶν βιωτικῶν ΝΕ 334,8,1-2.

O

ὁδός: ὁδός τῆς πλάνης τῆς ψυχῆς Λ 46,16,3. ὁδός εἰρήνης ΛΓ 86,2,5. ὁδός τῆς
ἀρετῆς ΜΑ 178,5,2έ. ὁδός τῆς δικαιοσύνης 180,9,5. ὁδός τοῦ Κυρίου
ΜΑ 216 2 10

όδύνη: ΝΣΤ 352,29,8. ΝΖ 364,3,9.

οἷσις: ΚΖ 14,4,2. ΛΔ 104,7,14. ΝΑ 296,4,18. ΝΣΤ 352,28,9.

οἰκονομία: οἰκονομία τῆς ἀρχῆς Λ 54,26,6. οἰκονομία τοῦ Πνεύματος ΛΒ 72,17,5–6. ΛΓ 92,11,10. ἀλλοιώσεις τῶν οἰκονομιῶν ΜΘ 278,15,14. ΝΒ 302,6,16. ΝΕ 324,7,3. ἀμετακίνητος οἰκονομία 326,11,10.

ὀκνηρία: Λ 40,6,1. ὀκνηρία τῆς λειτουργίας καὶ τῆς προσευχῆς 46,16,2. 48,17,14. ΛΣΤ 136,6,6. ΛΣΤ 244,12,3. ΝΒ 298,2,14. ΝΣΤ 356,33,6.

ὀλοκάρπωσις: ΝΣΤ 332,4,11.

ὄξυχολία: Ξ 398,5,7.

ὀπτασία: ΛΒ 70,14,9.

ὀργή: ΚΖ 12,3,16. Λ 48,17,14. ὀργή τοῦ Θεοῦ 48,17,21. ὀργή τοῦ σταυροῦ 48,18,1. ΜΓ 192,1,14. 194,2,20. ὀργή τοῦ Θεοῦ ΜΓ 218,4,11έ. ΝΗ 386,29,3έ.

ὄφις: ΜΑ 174,9,3.

Π

πάθος: ΚΖ 12,2,5έ. πάθος φυσικὸν 12,3,14. 16,5,9. ΚΗ 18,2,2. κατακλυσμὸς τῶν παθῶν 20,2,8. Λ 52,24,2. 54,25,3έ. τὰ πάθη μέρη εἰσὶ τοῦ δρόμου τῆς διαδρομῆς τοῦ κόσμου, καὶ ὅπου λήγουσι τὰ πάθη, ἐκεῖ ὁ κόσμος ἔστη ἐκ τῆς διαδοχῆς αὐτοῦ 54,26,1–3. ποῖα τὰ διάφορα πάθη: πόθος τοῦ πλούτου, σύναξις πραγμάτων, τρυφή τοῦ σώματος, πόθος τῆς τιμῆς, φθόνος, οἰκονομία τῆς ἀρχῆς, φυτίωσις τῆς εὐπρεπείας τῆς ἐξουσίας, κόσμησις, περπερότης, ἀνθρωπίνη δόξα, μνησικακαία, φόβος τοῦ σώματος 54,26,3–8. πάθος τῆς συζυγίας 54,26,5. ΛΓ 86,2,3. 90,9,7. 106,8,19. 114,19,9. ΛΕ 126,2,8. ΛΣΤ 138,8,5. ΛΗ 152,5,2. τὰ πάθη εἰσὶ προσβολαί, αἵτινες ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ κόσμου τούτου ἐτέθησαν κινεῖσαι τὸ σῶμα πρὸς τὴν χρεῖαν αὐτοῦ τὴν ἀναγκαστικὴν 154,13,1–3. 156,13,10. μνήμη τῶν παθῶν 156,14,3. 158,20,3. 160,20,4έ. τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος Μ 170,7,6. πάθη τῆς φύσεως ΜΑ 180,10,6. ἐλευθερία ἀπαίδευτος, ἥτις ἐστὶ μῆτηρ τῶν παθῶν ΜΒ 188,8,9. ΜΓ 192,1,2. τὰ πάθη ἐκριζοῦνται καὶ φυγαδεύονται ἐν τῇ ἀδιαλείπτῳ ἐν Θεῷ μελέτη 194,2,16–17. ὁ παθῶν πλήρης ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ διάγει 198,6,4. πάθη τοῦ κόσμου 202,14,3. 15,7. 204,18,2. ΜΣΤ 238,2,10. ΜΗ 260,4,8. ΜΘ 272,8,6. 276,13,7. 14,12. περὶ παθῶν ΝΕ 318 τίτλος. ἀφορμαὶ τῶν παθῶν 318,1,1έ. 2,1έ. εὐόικασι κυναρίοις τὰ πάθη ΝΕ 326,9,10. συμφερόντως συνεχώρησεν ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν δεκτικὴν εἶναι τῶν παθῶν ΝΣΤ 330,1,2–4έ. 332,3,9. 346,19,8. 20,1έ. κοινωνοὶ εἰσιν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι τῶν παθῶν 352,29,12. 360,36,2.

παιδεία: ΚΣΤ 244,11,13. ΝΒ 300,4,6. παιδεία Κυρίου ΝΣΤ 30,1,9–10. ΝΗ 382,23,3.

πάλη: Ν 288,10,1. ΝΒ 300,3,7.

παλιγγενεσία: ΝΣΤ 330,1,5.

πανουργία: Ξ 398,4,9.

παράκλησις: ζωὴ αἰώνιος ἐστὶ παράκλησις εἰς Θεόν καὶ ὁ εὐρών παράκλησιν ἐν Θεῷ, περιττὴν ἡγεῖται τὴν κοσμικὴν ΛΗ 154,10,1–2. ΜΣΤ 242,8,17. 250,18,6έ. ΜΘ 268,5,5. ΝΕ 322,6,2. ΝΣΤ 336,8,6. παράκλησις τῆς πίστεως ΝΖ 362,1,14. 364,3,7. 366,5,6. παράκλησις τῆς ἐλπίδος ΝΗ 386,28,3.

Παράκλητος: ΝΣΤ 346,21,5.

παράπτωμα,–τα: ΜΘ 272,9,6. 274,10,1.

παραφυλακή: ΛΒ 76,20,9. ΜΓ 208,25,10. ὁ φόβος τῆς παραφυλακῆς Ν 286,8,4. ΝΗ 374,10,4.

παραχώρησις: ΜΔ 224,13,4. ἐκ τῶν πειρασμῶν τῆς παραχώρησεως τῆς εἰς παιδείαν ΜΣΤ 244,11,13. 246,13,1. ΜΘ 272,5,7. 276,12,7. ΝΒ 300,4,2. ΝΔ 312,7,1.

παρθένος: Παρθένος ἐστὶν οὐχ ὁ τὸ σῶμα αὐτοῦ φυλάξας ἀπὸ τῆς συνουσίας ἀμόλυντον, ἀλλ' ὁ αἰδούμενος ἑαυτοῦ, ὅταν κατ' ἰδίαν γένηται ΝΣΤ 336,9,1–3.

παρρησία: ΛΔ 104,7,5. ΜΑ 182,11,11. ΜΒ 186,5,6. ΜΓ 196,3,9. 200,11,2. 210,28,5έ. ΜΔ 226,14,5. ΜΗ 258,1,4έ. Ξ 394,1,8.

Παῦλος: ΛΔ 120,25,13·17. ΜΕ 230,5,8. ΜΗ 262,5,1. Ν 286,8,4.

πεῖνα: ΛΔ 112,15,7. ΝΣΤ 358,35,9.

πεῖρα: πεῖρα τῶν πραγμάτων ΜΣΤ 238,4,5. τί ἐστὶ πεῖρα 238,5,1έ.

πειρασμός,–οί: ΛΒ 68,11,2. ΛΔ 106,8,12. ΛΣΤ 136,6,8. ΛΖ 144,5,2. 146,6,12. περὶ πειρασμῶν ΜΔ 214 τίτλος. 222,10,7. πρόσευξαι τοῦ μὴ εἰσελθεῖν εἰς τοῦ ψυχικοῦς πειρασμούς, πρὸς δέ τοὺς σωματικοῦς εὐτρεπίζου ἐξ ὄλης τῆς ἰσχύος σου 222,10,8–10. ὁ φεύγων τοὺς πειρασμούς, φεύγει τὴν ἀρετὴν 222,10,12–13. τί ἐστὶ τὸ «μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν» 229,11,1· 224,11,12. ποτήριον τῶν πειρασμῶν 224,12,5έ. 13,1έ. 226,13,9έέ. πειρασμός τοῦ διαβόλου 226,15,1–2. περὶ πειρασμῶν ΜΕ 228 τίτλος. περὶ σωματικῶν πειρασμῶν 228,1,4έ. 230,2,5έ· 3,1έ· 4,3. 232,6,5. περὶ πειρασμῶν ΜΣΤ 236 τίτλος. οὐδεὶς δύναται ὑπομεῖναι τοὺς πειρασμούς, εἰ μὴ ὁ πιστεύσας 236,1,6. 240,7,6έ· 8,2έ. 242,8,5έ· 9,1· 10,1έ. οἱ πειρασμοὶ τῶν Ἀποστόλων 242,10,4. ὁ πειρασμός τοῦ Κυρίου 242,10,4. 244,10,10· 11,1. διάγνωσις τῶν πειρασμῶν 244,11,6. πειρασμοὶ τῆς παραχώρησεως τῆς εἰς παιδείαν 244,11,13. περὶ πειρασμῶν τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ, οἵτινές εἰσιν οἱ ταπεινόφρονες 244,12,1έέ. οἱ πειρασμοὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ (τῶν ὑπερηφάνων) 246,13,1έέ. πειρασμοὶ τῆς ὑπερηφανίας 248,14,12· 15,4. 250,17,6. 252,18,2έ. περὶ φοβουμένων τοὺς πειρασμούς ΜΖ 254 τίτλος. 1,1έέ. 256,4,1. περὶ τῶν αἰτιῶν δι' ἃς ἀφήσιν ὁ Θεὸς τοὺς πειρασμούς ΜΗ 258 τίτλος. οἱ ἅγιοι ἐκ τῶν πειρασμῶν κτῶνται σοφίαν

258,2,3—4. δυσχέρειαι τῶν πειρασμῶν 260,4,3έ. 262,4,17. παντὶ ἀνθρώπῳ ὠφελεῖ ὁ πειρασμὸς 262,5,1έ. πικρὸς ὁ καιρὸς ἐν ᾧ ποτίζεται τις τὸν ἰὸν τῶν πειρασμῶν 262,7,3. περὶ πειρασμῶν ΜΘ 264 τίτλος. 268,5,9. Ν 280,2,3. 284,4,78. 286,6,4έ. 7,7. μεγάλη ἡ δωρεὰ τῶν πειρασμῶν 286,8,2έ. ΝΑ 292,1,4. 296,4,16. πειρασμοὶ τοῦ διαβόλου 296,5,5. ΝΒ 298,1,5. πειρασμοὶ τῶν δαιμόνων 300,4,8. ΝΔ 310,6,2έ. 312,8,1. 316,10,17. ΝΕ 324,6,4έ. ΝΖ 364,3,6. 366,5,6. ΞΑ 410,2,11.

πενθικός: πενθικός ἐστὶν ὁ ἐν πείνῃ καὶ δίψῃ διάγων πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζῶης αὐτοῦ διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ΝΣΤ 334,8,2—4.

πένθος: πένθος μοναστικὸν ΛΔ 120,25,8. ΜΓ 200,13,11.

πεποιθήσις ΛΔ 106,8,5. ΜΗ 258,1,5. Ν 282,3,10. 288,8,6.

περισπασμός: ΛΘ 166,2,4.

περπερότης: Λ 54,26,7.

Πέτρος: ΛΒ 78,22,3. ΜΕ 230,5,7.

πίστις: Λ 50,19,5. ΛΓ 84,3έ. ἡ πίστις, ἡ παρέχουσα πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος 84,1,9. πληροφορίαν τῆς πίστεως 84,1,11. ΛΔ 114,17,10. ΜΔ 224,13,1. ΜΣΤ 236,2,4. ἐλπίς τῆς πίστεως 248,14,9. ΜΗ 260,4,15. ΜΘ 276,14,14. θερμότης τῆς πίστεως ΝΣΤ 330,1,9. ἡ χαρὰ τῆς πίστεως 336,8,7. 352,30,1—2. 354,30,17. 356,33,14. 358,34,7. ΝΖ 362,1,14. ἡ πίστις γεννᾷ τὴν παράκλησιν τῆς ἐλπίδος, ἡ δὲ ἐλπίς κρατύνει τὴν καρδίαν ΝΗ 386,28,3—4. ἡ πίστις ἐστὶν ἡ ἀποκάλυψις τῆς συνέσεως 386,28,4. ἡ πίστις ἡ ἐν τῇ συνέσει ὀρωμένη καὶ ἀνατέλλουσα καλεῖται ἐπίγνωσις καὶ φανέρωσις τῆς ἀληθείας 386,28,6—10.

πλάνη: ΛΔ 104,7,14. ΛΖ 142,1,9. ΛΘ 166,2,8. ΝΔ 310,5,3. ΝΣΤ 342,16,5. 346,21,10. 348,2,6.

πλατυσμός: ΜΣΤ 246,12,15.

πλεονέκτης: κάθου μετὰ γυπῶν, ἢ μετὰ πλεονέκτου καὶ ἀπλήστου ΝΗ 380,20,13.

πλεονεξία: ΝΣΤ 360,35,21.

πλημμέλημα: ΜΑ 176,2,12.

πλησμονή: ΚΖ 10,1,4.

πλοῦτος: πόθος τοῦ πλούτου Λ 54,26,3. πλοῦτος πνευματικὸς ΛΔ 112,15,3· πλοῦτος μοναχοῦ ἐστὶν ἡ παράκλησις ἡ γινομένη ἐκ τοῦ πένθους καὶ ἡ χαρὰ ἢ ἐκ πίστεως ἢ ἐν τοῖς ταμείοις τῆς διανοίας λάμπουσα ΝΣΤ 336,8,6—7.

πόθος: πόθος τοῦ πλούτου Λ 54,26,3. πόθος τῆς τιμῆς 54,26,5. πόθος πρὸς Θεὸν ΛΓ 86,2,4. ΛΔ 114,18,1 πόθος ἡσυχίας ἐστὶ προσδοκία διηνεκῆς τοῦ θανάτου 116,23,10. ΛΕ 130,6,5. πόθος ὁ εἰς τὴν ἁμαρτίαν ΜΑ 174,2,6. πόθος πρὸς ἐργασίαν τῶν ἀρετῶν ΜΔ 214,2,3—4. πόθος θεῖος 226,14,7. Ν 284,5,4. Ξ 398,6,3.

πόλεμος: ΜΘ 266,3,3.

πολιτεία: ἡ πολιτεία τοῦ κόσμου τούτου ὁμοία ἐστὶ τοῖς σχεδιάζουσί τινα γράμματα τῶν ἐν σχεδίοις ἀκμὴν ὑπαρχόντων ΛΗ 160,22,1-2. πολιτεία ἀγαθὴ 160,22,11έ. ΜΓ 204,18,3. μοναχικὴ πολιτεία ΜΕ 230,3,3.

πολυλογία: ΜΓ 198,9,1έ. 204,19,3. ΝΣΤ 330,2,2.

πονηρία: πονηρία τοῦ ἐχθροῦ ΜΗ 260,4,3. ΝΑ 292,1,5. ΝΒ 30,3,5.

πορνεία: λογισμός τῆς πορνείας ΚΗ 24,6,16. ΚΘ 36,11,3. ΛΔ 104,7,13. βδελυκτὴ πορνεία ΜΓ 202,17,1. ΜΣΤ 246,13,8. ΜΘ 276,12,6έ. 13,4. πόλεμος τῆς πορνείας ΝΕ 324,8,4. πορνείας μνήμη ΝΣΤ 344,18,2έ.

πόσις: ΚΖ 12,3,19.

ποτήριον: ποτήριον τῶν πειρασμῶν ΜΔ 224,12,5.

πνεῦμα: τὸ πνεῦμα ὑπερηφανίας ΛΖ 146,7,7.

πρᾶξις: Λ 46,17,5έ.

πραότης: τὴν πραότητα τὴν φυσικὴν εἰς ἀγριότητα μεταβάλλομεν ΚΖ 14,3,22. ΜΔ 222,10,3. ΜΘ 264,1,9. περὶ βοηθείας τῆς ἐκ τῆς πραότητος ΝΗ 368 τίτλος. 368,2,1. 370,2,5. 384,26,5. Ξ 398,5,12.

προαίρεσις: ΚΖ 12,3,2έ. ΛΔ 114,19,7. ΝΑ 292,1,1. 296,4,12. ΝΔ 314,9,1. 316,10,13.

προθυμία: 360,36,1.

προκοπή: προκοπή καρδίας ΛΔ 112,17,1. προκοπή τῆς πολιτείας 112,17,2. προκοπή τῆς ψυχῆς ΛΒ 164 τίτλος.

πρόνοια: πρόνοια διαβολικὴ ΛΔ 106,8,9. πρόνοια τοῦ Θεοῦ 106,8,11. 112,16,3. ΛΣΤ 132,1,5. πρόνοια τοῦ Θεοῦ Μ 168,7,1. ΜΔ 226,14,5. ΜΕ 228,1,2. 232,8,1. ΜΣΤ 242,15-16. ΜΗ 258,2,3. ΜΘ 266,2,2. 272,8,9. Ν 282,3,14. 284,4,7. ΝΑ 296,4,15. ἡ δύναμις τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ 296,5,6-7. ΝΣΤ 342,16,4. 352,28,12. ΝΖ 362,1,6. 372,6,3. θεία πρόνοια ΞΑ 410,3,11. 412,5,2· 6,4.

προσβολή: αἱ προσβολαὶ τῶν παθῶν κινουῦσι τὸ σῶμα πρὸς τὴν χρεῖαν αὐτοῦ τὴν ἀναγκαστικὴν καὶ οὐ παύονται προσβάλλουσαι, ὅσον οὗτος ὁ κόσμος ἐστὶν ΛΗ 154,13,1-4. 156,13,10 15,4έ. ΜΓ 196,4,6. ΜΔ 214,1,5έ.

προσευχή: ΚΗ 20,4,8. ΚΘ 28,3,12. Λ 44,14,6. 46,16,3. διαμονὴ τῆς προσευχῆς 46,17,6. 50,18,15. περὶ προσευχῆς ΛΑ 60 τίτλος. ἡδονὴ τῆς προσευχῆς καὶ θεωρία τῆς προσευχῆς ΛΑ 62,3,1-2έ. 62,4,1έ.· 5,1έ. περὶ καθαρᾶς προσευχῆς ΛΒ 64 τίτλος. τρόποι καὶ σχήματα τῆς προσευχῆς 64,6,4-5έ. καθαρότης τῆς προσευχῆς 64,7,1έ. καθαρὰ προσευχὴ 64,7,6. 66,8,1έ. 9,1έ. 10,5έ. ἄλλο ἐστὶν ἡ προσευχὴ καὶ ἄλλο ἡ ἐν αὐτῇ θεωρία 66,8,3-4. πᾶσα προσευχὴ γινομένη δέησις ἐστὶν ἢ αἰτησις ἢ εὐχαριστία ἢ αἰνεσις 66,9,1-2. καθαρὰ προσευχὴ 66,10,5έ. προσευχὴ ἐστὶ δέησις καὶ φροντίς καὶ τινος ἐπιθυμία, ἢ λυτρώσεως τῶν ἐνθάδε πειρασμῶν ἢ τῶν μελλόντων ἢ ἐπιθυμία τῆς τῶν πατέρων κληρουχίας 68,11,1-3. ὅταν συμμιγῆ

τῆ προσευχῆ ἔννοιά τις ξένη ἢ ρεμβασμός τότε οὐ καθαρὰ λέγεται ἐκείνη προσευχή 68,12,3-5. πνευματικὴ προσευχή 68,13,2ε. 70,14,2έ· 14,7. 72,15,2έ· 16,1· 17,2έ. 74,18,2έ. 74,19,1έ. 76,19,13· 20,15· 21,1. 78,21,7· 22,1έ. 80,23,2έ. προσευχὴ ἐστὶ καθαρότης νοός 80,23,17. 82,24,2. καθαρὰ προσευχὴ 82,24,8. πνευματικὴ προσευχὴ 82,24,7. ΛΓ 98,18,6. ΛΔ 100,1,4. 104,7,11. 116,21,4. 118,24,14· 25,2. ΛΣΤ 132,1,8. τῆς προσευχῆς τῆς ἀνιούσης ἀπὸ τῆς καθαρᾶς καρδίας ΜΑ 182,11,12. ΜΓ 206,22,7. 210,28,4. ΜΔ 216,4,3. 218,5,7έ. 222,9,8. ΜΗ 260,4,10. ΜΘ 278,15,13. περὶ προσευχῆς Ν 280 τίτλος. 280,2,1. 282,3,15. ΝΣΤ 336,9,5. ἀδιάλειπτος προσευχὴ 346,21,4. προσευχὴ ταπεινόφρονος, ὡς ἐκ στόματος πρὸς ὧτα 350,26,2-3. ΝΘ 392,2,1έ· 3,9. Ξ 394,1,14.

προσκύνησις: ΛΒ 82,24,18. ΛΗ 162,23,11.

προσφορά: προσφορά δικαίων, δάκρυα ὀφθαλμῶν αὐτῶν ΝΣΤ 352,29,5-6.

πταῖσμα,-τα: ΝΗ 382,23,2.

πτῶσις: πτῶσις τῆς ψυχῆς ΜΑ 178,6,1.

πύρωσις: πύρωσις τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ Μ 168,7,5.

πῶρωσις: ΛΑ 60,1,7.

Ρ

ραθυμία: ΚΖ 14,4,9. ΝΒ 298,2,8. 304,7,1έ. ΝΔ 310,3,16. 312,8,4.

Σ

σατάν: ΜΗ 260,4,14. Ν 284,4,10.

Σατανᾶς: ΛΓ 92,12,7.

σημεῖον,-α: περὶ σημείων ΛΣΤ 132 τίτλος.

σιωπή: περὶ τῆς σιωπῆς ΛΔ 108 τίτλος. 108,11,1έ. 110,13,4έ. διηνεκῆς σιωπὴ 110,14,4. ΝΗ 374,10,5.

σκοτασμός: Λ 46,16,1.

σκότος: τὸ ἐξώτερον σκότος Λ 50,19,8. ΝΣΤ 342,15,16.

σκότωσις: ΛΔ 102,4,10έ· 5,2. 114,19,9. ΛΖ 142,1,8. σκότωσις τῶν λογισμῶν ΜΣΤ 246,12,6. ΜΘ 272,8,5. σκότωσις τῆς διανοίας 272,8,6. ΝΖ 362,1,4έ. 364,2,6· 3,4. ΝΗ 386,28,12.

Σολομῶν ΜΔ 216,4,6.

σοφία: ΛΗ 154,11,1. σοφία παρὰ Θεοῦ ΜΑ 180,8,11. ΝΣΤ 334,6,2. τῆς ἐν σοφίᾳ ἐργασίας ἀτίμητον τὸ κτῆμα 334,7,9. σοφία Θεοῦ ΝΗ 368,2,1.

σοφός: σύμβουλος σοφός, τεῖχος ἐλπίδος ΝΗ 380,20,4.

σταυρός: ΚΗ 18,1,6. ἡ πρᾶξις τοῦ σταυροῦ διπλῆ ἐστὶ Λ 46,17,1. ὕβρις τοῦ σταυροῦ 48,17,17. δόξα τοῦ σταυροῦ 48,17,18. ἡ ἀνάβασις ἡ ἐπιφέρουσα

τὴν ὀργὴν τοῦ σταυροῦ 48,18,1. ΜΔ 224,11,10. ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ σταυ-
ρὸν ὑπέμεινεν ΝΗ 386,29,1.

σταυρωθῆναι: σταυρώθητι καὶ μὴ σταυρώσης ΝΗ 380,20,19.

σταύρωσις: σταύρωσις τῆς σαρκὸς Λ 48,18,3.

στεναγμός: Λ 40,6,8. ΝΣΤ 340,14,5. 352,29,7.

στενοχωρία: ἐν θλίψεσι καὶ στενοχωρίαῖς τελειοῦνται αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ ΚΖ
14,5,3-4. ΛΣΤ 138,8,4. ΜΗ 258,2,4.

στένωσις: ΜΣΤ 246,12,15.

στέφανος: στέφανος τῆς νίκης Λ 40,6,10.

στιχολογία: ΚΗ 22,6,1. ΚΘ 28,3,10. ΛΔ 100,1,3-4. 102,2,8. 4,9έ. στιχολογία
τῆς ψαλμοδίας 102,4,11. ΛΕ 128,5,8.

σύγκρασις: ΝΕ 326,11,4.

σύγχυσις: ΛΓ 92,12,2έ. σύγχυσις τῆς διανοίας ΜΣΤ 244,12,4. 250,17,6.

συγχώρησις: ΝΣΤ 338,11,4. συγχώρησις ἀνομίας 338,11,8.

συκοφαντεῖν: συκοφαντήθητι, καὶ μὴ συκοφαντήσης ΝΗ 382,20,21.

συκοφαντία: ΜΣΤ 240,6,5. ΝΣΤ 338,11,3.

συμβεβηκός: ΝΓ 306,2,1.

συμφορά: ΝΣΤ 248,16,3. ὑπομονὴ ἐν ταῖς συμφοραῖς ΜΣΤ 250,18,5.

συναναστροφή: ΜΓ 204,19,3. 206,21,1.

συνεργία: συνεργία τῆς χάριτος ΜΘ 274,11,6. 278,15,21. συνεργία τοῦ Θεοῦ
ΝΒ 300,4,4.

σύνεσις: ζήτησον τὴν σύνεσιν, καὶ μὴ χρυσὸν ΝΗ 384,26,7. 386,28,11.

συνήθεια: ἀδιάλειπτος συνήθεια ΛΔ 112,16,8. ΝΗ 376,12,1έ.

συντριβή: συντριβὴ καρδίας ΝΣΤ 354,30,4. συντριβὴ τοῦ πένθους 354,30,6.

συντυχία: ΚΘ 28,3,5. ΜΘ 278,15,11. ἀταξία τῶν συντυχιῶν ΝΣΤ 330,2,2. ΝΖ
364,4,5. ΝΗ 370,3,15. 374,10,4.

σφραγίς: αἱ σφραγίδες τῆς τῶν ἔργων σωματώσεως Λ 56,29,8-10.

σῶμα: τίμιόν ἐστι παρὰ Θεοῦ σῶμα σῶφρον πλεῖον θυσίας καθαρᾶς ΝΗ
374,9,3-4.

σωτηρία: ΜΒ 188,9,4. ΝΕ 324,6,10.

σωφροσύνη: ΚΖ 12,3,3έ. ΛΔ 104,7,6. ΜΓ 202,15,5. ΜΕ 230,5,2. εἰ ἀγαπᾷς τὴν
σωφροσύνην δίωξον τοὺς αἰσχροὺς λογισμοὺς ΝΣΤ 336,9,3-4. 344,19,2.
σωφροσύνη καὶ ὁμιλία μετὰ γυναικὸς ὡς λέαινα μετὰ προβάτου ἐν οἴκῳ
ἐνὶ ΜΗ 370,4,1-2. 374,9,5. 380,19,3.

Τ

ταλαιπωρία: ΚΖ 10,1,3-4. Λ 40,6,3. ΜΑ 176,3,14. ταλαιπωρία τῆς φύσεως ΜΘ
274,12,1. ΝΕ 322,5,1. ΝΣΤ 354,31,6.

ταπεινοφροσύνη: ΛΖ 144,4,3. 146,7,4. ταπεινοφροσύνη τῆς καρδίας ΜΣΤ

250,17,12. NB 300,3,12. ταπεινοφροσύνη Θεὸν ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ γῆς ΝΣΤ 352,30,1.

ταπεινώσις: παραχωρούμεθα πολεμηθῆναι, ἵνα μάθωμεν τὴν ταπεινώσιν ΚΖ 14,4,7-8. ΚΘ 36,12,2. Λ 50,19,5. ΛΖ 144,3,4ε. 146,6,6ε. 7,3. 148,8,2. ΛΗ 154,11,3ε. ΜΔ 222,10,4. ΜΣΤ 246,12,10· 13,8. ΜΖ 254,2,1. ΜΗ 260,4,8. 262,7,7. 274,9,8· 10,1ε. καθάπερ ἄλλας πάσῃ τροφῇ, οὕτως ἡ ταπεινώσις πάσῃ ἀρετῇ καὶ ἰσχὺν πολλῶν ἀμαρτημάτων αὕτη δύναται συντρίψαι 274,10,5-7. ΝΕ 318,2,7. ΝΣΤ 336,10,5. 338,12,1. 350,26,4. ΝΗ 374,6,12· 7,1· 9,4. 384,26,7· 27,1. 386,28,14. ΝΘ 392,3,12.

ταραχή: ταραχή τῶν λογισμῶν ΚΗ 20,2,7. ΜΘ 272,8,3. 278,15,11. ταραχή τῆς φύσεως ΝΕ 326,9,3ε. ταραχή τῶν λογισμῶν ΝΣΤ 330,2,1. ταραχή τοῦ νοῦ 342,16,13.

ταχύλαλος: ΜΓ 194,2,8.

τεκνογονία: ΚΖ 10,1,12.

τελειότης: Λ 52,21,5. ΛΔ 110,13,8. ΜΓ 204,17,4. ΜΣΤ 252,19,5. τελειότης τοῦ φρονήματος ΜΘ 264 τίτλος. τελειότης τῆς ἀγιότητος 272,7,26. ΝΕ 324,6,11. ΝΣΤ 336,10,5.

τελείωσις: τελειώσις τοῦ ἔργου τῆς ἀρετῆς Λ 52,21,9. ΜΒ 288,8,4. τελειώσις τῆς μετανοίας ΝΕ 324,6,6ε. ΝΗ 388,30,5. ΞΑ 410,2,13.

τιμῆ: πόθος τῆς τιμῆς Λ 54,26,5. ΛΒ 82,24,18. ΛΔ 122,26,12. ΛΕ 124,1,1. ΜΕ 232,8,6. τιμῆ τῶν μαρτύρων ΝΑ 294,3,5.

τρίβος: τρίβος τῆς ἀπωλείας ΜΑ 182,11,10.

τρυφή: ΚΘ 28,3,7. 42,10,2· 11,1. τρυφή τοῦ σώματος Λ 54,26,4. ΛΔ 100,1,7. 114,18,4. 120,26,8. ΛΣΤ 138,7,5. ΛΗ 156,13,15. ΜΓ 200,13,3. ΜΗ 262,6,7. ΝΕ 326,9,5. Ξ 406,13,6.

Υ

ύγεια: ύγεια τῆς ψυχῆς ἐστὶ δύναμις, ἣτις ἐκ τῆς ὑπομονῆς τῆς μακρᾶς γέγονεν ΛΗ 152,6,2-3.

ὕπακοή: ΜΑ 176,4,3. ΜΔ 222,10,2.

ὕπερηφανία: ΛΔ 104,7,14. ΛΖ 146,6,14. 146,7,7. 148,8,1ε. 9,1. ΜΔ 224,13,4. ΜΣΤ 244,11,7ε. 246,13,4. ΝΔ 312,8,5. ΝΗ 386,28,7. ΝΕ 392,3,13. ΞΑ 414,9,5.

ὕπομονή: Λ 48,17,16. ὑπομονὴ τῶν θλίψεων 48,18,2. ΛΔ 110,13,1. 128,6,4. ΛΕ 130,6,10· 7,3. ὑγεία τῆς ψυχῆς ἐστὶ δύναμις, ἣτις ἐκ τῆς ὑπομονῆς τῆς μακρᾶς γέγονεν ΛΗ 152,6,2-3. 160,20,11. ΜΒ 184,3,1. ΜΓ 212,29,11. ΜΔ 226,15,7. ΜΣΤ 240,6,2. περὶ ὑπομονῆς 248,16,1εε. ὑπομονὴ ἐν ταῖς συμφοραῖς 250,18,5. 252,19,3ε. ΝΓ 304,1,5. ΝΣΤ 336,10,4. 344,18,3. ΝΗ 370,2,6.

υπόνοια: υπόνοια ἀσθενείας τοῦ σώματος ΜΣΤ 244,12,5.

Φ

φαντασία: ΝΔ 310,3,11έ. 4,2έ. φαντασία τῶν λογισμῶν Λ 48,18,6–7.

φθόνος: Λ 54,26,5. ΝΗ 374,6,15. 376,15,1. βέλος ἰῶδες, ἔλεγχος ἀπὸ φθόνον 380,20,4.

φθορά: ΜΓ 206,20,5. ΝΕ 322,5,3.

φιλανθρωπία: ΛΘ 164,1,1. ΝΕ 322,5,7.

φιλαργυρία: ΛΓ 96 τίτλος: 17,3.

φιλαρχία: ΝΣΤ 360,35,29.

φιλήδονος,–οι: ΝΣΤ 334,7,6.

φιλοκτημοσύνη: ΝΣΤ 332,4,2.

φιληδονία: ΝΒ 300,4,1.

φιλία: λύκος θνησιμαίων γενόμενός ἐστίν ὁ τὴν φιλίαν ἔχων διὰ τὴν ἰδίαν γαστέρα ΜΓ 208,25,6–7.

φιλοτιμία: φιλοτιμία μετὰ κολαφισμῶν μάχαιρα βεβαμμένη ἐν μέλιτι ΝΗ 370,,16–17.

φόβος: φόβος τοῦ σώματος Λ 54,26,8. 56,31,1–2έ. 58,31,4έ. φόβος τῆς ψυχῆς 58,31,4έ. φόβος καὶ πόθος ΛΕ 130,6,5. ὁ φόβος τῆς γέεννας 130,6,6· 7,4. φόβος τοῦ Θεοῦ ΛΖ 146,6,2. ἡ ἀγάπη καταργεῖ τὸν φόβον ΛΗ 152,3,2. ΜΔ 214,2,1. ὁ φόβος ἔπεται τῆς ἀγάπης καὶ προηγεῖται τῆς ἐργασίας τῶν ἀρετῶν ΜΔ 216,2,4–6. ΜΣΤ 244,11,6. θεῖος φόβος 248,14,5. ΜΘ 276,14,12. ΝΖ 82,3,13. φόβος τῆς παραφυλακῆς 286,8,4. ΝΑ 294,2,8έ. ΝΓ 306,2,4. ΝΣΤ 330,1,9. 346,21,3ε. 348,24,5. ΝΖ 362,1,13έ. φόβος τοῦ Θεοῦ ΝΗ 374,7,1έ. φόβος τῆς γεέννης 386,28,1. ΞΑ 410,3,8. 412,4,1· 5,1· 6,1. 414,8,5.

φρόνημα: ΚΖ 14,4,15. φρόνημα τῆς σαρκὸς Λ 54,28,4. ὁ μετεωρισμὸς τοῦ φρονήματος ΝΒ 298,2,11. στένωσις φρονήματος ΝΗ 368,1,13.

φροντίς: ὁ μοναχὸς πρέπει ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς πάσης βιωτικῆς φροντίδος ἐκτὸς εἶναι ΝΣΤ 332,3,2.

φυτίωσις: φυτίωσις τῆς εὐπρεπείας τῆς ἐξουσίας Λ 54,26,6.

φῶς: φῶς τοῦ φρονήματος Λ 50,20,3. φῶς τῆς ἀγίας Τριάδος ΛΒ 80,23,25. φῶς τῆς ψυχῆς ΛΓ 86,2,1. φῶς ἐπὶ τοῦ φρονήματος ΛΔ 102,4,1. φῶς τὸ ψυχικὸν 158,15,11. Χριστὸς ἐστὶ τὸ ἐκ φωτὸς Πατρὸς φῶς ΜΓ 196,4,12–13. φῶς τοῦ ἀγίου Πνεύματος 200,11,4. ἔλλαμψις τοῦ φωτὸς 200,11,5. κάλλος τοῦ θεοῦ φωτὸς 210,28,13. φῶς τῆς σελήνης ΝΣΤ 334,6,1. φῶς τῆς παρακλήσεως ΝΖ 366,4,6. τὸ φῶς τῆς διανοίας γεννᾷ τὴν πίστιν ΝΗ 386,28,1.

X

Χαλδαῖος, -οι: ΜΕ 230,5,6.

χαμευεῖν: ΝΔ 314,10,9.

χαρά: Λ 40,5,6. 44,12,2. ΛΓ 94,13,4. ΛΔ 112,17,4. ἡ χαρὰ ἢ ἐν Θεῷ ΛΗ 152,5,1. χαρὰ τοῦ Θεοῦ ΜΓ 196,3,11· 4,12. πνευματικὴ χαρὰ ΜΔ 220,8,5. ΜΣΤ 250,18,8. ΜΘ 268,3,7· 4,6. χαρὰ ἀναλλοίωτος 272,7,27· 9,4. ΝΕ 322,5,8. ἡ χαρὰ τῆς πίστεως ΝΣΤ 336,8,7. 340,14,8. 360,36,1. ΝΗ 368,1,3. 374,7,3. 386,27,9.

χάρις τοῦ Θεοῦ: ΚΘ 30,4,5. 34,9,4. ὁδηγοὶ τῆς χάριτος Λ 48,18,13. ΛΒ 68,10,9. χάρις τῆς πίστεως ΛΓ 84,1,2-3. ἡ χάρις τῶν δακρῶν ΛΔ 100,1,8. χάρις τοῦ Πνεύματος ΜΔ 216,4,8. ΜΘ 272,9,2. συνεργία τῆς χάριτος 274,11,6. χάρις τοῦ Θεοῦ ΝΒ 302,5,12. χάρις τῶν δακρῶν 352,28,7. ΝΖ 366,5,4. ΝΗ 388,30,1. Ξ 398,4,9. ἡ χάρις τῆς ἀναστάσεως 404,11,13. 406,13,1έ.

χάρισμα, -τα: ΚΘ 28,2,9. διάκρισις χαρισμάτων ΛΑ 62,5,2. ἀνεκκλήτητα χαρίσματα ΛΒ 76,20,2. 80,23,2. χάρισμα δακρῶν ΛΔ 100,1,6. ΛΣΤ 134,4,2έ. ΛΖ 144,5,2έ. 148,8,2. Μ 170,9,9. ΜΔ 220,7,6. χάρισμα τοῦ Θεοῦ 220,7,8. ΜΣΤ 242,8,11έ· 9,2. 250,16,8. ΜΗ 262,6,4. ΜΕ 272,8,8έ. 274,11,7. Ν 282,3,2. πνευματικὰ χαρίσματα ΝΣΤ 38,13,3. τάξις χαρισμάτων 338,13,5.

χαυνότης: Λ 40,6,1. ΜΓ 192 τίτλος. ΜΕ 230,2,4. ΝΣΤ 352,28,10. 358,33,17.

χαύνωσις: ΛΔ 102,4,7. ΚΣΤ 244,12,4. ΝΗ 376,13,5. Ξ 396,2,7. ΞΑ 408,1,11.

χρηστότης: Ξ 404,11,3.

Ψ

ψευδοπροφητεία: ΜΣΤ 248,1,18.

Ω

ὠφέλεια: ΜΣΤ 240,5,45. ΜΖ 256,4,12. Ν 286,8,4.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	7
ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ	10–415
ΛΟΓΟΣ ΚΖ', ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ.	10
ΛΟΓΟΣ ΚΗ', ΠΕΡΙ ΑΓΡΥΠΝΙΑΣ ΤΩΝ ΝΥΚΤΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΥΤΗΣ.	18
ΛΟΓΟΣ ΚΘ', ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΔΩΝ ΤΩΝ ΠΛΗΣΙΑΖΕΙΝ ΤΩ ₁ ΘΕΩ ₁ ΠΟΙΟΥΣΩΝ ΚΑΙ ΦΑΝΕΡΟΥΜΕΝΩΝ ΤΩ ₁ ΑΝΘΡΩΠΩ ₁ ΕΚ ΤΩΝ ΗΔΕΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΗΣ ΝΥΚΤΕΡΙΝΗΣ ΑΓΡΥΠΝΙΑΣ. ΚΑΙ ΟΤΙ ΟΙ ΕΝ ΤΗ ₁ ΔΙΑΓΩΓΗ ₁ ΤΑΥΤΗ ₁ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΜΕΛΙ ΤΡΕΦΟΝΤΑΙ ΠΑΣΑΣ ΤΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΑΥΤΩΝ.	26
ΛΟΓΟΣ Λ', ΠΕΡΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ ΘΕΟΥ ΕΝΩ ₁ ΚΑΙ ΚΑΤΗΧΗΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΔΕΙΣ.	38
ΛΟΓΟΙ ΛΑ'–ΛΒ', ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΕΝ ΗΣΥΧΙΑ ₁ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΟΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΧΡΙ ΤΙΝΟΣ ΕΧΕΙ ΤΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΝ ΤΟΥ ΚΙΝΗΣΑΙ ΤΑΣ ΙΔΙΑΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΕΝ ΤΗ ₁ ΔΙΑΦΟΡΑ ₁ ΤΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ. ΚΑΙ ΤΙΣ Ο ΤΗ ₁ ΦΥΣΕΙ ΔΕΔΟΜΕΝΟΣ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΚΑΙ ΤΙΝΟΣ ΜΕΧΡΙ ΕΞΟΥΣΙΑΖΕΙΣ ΕΝ ΑΥΤΗ ₁ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣΘΑΙ· ΚΑΙ ΟΝ ΔΙΑΒΑΙΝΟΥΣΗΣ ΟΡΟΝ, ΜΗ ΕΙΝΑΙ ΤΑΥΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗΝ, ΕΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΗΓΟΡΙΑ ₁ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΛΕΓΕΤΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΥΜΕΝΟΝ.	60
[ΛΟΓΟΣ ΛΒ', ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΑΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ].	64

ΛΟΓΟΣ ΛΓ', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΤΗΣ ΕΥΧΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΤΩΝ ΕΞ ΑΝΑΓΚΗΣ ΖΗΤΟΥΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΗΝΕΚΟΥΣ ΜΝΗΜΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΥΜΕΡΩΣ ΩΦΕ- ΛΟΥΜΕΝΩΝ, ΕΑΝ ΤΙΣ ΕΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΩΝ ΦΥΛΑΤΤΗ ΑΥΤΑ.	84
ΛΟΓΟΣ ΛΔ', ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΩΝ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΙ ΛΟΓΟΙ.	100
ΛΟΓΟΣ ΛΕ', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΑΤΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΟΙ ΨΥΧΙΚΟΙ ΕΝ ΤΗ ΓΝΩΣΕΙ ΠΕΡΙΒΛΕΠΟΥΣΙΝ ΕΙΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΤΙΝΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ ΠΑΧΥΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΩΣ ΔΥΝΑΤΑΙ ΥΨΩΘΗΝΑΙ Η ΔΙΑΝΟΙΑ ΕΚ ΤΑΥΤΗΣ. ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΣΤΙΝ Η ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΜΗ ΕΛΕΥΘΕΡΩΘΗΝΑΙ ΕΞ ΑΥΤΗΣ. ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΚΑΙ ΕΝ ΠΟΙΩ ΔΥΝΑΤΟΝ ΕΜ- ΜΕΙΝΑΙ ΤΗΝ ΔΙΑΝΟΙΑΝ ΕΚΤΟΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ ΕΝ ΤΗ ΩΡΑ ΤΗΣ ΛΙΤΗΣ.	124
ΛΟΓΟΣ ΛΣΤ', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΔΕΙΝ ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΕΠΙ- ΘΥΜΕΙΝ Η ΕΠΙΖΗΤΕΙΝ ΣΗΜΕΡΑ ΤΙΝΑ ΦΑΝΕΡΑ ΕΧΕΙΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΧΕΡΣΙΝ ΗΜΩΝ.	132
ΛΟΓΟΣ ΛΖ', ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΓΓΙΣΤΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΖΩΝΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝ ΤΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ ΤΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΑΥΤΩΝ ΔΙΑΓΟΝΤΩΝ.	142
ΛΟΓΟΣ ΛΗ, ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΥΝΙΕΝΑΙ ΕΝ ΠΟΙΩ ΜΕΤΡΩ ΙΣΤΑΤΑΙ ΤΙΣ ΕΚ ΤΩΝ ΚΙΝΟΥΜΕΝΩΝ ΕΝ ΑΥΤΩ ΛΟΓΙ- ΣΜΩΝ.	150
ΛΟΓΟΙ ΛΘ' - Μ', ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΠΡΟΚΟΠΗΝ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙ- ΚΟΙΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΞΥΠΝΙΖΟΜΕ- ΝΗΣ ΕΝ ΗΜΙΝ.	
«ΠΕΡΙ ΠΡΩΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΑΝΘΡΩΠΩ».	164
[ΛΟΓΟΣ Μ'], ΠΕΡΙ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΑΝΘΡΩ- ΠΩ.	168
ΛΟΓΟΣ ΜΑ', ΠΕΡΙ ΑΜΑΡΤΙΩΝ ΕΚΟΥΣΙΩΝ ΚΑΙ ΑΚΟΥ- ΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΝΟΣ ΣΥΜΒΕΒΗΚΟΤΟΣ ΓΙΝΟ- ΜΕΝΩΝ.	174
ΛΟΓΟΣ ΜΒ', ΠΕΡΙ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΚΑ- ΚΙΩΝ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ ΥΠΟ ΤΙΝΩΝ ΣΥΝΙΣΤΑΝΤΑΙ ΚΑΙ ΥΠΟ ΤΙΝΩΝ ΠΑΥΟΝΤΑΙ.	184

- ΛΟΓΟΣ ΜΓ', ΠΕΡΙ ΦΥΛΑΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΡΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚ ΤΩΝ ΧΑΥΝΩΝ ΚΑΙ ΑΜΕΛΩΝ ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΚ ΤΟΥ ΠΛΗΣΙΑΣΜΟΥ ΑΥΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΕΙ ΕΠΙ ΤΩ ΑΝΘΡΩΠΩ Η ΑΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ Η ΧΑΥΝΟΤΗΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΥΤΑΙ ΑΠΟ ΠΑΝΤΟΣ ΠΑΘΟΥΣ ΑΚΑΘΑΡΤΟΥ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΥΛΑΞΑΣΘΑΙ ΕΑΥΤΟΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΓΓΥΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ, ΙΝΑ ΜΗ ΜΟ ΛΥΝΘΗ Ο ΝΟΥΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΚΟΛΑΣΤΟΙΣ ΛΟΓΙΣΜΟΙΣ. 194
- ΛΟΓΟΣ ΜΔ', ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΙΣΘΗΣΕΩΝ, ΕΝ Ω ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ. 214
- ΛΟΓΟΣ ΜΕ', ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΥΣΠΛΑΧΝΙΑΣ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ ΔΙ' ΗΣ ΕΚ ΤΟΥ ΥΨΟΥΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΩΣΥΝΗΣ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΣΘΕΝΕΙΑΝ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΣΥΓΚΑΤΕΒΗ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ. 228
- ΛΟΓΟΣ ΜΣΤ', ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΣΗΝ ΕΧΟΥΣΙΝ ΗΔΥΤΗΤΑ ΟΙ ΠΕΙΡΑΣΜΟΙ, ΟΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΓΙΝΟΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΥΠΟΜΕΝΟΜΕΝΟΙ. ΚΑΙ ΒΑΘΜΟΙ ΚΑΙ ΤΑΞΕΙΣ, ΕΝ ΑΙΣ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ Ο ΣΥΝΕΤΟΣ ΠΟΡΕΥΕΤΑΙ. 236
- ΛΟΓΟΣ ΜΖ', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΤΟ ΣΩΜΑ ΦΟΒΟΥΜΕΝΟΝ ΤΟΥΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΥΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΦΙΛΟΣ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ. 254
- ΛΟΓΟΣ ΜΗ', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΑ ΠΟΙΑΣ ΑΙΤΙΑΣ ΑΦΙΗΣΙΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΥΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΥΣ ΕΠΙ ΤΟΥΣ ΑΓΑΠΩΝΤΑΣ ΑΥΤΟΝ. 258
- ΛΟΓΟΣ ΜΘ', ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΛΗΘΟΥ ΓΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΚΡΙΒΩΣ ΓΙΝΩΣΚΕΙΝ, ΟΤΙ ΟΥΧΙ ΜΟΝΟΝ ΤΙΝΕΣ ΕΛΑΧΙΣΤΟΙ ΚΑΙ ΑΣΘΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΑΓΥΜΝΑΣΤΟΙ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΞΙΩΘΕΝΤΕΣ ΤΗΣ ΑΠΑΘΕΙΑΣ ΧΡΟΝΙΚΩΣ ΚΑΙ ΦΘΑΣΑΝΤΕΣ ΤΗΝ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΦΡΟΝΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΛΗΣΙΟΝ ΓΕΝΟΜΕΝΟΙ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΟΤΗΤΟΣ ΜΕΡΙΚΩΣ, ΤΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΝΕΚΡΩΣΕΩΣ ΣΥΝΕΖΕΥΓΜΕΝΗ, ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΥΣ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΕΛΕΕΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΙΝ ΤΗΣ ΥΠΕΡΗΦΑΝΙΑΣ. 264
- ΛΟΓΟΣ Ν', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΝΟΥ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ. 280
- ΛΟΓΟΙ ΝΑ'. ΝΒ'. ΝΓ'. ΝΔ', ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΟΥ

ΠΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΗ ₁ ΣΤΕΝΗ ₁ ΟΔΩ ₁ ΤΗ ₁ ΥΠΕΡΕΧΟΥΣΗ ₁ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ ΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΥΣ.	292
[ΛΟΓΟΣ ΝΑ'], ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΜΕΛΕΙΣ.	292
[ΛΟΓΟΣ ΝΒ'], ΠΕΡΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΡΟΠΟΥ. ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΨΥΧΡΟΥΣ.	298
[ΛΟΓΟΣ ΝΓ'], ΠΕΡΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΥΝΑΤΟΥΣ.	306
[ΛΟΓΟΣ ΝΔ'], ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΟΚΙΜΟΥΣ.	310
ΛΟΓΟΣ ΝΕ', ΠΕΡΙ ΠΕΡΙ ΠΑΘΩΝ.	318
ΛΟΓΟΣ ΝΣΤ', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΣ ΣΥΝΕΧΩΡΗΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΔΕΚΤΙΚΗΝ ΕΙΝΑΙ ΤΩΝ ΠΑΘΩΝ. ΕΝ Ω ₁ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ.	330
ΛΟΓΟΣ ΝΖ', ΠΕΡΙ ΑΛΛΟΙΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΝ ΤΗ ₁ ΨΥΧΗ ₁ ΓΙΝΟΜΕΝΗΣ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΚΑΙΡΩ ₁ , ΦΩΤΟΣ ΚΑΙ ΣΚΟΤΟΥΣ ΚΑΙ ΕΚΒΙΒΑΣΜΟΥ ΕΝ ΤΟΙΣ ΔΕΞΙΟΙΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΕΡΟΙΣ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ.	362
ΛΟΓΟΣ ΝΗ', ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΛΑΒΗΣ ΤΟΥ ΖΗΛΟΥ ΤΟΥ ΜΩΡΟΥ ΤΟΥ ΩΣ ΕΝ ΠΡΟΣΩΠΩ ₁ ΤΟΥ ΘΕΟΥ. ΠΕΡΙ ΤΕ ΤΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΑΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΤΡΟΠΩΝ.	368
ΛΟΓΟΣ ΝΘ', ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΛΛΟΙΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΠΟΛΛΩΝ ΤΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΣΩΝ ΤΗ ₁ ΔΙΑΝΟΙΑ ₁ ΚΑΙ ΤΗ ₁ ΕΥΧΗ ₁ ΔΟΚΙΜΑΖΟΜΕΝΩΝ.	390
ΛΟΓΟΣ Ξ', ΠΕΡΙ ΛΟΓΙΣΜΩΝ ΠΟΝΗΡΩΝ ΑΚΟΥΣΙΩΝ ΤΩΝ ΕΚ ΤΗΣ ΛΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΜΕΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΠΡΟ ΑΥΤΩΝ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ.	394
ΛΟΓΟΣ ΞΑ', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΘΕΝ ΦΥΛΑΤΤΕΤΑΙ Η ΝΗΨΙΣ Η ΚΡΥΠΤΗ Η ΕΣΩ ΕΝ ΤΗ ₁ ΨΥΧΗ ₁ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΚΑΙ ΠΟΘΕΝ ΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ Ο ΥΠΝΟΣ ΚΑΙ Η ΨΥΧΡΟΤΗΣ ΕΝ ΤΗ ₁ ΔΙΑΝΟΙΑ ₁ ΚΑΙ ΣΒΕΝΝΥΕΙ ΤΗΝ ΘΕΡΜΗΝ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΝΕΚΡΟΙ ΤΗΝ ΕΙΣ ΘΕΟΝ ΕΠΙΘΥΜΙΑΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΘΕΡΜΗΣ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΥΡΑΝΙΩΝ.	408
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	417-444
1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς.	417
2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων.	421

3. Ευρετήριο Πατέρων

Ἄθανασίου Ἀλεξανδρείας	Ποιμὴν 13, Φιλοκ. 1,532	144
Βίος Ἀντωνίου (PG 26).	Σισώης 8, Φιλοκ. 1,662	178
14, Ἑλληνας Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, Ἄπαντα Μ. Ἄθανασίου τόμος 11, σ. 44		76
Ἄποφθέγματα Πατέρων (PG 65)	Βασιλείου Καισαρείας (PG 31)	
ΕΠΕ, Φιλοκαλία τόμος 1	ἽΟροι κατὰ πλάτος 4,5,3.	60
Ἄγάθων 15, Φιλοκ. 1,110	Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου (PG 3)	
Ἄντωνιος 5, Φιλοκ. 1,44. 222. 262.	Περὶ θείων ὀνομάτων κ. 1	70
Ἄμμώης, Περὶ Ἰωάννου Θηβαίου	Περὶ Μυστικῆς Θεολογίας 1.	82
Φιλοκαλία 1,362	Εὐαγρίου (PG 79)	
Ἄμμωνᾶς 7, Φιλοκ. 1,126	Περὶ Εὐχῆς	76. 80
Ἀρσένιος Φιλοκ. 1,66-102	Θεοφίλου Ἀντιοχείας	
Εὐάγριος 5, Φιλοκ. 1,230	Πρὸς Αὐτόλυκον 1,2.	50
Ἰωάννης Κολοβὸς 40, Φιλοκαλία	Ἰωάννου Χρυσοστόμου	
τόμ. 1, σ. 318	Περὶ ἱερωσύνης 3,4.	60
Μακάριος Αἰγύπτιος 1; Φιλοκαλία		
τ. 1, σ. 400.		336. 338

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

- Τόμος 1ος *Ἐπιστολές.*
» 2ος *Ἐπιστολές.*
» 3ος *Ἐπιστολές.*
» 4ος *Ὁμιλίες στήν Ἐξαήμερο.*
» 5ος *Ὁμιλίες σέ Ψαλμούς.*
» 6ος *Ὁμιλίες ἠθικές καί πρακτικές.*
» 7ος *Ὁμιλίες δογματικές, περιστατικές, ἐγκωμιαστικές, παιδ/κ*
» 8ος *Ἀσκητικά Α' (᾽Ὅροι κατὰ πλάτος).*
» 9ος *Ἀσκητικά Β' (᾽Ὅροι κατ' ἐπιτομήν).*
» 10ος *Δογματικά ἔργα.*

Β'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

- Τόμος 1ος *Ἀπολογητικά (Κατὰ εἰδώλων, Περὶ ἐναθρωπήσεως).*
» 2ος *Δογματικά Α' (Δόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Α'-Β').*
» 3ος *Δογματικά Β' (Δόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Γ'-Δ').*
» 4ος *Δογματικά Γ'.*
» 5ος *Ἐρμηνευτικά Α'.*
» 6ος *Ἐρμηνευτικά Β' (Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς).*
» 7ος *Ἐρμηνευτικά Γ' (Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς).*
» 8ος *Ἱστορικοδογματικά Α'.*
» 9ος *Ἱστορικοδογματικά Β'.*
» 10ος *Ἱστορικοδογματικά Γ'.*
» 11ος *Ἀσκητικά (Βίος Μ. Ἀντωνίου, Βίος ἀγ. Συγκλητικῆς).*
» 12ος *Διᾶφορα ἀμφιβαλλόμενα ἔργα.*

Γ'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

- Τόμος 1ος *Προσωπικές σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Α'.*
» 2ος *Προσωπικές σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Β'.*
» 3ος *Ἀπολογητικά ἔργα.*
» 4ος *Δογματικά ἔργα.*
» 5ος *Ὁμιλίες.*
» 6ος *Ἐγκωμιαστικοὶ καὶ Ἐπιτάφιοι Λόγοι.*
» 7ος *Ἐπιστολές.*
» 8ος *Ὁ Χριστὸς πάσχων καὶ Ἔπη δογματικά.*
» 9ος *Ἔπη Ἠθικά.*
» 10ος *Ἔπη Ἱστορικά.*
» 11ος *Ἔπη εἰς Ἐτέρους. - Ἐπιγράμματα.*

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ

Δ' ΑΠΑΝΤΑ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

- Τόμος 1ος *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Α' - Γ').*
 » 2ος *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Δ' - ΣΤ').*
 » 3ος *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Ζ' - Ι').*
 » 4ος *Τριακονταετηρικὸς στὸ Μ. Κων/ντινο. - Στὸν Βίο Μ. Κων/ντι-
 νου. Λόγος Μ. Κωνσταντίνου στὸν Σύλλογο τῶν ἁγίων.*

Ε' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

- Τόμος 1ος *Δογματικὰ Α' (Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως).*
 » 2ος *Φιλοσοφικὰ Κεφάλαια καὶ Ἀποσπάσματα. - Περὶ αἰρέσεων. -
 Εἰσαγωγὴ Δογμάτων στοιχειώδης. Ὑπὸ ἔκδοση.*
 » 3ος *Περὶ εἰκόνων. - Λόγος ἀποδεικτικὸς περὶ εἰκόνων.*
 » 4ος *Λίβελλος ὀρθοῦ φρονήματος. - Περὶ ἁγίας Τριάδος (Λόγοι
 Α' - Β'). Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων. - Περὶ τοῦ Τρισα-
 γίου ὕμνου. Περὶ πίστεως κατὰ τῆς αἰρέσεως τῶν Νεστορια-
 νῶν. - Πρὸς τὸν Ἰακωβίτην ἐπίσκοπον Δαραίας.*
 » 5ος *Περὶ τῶν ἐν Χριστῷ δύο θελημάτων. - Περὶ συνθέτου φύσεως.
 Κατὰ Μανιχαίων. - Διάλεξις Ἰωάννου Ὀρθοδόξου πρὸς Μανι-
 χαῖον. Διάλεξις Σαρακηνοῦ καὶ Χριστιανοῦ. - Περὶ Δρακόν-
 των. - Πάθος Ἀρτεμίου. - Περὶ αἰρέσεων ἐν συντομίᾳ. - Περὶ
 Εἰκονοκλαστῶν. Ὑπὸ ἔκδοση.*
 » 6ος *Ἐρὰ Παράλληλα, (Μέρος Α'). Ὑπὸ ἔκδοση.*
 » 7ος *Ἐρὰ Παράλληλα, (Μέρος Β'). Ὑπὸ ἔκδοση.*
 » 8ος *Α) Ἐρὰ Παράλληλα, (Μέρος Γ'). Β) Περὶ νηστειῶν. - Περὶ
 τῶν ὀκτῶ τῆς πονηρίας. - Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν. - Περὶ
 ἐξομολογήσεως. - Περὶ ἀζύμων. Ὑπὸ ἔκδοση*
 » 9ος *Ὅμιλιες. Ὑπὸ ἔκδοση.*
 » 10ος *Ἱστορία Ψυχωφελῆς ἐκ τῆς ἐνδοτέρας τῶν Αἰθιοπῶν χώρας, τῆς
 Ἰνδιῶν λεγομένης. Βίος Βαρλαάμ καὶ Ἰωάσαφ. Ὑπὸ ἔκδοση.*
 » 11ος *Εἰς Ἐπιστολὰς Παύλου (Ρωμαίους - Κορινθίους Α' - Κοριν-
 θίους Β'). Ὑπὸ ἔκδοση.*
 » 12ος *Εἰς Ἐπιστολὰς Παύλου (Γαλάτας - Φιλήμονα). Ὑπὸ ἔκδοση.*

ΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

- Τόμος 1ος *Διάλογος Παλλαδίου. - Περὶ ἀσαφείας τῶν προφητειῶν. - Σύνο-
 ψις Παλαιᾶς Διαθήκης.*
 » 2ος *Ὅμιλιες στὴ Γένεση (Α' - ΚΓ').*
 » 3ος *Ὅμιλιες στὴ Γένεση (ΚΔ' - ΜΑ').*
 » 4ος *Ὅμιλιες στὴ Γένεση (ΜΒ' - ΞΔ').*
 » 5ος *α) Ὅμιλ. στὴ Γένεση (Γ' - ΙΒ'). β) Στὸς Ψαλμοὺς (ΜΑ' - ΜΓ').*

- Τόμος 6ος Ὁμιλίες στοὺς Ψαλμοὺς (ΜΔ' - ΡΚΓ').
- » 7ος α) Ὁμιλίες στοὺς Ψαλμοὺς (ΡΚΔ' - ΡΝ').
β) Ὁμιλίες στὸν Δαυὶδ καὶ τὸν Σαοὺλ.
- » 8ος α) Ὁμιλίες στὴ Γένεση (Α' - Θ'). - β) Ὑπόμνημα στὸν Ἡσαΐα.
Ὑπόμνημα στὸν Δανιήλ (Κεφ. Γ' - ΙΓ').
- » 8α' Ὁμιλίες σὲ πρόσωπα καὶ ρητὰ τῆς Π. Διαθήκης.
- » 9ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες Α' - Κ').
- » 10ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΚΑ' - ΛΖ').
- » 11ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΛΗ' - ΝΣΤ').
- » 11α' Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΝΖ' - ΟΕ').
- » 12ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΟΣΤ' - 4Α'),
καὶ στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες Α' - Δ').
- » 13ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες Ε' - ΛΑ').
- » 13α' Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες ΛΒ' - ΝΔ').
- » 14ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΝΕ' - ΠΗ').
- » 15ος Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίες Α' - ΚΓ').
- » 16α' Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίες ΚΔ' - ΜΔ').
- » 16β' α) Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίες ΜΕ' - Ν').
β) Στὴν Πρὸς Ρωμαίους (Ὁμιλίες Α' - Ι').
- » 17ος Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ρωμαίους (Ὁμιλίες ΙΑ' - ΛΓ').
- » 18ος Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες Α' - ΚΑ').
- » 18α' Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες ΚΒ' - ΜΔ').
- » 19ος Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες Α' - ΚΔ').
- » 20ος α) Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες ΚΕ' - Λ').
β) Στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὁμιλίες Α' - ΙΑ').
- » 21ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὁμιλ. ΙΒ' - ΚΔ').
β) Στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὁμιλ. Α' - ΙΒ').
- » 22ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὁμιλίες ΙΓ' - ΙΕ').
β) Στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς, καὶ γ) στὴν Πρὸς Θεσ/κεῖς Α'.
- » 23ος α) Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Θεσσαλονικεῖς (Ὁμιλίες Α' - Ε').
β) Στὴν Α' Πρὸς Τιμόθεον (Ὁμιλίες Α' - ΙΗ').
β) Στὴ Β' Πρὸς Τιμόθεον (Ὁμιλίες Α' - Ι').
- » 24ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Τίτον (Ὁμιλ. Α' - Σ'), β) στὴν Πρὸς Φι-
λῆμονα (Ὁμιλ. Α' - Γ'), γ) στὴν Πρὸς Ἐβραίους (Ὁμιλ. Α' - ΙΕ').
- » 25ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐβραίους (Ὁμιλίες ΙΣ' - ΛΔ'),
β) Εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον, (Ὁμιλίες Α' - Ζ').
- » 26ος Ὁμιλίες Ἠθικὲς - Ἀγιογραφικὲς.
- » 27ος Ὁμιλίες Ἀγιογραφικὲς - Ἐρμηνευτικὲς.
- » 28ος Ποιμαντικὰ καὶ Ἀσκητικὰ Α'.
- » 29ος Ἀσκητικὰ Β'.

- Τόμος 30ος Ὀμιλίες Κατηχητικὲς – Ἠθικὲς.
 » 31ος Ὀμιλίες κατηχητικὲς καὶ ἠθικὲς Β'· - Ὀμιλ. Περιστατικὲς Α'·.
 » 32ος Ὀμιλίες Περιστατικὲς Β'·.
 » 33ος Ὀμιλίες Περιστατικὲς Γ'·.
 » 34ος Ὀμιλίες Περιστατικὲς Δ'· α) Πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἑλληνας.
 β) Πρὸς Ἰουδαίους. γ) Περὶ εἰμαρμένης καὶ προνοίας, καὶ
 δ) Εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν.
 » 35ος Ὀμιλίες δογματικὲς.
 » 36ος α) Ὀμιλίες εὐρταστικὲς, β) Ὀμιλίες ἐγκωμιαστικὲς Α'·.
 » 37ος α) Ὀμιλίες Ἐγκωμιαστικὲς Β'· β) Ἐπιστολὲς πρὸς τὴν Ὀλυμ-
 πιάδα (Α'-ΙΖ') καὶ Βίος τῆς ὀσίας Ὀλυμπιάδος.
 » 38ος α) Ἐπιστολὲς Πρὸς Ἰννοκέντιον, β) Ἐπιστολὲς ΙΗ'-ΡΜΒ'.

Ζ' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

- Τόμος 1ος Δογματικὰ Α' α) Πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες, β) Κατὰ εἰμαρ-
 μένης, γ) Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως, καὶ δ) Λόγος
 Κατηχητικὸς Μέγας.
 » 2ος Δογματικὰ Β' (Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικοὶ Λόγοι Α'-Β'.)
 » 3ος Δογματικὰ Γ' α) Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικὸς Λόγος Γ'. β) Λό-
 γος ἀντιρρητικὸς πρὸς τὴν Εὐνομίου ἐκθεσιν.
 » 4ος Α') Λόγοι Δογματικοί. 1) Πρὸς Εὐστάθιον, Περὶ τῆς ἀγ. Τριάδος.
 2) Πρὸς Ἀβλάβιον, Περὶ τοῦ μὴ οἶεσθαι λέγειν τρεῖς θεούς. 3)
 Πρὸς Συμπλίκιον, Περὶ πίστεως. 4) Κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν
 Πνευματομάχων περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. 5) Πρὸς Θεόφι-
 λον, Κατὰ Ἀπολιναριστῶν. 6) Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολι-
 ναρίου. 7) Κατὰ Ἀρείου καὶ Σαβελλίου.
 Β') Ἐπιστολὲς (Α'-ΑΑ').
 » 5ος Ἐρμηνευτικὰ Α' α) Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου. β) Ἀπο-
 λογητικὸς περὶ τῆς Ἑξαήμερου. γ) Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου
 γενέσεως (Ὀμιλίες Α-Γ).
 » 6ος Ἐρμηνευτικὰ Β' α) Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν. β) Εἰς τὸν
 βον Ψαλμόν. γ) Περὶ τῆς ὀγδόης. δ) Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν.
 » 7ος Ἐρμηνευτικὰ Γ', Ἐξήγησις τὰ Ἄσματα, Λόγοι Α'-ΙΕ'.
 » 8ος α) Ἐρμηνευτικὰ - Δογματικὰ ἔργα Δ'. Εἰς τὴν Προσευχὴν, Λόγοι
 Α'-Ε', Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς, Λόγοι Α'-Η',
 β) Ἀσκητικὰ Α'. 1) Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ καὶ τῆς κατ'
 ἀλήθειαν ἀσκήσεως. 2) Πρὸς Ἀρμόνιον, Περὶ τοῦ τί τὸ τοῦ
 Χριστιανοῦ ἐπάγγελμα. 3) Πρὸς Ὀλύμπιον, Περὶ τελειότητος.
 4) Πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι. 5) Περὶ τῶν
 νηπίων πρὸ ὥρας ἀφαρπαζομένων.

- Τόμος 9ος Α') Ἀσκητικὰ Β'. Περὶ Παρθενίας, (Κεφάλαια Α'-ΚΓ').
 Β') Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί. 1) Περὶ ἀρετῆς, ἤτοι Εἰς τὸν Βίον Μωυσέως, (Λόγοι Α'-Β'). 2) Εἰς τὸν Βίον τῆς Ὁσίας Μακρίνης. 3) Εἰς τὸν Βίον Ἀγ. Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ.
- » 10ος α) Ὁμιλίαι δογματικῆς, β) Ἠθικῆς, γ) Ἐορταστικῆς.
- » 11ος α) Ὁμιλίαι ἐγκωμιαστικῆς, β) Ὁμιλ. ἐπιτάφιας. Ὑπὸ ἐκδοσῆ.

Η' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Βίος Γρηγορίου Παλαμᾶ ὑπὸ Φιλοθέου Κοκκίνου.

- Τόμος 1ος α) Λόγοι ἀποδεικτικοὶ δύο Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. β) Ἐπιστολὲς πρὸς Ἀκίνδυνον Α', Β', Γ'. γ) Ἐπιστολὲς πρὸς Βαρλαάμ Α', Β'.
- » 2ος Ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἠσυχάζοντων Λόγοι Α'-Γ'.
- » 3ος Πραγματεῖαι δογματικῆς καὶ ὁμολογιακῆς.
- » 4ος Ἐπιστολὲς.
- » 5ος Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Α'-Γ').
- » 6ος Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Δ'-Ζ').
- » 7ος Ὑπὸ ἐκδοσῆ.
- » 8ος Ὑπὸ ἐκδοσῆ.
- » 9ος Ὁμιλίαι Α'-Κ'.
- » 10ος Ὁμιλίαι ΚΑ'-ΜΒ'.
- » 11ος Ὁμιλίαι ΜΒ'-ΞΓ'.

Θ' ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

- Τόμος 1ος Ἀποφθέγματα Γερόντων.
- » 2ος Τὸ Λειμωνάριον.
- » 3ος Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Περὶ θείων ὀνομάτων, Περὶ οὐρανοῦ ἱεραρχίας, Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, Περὶ μυστικῆς θεολογίας, Ἐπιστολὲς.
- » 4ος Θεοδωρήτου Κύρρου, Φιλόθεος Ἱστορία ἢ Ἀσκητικὴ Πολιτεία.
- » 5ος Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, Βίοι ἁγίων.
- » 7ος Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, 50 Πνευματικῆς Ὁμιλίαι.
- » 8Α Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, (Α'-ΚΣΤ').
- » 8Β Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, (ΚΖ'-ΞΑ').
- » 8Γ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, (ΞΒ'-ΠΣΤ'-Ἐπιστ. Α'-Δ').
- » 9ος Διαδόχου Φωτικῆς, Κεφάλαια Γνωστικά, Λόγος στὴ Ἀνάληψη, Ὁράσεις, Ἐρωταποκρίσεις.- Ἰωάννου Καρπαθίου, Κεφάλαια Παρακλητικὰ 100.
- » 10Α Τῶν Ἁγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (Α'-ΣΚΘ').

- Τόμος 10B Τῶν Ἀγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (ΣΑ'-ΦΚΒ').
- » 10Γ Τῶν Ἀγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (ΦΚΓ'-ΩΜ').
- » 12ος Ἀββᾶ Ἡσαΐα, Λόγοι Ἀσκητικοὶ - Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, Κεφάλαια ὠφέλιμα - Ἀββᾶ Δωροθέου, Πραγματεῖες καὶ Ἐπιστολές.
- » 14ος Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Μυσταγωγία - Τὰ 400 Κεφάλαια Περί Ἀγάπης - Λόγος Ἀσκητικὸς - Τὰ 200 Κεφάλαια Περί Θεολογίας.
- » 19Α Συμεῶν τοῦ Ν. Θεολόγου, Βίος Συμεῶν ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου, Κεφάλαια - Εὐχαριστίες - Διάλογος μετὰ Σχολαστικοῦ.
- » 19Β Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Βίβλος τῶν Θεολογικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-Γ') - Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-S')
- » 19Γ Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Α') Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Ζ'-ΙΕ') - Β') Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Α'-Ζ').
- » 19Δ Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Κατηχητικοὶ Λόγοι (Η'-ΛΔ').
- » 19Ε Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὕμνοι (Α'-ΚΖ').
- » 19S Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὕμνοι (ΚΗ'-ΝΗ').
- » 22ος Νικολάου Καβάσιλα, Ἐρμηνεῖα στὴ Θεία Λειτουργία - Περί τῆς ἐν Χριστῷ Ζωῆς.

Ι' ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

ΙΑ' ΑΠΟΛΟΓΗΤΑΙ

- Τόμος 1ος Ἰουστίνου, Ἀπολογίαι Α' καὶ Β' - Λόγος Περί Ἀναστάσεως, - Διάλογος Πρὸς Τρύφωνα.
- » 2ος Τατιανοῦ, (Πρὸς Ἑλληνας). - Ἀθηναγόρου, (Πρεσβεία Χριστιανῶν καὶ Περί ἀναστάσεως νεκρῶν). - Θεοφίλου Ἀντιοχείας, (Πρὸς Αὐτόλυκον Βιβλία Α-Γ). - Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον.

Τιμὴ τόμων : Μ. Βασιλείου, Μ. Ἀθανασίου, Γρ. Θεολόγου καὶ Εὐσεβίου 1-3 δρχ. 2.000.- Εὐσεβίου τ. 4ος καὶ ὄλοι τῶν λοιπῶν Πατέρων δρχ. 2.200.

ΛΟΙΠΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

- Τόμος 1ος Ψαλμοὶ τοῦ Προφητάνακτα Δαυὶδ (Α'-ΟΑ'), σὲ κείμενο, ἀντίστοιχη ποιητικὴ ἀπόδοση, ἐκτενὴ μετάφραση, διδάγματα.
Χ. ΒΟΥΛΓΑΡΗ, Ὑπόμνημα στὴν Α' καὶ Β' Πέτρου, τόμοι δύο.

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Άρμενοπούλου 30 – Τηλ. 200 621 – Θεσσαλονίκη

Έκτύπωση Ύφασε: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΦΩΤΗ ΠΑΛΛΙΟΧΩΡΙΝΟΥ
Κατσιμίδου 30 – Τηλ. 928 592 – Θεσσαλονίκη

Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ
Λαχανά 17 – Τηλ. 839 414 – Θεσσαλονίκη